

Μ Α Ε Ι Μ Ο Υ
Τ Ο Υ
Ο Μ Ο Λ Ο Γ Η Τ Ο Υ
Α Π Α Ν Τ Α Τ Α Ε Ρ Γ Α
15Γ

Δ Ο Γ Μ Α Τ Ι Κ Α
Α Ν Τ Ι Ρ Ρ Η Τ Ι Κ Α
Λ Ε Ι Τ Ο Υ Ρ Γ Ι Ο Λ Ο Γ Ι Κ Α
Β Ι Ο Σ Μ Α Ε Ι Μ Ο Υ

Κ Ε Ι Μ Ε Ν Ο - Μ Ε Τ Α Φ Ρ Α Σ Η - Σ Χ Ο Λ Ι Α
Ἄ π ο τ ὸ ν
Ι Γ Ν Α Τ Ι Ο Σ Α Κ Α Λ Η
Φ ι λ ὸ λ ο γ ο

ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ
ΤΩΝ
ΝΗΠΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΣΚΗΤΙΚΩΝ
15Γ

Ἐπιμελητῆς Ἐκδόσεως

ΕΛΕΥΘ. Γ. ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ, π. Θεολογίας

ΕΠΕ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ
«ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ»
ΠΑΤΕΡΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ»
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1995

ΜΑΕΙΜΟΣ
Ο
ΟΜΟΛΟΓΗΤΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στὸν παρόντα τόμο συνεχίζεται ἡ ἔκδοση τῶν ἔργων τοῦ ἁγίου Μαξίμου μὲ τὰ ἔργα: 1) *Περὶ τῶν πραχθέντων ἐν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ ἔξορίᾳ, ἧτοι ἐν Βιζύῃ, τὰ περὶ τοῦ Θεοδοσίου, ἐπισκόπου Καισαρείας Βιθυνίας, καὶ αὐτοῦ διαλεχθέντα.* 2) *Ἐξήγησις τῆς κινήσεως γενομένης μεταξὺ τοῦ κυροῦ ἀββᾶ Μαξίμου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ καὶ τῶν ἀρχόντων ἐπὶ σεκρέτου.* 3) *Συζήτησις τοῦ ἁγίου Μαξίμου μετὰ Πύρρου.* 4) *Περὶ ψυχῆς.* 5) *Ἑρμηνεία σύντομος εἰς τὴν προσευχὴν τοῦ «Πάτερ ἡμῶν» πρὸς ἓνα φιλόχριστον, καὶ 6) Εἰς τὸν Βίον καὶ τὴν ἄθλησιν τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν καὶ Ὁμολογητοῦ Μαξίμου.*

1). *Περὶ τῶν πραχθέντων ἐν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ ἔξορίᾳ, ἧτοι ἐν Βιζύῃ, τὰ περὶ τοῦ Θεοδοίου ἐπισκόπου Καισαρείας Βιθυνίας καὶ αὐτοῦ διαλεχθέντα:* Στὸ δοκίμιο αὐτό, ὅπως δηλώνει καὶ ὁ τίτλος του, ἐκτίθενται τὰ ὅσα συζητήθηκαν σχετικὰ μὲ τὴν ἄμωμη πίστιν τῶν Χριστιανῶν καὶ τοῦ παρείσακτου νεωτερισμοῦ τῶν ἀντιθέτων τῆς, μεταξὺ τοῦ ἁγίου Μαξίμου καὶ τοῦ Θεοδοσίου, ἐπισκόπου Καισαρείας τῆς Βιθυνίας. Ἡ συζήτηση ἀρχίζει μὲ τὰ δύο τόσα σπουδαῖα θέματα, τῆς προγνώσεως τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ προορισμοῦ τῶν ἀνθρώπων. Ὁ Θεὸς προγνωρίζει τὶς πράξεις τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἐφόσον τὶς προγνωρίζει, τὶς προορίζει.

Στὴ συνέχεια ἀναπτύσσεται τὸ θέμα περὶ τῶν δύο θελήσεων-θελημάτων τοῦ Χριστοῦ, τοῦ θείου καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου, καὶ τῶν ἀντιστοιχῶν δύο ἐνεργειῶν αὐτοῦ, ὅπου μὲ ἐπιχειρήματα γραφικὰ, πατερικὰ καὶ λογικὰ ἀποδεικνύει τὸ ἄτοπο τῆς διδασκαλίας τῶν ὀπαδῶν τοῦ Σεργίου περὶ ἑνὸς θελήματος καὶ μιᾶς ἐνεργείας τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Χριστὸς ἔχει δύο φύσεις· ἄρα ἔχει καὶ δύο φυσικὰ θελήσεις καὶ ἐνεργεῖες κατὰ τρόπον κατάλληλον εἰς αὐτόν. Ἡ ὅλη συζήτηση τελειώνει μὲ ἀλληλοασπασμὸν καὶ προσφορὰν δώρων πρὸς τὸν ἅγιον Μάξιμον ὑπὸ τοῦ Θεοδοσίου.

Ἀκολουθεῖ ἡ μεταφορὰ τοῦ ἁγίου Μαξίμου κατόπιν βασιλικοῦ διατάγματος στή Μονή τοῦ ἁγίου Θεοδώρου παρὰ τὸ Ρήγιο καὶ ἐπίσκεψη ἐκεῖ τοῦ Θεοδοσίου μετὰ τῶν πατρικίων Ἐπιφανίου καὶ Τρωῖλου. Ὁ ἅγιος Μάξιμος ἀρνεῖται νὰ ἀποδεχθεῖ τὰ προτεινόμενα ὑπ' αὐτῶν, πράγμα πού ἐξοργίζει αὐτούς καὶ ἐκδηλώνουν τὴ βάνουση συμπεριφορὰ τους πρὸς αὐτόν. Στὴ συνέχεια μεταφέρεται στήν Κωνσταντινούπολη, ὅπου ἀνθεματίζεται μαζὶ μὲ τὸν μαθητὴ τοῦ Ἀναστάσιο, τὸν Σωφρόνιο καὶ τὸν ἄλλο Ἀναστάσιο, καὶ στὸ τέλος παραδίδεται στοὺς ἄρχοντες, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἀποφασίζεται ἡ ἀποκοπὴ τῆς γλώσσας τους καὶ τοῦ δεξιοῦ χεριοῦ τους, ὥστε οὔτε νὰ μπορεῖ νὰ ὁμιλεῖ οὔτε καὶ νὰ γράφει, καὶ ἀκολούθως ἐξορίζονται στὴ Λαζική.

2) *Ἐξήγησις τῆς κινήσεως γενομένης μεταξὺ τοῦ κυροῦ ἀδβᾶ Μαξίμου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ καὶ τῶν ἀρχόντων ἐπὶ σεκρέτου*: Ἡ συζήτηση γίνεται στὴ γραμματεία τοῦ παλατίου, ὅπου οἱ κατήγοροί του παρουσίασαν ψευδοκατηγόρους, τὶς κατηγορίες τῶν ὁποίων ἀνέτρεψε ὁ ἅγιος Μάξιμος καὶ παρουσία ὄλων ἀναθεμάτισε τὸν Ὄριγένη καὶ τὰ διδάγματά του.

Ἀκολουθεῖ ἐπίσκεψη τοῦ πατρικίου Τρωῖλου καὶ τοῦ ἀρχιτραπεζοκόμου τοῦ παλατίου Σεργίου Εὐκρατᾶ, στοὺς ὁποίους ὁ ἅγιος Μάξιμος διηγήθηκε μὲ τὴ σειρὰ τῆ συζήτησης πού εἶχε κάνει μὲ τὸν Πύρρο. Ἀκολουθεῖ συζήτηση περὶ διαφόρων θεμάτων (θελήσεων-ἐνεργειῶν τοῦ Χριστοῦ) καὶ ὁ ἅγιος Μάξιμος ἀρνεῖται νὰ λυπήσει τὸν Θεὸ προκειμένου νὰ χαροποιήσῃ τὸν βασιλέα. Ἡ συζήτηση τελειώνει μὲ χαρωπὴ διάθεση ἀπὸ ὅλους.

Μετὰ ἀπὸ ἡμέρες μεταφέρεται πάλι στὸ παλάτι καὶ προσκομίζουν κατηγόρους ἐναντίον του καὶ μὲ ἐπιμονὴ ζητεῖται ἀπὸ τὸν μαθητὴ τοῦ Ἀναστάσιο νὰ δεχθεῖ τὶς κατηγορίες κατὰ τοῦ διδασκάλου του, ὁ ὁποῖος ὁμως ὑπερασπίζεται μὲ παρησία αὐτόν.

Ἀκολουθεῖ ἡ ἀπόφαση τῶν ἀρχόντων γιὰ τὴν σκληρὴ καὶ ἀπάνθρωπη ἐξορία του στὴ Βιζύη, καὶ τοῦ μαθητῆ τοῦ Ἀναστασίου στὴν Πέρβερη.

3) *Συζήτησις τοῦ ἁγίου Μαξίμου μετὰ Πύρρου*. Πρόκειται γιὰ πρακτικὰ τῆς συζήτησης πού ἐγίνε μεταξὺ τῶν δύο ἀνδρῶν καὶ παρουσία πολλῶν ἄλλων, μεγάλης ἀξίας γιὰ τὴ γνώση τῆς θέσης τοῦ Μαξίμου ἐναντι τοῦ Μονοθελητισμοῦ. Ἀποτέλεσμα τῆς συζήτησης ἦταν νὰ πεισθεῖ ὁ Πύρρος ἀπὸ τὴν ὅλη ἐπιχειρηματο-

λογία του ἁγίου Μαξίμου καί, ἀφοῦ καταδίκασε τὰ δόγματα τῆς ἀσεβοῦς Ἐκθέσως, ἐνώθηκε μέ τήν ὀρθόδοξη ὁμολογία του μέ τήν ἁγία, καθολική καί ἀποστολική Ἐκκλησία.

4) *Περὶ ψυχῆς*. Πρόκειται γιά σύντομο δοκίμιο, στό ὁποῖο ἀποδεικνύει τήν ὕπαρξη τῆς ψυχῆς. Ἡ ψυχὴ γίνεται ἀντιληπτὴ ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα τῆς. Εἶναι αὐτὴ ποὺ παρέχει τὴ ζωὴ στό σῶμα, καὶ ἔφόσον αὐτὸ εἶναι οὐσία, εἶναι κι αὐτὴ οὐσία, ἀλλ' ὄντας μέσα στό σῶμα καὶ μὴ ἔχοντας ὄγκο, εἶναι ἀσώματη, κι ἀφοῦ εἶναι ἀσώματη, εἶναι ἀπλῆ, κι ἀφοῦ εἶναι ἀπλῆ καὶ ἀσύνθετη καὶ ἀδιάλυτη, ἄρα εἶναι καὶ ἀθάνατη. Ἐχοντας, τέλος, βρεῖ τις τέχνες, εἶναι καὶ λογική.

5) *Ἑρμηνεία σύντομος εἰς τὴν προσευχὴν τοῦ «Πάτερ ἡμῶν»* πρὸς ἓνα φιλόχριστον. Πρόκειται γιά ἑρμηνεία τῆς Κυριακῆς Προσευχῆς, τονίζοντας στὴν ἀρχὴ τῆς ἀνάλυσης ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς προσευχῆς εἶναι ἡ θεολογία, ἡ υἰοθεσία καὶ ἡ χάρη, ἡ ἰσοτιμία μέ τοὺς ἀγγέλους, ἡ μετοχὴ τῆς αἰώνιας ζωῆς, ἡ ἀποκατάσταση τῆς φύσης συμφιλιωμένη μέ τὸν ἑαυτὸ τῆς χωρὶς τὰ πάθη, ἡ κατάργηση τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἡ καθαίρεση τῆς τυραννικῆς ἐξουσίας τοῦ πονηροῦ.

6) *Εἰς τὸν Βίον καὶ τὴν ἄθλησιν τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν καὶ Ὁμολογητοῦ Μαξίμου*. Ὅπως μπορεῖ κανεὶς νὰ ὑποθέσει ἀπὸ τὸν ἐπίλογο τοῦ Βίου πρέπει αὐτὸς νὰ γράφηκε ἀπὸ κάποιον ἐπίσκοπο μέ τὸ ὄνομα Νικόλαος. Ἡ ἐξιστόρηση τοῦ Βίου τοῦ ἁγίου Μαξίμου δὲν περιλαμβάνει ὅλα τὰ περιστατικὰ τῆς ζωῆς αὐτοῦ, γιατί κάτι τέτοιο θὰ ἦταν πολὺ δύσκολο νὰ πραγματοποιηθεῖ, πάντως τὰ ὅσα περιλαμβάνει εἶναι ἄρκετὰ νὰ μᾶς δώσουν τὴν εἰκόνα τῆς μεγάλης αὐτῆς πατερικῆς φυσιογνωμίας τοῦ Στ' καὶ Ζ' αἰῶνα, ἡ ὁποία ἀντέταξε τὴ σθεναρότητά της τόσο στοὺς ἄρχοντες τῆς πολιτείας, ὅσο καὶ στοὺς προκαθημένους τῆς σαλευόμενης τότε ὑπὸ τῆς αἱρέσεως τοῦ Μονοθελητισμοῦ Ἐκκλησίας, καταφέροντας μᾶ για πάντα τὸ θανάσιμο πλήγμα ἐναντίον αὐτοῦ τοῦ πολυκέφαλου θηρίου.

Τὰ κείμενα ὅλων τῶν ἔργων λαμβάνονται ἀπὸ τὴν Πατρολογία τοῦ MG, στὰ ὁποῖα γίνεται σημαντικὴ διόρθωση στὴ στίξη.

M.E.

ΠΕΡΙ
ΤΩΝ ΠΡΑΧΘΕΝΤΩΝ ΕΝ ΤΗ ΠΡΩΤΗ ΑΥΤΟΥ
ΕΞΟΡΙΑ, ΗΤΟΙ ΕΝ ΒΙΖΥΗ
ΤΑ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ
ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ ΒΙΘΥΝΙΑΣ
ΚΑΙ ΑΥΤΟΥ ΔΙΑΛΕΧΘΕΝΤΑ

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΚΑΙ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ
ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΡΑΧΘΕΝΤΩΝ ΕΝ ΤΗ ΠΡΩΤΗ ΑΥΤΟΥ ΕΞΟΡΙΑ,
ΗΤΟΙ ΕΝ ΒΙΖΥΗ
ΤΑ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ ΒΙΘΥΝΙΑΣ
ΚΑΙ ΑΥΤΟΥ ΔΙΑΛΕΧΘΕΝΤΑ

Α'. Τὰ κεκινημένα περὶ τῆς ἀνωμήτου ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν πίστεως καὶ τῆς τῶν δι' ἐναντίας παρεισάκτου καινοτομίας, μεταξὺ τοῦ ἀββᾶ Μαξίμου καὶ Θεοδοσίου ἐπισκόπου Καισαρείας Βιθυνίας ἀναγκαῖον ἡγησάμην κατάδηλον ποιῆσαι πᾶσιν 5 ὑμῖν τοῖς ἐν ὀρθοδοξίᾳ διατελοῦσιν, ἵνα, ἀκριβέστερον τὰ περὶ τούτων εἰδέναί ἔχοντες, δοξάζητε μᾶλλον τὸν φιλόανθρωπον Θεόν, τὸν διδόντα λόγον ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος τῶν φοβουμένων αὐτόν, μήπως, συνήθως οἱ ἐχθροὶ τῆς ἀληθείας τάναντία ταύτης διαφημίζοντες, ἐκταράξωσιν ὑμῶν τὰς καρδίας.

10 Β'. Τοιγαροῦν τῇ εἰκοστῇ τετάρτῃ τοῦ Αὐγούστου μηνὸς τῆς νυνὶ παρελθούσης τεσσαρεσκαιδεκάτης ἐπινεμήσεως ἐξῆλθε πρὸς αὐτὸν ἐν ἧ παρεφυλάττετο ἐξορία, τουτέστιν ἐν κάστρω Βιζύης, ὁ προρηθεὶς ἐπίσκοπος Θεοδόσιος, ὡς εἶπεν, ἐκ προσώπου Πέτρου τοῦ προέδρου Κωνσταντινουπόλεως πεμφθεὶς, καὶ 15 Παῦλος καὶ Θεοδόσιος οἱ ὑπατοὶ, ὡς εἶπον καὶ αὐτοί, ἐκ προσώπου βασιλέως πεμφθέντες, καὶ ἀνελθόντες πρὸς τὸν εἰρημένον μοναχὸν Μάξιμον, ἐν ᾧ τόπῳ ἀπεκέκλειστο, ἐκάθισαν καὶ ἐπέτρεψαν καὶ αὐτὸν καθίσει, συνόντος αὐτοῖς δηλονότι καὶ τοῦ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΜΑΣ
ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
ΓΙΑ ΟΣΑ ΕΓΙΝΑΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΤΟΥ ΕΞΟΡΙΑ,
ΔΗΛΑΔΗ ΣΤΗ ΒΥΖΥΗ.
Η ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΜΕ ΤΟΝ ΘΕΟΔΟΣΙΟ,
ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ ΤΗΣ ΒΙΘΥΝΙΑΣ

Α'. "Όσα συζητήθηκαν σχετικά με την αμώμητη πίστη ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν καὶ τοῦ παρείσρακτου νεωτερισμοῦ τῶν ἀντιθέτων της, μεταξὺ τοῦ ἀββᾶ Μαξίμου καὶ τοῦ Θεοδοσίου, ἐπισκόπου Καισαρείας τῆς Βιθυνίας, θεώρησα πῶς ἦταν ἀνάγκη νὰ τὰ ἀνακοινώσω σ' ὄλους ἐσᾶς πὺν ἀκολουθεῖτε τὴν ὀρθοδοξία, ὥστε, γνωρίζοντας τὰ σχετικά μ' αὐτὰ λεπτομερέστερα, νὰ δοξάζετε περισσότερο τὸν φιλόανθρωπο Θεό, πὺν δίνει τὸ λόγο ὅταν ἀνοίγουν τὸ στόμα τους ὅσοι τὸν φοβοῦνται¹, μήπως οἱ ἐχθροὶ τῆς ἀληθείας, σύμφωνα μὲ τὴ συνήθειᾶ τους, διαδίδοντας τ' ἀντίθετα γι' αὐτήν, ταράξουν τὶς καρδιές σας.

Β'. Στὶς εἴκοσι τέσσερες τοῦ μηνὸς Αὐγούστου λοιπὸν τῆς περασμένης δεκάτης τετάρτης ἰνδίκτου βγήκε πρὸς αὐτὸν στὸν τόπο τῆς ἐξορίας του ὅπου τὸν φύλαγαν, δηλαδὴ σὲ φρούριο τῆς Βιζύης, ὁ ἐπίσκοπος Θεοδόσιος πὺν προανέφερα, σταλμένος, ὅπως εἶπε, ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Πέτρου, τοῦ προκαθήμενου τῆς Κωνσταντινούπολης, καθὼς καὶ ὁ Παῦλος καὶ ὁ Θεοδόσιος οἱ ὕπατοι, σταλμένοι κι αὐτοί, ὅπως εἶπαν, ὡς ἐκπρόσωποι τοῦ Βασιλέα. Κι ἀφοῦ ἀνέβηκαν στὸν μοναχὸ Μάξιμο πὺν ἀνέφερα, στὸν τόπο

1. Ἐφ. 6, 19.

ἐπισκόπου Βιζύης. Καὶ λέγει πρὸς αὐτὸν Θεοδόσιος ὁ ἐπίσκοπος·

ΘΕΟΔ. Πῶς ἔχεις, κῦρι ἀββᾶ;

ΜΑΞ. Ὡς προώρισεν ὁ Θεὸς πρὸ πάντων τῶν αἰώνων τὴν
5 περὶ ἐμὲ προνοητικὴν διεξαγωγὴν, οὕτως ἔχω.

ΘΕΟΔ. Τί οὖν; πρὸ παντὸς αἰῶνος περὶ ἐκάστου ἡμῶν
ὠρισεν ὁ Θεός;

ΜΑΞ. Εἶπερ προέγνω, πάντως καὶ προώρισε.

ΘΕΟΔ. Τί ἐστὶν αὐτὸ τό, 'προέγνω', καὶ 'προώρισε';

ΜΑΞ. Ἡ πρόγνωσις τῶν ἐφ' ἡμῖν ἐννοιῶν καὶ λόγων καὶ
10 ἔργων ἐστίν, ὁ προορισμὸς δὲ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν συμβαινόντων
ἐστί.

ΘΕΟΔ. Ποῖά ἐστι τὰ ἐφ' ἡμῖν, καὶ ποῖα τὰ οὐκ ἐφ' ἡμῖν;

ΜΑΞ. Ὡς ἔοικε, πάντα γινώσκων ὁ δεσπότης μου, δοκιμα-
στικῶς διαλέγεται πρὸς τὸν δοῦλον αὐτοῦ.

15 ΘΕΟΔ. Μὰ τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ, ἀγνοῶν ἠρώτησα καὶ
μαθεῖν θέλων τὴν διαφορὰν τῶν ἐφ' ἡμῖν καὶ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, καὶ
πῶς τὰ μὲν ὑπὸ τὴν πρόγνωσιν τοῦ Θεοῦ ὑπάρχουσι, τὰ δὲ ὑπὸ
τὸν προορισμὸν εἰσιν.

ΜΑΞ. Ἐφ' ἡμῖν ἐστὶ τὰ ἐκούσια πάντα, τουτέστιν ἀρεταὶ
20 καὶ κακίαι· οὐκ ἐφ' ἡμῖν δὲ αἱ ἐπιφοραὶ τῶν συμβαινόντων ἡμῖν
κολαστικῶν τρόπων, ἢ τῶν ἐναντίων. Οὕτε γὰρ ἐφ' ἡμῖν ἐστὶν ἡ
κολάζουσα νόσος, οὕτε ἡ εὐφραίνουσα ὑγεία, καὶ αἱ ποιότητες
καὶ αἱ τούτων αἰτίαι. Οἷον αἰτία νόσου ἀταξία, ὡσπερ καὶ ὑγείας
εὐταξία· καὶ βασιλείας οὐρανῶν αἰτία ἡ τῶν ἐντολῶν φυλακὴ,
25 ὡσπερ καὶ πυρὸς αἰωνίου ἡ τούτων παράβασις.

ΘΕΟΔ. Τί οὖν; διὰ τοῦτο θλίβῃ ἐν τῇ ἐξορίᾳ ταύτῃ, ἐπειδὴ
ἄξιά τινα ἐποίησας ταύτης τῆς θλίψεως;

ὅπου ἦταν περιορισμένος, κάθισαν, καὶ τοῦ εἶπαν νὰ καθίσει κι αὐτὸς, ὄντας μαζί τους, εἶναι φανερό, κι ὁ ἐπίσκοπος τῆς Βιζύης. Τοῦ λέγει τότε ὁ ἐπίσκοπος Θεοδόσιος:

ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ: Πῶς εἶσαι, κυρ ἀββά;

ΜΑΞΙΜΟΣ: "Ὅπως προὐρίσε ὁ Θεὸς πρὶν ἀπὸ ὅλους τοὺς αἰῶνες, προνοώντας γιὰ τὴν πορεία τῆς ζωῆς μου, ἔτσι εἶμαι.

ΘΕΟΔ: Τί δηλαδή; Γιὰ τὸν καθένα μας ὄρισε καὶ προὐρίσε ὁ Θεὸς πρὶν ἀπὸ ὅλους τοὺς αἰῶνες;

ΜΑΞ: Ἐφόσον βέβαια τὸ προγνώρισε, ὅπωςδῆποτε καὶ τὸ προόρισε.

ΘΕΟΔ: Τί σημαίνει αὐτὸ τὸ 'Προγνώρισε' καὶ τὸ 'Προόρισε'²;

ΜΑΞ: Ἡ πρόγνωση εἶναι ἀπὸ τίς ἔννοιες καὶ τοὺς λόγους ποὺ ὑπάγονται στὴν ἐξουσία μας, ἐνῶ ὁ προορισμὸς ἀπὸ ὅσα μᾶς συμβαίνουν χωρὶς τὴ θέλησή μας.

ΘΕΟΔ: Ποιὰ εἶναι αὐτὰ ποὺ εἶναι στὴν ἐξουσία μας καὶ ποιὰ αὐτὰ ποὺ δὲν εἶναι;

ΜΑΞ: "Ὅπως φαίνεται, ἐνῶ τὰ ξέρει ὅλα ὁ κύριός μου, μιλάει στὸν δοῦλο του θέλοντας νὰ τὸν δοκιμάσει.

ΘΕΟΔ: Μὰ τὴν ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ, ρώτησα ἐπειδὴ δὲν τὰ γνωρίζω καὶ ἐπειδὴ θέλω νὰ μάθω τὴν διαφορὰ αὐτῶν ποὺ εἶναι στὴν ἐξουσία μας καὶ αὐτῶν ποὺ δὲν εἶναι, καὶ πῶς ἄλλα τὰ προγνωρίζει ὁ Θεὸς καὶ ἄλλα τὰ προορίζει.

ΜΑΞ: Στὴν ἐξουσία μας εἶναι ὅλα τὰ ἐκούσια, δηλαδή οἱ ἀρετὲς καὶ οἱ κακίες· δὲν εἶναι στὴν ἐξουσία μας οἱ ἐπιβολὲς τῶν διαφόρων τιμωριῶν ποὺ μᾶς γίνονται ἢ τῶν ἀντίθετων. Οὔτε δηλαδή ἡ τιμωρητικὴ νόσος εἶναι στὴν ἐξουσία μας οὔτε ἡ ὑγεία ποὺ μᾶς εὐχαριστεῖ, καθὼς καὶ οἱ ποιότητες καὶ οἱ αἰτίες αὐτῶν. Γιὰ παράδειγμα αἰτία τῆς νόσου εἶναι ἡ ἀταξία, ὅπως καὶ τῆς ὑγείας τὸ ἀντίθετο, ἡ τάξη. Ἐπίσης αἰτία τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν εἶναι ἡ τήρηση τῶν ἐντολῶν, ὅπως καὶ αἰτία τῆς αἰώνιας φλόγας εἶναι ἡ παράβασή τους.

ΘΕΟΔ: Τί λοιπὸν; Γι' αὐτὸ θλίβεσαι σ' αὐτὴν τὴν ἐξουσία, ἐπειδὴ ἔπραξες κάποια ἄξια γι' αὐτὴ τὴ θλίψη;

ΜΑΞ. Παρακαλῶ, ἵνα ὁ Θεὸς ταύτη τῇ θλίψει περιορίσῃ τὰς ἐκτίσεις ὧν ἡμαρτον αὐτῷ ἐν τῇ παραβάσει τῶν αὐτοῦ δικαιοδικῶν ἐντολῶν.

ΘΕΟΔ. Οὐκ ἔστι δοκιμῆς ἔνεκεν ἀπαγομένη θλίψις πολλοῖς;

ΜΑΞ. Ἡ δοκιμὴ τῶν ἀγίων ἐστίν, ἵνα φανερωθῶσι διὰ τῆς θλίψεως τῷ βίῳ τῶν ἀνθρώπων αἱ περὶ τὸ φύσει καλὸν διαθέσεις αὐτῶν, αὐταῖς συνεκφαινόμεναι τὰς ἡγνοημένας πᾶσιν ἀρετάς, ὡς ἐπὶ Ἰὼβ καὶ Ἰωσήφ. Ὁ μὲν γὰρ ἐπὶ φανερώσει τῆς κρυμμένης ἀνδρείας ἐπειράζετο, ὁ δὲ ἐπ' ἐκφωνήσει τῆς ἀγιαστικῆς σωφροσύνης ἐδοκιμάζετο· καὶ πᾶς τῶν ἀγίων ἀκουσίως ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ θλιβεῖς, ἐπὶ τισὶ τοιαύταις οἰκονομίαις ἐθλίβετο, ἵνα διὰ τῆς ἀσθενείας τῆς συγχωρουμένης αὐτοῖς ἐπαχθῆναι τὸν ὑπερήφανον καὶ ἀποστάτην περιπατήσωσι δράκοντα, 15 τουτέστι τὸν διάβολον. Ἡ γὰρ ὑπομονὴ δοκιμῆς ἔργον ἐστὶν ἐφ' ἐκάστου τῶν ἀγίων.

ΘΕΟΔ. Μὰ τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ, καλῶς εἶπας, καὶ ὁμολογῶ τὴν ὠφέλειαν· καὶ ἐζήτουν ἀεὶ ἐν τοῖς τοιούτοις συνδιαλέγεσθαι ὑμῖν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπ' ἄλλῳ κεφαλαίῳ κάγω καὶ οἱ δεσπότηται μου οἱ μεγαλοπατρῖκιοι πρὸς σὲ γεγόναμεν καὶ τοσαῦτα 20 διαστήματα ἤλθομεν, παρακαλοῦμέν σε τὰ παρ' ἡμῶν προτεινόμενα δέξασθαι, καὶ χαροποιῆσαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην.

ΜΑΞ. Ποῖα ταῦτά εἰσι, δέσποτα, καὶ τίς ἐγώ, καὶ πόθεν εἰμί, ἵνα ἢ ἐπὶ τοῖς προτεινομένοις μοι συγκατάθεσις χαροποιήσῃ 25 πᾶσαν τὴν οἰκουμένην;

ΘΕΟΔ. Μὰ τὴν ἀλήθειαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἃπερ λέγω σοι, ἐγώ τε καὶ οἱ δεσπότηται μου μεγαλοπατρῖκιοι, ἐκ τοῦ στόματος τοῦ δεσπότητου ἡμῶν τοῦ πατριάρχου καὶ τοῦ εὐσεβοῦς Δεσπότητου τῆς οἰκουμένης ἠκούσαμεν.

ΜΑΞ. Κελεύσατε, οἱ δεσπότηται μου, εἰπεῖν ἃπερ βούλεσθε καὶ ἃπερ ἠκούσατε.

ΜΑΞ: Παρακαλῶ, ὥστε ὁ Θεὸς νὰ περιορίσει σ' αὐτὴ τὴ θλίψη μόνο τὶς τιμωρίες γιὰ ὅσα ἁμάρτησα πρὸς αὐτόν, παραβαίνοντας τὶς ἐντολές πού μᾶς παρέχουν δικαίωση.

ΘΕΟΔ: Ἡ θλίψη στοὺς πολλοὺς δὲν ἐπιβάλλεται γιὰ χάρη δοκιμῆς;

ΜΑΞ: Ἡ δοκιμασία τῶν ἀγίων γίνεται γιὰ νὰ φανερωθοῦν στὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων, μέσω τῆς θλίψης, οἱ διαθέσεις τους ὡς πρὸς τὸ φύσει καλό, κάνοντας φανερὲς μαζί μ' ἐκεῖνες καὶ τὶς ἀρετές πού ἀγνοοῦν ὅλοι, ὅπως στὴν περίπτωση τοῦ Ἰὼβ καὶ τοῦ Ἰωσήφ. Γιατὶ ὁ ἕνας δεχόταν τοὺς πειρασμοὺς γιὰ νὰ φανερωθεῖ ἢ κρυμμένη ἀνδρεία του, ἐνῶ ὁ ἄλλος δοκιμαζόταν γιὰ νὰ διαλαληθεῖ ἢ σωφροσύνη πού ἀγιάζει. Καὶ ὁ καθένας ἀπὸ τοὺς ἀγίους πού δοκίμασε θλίψεις στὴ ζωὴ αὐτὴ χωρὶς νὰ τὸ θέλει, δοκίμασε τὶς θλίψεις γιὰ κάποια ἀνάλογη μὲ αὐτὲς οἰκονομία, ὥστε μὲ τὴν ἀσθένεια πού παραχωροῦνταν νὰ περάσουν, νὰ καταπατήσουν τὸν ὑπερήφανο καὶ ἀποστάτη δράκοντα, δηλαδή τὸν διάβολο. Γιατὶ ἡ ὑπομονὴ εἶναι ἔργο δοκιμασίας γιὰ τὸν καθένα ἅγιος³.

ΘΕΟΔ: Μὰ τὴν ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ, μίλησες καλά, καὶ ὁμολογῶ ὅτι ὠφελήθηκα. Καὶ πάντοτε ζητοῦσα νὰ κουβεντιάσω μαζί σας γι' αὐτά, ἐπειδὴ ὅμως κι ἐγὼ καὶ οἱ δεσπότες μου οἱ μεγάλοι ἀξιωματοῦχοι ἤρθαμε σ' ἐσένα γιὰ ἄλλο θέμα, ἀφοῦ διανύσαμε τόσες ἀποστάσεις, σέ παρακαλοῦμε νὰ δεχθεῖς ὅσα σοῦ προτείνουμε καὶ νὰ προσφέρεις χαρὰ σ' ὅλη τὴν οἰκουμένη.

ΜΑΞ: Ποιὰ εἶναι αὐτά, δέσποτά μου, καὶ ποιὸς εἶμα ἐγὼ κι ἀπὸ ποῦ, γιὰ νὰ χαροποιήσει ἢ συγκατάθεσή μου σ' αὐτά ὅλη τὴν οἰκουμένη;

ΘΕΟΔ: Μὰ τὴν ἀλήθεια τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, αὐτά πού σοῦ λέγω κι ἐγὼ κι οἱ μεγαλοπατριῆκοι δεσπότες μου, τ' ἀκούσαμε ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ κυρίου μας πατριάρχη καὶ τοῦ εὐσεβοῦς δεσπότη τῆς οἰκουμένης.

ΜΑΞ: Προστάξτε με, δεσπότες μου, νὰ σᾶς πῶ ὅ,τι θέλετε καὶ ἐκεῖνα πού ἀκούσατε.

Γ'. ΘΕΟΔ. Παρακαλεῖ ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ πατριάρχης δι' ἡμῶν, μαθεῖν παρὰ σοῦ, διὰ ποίαν αἰτίαν οὐ κοινωνεῖς τῷ θρόνῳ Κωνσταντινουπόλεως.

ΜΑΞ. Ἔχετε περὶ τούτου ἐπιτροπὴν ἔγγραφον παρὰ τοῦ
5 εὐσεβεστάτου βασιλέως ἢ παρὰ τοῦ πατριάρχου;

ΘΕΟΔ. Οὐκ ὄφελος, δέσποτα, ἀπιστῆσαι ἡμῖν. Κἂν γὰρ ταπεινός εἰμι, ἐπίσκοπος ἀκούω· καὶ οἱ δεσπότες μου συγκλήτου μέρος τυγχάνουσι, καὶ οὐκ ἤλθομεν πειράσαι σε· μὴ δῶη Θεός.

ΜΑΞ. Οἴωδῆποτε τρόπῳ ἤλθατε πρὸς τὸν δοῦλον ὑμῶν,
10 ἐγὼ χωρὶς πάσης ὑποστολῆς λέγω τὴν αἰτίαν δι' ἣν οὐ κοινωνῶ τῷ θρόνῳ Κωνσταντινουπόλεως. Πλὴν κἂν ἄλλων ἦν τὸ ἐρωτᾶν με διὰ ποίαν αἰτίαν, ὑμῶν οὐκ ἔστι, τῶν γινωσκόντων ἀσφαλῶς πλεῖον ἐμοῦ τὴν αἰτίαν.

Δ'. Γινώσκετε τὰς γενομένας καινοτομίας ἀπὸ τῆς ἕκτης
15 ἐπινεμήσεως τοῦ διελθόντος κύκλου ἀρξαμένας ἀπὸ Ἀλεξανδρείας διὰ τῶν ἐκτεθέντων ἐννέα κεφαλαίων παρὰ Κύρου, τοῦ οὐκ οἶδα πῶς γεγονότος ἐκεῖσε προέδρου, τῶν βεβαιωθέντων ὑπὸ τοῦ θρόνου Κωνσταντινουπόλεως· καὶ τὰς ἄλλας ἀλλοιώσεις, προσθήκας τε καὶ μειώσεις, τὰς γενομένας συνοδικῶς ὑπὸ
20 τῶν προεδρευσάντων τῆς τῶν Βυζαντίων Ἐκκλησίας, Σεργίου λέγω καὶ Πύρρου καὶ Παύλου, ἀτινας καινοτομίας πᾶσα γινώσκει ἢ οἴκουμένη. Διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν οὐ κοινωνῶ, ὁ δοῦλος ὑμῶν, τῇ Ἐκκλησίᾳ Κωνσταντινουπόλεως. Ἀρθῶσι τὰ προσκόμματα τὰ τεθέντα ὑπὸ τῶν εἰρημένων ἀνδρῶν, μετ' αὐτῶν
25 ἐκείνων τῶν θεμένων αὐτά, καθὼς εἶπεν ὁ Θεός· «Καὶ τοὺς λίθους ἐκ τῆς ὁδοῦ διαρρίψατε», καὶ τὴν λείαν καὶ τετριμμένην καὶ πάσης ἀκανθώδους αἰρετικῆς κακίας ἐλευθέραν ὁδὸν τοῦ Εὐαγγελίου, καθάπερ καὶ ἦν εὐρίσκων, ὁ δεῦν πάσης δίχα προτροπῆς ἀνθρωπίνης. Ἔως δὲ ἂν τοῖς τεθεῖσι προσκόμμασι καὶ τοῖς τε
30 θεικόσιν αὐτὰ σεμνύνονται οἱ πρόεδροι Κωνσταντινουπόλεως, οὐδεὶς ἐστὶν ὁ πείθων με λόγος ἢ τρόπος κοινωνεῖν αὐτοῖς.

Γ'. ΘΕΟΔ: Μεταφέρομε παρὰ κληση τοῦ βασιλιᾶ καὶ τοῦ πατριάρχη νὰ μάθουν ἀπὸ σένα, γιὰ ποιά αἰτία δὲν θέλεις νὰ ἔχεις κοινωνία μὲ τὸν θρόνο τῆς Κωνσταντινούπολης.

ΜΑΞ: Ἔχετε γι' αὐτὸ γραπτὴ ἄδεια ἀπὸ τὸν εὐσεβέστατο βασιλιᾶ ἢ ἀπὸ τὸν πατριάρχη;

ΘΕΟΔ: Δὲν ἔπρεπε νὰ δυσπιστήσεις σ' ἐμᾶς. Γιατὶ μπορεῖ νὰ εἶμαι ταπεινός, ἀλλὰ ἔχω τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπισκόπου, ὅπως βέβαια καὶ οἱ κύριοί μου εἶναι μέλη τῆς συγκλήτου, καὶ δὲν ἤρθαμε νὰ σὲ ξεγελάσομε· νὰ μὴ δώσει ὁ Θεός.

ΜΑΞ: Μὲ ὅποιοδῆποτε σκοπὸ κι ἂν ἤρθατε στὸν δοῦλο σας, σᾶς λέγω χωρὶς νὰ φοβηθῶ καθόλου γιὰ ποιά αἰτία δὲν ἔχω κοινωνία μὲ τὸν θρόνο τῆς Κωνσταντινούπολης. Πλὴν ὅμως ἄλλοι ἴσως θὰ μποροῦσαν νὰ μὲ ρωτήσουν τὴν αἰτία, ἀλλ' ἐσεῖς δὲν ἔχετε τὸ δικαίωμα, γιὰτὶ γνωρίζετε τὴν αἰτία καλύτερα ἀπὸ ἐμένα.

Δ'. Γνωρίζετε τοὺς νεωτερισμοὺς ποὺ ἔγιναν ἀπὸ τὸ ἕκτο ἔτος τοῦ περασμένου κύκλου, ποὺ ἄρχισαν ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια μὲ τὰ ἑννέα κεφάλαια ποὺ ἀνέπτυξεν ὁ Κύρος, ποὺ δὲν ξέρω πῶς ἔγινε πρόεδρος ἐκεῖ, καὶ βεβαιώθηκαν ἀπὸ τὸν θρόνο τῆς Κωνσταντινούπολης, καθὼς καὶ τὶς ἄλλες ἀλλοιώσεις, προσθήκες καὶ ἀφαιρέσεις, ποὺ ἔγιναν σὲ σύνοδο ἀπὸ τοὺς προέδρους τῆς Ἐκκλησίας τῶν Βυζαντίων, ἐννοῶ τὸν Σέργιο, τὸν Πύρρο, καὶ τὸν Παῦλο, τὶς ὁποῖες καινοτομίες γνωρίζει ὅλη ἡ οἰκουμένη. Γι' αὐτὴν τὴν αἰτία δὲν ἔχω ἐγὼ ὁ δοῦλος σας κοινωνία μὲ τὴν Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινούπολης. Ἄς ἀρθοῦν τὰ ἐμπόδια ποὺ ἔβαλαν αὐτοὶ ποὺ ἀνέφερα, κι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι μαζί μὲ τὰ ἐμπόδια, ὅπως εἶπε ὁ Θεός, «καὶ τὶς πέτρες πετάξτε τὶς ἀπὸ τὴ μέση τοῦ δρόμου»⁴, καὶ βαδίζω τότε δίχως καμμιά ἀνθρώπινη προτροπὴ τὴν ὅπως θὰ εὑρισκα ὁμαλὴ κι ἐλεύθερη ἀπὸ τὰ ἀγκάθια κάθε αἰρετικῆς πλάνης ὁδὸ τοῦ Εὐαγγελίου. Ὅσο ὅμως οἱ πρόεδροι τῆς Κωνσταντινούπολης ὑπερηφανεύονται γιὰ τὰ προσκόμματα ποὺ τοποθετήθηκαν καὶ γι' αὐτοὺς ποὺ τὰ τοποθέτησαν, δὲν ὑπάρχει λόγος ἢ τρόπος νὰ μὲ πείσει νὰ κοινωνῶ μαζί τους.

4. Ἱερ. 50, 26.

Ε' ΘΕΟΔ. Τί γάρ κακὸν ὁμολογοῦμεν, ἵνα χωρισθῆς τῆς κοινωνίας ἡμῶν;

ΜΑΞ. Ὅτι, μίαν ἐνέργειαν λέγοντες θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, συγγέετε τὸν τε τῆς θεολογίας καὶ τῆς οἰκονομίας λόγον. Εἰ γὰρ πεισθῆναι δεῖ τοῖς ἀγίοις Πατράσι λέγουσιν, Ὅν ἡ ἐνέργεια μία, τούτων καὶ ἡ οὐσία μία, Λόγω γενομένης τῆς αὐτοῦ σαρκός, καὶ ἐκστάσης τῆς πρὸς ἡμᾶς καὶ τῆς αὐτὸν τεκούσης συγγενοῦς κατὰ φύσιν ταυτότητος.

ΣΤ'. Καὶ πάλιν, ἀναιροῦντες τὰς ἐνεργείας καὶ μίαν κυροῦντες θέλησιν θεότητος τοῦ αὐτοῦ καὶ ἀνθρωπότητος, ἀφαιρεῖσθαι αὐτοῦ τὴν τῶν ἀγαθῶν διανομήν. Ἐὰν γὰρ ἐνέργειαν οὐδεμίαν ἔχη, κατὰ τοὺς τοῦτο θεσπίσαντας, δῆλον ὅτι, κἂν θέλη ἐλεῆσαι οὐ δύναται, ἀφαιρεθείσης αὐτῷ τῆς τῶν ἀγαθῶν ἐνεργείας, εἴπερ ἐνεργείας ἀγαθῆς χωρὶς, οὐδὲν τῶν ὄντων ἐνεργεῖν ἢ πράττειν πέφυκεν.

Ζ'. Ἄλλως τε δέ, καὶ τὴν σάρκα ποιεῖτε τῷ θελήματι συνδημιουργὸν πάντων τῶν αἰώνων καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς, Πατρί τε καὶ Υἱῷ καὶ Πνεύματι, τῇ δὲ φύσει κτιστήν, ἢ τὸ ἀληθέστερον εἰπεῖν, ἀναρχὸν τῇ θελήσει, ἐπεὶπερ ἡ θεία θέλησις ἀναρχὸς ἐστίν, ὡς ἀνάρχου θεότητος, τῇ δὲ φύσει πρόσφατον, ὅπερ πᾶσαν οὐκ ἀνοίαν ὑπερβαίνει μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀσέβειαν. Οὐ γὰρ λέγετε ἀπλῶς μόνον ἐν θέλημα, ἀλλὰ καὶ τοῦτο θεϊκόν. Θείας δὲ θελήσεως οὐδεὶς δύναται ἀρχὴν ἐπινοῆσαι χρονικὴν ἢ τέλος, ἐπειδὴ μηδὲ τῆς θείας φύσεως, ἧς ἐστὶν οὐσιώδης ἡ θέλησις.

Η'. Πάλιν δὲ ἐτέραν εἰσάγοντες καινοτομίαν, ἀφαιρεῖσθε παντάπασι πάντα τὰ γνωριστικὰ καὶ συστατικὰ τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ, νόμοις καὶ τύποις θεσπίζοντες μήτε μίαν μήτε δύο ἐπ' αὐτοῦ θελήσεις ἢ ἐνεργείας λέγεσθαι, ὅπερ ἐστὶ πρᾶγματος ἀνυπάρκτου. Οὐδὲν γὰρ τῶν ὄντων, εἴτε

Ε'. ΘΕΟΔ: Ποιὰ εἶναι ἡ λανθασμένη ὁμολογία μας, ὥστε νὰ σέ κάνει νὰ χωριστεῖς ἀπὸ τὴν κοινωνία μαζί μας;

ΜΑΞ: Τὸ ὅτι, μιλώντας γιὰ μιὰ ἐνέργεια τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτήρα μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, συγχέετε τὸν λόγο καὶ τῆς θεολογίας καὶ τῆς οἰκονομίας. Γιατί, ἂν πρέπει νὰ πειθοῦμε στοὺς ἀγίους Πατέρες μας, πὺ λένε ὅτι Ἐκεῖνα πὺ ἔχουν μία ἐνέργεια, αὐτὰ ἔχουν καὶ μία οὐσία, μεταβάλλετε σὲ τετράδα τὴν ἀγία Τριάδα, ἐπειδὴ ἡ σὰρκα του ἔγινε τῆς ἴδιας φύσης μὲ τὸ Λόγο καὶ ἀποσπᾶστηκε ἀπὸ τὴ συγγενῆ φυσικὴ ταυτότητα μ' ἐμᾶς καὶ τὴ μητέρα πὺ τὸν γέννησε.

ΣΤ'. Καὶ πάλι, ἀναιρώντας τὶς ἐνέργειες καὶ βεβαιώνοντας μία θέληση τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητός του, ἀφαιρεῖτε ἀπὸ αὐτὸν τὴ διανομὴ τῶν ἀγαθῶν. Ἐὰν δηλαδὴ δὲν ἔχει καμμιά ἐνέργεια, σύμφωνα μ' αὐτοὺς πὺ θέσπισαν αὐτὸ τὸ δόγμα, εἶναι φανερὸ πῶς, ἀκόμα κι ἂν θέλει, δὲν μπορεῖ νὰ ἐλεήσει, ἀφοῦ τοῦ ἔχει ἀφαιρεθεῖ ἡ ἐνέργεια τῶν ἀγαθῶν, ἐφ' ὅσον βέβαια χωρὶς ἀγαθὴ ἐνέργεια κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐνεργεῖ ἢ νὰ πράττει.

Ζ'. Ἐξάλλου κάνετε τὴ σὰρκα, μὲ τὸ θέλημα πὺ τῆς ἀποδίετε, συνδημιουργὸ καὶ μὲ τὸν Πατέρα καὶ μὲ τὸν Υἱὸ καὶ μὲ τὸ Πνεῦμα ὄλων τῶν αἰώνων κι ὅσα περιέχουν αὐτοί, ἐνῶ κατὰ τὴ φύση εἶναι κτιστὴ, ἢ γιὰ νὰ πῶ τὸ πιὸ ἀληθινό, τὴν κάνετε ἄναρχη ὡς πρὸς τὴ θέληση, ἐπειδὴ ἡ θεία θέληση εἶναι δίχως ἀρχή, ἀφοῦ ἡ θεότητα εἶναι ἄναρχη, ὡς πρὸς τὴ φύση ὅμως εἶναι νεότερη, πράγμα πὺ δὲν ὑπερβαίνει μόνο κάθε ἄνοησία, ἀλλὰ καὶ κάθε ἀσέβεια. Γιατί δὲν λέτε ἀπλῶς ἓνα θέλημα μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅτι αὐτὸ εἶναι θεϊκό. Κανένας ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ σκεφθεῖ χρονικὴ ἀρχὴ ἢ τέλος τῆς θείας θελήσεως, ἐπειδὴ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ σκεφθεῖ αὐτὸ οὔτε γιὰ τὴ θεία φύση, στὴν οὐσία τῆς ὁποίας ἀνήκει ἡ θέληση.

Η'. Ἐπίσης, εἰσάγοντας ἓναν ἄλλο νεωτερισμὸ, ἀφαιρεῖτε ὅλα ὅσα χαρακτηρίζουν καὶ συνιστοῦν τὴ θεότητα καὶ τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ, θεσπίζοντας μὲ νόμους καὶ τύπους νὰ μὴ λέγονται γι' αὐτὸν οὔτε μία οὔτε δύο θελήσεις ἢ ἐνέργειες, πράγμα πὺ εἶναι μόνο γιὰ κάτι ἀνύπαρκτο. Γιατί κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα, ἂν εἶναι

νοερόν ἐστὶν ἀφήρηται θελητικῆς δυνάμεως καὶ ἐνεργείας, εἴτε αἰσθητικὸν αἰσθητικῆς ἐνεργείας, εἴτε φυτικὸν αὐξητικῆς καὶ θρεπτικῆς ἐνεργείας, εἴτε παντελῶς ἄψυχον καὶ πάσης ἄμοιρον ζωῆς τῆς καθ' ἕξιν λεγομένης ἐνεργείας καὶ ἐπιτηδειότητος. Καὶ
 5 δηλοῦσι πάντα τὰ οὕτως ὄντα ἀντιληπτὰ τυγχάνοντα ταῖς τῶν αἰσθητικῶν αἰσθήσεσιν. Ἐνέργεια γὰρ τῶν τοιούτων τὸ ὑποπίπτειν πάντως ὀράσει διὰ τῆς ἰδίας ἐπιφανείας· ἀκοῆ διὰ κτύπου, ὄσφρησει δι' ἀτμοῦ τινος προσφυοῦς, γεύσει τισὶ χυμοῖς, καὶ ἀφῆ διὰ τῆς ἀντιτυπίας. Ὡσπερ γὰρ ἐνέργειαν λέγομεν τῆς ὀρά-
 10 σεως τὸ ὄρᾶν, οὕτω καὶ τῶν ὀρωμένων τὸ ὀρᾶσθαι. Καὶ τὰ λοιπὰ πάντα κατὰ τὸν αὐτὸν θεωροῦμεν γινόμενα τρόπον. Εἰ τοίνυν οὐδὲν τῶν ὄντων ἐστὶ πάσης ἔρημον παντελῶς φυσικῆς ἐνεργείας, ὁ δὲ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεὸς (ἰλάσθητι, Κύριε) οὐδεμίαν ἔχει φυσικὴν θέλησιν ἢ ἐνέργειαν καθ' ἑκάτερον τῶν ἐξ ὧν, ἐν
 15 οἷς τε καὶ ἅπερ ἐστὶ, πῶς δύνασθε ἢ εἶναι ἢ καλεῖσθαι θεοσεβεῖς, κατ' οὐδένα τρόπον ὑπάρχοντα θελητικὸν ἢ ἐνεργητικόν, παρ' ὑμῶν προσκυνούμενον λέγοντες; Τρανῶς γὰρ ὑπὸ τῶν ἁγίων Πατέρων διδασκόμεθα, λεγόντων· «Τὸ γὰρ μηδεμίαν δύναμιν ἔχον, οὔτε ἐστίν, οὔτε τί ἐστίν, οὔτε ἐστὶ τις, αὐτοῦ παντελῶς θέ-
 20 σις».

Θ'. ΘΕΟΔ. Τὸ δι' οἰκονομίαν γενόμενον μὴ λάβης ὡς κύριον δόγμα.

ΜΑΞ. Εἰ μὴ ἐστὶ κύριον δόγμα τῶν δεχομένων, ὁ θεσπίζων Τύπος καὶ νόμος μηδεμίαν λέγεσθαι τοῦ Κυρίου θέλησιν ἢ
 25 ἐνέργειαν, ὧν ἡ ἀφαίρεσις τὴν ἀνυπαρξίαν δηλοῖ τοῦ ταύτας ἀφηρημένου, διὰ ποίαν αἰτίαν βαρβάρους ἔθνεσι καὶ ἀθέοις ἀπέδοσθέ με ἄνευ τιμῆς; Διὰ ποίαν αἰτίαν κατεκρίθην οἰκῆσαι Βιζύην καὶ οἱ σύνδουλοί μου, ὁ μὲν Πέρβεριν, ὁ δὲ Μεσημβρίαν;

ΘΕΟΔ. Μὰ τὸν Θεὸν τὸν μέλλοντά με ἐτάσαι, καὶ ὅτε γέγο-

νοερό δὲν ἔχει στερηθεῖ τῇ θελητικῇ δύναμη καὶ ἐνέργεια, οὔτε ἂν εἶναι αἰσθητικὸ τὴν αἰσθητικὴν ἐνέργεια, οὔτε ἂν εἶναι φυτικὸ τὴν αὐξητικὴν καὶ θρεπτικὴν ἐνέργεια, οὔτε ἂν εἶναι τελείως ἀψυχο καὶ ἄμοιρο ἀπὸ κάθε ζωῆ, στερεῖται τὴν ἐνέργεια καὶ τὴν ἐπιτηδειότητα ποῦ λέμε πῶς ἔχει. Καὶ τὸ δηλώνουν αὐτὸ ὅλα τὰ ὄντα ποῦ ὑπάρχουν μ' αὐτούς τοὺς τρόπους καὶ γίνονται ἀντιληπτὰ μὲ τις αἰσθήσεις τῶν αἰσθητικῶν. Γιατὶ ἐνέργεια ὅλων αὐτῶν τῶν ὄντων εἶναι τὸ νὰ διεγείρουν κατὰ κάποιον τρόπο τις αἰσθήσεις μὲ τὴν ἐπιφάνειά τους· μὲ τὸ χτύπημα τὴν ἀκοή, μὲ κάποιον κατάλληλον ἀτμὸ τὴν ὄσφρηση· τὴ γεύση μὲ κάποιους χυμούς, καὶ τὴν ἀφή μὲ κάποια ἀντίσταση. Ὅπως δηλαδὴ ἐνέργεια τῆς ὄρασης λέμε τὴ δυνατότητα νὰ βλέπει, ἔτσι ἐνέργεια ὄσων βλέπομε εἶναι τὸ νὰ γίνονται ὄρατὰ. Καὶ ὅλα τὰ ἄλλα σκεφτόμαστε ὅτι γίνονται μὲ τὸν ἴδιον τρόπο. Ἐὰν λοιπὸν κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα δὲν εἶναι τελείως γυμνὸ ἀπὸ φυσικὴν ἐνέργεια, καὶ ὁ Κύριος καὶ Θεὸς μας (συγχώρησέ μας, Κύριε) δὲν ἔχει καμμιά φυσικὴ θέληση ἢ ἐνέργεια καθενὸς ἀπὸ τὰ δύο στοιχεῖα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποτελεῖται, ἀπὸ τὰ ὁποῖα συνίσταται καὶ τὰ ὁποῖα αὐτὸς εἶναι, πῶς μπορεῖτε νὰ εἴστε ἢ νὰ καλεῖστε θεοσεβεῖς, ἂν λέτε ὅτι αὐτὸς ποῦ λατρεύετε δὲν εἶναι μὲ κανένα τρόπο οὔτε θελητικὸς οὔτε ἐνεργητικὸς; Γιατὶ περίλαμπρα μᾶς διδάσκουν οἱ ἅγιοι Πατέρες λέγοντας· Ὅποιο δὲν ἔχει καμμιά δύναμη, οὔτε γενικὰ ὑπάρχει, οὔτε εἶναι κάτι συγκεκριμένο, οὔτε ὑπάρχει καμμιά ἀπολύτως θέση γι' αὐτό.

Θ'. ΘΕΟΔ: Αὐτὸ ποῦ γίνεται γιὰ λόγους οἰκονομίας, μὴν τὸ θεωρήσεις ὡς βασικὴ διδασκαλία.

ΜΑΞ: Ἐὰν δὲν εἶναι βασικὴ διδασκαλία ἐκείνων ποῦ τὸν δέχονται, ὁ Τύπος καὶ ὁ νόμος ποῦ θεσπίζει νὰ μὴ γίνεται λόγος γιὰ καμμιά θέληση ἢ ἐνέργεια τοῦ Κυρίου, ἢ ἀφαίρεση τῶν ὁποίων δηλώνει τὴν ἀνυπαρξία ἐκείνου ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἔχουν ἀφαιρεθεῖ, γιὰ ποιὸ λόγο μὲ παραδώσατε χωρὶς κανένα σεβασμὸ σὲ βάρβαρα καὶ ἄθεα ἔθνη; Γιὰ ποιὸ λόγο ἐγὼ καταδικάστηκα νὰ κατοικήσω στὴ Βιζύη καὶ οἱ σύνδουλοί μου ὁ ἕνας στὴ Πέρβερη καὶ ὁ ἄλλος στὴ Μεσημβρία;

ΘΕΟΔ: Μὰ τὸ Θεὸ ποῦ πρόκειται νὰ μὲ κρίνει, τὸ εἶπα καὶ

νεν εἶπον, καὶ νῦν τὸ αὐτὸ λέγω, ὅτι κακῶς γέγονεν ὁ Τύπος καὶ ἐπὶ βλάβῃ πολλῶν. Πρόφασις δὲ γέγονε τὸ ἐκτεθεῖναι αὐτὸν ἢ πρὸς ἀλλήλους τῶν ὀρθοδόξων περὶ θελημάτων καὶ ἐνεργειῶν ζυγομαχία, καὶ διὰ τὸ πρὸς ἀλλήλους εἰρηνεῦσαι πάντας συνεῖ-
5 δὸν τινες τὰς τοιαύτας κατασιγασθῆναι φωνάς.

ΜΑΞ. Καὶ ποῖος πιστὸς δέχεται οἰκονομίαν κατασιγάζουσαν φωνάς, ἄσπερ λαλεῖσθαι δι' Ἀποστόλων καὶ Προφητῶν καὶ Διδασκάλων ὁ τῶν ὄλων Θεὸς ὠκονόμησε; Καὶ σκοπήσωμεν, κῦρι ὁ μέγας, εἰς ποῖον κακὸν καταντᾶ ψηλαφούμενον τὸ κεφάλαιον τοῦτο. Εἰ γὰρ ὁ μὲν Θεὸς ἔθετο ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πρῶτον μὲν Ἀποστόλους, δεύτερον Προφήτας, τρίτον Διδασκάλους πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἀγίων, εἰρηκῶς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τοῖς Ἀποστόλοις καὶ δι' αὐτῶν καὶ τοῖς μετ' αὐτούς, « Ὁ ὑμῖν λέγω, πᾶσι λέγω », καὶ πάλιν, « ὁ δεχόμενος ὑμᾶς, ἐμὲ δέχεται· καὶ ὁ
15 ἀθετῶν ὑμᾶς, ἐμὲ ἀθετεῖ », δῆλον ὅτι καὶ προφανές, ὡς ὁ μὴ δεχόμενος τοὺς Ἀποστόλους καὶ Προφήτας καὶ Διδασκάλους, ἀλλ' ἀθετῶν αὐτῶν τὰς φωνάς, αὐτὸν ἀθετεῖ τὸν Χριστόν.

Γ'. Καὶ ἄλλο δὲ σκοπήσωμεν· ὁ Θεὸς ἐκλεξάμενος ἐξήγειρεν Ἀποστόλους καὶ Προφήτας καὶ Διδασκάλους πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἀγίων, ὁ δὲ διάβολος ψευδαποστόλους καὶ ψευδοπροφήτας καὶ ψευδοδιδασκάλους κατὰ τῆς εὐσεβείας ἐκλεξάμενος ἐξήγειρε, ὥστε καὶ τὸν παλαιὸν πολεμηθῆναι νόμον καὶ τὸν εὐαγγελικόν. Ψευδαποστόλους δὲ καὶ ψευδοπροφήτας καὶ ψευδοδιδασκάλους μόνους νοῶ τοὺς αἰρετικούς, ὧν οἱ λόγοι καὶ
25 οἱ λογισμοὶ διεστραμμένοι εἰσὶν. Ὡσπερ οὖν ὁ τοὺς ἀληθεῖς Ἀποστόλους καὶ Προφήτας καὶ Διδασκάλους δεχόμενος Θεὸν δέχεται, οὕτω καὶ ὁ τοὺς ψευδαποστόλους καὶ ψευδοπροφήτας καὶ ψευδοδιδασκάλους δεχόμενος τὸν διάβολον δέχεται. Ὁ τοίνυν συνεκβαλὼν τοὺς ἀγίους τοῖς ἐναγέσι καὶ ἀκαθάρτοις αἰρετικοῖς
30 (δέξασθε λέγοντα τὴν ἀλήθειαν), τῷ διαβόλῳ προφανῶς τὸν Θεὸν συγκατέκρινεν.

ὅταν ἔγινε καὶ τώρα λέγω τὸ ἴδιο, ὅτι ἦταν λάθος πού ἔγινε ὁ Τύπος, καὶ ἔβλαψε πολλούς. Πρόφαση ὅμως γιὰ νά διατυπωθεῖ ὑπῆρξε ἡ φιλονεικία τῶν ὀρθοδόξων μεταξύ τους γιὰ τὰ θελήματα καὶ τὶς ἐνέργειες. Καὶ γιὰ νά εἰρηνεύουν ὅλοι μεταξύ τους, σκέφτηκαν κάποιοι νά ἐπιβληθεῖ σιωπὴ σ' αὐτὲς τὶς φωνές.

ΜΑΞ: Καὶ ποιὸς πιστὸς δέχεται μιὰ τέτοια διευθέτηση πού κατασιγάει φωνές, πού οἰκονόμησε ὁ Θεὸς νά ἀκουστοῦν μέσω τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν Προφητῶν καὶ τῶν Διδασκάλων; Κι ἄς προσέξομε, μεγάλε κύριέ μου, σὲ ποιὸ κακὸ καταντᾷ τὸ θέμα αὐτὸ πού ἐξετάζομε. Ἐὰν δηλαδὴ ὁ Θεὸς ὄρισε μέσα στὴν Ἐκκλησία, πρῶτα Ἀποστόλους, ἔπειτα Προφῆτες, καὶ τρίτον Διδασκάλους γιὰ τὸν καταρτισμὸ τῶν πιστῶν⁵, λέγοντας στὸ Εὐαγγέλιο τοὺς Ἀποστόλους καὶ μέσω τῶν Ἀποστόλων τοὺς ἔπειτα ἀπὸ αὐτοῦς, «αὐτὸ πού λέγω σ' ἐσᾶς, τὸ λέγω σὲ ὅλους»⁶, καὶ ἐπίσης, «ὅποιος δέχεται ἐσᾶς, δέχεται ἐμένα⁷, καὶ ὅποιος περιφρονεῖ ἐσᾶς, περιφρονεῖ ἐμένα»⁸, εἶναι κατάδηλο καὶ φανερό, ὅτι ὅποιος δὲν δέχεται τοὺς Ἀποστόλους, τοὺς Προφῆτες καὶ τοὺς Διδασκάλους, ἀλλὰ περιφρονεῖ τοὺς λόγους τους, περιφρονεῖ τὸν ἴδιο τὸν Χριστό.

Γ'. Ἐὰς ἐξετάσομε κι ἓνα ἄλλο. Ὁ Θεὸς ἐξέλεξε καὶ ἀνέδειξε ἀποστόλους καὶ προφῆτες καὶ διδασκάλους γιὰ τὸν καταρτισμὸ τῶν πιστῶν, ὁ διάβολος ὅμως ἐξέλεξε καὶ ἀνέδειξε ψευδαποστόλους καὶ ψευδοπροφῆτες καὶ ψευδοδιδασκάλους κατὰ τῆς εὐσέβειας, ὥστε κι ὁ παλαιὸς νόμος νά καταπολεμηθεῖ καὶ ὁ εὐαγγελικός. Ψευδαποστόλους καὶ ψευδοπροφῆτες καὶ ψευδοδιδασκάλους θεωρῶ μόνο τοὺς αἰρετικούς, τῶν ὁποίων οἱ λόγοι καὶ οἱ λογισμοὶ εἶναι διεστραμμένοι. Ὅπως λοιπὸν αὐτὸς πού δέχεται τοὺς πραγματικούς Ἀποστόλους καὶ Προφῆτες καὶ Διδασκάλους δέχεται τὸν Θεό, ἔτσι κι ὅποιος δέχεται τοὺς ψευδαποστόλους καὶ ψευδοπροφῆτες καὶ ψευδοδιδασκάλους, δέχεται τὸν διάβολο. Ὅποιος λοιπὸν διώχνει τοὺς πιστοὺς μαζί μὲ τοὺς βέβηλους κι ἀκάθαρτους αἰρετικούς (δεχθεῖτε τὴν ἀλήθεια πού λέγω), εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι κατακρίνει τὸν Θεὸ μαζί μὲ τὸν διάβολο.

5. Ἐφ. 4, 11.

7. Ματθ. 10, 40.

6. Μάρκ. 13, 37.

8. Λουκᾶ 10, 16.

ΙΑ'. Εἰ τοίνυν γυμνάζοντες τὰς γενομένας καινοτομίας ἐν
 τοῖς ἡμετέροις χρόνοις, εἰς τοῦτο καταντούσας αὐτὰς εὐρίσκομεν
 τὸ ἀκρότατον κακόν, ὁρᾶτε μήπως, εἰρήνην προφασιζόμενοι,
 τὴν ἀποστασίαν εὐρεθῶμεν νοσήσαντες καὶ κηρύττοντες, ἦν
 5 πρόδρομον εἶπεν ἔσσεσθαι τῆς τοῦ Ἀντιχρίστου παρουσίας ὁ
 θεῖος Ἀπόστολος. Ταῦτα χωρὶς ὑποστολῆς εἶπον ὑμῖν, δεσπότηι
 μου, ἵνα φείσησθε ἑαυτῶν τε καὶ ἡμῶν. Κελεύετε ἵνα ταῦτα γε-
 γραμμένα ἔχων ἐν τῇ βίβλῳ τῆς καρδίας, ἔλθω κοινωνήσων ἐν
 ἧ ταῦτα κηρύττεται Ἐκκλησίᾳ, καὶ γένωμαι κοινωνὸς τῶν ἀλη-
 10 θῶς μὲν τὸν Θεόν, δῆθεν δὲ τὸν διάβολον τῷ Θεῷ συνεκβαλ-
 λόντων; Μὴ γένοιτό μοι παρὰ τοῦ Θεοῦ, τοῦ δι' ἐμὲ γενομένου
 χωρὶς ἀμαρτίας. Καὶ βαλὼν μετάνοιαν εἶπεν· Ἐγὼ, εἴ τι κελεύε-
 τε εἰς τὸν δοῦλον ἡμῶν ποιῆσαι, ποιήσατε· ἐγὼ τοῖς ταῦτα δεχο-
 μένοις οὐδέποτε γένωμαι συγκοινωνός.

15 ΙΒ'. Καὶ ἀποπαγέντες ἐπὶ τοῖς λαληθεῖσι, κάτω βαλόντες
 τὰς κεφαλὰς ἐσίγησαν ἐπὶ ὥραν ἰκανήν, καὶ ἀνακύψας καὶ τῷ
 ἀββᾶ Μαξίμῳ ἀτενίσας Θεοδόσιος ὁ ἐπίσκοπος, εἶπεν·

ΘΕΟΔ. Ἡμεῖς ἀντιφωνοῦμέν σοι, τὸν δεσπότην ἡμῶν τὸν
 βασιλέα, ὅτι σοῦ κοινωνοῦντος, κουφίζει τὸν Τύπον,.

20 ΜΑΞ. Πολὺ ἀπεχόμεθα ἀπ' ἀλλήλων ἀκμήν· τί ποιοῦμεν
 περὶ τῆς συνοδικῶς βεβαιωθείσης φωνῆς, τοῦ ἐνὸς θελήματος,
 ἐπ' ἐκβολῇ πάσης ἐνεργείας ὑπὸ Σεργίου καὶ Πύρρου;

ΘΕΟΔ. Ἐκεῖνος ὁ χάρτης κατηνέχθη καὶ ἀπεβλήθη.

ΜΑΞ. Κατηνέχθη ἐκ τῶν λιθίνων τοίχων, οὐ μὴν ἐκ τῶν
 25 νοερῶν ψυχῶν. Δέξωνται τὴν κατάκρισιν τούτων τὴν ἐν Ρώμῃ
 συνοδικῶς ἐκτεθεῖσαν δι' εὐσεβῶν δογμάτων τε καὶ κανόνων,
 καὶ λέλυται τὸ μεσότοιχον, καὶ προτροπῆς οὐ δεόμεθα.

ΘΕΟΔ. Οὐκ ἔρρωται ἡ σύνοδος ἢ ἐν Ρώμῃ, ἐπειδὴ χωρὶς
 κελεύσεως γέγονε βασιλέως.

ΙΑ'. Ἄν λοιπὸν ἐξετάζοντας τις καινοτομίες πού ἔγιναν στοὺς δικοὺς μας χρόνους, διαπιστώνομε ὅτι καταντοῦν σ' αὐτὸ τὸ ἀκραῖο κακὸ, προσέξτε μήπως μὲ τὴν πρόφαση τῆς εἰρήνης βρεθοῦμε ὅτι ἔχομε προσβληθεῖ ἀπὸ τὴ νόσο τῆς ἀποστασίας καὶ κηρύττομε ἐκεῖνον πού εἶπε ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ὅτι θὰ εἶναι ὁ πρόδρομος τῆς παρουσίας τοῦ Ἀντίχριστου⁹. Αὐτὰ σᾶς τὰ εἶπα, κύριοί μου, χωρὶς δισταγμό, γιὰ νὰ λυπηθεῖτε τὸν ἑαυτὸ σας κι ἐμᾶς. Μὲ προστάζετε νὰ τὰ ἔχω αὐτὰ γραμμένα στὸ βιβλίο τῆς καρδιάς μου καὶ νὰ ἔρθω νὰ κοινωνήσω μὲ τὴν Ἐκκλησία στὴν ὁποία κηρύττονται αὐτά, καὶ νὰ γίνω κοινωνὸς μ' ἐκείνους πού ἀληθινὰ διώχνουν τὸ Θεό, ἐνῶ μαζί του διώχνουν τὰχα τὸν διάβολο. Νὰ μὴ μου δώσει κάτι τέτοιο ὁ Θεός, πού γεννήθηκε γιὰ μένα χωρὶς ἁμαρτία. Κι ἀφοῦ γονάτισε εἶπε· Σᾶς λέγω, ἂν προστάζετε κάτι στὸ δοῦλο σας, κάντε το· ἐγὼ ὅμως ποτὲ δὲν θὰ γίνω συγκοινωνὸς μὲ ἐκείνους πού δέχονται αὐτὰ τὰ πράγματα.

ΙΒ'. Μετὰ τὴν ψυχρολουσία ἀπὸ ὅσα τοὺς εἶπε, ἀφοῦ ἔβαλαν κάτω τὰ κεφάλια, σώπασαν γι' ἀρκετὴ ὥρα. Στὴ συνέχεια ὁ ἐπίσκοπος Θεοδόσιος, ἀφοῦ σήκωσε τὰ μάτια του καὶ κοίταξε τὸν ἀδδᾶ Μάξιμο, εἶπε.

ΘΕΟΔ: Ἐμεῖς, ἐκπροσωπώντας τὸν κύριό μας Βασιλέα, σοῦ λέμε ὅτι, ἐφόσον ἐσὺ δεχθεῖς τὴν κοινωνία, θὰ ἔλαφρύνει τὸν Τύπο.

ΜΑΞ: Πολὺ ἀπέχομε ἀκόμα μεταξύ μας· τί κάνομε γιὰ τὴ διατύπωση πού ἐπιβεβαιώθηκε στὴ σύνοδο ἀπὸ τὸ Σέργιο καὶ τὸν Πύρρο, γιὰ ἓνα θέλημα μὲ ἀπόρριψη κάθε ἐνέργειας;

ΘΕΟΔ: Ἐκείνη ἡ χάρτα κατεβάστηκε καὶ πετάχτηκε.

ΜΑΞ: Κατεβάστηκε ἀπὸ τοὺς πέτρινους τοίχους, ὄχι ὅμως κι ἀπὸ τὶς νοερὲς ψυχές. Ἄς δεχθοῦν τὴν κατάκριση τῶν διδασκαλιῶν αὐτῶν, πού ἔγινε συνοδικὰ στὴ Ρώμη διατυπωμένη μ' εὐσεβῆ δόγματα καὶ κανόνες, καὶ γκρεμίζεται ἀμέσως τὸ μεσότοιχο καὶ δὲν χρειαζόμαστε πιά προτροπή.

ΘΕΟΔ: Δὲν ἔχει ἰσχύ ἡ σύνοδος στὴ Ρώμη, ἐπειδὴ ἔγινε χωρὶς διάταγμα τοῦ βασιλιᾶ.

ΜΑΞ. Εἰ τὰς γενομένας συνόδους αἱ κελεύσεις τῶν βασιλέων κυροῦσιν, ἀλλ' οὐχὶ εὐσεβῆς πίστις, δέξονται καὶ τὰς κατὰ τοῦ ὁμοουσίου γενομένας συνόδους, ἐπειδὴ κελεύσει βασιλέων γεγόνασι· φημὶ δὲ τὴν ἐν Τύρῳ, τὴν ἐν Ἀντιοχείᾳ, τὴν ἐν Σελευκείᾳ, τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ Εὐδοξίου τοῦ Ἀρειανοῦ, τὴν ἐν Νίκη τῆς Θράκης, τὴν ἐν τῷ Σιρμίῳ, καὶ μετὰ ταύτας πολλοῖς ὕστερον χρόνοις, τὴν ἐν Ἐφέσῳ δεύτερον, ἧς ἐξῆρχε Διόσκορος· ὅλας γὰρ ταύτας κέλευσις βασιλέων ἤθροισε, καὶ ὁμῶς πᾶσαι κατεκρίθησαν διὰ τὴν ἀθεΐαν τῶν κυρωθέντων ἀσεβῶς δογμάτων. Διὰ τί δὲ οὐκ ἐκβάλλετε τὴν καθελοῦσαν Παῦλον τὸν Σαμοσατέα ἐπὶ τῶν ἀγίων καὶ μακαρίων Πατέρων, Διονυσίου τοῦ πάπα Ρώμης καὶ Διονυσίου τοῦ Ἀλεξανδρείας καὶ Γρηγορίου τοῦ Θαυματουργοῦ, τοῦ τῆς αὐτῆς ἄρξαντος συνόδου, ἐπειδὴ μὴ γέγονε κελεύσει βασιλέως; Ποῖος δὲ κανὼν διαγορευ-
15 ει, μόνως ἐκεῖνας ἐγκρίνεσθαι συνόδους, τὰς κελεύσει βασιλέως ἀθροισθείσας, ἢ ὅλως κελεύσει βασιλέως πάντας τὰς συνόδους ἀθροίζεσθαι; Ἐκεῖνας οἶδεν ἀτίας καὶ ἐγκρίτους συνόδους ὁ εὐσεβῆς τῆς Ἐκκλησίας κανὼν, ὡς ὀρθότης δογμάτων ἔκρινεν. Ἀλλά, κωθῶς οἶδεν ὁ δεσπότης μου καὶ ἄλλους διδάσκει, δεύτε-
20 ρον γίνεσθαι σύνοδον κατὰ πᾶσαν ἐπαρχίαν τοῦ ἔτους ὁ κανὼν διηγόρευσε, κελεύσεως βασιλικῆς μηδεμίαν μνήμην πεποιημένος, ἐπ' ἀσφαλείᾳ τῆς σωτηριώδους ἡμῶν πίστεως καὶ διορθώσει πάντων τῷ θεῷ τῆς Ἐκκλησίας νόμῳ μὴ συναινούντων κεφαλαίων.

25 **ΙΓ'. ΘΕΟΔ.** Ὡς λέγεις ἐστίν· ἡ τῶν δογμάτων ὀρθότης ἐγκρίνει τὰς συνόδους· πλὴν οὐ δέχη τὸν λίβελλον Μηνᾶ, ἐν ᾧ μίαν θέλησιν καὶ μίαν ἐνέργειαν τοῦ Χριστοῦ ἔδογματίσεν;

ΜΑΞ. Μὴ δῶ Κύριος ὁ Θεός. Ὑμεῖς οὐ δέχεσθε, ἀλλ' ἐκβάλλεσθε πάντας τοὺς διδασκάλους, τοὺς μετὰ τὴν ἀγίαν ἐν
30 Χαλκηδόνι σύνοδον, τοὺς ἀγωνισαμένους κατὰ τῆς τοῦ Σεβήρου μιαρίας, κἀγὼ ἔχω δέξασθαι τὸν λίβελλον Μηνᾶ, τοῦ γενομένου μετὰ τὴν σύνοδον, δι' οὗ συνηγορεῖ προφανῶς Σεβήρῳ καὶ Ἀ-

ΜΑΞ: Ἐάν στίς συνόδους πού ἔγιναν δίνουν ἰσχὺ τὰ διατάγματα τῶν βασιλέων καὶ ὄχι ἢ ὀρθή πίστη, ἅς δεχθοῦν καὶ τίς συνόδους πού ἔγιναν κατὰ τοῦ ὁμοουσίου, ἐπειδὴ ἔχουν γίνεῖ μὲ διάταγμα βασιλέων, καὶ ἐννοῶ τίς συνόδους στήν Τύρο, στήν Ἀντιόχεια, στή Σελεύκεια, στήν Κωνσταντινούπολη ἐπὶ Εὐδοξίου τοῦ Ἀρειανοῦ, τὴ σύνοδο στή Νίκη τῆς Θράκης, τὴν ἄλλη σὺ Σίρμιο, καὶ ἔπειτα ἀπὸ αὐτὲς πολλὰ χρόνια ἀργότερα τὴ δεύτερη σύνοδο στήν Ἐφεσο, στήν ὁποία προέδρευε ὁ Διόσκουρος. Γιατὶ ὅλες αὐτὲς ἔχουν συγκληθεῖ μὲ διάταγμα βασιλέων, καὶ ὁμως κατακρίθηκαν ὅλες γιὰ τὰ ἄθεα δόγματα πού ἐπικύρωσαν ἀσεβῶς. Γιατὶ δὲν ἀπορρίπτετε ἐκείνην πού καθαίρεσε τὸν Παῦλο τὸν Σαμοσατέα στήν ἐποχὴ τῶν ἁγίων καὶ μακαρίων Πατέρων Διονυσίου τοῦ πάπα Ρώμης, τοῦ Διονυσίου Ἀλεξανδρείας, καὶ τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θαυματουργοῦ, πού ἦταν πρόεδρος τῆς ἴδιας συνόδου, ἐπειδὴ δὲν ἔγινε μὲ διαταγὴ τοῦ βασιλιᾶ; Ποιὸς κανόνας ὀρίζει νὰ ἐγκρίνονται μόνο ἐκεῖνες οἱ σύνοδοι, πού συγκροτήθηκαν μὲ διαταγὴ τοῦ Βασιλιᾶ, ἢ ὅτι ὅλες οἱ σύνοδοι πρέπει νὰ γίνονται μὲ διαταγὴ τοῦ Βασιλιᾶ. Ὁ εὐσεβὴς κανόνας τῆς Ἐκκλησίας ἀναγνωρίζει ὡς ἅγιες καὶ ἐγκριτες ἐκεῖνες τίς συνόδους, πού τίς χαρακτήρισε ἢ ὀρθότητα τῶν δογμάτων. Ἀλλά, ὅπως ξέρεῖ ὁ κύριός μου καὶ διδάσκει τοὺς ἄλλους, ὁ κανόνας ὀρισε νὰ γίνεταί σύνοδος δεύτερη φορὰ τὸ ἔτος σὲ καθὲ ἐπαρχία, χωρὶς νὰ ἀναφέρει καμμιά βασιλικὴ διαταγὴ, γιὰ τὴν ἀσφάλεια τῆς σωτηριώδους μας πίστεως καὶ τὴ διόρθωση ὅλων τῶν θεμάτων πού δὲν εἶναι σύμφωνα μὲ τὸν θεῖο νόμο τῆς Ἐκκλησίας.

ΙΓ'. ΘΕΟΔ: Εἶναι ὅπως τὸ λές· ἢ ὀρθότητα τῶν δογμάτων εἶναι ἐκείνη πού καθιστᾶ ἐγκυρες τίς συνόδους. Πλὴν ὁμως δὲν δέχεσαι τὸν τόμο τοῦ Μηνᾶ, ὅπου δογματίσε μία θέληση καὶ μία ἐνέργεια τοῦ Χριστοῦ;

ΜΑΞ: Νὰ μὴν τὸ ἐπιτρέψει κάτι τέτοιο ὁ Κύριος ὁ Θεός. Ἐσεῖς δὲν τὸ δέχεστε, ἀλλὰ διώχνετε ὅλους τοὺς διδασκάλους, ὅσοι ἐμφανίστηκαν μετὰ τὴν ἁγία σύνοδο στή Χαλκηδόνα, πού ἀγωνίστηκαν ἐναντίον τῆς μαρῆς διδασκαλίας τοῦ Σεβήρου, καὶ ἐγὼ νὰ δεχθῶ τὸν Τόμο τοῦ Μηνᾶ, πού καταρτίστηκε μετὰ τὴ σύνοδο, μὲ τὸν

πολιναρίῳ καὶ Μακεδονίῳ καὶ Ἀρείῳ καὶ πάσῃ αἵρέσει, καὶ κατηγορεῖ τῆς συνόδου, μᾶλλον δὲ τελείως ἐκβάλλει, δι' ὧν ἐδογματίσει;

ΘΕΟΔ. Τί οὖν; Ὅλως οὐ δέχη μίαν ἐνέργειαν;

5 ΜΑΞ. Καὶ τίς λέγει μίαν ἐνέργειαν τῶν ἐγκρίτων διδασκάλων;

Καὶ ἤγαγε Θεοδόσιος τὰς ψευδωνύμως παρ' αὐτῶν περιφερομένας Ἰουλίου τοῦ Ρώμης καὶ τοῦ Θαυματουργοῦ Γρηγορίου καὶ Ἀθανασίου τῶν ἁγίων χρήσεις, καὶ ἀνέγνω αὐτάς.

10 ΘΕΟΔ. Φοβηθῶμεν δὴ τὸν Θεόν, καὶ μὴ θελήσωμεν παροργίσει αὐτὸν ἐπὶ τῇ παραγωγῇ τῶν αἵρετικῶν χρήσεων. Οὐδεὶς ἀγνοεῖ ταύτας εἶναι τοῦ δυσσεβοῦς Ἀπολιναρίου. Εἰ μὲν ἄλλας ἔχεις, δεῖξον· ἐπεὶ, ταύτας προφέροντες, πλεῖον πείθετε πάντας, ὅτι κατ' ἀλήθειαν Ἀπολιναρίου τοῦ δυσσεβοῦς καὶ τῶν ὁμο-
15 φρόνων αὐτῶ κακοδοξίαν ἐνοσήσατε.

Καὶ προφέρει ὁ αὐτὸς ἐπίσκοπος Θεοδόσιος, ἐπ' ὀνόματι τοῦ Χρυσοστόμου δύο χρήσεις, ἃς ἀναγνοὺς ὁ ἀββᾶς Μάξιμος ἔφη·

ΜΑΞ. Αὗται Νεστορίου εἰσὶν τοῦ νοσήσαντος ἐπὶ Χριστοῦ
20 τὴν προσωπικὴν δυάδα.

Καὶ εὐθέως θυμῶ ζέσας ὁ ἐπίσκοπος εἶπε·

ΘΕΟΔ. Κύρι μοναχέ, ὁ Σατανᾶς ἐλάλησε διὰ τοῦ χαλινου σου.

ΜΑΞ. Μὴ λυπηθῆ ὁ δεσπότης μου πρὸς τὸν δοῦλον αὐτοῦ.

25 Καὶ λαβὼν, εὐθέως ἔδειξεν αὐτῶ τὰς αὐτὰς φωνὰς οὖσας Νεστορίου, καὶ ἐν ποίοις λόγοις αὐτοῦ κειμένας.

ΘΕΟΔ. Ὁ Θεὸς οἶδεν, ἀδελφέ, τὰς χρήσεις ταύτας ὁ πατριάρχης μοι δέδωκε· πλὴν ἰδοὺ, τὰς μὲν Ἀπολιναρίου εἶπας, τὰς δὲ Νεστορίου.

30 Καὶ παραγαγὼν τὴν τοῦ ἁγίου Κυρίλλου χρῆσιν τὴν λέγουσαν, «Μίαν τε καὶ συγγενῆ, καὶ δι' ἀμφοῖν ἐπιδεικνὺς ἐνέργειαν», εἶπε·

ΘΕΟΔ. Τί πρὸς ταῦτα λέγεις;

ΜΑΞ. Εἰσὶ τινες δεῖξαντες αὐτὴν κατ' ἀλήθειαν κατὰ προσ-
35 θήκην τεθεῖσαν ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ Εὐαγγελίου, τῇ γενομένῃ ἐκ

ὅποιο γίνεται φανερὰ συνήγορος τοῦ Σεβήρου καὶ τοῦ Ἀπολιναρίου καὶ τοῦ Μακεδονίου καὶ τοῦ Ἀρείου καὶ κάθε αἵρεσης, καὶ κατηγορεῖ τὴ σύνοδο, ἢ μᾶλλον τὴν ἀπορρίπτει τελείως μὲ τὴ διδασκαλία ποὺ διατύπωσε;

ΘΕΟΔ. Τί λοιπόν; δὲν δέχεσαι καθόλου μία ἐνέργεια;

ΜΑΞ. Καὶ ποιὸς ἀπὸ τοὺς διακεκριμένους διδασκάλους διδάσκει μία ἐνέργεια;

Καὶ τότε ἔφερε ὁ Θεοδόσιος ψευδῆ χωρία, ποὺ αὐτοὶ περιφέρουν, τῶν ἁγίων Ἰουλίου Ρώμης καὶ τοῦ Θαυματουργοῦ Γρηγορίου καὶ τοῦ Ἀθανασίου καὶ τὰ διάβασε.

ΜΑΞ. Ἄς φοβηθοῦμε βέβαια τὸν Θεὸ κι ἄς μὴ θελήσουμε νὰ τὸν παροργίσουμε μὲ τὴν περιφορὰ τῶν αἵρετικῶν χωρίων. Κανένας δὲν ἀγνοεῖ, ὅτι εἶναι τοῦ ἀσεβοῦς Ἀπολιναρίου. Ἄν ἔχεις ἄλλα χωρία, δεῖξε τὰ μας. Γιατί, προβάλλοντας αὐτὰ, πείθετε ὅλους ἀκόμα περισσότερο, ὅτι πραγματικὰ ἀρρωστήσετε ἀπὸ τὴν κακοδοξία τοῦ ἀσεβοῦς Ἀπολιναρίου καὶ τῶν ὁμοφρόνων του.

Παρουσιάζει τότε ὁ ἴδιος ἐπίσκοπος Θεοδόσιος δύο χωρία στὸ ὄνομα τοῦ Χρυσοστόμου, τὰ ὅποια ὅταν τὰ διάβασε ὁ ἀββᾶς Μάξιμος εἶπε:

ΜΑΞ. Αὐτὰ εἶναι τοῦ Νεστορίου ποὺ τὸν κυρίευσε ἡ νόσος τῆς δυάδας προσώπων στὸν Χριστό.

Καὶ ἀμέσως τότε ἀνάβοντας ἀπὸ θυμὸ ὁ ἐπίσκοπος εἶπε.

ΘΕΟΔ. Κύρ μοναχέ, μὲ τὰ χεῖλη σου μίλησε ὁ Σατανᾶς.

ΜΑΞ. Νὰ μὴ στενοχωρηθεῖ ὁ κύριός μου ἀπὸ τὸ δοῦλο του.

Καὶ ἀφοῦ τὰ πῆρε, τοῦ ἔδειξε ἀμέσως ὅτι εἶναι τὰ ἴδια τὰ λόγια τοῦ Νεστορίου καθὼς καὶ σὲ ποιоὺς λόγους του βρίσκονται.

ΘΕΟΔ. Μάρτυράς μου ὁ Θεός, ἀδελφέ μου· τὰ χωρία αὐτὰ μοῦ τὰ ἔδωσε ὁ Πατριάρχης· σὺ ὅμως εἶπες ὅτι ἄλλα εἶναι τοῦ Ἀπολιναρίου καὶ ἄλλα τοῦ Νεστορίου.

Κι ἀφοῦ ἔφερε τὸ χωρίο τοῦ ἁγίου Κυρίλλου ποὺ λέγει, «δείχνοντας μία καὶ συγγενῆ ἐνέργεια καὶ μὲ τίς δύο», εἶπε.

ΘΕΟΔ. Τί ἔχεις νὰ πεῖς γι' αὐτὰ;

ΜΑΞ. Ὑπάρχουν κάποιοι ποὺ ἀπέδειξαν ὅτι στ' ἀλήθεια αὐτὸ εἶναι προσθήκη ἀπὸ τὸν Τιμόθεο Ἐλουρο στὴν ἐρμηνεία τοῦ Εὐ-

τοῦ ἁγίου τούτου πατρός, ὑπὸ Τιμοθέου τοῦ Ἐλούρου. Ἔστω δὲ καθ' ὑμᾶς αὐτοῦ. Ἐξετάσωμεν τοίνυν τὴν διάνοιαν τῶν πατρικῶν φωνῶν, καὶ γνωσόμεθα τὴν ἀλήθειαν.

ΘΕΟΔ. Τοῦτο οὐ συγχωρῶ γενέσθαι· ἀπλᾶς γὰρ τὰς φωνὰς
5 ἀνάγκην ἔχεις δέξασθαι.

ΜΑΞ. Εἶπέ μοι τὴν διαφορὰν, ἰκέσιος γενόμενος, τῶν ἀπλῶν φωνῶν πρὸς τὰς ποικίλας.

ΘΕΟΔ. Ἴνα ὡς ἔστι τὴν φωνὴν δέξη, καὶ μὴ ἐρευνήσης τὴν διάνοιαν αὐτῆς.

10 ΜΑΞ. Προφανῶς καινοὺς καὶ ξένους τῆς Ἐκκλησίας καὶ περὶ τῶν φωνῶν εἰσάγετε θεσμούς. Εἰ καθ' ὑμᾶς οὐ δεῖ ἐρευνᾶν τὰς φωνὰς τῶν Γραφῶν καὶ τῶν Πατέρων, ἐκβάλλομεν πᾶσαν τὴν Γραφὴν τὴν Παλαιὰν καὶ τὴν Καινὴν. Ἦκούσαμεν γὰρ λέγοντος τοῦ Δαβὶδ· «Μακάριοι οἱ ἐξερευνῶντες τὰ μαρτύρια αὐ-
15 τοῦ, ἐν ὄλῃ καρδίᾳ ἐκζητήσουσιν αὐτόν», ὡς μηδενὸς χωρὶς ἐρεύνης δυναμένου ἐκζητῆσαι τὸν Θεόν. Καὶ πάλιν· «Συνέτισόν με, καὶ ἐξερευνήσω τὸν νόμον σου, καὶ φυλάξω αὐτόν ἐν ὄλῃ καρδίᾳ μου», ὡς τῆς ἐρεύνης ἀγούσης ἐπὶ τὴν γνῶσιν τοῦ νόμου, καὶ τῆς γνώσεως πόθῳ πειθούσης τοὺς ἀξίους ἐν καρδίᾳ αὐτῶν
20 φυλάξαι, διὰ τῆς πληρώσεως τῶν ἐν αὐτῷ κειμένων ἁγίων ἐντολῶν. Καὶ πάλιν· «Θαυμαστὰ τὰ μαρτύριά σου, διὰ τοῦτο ἐξηρεύνησεν αὐτὰ ἡ ψυχὴ μου». Τί δὲ παραβολὰς καὶ αἰνίγματα καὶ σκοτεινοὺς λόγους ἐρευνᾶν ἡμᾶς βούλεται ὁ παροιμιακὸς λόγος; Τί δὲ ὁ Κύριος ἐν παραβολαῖς λαλῶν βούλεται νοεῖν τοὺς μαθη-
25 τὰς, διδάσκων τῶν παραβολῶν τὴν διάνοιαν; Τί δὲ προστάσων, «Ἐρευνᾶτε τὰς Γραφάς, ὡς μαρτυρούσας περὶ αὐτοῦ»; Τί δὲ ὁ τῶν Ἀποστόλων κορυφαῖος Πέτρος διδάσκειν βούλεται, «Περὶ ἧς σωτηρίας ἐξεζήτησαν καὶ ἐξηρεύνησαν προφηῆται», λέγων; Τί δὲ Παῦλος ὁ θεῖος ἀπόστολος, λέγων, «Εἰ κεκαλυμμένον ἐστὶ τὸ Εὐαγγέλιον, ἀλλ' ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις, ὧν ὁ Θεὸς
30

αγγελίου πού ἔγινε ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἅγιο Πατέρα. Ἐὰν ὑποθέσουμε ὁμῶς, σύμφωνα μὲ σᾶς, ὅτι εἶναι ἐκεῖνου. Ἐὰν ἐξετάσουμε λοιπὸν τὸ νόημα τῶν πατερικῶν λόγων, καὶ θὰ μάθομε τὴν ἀλήθεια.

ΘΕΟΔ. Δὲν δέχομαι νὰ γίνεῖ αὐτό. Εἶσαι ὑποχρεωμένος νὰ δεχθεῖς ὅτι τὰ λόγια εἶναι ἔτσι ἀπλά.

ΜΑΞ. Πές μου τὴ διαφορά, σέ ἰκετεύω, τῶν ἀπλῶν λόγων σέ σχέση μὲ τοὺς ποικίλους.

ΘΕΟΔ. Πρέπει νὰ δεχθεῖς τὸ λόγο ἔτσι ὅπως εἶναι, καὶ νὰ μὴν ἐρευνήσεις τὸ νόημά του.

ΜΑΞ. Εἶναι προφανές, ὅτι εἰσάγετε νέους καὶ ξένους πρὸς τὴν Ἐκκλησία νόμους γὰρ τοὺς λόγους. Ἐὰν κατὰ τὴ γνώμη σας δὲν πρέπει νὰ ἐρευνῶμε τοὺς λόγους τῶν Γραφῶν καὶ τῶν Πατέρων, ἀπορρίπτομε ὅλη τὴ Γραφή, τὴν Παλαιὰ καὶ τὴν Καινὴ. Γιατὶ ἀκούσαμε τὸν Δαβὶδ νὰ λέγει· «Εἶναι μακάριοι ἐκεῖνοι πού ἐρευνοῦν τὶς μαρτυρίες τοῦ Θεοῦ πού μᾶς δίνει, γιατί θὰ τὸν ἀναζητήσουν μὲ ὅλη τὴν καρδιά τους»¹⁰· γιατί χωρὶς ἔρευνα κανένας δὲν μπορεῖ ν' ἀναζητήσῃ τὸν Θεό. Καὶ ἄλλου· «Δός μου γνώση, καὶ θὰ ἐξερευνήσω τὸ νόμο σου καὶ θὰ τὸν φυλάξω μὲ ὅλη τὴν καρδιά μου»¹¹· ἐπειδὴ ἡ ἔρευνα ὁδηγεῖ στὴ γνώση τοῦ νόμου καὶ μὲ τὸν πόθο τῆς γνώσης πείθει τοὺς ἄξιους νὰ τὸν φυλάξουν στὴν καρδιά τους, μὲ τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἐντολῶν πού περιέχει. Καὶ πάλι λέγει· «Εἶναι θαυμαστὸς οἱ μαρτυρίες πού μᾶς δίνεις, καὶ γι' αὐτὸ τὶς ἐξερεύνησε ἡ ψυχὴ μου»¹². Καὶ γιατί θέλει ἡ συμβουλή τῶν Παροιμιῶν¹³ νὰ ἐρευνῶμε τὶς παραβολὰς καὶ τὰ αἰνίγματα καὶ τοὺς σκοτεινοὺς λόγους; Τί ἐπίσης ὁ Κύριος, πού μιλάει μὲ παραβολὰς, θέλει νὰ ἐννοοῦν οἱ μαθητὲς, ἐξηγώντας τὸ νόημα τῶν παραβολῶν¹⁴; Καὶ γιατί μᾶς προστάζει, «Ἐρευνᾶτε τὶς Γραφές», πού ἔχουν μαρτυρίες γι' αὐτόν¹⁵; Καὶ τί θέλει νὰ διδάξῃ ὁ Πέτρος, ὁ κορυφαῖος τῶν Ἀποστόλων λέγοντας, «Γιὰ τὴ σωτηρία πού ἀναζητήσαν καὶ ἐξερεύνησαν οἱ προφῆτες»¹⁶; Τί ἐπίσης θέλει ὁ Παῦλος, ὁ θεῖος ἀπόστολος, λέγοντας, «Ἐὰν τὸ Εὐαγγέλιον εἶναι κεκαλυμμένο, εἶναι γι' αὐτοὺς πού ὀδεύουν στὴν ἀπώλεια, τῶν ὁποί-

13. Παροιμ. 6, 6.

15. Ἰω. 5, 39.

14. Ματθ. 13, 18. Λουκᾶ 8, 11.

16. Α' Πέτρ. 1, 10.

τοῦ αἰῶνος τούτου ἐτύφλωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας αὐ-
 τῶν, εἰς τὸ μὴ διαυγᾶσαι αὐτοῖς τὸν φωτισμὸν τῆς γνώσεως τοῦ
 Χριστοῦ»; Ὡς ἔοικεν, ἐξομοιωθῆναι ἡμᾶς βούλεσθε τοῖς Ἰου-
 δαίοις, οἵτινες ἀπλαῖς ταῖς φωναῖς, ὡς λέγετε, τουτέστι μόνῳ τῷ
 5 γράμματι ὡσπερ τινὶ φορυτῷ ἐγγώσαντες τὸν νοῦν, ἐξέπεσαν
 τῆς ἀληθείας, τὸ κάλυμμα ἔχοντες ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, τοῦ
 μὴ νοῆσαι τὸ κύριον πνεῦμα, τὸ ἐγκεκρυμμένον τῷ γράμματι,
 περὶ οὗ φησι· «Τὸ μὲν γράμμα ἀποκτένει, τὸ δὲ Πνεῦμα ζωο-
 ποιεῖ». Πληροφορηθῆ ὁ δεσπότης μου, ὅτι ἐγὼ οὐκ ἀνέχομαι δέ-
 10 ξασθαι φωνὴν χωρὶς τῆς ἐγκειμένης αὐτῇ διανοίας, ἵνα μὴ γένω-
 μαι προφανῆς Ἰουδαῖος.

ΙΔ'. Τοῦτο δὲ ἀκούσας Θεοδόσιος, εἶπεν·

ΘΕΟΔ. Μίαν ἐνέργειαν τοῦ Χριστοῦ ὑποστατικὴν ὀφείλο-
 μεν λέγειν.

15 ΜΑΞ. Σκοπήσωμεν τὸ τικτόμενον ἐκ τούτου κακόν, καὶ
 φύγωμεν τὴν ξένην ταύτην φωνήν· μόνων γὰρ αἰρετικῶν πολυ-
 θεούντων ἐστίν. Εἰ γὰρ ὑποστατικὴν λέγομεν τοῦ Χριστοῦ τὴν
 μίαν ἐνέργειαν, οὐ συμβαίνει δὲ κατὰ τὴν ὑπόστασιν τῷ Πατρὶ
 καὶ Πνεύματι ὁ Υἱός, δῆλον ὅτι οὔτε κατὰ τὴν ὑποστατικὴν ἐνέρ-
 20 γειαν, ἀναγκαζόμεθα δὲ ὡσπερ τῷ Υἱῷ, οὕτω καὶ τῷ Πατρὶ καὶ
 τῷ Πνεύματι ὑποστατικὰς ἐνεργείας ἀπονεῖμαι, καὶ καθ' ὑμᾶς
 τέσσαρας ἐνεργείας ἔξει μακαρία θεότης· τρεῖς ἀφοριστικὰς τῶν
 ἐν οἷς ἐστι προσώπων, καὶ μίαν κοινὴν σημαντικὴν τῆς κατὰ φύ-
 σιν τῶν τριῶν ὑποστάσεων κοινότητος, καὶ κατὰ τοὺς Πατέρας,
 25 εἴπερ αὐτῶν δεχόμεθα τὴν διδασκαλίαν, τετραθεῖαν νοσήσομεν.
 Φυσικὴν γάρ, ἀλλ' οὐχ ὑποστατικὴν πᾶσαν εἶναι διαγορευούσιν
 ἐνέργειαν. Καὶ εἰ τοῦτό ἐστιν ἀληθῶς, ὡς οὖν καὶ ἐστι, τέσσαρας
 φύσεις, τέσσαρας θεούς, διαφέροντας ἀλλήλους ὑποστάσει τε
 καὶ φύσει δειχθησόμεθα λέγοντες. Πλήν, τίς εἶδεν ἢ ἐθεώρησεν
 30 ἰδιάζουσαν ἐνέργειαν οἵανδῆποτε τῶν ὑπὸ τὸ εἶδος ἀγομένων
 καὶ ὑπὸ τὸν κοινὸν ὄρισμὸν τοῦ εἶδους φύσει ταττομένων; Οὐδέ-

ων ὁ Θεὸς τοῦ αἰῶνα αὐτοῦ τύφλωσε τὰ μάτια τοῦ νοῦ τους, γιὰ νὰ μὴ λάμψει σ' αὐτούς ὁ φωτισμὸς τῆς γνώσης τοῦ Χριστοῦ»¹⁷; Ὅπως φαίνεται, θέλετε νὰ ἔξομοιωθοῦμε μὲ τοὺς Ἰουδαίους, πού βυθίζοντας τὸ νοῦ τους σὲ ἀπλά, ὅπως λέτε, λόγια, δηλαδή στὸ γράμμα μόνο, σὰν σ' ἓνα σωρὸ, ἔχασαν τὴν ἀλήθεια, ἔχοντας τὸ κάλυμμα στὶς καρδιᾶς τους γιὰ νὰ μὴν ἐννοήσουν τὸ ἀληθινὸ Πνεῦμα, τὸ κρυμμένο μέσα στο γράμμα, γιὰ τὸ ὁποῖο λέγει· «Τὸ γράμμα θανατώνει, ἐνῶ τὸ Πνεῦμα δίνει ζωή»¹⁸. Ἄς πληροφορηθεῖ ὁ κύριός μου, ὅτι ἐγὼ δὲν ἀνέχομαι νὰ δεχθῶ ἓνα λόγο χωρὶς τὸ νόημα πού περιέχεται σ' αὐτόν, γιὰ νὰ μὴ γίνω ὀλοφάνερος Ἰουδαῖος.

ΙΔ'. Ὅταν τ' ἄκουσε αὐτὸ ὁ Θεοδόσιος, εἶπε.

ΘΕΟΔ. Ὅφείλομε νὰ λέμε μία ὑποστατικὴ ἐνέργεια τοῦ Χριστοῦ.

ΜΑΞ. Ἄς δοῦμε τὸ κακὸ πού γεννιέται ἀπὸ αὐτὸ κι ἄς ἀποφύγομε αὐτὴ τὴν ἀταίριαστη λέξη· γιατί εἶναι λέξη αἰρετικῶν μόνο πού πολυθεῖζουν. Ἄν δηλαδή λέμε ὑποστατικὴ τὴ μία ἐνέργεια τοῦ Χριστοῦ καὶ δὲν συμφωνεῖ ὡς πρὸς τὴν ὑπόσταση ὁ Υἱὸς μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα, εἶναι φανερό ὅτι δὲν συμφωνεῖ οὔτε ὡς πρὸς τὴν ὑποστατικὴ ἐνέργεια, ἀναγκαζόμαστε τότε ν' ἀπονεύομε ὑποστατικὲς ἐνέργειες ὅπως στὸν Υἱό, ἔτσι καὶ στὸν Πατέρα καὶ στὸ Πνεῦμα, καὶ σύμφωνα μὲ σᾶς ἡ μακάρια θεότητα θὰ ἔχει τέσσερες ἐνέργειες· τρεῖς πού χωρίζουν τὰ πρόσωπα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποτελεῖται, καὶ μία κοινὴ πού δηλώνει τὴν κατὰ φύση κοινότητα τῶν τριῶν ὑποστάσεων, καὶ σύμφωνα μὲ τοὺς Πατέρες, ἂν ἀποδεχόμαστε τὴ διδασκαλία τους, θὰ κυριευθοῦμε ἀπὸ τὴ νόσο τῆς τετραθείας. Γιατὶ διδάσκουν ὅτι κάθε ἐνέργεια εἶναι φυσικὴ καὶ ὄχι ὑποστατικὴ. Κι ἂν αὐτὸ ἀληθεύει, καὶ πού πράγματι εἶναι ἔτσι, θὰ φανοῦμε ὅτι λέμε τέσσερες φύσεις, τέσσερις θεούς, πού διαφέρουν μεταξύ τους ὡς πρὸς τὴν ὑπόσταση καὶ τὴ φύση. Ἄλλ' ὅμως ποιὸς εἶδε ἢ σκέφτηκε μιὰ ὁποιαδήποτε ἐνέργεια ἐκείνων πού ὑπάγονται σὲ ἓνα εἶδος καὶ πού κατὰ τρόπο φυσικὸ τάσσονται στὸν κοινὸ ὄρισμό τοῦ εἶδους πού ἰδιάζει σ' αὐτά; Γιατί, ὁποιο

17. Α' Κορ. 4, 3.

18. Β' Κορ. 3, 6.

ποτε γὰρ γίνεται τὸ φύσει κοινόν, ἐνὸς καὶ μόνου τινὸς ἴδιον. Τὰ γὰρ ὑποστατικὰ σήμαντρα, οἷον γρυπότης ἢ σιμότης ἢ γλαυκότης ἢ ψεδνότης, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἀφοριστικά εἰσι συμβεβηκότα τῶν ἀριθμῶ ἀλλήλων διαφερόντων. Πᾶς γὰρ ἄνθρωπος, ὡς τι 5 τὴν φύσιν ὦν, ἀλλ' οὐχ ὡς τις τὴν ὑπόστασιν, ἐνεργεῖν πέφυκε, κατὰ τε τὸν ἰδιαίτατα καὶ κοινῶς νοούμενόν τε καὶ λεγόμενον κατηγορικὸν λόγον, οἷον τὸ ζῶον, τὸ λογικόν, τὸ θνητόν, ὅπερ ἐστὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς γενικοῦ λόγου. Πάντες γὰρ τῆς αὐτῆς μετέχομεν ζωῆς, τῆς αὐτῆς λογικότητος, καὶ τῆς αὐτῆς ροῆς καὶ ἀπορ- 10 ροῆς, καὶ τοῦ καθέζεσθαι καὶ ἴστασθαι, καὶ λαλεῖν καὶ σιγᾶν, καὶ ὀρᾶν καὶ ἀκούειν καὶ ἄπτεσθαι, ὅπερ εἰσὶ τοῦ κοινοῦ ἐφ' ἡμῶν νοουμένου λόγου. Οὐ δεῖ οὖν καινοτομεῖν φωνὰς μὴ ἐχούσας ἰσχὸν ἢ Γραφικὴν ἢ Πατρικὴν ἢ φυσικὴν, ἀλλὰ ξένην καὶ διαστροφαῖς ἀνθρώπων ἐξηυρημένην. Πλὴν δεῖξόν μοι ταύτην κει- 15 μένην ἐν οἰωδῆποτε πατρί, καὶ πάλιν τὸν τοῦ ταύτην εἰρηκότος ἐπιζητοῦμεν.

ΙΕ'. ΘΕΟΔ. Τί οὖν; Οὐ δεῖ παντελῶς ἐπὶ Χριστοῦ λέγειν μίαν ἐνέργειαν;

ΜΑΞ. Κατὰ τὴν ἀγίαν Γραφὴν καὶ τοὺς ἀγίους Πατέρας οὐδὲν τοιοῦτον λέγειν παρελάβομεν, ἀλλ' ὡσπερ δύο φύσεις τὸν Χριστὸν τὰς ἐξ ὧν ἐστίν, οὕτω καὶ τὰς φυσικὰς αὐτοῦ θελήσεις καὶ ἐνεργείας καταλλήλως αὐτῶ, ὁμοῦ τε φύσει Θεῶ καὶ ἀνθρώπῳ ὄντι τῶ αὐτῶ πιστεῦειν καὶ ὁμολογεῖν ἐπετράπημεν.

ΘΕΟΔ. Ὅντως, δέσποτα, καὶ ἡμεῖς ὁμολογοῦμεν καὶ τὰς 25 φύσεις καὶ διαφόρους ἐνεργείας, τουτέστι θεῖαν τε καὶ ἀνθρωπίνην, καὶ θελητικὴν αὐτοῦ τὴν θεότητα, καὶ θελητικὴν αὐτοῦ τὴν ἀνθρωπότητα, ἐπειδὴ οὐκ ἄνευ θελήσεως ἦν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ. Δύο δὲ οὐ λέγομεν, ἵνα μὴ μαχόμενον αὐτὸν αὐτῶ εἰσαγάγωμεν.

ΜΑΞ. Τί οὖν; δύο φύσεις λέγοντες, μαχομένας αὐτὰς εἰσά- 30 γετε διὰ τὸν ἀριθμόν;

εἶναι κοινὸ ἀπὸ τῆ φύση του, ποτὲ δὲν γίνεται ἴδιο ἑνὸς μόνο. Αὐτὰ δηλαδὴ ποὺ σημαίνουν τὴν ὑπόσταση, γιὰ παράδειγμα ἡ γρουπὴ ἢ σιμὴ μύτη ἢ τὰ γαλανὰ μάτια ἢ τὸ φαλακρὸ κεφάλι καὶ ὅσα ὅμοια, εἶναι συμβεβηκότα ποὺ χωρίζουν ὅσα διαφέρουν μεταξύ τους κατὰ τὸν ἀριθμὸ. Κάθε ἄνθρωπος δηλαδὴ, ἐπειδὴ εἶναι κάτι ὡς πρὸς τὴ φύση, ἀλλὰ ὄχι ὡς κάποιος κατὰ τὴν ὑπόσταση, ἐνεργεῖ ἀπὸ τὴ φύση του σύμφωνα καὶ μὲ τὸν ἰδιαιτάτο καὶ κοινὸ, νοοῦμενο καὶ λεγόμενο κατηγορικὸ λόγο (κατηγόρημα), ὅπως γιὰ παράδειγμα τὸ ζῶο, τὸ λογικὸ, τὸ θνητό, τὰ ὅποια εἶναι κοινὰ γνωρίσματα γιὰ μᾶς. Γιατὶ ὅλοι μας μετέχομε τὴν ἴδια ζωὴ, τὴν ἴδια λογικότητα, καὶ τὴν ἴδια ροὴ καὶ ἀπορροή, καὶ τὸ νὰ καθόμαστε καὶ νὰ στεκόμαστε, νὰ μιλοῦμε, νὰ σωπαίνομε, νὰ βλέπομε, ν' ἀκοῦμε καὶ ν' ἀγγίζομε, τὰ ὅποια ἀνήκουν στὸν κοινὸ λόγο ποὺ ἀναφέρεται σ' ἐμᾶς. Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ προβαίνομε σὲ νεωτερισμοὺς καὶ νὰ χρησιμοποιοῦμε λόγους ποὺ δὲν ἔχουν ἰσχὺ ἀπὸ τὴ Γραφή, τοὺς Πατέρες ἢ τὴ φύση, ἀλλ' εἶναι λόγια ξένα καὶ ἐφευρέσεις ἀνθρώπων διαστροφῶν. Δεῖξε μου λοιπὸν αὐτὸν τὸν λόγο σὲ κείμενο ὁποιουδήποτε Πατέρα, καὶ ἀναζητοῦμε πάλι τὸ νόημα ἐκείνου ποὺ τὸν εἶπε.

ΙΕ'. ΘΕΟΔ. Τί λοιπόν; Δὲν πρέπει καθόλου νὰ ἀποδίδομε στὸν Χριστὸ μία ἐνέργεια;

ΜΑΞ. Δὲν παρελάβαμε νὰ λέμε τίποτε τέτοιο σύμφωνα μὲ τὴν ἁγία Γραφή καὶ τοὺς ἁγίους Πατέρες, ἀλλὰ ὅπως πιστεύομε καὶ λέμε ὅτι ὁ Χριστὸς ἔχει δύο φύσεις ἀπὸ τίς ὅποιες ἀποτελεῖται, ἔτσι ἔχομε τὴν ἄδεια νὰ πιστεύομε καὶ νὰ ὁμολογοῦμε καὶ δύο φυσικὲς θελήσεις καὶ ἐνέργειες κατὰ τρόπο κατάλληλο σ' αὐτόν, ἐπειδὴ εἶναι ὁ ἴδιος κατὰ τὴ φύση Θεὸς μαζί καὶ ἄνθρωπος.

ΘΕΟΔ. Πραγματικά, κύριε, καὶ ἐμεῖς ὁμολογοῦμε καὶ φύσεις καὶ ἐνέργειες διαφορετικὲς, δηλαδὴ θεία καὶ ἀνθρώπινη, καὶ ὅτι καὶ ἡ θεότητά του θέλει καὶ ἡ ἀνθρωπότητά του ἐπίσης, ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ του δὲν ἦταν χωρὶς θέληση. Δὲ λέμε ὅμως δύο, γιὰ νὰ μὴν τὸν κάνομε νὰ μάχεται τὸν ἑαυτό του.

ΜΑΞ. Τί δηλαδὴ; Μιλώντας γιὰ δύο φύσεις, τίς παρουσιάζετε νὰ ἀλληλομάχονται ἐξαιτίας τοῦ ἀριθμοῦ;

ΘΕΟΔ. Οὐ.

ΜΑΞ. Τί οὖν; φύσεσιν ἐπιφημηζόμενος ὁ ἀριθμὸς οὐ διαιρεῖ, ἀλλ' ἐπὶ θελήσεων καὶ ἐνεργειῶν λεγόμενος, διαιρέσεως ἔχει δύναμιν;

ΘΕΟΔ. Πάντως καὶ οἱ Πατέρες ἐπὶ θελήσεων καὶ ἐνεργειῶν οὐκ εἶπον, φεύγοντες τὴν διαίρεσιν, ἀλλ' ἄλλην καὶ ἄλλην, καὶ θείαν καὶ ἀνθρωπίνην, καὶ διπλῆν καὶ διττὴν, καὶ ὡς εἶπαν λέγω, καὶ ὡς εἰρήκασι λέγω.

ΜΑΞ. Διὰ τὸν Κύριον, ἐὰν τίς σοι εἶπη, ἼΑλλην καὶ ἄλλην, πόσας νοεῖς; ἢ θείαν καὶ ἀνθρωπίνην, πόσας νοεῖς; ἢ διπλῆν καὶ 10 διττὴν, πόσας νοεῖς;

ΘΕΟΔ. Οἶδα πῶς νοῶ, δύο δὲ οὐ λέγω.

Τότε στραφεὶς ὁ ἀββᾶς Μάξιμος πρὸς τοὺς ἄρχοντας, εἶπε·

ΜΑΞ. Διὰ τὸν Κύριον, ἐὰν ἀκούσητε μίαν καὶ μίαν, ἢ ἄλλην καὶ ἄλλην, ἢ δις δύο, ἢ δις πέντε, τί νοοῦντες τοῖς λέγουσιν ἀπο- 15 κρίνεσθε;

Καὶ εἶπαν· Ἐπειδὴ ὠρκισας ἡμᾶς, τὸ μίαν καὶ μίαν, δύο νοοῦμεν· καὶ ἄλλην καὶ ἄλλην, δύο νοοῦμεν· καὶ δις δύο, τέσσαρα νοοῦμεν. Ὁμοίως καὶ δις πέντε, δέκα νοοῦμεν.

Καὶ ὡσπερ αἰδεσθεὶς Θεοδόσιος τὴν ἀπόκρισιν ἐκείνων, 20 εἶπε·

ΘΕΟΔ. Τὸ μὴ εἰρημένον τοῖς Πατράσιν, οὐ λέγω.

Καὶ λαβὼν εὐθέως ὁ ἀββᾶς Μάξιμος τὴν βίβλον τῶν πεπραγμένων τῆς ἀγίας ἀποστολικῆς συνόδου, ἔδειξε τοὺς ἀγίους Πατέρας τὰς δύο θελήσεις καὶ ἐνεργείας τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν καὶ 25 Θεοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ διαρρήδην λέγοντας, ἦν λαβὼν βίβλον τῶν πεπραγμένων ἐξ αὐτοῦ Θεοδόσιος ὁ ὑπατος, ἀνέγνω καὶ αὐτὸς πάσας τὰς χρήσεις τῶν Πατέρων. Καὶ τότε ἀποκριθεὶς Θεοδόσιος ἐπίσκοπος εἶπεν·

ΘΕΟΔ. Ὁ Θεὸς οἶδεν, εἰ μὴ προσωπικῶς τὰ ἀναθέματα 30 ἔθηκεν ἢ σύνοδος αὐτῆ, πλεῖον παντὸς ἀνθρώπου ἐδεχόμεν αὐτὴν· ἀλλ' ἵνα μὴ χρονοτριβῶμεν ἐνταῦθα, εἰ τι εἶπαν οἱ Πατέρες, λέγω, καὶ ἐγγράφως εὐθέως ποιῶ, δύο φύσεις, καὶ δύο θελήμα-

ΘΕΟΔ. "Οχι.

ΜΑΞ. Τί λοιπόν; "Όταν λέγεται ὁ ἀριθμὸς γιὰ φύσεις δὲν τὶς διαιρεῖ, ἐνῶ ὅταν λέγεται γιὰ θελήσεις καὶ ἐνέργειες ἔχει τὴ δύναμη νὰ τὶς διαιρέσει;

ΘΕΟΔ. Ὅπωςδήποτε ὅμως καὶ οἱ Πατέρες δὲν μίλησαν γιὰ τὶς θελήσεις καὶ τὶς ἐνέργειες, ἐπειδὴ ἤθελαν ν' ἀποφύγουν τὴ διαίρεση, ἀλλὰ εἶπαν ἄλλη καὶ ἄλλη καὶ θεία καὶ ἀνθρώπινη, καὶ διπλῆ καὶ διττῆ. Τὰ λέγω καὶ ὅπως τὰ εἶπαν καὶ ὅπως τὰ διατύπωσαν.

ΙΣΤ. ΜΑΞ. Γιὰ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, ἂν σοῦ πεῖ κάποιος, " Ἀλλη καὶ ἄλλη, πόσες ἐννοεῖς; ἢ ἂν σοῦ πεῖ θεία καὶ ἀνθρώπινη, πόσες ἐννοεῖς; ἢ διπλῆ καὶ διττῆ, πόσες ἐννοεῖς;

ΘΕΟΔ. Γνωρίζω πῶς τὸ ἐννοῶ, ἀλλὰ δὲν λέγω δύο.

Τότε στράφηκε ὁ ἀββάς Μάξιμος στοὺς ἄρχοντες καὶ εἶπε.

ΜΑΞ. Γιὰ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου! " Ἄν ἀκούσετε μία καὶ μία, ἢ ἄλλη καὶ ἄλλη, ἢ δυὸ φορές δύο, ἢ δύο φορές τὸ πέντε, τί θὰ σκεφθεῖτε ν' ἀπαντήσετε σ' αὐτοὺς πού σᾶς ρωτοῦν;

Καὶ εἶπαν· Ἐπειδὴ μᾶς ὄρκισες, μὲ τὸ μία καὶ μία ἐννοοῦμε δύο, καὶ μὲ τὸ ἄλλη καὶ ἄλλη ἐννοοῦμε δύο· μὲ τὸ δύο φορές τὸ δύο ἐννοοῦμε τέσσερα. Ὅμοίως καὶ μὲ τὸ δύο φορές τὸ πέντε ἐννοοῦμε δέκα.

"Ἐδειξε νὰ σεβάστηκε τὴν ἀπόκρισή τους ὁ Θεοδόσιος καὶ εἶπε.

ΘΕΟΔ. Δὲν λέγω κάτι πού δὲν εἶπαν οἱ Πατέρες.

Κι ἀφοῦ πῆρε ἀμέσως ὁ ἀββάς Μάξιμος τὸ βιβλίον τῶν πρακτικῶν τῆς ἁγίας ἀποστολικῆς συνόδου, ἔδειξε ὅτι οἱ ἅγιοι Πατέρες μλοῦν κατηγορηματικὰ γιὰ δύο θελήσεις καὶ ἐνέργειες τοῦ Σωτήρα καὶ Θεοῦ μας Ἰησοῦ Χριστοῦ. Πῆρε τότε ἀπὸ αὐτὸν τὸ βιβλίον τῶν Πρακτικῶν ὁ ὑπάτος Θεοδόσιος καὶ διάβασε κι αὐτὸς ὅλα τὰ χωρία τῶν Πατέρων. Καὶ τότε ἀπαντώντας ὁ Θεοδόσιος ὁ ἐπίσκοπος εἶπε·

ΘΕΟΔ. Μάρτυς μου ὁ Θεός· ἂν ἡ σύνοδος αὐτὴ δὲν ἔθετε προσωπικὰ τὰ ἀναθέματα, θὰ τὴ δεχόμενοι περισσότερο ἀπὸ ὅποιοδήποτε ἄνθρωπο. Ἄλλὰ γιὰ νὰ μὴν ξοδεύομε τὸν καιρὸ μας ἐδῶ, ἂν κάτι εἶπαν οἱ Πατέρες τὸ ὁμολογῶ καὶ τὸ καταθέτω ἀμέσως γρα-

τα, καὶ δύο ἐνεργείας· καὶ εἴσελθε μεθ' ἡμῶν κοινωνήσων, καὶ γενέσθω ἔνωσις.

ΙΖ'. ΜΑΞ. Δέσποτα, ἐγὼ οὐ τολμῶ δέξασθαι συγκατάθεσιν παρ' ὑμῶν ἔγγραφον περὶ τοιοῦτου πράγματος, ψιλὸς ὑπάρχων μοναχός· ἀλλ' ἐὰν κατένυξεν ὑμᾶς ὁ Θεός, τὰς τῶν ἁγίων Πατέρων δέξασθαι φωνάς, καθὼς ἀπαιτεῖ ὁ κανὼν, πρὸς τὸν Ρώμης περὶ τούτου ἔγγράφως ἀποστείλατε, ἤγουν ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ πατριάρχης καὶ ἡ κατ' αὐτὸν σύνοδος. Ἐγὼ γὰρ οὐδὲ τούτων γινομένων κοινωνῶ, ἀναφερομένων τῶν ἀναθεματισθέντων ἐπὶ τῆς ἁγίας ἀναφορᾶς. Φοβοῦμαι γὰρ τὸ κατάκριμα τοῦ ἀναθέματος.

ΘΕΟΔ. Ὁ Θεὸς οἶδεν, οὐ καταγινώσκω σου φοβουμένου, ἀλλ' οὔτε ἄλλος τις. Ἀλλὰ δὸς ἡμῖν βουλήν διὰ τὸν Κύριον, ἐάν ἐστι τοῦτο δυνατὸν γενέσθαι.

15 ΜΑΞ. Ποίαν βουλήν ἔχω ὑμῖν περὶ τούτου δοῦναι; Ὑπάγετε, ψηλαφήσατε ἐάν τι τοιοῦτον γέγονέ ποτε, καὶ μετὰ θάνατον ἀπελύθη τις τοῦ περὶ τὴν πίστιν ἐγκλήματος καὶ τοῦ ἐξενεχθέντος κατ' αὐτοῦ κατακρίματος, καὶ καταδέξεται ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ πατριάρχης μιμήσασθαι τοῦ Θεοῦ τὴν συγκατάβασιν, καὶ ποιήσωσιν, ὁ μὲν κέλευσιν παρακλητικὴν, ὁ δὲ συνοδικὴν δέησιν πρὸς τὸν πάπαν Ρώμης, καὶ πάντως, εἴπερ εὐρεθεῖν τρόπος ἐκκλησιαστικὸς τοῦτο ἐπιτρέπων διὰ τὴν ὀρθὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως, συμβιβάζεται ὑμῖν περὶ τούτου.

25 ΘΕΟΔ. Τοῦτο πάντως γίνεται· ἀλλὰ δός μοι λόγον, ὅτι, ἐὰν ἐμὲ πέμπωσιν, ἔρχη μετ' ἐμοῦ.

ΜΑΞ. Δέσποτα, συμφέρει σοι τὸν σύνδουλόν μου τὸν ἐν Μεσημβρίᾳ λαβεῖν μεθ' ἑαυτοῦ, εἴπερ ἐμέ· ἐκεῖνος γὰρ καὶ τὴν γλῶσσαν οἶδε, καὶ αἰδοῦνται αὐτὸν ἀξίως, τοσοῦτους χρόνους κολαζόμενον, διὰ τε τὸν Θεὸν καὶ τὴν κρατοῦσαν ὀρθὴν πίστιν ἐν τῷ κατ' αὐτοὺς θρόνῳ.

ΘΕΟΔ. Ἀψιμαχίας διαφόρους πρὸς ἀλλήλους ἔχομεν, καὶ οὐχ ἡδέως ἔχω μετ' ἐκείνου ἀπελθεῖν.

ΜΑΞ. Δέσποτα, ἐπὰν ἔδοξε τοῦτο γενέθαι, ἐκβασίς γένηται τῶν δοξάντων, καὶ ὅπου βούλεσθε, ἀκολουθῶ ὑμῖν.

πτῶς, δύο φύσεις καὶ δύο θελήματα καὶ δύο ἐνέργειες, καὶ ἔτσι ἔλα σὲ κοινωνία μαζί μας καὶ ἄς γίνει ἡ ἔνωση.

ΙΖ'. ΜΑΞ. Δέσποτά μου, ἐγὼ δὲν τολμῶ νὰ δεχθῶ ἔγγραφη συγκατάθεσή σας γιὰ ἓνα τέτοιο θέμα, ὄντας ἓνας ἀπλὸς μοναχός· ἂν ὅμως ὁ Θεὸς ἔδωσε κατάνυξη στὶς καρδιές σας, ὥστε νὰ δεχθεῖτε τὰ λόγια τῶν ἁγίων Πατέρων, ὅπως ἀπαιτεῖ ὁ κανόνας, στείλετε γράμμα γι' αὐτὸ στὸν (ἐπίσκοπο Ρώμης), δηλαδή ὁ βασιλιάς καὶ ὁ Πατριάρχης καὶ ἡ σύνοδος του. Γιατὶ ἐγὼ καὶ μ' αὐτὰ πού γίνονται δὲν ἔρχομαι σὲ κοινωνία, ν' ἀναφέρονται δηλαδή στὴν ἁγία ἀναφορὰ ὅσοι ἔχουν δεχθεῖ ἀνάθεμα· γιατί φοβᾶμαι τὴν καταδίκη ἀπὸ τὸ ἀνάθεμα.

ΘΕΟΔ. Ὁ Θεὸς μάρτυράς μου· δὲν σὲ κατηγορῶ γιὰ τὸ φόβο σου, ὅπως οὔτε καὶ κανένας ἄλλος. Ἀλλὰ πές μας τὴ σκέψη σου, γιὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἂν αὐτὸ εἶναι δυνατὸ νὰ γίνει.

ΜΑΞ. Νά σᾶς πῶ τί σκέψη ἔχω γι' αὐτό; Πηγαίνετε, ἐρευνῆστε ἂν ἔχει γίνει ποτὲ κάτι τέτοιο καὶ ἐλευθερώθηκε κάποιος μετὰ θάνατο ἀπὸ τὸ σχετικὸ μὲ τὴν πίστη ἔγκλημα καὶ ἀπὸ τὴν ἐναντίον του καταδίκη, καὶ ἄς καταδεχθοῦν ὁ βασιλιάς καὶ ὁ Πατριάρχης νὰ μμηθοῦν τὴ συγκατάθεση τοῦ Θεοῦ, καὶ ἄς συντάξει ὁ ἓνας διάταγμα παρακλητικὸ καὶ ὁ ἄλλος δέηση συνοδική πρὸς τὸν πάπα τῆς Ρώμης. Καὶ ὅπωςδήποτε, ἂν βρεθεῖ μιὰ ρύθμιση ἐκκλησιαστικὴ πού τὸ ἐπιτρέπει αὐτὸ σύμφωνα μὲ τὴν ὀρθὴ ὁμολογία τῆς πίστεως, θὰ συμφωνήσῃ σ' αὐτὸ μαζί σας.

ΙΗ'. ΘΕΟΔ. Αὐτὸ ὅπωςδήποτε γίνεται· ἀλλὰ δῶσε μου τὸ λόγο σου ὅτι, ἂν στείλουν ἔμένα, ἔρχεσαι μαζί μου.

ΜΑΞ. Σοῦ συμφέρει, κύριε μου, νὰ πάρεις μαζί σου τὸ σύνδουλό μου πού εἶναι στὴ Μεσημβρία, παρὰ ἔμένα. Γιατὶ ἐκεῖνος καὶ τὴ γλώσσα ξέρει καὶ τὸν σέβονται ὅπως τοῦ ἀξίζει, βλέποντάς τον νὰ βασανίζεται τόσους χρόνους καὶ γιὰ τὸ Θεὸ καὶ γιὰ τὴν ὀρθὴ πίστη πού ἐπικρατεῖ στὸ κλίμα τους.

ΘΕΟΔ. Ἔχομε κάποιες ἀψιμαχίες μεταξύ μας, καὶ δὲν νιώθω εὐχάριστα νὰ πάω μαζί του.

ΜΑΞ. Κύριε, ἂν σκέφθηκες ὅτι εἶναι καλὸ νὰ γίνει αὐτό, ἄς πραγματοποιηθεῖ ἡ σκέψη σου, καὶ σᾶς ἀκολουθῶ ὅπου θέλετε.

Καὶ ἐπὶ τούτῳ ἀνέστησαν πάντες μετὰ χαρᾶς καὶ δακρῦων, καὶ ἔβαλον μετάνοιαν, καὶ εὐχὴ ἐγένετο, καὶ ἕκαστος αὐτῶν τὰ ἅγια Εὐαγγέλια καὶ τὸν τίμιον σταυρὸν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Δεσποίνης ἡμῶν, τῆς αὐτὸν τεκούσης παναγίας Θεοτόκου ἠσπάσαντο, ⁵ τεθεικότες καὶ τὰς ἰδίας χεῖρας ἐπὶ βεβαιώσει τῶν λαληθέντων.

ΙΘ'. Εἶτα μικρὸν ὁμιλήσαντες πρὸς ἀλλήλους περὶ τοῦ κατὰ Θεὸν βίου καὶ τῆς θείων ἐντολῶν τηρήσεως, στραφεῖς Θεοδόσιος ὁ ἐπίσκοπος πρὸς τὸν ἀββᾶν Μάξιμον, εἶπεν·

¹⁰ ΘΕΟΔ. Ἴδου πάντα διαλέλυται τὰ σκάνδαλα, καὶ γέγονεν εἰρήνη διὰ τοῦ Θεοῦ καὶ γενήσεται· ἀλλὰ διὰ τὸν Κύριον, μὴ κρύψης με· οὐ λέγεις καθ' οἷονδῆποτε τρόπον μίαν θέλησιν καὶ μίαν ἐνέργειαν ἐπὶ Χριστοῦ;

ΜΑΞ. Οὐκ ἐνδέχεταιί με τοῦτο εἰπεῖν ποτε. Καὶ λέγω τὴν ¹⁵ αἰτίαν· ἐπειδὴ ξένη ἐστὶν ἡ φωνὴ τοῖς ἀγίοις Πατράσι, δύο φύσεων μίαν λέγειν θέλησιν καὶ ἐνέργειαν. Εἶτα δέ, διὰ παντὸς τρόπου ὁ τοῦτο λέγων, εὕρισκει εὐθυβόλως ὑπαντῶσαν αὐτῷ τὴν ἀτοπίαν. Ἐὰν γὰρ εἴπω φυσικὴν, φοβοῦμαι τὴν σύγχυσιν· ἐὰν εἴπω ὑποστατικὴν, διαιρῶ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος τὸν ²⁰ Υἱόν, καὶ τρεῖς θελήσεις εἰσάγων φανήσομαι, μὴ συμβαινούσας ἀλλήλαις, ὥσπερ καὶ τὰς ὑποστάσεις· ἐὰν εἴπω τὴν ὡς ἐνὸς μίαν θέλησιν καὶ ἐνέργειαν, ἀναγκάζομαι καὶ τὴν ὡς ἐνὸς τοῦ Πατρὸς, καὶ τὴν ὡς ἐνὸς τοῦ Πνεύματος εἰπεῖν, κἂν μὴ θέλω, θέλησιν καὶ ἐνέργειαν, καὶ εὐρεθήσεται εἰς πολυθεΐαν ἐκπίπτων ὁ λό- ²⁵ γος· ἐὰν εἴπω σχετικὴν, τὴν Νεστορίου εἰσάγω προσωπικὴν διαιρέσιν· ἐὰν εἴπω παρὰ φύσιν, φθείρω τὴν ὑπαρξιν τοῦ θέλοντος· φθορὰ γὰρ τῇ φύσει, τὸ παρὰ φύσιν ἐστί, καθὼς οἱ Πατέρες εἰρήκασι.

Κ'. ΘΕΟΔ. Μίαν διὰ τὴν ἔνωσιν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν θέλησιν, ³⁰ πάντη τε καὶ πάντως ὀφείλομεν λέγειν, καθάπερ Σέργιος καὶ Πύρρος, ὡς οἶμαι, καλῶς νενοηκότες γεγράφασι.

ΜΑΞ. Εἰ κελεύεις, δέσποτα, δέξαι μου περὶ τούτου δύο

Πάνω σ' αὐτὸ σηκώθηκαν ὅλοι μὲ χαρὰ καὶ δάκρυα, ἔβαλαν μετάνοια κι' ἔγινε προσευχή, καὶ ὁ καθένας τους ἀσπάζεται τὰ ἅγια Εὐαγγέλια καὶ τὸν τίμιον σταυρὸ καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτήρα μας Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Δέσποινας μας τῆς Παναγίας Θεοτόκου πού τὸν γέννησε, κι' ἔδωσαν καὶ τὰ χέρια τους γιὰ νὰ ἐπιβεβαιωθοῦν ὅσα λέχθηκαν.

ΙΘ'. Ἐπειτα, ἀφοῦ μίλησαν γιὰ λίγο μεταξύ τους γιὰ τὸν σύμφωνο μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ βίον καὶ τὴν τήρηση τῶν θείων ἐντολῶν, στράφηκε ὁ ἐπίσκοπος Θεοδοῖος στὸν ἀδελφὸ Μάξιμο καὶ εἶπε.

ΘΕΟΔ. Νὰ πού λύθηκαν ὅλες οἱ διαφορὲς κι' ἔγινε μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ εἰρήνη καὶ θὰ γίνῃ. Ἀλλὰ γιὰ ὄνομα τοῦ Κυρίου, μὴ μοῦ τὸ κρύψεις· δὲν μοῦ ἐξηγεῖς πῶς ἐννοεῖς τὴ μία θέληση καὶ τὴ μία ἐνέργεια στὸν Χριστὸ;

ΜΑΞ. Δὲν ὑπάρχει πιθανότητα νὰ τὸ πῶ αὐτὸ ποτέ. Καὶ σοῦ λέγω τὴν αἰτία· ἐπειδὴ εἶναι ξένος ἀπὸ τοὺς πατέρες ὁ λόγος πού λέει μία θέληση καὶ ἐνέργεια δύο φύσεων. Κι' ἔπειτα, ὅποιος μὲ ὁποιοδήποτε τρόπο τὸ λέγει αὐτό, βρίσκει κατ' εὐθείαν ἀντιμέτωπό του τὸν παραλογισμό. Ἄν δηλαδὴ τὴ χαρακτηρίσω φυσική, φοβοῦμαι τὴ σύγχυση· ἂν τὴν πῶ ὑποστατική, χωρίζω τὸν Υἱὸ ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα, καὶ θὰ φανῶ ὅτι εἰσάγω τρεῖς θελήσεις ἀσύμφωνες μεταξύ τους, ὅπως θὰ εἶναι καὶ οἱ ὑποστάσεις. Ἄν πάλι μιλῶ γιὰ μία θέληση καὶ ἐνέργεια, ὡς θέληση καὶ ἐνέργεια ἑνός, ἀναγκάζομαι νὰ πῶ καὶ τὴ μία θέληση καὶ ἐνέργεια τοῦ Πατέρα ὡς ἑνός, καὶ τὴ μία θέληση καὶ ἐνέργεια τοῦ Πνεύματος ὡς ἑνός, ἔστω κι' ἂν δὲν θέλω, καὶ θὰ βρεθεῖ ὅτι ὁ λόγος μου νὰ καταντᾷ στὴν πολυθεΐα. Ἄν πῶ πῶς εἶναι σχετική, εἰσάγω τὴν προσωπικὴ διαίρεση τοῦ Νεστορίου. Ἄν πῶ παραφύση, καταστρέφω τὴν ὑπαρξὴ ἐκείνου πού θέλει. Γιατί,, ὅπως ἔχουν πεῖ οἱ Πατέρες, εἶναι καταστροφή γιὰ τὴ φύση τὸ παρὰ φύση.

Κ'. ΘΕΟΔ. Ὅφείλομε νὰ ὁμολογοῦμε ἐξαιτίας τῆς ἔνωσής του μία θέληση τοῦ Σωτήρα μας ἀπὸ κάθε ἄποψη, ὅπως ὁ Σέργιος κι' ὁ Πύρρος καλῶς νομίζω ἐννόησαν καὶ ἔγραψαν.

ΜΑΞ. Ἄν ἔχω τὴν ἀδειά σου, δέσποτά μου, δέξου γι' αὐτὰ ἀπὸ

ρήματα. Εἰ διὰ τὴν ἔνωσιν μία τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, καθάπερ Σέργιος καὶ Πύρρος καὶ Παῦλος γεγράφασι, γέγονε θέλησις, ἕτεροθελῆς κατ' αὐτοὺς ἔσται ὁ Υἱὸς τῷ Πατρὶ, διὰ τὴν φύσιν, ἀλλ' οὐ διὰ τὴν ἔνωσιν, μίαν κατὰ τὸν Υἱὸν ἔχοντι θέλησιν, 5 εἴπερ οὐ ταυτὸν ἔστιν ἔνωσις καὶ φύσις. Εἰ διὰ τὴν ἔνωσιν μία κατ' αὐτοὺς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν γέγονε θέλησις, αἰτίαν αὐτῆς ἔξει πάντως τὴν ἔνωσιν, ἀλλ' οὐδετέραν τῶν ἐξ ὧν ἔστι φύσιν, καὶ σχέσεως κατ' αὐτοὺς ἔσται προδήλως ἢ θέλησις, ἀλλ' οὐ φύσεως· σχέσιν γάρ, ἀλλ' οὐ φύσιν ὁ τῆς ἀληθείας τὴν ἔνωσιν ἐπί- 10 σταται λόγος. Εἰ διὰ τὴν ἔνωσιν, ὡς ἔφασαν, μία τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν γεγένηται θέλησις, ποία θελήσει φασὶν αὐτὴν γεγενῆσθαι τὴν ἔνωσιν; Οὐ γὰρ δήπου τῇ δι' αὐτὴν γενομένη φαῖεν ἂν ἀληθείας φροντίζοντες καὶ τὸ παράλογον φεύγοντες. Εἰ διὰ τὴν ἔνωσιν μία τοῦ Σωτῆρος γεγένηται θέλησις, δῆλον ὅτι πρὸ τῆς ἐνώ- 15 σεως ἢ πολυθελῆς ἦν ἢ παντελῶς ἀθελῆς. Καὶ εἰ μὲν πολυθελῆς ἦν, μείωσιν τῶν πολλῶν, πρὸς μίαν σταλείς, ὑπέμεινε, θέλησιν, καὶ τροπῆς προφανῶς ἐδέξατο πάθος, τὴν τῶν προσουσῶν αὐτῷ φυσικῶς πολλῶν θελήσεων μείωσιν. Εἰ δὲ παντάπασιν ἦν ἀθελῆς, κρείττονα τῆς φύσεως ἀπέφηνεν οὐσαν τὴν ἔνωσιν, ἐξ 20 ἧς ἀπορίσατο θέλησιν, ἦν ἢ φύσις ἠπόρησε, καὶ πάλιν τρεπτὸς ἀπέφηνε [ἐπέφηνε], τὸ μὴ τῇ φύσει προσὸν αὐτῷ σχέσει κτησάμενος. Εἰ διὰ τὴν ἔνωσιν μία τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν καθ' ἕτερον τῶν ἐξ ὧν ἔστι γέγονε θέλησις, πρόσφατος γέγονε θελήσει Θεός, ὃ αὐτὸς διὰ τὴν ἔνωσιν τῇ φύσει μένων αἰδῖος καὶ ἀναρχος ἀν- 25 θρωπος τῇ θελήσει, μένων τῇ φύσει πρόσφατος, ὅπερ ἀδύνατον, ἵνα μὴ λέγω δυσσεβές. Εἰ διὰ τὴν ἔνωσιν μίαν τῶν φύσεων γέγονε θέλησις, τί δήποτε διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν μία τῶν φύσεων οὐ γέγονε φύσις;

ΚΑ'. Καὶ διακόψας ἐπὶ τούτοις τὴν τοῦ λόγου φορὰν Θεο- 30 δόσιος ὁ ἐπίσκοπος, εἶπε·

μένα δύο λέξεις. Ἐξαιτίας τῆς ἔνωσης ἔγινε μία ἡ θέληση τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτήρα μας, ὅπως ἔχουν γράψει ὁ Σέργιος, ὁ Πύρρος καὶ ὁ Παῦλος, θὰ ἔχει, σύμφωνα μ' αὐτούς, ὁ Υἱὸς διάφορο θέλημα ἀπὸ τὸν Πατέρα, πού ἔξαιτίας τῆς φύσης κι ὄχι ἔξαιτίας τῆς ἔνωσης ἔχει μία θέληση, ὅπως ὁ Υἱὸς, ἂν δὲν εἶναι τὸ ἴδιο ἔνωση καὶ φύση. Ἐξαιτίας τῆς ἔνωσης ἔγινε μία θέληση τοῦ Σωτήρα, αἰτία τῆς θὰ ἔχει ὅπωςδήποτε τὴν ἔνωση, καὶ ὄχι καμμιά ἀπὸ τίς δύο φύσεις πού τὸν ἀποτελοῦν, καὶ ἡ θέληση θὰ ὀφείλεται στὴ σχέση, καὶ δὲν θὰ εἶναι γνώρισμα φύσης. Γιατὶ ὁ ἀληθινὸς λόγος γνωρίζει τὴν ἔνωση ὡς σχέση καὶ ὄχι ὡς φύση. Ἐξαιτίας τῆς ἔνωσης ἔγινε μία ἡ θέληση τοῦ Σωτήρα μας, μὲ ποιά θέληση νομίζουν ὅτι ἔγινε αὐτὴ ἡ ἔνωση; Γιατὶ βέβαια δὲν θὰ μπορούσαν νὰ ποῦν μὲ αὐτὴν πού ἔγινε γι' αὐτὴν ἐπὶ τούτου, ἂν ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν ἀλήθεια καὶ θέλουν ν' ἀποφύγουν τὸ παράλογο. Ἐξαιτίας τῆς ἔνωσης ἔγινε μία ἡ θέληση τοῦ Σωτήρα καὶ ἔξαιτίας τῆς ἔνωσης, εἶναι φανερό ὅτι πρὶν ἀπὸ τὴν ἔνωση ἢ εἶχε πολλές θελήσεις ἢ ἦταν τελείως χωρὶς θέληση. Κι ἂν εἶχε πολλές θελήσεις, ὑπέμεινε μείωση τῶν πολλῶν, ἀφοῦ περιορίστηκε σὲ μία θέληση καὶ προφανῶς δέχθηκε νὰ πάθει τροπὴ, τὴ μείωση δηλαδή τῶν πολλῶν θελήσεων πού εἶχε ἀπὸ τὴ φύση του. Ἐξαιτίας τῆς ἔνωσης ἔγινε μία ἡ θέληση τοῦ Σωτήρα καὶ ἔξαιτίας τῆς ἔνωσης, ἀπέδειξε πὼς ἡ ἔνωση εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ τὴ φύση, ἀπὸ τὴν ὁποία ἔνωση προσηγορίστηκε τὴ θέληση, πού ἡ φύση δὲν εἶχε τὴ δυνατότητα νὰ τοῦ τὴ δώσει, καὶ πάλι δείχθηκε ὅτι εἶναι τρεπτός, ἀφοῦ ἀπόκτησε ἔξαιτίας τῆς σχέσης αὐτὸ πού δὲν εἶχε ἀπὸ τὴ φύση. Ἐξαιτίας τῆς ἔνωσης ἔγινε μία ἡ θέληση τοῦ Σωτήρα καὶ ἀπὸ τὰ δύο ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἔγινε ἡ ἔνωση, ἔγινε πρόσφατα Θεὸς ὡς πρὸς τὴ θέληση, μένοντας ὁ ἴδιος ἔξαιτίας τῆς ἔνωσης αἰδιος κατὰ τὴ φύση καὶ χωρὶς ἀρχὴ ἄνθρωπος κατὰ τὴ θέληση, μένοντας κατὰ τὴ φύση πρόσφατος, πρᾶγμα πού εἶναι ἀδύνατο, γιὰ νὰ μὴ πῶ ὅτι εἶναι ἀσέβεια. Ἐξαιτίας τῆς ἔνωσης μία ἀπὸ τίς φύσεις ἔγινε θέληση, γιατί τέλος πάντων γιὰ τὸν ἴδιο λόγο δὲν ἔγινε φύση μία ἀπὸ τίς φύσεις;

ΚΑ'. Κι ἀφοῦ διέκοψε μ' αὐτὰ τὴν πορεία τοῦ λόγου ὁ ἐπίσκοπος Θεοδόσιος, εἶπε:

ΘΕΟΔ. Τί τοίνυν διὰ τὴν ἔνωσιν γέγονε, εἰ μὴδὲν τούτων γεγένηται δι' αὐτήν;

ΜΑΞ. Ἐνσαρκον ἔδειξεν ἀψευδῶς γεγονότα τὸν ἄσαρκον αὐτὸν φύσει Θεόν, καὶ τὸν τῶν ὄλων δημιουργόν, φύσει γενόμενον ἄνθρωπον ἀριδῆλως παρέστησεν, οὐ τροπῇ φύσεως ἢ μειώσει τινὸς τῶν τῆς φύσεως, ἀλλ' ἀληθεῖ προσλήψει νοερῶς ἐψυχωμένης σαρκός, ἥγουν ἀνελλιποῦς ἀνθρωπότητος, παντὸς προπατορικοῦ καθαρᾶς κατὰ φύσιν ἐγκλήματος. Καὶ τῷ κατ' ἐπαλλαγὴν λόγῳ, τὸ θαυμάσιον ὄντως καὶ πᾶσι κατάπληκτον, ὄλον ἐν τοῖς ἀνθρωπίνοις Θεὸν τὸν αὐτὸν ὀλοκλήρως μένοντα τῶν ἰδίων ἐντός, ὄλον ἐν τοῖς θείοις ἄνθρωπον, ὀλοκλήρως μένοντα τῶν ἰδίων ἀνέκπτωτον. Περιχώρησις γὰρ εἰς ἀλλήλας τῶν φύσεων καὶ τῶν αὐταῖς προσόντων φυσικῶν, κατὰ τὴν τῶν θεηγόρων Πατέρων ἡμῶν διδασκαλίαν, ἀλλ' οὐ μεταχώρησις ἢ μείωσις διὰ τὴν ἔνωσιν γέγονεν, ὅπερ ἴδιόν ἐστι τῶν σύγχυσιν κακούργως ποιουμένων τὴν ἔνωσιν, καὶ διὰ τοῦτο τοῖς καινισμοῖς πολυτρόπως ἐμφυρομένων, καὶ δι' ἀπορίαν τοῦ κατ' αὐτοῦς λόγου σταθερότητος διωκόντων τοὺς εὐσεβεῖς.

Ἦν ἀκούσας Θεοδόσιος ὁ ἐπίσκοπος, ἔδοξε μετὰ τῶν λοιπῶν τῶν σὺν αὐτῷ παραγενομένων, τὸ λεχθὲν ἀποδέχεσθαι. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐπίσκοπος πρὸς τὸν ἀββᾶν Μάξιμόν φησιν·

ΘΕΟΔ. Ποίησον ἀγάπην· Τί ἐστὶν ὅπερ εἶπας ἡμῖν, ὅτι οὐδεὶς ὡς τις τὴν ὑπόστασιν, ἀλλ' ὡς τι τὴν φύσιν ἐνεργεῖ; Προῖεται γὰρ μοι νοήσαντι τὸ λεχθέν.

ΜΑΞ. Οὐδεὶς ὡς τις τὴν ὑπόστασιν ἐνεργεῖ, ἀλλ' ὡς τι τὴν φύσιν, οἷον Πέτρος καὶ Παῦλος ἐνεργοῦσιν· ἀλλ' οὐ Πετρικῶς καὶ Παυλικῶς, ἀλλ' ἀνθρωπικῶς· ἄμφω γὰρ ἄνθρωποι φυσικῶς κατὰ τὸν κοινὸν καὶ ὀριστικὸν τῆς φύσεως λόγον, ἀλλὰ οὐχ ὑποστατικῶς κατὰ τὸν ἰδίως ποῖον. Ὡσαύτως Μιχαὴλ καὶ Γα-

ΘΕΟΔ. Τί ἔγινε λοιπὸν ἐξαιτίας τῆς ἔνωσης, ἂν δὲν ἔχει γίνει ἐξαιτίας αὐτῆς τίποτε ἀπὸ αὐτὰ;

ΜΑΞ. Ἔδειξε ἀδιάψευστα ὅτι ὁ ἴδιος ὁ ἄσαρκος ἀπὸ τῆ φύσης τοῦ Θεοῦ ἔγινε ἔνσαρκος, καὶ παρουσίασε ὅτι ὁ δημιουργὸς τῶν ὄλων ἔγινε ἄνθρωπος κατὰ τῆ φύση, ὄχι μὲ μεταβολὴ τῆς φύσης ἢ μὲ μείωση κάποιου στοιχείου τῆς φύσης του, ἀλλὰ μὲ πραγματικὴ πρόσληψη σάρκας, προικισμένης μὲ νοερὴ ψυχὴ, δηλαδή ἄνθρωπότητας χωρὶς ἔλλειψη, καθαρῆς ἀπὸ κάθε προπατορικὸ ἀμάρτημα στὴ φύση της. Καὶ σύμφωνα μὲ τὸν κατ' ἀμοιβαιότητα λόγο, τὸ ἀληθινὰ θαυμαστὸ πὺ καταπλήσσει τοὺς πάντες, ὅλος ὁ Θεὸς ὁ ἴδιος μένει μέσα στὰ ἀνθρώπινα πλαίσια ἀκέραιος μὲ τῆ δική του διάσταση, καὶ ὅλος ὁ ἄνθρωπος πάλι μένει ἀκέραιος μέσα στὴ θεότητα, χωρὶς ἔκπτωση ἀπὸ αὐτὰ πὺ ἀνήκουν στὴ φύση του. Γιατί, σύμφωνα μὲ τῆ διδασκαλία τῶν θεοδίδακτων Πατέρων μας, ἔγινε περιχώρηση τῆς μιᾶς φύσης καὶ τῶν φυσικῶν στοιχείων της μέσα στὴν ἄλλη, καὶ δὲν ἔγινε μετὰσταση ἢ μείωση ἐξαιτίας τῆς ἔνωσης, πράγμα πὺ εἶναι γνώρισμα ἐκείνων πὺ μὲ κακουργία μεταβάλλουν τὴν ἔνωση σὲ σύγχυση, καὶ γι' αὐτὸ ἐμπλέκονται κατὰ πολλοὺς τρόπους μὲ τοὺς νεωτερισμοὺς, καὶ ἀπὸ ἔλλειψη σταθερότητας στὸ λόγο τους καταδιώκουν τοὺς εὐσεβεῖς.

ΚΒ'. Ὄταν τὰ ἀκουσε αὐτὰ ὁ Θεοδόσιος ὁ ἐπίσκοπος, φάνηκε μαζί μὲ τοὺς ἄλλους, πὺ εἶχαν ἔρθει μαζί του, ὅτι ἀποδεχόταν αὐτὸ πὺ εἶχε λεχθεῖ. Καὶ πάλι ὁ ἴδιος ἐπίσκοπος λέγει στὸν ἀδβᾶ Μάξιμο·

ΘΕΟΔ. Δεῖξε τὴν ἀγάπη σου· Τί σημαίνει ὁ λόγος πὺ μιᾶς εἶπες, ὅτι δηλαδή κανένας δὲν ἐνεργεῖ σὰν κάποιος κατὰ τὴν ὑπόσταση, ἀλλὰ ὡς κάτι κατὰ τὴ φύση; Γιατί μοῦ δαιφεύγει τὸ νόημα τοῦ λόγου σου.

ΜΑΞ. Κανένας δὲν ἐνεργεῖ σὰν κάποιος κατὰ τὴν ὑπόσταση ἀλλὰ σὰν κάτι κατὰ τὴ φύση, ἔτσι ὅπως γιὰ παράδειγμα ἐνεργοῦν ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος· ὄχι σὰν Πέτρος καὶ σὰν Παῦλος, ἀλλὰ σὰν ἄνθρωποι. Γιατί εἶναι καὶ οἱ δύο ἄνθρωποι φυσικά, σύμφωνα μὲ τὸν κοινὸ λόγο τῆς φύσης τους πὺ τοὺς ὀρίζει, ἀλλ' ὄχι σὰν ὑποστάσεις κατὰ τὸ συγκεκριμένον λόγο πὺ τίς ἰδιοποιεῖ. Ἔτσι

βριήλ ενεργοῦσιν, ἀλλ' οὐχὶ Μιχαηλικῶς καὶ Γαβριηλικῶς, ἀλλὰ ἀγγελικῶς· ἄμφω γὰρ ἄγγελοι. Καὶ οὕτως ἐπὶ πάσης φύσεως, πολλῶν τῷ ἀριθμῷ κατηγορουμένης, κοινήν ἀλλ' οὐχὶ μόνην τὴν ἐνέργειαν θεωροῦμεν. Οὐκοῦν ὁ λέγων ὑποστατικὴν
5 ἐνέργειαν, αὐτὴν τὴν φύσιν μίαν οὔσαν, ἄπειρον ταῖς ἐνεργείαις εἰσάγει γεγεννημένην, καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ὑπ' αὐτὴν ἀγομένων ἀτόμων ἑαυτῆς διαφέρουσαν, ὅπερ, εἰ δεξόμεθα καλῶς ἔχειν, πάση φύσει τὸν ἐπ' αὐτῇ τοῦ πῶς εἶναι λόγον συνδιαφθείρομεν.

10 Καὶ τούτων εἰρημένων, ἐν τῷ ἀσπάζεσθαι ἀλλήλους, εἶπε Θεοδόσιος ὁ ὕπατος·

ΘΕΟΔ. Ἴδου γέγονε τὰ πάντα καλῶς· ἄρα καταδέχεται ὁ βασιλεὺς παρακλητικὴν ποιῆσαι κέλευσιν;

ΜΑΞ. Πάντως ποιεῖ, ἐὰν θέλῃ μιμητῆς εἶναι τοῦ Θεοῦ καὶ
15 συνταπεινωθῆναι αὐτῷ διὰ τὴν κοινήν πάντων ἡμῶν σωτηρίαν, λογιζόμενος ὡς, εἴπερ ὁ φύσει σώζων Θεὸς οὐκ ἔσωσεν ἕως ἐταπεινώθη θέλων, πῶς ὁ φύσει σωζόμενος ἄνθρωπος ἢ σωθήσεται ἢ σώσει μὴ ταπεινούμενος;

Καὶ εἶπε Θεοδόσιος ὁ ὕπατος, ὅτι·

20 ΘΕΟΔ. Ἐλπίζω τοῦ Θεοῦ σώζοντός μοι τὴν μνήμην, τοῦτον αὐτῷ τὸν λόγον λέγω, καὶ πείθεται.

Καὶ ἀσπασάμενοι ἀλλήλους ἐπὶ τούτοις, ἀπῆλθον μετ' εἰρήνης, δεδωκότος τοῦ ἐπισκόπου τῷ ἀββᾷ Μαξίμῳ πεμφθὲν αὐτῷ ποσὸν μικρὸν καὶ στιχάριν καὶ καμάσιν· καὶ τὸ μὲν στιχάριν εὐ-
25 θέως κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν Βιζύης ὁ ἐπίσκοπος, ἐν τῷ Ρηγίῳ δὲ οὐ τὸ δοθὲν αὐτῷ ποσὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄλλο εἴ τι δῆποτε ἐξ εὐποιίας εἶχε, μετὰ τῶν λοιπῶν οἰκτρῶν αὐτοῦ πραγμάτων καὶ ἐσθημάτων ἀφείλαντο.

ΚΔ'. Μετὰ δὲ τὸ ἀπελθεῖν τοὺς εἰρημένους ἄνδρας, τῇ ὁ-
30 γδῶχῃ τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς τῆς παρουσίας πεντεκαιδεκάτης Ἰνδικτιῶνος, ἐξῆλθεν αὐθις Παῦλος ὁ ὕπατος ἐν Βιζύῃ πρὸς τὸν ἀββᾶν Μάξιμον, κέλευσιν ἐπιφερόμενος περιέχουσιν οὕτως·

ἐνεργοῦν ὁ Μιχαήλ καὶ Γαβριήλ, ὄχι ὡς Μιχαήλ καὶ Γαβριήλ, ἀλλὰ κατὰ τρόπο ἀγγελικό, γιατί καὶ οἱ δύο εἶναι ἄγγελοι. Καὶ ἔτσι σὲ κάθε φύση, ποῦ ἀποδίδεται σὲ πολλὰ κατὰ τὸν ἀριθμὸ, θεωροῦμε τὴν ἐνέργεια κοινὴ ἀλλὰ ὄχι αὐτὴν μόνην. Ἐπομένως ὅποιος λέγει ὑποστατικὴ ἐνέργεια, παρουσιάζει αὐτὴ τὴν ἴδια τὴ φύση νὰ ἔχει γίνε, ἐνῶ εἶναι μία, ἀπειρη στίς ἐνέργειες, καὶ ὅτι διαφέρει ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ της κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀτόμων ποῦ ὑπάγονται σ' αὐτὴν, πράγμα ποῦ ἂν τὸ δεχτοῦμε ὅτι συμβαίνει ἔτσι, μαζὶ μὲ κάθε φύση διαφθείρομε καὶ τὸν τρόπο κατὰ τὸν ὁποῖο αὐτὴ ὑπάρχει.

ΚΓ'. Ὅταν εἰπώθησαν αὐτὰ τὴν ὥρα ποῦ ἀσπαζόμεσταν ὁ ἓνας τὸν ἄλλο, εἶπε ὁ Θεοδόσιος ὁ ὕπατος.

ΘΕΟΔ. Νὰ ποῦ τακτοποιήθηκαν ὅλα. Δέχεται ἄραγε ὁ βασιλεὺς νὰ κάνει ἓνα παρακλητικὸ διάταγμα;

ΜΑΞ. Θὰ τὸ κάνει ὅπωςδήποτε, ἂν θέλει νὰ εἶναι μιμητὴς τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ νιώσει τὴν ἴδια μ' ἐκεῖνον ταπείνωση γιὰ τὴν κοινὴ σωτηρία ὅλων μας, σκεπτόμενος ὅτι, ἂν ὁ Θεός, ποῦ ἀπὸ τὴ φύση του σώζει, δὲν προχώρησε θέλοντας στὴ σωτηρία μας μέχρι ποῦ ταπεινώθηκε, πῶς ὁ ἄνθρωπος, ποῦ ἀπὸ τὴ φύση του σώζεται, θὰ σωθεῖ ὁ ἴδιος ἢ θὰ σώσει ἄλλον, ἂν δὲν ταπεινωθεῖ;

Καὶ εἶπε ὁ Θεοδόσιος ὁ ὕπατος·

ΘΕΟΔ. Ἐλίζω ὅτι ὁ Θεὸς θὰ διαφυλάξει τὴ μνήμη μου, ὅποτε θὰ τοῦ πῶ τὸ λόγο αὐτὸ καὶ θὰ πειστεῖ.

Κι ἀφοῦ ἀσπασθήσαν ὁ ἓνας τὸν ἄλλο, ἔφυγαν μὲ εἰρήνη, ἀφοῦ ἔδωσε ὁ ἐπίσκοπος στὸν ἀβδᾶ Μάξιμο ἓνα μικρὸ ποσὸ ποῦ τοῦ εἶχε σταλεῖ καθὼς καὶ ἓνα στιχάρι κι ἓνα παλιὸ ράσο. Τὸ στιχάρι βέβαια τοῦ τό πῆρε ἀμέσως, τὴν ἴδια στιγμὴ, ὁ ἐπίσκοπος Βιζύης, ἐνῶ στὸ Ρήγιο τοῦ ἄρπαξαν ὄχι μονάχα τὸ ποσὸ, ἀλλὰ καὶ ὅ,τι ἄλλο εἶχε ἀπὸ φιλανθρωπίες μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα πράγματα καὶ ροῦχα ποῦ εἶχε.

ΚΔ'. Ὅταν, αὐτοὶ ποῦ προαναφέρθηκαν, ἔφυγαν, στίς ὀχτῶ Σεπτεμβρίου τῆς παρούσας δέκατης πέμπτης Ἰνδικτιώνας, πῆγε πάλι στὴ Βιζύη ὁ ὕπατος Παῦλος στὸν ἀβδᾶ Μάξιμο, φέρνοντας ἓνα διάταγμα μὲ τὸ ἀκόλουθο περιεχόμενο·

Κελεύομεν ἡ σῆ ἐνδοξότητι ἀπελθεῖν ἐν Βιζύῃ καὶ ἀγαγεῖν Μάξιμον τὸν μοναχὸν μετὰ πολλῆς τιμῆς καὶ κολακείας, διὰ τε τὸ γῆρας καὶ τὴν ἀσθένειαν καὶ τὸ εἶναι αὐτὸν προγονικὸν ἡμῶν καὶ γενόμενον αὐτοῖς τίμιον, καὶ θέσθαι τοῦτον ἐν τῷ εὐαγεῖ μοναστηρίῳ τοῦ ἀγίου Θεοδώρου, τῷ διακειμένῳ πλησίον τοῦ Ρηγίου, καὶ ἐλθεῖν καὶ μνηύσαι ἡμῖν, καὶ πέμπομεν ἐκ προσώπου ἡμῶν δύο πατρικίους, ὀφείλοντας διαλεχθῆναι τὰ παραστάντα ἡμῖν, φιλοῦντας ἡμᾶς ψυχικῶς καὶ φιλούμενους παρ' ἡμῶν· καὶ ἐλθεῖν καὶ ἀναγγεῖλαι ἡμῖν τὴν παρουσίαν αὐτοῦ.

Ἄγαγὼν οὖν ὁ αὐτὸς ὕπατος καὶ θεὸς ἐν τῷ προειρημένῳ μοναστηρίῳ, ἀπῆλθε ἀναγγεῖλαι.

Καὶ τῇ ἐξῆς ἡμέρᾳ ἐξέρχονται πρὸς αὐτὸν Ἐπιφάνιος καὶ Τρώϊλος οἱ πατρικιοὶ μετὰ πολλῆς περιβολῆς καὶ φαντασίας, καὶ Θεοδόσιος ὁ ἐπίσκοπος, καὶ ἀνέρχονται πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ κατηχουμένῳ τῆς ἐκκλησίας τῆς αὐτῆς μονῆς, καὶ τοῦ συνήθους ἀσπασμοῦ γενομένου, ἐκάθισαν, βιασάμενοι καὶ αὐτὸν καθίσει· καὶ ἀπαρξάμενος τοῦ πρὸς αὐτὸν λόγου Τρώϊλος, εἶπεν·

ΤΡΩ. Ὁ δεσπότης ἡμῶν ἐκέλευσεν ἡμᾶς πρὸς σὲ γενέσθαι, καὶ λαλῆσαι ὑμῖν τὰ δόξαντα τῷ αὐτοῦ θεοστηρίκτῳ κράτει. Ἄλλ' εἰπέ ἡμῖν πρῶτον, ποιεῖς τὴν κέλευσιν τοῦ βασιλέως, ἢ οὐ ποιεῖς;

ΜΑΞ. Μάξιμος εἶπε· Δέσποτα, ἀκούσω τί ἐκέλευσε τὸ εὐσεβὲς αὐτοῦ κράτος, καὶ δεόντως ἀποκρίνομαι· ἐπεὶ πρὸς τὸ ἀγνοούμενον, ποίαν ἔχω ἀπόκρισιν δοῦναι;

ΤΡΩ. Τρώϊλος ἐπέμενε λέγων· Οὐκ ἐνδέχεται ὅτι λέγομεν τί ποτε, ἐὰν μὴ πρῶτον εἴπῃς εἰ ποιεῖς, ἢ οὐ ποιεῖς τὴν κέλευσιν τοῦ βασιλέως.

Καὶ ὡς οἶδεν αὐτοὺς ἐνισταμένους καὶ ἐπὶ τῇ ἀναβολῇ αὐτοῦ πικρότερον βλέποντας, καὶ τραχύτερον ἀποκριναμένους με-

Προστάζομε τὴν ἐνδοξότητά σου νὰ πᾶς στὴ Βιζύη καὶ νὰ φέρεις τὸν μοναχὸ Μάξιμο μὲ πολλὴ τιμὴ καὶ δόξα ἕξαιτίας τῶν γηρατειῶν καὶ τῆς ἀσθενείας του καὶ ἐπειδὴ εἶναι φίλος τῆς οἰκογένειας ποῦ τὸν τιμοῦσε, καί, ἀφοῦ τὸν ἐγκαταστήσεις στὴν ἱερὴ μονὴ τοῦ ἁγίου Θεοδώρου, ποῦ βρίσκεται κοντὰ στὸ Ρήγιο, νὰ ρθεῖς νὰ μᾶς τὸ ἀναφέρεις. Στέλνομε ὡς ἐκπροσώπους μας δύο πατρικίους, ποῦ μᾶς ἀγαποῦν εἰλικρινὰ καὶ τοὺς ἀγαποῦμε κι ἐμεῖς, οἱ ὁποῖοι ὀφείλουν νὰ ἐξηγήσουν τίς σκέψεις μας, καὶ νὰ ῥθουν νὰ μᾶς ἀναφέρουν τὴν παρουσία του ἐκεῖ.

Τὸν πῆρε λοιπὸν ὁ ἴδιος ὁ ὕπατος κι ἀφοῦ τὸν ἐγκατέστησε στὸ μοναστήρι ποῦ προαναφέρθηκε, ἔφυγε γιὰ νὰ πάει νὰ τὸ ἀναγγεῖλει.

ΚΕ'. Τὴν ἄλλη μέρα πηγαίνουν νὰ τὸν συναντήσουν ὁ Ἐπιφάνιος καὶ ὁ Τρωῖλος, οἱ πατρικιοί, μὲ φανταχτερὰ φορέματα, καὶ ὁ ἐπίσκοπος Θεοδόσιος, καὶ ἀνεβαίνουν σ' αὐτὸν ποῦ ἦταν στὸ Κατηχητήριο τῆς ἐκκλησίας τῆς ἴδιας μονῆς. Ἀφοῦ ἔγινε ὁ συνηθισμένος ἀλληλοασπασμός, κάθισαν ὑποχρέωσαν τότε καὶ τὸν ἴδιο νὰ καθίσει κι ἀρχίζοντας τὸ λόγο ὁ Τρωῖλος τοῦ λέγει·

ΤΡΩ. Μᾶς διέταξε ὁ κύριός μας νὰ ρθοῦμε σ' ἐσένα καὶ νὰ σοῦ μεταφέρομε τί φάνηκε καλὸ στὴ θεοστήρικτη ἐξουσία του. Νὰ μᾶς πεῖς ὅμως πρῶτα ἂν θὰ κάνεις αὐτὸ ποῦ προστάζει ὁ βασιλιάς ἢ ὄχι.

ΜΑΞ. Ὁ Μάξιμος εἶπε· Δεσπότη μου, ν' ἀκούσω τί πρόσταξε ἡ εὐσεβῆς ἐξουσία του καὶ ἀποκρίνομαι τὰ δέοντα. Γιατί γιὰ κάτι ποῦ δὲν γνωρίζω, ποιά ἀπόκριση μπορῶ νὰ δώσω;

ΤΡΩ. Ὁ Τρωῖλος ἐπέμενε λέγοντας· Δὲν μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτιδήποτε ἂν δὲν μᾶς πεῖς πρῶτα ἂν θὰ ἐκτελέσεις ἢ δὲν θὰ ἐκτελέσεις τὴν προσταγὴ τοῦ βασιλιᾶ.

Καὶ καθὼς τοὺς εἶδε νὰ ἐξεγείροναι καὶ νὰ τὸν βλέπουν ἐχθρικότερα ἕξαιτίας τῆς ἀναβολῆς του καὶ νὰ τοῦ ἀποκρίνονται ὅλο καὶ πιὸ σκληρὰ μαζὶ μὲ ὅσους ἦταν μαζὶ τους, ποῦ φύσκωναν ἀπὸ

τὰ πάντων τῶν συνόντων αὐτοῖς, καὶ τῶν ἀξιωματῶν κόσμοις ἐπηρμένων, ἀποκριθεὶς ὁ ἀββᾶς Μάξιμος, εἶπεν·

ΜΑΞ. Ἐπὶ οὐκ ἀνέχεσθε εἰπεῖν τῷ δούλῳ ὑμῶν τὰ παραστάντα τῷ δεσπότη ἡμῶν καὶ βασιλεῖ, ἰδοὺ λέγω ἀκούοντος τοῦ
5 Θεοῦ καὶ τῶν ἀγίων ἀγγέλων, καὶ πάντων ὑμῶν, ὅτι περ εἴ τι δῆποτε κελεύει μοι περὶ οἴου δῆποτε πράγματος τῷ αἰῶνι τούτῳ συγκαταλυομένου καὶ συμφθειρομένου, προθύμως ποιῶ.

Καὶ εὐθέως ἀναστὰς Τρώϊλος, εἶπεν·

ΤΡΩ. Εὐξασθέ μοι, ἐγὼ ὑπάγω· οὗτος γὰρ οὐδὲν ποιεῖ.

10 Καὶ πολλοῦ πάνυ γενομένου θορύβου καὶ πολλῆς ταραχῆς καὶ συγχύσεως, εἶπεν αὐτοῖς Θεοδόσιος ὁ ἐπίσκοπος·

ΘΕΟΔ. Εἶπατε αὐτῷ τὴν ἀπόκρισιν, καὶ γνῶτε τί λέγει· ἐπεὶ τὸ οὕτως ἐξελθεῖν μηδὲν εἰρηκότας καὶ μηδὲν ἀκούσαντας, οὐκ ἔστιν εὐλογον.

15 Τότε Ἐπιφάνιος ὁ πατρίκιος εἶπε·

ΕΠΙΦ. Τοῦτό σοι δηλοῖ δι' ἡμῶν ὁ βασιλεύς, λέγων· Ἐπειδὴ πᾶσα ἡ Δύσις καὶ οἱ ἐν τῇ Ἀνατολῇ διαστρέφοντες εἰς σέ θεωροῦσι, καὶ ἅπαντες διὰ σέ στασιάζουσι, μὴ θέλοντες συμβιβασθῆναι ἡμῖν διὰ τὴν πίστιν, κατανύξοι σε ὁ Θεὸς κοινωνῆ
20 νῆσαι ἡμῖν ἐπὶ τῷ παρ' ἡμῖν ἐκτεθέντι Τύπῳ, καὶ ἐξερχόμεθα ἡμεῖς δι' ἑαυτῶν εἰς τὴν Χαλκῆν, καὶ ἀσπαζόμεθά σε καὶ ὑποτιθέμεθα ὑμῖν τὴν χεῖρα ἡμῶν, καὶ μετὰ πάσης τιμῆς καὶ δόξης εἰσάγομεν ὑμᾶς εἰς τὴν μεγάλην Ἐκκλησίαν, καὶ μεθ' ἑαυτῶν ἰστώμεν ἐν ᾧ κατὰ συνήθειαν οἱ βασιλεῖς ἴστανται, καὶ
25 ποιοῦμεν ἅμα τὴν σύναξιν, καὶ κοινωνοῦμεν ἅμα τῶν ἀχράντων καὶ ζωοποιῶν μυστηρίων τοῦ ζωοποιοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀνακηρύττομέν σε Πατέρα ἡμῶν, καὶ γίνεται χαρὰ οὐ μόνον τῇ φιλοχρίστῳ καὶ βασιλίδι ἡμῶν πόλει, ἀλλὰ καὶ πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ. Οἶδαμεν γὰρ ἀσφαλῶς, ὅτι σοῦ
30 κοινωνοῦντος τῷ ἀγίῳ τῶν ἐνταῦθα θρόνῳ, πάντες ἐνοῦνται ἡμῖν οἱ διὰ σέ καὶ τὴν σὴν διδασκαλίαν ἀποσχίσαντες τῆς κοινωνίας ἡμῶν.

ΚΣΤ'. Καὶ στραφείς πρὸς τὸν ἐπίσκοπον ὁ ἀββᾶς Μάξιμος, μετὰ δακρύων εἶπεν αὐτῷ·

τὰ ἄξιώματα καὶ τὶς στολές τους, ὁ ἀββάς Μάξιμος ἀποκρίθηκε καὶ τοὺς εἶπε.

ΜΑΞ. Ἀφοῦ δὲν θέλετε νὰ πεῖτε στὸ δοῦλο σας τὶς ἀποφάσεις τοῦ κυρίου καὶ βασιλιᾶ μας, νὰ σᾶς λέγω μὲ μάρτυρα τὸν Θεὸ καὶ τοὺς ἅγιους ἀγγέλους καὶ ὅλους ἐσᾶς· ὅ,τι μὲ προσβῆζει γιὰ ὅποιο-δήποτε πράγμα ποὺ συγκαταλύεται καὶ συγκαταστρέφεται μὲ τὸν αἰῶνα αὐτό, τό κάνω πρόθυμα.

Σηκώθηκε τότε ἀμέσως ὁ Τρώϊλος καὶ εἶπε·

ΤΡΩ. Τὴν εὐχή σας, ἐγὼ φεύγω. Γιατὶ αὐτός ἐδῶ δὲν θέλει νὰ κάνει τίποτε.

Ἔγινε τότε πολὺς θόρυβος καὶ πολλή ταραχή καὶ σύγχυση, ὁπότε τοὺς λέγει ὁ Θεοδόσιος ὁ ἐπίσκοπος·

ΘΕΟΔ. Πέστε του τὴν ἀπόκριση (ἐρώτηση) κι ἀκοῦστε τί λέγει· γιατί τὸ νὰ φύγετε ἔτσι χωρὶς νὰ πεῖτε καὶ χωρὶς ν' ἀκούσετε τίποτε, δὲν εἶναι σωστό.

Τότε λέγει ὁ πατρίκιος ὁ Ἐπιφάνιος.

ΕΠΙΦ. Ὁ βασιλιάς μᾶς λέγει νὰ σοῦ ἀνακοινώσομε τὰ ἐξῆς· Ἐπειδὴ ὅλη ἡ Δύση καὶ ὅλοι ὅσοι ζοῦνε στὴν Ἀνατολή προσβλέπουν σ' ἐσένα καὶ ὅλοι στασιάζουν ἐξαιτίας σου καὶ δὲν θέλουν νὰ συμβιδαστοῦν μαζί μας ἐξαιτία τῆς πίστεως, νὰ σοῦ δώσει ὁ Θεὸς τὴν καλὴ διάθεση ν' ἀποδεχθεῖς ἀπὸ κοινουῦ μ' ἐμᾶς τὸν Τύπο ποὺ ἐκδώσαμε κι ἐρχόμαστε τότε ἐμεῖς προσωπικὰ στὴ Χαλκὴ καὶ σὲ ἀσπαζόμαστε καὶ σοῦ δίνομε τὸ χέρι καὶ μὲ κάθε τιμὴ καὶ δόξα σὲ εἰσάγομε στὴ μεγάλη Ἐκκλησία καὶ σὲ βάζομε μαζί μας ἐκεῖ ὅπου συνηθίζεται νὰ στέκονται οἱ βασιλεῖς, καὶ ταυτόχρονα κάνομε τὴ σύναξη καὶ κοινωνοῦμε τὰ ἄχραντα καὶ ζωοποιὰ μυστήρια τοῦ ζωοποιῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ καὶ σὲ ἀνακηρύττομε πατέρα μας, καὶ θὰ γίνει χαρὰ ὄχι μονάχα στὴ φιλόχριστη καὶ βασιλικὴ πόλη μας, ἀλλὰ καὶ σὲ ὅλη τὴν οἰκουμένη. Γιατὶ εἴμαστε βέβαιοι ὅτι, ὅταν κοινωνήσεις ἐσὺ μὲ τὸν ἅγιο θρόνο τῶν ἐδῶ, θὰ ἐνωθοῦν ὅλοι μαζί μας, ὅσοι ἐξαιτίας σοῦ καὶ τῆς διδασκαλίας σου ἀποσχίστηκαν ἀπὸ τὴν κοινωνία μας.

ΚΣΤ'. Στράφηκε τότε στὸν ἐπίσκοπο ὁ ἀββάς Μάξιμος καὶ μὲ δάκρυα τοῦ εἶπε·

ΜΑΞ. Κύριε ὁ μέγας, ἡμέραν κρίσεως ἐκδεχόμεθα πάντες. Οἶδας τὰ τυπωθέντα καὶ δόξαντα ἐπὶ τῶν ἀγίων Εὐαγγελίων καὶ τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ καὶ τῆς εἰκόνης τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν καὶ τῆς αὐτὸν τεκούσης Παναγίας Ἀειπαρθένου
5 Μητρός.

Καὶ βαλὼν κάτω τὸ πρόσωπον ὁ ἐπίσκοπος, στυγνοτέρῃ τῇ φωνῇ λέγει πρὸς αὐτόν·

ΘΕΟΔ. Καὶ τί ἔχω ποιῆσαι ἐγώ, ἐπὰν ἕτερόν τι παρέστη τῷ εὐσεβετάτῳ βασιλεῖ;

10 **Καὶ** φησι πρὸς αὐτὸν **Μάξιμος**·

ΜΑΞ. Καὶ διὰ τί ἤψω τῶν ἀγίων Εὐαγγελίων καὶ οἱ μετὰ σοῦ, οὐκ οὔσης ἐφ' ὑμῖν τῆς τῶν λαληθέντων ἐκβάσεως; Ὅντως πᾶσα ἡ δύναμις τῶν οὐρανῶν τοῦτο οὐ πείθει με ποιῆσαι. Τί γὰρ ἀπολογήσομαι, οὐ λέγω τῷ Θεῷ, ἀλλὰ τῷ ἐμῷ συνειδότι,
15 ὅτι διὰ δόξαν ἀνθρώπων, τῷ κατ' αὐτὴν λόγῳ μηδεμίαν ἔχουσαν ὑπαρξίν, τὴν σῶζουσαν τοὺς στέργοντας αὐτὴν πίστιν ἐξωμοσάμην;

ΚΖ'. Καὶ ἐπὶ τῷ λόγῳ τούτῳ ἀναστάντες, θυμοῦ στρατηγήσαντος πᾶσιν αὐτοῖς, τιλμοῖς καὶ ὠθισμοῖς καὶ σφαιρισμοῖς
20 παρέλυσαν αὐτόν, ἀπὸ κεφαλῆς ἕως ὀνύχων κατακλύσαντες αὐτὸν πτύσμασιν, ὧνπερ, μέχρις ἂν ἐπλύνθησαν ἅπερ ἐβέβλητο ἱμάτια, διεπνέετο ὁ βρόμος. Καὶ ἀναστὰς ὁ ἐπίσκοπος εἶπεν·

ΘΕΟΔ. Οὕτως οὐκ ἔδει γενέθαι, ἀλλ' ἀκοῦσαι μόνον παρ' αὐτοῦ τὴν ἀπόκρισιν καὶ εἰσελθεῖν ἀναγγεῖλαι τῷ δεσπότη ἡμῶν
25 τῷ ἀγαθῷ. Τὰ γὰρ κανονικὰ πράγματα, ἐτέρῳ διοικοῦνται τρόπῳ.

Καὶ μόλις πείσας αὐτοὺς ὁ ἐπίσκοπος ἠσυχάσαι, πάλιν ἐκάθισαν, καὶ μυρίαὶς ὕβρεσι καὶ ἀραῖς ἀνεπινοήτοις μωμώσαντες αὐτόν, μετὰ θυμοῦ καὶ τραχύτητος εἶπεν Ἐπιφάνιος·

30 **ΕΠΙΦ.** Εἶπέ, κακέσχετε φαγοπόλιε, ὡς αἰρετικούς ἔχων ἡμᾶς καὶ τὴν πόλιν ἡμῶν καὶ τὸν βασιλέα, τούτους εἶπας τοὺς λόγους; Ὅντως πλεῖθόν σου Χριστιανοὶ ἐσμεν καὶ ὀρθόδοξοι, καὶ

ΜΑΞ. Κύριε σὺ ὁ μέγας· ὄλοι περιμένομε ἡμέρα κρίσης. Γνωρίζεις ὅσα περιέχονται στὸν Τύπο καὶ ἀποφασίστηκαν, ὅταν ἔβαλες τὸ χέρι σου στὰ Εὐαγγέλια καὶ στὸ ζωοποιὸ σταυρὸ καὶ στὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτήρα μας καὶ τῆς Παναγίας καὶ Ἐπιπαρθένου Μητέρας ποῦ τὸν γέννησε.

Ὁ ἐπίσκοπος χαμήλωσε τὸ πρόσωπό του καὶ μὲ σκληρότερη κάπως φωνὴ τοῦ λέγει·

ΘΕΟΔ. Καὶ τί μπορῶ νὰ κάνω ἐγώ, τῆ στιγμῆ ποῦ κάτι ἄλλο θεώρησε καλὸ ὁ εὐσεδέστατος βασιλιάς;

Τοῦ λέγει τότε ὁ Μάξιμος·

ΜΑΞ. Καὶ γιατί ἄγγιξες ἐσὺ τὰ ἅγια Εὐαγγέλια μαζί καὶ ἡ συνοδεία σου, ἀφοῦ δὲν εἶστε σεῖς κυρίαρχοι τῆς ἔκβασης ὅσων εἰπώθησαν; Ὁλη πραγματικά ἡ δύναμη τῶν οὐρανῶν δὲν μὲ πείθει νὰ τὸ δεχθῶ αὐτό. Γιατί τί θ' ἀπολογηθῶ, δὲν λέγω στὸ Θεό, ἀλλὰ στὴ συνείδησή μου, ἀφοῦ γιὰ τὴ δόξα τῶν ἀνθρώπων, ποῦ καθ' ἑαυτὴν δὲν ἔχει κανένα λόγο ὑπαρξης, ἀρνήθηκα τὴν πίστη ποῦ σώζει ἐκείνους ποῦ τὴ δέχονται;

ΚΖ'. Μὲ αὐτὸν τὸ λόγο σηκώθηκαν, κι ὄλους αὐτοὺς τοὺς κυβερνοῦσε ὁ θυμὸς· τοῦ τραβοῦσαν τὰ μαλλιά, τὸν ἔσπρωχναν, τὸν χτυποῦσαν, τὸν παρέλυσαν κυριολεκτικά καὶ ἀπὸ τὴν κορφή ὡς τὰ νύχια τὸν γέμισαν μὲ φτυσίματα, ποῦ ἡ βρομιὰ τους ἀναδινόταν ἀπὸ τὰ ροῦχα ποῦ φοροῦσε μέχρι ποῦ πλύθηκαν. Σηκώθηκε τότε ὁ ἐπίσκοπος καὶ εἶπε·

ΘΕΟΔ. Δὲν ἔπρεπε νὰ γίνουν αὐτά, ἀλλὰ ν' ἀκούσομε μόνο τὴν ἀπόκρισή του καὶ νὰ πᾶμε ν' ἀναφέρομε τὴν ἀπόκρισή του στὸν γεμάτο καλωσύνη κύριό μας. Γιατί τὰ σχετικά μὲ τοὺς κανόνες ζητήματα ρυθμίζονται μὲ ἄλλο τρόπο.

Μόλις τοὺς ἔπεισε ὁ ἐπίσκοπος νὰ ἡσυχάσουν, κάθισαν πάλι καὶ ἀφοῦ τὸν ἔψεξαν περιλούζοντάς τον μὲ μύριες βρισιές καὶ κατάρες, ποῦ δὲν τίς βάζει ὁ νοῦς, μὲ θυμὸ τότε καὶ ἀγριότητα ὁ Ἐπιφάνιος εἶπε·

ΕΠΙΦ. Πές μας, τοῦ κακοῦ κατακάθι, παλιόσκυλο· Τὰ εἶπες αὐτὰ τὰ λόγια θεωρώντας αἰρετικούς ἐμᾶς καὶ τὴν πόλη μας καὶ τὸ βασιλιά μας; Εἴμαστε στὴν πραγματικότητα πρὸ Χριστιανοὶ ἀπὸ

τὸν Κύριον ἡμῶν καὶ Θεὸν ὁμολογοῦμεν ἔχειν καὶ θεϊκὴν θέλησιν καὶ ἀνθρωπίνην θέλησιν καὶ νοερὰν ψυχὴν, καὶ ὅτι πᾶσα νοερὰ φύσις πάντως ἔχει τὸ θέλειν ἐκ φύσεως καὶ τὸ ἐνεργεῖν, ἐπειδὴ ζωῆς ἴδιον ἢ κίνησις καὶ νοὸς ἴδιον ἢ θέλησις. Καὶ θελη-
5 τικὸν αὐτὸν οἶδαμεν, οὐ θεότητι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀνθρωπότητι. Ἀλλὰ καὶ τὰς δύο θελησεις αὐτοῦ καὶ ἐνεργείας οὐκ ἀρνούμεθα.

ΚΗ. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἀββᾶς Μάξιμος, εἶπεν·

ΜΑΞ. Ἐὰν οὕτω πιστεύετε, καθὼς αἱ νοεραὶ φύσεις καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία, πῶς με ἀναγκάζετε κοινωνῆσαι ἐπὶ τῷ
10 Τύπῳ, τῷ μόνῃν τούτων ἔχοντι ἀναίρεσιν;

ΕΠΙΦ. Δι' οἰκονομίαν τοῦτο γέγονεν, ἵνα μὴ βλαβῶσιν οἱ λαοὶ ταῖς τοιαύταις λεπτομερέσι φωναῖς.

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἀββᾶς Μάξιμος, εἶπε·

ΜΑΞ. Τούναντίον πᾶς ἄνθρωπος ἀγιάζεται διὰ τῆς ἀκρι-
15 βουῆς ὁμολογίας τῆς πίστεως, οὐ μὴν διὰ τῆς ἀναιρέσεως τῆς ἐν τῷ Τύπῳ κειμένης.

Καὶ εἶπε Τρώϊλος·

ΤΡΩ. Καὶ ἐν τῷ παλατίῳ εἶπόν σοι, ὅτι οὐκ ἀνεῖλεν, ἀλλὰ κατασιγασθῆναι ἐκέλευσεν, ἵνα εἰρηνεύωμεν πάντες.

20 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἀββᾶς Μάξιμος εἶπεν·

ΜΑΞ. Ἡ σιγὴ τῶν λόγων, ἀναίρεσις τῶν λόγων ἐστί. Διὰ γὰρ τοῦ προφήτου λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· «Οὐκ εἰσὶ λαλιαί, οὐδὲ λόγοι, ὧν οὐχὶ ἀκούονται αἱ φωναὶ αὐτῶν». Οὐκοῦν ὁ μὴ λαλούμενος λόγος, οὐδὲ λόγος ἐστί.

25 Καὶ εἶπε Τρώϊλος·

ΤΡΩ. Ἐχε ἐν καρδίᾳ σου ὡς θέλεις· οὐδεὶς σε κωλύει.

Ὁ ἀββᾶς Μάξιμος εἶπεν.

ΜΑΞ. Ἄλλ' οὐ περιώρισεν ὁ Θεὸς τῇ καρδίᾳ τὴν δλην σωτηρίαν, εἰπὼν, «Ὁ ὁμολογῶν με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων,

ἔσένα καὶ ὀρθόδοξοι, καὶ ὁμολογοῦμε ὅτι ὁ Κύριος καὶ Θεὸς μας ἔχει καὶ θεϊκὴ θέληση καὶ ἀνθρώπινη θέληση καὶ ψυχὴ νοερή, καὶ ὅτι κάθε νοερὴ ὑπαρξὴ ἔχει ὅπωςδήποτε ἀπὸ τὴ φύση τῆς καὶ τὸ νὰ θέλει καὶ τὸ νὰ ἐνεργεῖ, ἐπειδὴ ἡ κίνησις εἶναι γνῶρισμα τῆς ζωῆς καὶ ἡ θέλησις γνῶρισμα τοῦ νοῦ. Καὶ ἀναγνωρίζομε ὅτι ἔχει θέληση ὄχι μόνον σύμφωνα μὲ τὴ θεότητά του, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἀνθρωπότητά του. Ἀλλὰ καὶ τὶς δύο θελήσεις καὶ ἐνεργειῆς του δὲν τὶς ἀρνούμαστε.

ΚΗ. Ὁ ἀββάς Μάξιμος ἀποκρίθηκε τότε καὶ εἶπε·

ΜΑΞ. Ἄν πιστεύετε ἔτσι, ὅπως οἱ νοερὲς φύσεις καὶ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, πῶς μὲ ἀναγκάζετε νὰ κοινωνήσω μὲ τὸν Τύπο, πού περιέχει μόνον τὴν ἀναίρεση αὐτῶν;

ΕΠΙΦ. Αὐτὸ ἔγινε γιὰ λόγους οἰκονομίας, γιὰ νὰ μὴν ὑποστοῦν βλάβη τὰ πλήθη μὲ τέτοιες λεπτομερεῖς διακρίσεις.

Ἀπαντώντας τότε ὁ Μάξιμος εἶπε·

ΜΑΞ. Ἀντίθετα κάθε ἄνθρωπος ἀγιάζεται μὲ τὴν ἀκριβῆ ὁμολογία τῆς πίστεως, καὶ ὄχι βέβαια μὲ τὴν ἀναίρεση πού ὑπάρχει στὸν Τύπο.

Καὶ εἶπε ὁ Τρώϊλος·

ΤΡΩ. Σοῦ εἶπα καὶ στὸ παλάτι, ὅτι δὲν ἀναίρεσε, ἀλλὰ πρόσταξε νὰ παρασιωπηθεῖ, γιὰ νὰ εἰρηνεύσομε ὅλοι.

Ὁ ἀββάς Μάξιμος ἀπάντησε καὶ εἶπε·

ΜΑΞ. Ἡ σιωπὴ τῶν λόγων εἶναι ἀναίρεση τῶν λόγων. Γιατὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, μιλώντας μὲσω τοῦ προφήτη, λέγει· «Δὲν ὑπάρχουν λαλιές οὔτε λόγοι πού δὲν ἀκούγεται ἡ φωνὴ τους»¹⁹. Ὁ λόγος λοιπὸν πού δὲν λέγεται μὲ φωνή, δὲν εἶναι οὔτε κἀν λόγος.

Καὶ ὁ Τρώϊλος εἶπε·

ΤΡΩ. Πίστευε μέσα στὴν καρδιά σου ὅ,τι θέλεις· κανένας δὲ σ' ἐμποδίζει.

Ὁ ἀββάς Μάξιμος εἶπε·

ΜΑΞ. Ὁ Θεὸς ὁμως δὲν περιορίσει ὅλη τὴ σωτηρία στὴν καρδιά, ἀφοῦ εἶπε· «Ὅποιος μὲ ὁμολογεῖ μπροστὰ στοὺς ἀνθρώπους,

ὁμολογήσω αὐτὸν ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς». Καὶ ὁ θεῖος Ἀπόστολος διδάσκει, λέγων· «καρδίᾳ μὲν πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν». Εἰ οὖν ὁ Θεὸς καὶ οἱ τοῦ Θεοῦ προφῆται καὶ ἀπόστολοι κελεύουσιν
 5 ὁμολογεῖσθαι τὸ μυστήριον φωναῖς ἀγίων, τὸ μέγα καὶ φρικτόν, καὶ παντὸς τοῦ κόσμου σωτήριον, οὐκ ἔστι χρεῖα οἰωδῆποτε τρόπῳ κατασιγασθῆναι τὴν τοῦτο κηρύττουσαν φωνήν, ἵνα μὴ μειωθῇ τῶν σιγῶντων ἢ σωτηρία.

ΚΘ'. Καὶ ἀποκριθεὶς τραχυτάτῳ λόγῳ Ἐπιφάνιος, εἶπεν·

10 ΕΠΙΦ. Ὑπέγραψας ἐν τῷ λιβέλλῳ;

Καὶ εἶπεν ὁ ἀββᾶς Μάξιμος·

ΜΑΞ. Ναί, ὑπέγραψα.

ΕΠΙΦ. Καὶ πῶς ἐτόλμησας, εἶπεν, ὑπογράψαι καὶ ἀναθεματίσαι τοὺς ὁμολογοῦντας καὶ πιστεύοντας ὡς αἱ νοεραὶ φύσεις
 † 15 καὶ ἡ καθολικὴ Ἐκκλησίᾳ; Ὡντως τῇ ἐμῇ κρίσει εἰσάγομέν σε εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἰσθῶμεν εἰς τὸν φόρον δεδεμένον, καὶ τοὺς μίμους καὶ τὰς μιμάδας καὶ τὰς προῖσταμένας πόρνας καὶ πάντα τὸν λαὸν φέρομεν, ἵνα ἕκαστος καὶ ἐκάστη καὶ ραπίση καὶ ἐμπτύση τὸ πρόσωπόν σου.

20 Πρὸς ταῦτα ἀποκριθεὶς ὁ ἀββᾶς Μάξιμος εἶπεν·

ΜΑΞ. Ὡς εἶπατε, γένηται, ἐὰν τοὺς ὁμολογοῦντας δύο φύσεις ἐξ ὧν ὁ Κύριός ἐστι, καὶ τὰς καταλλήλας αὐτῶ δύο φυσικὰς θελήσεις καὶ ἐνεργείας, Θεῶ φύσει δι' ἀλήθειαν ὄντι καὶ ἀνθρώπῳ, ἀνεθεματίσαμεν. Ἀνάγνωθι, δέσποτα, τὰ πεπραγμένα
 25 καὶ τὸν λίβελλον, καὶ ἐάν, ὡς εἶπατε, εἴρητε, ποιήσατε ὅπερ βούλεσθε. Ἐγὼ γὰρ καὶ οἱ σύνδουλοί μου, ὅσοι ὑπέγραψαν, τοὺς κατὰ τὸν Ἄρειον καὶ Ἀπολινάριον, μίαν θέλησιν καὶ ἐνέργειαν λέγοντας, ἀνεθεματίσαμεν, καὶ μὴ ὁμολογοῦντας τὸν Κύριον ἡμῶν καὶ Θεὸν καθ' ἕτερον τῶν ἐξ ὧν, ἐν οἷς τε καὶ ἄπερ ἐστὶ
 30 φύσει νοερόν, καὶ διὰ τοῦτο κατ' ἄμφω θελητικὸν καὶ ἐνεργητικὸν τῆς ἡμῶν σωτηρίας.

θά τὸν ὁμολογήσω μπροστὰ στὸν Πατέρα μου στοὺς οὐρανοὺς²⁰. Ἐπίσης ὁ θεῖος Ἀπόστολος διδάσκει· «ἡ πίστις γεννιέται στὴν καρδιά γιὰ τὴ δικαίωση τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ τὴν ὁμολογεῖ μὲ τὸ στόμα γιὰ νὰ σωθεῖ»²¹. Ἄν λοιπὸν ὁ Θεὸς καὶ οἱ Προφῆτες τοῦ Θεοῦ καὶ οἱ ἀπόστολοι προστάζουν τὸ μυστήριον τὸ μεγάλο καὶ τὸ φρικτὸ καὶ ἡ σωτηρία ὅλου τοῦ κόσμου νὰ ὁμολογεῖται μὲ τὸν ἐκφωνούμενον λόγον τῶν πιστῶν ποὺ ἐκφωνεῖται, δὲν χρειάζεται νὰ κατασιγαστεῖ μὲ ὅποιονδήποτε τρόπο ὁ ἐκφωνούμενος λόγος ποὺ τὸ διακηρύττει, γιὰ νὰ μὴν μειωθεῖ ἡ σωτηρία ἐκείνων ποὺ τὸ ἀποσιωποῦν.

ΚΘ. Ὁ Ἐπιφάνιος ἀποκρίθηκε μὲ σκληρότατο λόγο καὶ εἶπε·

ΕΠΙΦ. Ὑπέγραψες στὸν Τόμο;

Καὶ ὁ ἀββᾶς Μάξιμος εἶπε·

ΜΑΞ. Ναί, ὑπέγραψα.

ΕΠΙΦ. Καὶ πῶς τόλμησες, εἶπε, νὰ ὑπογράψεις καὶ ν' ἀναθεματίσεις ἐκείνους ποὺ ὁμολογοῦν καὶ πιστεύουν ὅπως οἱ νοερὲς φύσεις καὶ ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία; Κατὰ τὴ γνώμη μου, σὲ πᾶμε μέσα στὴν πόλιν στ' ἀλήθεια, σὲ στήνομε δεμένο στὴν ἀγορά, καὶ φέρνομε τοὺς μίμους, ἄρσενικοὺς καὶ θηλυκοὺς, καὶ τὶς ἀρχιπόρνες καὶ ὅλο τὸ λαό, γιὰ νὰ σὲ χαστουκήσουν καθένας καὶ κάθε μιὰ καὶ νὰ σὲ φτύσουν στὸ πρόσωπο.

Σ' αὐτὰ ὁ Μάξιμος ἀποκρίθηκε καὶ εἶπε·

ΜΑΞ. Ἄς γίνει ὅπως εἶπατε, ἂν ἀναθεματίσαμε ἐκείνους ποὺ ὁμολογοῦν δύο φύσεις ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἀποτελεῖται ὁ Κύριος καὶ τὶς κατάλληλες δύο φυσικὲς θελήσεις καὶ ἐνέργειες, ἐπειδὴ εἶναι ἀληθινὰ κατὰ τὴ φύσιν Θεὸς καὶ ἄνθρωπος. Διάβασε, δέσποτά μου, τὰ πρακτικὰ καὶ τὸν Τόμο, καὶ ἂν βρεῖτε αὐτὰ ποὺ εἶπατε, κάνετε αὐτὸ ποὺ θέλετε. Γιατί ἐγὼ καὶ οἱ σύνδουλοί μου, ὅσοι ὑπέγραψαν, ἀναθεματίσαμε ὁποιονδήποτε κηρύττουν σύμφωνα μὲ τὸν Ἄρειο καὶ τὸν Ἀπολινάριο μία θέληση καὶ μία ἐνέργεια καὶ δὲν ὁμολογοῦν τὸν Κύριό μας καὶ Θεὸ ὡς πρὸς καθένα ἀπὸ τὰ δύο ἀπὸ τὰ ὁποῖα καὶ μέσα στὰ ὁποῖα καὶ τὰ ὁποῖα εἶναι, νοερὸ ἀπὸ τὴ φύσιν του, καὶ γι' αὐτὸ καὶ κατὰ τὰ δύο θέλει καὶ ἐνεργεῖ τὴ σωτηρία μας.

20. Ματθ. 10, 32.

21. Ρωμ. 10, 10.

Καὶ λέγουσιν· Ἐὰν τούτῳ συνεπαχθῶμεν, οὐ τρώγομεν, οὐ πίομεν· ἀλλ' ἀναστῶμεν καὶ ἀριστήσωμεν καὶ εἰσέλθωμεν. Εἶπωμεν ἃ ἠκούσαμεν. Οὗτος γὰρ πέπρακεν ἑαυτὸν τῷ Σατανᾷ.

Καὶ ἀναστάντες ἠρίστησαν, καὶ εἰσῆλθον μετ' ὀργῆς τῇ πα-
5 ραμονῇ τῆς Ὑψώσεως τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ.

Α'. Καὶ τῇ ἐξῆς ἔωθεν ἐξῆλθε Θεοδόσιος ὁ ὕπατος πρὸς τὸν προειρημένον ἀββᾶν Μάξιμον, καὶ ἀφεῖλε πάντα ὅσα εἶχεν, εἰ-
πὼν αὐτῷ ἐκ προσώπου τοῦ βασιλέως·

ΘΕΟΔ. Ὅτι οὐκ ἠθέλησας τιμὴν, καὶ μακρυνθήσεται ἀπὸ
10 σοῦ. Καὶ ὕπαγε ὅπου ἑαυτὸν ἄξιον ἔκρινας εἶναι, ἔχων τὸ κρῖμα
τῶν μαθητῶν σου, τοῦ τε ἐν Μεσημβρίᾳ, καὶ τοῦ ἐν Περβέροις,
τοῦ γενομένου νοταρίου τῆς μακαρίας ἡμῶν μάμμης. Ἦσαν δὲ
καὶ οἱ πατρίκιοι, τουτέστι Τρώϊλος καὶ Ἐπιφάνιος εἰρηκότες, ὅτι

ΤΡΩ.-ΕΠΙΦ. Πάντως φέρομεν καὶ τοὺς δύο μαθητάς, τὸν
15 τε ἐν Μεσημβρίᾳ καὶ τὸν ἐν Περβέροις, καὶ δοκιμάζομεν καὶ αὐ-
τούς, καὶ βλέπομεν καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῖς ἔκβασιν. Πλήν, ἵνα εἶδες,
κῦρι ἀββᾶ, ὅτι μικρὰν ἀνεσιν ἐὰν λάβωμεν ἐκ τῆς συγχύσεως
τῶν ἐθνῶν, ἀρμόσασθαι ὑμῖν ἔχομεν, μὰ τὴν ἀγίαν Τριάδα, καὶ
τὸν πάπαν τὸν νῦν ἐπαιρόμενον, καὶ πάντας τοὺς ἐκεῖσε λαλοῦν-
20 τας, καὶ τοὺς λοιπούς σου μαθητάς, καὶ πάντας ὑμᾶς χωνεύομεν
ἕκαστον ἐν τῷ ἐπιτηδεῖω αὐτοῦ τόπῳ, ὡς ἐχωνεύθη Μαρτῖνος.

Καὶ λαβὼν αὐτὸν ὁ ρηθεὶς ὕπατος Θεοδόσιος, παρέδωκεν
αὐτὸν στρατιώταις, καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἕως Σαλεμβρίας.

ΛΑ'. Καὶ ἔμειναν ἐκεῖ δύο ἡμέρας, ἕως οὗ ἀπῆλθεν εἰς τὸ
25 φοσσᾶτον ὃ εἶς τῶν στρατιωτῶν, καὶ εἶπεν ὄλω τῷ στρατῷ, ὅτι
"Ὁ μοναχὸς ὃ βλασφημῶν τὴν Θεοτόκον ὧδε ἔρχεται", ἵνα κινή-
σωσι τὸν στρατὸν κατὰ τοῦ ρηθέντος ἀββᾶ Μαξίμου, ὡς βλα-
σφημοῦντος τὴν Θεοτόκον. Καὶ μετὰ δύο ἡμέρας ἐπανελθὼν ὁ
στρατιώτης, ἔλαβεν αὐτὸν ἐν τῷ φοσσάτῳ, καὶ κατανυγεῖς ὑπὸ
30 τοῦ Θεοῦ ὁ στρατηγός, ἤγουν ὁ τοποτηρητὴς τοῦ στρατηγοῦ, ἔ-

Καὶ εἶπαν· Ἐὰν παρακολουθήσομε αὐτὸν οὔτε νὰ φᾶμε (θὰ προλάβομε) οὔτε νὰ πιοῦμε. Σηκωθεῖτε λοιπὸν νὰ φᾶμε καὶ νὰ πιοῦμε (στὴν ἐκκλησία). Θὰ ποῦμε αὐτὸ ποὺ ἀκούσαμε. Γιατί αὐτὸς ἐδῶ πούλησε τὸν ἑαυτό του στὸν Σατανᾶ.

Σηκώθηκαν λοιπὸν κι ἔφαγαν καὶ μπῆκαν ὀργισμένοι στὴν ἐκκλησία γιὰ τὴν ἀγρυπνία τῆς Ὑψωσης τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ.

Λ'. Τὴν ἄλλη μέρα πῆγε ὁ ὕπατος Θεοδόσιος στὸν ἀββᾶ Μάξιμο ποὺ ἀναφέραμε καὶ τοῦ ἀφαίρεσε ὅ,τι εἶχε καὶ δὲν εἶχε, λέγοντάς του ἐκ μέρους τοῦ βασιλιᾶ·

ΘΕΟΔ. Ἐφοῦ δὲν θέλησες τὴν τιμὴν, ἡ τιμὴ θὰ πετάξει ἀπὸ σένα. Πήγαινε ὅπου ἔκρινες πῶς σοῦ ἀξίζει, ἔχοντας τὸ κρῖμα τῶν μαθητῶν σου κι ἐκείνου ἀπὸ τὴ Μεσημβρία κι ἐκείνου ἀπὸ τὰ Πέρβερα, ποὺ ἔγινε γραμματικὸς τῆς μακαριστῆς γιαγιᾶς μας. Ἦταν καὶ οἱ πατρίκιοι, δηλαδὴ ὁ Τρωῖλος καὶ ὁ Ἐπιφάνιος, ποὺ εἶπαν·

ΤΡΩ.-ΕΠΙΦ. Θὰ φέρομε ὅπωςδήποτε καὶ τοὺς δύο μαθητὲς σου ἀπὸ τὴ Μεσημβρία καὶ ἀπὸ τὰ Πέρβερα καὶ θὰ τοὺς ἐξετάσομε κι αὐτούς, καὶ βλέπομε ποῦ θὰ καταλήξομε καὶ μ' αὐτούς. Γιὰ νὰ δεῖς ὅμως, κυρ ἀββᾶ, ὅτι, ἂν ἀποκτήσομε μὰ μικρὴ ἄνεση ἀπὸ τὴν ἀναταραχὴ τῶν ἐθνῶν, θὰ κάνομε νὰ συμφωνήσουν μ' ἐσᾶς, μὰ τὴν ἅγια Τριάδα, καὶ ὁ πάπας ποὺ ἐπαίρεται τώρα καὶ ὅλοι ὅσοι μλοῦν ἐκεῖ καὶ οἱ λοιποὶ μαθητὲς σου, καὶ ὅλους σας θὰ σᾶς βάλομε σὰν σὲ χωνευτήρι στὸν κατάλληλο γιὰ τὸν καθένα σας τόπο, ἔτσι ὅπως χωνεύτηκε ὁ Μαρτῖνος.

Τὸν πῆρε τότε ὁ ὕπατος Θεοδόσιος ποὺ ἀναφέραμε καὶ τὸν παρέδωσε σὲ στρατιῶτες, ποὺ τὸν πῆγαν ὡς τὴ Σαλεμβρία.

ΛΑ'. Ἐμειναν ἐκεῖ δύο ἡμέρες, ὥσπου ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς στρατιῶτες ἔφυγε στὴ μονάδα του καὶ εἶπε σ' ὅλο τὸ στράτευμα ὅτι «Ὁ μοναχὸς ποὺ βλαστημᾷ τὴ Θεοτόκο ἔρχεται ἐδῶ», μὲ σκοπὸ νὰ κινήσουν τὸ στρατὸ ἐναντίον τοῦ ἀββᾶ Μαξίμου ποὺ εἶπαμε, γιὰ τὴ τάχα βλαστημᾷ τὴ Θεοτόκο. Καὶ μετὰ δύο ἡμέρες γύρισε ὁ στρατιώτης ποὺ πῆγε σὲ τὸ στρατόπεδο. Ὁ Θεὸς ἔκανε τὸ στατηγὸ νὰ συγκινηθεῖ, δηλαδὴ τὸν ἀντικαταστάτη τοῦ στρατηγοῦ, καὶ ἐ-

πεμψεν ἐγγύς αὐτοῦ τοὺς προβεβηκότας τῶν βάνδων, πρεσβυτέρους τε καὶ διακόνους, καὶ τοὺς εὐλαβεῖς σιγνοφύλακας, οὓς ἰδὼν παραγενομένους ὁ ρηθεὶς ἀββᾶς Μάξιμος, ἐγερθεὶς ἔβαλε μετάνοιαν, καὶ ἀντέβαλον κάκεινοι, καὶ ἐκάθισαν, κελεύσαντες 5 καὶ αὐτῷ καθίσει. Καὶ τις πάνυ γέρων τίμιος εἶπε πρὸς αὐτὸν μετὰ πολλῆς τῆς εὐλαβείας·

Πάτερ, ἐπειδὴ ἔσκανδάλισαν ἡμᾶς τινες εἰς τὴν σὴν ἀγιωσύνην, ὡς οὐ λέγεις Θεοτόκον τὴν Δέσποιναν ἡμῶν τὴν Παναγίαν Παρθένον, ὀρκίζω σε κατὰ τῆς ἀγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ 10 ζωοποιοῦ Τριάδος, εἰπεῖν ἡμῖν τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἀποτρίψασθαι τῶν καρδιῶν ἡμῶν τοῦτο τὸ σκάνδαλον, ἵνα μὴ βλαπτώμεθα ἀδίκως σκανδαλιζόμενοι.

Καὶ βαλὼν μετάνοιαν, ἀνέστη, καὶ ἐκτείνας τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν μετὰ δακρῶν εἶπεν·

15 ΜΑΞ. Ὁ μὴ λέγων τὴν Δέσποιναν ἡμῶν τὴν πανύμνητον καὶ παναγίαν ἄχραντον, καὶ πάση τῇ φύσει τῇ νοερᾷ σεπτῆν, φυσικὴν ἀληθῶς μητέρα τοῦ Θεοῦ γενομένην, τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, ἔστω ἀνάθεμα καὶ κατάθεμα ἀπὸ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ 20 τοῦ ἀγίου Πνεύματος, τῆς ὁμοουσίου καὶ προσκυνητῆς Τριάδος, καὶ πάσης ἐπουρανίου δυνάμεως, καὶ τοῦ χοροῦ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων καὶ Προφητῶν, καὶ τοῦ ἀπείρου δήμου τῶν μαρτύρων, καὶ παντὸς πνεύματος ἐν δικαιοσύνῃ τετελειωμένου, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς ἀπείρους αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

25 Καὶ κλαύσαντες ἠῤῥξαντο αὐτῷ, λέγοντες·

Ὁ Θεὸς ἐνδυναμώσει σε, πάτερ, καὶ ἀξιώσει σε ἀπρόσκοπον τελειῶσαι τὸν δρόμον τοῦτον.

Καὶ τούτων εἰρημένων, ἠθροίσθησαν πολλοὶ στρατιῶται, πολλῶν καλῶν κινήθენტων λόγων ἀκροώμενοι, καὶ θεωρήσας 30 τίς τῶν δομεστικῶν τοῦ στρατηγοῦ, διὰ πολὺς ἐπισωρεύεται στρατὸς καὶ οἰκοδομεῖται καὶ καταγινώσκει τῶν εἰς αὐτὸν γινόμενων, τί ὑπονοήσας ὁ Θεὸς οἶδεν, ἐπέτρεψεν ἀνάρπαστον αὐτὸν γενέσθαι, καὶ βληθῆναι ἀπὸ δύο μυρίων τοῦ φοσσάτου, ἕως ἂν τὴν σύναξιν ποιήσωσι καὶ ἔλθωσιν οἱ ὀφείλοντες ἀπαγαγεῖν αὐ-

στεῖλε κοντά του αὐτοὺς ποὺ προηγοῦντα ἀπὸ τὶς σημαῖες, ἱερεῖς, διακόνους καὶ τοὺς πιστοὺς φύλακες τῶν σημαιῶν. Ὅταν τοὺς εἶδε ὁ ἀββᾶς Μάξιμος ποὺ εἶπαμε, σηκώθηκε κι ἔβαλε μετάνοια· ἔβαλαν κι ἐκεῖνοι μὲ τὴ σειρά τους καὶ κάθισαν καὶ εἶπαν καὶ σ' αὐτὸν νὰ καθίσει. Ἐνας τότε πολὺ γέροντας σεβάσμιος τοῦ εἶπε μὲ πολλὴ εὐλάβεια.

Πάτερ, ἐπειδὴ μερικοὶ μᾶς σκανδάλισαν γιὰ τὴν ἀγιωσύνη σου, πὼς τάχα ἐσύ δὲν ὁμολογεῖς Θεοτόκο τὴν Δέσποινά μας, τὴν Παναγία Παρθένο, σὲ ἐξορκίζω στὸ ὄνομα τῆς ἁγίας καὶ ὁμοούσιας καὶ ζωοποιοῦ Τριάδος, νὰ μᾶς πεῖς τὴν ἀλήθεια καὶ νὰ σθῆσεις ἀπὸ τὶς καρδιές μας αὐτὸ τὸ σκάνδαλο, γιὰ νὰ μὴ σκανδαλιζόμαστε καὶ βλαπτόμαστε ἀδίκᾳ.

Ἐκανε τότε μετάνοια, σηκώθηκε καὶ ὑψώνοντας τὰ χέρια του στὸν οὐρανὸ εἶπε μὲ δάκρυα·

ΜΑΞ. Ὅποιος δὲν ὁμολογεῖ τὴν Δέσποινά μας τὴν πανύμνητη καὶ παναγία ἄχραντη καὶ σεβαστὴ σὲ ὅλη τὴ νοερὴ φύση, ποὺ ἔγινε ἀληθινὰ φυσικὴ μητέρα τοῦ Θεοῦ, ποὺ δημιούργησε τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ καὶ τὴ θάλασσα καὶ ὅλα ὅσα περιέχουν, νὰ ἔχει ἀνάθεμα καὶ κατάθεμα ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸ καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ἀπὸ τὴν ὁμοούσια καὶ προσκυνητὴ Τριάδα καὶ ὅλη τὴν ἐπουράνια δύναμη, τὸ χορὸ τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ τῶν προφητῶν καὶ τὸ ἄπειρο πλῆθος τῶν μαρτύρων, καὶ ἀπὸ κάθε πνεῦμα ποὺ ἔλαβε τὴν τελείωση μὲ δικαιοσύνη καὶ τώρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς ἄπειρους αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Κινήθηκαν τότε σὲ κλάματα καὶ τοῦ εὐχήθηκαν λέγοντας·

Ὁ Θεὸς νὰ σὲ δυναμώσει, πάτερ, καὶ νὰ σ' ἀξιώσει νὰ τελειώσεις χωρὶς ἐμπόδια τὸν δρόμο αὐτό.

Ὅταν εἰπώθηκαν αὐτά, μαζεύτηκαν πολλοὶ στρατιῶτες ἀκούγοντας τοὺς πολλοὺς καλοὺς λόγους ποὺ λέγονταν. Κάποιος ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικούς τοῦ στρατηγοῦ βλέποντας ὅτι μαζεύεται πολὺς στρατὸς καὶ οἰκοδομεῖται καὶ καταδικάζει ὅσα ἔγιναν ἐναντίον του, τί σκέφτηκε, ὁ Θεὸς τὸ γνωρίζει, ἐπέτρεψε νὰ γίνει ἀνάρπαστος καὶ ν' ἀπμακρυνθεῖ ὡς δύο μίλια ἀπὸ τὸ στρατόπεδο, ὥσπου νὰ κάνουν τὴ σύναξη καὶ νὰ φτάσουν ἐκεῖνοι ποὺ εἶχαν

τὸν ἐν Περβέροις. Πλὴν ὅτι θεία ἀγάπη νικώμενοι οἱ κληρικοί, ἐπέζευσαν τὰ δύο μίλια, καὶ ἤλθον καὶ ἠσπάσαντο αὐτὸν καὶ ἠῶξαντο αὐτῷ καί, χερσὶν ἰδίαις βαστάσαντες αὐτόν, ἔθηκαν ἐπὶ τὸ κτῆνος, καὶ ὑπέστρεψαν μετ' εἰρήνης εἰς τοὺς τόπους αὐτῶν, καὶ 5 αὐτὸς ἀπηνέχθη ἐν Περβέροις, ἐν τῇ συνεχούσῃ αὐτὸν φρουρᾷ.

ΑΒ'. Καὶ τοῦτο δὲ ἰστέον, ὅτι ἐν τῷ Ρηγίῳ ἀποτευνόμενος Τρώϊλος πρὸς τὸν ἀββᾶν Μάξιμον, εἶπεν, ὡς ὁ κονσιλᾶριος Ἰωάννης ἔγραψεν αὐτῷ περὶ συμβάσεως προταθείσης αὐτοῖς, καὶ τοῦτο γενέσθαι τέως, ἢ τῶν σῶν μαθητῶν ἀταξία διεκώλυσε. 10 Οἶμαι δέ, ὅτι οὐκ ἔγραψεν ὁ εἰρημένος κονσιλᾶριος Ἰωάννης πρὸς τὸν Τρώϊλον, ἀλλὰ πρὸς Μεννᾶν τὸν μοναχόν, κάκεῖνος εἶπε τοῖς τοῦ παλατίου.

ΑΓ'. Καὶ μετὰ ταῦτα ἤγαγον αὐτοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἐποίησαν κατ' αὐτῶν πρᾶξιν, καὶ μετὰ τὸ ἀναθεματίσαι καὶ 15 ἀνασκάψαι αὐτοὺς τὸν ἐν ἀγίοις Μάξιμον καὶ τὸν μακάριον Ἀναστάσιον, τὸν μαθητὴν αὐτοῦ, τὸν τε ἀγιώτατον πάπαν Μαρτῖνον, καὶ τὸν ἅγιον Σωφρόνιον τὸν πατριάρχην Ἱεροσολύμων, καὶ πάντας τοὺς ὀρθοδόξους καὶ σύμφρονας αὐτῶν, ἤνεγκαν καὶ τὸν ἄλλον μακάριον Ἀναστάσιον, καὶ τοῖς αὐτοῖς ἀναθέμασι καὶ 20 ὕβρεσι χρησάμενοι καὶ ἐπ' αὐτὸν παρέδωκαν τοῖς ἄρχουσιν, εἰπόντες οὕτως·

Σὺ μὲν οὖν, Ἀναστάσιε, τὸ φαῖον τῆς πανδήμου τῶν ἀναθημάτων τῆς ἀρᾶς ἐνδυσάμενος περιβόλαιον, ἀπαλλάσσου τῆς κανονικῆς ἀκροάσεως, πρὸς ἣν ἠρετίσω στάσιν τῆς γεέννης ἀπο- 25 φερόμενος, συνούσης ἡμῖν τῆς εὐκλεοῦς καὶ πάντα συνδιαιτησάσης τιμίας τε καὶ ἱερᾶς συγκλήτου, παραχρῆμα τὴν μεθ' ἡμᾶς παραληψομένης κρίσιν, καὶ τὰ τοῖς πολιτικοῖς δοκοῦντα νόμοις ἐπὶ σοὶ διαπραξομένης, ὡς αὐτοὶ δοκιμάσειεν, τῶν τηλικούτων σου βλασφημιῶν ἔνεκα καὶ τυραννίδων. Ψῆφος γὰρ κατ' αὐτῶν 30 τῆς παρούσης συνόδου, καὶ συνεργεία τοῦ παντοδυνάμου Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ ἡμῶν Θεοῦ κανονικῶς ψηφισαμένης τὰ δέοντα καθ' ὑμῶν, Μάξιμε, Ἀναστάσιε καὶ Ἀναστάσιε, ἐπεὶ τὸ λει-

ἐντολή νὰ τὸν πᾶνε στὰ Πέρβερα. Ἄλλ' ὅμως οἱ κληρικοί, νικημένοι ἀπὸ θεία ἀγάπη, πῆγαν μαζί του πεζοὶ τὰ δύο μίλια, ἦρθαν καὶ τὸν ἀσπάστηκαν καὶ τοῦ εὐχήθησαν, καὶ ἀφοῦ τὸν σήκωσαν μὲ τὰ ἴδια τους τὰ χέρια τους καὶ τὸν ἀνέβασαν στὸ ζῶο, γύρισαν μὲ εἰρήνη στοὺς τόπους τους, ἐνῶ ἐκεῖνος μεταφέρθηκε στὰ Πέρβερα μὲ τὴ φρουρὰ πού τὸν φύλαγε.

ΛΒ'. Πρέπει νὰ γνωρίζομε κι αὐτὸ ὅτι στὸ Ρήγιο ὁ Τρώϊλος, ἀποτεινόμενος στὸν ἀββᾶ Μάξιμο, τοῦ εἶπε ὅτι ὁ σύμβουλος τοῦ βασιλιᾶ Ἰωάννης τοῦ ἔγραψε γιὰ συμβιβασμὸ πού τοὺς προτάθησε κι ὅτι ἐμπόδισε νὰ τὸ κάνει ὡς τότε ἢ ἀπειθαρχία τῶν μαθητῶν σου. Νομίζω ὅμως ὅτι δὲν ἔγραψε αὐτὸς ὁ σύμβουλος Ἰωάννης στὸν Τρώϊλο, ἀλλὰ στὸ μοναχὸ Μεννᾶ, κι ἐκεῖνος τὸ εἶχε πεῖ στοὺς Παλατιανούς.

ΛΓ'. Ἐπειτα ἀπὸ αὐτὰ τοὺς μετέφεραν στὴν Κωνσταντινούπολη κι ἔκαναν ἐναντίον τους πρακτικὸ, κι ἀφοῦ ἀναθεμάτισαν καὶ καταράστηκαν τὸν ἅγιο Μάξιμο καὶ τὸ μακάριο Ἀναστάσιο τὸ μαθητὴ του, καθὼς καὶ τὸν ἁγιώτατο πάπα Μαρτῖνο καὶ τὸν ἅγιο Σωφρόνιο τὸν πατριάρχη Ἱεροσολύμων καὶ ὅλους τοὺς ὀρθοδόξους κι ὁμόφρονές τους, ἔφεραν καὶ τὸν ἄλλο μακαριστὸ Ἀναστάσιο, κι ἀφοῦ εἶπαν καὶ σ' αὐτούς τὰ ἴδια ἀναθέματα καὶ τίς ἴδιες βρισιές, τοὺς παρέδωσαν στοὺς ἄρχοντες λέγοντας τὰ ἑξῆς λόγια.

Ἐσὺ λοιπόν, Ἀναστάσιε, ἀφοῦ ντυθεῖς τὸ πένθιμο φόρεμα τοῦ ἀναθέματος τῆς πάνδημης κατάρας, θ' ἀπαλλαγεῖς ἀπὸ τὴν κανονικὴ ἀκρόαση, ἀπὸ τὴν ὁποία προτίμησες φορῶντας αὐτὸ νὰ βρεθεῖς στὴ γέεννα, συμφωνώντας μαζί μας ἢ ἐνδοξη καὶ σεβαστὴ καὶ ἱερὰ σύγκλητος, πού θέλησε ὅλα νὰ τὰ συμβιβάσει, ἢ ὁποία ἀμέσως θὰ παραλάβει ἀπὸ ἐμᾶς τὴν κρίση μας καὶ θὰ περιλάβει σὲ νόμους τίς ἀποφάσεις τῶν πολιτικῶν γιὰ σένα, ὅπως αὐτοὶ θὰ ἐγκρίνουν ἐξαιτίας τῶν τόσο μεγάλων βλασφημιῶν σου καὶ τοῦ πείσματός σου. Γιατὶ εἶναι ἀπόφαση ἐναντίον τους τῆς παρούσας συνόδου, ἢ ὁποία μὲ τὴ βοήθεια τοῦ παντοδύναμου Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ μας ψήφισε κανονικὰ τὰ δέοντα ἐναντίον σας, Μάξιμε καὶ Ἀναστάσιε καὶ Ἀναστάσιε, ἐπειδὴ ἡ ἔλλειψη ἦταν

πον ὑπῆρχε πρὸς τὰ παρ' ὑμῶν λεχθέντα τε δυσσεβῶς καὶ πρα-
 χθέντα, ταῖς αὐστηραῖς τῶν νόμων καθυποβληθῆναι ποιναῖς, εἰ
 καὶ ἀξία ποινὴ τῶν τοιούτων ὑμῶν πλημμελημάτων καὶ βλα-
 σφημιῶν οὐχ ὕπεστι, τῷ δικαίῳ ὑμᾶς περὶ τῆς μείζονος καταλι-
 5 πόντες κριτῆ, ἐν τῷ παρόντι βίῳ καὶ ἐν τούτῳ τὴν τῶν νόμων
 κενοῦντες ἀκρίβειαν, κερδαινόντων ὑμῶν τὸ ζῆν, ψηφηζόμεθα
 ὑμῖν, τὸν παρόντα ἡμῖν πανεύφημον ἔπαρχον, αὐτίκα παρανα-
 λαμβάνοντα ὑμᾶς ἐν τῷ κατ' αὐτὸν πολυαρχικῷ πραιτωρίῳ, καὶ
 νεύροις τὰ μετὰφρενα τύπτοντα, Μάξιμον καὶ Ἀναστάσιον καὶ
 10 Ἀναστάσιον, τὸ ὄργανον τῆς ὑμῶν Μαξίμου καὶ Ἀναστασίου
 καὶ Ἀναστασίου ἀκολασίας, τουτέστι τὴν βλάβσημον ὑμῶν
 γλῶσσαν ἐνδοθεν ἐκτεμεῖν. Εἶτα δέ, καὶ τὴν διακονήσασαν τῷ
 βλασφήμῳ ὑμῶν λογισμῷ σκαιοτάτην δεξιὰν σιδήρῳ διατεμεῖν,
 περιαχθησομένων ἅμα στερήσει τῶν αὐτῶν βδελυκτῶν μερῶν,
 15 τὰ δύο καὶ δέκα τμήματα ταύτης τῆς κυρίας τῶν πόλεων περινο-
 στεύσας, ἀειφυγία τε καὶ φυλακῆ πρὸς ἐπὶ τούτοις διηνεκεῖ πα-
 ραδοῦναι ὑμᾶς, πρὸς τὸ μετέπειτα ὑμᾶς καὶ εἰς τὸν ἅπαντα τῆς
 ζωῆς ὑμῶν χρόνον τὰ οἰκεῖα οἰμώζειν βλάβσημα σφάλματα, τῆς
 ἐπινοηθείσης καθ' ἡμῶν ἀρᾶς περιτραπείσης τῆ ὑμῶν κεφαλῆ.
 20 Παραλαβὼν οὖν αὐτοὺς ὁ ἔπαρχος καὶ κολάσας, ἔτεμε τὰ
 μέλη αὐτῶν, καὶ περιαγαγὼν ὅλην τὴν πόλιν ἐξώρισεν αὐτοὺς ἐν
 Λαζικῆ.

στις ἀσέβειες πού εἶπατε καί πράξατε ἐσεῖς, ἀπόφαση νά σᾶς ἐπιβληθοῦν ἀπό τόν νόμο αὐστηρές ποινές, ἄν καί βέβαια ἐπάξια ποινή σέ τέτοια ἐγκλήματα καί βλασφημίες δέν ὑπάρχει, καί σᾶς ἀφήνομε γιά μεγαλύτερη τιμωρία στόν δίκαιο κριτή ἐδῶ στήν παρούσα ζωή, καί μ' αὐτό ἐξαντλοῦμε τήν αὐστηρότητα τῶν νόμων κι ἔτσι κερδίζετε τή ζωή σας. Ἡ ἀπόφασή μας γιά σᾶς εἶναι, ὁ πανεύφημος ἑπαρχος πού ἔχομε κοντά μας νά σᾶς πάρει ἀμέσως στό μέ τή μεγάλη ἐξουσία διοικητήριό του, καί νά τσακίσουν τήν πλάτη σας μέ τόν βούρδουλα, καί τῶν τριῶν σας, τοῦ Μάξιμου, τοῦ Ἀναστάσιου καί τοῦ ἄλλου Ἀναστασίου, δηλαδή νά ξεριζώσουν τή βλάσφημη γλώσσα σας. Κι ἔπειτα καί τόν δεξιόν σας χέρι τόν ἀπαίσιον, πού ὑπηρέτησε τόν βλάσφημον λογισμό σας, νά τόν κόψουν μέ τόν μαχαίρι καί νά περιφερθοῦν αὐτά τά δύο σιχαμερά μέλη σας μόλις ἀφαιρεθοῦν τριγυρίζοντας τά δώδεκα τμήματα τῆς ἴδιας τῆς Βασιλικῆς πόλης, καί νά σᾶς παραδώσει μαζί μέ ὅλα αὐτά σέ διαρκή φυγή καί παντοτινή φυλακή, ὥστε ἔπειτ' ἀπό αὐτά καί σ' ὀλόκληρη τή ζωή σας νά θρηνεῖτε τά ἀσεβῆ σφάλματά σας καί ἡ κατάρα πού διατυπώσατε ἐναντίον μας νά στραφεῖ κατά τῆς κεφαλῆς σας.

Ἀφοῦ λοιπόν τοὺς παρέλαβε ὁ ἑπαρχος κι ἀφοῦ τοὺς βασάνισε, ἔκοψε τά μέλη τους, κι ἀφοῦ τοὺς γύρισε σ' ὅλη τήν πόλη, τοὺς ἐξόρισε στή Λαζική.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΗΣ ΚΙΝΗΣΕΩΣ
ΓΕΝΟΜΕΝΗ
ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥ ΚΥΡΟΥ ΑΒΒΑ ΜΑΞΙΜΟΥ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΝ ΑΥΤῶ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΧΟΝΤΩΝ
ΕΠΙ ΣΕΚΡΕΤΟΥ

**ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΗΣ ΚΙΝΗΣΕΩΣ
ΓΕΝΟΜΕΝΗΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥ ΚΥΡΟΥ ΑΒΒΑ ΜΑΞΙΜΟΥ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΝ ΑΥΤΩΙ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΧΟΝΤΩΝ
ΕΠΙ ΣΕΚΡΕΤΟΥ**

Α'. Τῇ ἡμέρᾳ ἣ προσωρμίσθησαν ταύτῃ τῇ βασιλευούσῃ
πολεῖ, ὃ τε κύριος Μάξιμος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, περὶ δυσμᾶς ἡλίου,
ἐλθόντες δύο μανδάτωρες μετὰ δέκα ἐκσκουβιτῶρων, ἐπῆραν
αὐτοὺς ἐκ τοῦ πλοίου γυμνοὺς καὶ ἀνυποδέτους καί, μερίσαντες
5 αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, ἐφύλαξαν εἰς διάφορα ἐκσκούβιτα. Καὶ
μεθ' ἡμέρας τινὰς ἀναφέρουσιν αὐτοὺς ἐν τῷ παλατίῳ, καὶ εἰσά-
γουσι τὸν γέροντα, ἐν ᾧ τόπῳ συνήχθη ἡ σύγκλητος καὶ πολλὸς
ἄλλος ὄχλος, καὶ παριστιῶσιν αὐτὸν μέσον τῶν ἀρχόντων καθη-
μένων, καὶ λέγει αὐτῷ ὁ σακελλάριος μετ' ὀργῆς πολλῆς καὶ μα-
10 νίας·

Χριστιανός εἶ;

Καὶ εἶπε·

Χάριτι Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων, Χριστιανός εἰμι.

Καὶ λέγει ἐκεῖνος·

15 Οὐκ ἔστιν ἀληθές.

Ἀπεκρίθη ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ·

Σὺ λέγεις οὐκ εἰμί, ἀλλ' ὁ Θεὸς λέγει εἶναί με καὶ διαμέ-
νειν Χριστιανόν.

Καὶ πῶς, φησὶν,

20 Εἶπερ Χριστιανός εἶ, μισεῖς τὸν βασιλέα;

Ἀποκριθεὶς ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος ἔφη·

Καὶ πόθεν δῆλον; Τὸ γὰρ μῖσος ψυχῆς ἐστὶ κεκρυμμένη
διάθεσις, ὡσπερ οὖν καὶ ἡ ἀγάπη.

ΕΞΗΓΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΖΗΤΗΣΗΣ
ΠΟΥ ΕΓΙΝΕ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥ ΑΒΒΑ ΚΥΡ ΜΑΞΙΜΟΥ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΙΚΩΝ ΤΟΥ ΜΕ ΤΟΥΣ ΑΡΧΟΝΤΕΣ
ΣΤΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

Α'. Τῆ μέρα πού προσορμίστηκε στή βασιλική πόλη ὁ κυρ-Μάξιμος μαζί μέ τούς δικούς του, πρὸς τῆ δύση τοῦ ἡλίου ἤρθαν δύο μαντατοφόροι μέ δέκα παρακοιμώμενους φρουρούς, καί τούς πῆραν ἀπὸ τὸ πλοῖο γυμνοὺς καί ξυπόλυτους, κι ἀφοῦ τούς χώρισαν τὸν ἓνα ἀπὸ τὸν ἄλλο, τούς φύλαξαν σὲ διάφορα φυλάκια. Μετὰ ἀπὸ λίγες μέρες τούς πηγαίνουν στὸ παλάτι καί ὀδηγοῦν τὸ γέροντα στὸ μέρος πού εἶχε μαζευτεῖ ἡ σύνοδος κι ἄλλος πολὺς κόσμος, κι ἀφοῦ τὸν ἔφεραν στὸ μέσω τῶν ἀρχόντων πού ἦταν καθι-σμένοι, τοῦ λέγει ὁ γραμματέας μέ πολὺ θυμὸ καί μανία.

Εἶσαι Χριστιανός,

Αὐτὸς τοῦ ἀπάντησε·

Μὲ τῆ χάρη τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων, εἶμαι Χρι-σιανός.

Καί ἐκεῖνος τοῦ εἶπε·

Δὲν εἶναι ἀλήθεια.

Ἀποκρίθηκε ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ·

Ἐσὺ λὲς ὅτι δὲν εἶμαι, ἀλλ' ὁ Θεὸς λέγει ὅτις εἶμαι καί πα-ραμένω Χριστιανός.

Αὐτὸς τοῦ λέγει·

Καί πῶς, ἂν βέβαια εἶσαι Χριστιανός, μισεῖς τὸν βασιλιά;

Ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ ἀποκρίθηκε καί εἶπε·

Καί ἀπὸ ποῦ εἶναι φανερὸ αὐτό; Τὸ μίσος εἶναι μιά κρυμ-μένη διάθεση τῆς ψυχῆς, ὅπως ἀκριβῶς καί ἡ ἀγάπη.

Καὶ λέγει αὐτῷ·

Ἐξ ὧν ἐποίησας, πᾶσιν ἐγένου φανερός, ὅτι μισεῖς τὸν βασιλέα καὶ τὴν πολιτείαν αὐτοῦ· σὺ γὰρ μόνος Αἴγυπτον καὶ Ἀλεξάνδρειαν καὶ Πεντάπολιν καὶ Τρίπολιν
5 καὶ Ἀφρικὴν Σαρακηνοῖς παρέδωκας.

Καὶ τίς τούτων ἀπόδειξις; ἔφη.

Καὶ παραφέρουσιν Ἰωάννην τὸν γενόμενον σακελλάριον Πέτρου τοῦ γενομένου στρατηγοῦ Νουμηδίας τῆς Ἀφρικῆς λέγοντα, ὅτι

10 Πρὸ εἰκοσιδύο ἐτῶν ὁ πάππος τοῦ δεσπότη ἐκέλευσε τῷ μακαρίῳ Πέτρῳ, λαβεῖν στρατὸν καὶ ἀπελθεῖν εἰς Αἴγυπτον κατὰ τῶν Σαρακηνῶν, καὶ ἔγραψέ σοι ὡς πρὸς δοῦλον τοῦ Θεοῦ λαλῶν πληροφορίαν ἔχων εἰς σὲ ὡς ἅγιον ἄνθρωπον, εἰ συμβουλεύεις αὐτῷ ἀπελθεῖν. Καὶ ἀντέγραψας αὐτῷ, λέγων, Μηδὲν τοιοῦτο ποιῆσαι,
15 ἐπειδὴ οὐκ εὐδοκεῖ ὁ Θεὸς ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἡρακλείου καὶ τοῦ γένους αὐτοῦ συμπραχθῆναι τὴν πολιτείαν τῶν Ρωμαίων.

Λέγει ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ·

20 Ἐὰν ἀληθεύῃ, πάντως ἔχεις καὶ τὴν πρὸς ἐμὲ Πέτρου, καὶ τὴν ἐμὴν πρὸς αὐτὸν ἐπιστολὴν· παρενεχθῶσι, καὶ ὑπόκειμαι ταῖς δοκούσαις τῷ νόμῳ ποινᾶς.

Καὶ λέγει·

Ἐγὼ οὐκ ἔχω ἐπιστολὴν, ἀλλ' οὔτε οἶδα, εἰ ὅλως ἔγραψέ σοι, ἀλλ' ἐν τῷ φοσσάτῳ ταῦτα κατ' ἐκεῖνον ἐλά-
25 λουν πάντες τὸν καιρόν.

Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος·

Εἰ τὸ φοσσάτον ὄλον τοῦτο διελάλει, πῶς σὺ μόνος τοῦτο συκοφαντεῖς με; Ἐθεώρησάς μέ ποτε, ἢ ἐγὼ σε;

Καὶ λέγει·

30 Οὐδέποτε.

Τοῦ λέγει ἐκεῖνος·

Ἐὰν δὲ ὅσα ἔκανες ἔγινε φανερόν σε ὅλους ὅτι μισεῖς τὸ βασιλιά καὶ τὴν βασιλεία του. Γιατὶ ἐσὺ μόνος σου παρέδωσες τὴν Αἴγυπτο καὶ τὴν Ἀλεξάνδρεια καὶ τὴν Πεντάπολη καὶ τὴν Τρίπολη καὶ τὴν Ἀφρική στους Σαρακηνοὺς.

Αὐτὸς εἶπε·

Ποιὰ εἶναι ἡ ἀπόδειξη γι' αὐτά;

Φέρνουν τότε μέσα τὸν Ἰωάννη, ποὺ εἶχε χρηματίσει γραμματικὸς τοῦ Πέτρου, ποὺ ἦταν στρατηγὸς στὴ Νουμηδία τῆς Ἀφρικής, ὁ ὁποῖος εἶπε·

Πρὶν ἀπὸ εἴκοσι δύο χρόνια ὁ πάππος τοῦ βασιλιᾶ πρόσταξε τὸν μακάριο Πέτρο νὰ πάρει στρατὸ καὶ νὰ ἐκστρατεύσει στὴν Αἴγυπτο ἐναντίον τῶν Σαρακηνῶν. Σοῦ ἔγραψε λοιπὸν μὲ τὴν ἰδέα ὅτι μιλοῦσε σὲ δοῦλο τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ εἶχε πληροφορίες πῶς ἦσαν ἅγιος ἄνθρωπος, ἂν τὸν συμβουλεύεις νὰ δεχθεῖ. Τοῦ ἀπάντησες μὲ γράμμα νὰ μὴν κάνει κάτι τέτοιο, ἐπειδὴ δὲν εἶναι θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἡρακλείου καὶ τῆς γενιᾶς του νὰ προκόψει ἡ βασιλεία τῶν Ρωμαίων.

Τοῦ λέγει τότε ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ·

Ἐὰν αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια, ἔχεις ὅπωςδήποτε καὶ τὴν ἐπιστολή τοῦ Πέτρου πρὸς ἐμένα καὶ τὴ δική μου πρὸς αὐτόν· φέρτε τα καὶ τὰ δύο, κι ἂς ἐφαρμοστοῦν σ' ἐμένα οἱ ποινὲς ποὺ προβλέπει ὁ νόμος.

Τοῦ λέγει ἐκεῖνος·

Ἐγὼ δὲν ἔχω ἐπιστολή οὔτε καὶ ξέρω ἂν σοῦ ἔγραψε καθόλου. Ἀλλὰ ἐκεῖνο τὸν καιρὸ ὅλοι στὸ στρατόπεδο μιλοῦσαν γι' αὐτά.

Τοῦ εἶπε τότε ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ·

Ἐὰν ὅλο τὸ στρατόπεδο διαλαλοῦσε αὐτὰ τὰ πράγματα, πῶς μὲ συκοφαντεῖς γι' αὐτὸ ἐσὺ μονάχα; Μήπως μὲ εἶδες ποτὲ ἢ ἐγὼ εἶδα ἐσένα;

Τοῦ λέγει ἐκεῖνος·

Ποτέ.

Τότε στραφείς πρὸς τὴν σύγκλητον ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος εἶπεν·
 Εἰ δικαίον ἐστὶ τοιούτους παρακομίζεσθαι κατηγόρους
 ἢ μάρτυρας, κρίνατε· «ὧ γὰρ κρίματι κρίνετε, κριθήσε-
 σθε· καὶ οἷφ' ἕμετρον μετρεῖτε, μετρηθήσεσθε», φησὶν ὁ
 5 τῶν ὄλων Θεός.

Καὶ μετὰ τοῦτον φέρουσι Σέργιον τὸν Μαγουδάν, λέγοντα·
 Πρὸ ἐννέα ἐτῶν ὁ μακάριος ἀββᾶς Θωμᾶς ἐλθὼν ἀπὸ
 Ρώμης εἶπέ μοι, ὅτι ὁ πάππας Θεόδωρος ἔπεμψέ με
 πρὸς τὸν πατρίκιον Γρηγόριον, ἵνα εἶπω αὐτῷ, μὴ φο-
 10 βηθῆναί τινα. Ὁ γὰρ δοῦλος τοῦ Θεοῦ ὁ ἀββᾶς Μάξι-
 μος ἐθεώρησεν ὄναρ, ὅτι κατ' οὐρανοῦς εἰς ἀνατολὰς
 καὶ δυσμὰς ἦσαν δῆμοι ἀγγέλων, καὶ οἱ μὲν εἰς ἀνατο-
 λὰς ἔκραζον, Κωνσταντῖνε Αὔγουστε, τοῦ βίγκας, οἱ δὲ
 εἰς δυσμὰς ἐβόουν, Γρηγόριε Αὔγουστε, τοῦ βίγκας· καὶ
 15 ὑπερίσχυσεν ἡ φωνὴ τῶν εἰς δυσμὰς, τὴν τῶν εἰς ἀνα-
 τολὴν φωνήν.

Καὶ τότε κραυγάζει ὁ σακελλάριος·

Ἔπεμψέ σε ὁ Θεὸς καυθῆναι εἰς τὴν πόλιν ταύτην.

Λέγει ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος·

20 Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ, καθαίροντί με τῶν ἐκουσίων κα-
 κῶν, δι' ἀκουσίου κολάσεως· πλήν, «Οὐαὶ τῷ κόσμῳ
 ἀπὸ τῶν σκανδάλων. Ἀνάγκη γὰρ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα·
 οὐαὶ δὲ δι' οὗ σκάνδαλον ἔρχεται». Ὅντως οὐκ ἔδει
 τοιαῦτα λαλεῖσθαι παρουσίᾳ Χριστιανῶν, οὐδὲ ἀτιμω-
 25 ρήτους μένειν τοὺς τὰ τοιαῦτα πράττοντας πρὸς τὸ ἀρέ-
 σαι ἀνθρώποις, σήμερον οὗσι καὶ αὔριον οὐκ οὗσι.
 Ταῦτα ζῶντος Γρηγορίου ἔδει τοῦτον εἰπεῖν, καὶ
 γνωρίσαι τῷ βασιλεῖ τὴν εἰς αὐτὸν εὐνοίαν. Δίκαιον δέ
 ἐστὶ, εἰ καὶ ὑμῖν παρίσταται, τὸν πρὸ τούτου συκοφάν-
 30 τιν ἐκβιασθῆναι ἀπελθεῖν ἐνέγκαι τὸν πατρίκιον Πέ-

Τότε στράφηκε πρὸς τὴ σύγκλητο ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ καὶ εἶπε·

Ἐάν εἶναι δίκαιο νὰ φέροντε τέτοιους κατήγορους ἢ μάρτυρες, κρίνετε ἑσεῖς. Γιατὶ ὁ Θεὸς τῶν ὅλων λέγει, «μὲ τὸν τρόπο πὺ κρίνετε θὰ κριθεῖτε, καὶ μὲ τὸ μέτρο πὺ μετρεῖτε θὰ μετρηθεῖτε»¹.

Β'. Ἐπειτ' ἀπὸ αὐτὸν φέρουν τὸν Σέργιο τὸν Μαγουδά, ὁ ὁποῖος εἶπε·

Πρὶν ἀπὸ ἐννιά χρόνια ὁ μακαριστὸς ἀββάς Θωμᾶς, ὅταν ἦρθε ἀπὸ τὴ Ρώμη, μοῦ εἶπε, ὅτι Ὁ πάπας Θεόδωρος μὲ ἔστειλε στὸν πατρίκιο Γρηγόριο, γιὰ νὰ τοῦ πῶ νὰ μὴ φοβηθεῖ κανένα. Γιατὶ ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Μάξιμος εἶδε ὄνειρο, ὅτι στοὺς οὐρανοὺς ἀνατολικά καὶ δυτικά ὑπῆρχαν πλήθη ἀγγέλων. Κι ὅσοι ἦταν ἀνατολικά φώναζαν Κωνσταντίνε Αὔγουστε, νίκα, ἐνῶ ὅσοι ἦταν στὰ Δυτικά φώναζαν κι αὐτοί, Γρηγόριε Αὔγουστε, νίκα, καὶ ἡ φωνὴ ἐκείνων πὺ ἦταν δυτικά ξεπέρασε τὴ φωνὴ ἐκείνων πὺ ἦταν ἀνατολικά.

Καὶ τότε κραύγασε ὁ γραμματικὸς·

Σ' ἔστειλε ὁ Θεὸς στὴν πόλη αὐτὴ γιὰ νὰ καεῖς.

Λέγει ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ·

Εὐχαριστῶ τὸν Θεό, πὺ μὲ καθαρίζει ἀπὸ τὰ ἐκούσια ἁμαρτήματα μὲ ἀκούσια τιμωρία. Πλὴν ὅμως, «Ἀλλοίμονο στὸν κόσμο ἀπὸ τὰ σκάνδαλα. Εἶναι βέβαια ἀνάγκη νὰ ἔρθουν τὰ σκάνδαλα· ὅμως ἀλλοίμονο σ' ἐκεῖνον πὺ προξενεῖται τὸ σκάνδαλο ἕξαιτίας του»². Πραγματικὰ δὲν ἔπρεπε αὐτὰ νὰ λέγονται παρουσία Χριστιανῶν, οὔτε πρέπει νὰ μένουν ἀτιμώρητοι ὅσοι κάνουν τέτοια πράγματα γιὰ ν' ἀρέσουν στοὺς ἀνθρώπους πὺ σήμερα εἶναι κι αὔριο δὲν εἶναι. Αὐτὰ ἔπρεπε νὰ τὰ πεῖ ὅταν ζοῦσε ὁ Γρηγόριος καὶ νὰ γνωρίσει στὸ βασιλιά τὴν εὐνοιά μου σ' αὐτόν. Καὶ εἶναι δίκαιο, ἂν νομίζετε κι ἑσεῖς, αὐτὸν ἐδῶ, τὸν καὶ πρὶν ἀπ' αὐτὸ συκοφάντη, νὰ τὸν ὑποχρεώσετε νὰ πάει

1. Ματθ. 7, 2.

2. Ματθ. 18, 7.

τρον, καὶ τοῦτον τὸν ἀββᾶν Θωμᾶν, κάκεῖνον τὸν μα-
 κάριον πάππαν Θεόδωρον, καὶ τότε παρουσίᾳ πάντων
 ἔλεγον τῷ πατρικίῳ Πέτρῳ· Εἶπέ, κύρι ὁ πατρίκιος
 ἔγραψάς μοι ποτε περὶ ὧν εἶπεν ὁ σακελλάριός σου, ἢ
 5 ἐγὼ σοί; Καὶ ὅταν κατέθετο, ὑπὸ κόλασιν ἐγενόμην.
 Ὁμοίως δὲ καὶ τῷ μακαρίῳ πάππα· Εἶπέ, δέσποτα,
 ἐγὼ σοί ποτε ὄναρ ἀφηγησάμην; Καὶ ὅταν ἤλεγξέ με,
 ἐκείνου ἦν τὸ ἔγκλημα, οὐκ ἐμοῦ τοῦ ἑωρακότος. Ἀ-
 προαίρετον γὰρ πρᾶγμα τὸ ὄναρ· μόνα δὲ τὰ προαιρε-
 10 τικὰ κολάζει ὁ νόμος, εἶπερ αὐτῷ ἐναντιοῦται.

Τότε λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Τρώϊλος·

Παίζεις, ἀββᾶ, οὐκ οἶδας ποῦ εἶ.

Ὁ δέ·

Οὐ παίζω, ἀλλὰ πενθῶ τὴν ζωὴν μου συντηρηθεῖσαν
 15 μέχρι τοῦ νῦν, ἵνα τοιοῦτων λάβω πειραν φαντασμά-
 των.

Λέγει Ἐπιφάνιος ὁ πατρίκιος·

Ὁ Θεὸς γινώσκει, καλῶς ποιεῖ παίζων αὐτά, ἐὰν οὐκ
 εἰσιν ἀληθῆ.

20 Μεθ' ὃν ὁ σακελλάριος πάλιν πρὸς αὐτὸν μετ' ὀργῆς εἶπεν·

Ἀπλῶς πάντες ψεύδονται, καὶ σὺ μόνος ἀληθεύεις;

Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος, συνδακρύσας τῷ
 λόγῳ·

Ἐξουσίαν ἔχετε, συγχωροῦντος τοῦ Θεοῦ, καὶ ζωῶσαι
 25 καὶ θανατῶσαι· πλὴν ἐὰν οὗτοι ἀληθεύωσι, καὶ ὁ Σα-
 τανᾶς φύσει θεὸς ἐστίν. Εἰ δὲ οὐκ ἐστίν, ὡσπερ οὐδέ
 ἐστίν, οὐδὲ οὗτοι ἀλήθευσαν. Μήτε γὰρ ἀξιωθῶ μετὰ
 Χριστιανῶν θεωρῆσαι τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὑπερουσίου
 Θεοῦ, ποιητοῦ τε καὶ δημιουργοῦ, καὶ κτίστου, καὶ
 30 προνοητοῦ, καὶ κριτοῦ, καὶ Σωτῆρος τῶν ὄλων, εἴ ποτε
 ὄναρ τοιοῦτον ἀφηγησάμην, ἢ ἄλλου ἀφηγουμένου ἠ-
 κουσα, εἰ μὴ τῇ ὥρᾳ ταύτῃ παρὰ τοῦ κυροῦ Σεργίου
 τοῦ εὐνοϊκοῦ τῆς βασιλείας.

Γ'. Εἶτα τρίτον συκοφάντην προβάλλονται, Θεόδωρον τὸν

καὶ νὰ φέρει τὸν Πατρίκιο Πέτρο κι αὐτὸν τὸν ἄββᾶ Θωμᾶ κι ἐκεῖνον τὸν μακάριο πάπα Θεόδωρο, καὶ τότε παρουσία ὄλων θὰ ἔλεγα στὸν πατρίκιο Πέτρο· Πές μου, κύρ Πατρίκιε, μοῦ ἔγραψες ποτέ γιὰ ὅσα λέγει ὁ γραμματικός σου, ἢ ἐγὼ σ' ἐσένα; Κι ἂν κατέθετε κάτι τέτοιο, νὰ μὲ τιμωρήσετε. Τὸ ἴδιο καὶ στὸν μακάριο Πάπα· Πές μου, δέσποτα, σοῦ διηγήθηκα ἐγὼ ποτέ κανένα ὄνειρό μου; Κι ἂν θὰ ἔλεγε ὅτι εἶναι ἀλήθεια, τὸ ἔγκλημα θὰ ἦταν δικό του, ὄχι δικό μου πού εἶδα τὸ ὄνειρο. Γιατὶ τὸ ὄνειρο εἶναι κάτι τὸ ἀθέλητο, ἐνῶ ὁ νόμος τιμωρεῖ τὰ προαιρετικὰ μόνο, ἐφόσον βέβαια εἶναι ἀντίθετα σ' αὐτόν.

Τότε τοῦ λέγει ὁ Τρωῖλος·

Ἄββᾶ, παίζεις· δὲν γνωρίζεις ποῦ βρίσκεσαι.

Κι ἐκεῖνος τοῦ λέγει·

Δὲν παίζω, ἀλλὰ θλίβομαι γιὰ τὴ ζωὴ μου πού ἔφτασε ὡς ἐδῶ, γιὰ νὰ κινδυνέψω γιὰ τέτοια φανταστικὰ πράγματα.

Τοῦ λέγει τότε ὁ πατρίκιος Ἐπιφάνιος·

Γνωρίζει ὁ Θεός· κάνει καλὰ νὰ τὰ χλευάζει, ἂν δὲν εἶναι ἀλήθεια.

Ἐπειτ' ἀπ' αὐτὸ πάλι ἀπευθύνθηκε σ' αὐτόν ὁ γραμματικός μὲ ὀργή καὶ εἶπε·

Ὅλοι γενικά ψεύδονται καὶ μόνο ἐσὺ λές τὴν ἀλήθεια;

Καὶ ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ ἀπάντησε δακρύζοντας καθὼς μιλοῦσε·

Ἔχετε ἐξουσία, ἂν θέλει ὁ Θεός, καὶ νὰ μοῦ χαρίσετε τὴ ζωὴ καὶ νὰ μὲ θανατώσετε· ὅμως, ἂν λέγει αὐτὸς τὴν ἀλήθεια, τότε καὶ ὁ Σατανὰς εἶναι κατὰ φύση θεός. Ἄν ὅμως δὲν εἶναι, ὅπως βέβαια καὶ δὲν εἶναι, οὔτε αὐτοὶ λένε τὴν ἀλήθεια. Οὔτε βέβαια ν' ἀξιωθῶ μαζί μὲ τοὺς Χριστιανούς ν' ἀντικρύσω τὴ φανέρωση τοῦ ὑπερούσιου Θεοῦ, τοῦ ποιητῆ καὶ δημιουργοῦ καὶ κτίστη καὶ προνοητῆ καὶ κριτῆ καὶ Σωτήρα τῶν ὄλων, ἂν διηγήθηκα ποτέ τέτοιο ὄνειρο ἢ ἄκουσα ἄλλον νὰ διηγεῖται· ἀλλὰ τ' ἀκούω τώρα ἀπὸ τὸν κύρ Σέργιο, τὸ φίλο τῆς βασιλείας.

Γ'. Ἐπειτα παρουσιάζουν τρίτο συκοφάντη, τὸν Θεόδωρο, τὸν γιὸ

Υἱὸν Ἰωάννου τοῦ Κανδιδάτου, λεγομένου τὸν ἐπίκλην Χιλά, τὸν
νῦν γαμβρὸν τοῦ κυροῦ Πλάτωνος τοῦ πατρικίου, λέγοντα, ὅτι·

5 Συντυχίας μεταξὺ ἡμῶν ἐν Ρώμῃ γενομένης περὶ τοῦ
βασιλέως, διέσυρε τὸ λαλούμενον, βυτία ποιῶν καὶ
λαιβία.

Πρὸς δὲν εἶπεν ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος·

10 Οὐδέποτε διελέχθην σοι, εἰ μὴ ἄπαξ μετὰ τοῦ ὀσιωτά-
του πρεσβυτέρου κυροῦ Θεοχαρίστου, τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ
ἐξάρχου, διὰ τὸν πριμικῆριον, προτραπείς διὰ γραμμά-
των περὶ τούτου. Καὶ ἐὰν εὐρεθῶ ψευδόμενος, ἀπο-
λαύω.

Δ'. Καὶ μετὰ τούτου, τέταρτον ἄγουσι Γρηγόριον τὸν υἱὸν
Φωτεινοῦ, λέγοντα, ὅτι·

15 Ἀπῆλθον εἰς τὸ κελλίον τοῦ ἀββᾶ Μαξίμου ἐν Ρώμῃ,
κάμοῦ εἰπόντος, ὅτι Καὶ ἱερεὺς ἐστὶν ὁ βασιλεύς, εἶπεν
ὁ ἀββᾶς Ἀναστασιος, ὁ μαθητῆς αὐτοῦ· Μὴ ἀξιοθῆ εἶ-
ναι ἱερεὺς.

Εὐθέως λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος·

20 Φοβήθητι τὸν Θεόν, κύρι Γρηγόριε, οὐδὲν παντελῶς ἐν
τῇ περὶ τούτων διαλέξει λελάληκεν ὁ σύνδουλός μου.

Καὶ ρίπτει ἑαυτὸν εἰς τὴν γῆν, λέγων τῇ συγκλήτῳ·

Ἀνάσχεσθε τοῦ δούλου ὑμῶν, καὶ πάντα λέγω ὡς ἐλα-
λήθη, καὶ ἐλέγξει με ἐὰν ψεύσομαι.

25 Ὁ κύριός μου εἶναι Γρηγόριος ἐλθὼν εἰς Ρώμην, ἠξίωσεν ἐλθεῖν
εἰς τὸ κελλίον τοῦ δούλου ὑμῶν, δὲν θεωρήσας, ὡς ἔθος μοί
ἐστὶν, ἔρριψα ἑμαυτὸν εἰς τὴν γῆν, καὶ προσεκύνησα αὐτῷ, καὶ
ἠσπασάμην αὐτόν, καὶ εἶπον αὐτῷ μετὰ τὸ καθίσει·

Τίς ἡ αἰτία τῆς ποθητῆς παρουσίας τοῦ δεσπότη μου;

Καὶ εἶπεν·

30 Ὁ ἀγαθὸς καὶ θεοστήρικτος ἡμῶν δεσπότης, φροντίζων
τῆς εἰρήνης τῶν ἀγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν, ἐποίησε
κέλευσιν πρὸς τὸν θεοτίμητον πάππαν, πέμψας καὶ

τοῦ Ἰωάννη Κανδιδάτου, τοῦ ἐπονομαζόμενου Χιλᾶ, τὸν γαμπρὸ
τώρα τοῦ πατρίκιου κυροῦ Πλάτωνα ποῦ εἶπε·

Σὲ συζήτηση ποῦ ἔγινε μεταξύ μας στὴ Ρώμη γιὰ τὸ Βα-
σιλιά, διακωμώδησε αὐτὸ ποῦ λέγεται, κάνοντας ἀστεϊ-
σμοὺς καὶ πειράγματα.

Σ' αὐτὸν εἶπε ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ·

Ποτὲ δὲν μίλησα μαζί σου, παρὰ μιὰ φορὰ μόνο μαζί με
τὸν ὀσιώτατο πρεσβύτερο κύρ Θεοχάριστο, τὸν ἀδελφὸ
τοῦ ἔξαρχου, χάρη στὸν ἐκκλησιαστικὸ ἀξιωματοῦχο,
ὑστερα ἀπὸ προτροπὲς ποῦ εἶχα γι' αὐτὸ μὲ γράμματα. Ἐν-
δεχθῶ νὰ λέγω ψέματα, εὐχαρίστως νὰ δεχθῶ αὐτὸ ποῦ
μοῦ ταιριάζει.

Δ'. Ἐπειτα ἀπὸ αὐτὸν τέταρτον (συκοφάντη) φέρνουν τὸν Γρη-
γόριο, τὸν γιὸ τοῦ Φωτεινοῦ, ὁ ὁποῖος εἶπε·

Πῆγα στὸ κελλί τοῦ ἀββᾶ Μαξίμου στὴ Ρώμη κι ὅταν εἶπα
ὅτι ὁ Βασιλιάς εἶναι καὶ ἱερέας, ὁ ἀββᾶς Ἀναστάσιος ὁ
μαθητὴς του εἶπε· Νὰ μὴν ἀξιωθεῖ νὰ εἶναι ἱερέας.

Καὶ λέγει ἀμέσως ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ σ' αὐτόν·

Φοθήσου τὸν Θεό, κύρ Γρηγόριε· στὴν συνομιλία μας γι'
αὐτὰ ὁ σύνδουλός μου δὲν εἶπε οὔτε λέξη.

Πέφτει τότε στὴ γῆ, λέγοντας στὴ σύγκλητο·

Δεῖξτε ὑπομονὴ πρὸς τὸν δοῦλο σας καὶ θὰ πῶ πῶς εἰπώ-
θηκαν τὰ πάντα, κι ἄς μὲ ἐλέγξει ἂν πῶ ψέματα.

Ὁ κύριός μου Γρηγόριος ὅταν ἦρθε στὴ Ρώμη μοῦ ἔκανε τὴν τιμὴ
νὰ ἔρθει στὸ κελλί τοῦ δούλου σας· μόλις τὸν εἶδα, ὅπως συνηθίζω,
ἔπεσα στὴ γῆ καὶ τὸν προσκύνησα καὶ τὸν ἀσπάστηκα, κι ὅταν κά-
θισε τὸν ρώτησα·

Ποιὸς ὁ λόγος τῆς ποθητῆς παρουσίας τοῦ δεσπότη μου;

Καὶ εἶπε·

Ὁ ἀγαθὸς καὶ θεοστήρικτος κύριός μας στὴ φροντίδα του
γιὰ τὴν εἰρήνη τῶν ἁγίων Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ ἔστειλε
διάταγμα στὸν τιμημένο ἀπὸ τὸν Θεὸ πάππα, καὶ μαζί
ἔστειλε καὶ προσφορὰ στὸν ἅγιο Πέτρο, προτρέποντάς τον

προσφορὰν εἰς τὸν ἅγιον Πέτρον, προτρεπόμενος αὐτὸν ἐνωθῆναι τῷ προέδρῳ Κωνσταντινουπόλεως, ἅπερ πεμφθῆναι διὰ τῆς ἐμῆς μετριότητος κατηξίωσε τὸ εὐσεβὲς αὐτοῦ κράτος.

5 Καὶ εἶπον·

Δόξα Θεῷ τῷ ποιήσαντί σε ἄξιον τῆς τοιαύτης διακονίας. Πλὴν, ἐπὶ ποίῳ τρόπῳ γενέσθαι τὴν ἐνωσιν ἢ αὐτοῦ θεοστεφῆς ἐκέλευσε γαληνότης;

Πάλιν εἶπε·

10 Εἵπερ οἶδας.

Καὶ εἶπας·

Ἐπὶ τῷ τύπῳ.

Καὶ ἔφην·

Ἄδύνατον, ὡς οἶμαι, τοῦτο καθέστηκεν· οὐ γὰρ ἀνέχονται οἱ Ῥωμαῖοι συναναιρεθῆναι ταῖς τῶν ἀκαθάρτων αἵρετικῶν φωναῖς, τὰς τῶν ἀγίων Πατέρων φωτοφόρους φωνάς, ἢ τῷ ψεύδει συναποσβεσθῆναι τὴν ἀλήθειαν, ἢ τῷ σκότει συναφανισθῆναι τὸ φῶς. Οὐδὲν γὰρ ἡμῖν ἔσται τὸ προσκυνούμενον, εἰ γένηται τῶν θεοδιδάκτων λόγων ἀναίρεσις.

20

Καὶ εἶπας·

Οὐκ ἀναίρεσιν τῶν ἱερῶν Τύπος ποιεῖται φωνῶν, ἀλλὰ σιωπῆν, ἵνα τὴν εἰρήνην οἰκονομήσωμεν.

Καὶ εἶπον·

25 Ἔστι παρὰ τῇ θείᾳ Γραφῇ σιωπὴ καὶ ἀναίρεσις; Ὁ Θεὸς γὰρ εἶπε διὰ τοῦ Δαβίδ· «Οὐκ εἰσι λαλιαί, οὐδὲ λόγοι, ὧν οὐκ ἀκούονται αἱ φωναὶ αὐτῶν. Οὐκοῦν, εἰ μὴ λαλοῦνται καὶ ἀκούονται οἱ περὶ Θεοῦ λόγοι, οὐδὲ ὄλως εἰσὶ κατὰ τὴν Γραφήν.

30 Καὶ εἶπας·

Μὴ βάλῃς με εἰς ὕλας· ἐγὼ ἀρκοῦμαι τῷ ἁγίῳ συμβόλῳ.

νά ἔνωθεῖ μὲ τὸν προκαθήμενο τῆς Κωνσταντινούπολης, τὰ ὅποια μοῦ ἔκανε τὴν τιμὴ τὸ βασιλικὸ μεγαλεῖο του νὰ τὰ στείλει μὲ τὴν μετριότητά μου.

Καὶ ἐγὼ τοῦ εἶπα·

Δόξα τῷ Θεῷ, πού σε ἔκρινε ἄξιο γιὰ τέτοια διακονία. Ἄλλ' ὅμως μὲ ποιὸ τρόπο πρόσταξε ἡ θεόστεπτη γαληνότητά του νὰ γίνει ἡ ἔνωση;

Πάλι μοῦ εἶπε·

Μήπως ξέρεις.

Καὶ μοῦ εἶπες·

Μὲ βάση τὸν Τύπο.

Καὶ ἐγὼ σοῦ εἶπα·

Αὐτό, ὅπως νομίζω, εἶναι ἀδύνατο. Ἡ Ρωμαῖοι δὲν δέχονται νὰ ἔνωθεῖ μὲ τὶς γνώμες τῶν ἀκάθαρτων αἵρετικῶν ἡ φωτεινὴ διδασκαλία τῶν ἁγίων Πατέρων, ἢ νὰ σβήσει ἡ ἀλήθεια μέσα στὸ ψεῦδος, ἢ τὸ φῶς νὰ ἐξαφανιστεῖ στὸ σκοτάδι. Γιατὶ δὲν θὰ μᾶς μείνει τίποτε νὰ προσκυνοῦμε, ἂν διαγράψουμε τοὺς θεοδίδακτους λόγους.

Καὶ εἶπες·

Ὁ Τύπος δὲν προβαίνει σὲ διαγραφή τῆς θείας διδασκαλίας, ἀλλὰ σὲ παρασιώπησή της, γιὰ νὰ ἐπιτύχουμε τὴν εἰρήνη.

Καὶ ἐγὼ εἶπα·

Ὑπάρχει στὴ θεία Γραφή σιωπὴ καὶ διαγραφή; Γιατὶ ὁ Θεὸς εἶπε μὲ τὸ στόμα τοῦ Δαβὶδ· «Δὲν ὑπάρχουν λαλιές οὔτε λόγοι, πού δὲν ἀκούγονται οἱ φωνές τους»³. Ἄν δηλαδὴ δὲν λέγονται καὶ δὲν ἀκούγονται οἱ σχετικοὶ μὲ τὸν Θεὸ λόγοι, σύμφωνα μὲ τὴ Γραφή οὔτε κἂν ὑπάρχουν.

Καὶ μοῦ εἶπες·

Μὴ μὲ βάζεις σὲ περίπλοκα· γιὰ μένα εἶναι ἀρκετὸ τὸ σύμβολο τῆς πίστεως.

Καὶ ἐγὼ σοῦ εἶπα·

3. Ψαλμ. 18, 15.

Καὶ πῶς δύνασαι τῷ ἀγίῳ ἀρκεῖσθαι συμβόλῳ, ἔφην,
δεχόμενος τὸν Τύπον;

Καὶ τί βλάπτει τὸ δέχεσθαι τὸν Τύπον, καὶ λέγειν τὸ
σύμβολον; ἔφης.

⁵ Λέγω·

Ὅτι προφανῶς ἀναιρεῖ τὸ σύμβολον ὁ Τύπος.

Καὶ εἶπας·

Διὰ τὸν Κύριον, πῶς;

Εἶπέ μοι, ἔφην,

¹⁰ Τὸ σύμβολον, καὶ γινῶθι πῶς ἀναιρεῖται ὑπὸ τοῦ Τύ-
που.

Καὶ ἤρξω τοῦ λέγειν·

Πιστεύω εἰς ἓνα Θεόν, Πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν
οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων.

¹⁵ Ἐπίσχε, εἶπον,

μικρόν, καὶ μάθε πῶς ἡ τῶν ἐν Νικαίᾳ πίστις ἤρνηται.

Ποιητῆς γὰρ οὐκ ἂν εἴη Θεός, θελήσεως καὶ ἐνεργείας
φυσικῆς ἐστερημένος, εἴπερ θελήσας, ἀλλ' οὐκ ἀναγ-
κασθεις ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, εἴπερ ἀλη-
θεύει ἐν Πνεύματι Δαβίδ, «πάντα ὅσα ἠθέλησεν ὁ Κύ-
²⁰ριος ἐποίησεν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ, ἐν ταῖς θα-
λάσσαις καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἀβύσσοις». Εἰ δὲ οἰκονο-
μίας χάριν συναναιρεῖται τῇ κακοπιστίᾳ ἡ σωτήριος πί-
στις, χωρισμὸς Θεοῦ παντελής, ἀλλ' οὐχ ἔνωσις Θεοῦ

²⁵ ἐστὶ τὸ τοιοῦτον εἶδος τῆς λεγομένης οἰκονομίας. Καὶ
γὰρ ἀδριον οἱ δυσώνυμοι Ἰουδαῖοι λέγουσιν· Οἰκονο-
μήσωμεν τὴν πρὸς ἀλλήλους εἰρήνην, καὶ ἐνωθῶμεν,
καὶ περιέλωμεν ἡμεῖς μὲν τὴν περιτομὴν, καὶ ὑμεῖς τὸ
βάπτισμα, καὶ μηκέτι ἀλλήλους πολεμήσωμεν. Τοῦτο

³⁰ Ἀρειανοί ποτε προέτειναν ἐγγράφως ἐπὶ τοῦ μεγάλου
Κωνσταντίνου, λέγοντες· Περιέλωμεν τὸ Ὁμοούσιον
καὶ τὸ ἑτεροούσιον, καὶ ἐνωθῶσιν αἱ Ἐκκλησίαι. Καὶ

Πῶς μπορείς νὰ ἀρκεστεῖς στὸ ἅγιο σύμβολο, ὅταν δέχεσαι τὸν Τύπο;

Καὶ εἶπες;

Τί βλάπτει νὰ δεχθοῦμε τὸν Τύπο καὶ νὰ λέμε τὸ σύμβολο;

Καὶ ἐγὼ σοῦ εἶπα·

Εἶναι προφανὲς ὅτι ὁ Τύπος ἀναιρεῖ τὸ σύμβολο.

Καὶ σὺ εἶπες·

Γιὰ ὄνομα τοῦ Κυρίου, μὲ ποιὸ τρόπο;

Καὶ ἐγὼ εἶπα·

Πές μου τὸ σύμβολο, καὶ κατάλαβε πῶς τὸ ἀναιρεῖ ὁ Τύπος.

Ἄρχισες τότε ν' ἀπαγγέλεις·

«Πίστευω εἰς ἕναν Θεόν, Πατέρα Παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς· ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων».

Σοῦ εἶπα τότε·

Σταμάτησε λίγο καὶ μάθε πῶς ἀρνεῖτε τὴν πίστη τῶν Πατέρων τῆς Νίκαιας. Γιατὶ δὲν θὰ ἦταν ὁ Θεὸς δημιουργὸς ἂν ἦταν στερημένος φυσικὴ θέληση καὶ ἐνέργεια, ἐφόσον βέβαια μὲ θέλησή του καὶ χωρὶς ν' ἀναγκαστεῖ δημιουργήσε τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ, ἂν εἶναι ἀληθινὸς ὁ λόγος τοῦ Δαβὶδ ὁ ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὸ Πνεῦμα· «Ὅλα ὅσα θέλησε ὁ Κύριος, αὐτὰ δημιούργησε στὸν οὐρανὸ καὶ στὴ γῆ, στὶς θάλασσες καὶ ὅλες τὶς ἀβύσσους»⁴. Ἄν ὅμως γιὰ χάρη τῆς οἰκονομίας ἀναιρεῖται μέσα στὴν κακοπιστία ἢ σωτήρια πίστη, αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς λεγόμενης οἰκονομίας εἶναι πλήρης χωρισμὸς ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ ὄχι ἔνωση. Γιατὶ μπορεῖ αὖριο οἱ Ἑβραῖοι οἱ ἀσεβέστατοι νὰ ποῦν· Ἄς διευθετήσουμε τὴν εἰρήνη μεταξύ μας καὶ ἄς ἐνωθοῦμε· ἄς ἀφαιρέσουμε ἐμεῖς τὴν περιτομή, ἐσεῖς τὸ βάπτισμα, καὶ ἄς μὴν πολεμήσουμε πιά μεταξύ μας. Τὸ πρότειναν κάποτε αὐτὸ ἐγγράφως οἱ Ἀρειανοὶ ἐπὶ μεγάλου Κωνσταντίνου, λέγοντας· Ἄς ἀφαιρέσουμε τὸ Ὁμοούσιο καὶ τὸ Ἐτεροούσιο, καὶ ἄς ἐνωθοῦν οἱ Ἐκκλησιές. Δὲν τὸ δέχθηκαν ὁμως οἱ

4. Ψαλμ. 134, 6.

οὐ κατεδέξαντο οἱ θεοφόροι Πατέρες ἡμῶν, ἀλλ' εἵλοντο μάλλον διώκεσθαι καὶ ἀποθανεῖν, ἢ σιωπῆσαι φωνὴν παραστατικὴν τῆς μιᾶς τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὑπερουσίου θεότητος.

5 Καὶ ταῦτα συνεπιτιθεμένου τοῖς τὰ τοιαῦτα προτείνουσι τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, καθὼς πολλοῖς ἱστορήται τοῖς φιλοπόνως τὰ τότε γερόμενα γράψασι, καὶ οὐδεὶς τῶν βασιλέων ἠδυνήθη μέσαις φωναῖς πεῖσαι τοὺς θεηγόρους Πατέρας συμβιβασθῆναι τοῖς ἐπὶ αὐτῶν αἰρετίζουσιν, ἀλλὰ ταῖς τραναῖς καὶ κυρίαῖς καὶ καταλλή-

10 λοις τῷ ζητουμένῳ δόγματι ἐκέχρηντο, λέγοντες προφανῶς, ὅτι Ἱερέων ἐστὶ τὸ ζητεῖν καὶ ὀρίζεσθαι περὶ τῶν σωτηρίων δογμάτων τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας.

Καὶ εἶπας·

15 Τί οὖν; Οὐκ ἔστι πᾶς βασιλεὺς Χριστιανὸς καὶ ἱερεὺς;

Καὶ εἶπον·

Οὐκ ἔστιν· οὐδὲ γὰρ παρίσταται θυσιαστηρίῳ καὶ μετὰ τὸν ἁγιασμόν τοῦ ἄρτου ὑψοῖ αὐτὸν λέγων, «Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις». Οὔτε βαπτίζει, οὔτε μύρου τελετὴν ἐπιτε-

20 λεῖ, οὔτε χειροθετεῖ καὶ ποιεῖ ἐπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους· οὔτε χρίει ναοὺς, οὔτε τὰ σύμβολα τῆς ἱερωσύνης ἐπιφέρεται, ὡμοφόριον καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, ὥσπερ τῆς βασιλείας τὸν τε στέφανον καὶ τὴν ἀλουργίδα.

25 Καὶ πῶς, ἔφη,

ἢ Γραφὴ βασιλέα καὶ ἱερέα λέγει εἶναι τὸν Μελχισεδέκ;

Καὶ εἶπον·

Ἐνὸς τοῦ φύσει βασιλέως Θεοῦ τῶν ὄλων γενομένου φύσει διὰ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν ἀρχιερέως, εἷς ὑπῆρχε

30 τύπος ὁ Μελχισεδέκ. Ὡς δέ γε κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ ἕτερον εἶναι λέγεις βασιλέα καὶ ἱερέα, καὶ τὰ λοιπὰ τόλμησον εἰπεῖν, τό, 'ἀπάτωρ', 'ἀμήτωρ', 'ἀγενεα-

θεοφόροι Πατέρες μας. Προτίμησαν νὰ καταδιωχθοῦν καὶ νὰ πεθάνουν, παρὰ ν' ἀποσιωπήσουν τὸ λόγῳ πού παρασταίνει τὴ μία ὑπερούσια θεότητα τοῦ Πατέρα, τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Καὶ μάλιστα ἐνῶ ὁ μέγας Κωνσταντῖνος εὐνοοῦσε ἐκείνους πού ἔκαναν αὐτὴν τὴν πρόταση, ὅπως ἱστοροῦν πολλοὶ πού ἔγραψαν μὲ ἐπιμέλεια ὅσα εἶχαν γίνεῖ τότε. Καὶ κανένας ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς δὲν μπόρεσε μ' ἐνδιάμεσες ἀπόψεις νὰ πείσει τοὺς θεηγόρους Πατέρες νὰ συμβιβαστοῦν μὲ τοὺς αἵρετικούς στὰ θέματα αὐτά, ἀλλὰ χρησιμοποιοῦσαν τὶς ξεκάθαρες καὶ ἀληθινές καὶ κατάλληλες γιὰ τὸ συζητούμενο δόγμα ἀπόψεις λέγοντας κατηγορηματικὰ ὅτι Ἡ συζήτηση καὶ ὁ καθαρισμὸς τῶν σωτήριων δογμάτων τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἀνήκει στοὺς ἱερεῖς.

Κι ἀσὺ εἶπες·

Τί λοιπόν; Δὲν εἶναι καθὲ βασιλιάς Χριστιανὸς καὶ ἱερέας;

Καὶ ἐγὼ εἶπα·

Δὲν εἶναι. Δὲν παραστέκεται στὸ θυσιαστήριον καὶ μετὰ τὸν ἁγιασμὸ τοῦ ἄρτου δὲν τὸν ὑψώνει, γιὰ νὰ πεῖ, «τὰ ἅγια τῆς ἁγίοις». Οὔτε βαπτίζει, οὔτε κάνει τὴν ἀκολουθία τοῦ μύρου, οὔτε χειροθετεῖ, γιὰ νὰ κάνει ἐπισκόπους, πρεσβυτέρους καὶ διακόνους. Οὔτε ἀγιάζει ναοὺς, οὔτε φορᾷ τὰ σύμβολα τῆς ἱερωσύνης, τὸ ὠμοφόριον καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, ὅπως ἔχει τῆς Βασιλείας τὸ διάδημα καὶ τὸν κόκκινον μανδύα.

Ἐσὺ τότε εἶπες·

Καὶ πῶς ἡ Γραφή λέγει ὅτι ὁ Μελχισεδέκ ἦταν βασιλιάς καὶ ἱερέας;

Καὶ ἐγὼ εἶπα·

Τοῦ ἐνὸς ἀπὸ τὴ φύση τοῦ βασιλιᾶ Θεοῦ, πού ἐγινε ἀρχιερέας κατὰ τὴ φύση γιὰ τὴ σωτηρία μας, ἓνας ὑπῆρξε τύπος, ὁ Μελχισεδέκ. Ὅπως λοιπόν ἰσχυρίζεσαι ὅτι κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ ὑπάρχει κι ἄλλος βασιλιάς καὶ ἱερέας, τόλμησε νὰ τοῦ προσδώσεις καὶ τὰ ὑπόλοιπα, ὅτι εἶναι

λόγητον', 'μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε τέλος ζωῆς ἔχον-
 τα'. Καὶ σκόπει τὸ ἐκ τούτου ἀναφυόμενον κακόν· ἄλ-
 λος γὰρ εὐρεθήσεται Θεὸς ὁ τοιοῦτος ἐνανθρωπήσας,
 κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ, ἀλλ' οὐ κατὰ τὴν τάξιν
 5 'Ααρῶν τὴν ἡμῶν ἱερουργῶν σωτηρίαν.

Ε'. Πλήν, τί θέλομεν διὰ πολλῶν ἐλθεῖν; Εἰς τὴν ἀγίαν
 ἀναφορὰν ἐπὶ τῆς ἀγίας τραπέζης, μετὰ τοὺς ἀρχιερέας
 καὶ διακόνους καὶ παντὸς ἱερατικοῦ τάγματος, μετὰ
 10 τῶν λαϊκῶν οἱ βασιλεῖς μνημονεύονται, λέγοντος τοῦ
 διακόνου· «Καὶ τῶν ἐν πίστει κεκοιμημένων λαϊκῶν,
 Κωνσταντίνου, Κώνσταντος», καὶ τοὺς λοιπούς. Οὕτω
 δὲ καὶ τῶν ζώντων μνημονεῖ βασιλέων, μετὰ τοὺς
 ἱερωμένους πάντας.

15 Ταῦτα αὐτοῦ λέγοντος, κράζει ὁ Μηνᾶς·

Ταῦτα λέγων ἔσχισας τὴν Ἐκκλησίαν.

Καὶ λέγει πρὸς αὐτόν·

Εἰ ὁ λέγων τὰ τῶν ἀγίων Γραφῶν καὶ τὰ τῶν ἀγίων
 Πατέρων σχίζει τὴν Ἐκκλησίαν, ὁ ἀναιρῶν τὰ τῶν
 20 ἀγίων δόγματα τί δειχθήσεται τῇ Ἐκκλησίᾳ ποιῶν, ὧν
 χωρὶς οὐδὲ αὐτὸ τοῦτο, Ἐκκλησίαν, εἶναι δυνατόν;

Καὶ στραφεὶς ὁ σακελλάριος εἶπε τοῖς ἀνθρώποις τοῦ ἐξάρχου
 μετὰ κραυγῆς.

Εἶπατε τῷ ἐξάρχῳ· τοιοῦτον ἄνθρωπον ὧφειλες εἶσαι

25 ζῆν ὅπου ἀρχεῖς;

Καὶ λαβόντες αὐτὸν ἐξω, εἰσάγουσι τὸν μαθητὴν, καὶ ἀπαιτοῦν-
 τες αὐτὸν κατεπειν τοῦ ἐπιστάτου, ὡς θλίψαντος Πύρρον, ἀπε-
 κρίνατο ἡρεμαία τῇ φωνῇ τὰ τῆς ἀληθείας, ὅτι,

Οὐδεὶς ἐτίμησε Πύρρον ὡς ἐτίμησε.

30 Καὶ κελεύεται κράξαι. Καὶ ἐπεὶπερ οὐ κατεδέξατο τῆς πρεπού-

χωρίς πατέρα και μητέρα, δὲν ἔχει γενεαλογικὸ δέντρο καὶ δὲν ἔχουν οὔτε ἀρχὴ οἱ ἡμέρες του οὔτε τέλος ἢ ζωὴ του⁵. Καὶ πρόσεξε τὸ κακὸ ποὺ ἀναφύεται ἀπὸ αὐτό· γιατί θὰ βρεθεῖ ἄλλος θεός, αὐτὸς ποὺ ἐνανθρώπησε κατὰ τὴν τάξη τοῦ Μελχισεδέκ καὶ ὄχι κατὰ τὴν τάξη τοῦ Ἰσαακ, γινόμενος ἱεροουργὸς τῆς σωτηρίας μας.

Εἶ. Ἄλλὰ, τί θέλομε ν' ἀναφέρομε τόσα πολλὰ; Στὴν ἀγία ἀναφορὰ ἐπάνω στὴν ἀγία Τράπεζα ἔπειτα ἀπὸ τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς διακόνους καὶ κάθε ἱερατικὸ τάγμα μνημονεύονται οἱ βασιλεῖς μαζί μὲ τοὺς λαϊκοὺς, λέγοντας ὁ διάκονος· «Θυμήσου τοὺς λαϊκοὺς ποὺ κοιμήθηκαν πιστοὶ στὴν πίστη τους, τὸν Κωνσταντῖνο, τὸν Κώνσταντα καὶ τοὺς λοιποὺς». Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο μνημονεύει καὶ τοὺς βασιλεῖς ποὺ ζοῦν, ἔπειτα ἀπὸ ὅλους τοὺς κληρικούς.

Τὴν ὥρα ποὺ τὰ ἔλεγε αὐτά, φωνάζει ὁ Μηνᾶς·

Μ' αὐτά ποὺ λές δίχασες τὴν Ἐκκλησία.

Καὶ αὐτὸς τοῦ ἀπαντᾷ·

Ἄν ὅποιος λέγει τὰ διδάγματα τῶν ἀγίων Γραφῶν καὶ τῶν ἀγίων Πατέρων προκαλεῖ σχίσμα στὴν Ἐκκλησία, ὅποιος διαγράφει τὰ διδάγματα τῶν Πατέρων τί θὰ φανεῖ πὼς προξενεῖ στὴν Ἐκκλησία, ποὺ χωρὶς αὐτά δὲν μπορεῖ νὰ σταθεῖ οὔτε αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ ὄνομα τῆς Ἐκκλησίας;

Στράφηκε τότε ὁ γραμματικὸς καὶ εἶπε κραυγάζοντας στοὺς ἀνδρες τοῦ ἐξάρχου·

Πές τε στὸν ἐξαρχο· Ἐναν τέτοιο ἀνθρώπο ἔπρεπε νὰ τὸν ἀφήσεις νὰ ζεῖ στὴν περιοχὴ τῆς ἐξουσίας σου;

Τὸν ἔβγαλαν τότε ἔξω καὶ βάζουν μέσα τὸν μαθητὴ του, καὶ ζητώντας νὰ κατηγορήσει τὸν δάσκαλό του, ὅτι τάχα εἶχε καταλυπήσει τὸν Πύρρο, ἀποκρίθηκε μὲ ἡρεμὴ φωνὴ αὐτὸ ποὺ ἦταν ἀλήθεια·

Ἄν δηλαδὴ κανένας δὲν τίμησε τὸν Πύρρο ὅπως αὐτός.

Τὸν πρόσταξαν νὰ τὸ πεί δυνατὰ, καὶ ἐπειδὴ δὲν δέχθηκε νὰ πα-

5. Ἐβρ. 7, 5.

σης μοναχοῖς εύλαβοῦς φωνῆς ξενωθῆναι, κελεύει τυπῆναι αὐτὸν ὑπὸ τῶν παρεστώτων· καὶ πυγμαῖς αὐτὸν βαλόντες, ἡμιθανῆ αὐτὸν πεποιήκασι.

Καὶ ἀπολύσαντες αὐτοὺς εἰς τὰ δεσμωτήρια καταλαμβάνει τὸν γέροντα ὁ Μηνᾶς, λέγων παρουσίᾳ τῶν ἀρχόντων·

Ἔβαλέ σε ὁ Θεὸς καὶ ἤγαγέ σε ὧδε, ἵνα ἀπολάβῃς ὄσα εἰς ἄλλους ἐποίησας, πλανῶν πάντας εἰς τὰ Ὁριγένους δόγματα.

Πρὸς δὲν εἶπεν ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος παρουσίᾳ πάντων·

10 Ἀνάθεμα Ὁριγένει καὶ τοῖς δόγμασιν αὐτοῦ καὶ παντὶ σύμφρονι αὐτοῦ.

Καὶ λέγει ὁ πατρίκιος Ἐπιφάνιος·

Ἐλύθη, κῦρι ἀββᾶ Μηνᾶ, ὁ κατ' αὐτοῦ παρὰ σοῦ ἐπαγόμενος ψόγος, ἵνα καὶ εἰ ἦν Ὁριγενιστής, ἐπᾶν ἀνεθεμάτισε, τῆς τοιαύτης ἑαυτὸν ἠλευθέρωσε μέμψεως.
15 Ἐγὼ δὲ ὡς οὐκέτι τοιοῦτο περὶ αὐτοῦ λεγόμενον παραδέχομαι.

Ἀπηνέχθη ἕκαστος αὐτῶν, ἐν ᾧ παρεφυλάττετο τόπῳ.

ΣΤ'. Καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ περὶ τὴν αὐτὴν ἀφῆν τοῦ λύχνου,
20 Τρώϊλος ὁ πατρίκιος καὶ Σέργιος ὁ Εὐκρατᾶς, ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης τῆς βασιλικῆς, παρεγένοντο πρὸς τὸν δοῦλον Θεοῦ τὸν γέροντα, καὶ καθίσαντες, ἐκέλευσαν καὶ αὐτὸν καθίσει, καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν·

Εἰπέ ἡμῖν, κῦρι ἀββᾶ, τὴν μεταξὺ σοῦ καὶ Πύρρου γενομένην ἐν Ἀφρικῇ καὶ Ρώμῃ περὶ τῶν δογμάτων κίνησιν, καὶ ποίοις αὐτὸν ἐπεισας ἀναθεματίσαι τὸ δόγμα τὸ ἴδιον, καὶ τῷ σῶ συνθέσθαι.

Καὶ ἀφηγήσατο αὐτοῖς πάντα καθεξῆς, ὄσα ἡ μνήμη ἀνέσωσε.

Καὶ τοῦτο εἶπεν, ὅτι

30 Ἐγὼ δόγμα ἴδιον οὐκ ἔχω, ἀλλὰ τὸ κοινὸν τῆς Ἐκκλησίας τῆς καθολικῆς. Οὐ γὰρ ἐκίνησα φωνὴν τὴν οἰανοῦν, ἵνα ἴδιόν μου λέγηται δόγμα.

ραιτηθεῖ ἀπὸ τὴν πρέπουσα εὐλαβῆ φωνῇ στοὺς μοναχοὺς, διέταξε νὰ τὸν χτυπήσουν οἱ παρόντες, οἱ ὅποιοι τὸν χτύπησαν μὲ τὶς γροθιῆς τους καὶ τὸν ἄφησαν μισοπεθαμένο.

“Ὅταν στὴ συνέχεια τοὺς ἄφησαν στὰ δεσμοτήρια συναντᾶ τὸ γέροντα ὁ Μηνᾶς καὶ τοῦ λέει παρουσία τῶν ἀρχόντων·

Σ’ ἔφερε καὶ σ’ ἔρριξε ἐδῶ ὁ Θεός, γιὰ νὰ ἀπολαύσεις ὅσα ἔκανες στοὺς ἄλλους, παραπλανώντας ὅλους κι ὀδηγώντας τους στὰ διδάγματα τοῦ Ὁριγένη.

Σ’ αὐτόν παρουσία ὄλων εἶπε ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ·

Ἄναθεμα στὸν Ὁριγένη καὶ στὰ διδάγματά του καὶ σὲ ὅλους τοὺς ὁμόφρονές του.

Λέγει τότε ὁ πατρίκιος Ἐπιφάνιος·

Διαλύθηκε κύρ ἀββά Μηνᾶ ἡ κατηγορία ποὺ τοῦ ἐπέρριψες, ὥστε, κι ἂν ἀκόμα ἦταν Ὁριγενικός, μιά καὶ τὸν ἀναθεμάτισε, ἐλευθερώθηκε ἀπὸ αὐτὴ τὴ μομφή. Ἐγὼ πάντως ἂν τοῦ ἀποδίδουν στὸ ἐξῆς κάτι τέτοιο δὲν τὸ παραδέχομαι.

Μεταφέρθηκε τότε καθένας ἀπὸ αὐτοὺς στὸν τόπο στὸν ὅποιο φυλαγόταν.

ΣΤ'. Τὴν ἴδια μέρα, τὴν ὥρα ποὺ ἀναβαν τὰ φῶτα, ὁ Τρώϊλος ὁ πατρίκιος καὶ ὁ Σέργιος ὁ Εὐκρατᾶς, ὁ ἀρχιτραπεζοκόμος τοῦ βασιλικοῦ τραπεζιοῦ, ἦρθαν στὸ γέροντα δοῦλο τοῦ Θεοῦ, κι ἀφοῦ κάθισαν, πρόσταξαν νὰ καθίσει κι αὐτὸς καὶ εἶπαν·

Διηγῆσου μας, κύρ ἀββά, τὴ συζήτηση γιὰ τὰ δόγματα ποὺ ἔγινε στὴν Ἀφρική καὶ στὴ Ρώμη ἀνάμεσα σ’ ἐσένα καὶ τὸν Πύρρο, καὶ μὲ ποιά ἐπιχειρήματα τὸν ἔπεισες ν’ ἀναθεματίσει τὴν ἴδια του τὴν πίστη καὶ νὰ συμφωνήσει μὲ τὴ δική σου.

Τοὺς τὰ διηγῆθηκε ὅλα μὲ τὴ σειρά, ὅσα διέσωζε στὴ μνήμη του. Εἶπε καὶ τὸ ἐξῆς·

Ἐγὼ δική μου διδασκαλία δὲν ἔχω, ἀλλὰ τὴν κοινὴ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας. Δὲν διατύπωσα ὅποιαδήποτε ἄποψη, γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ λεχθεῖ δικό μου δόγμα.

Καὶ μετὰ τὴν ἀφήγησιν λέγουσιν αὐτῷ·

Οὐ κοινωνεῖς τῷ θρόνῳ Κωνσταντινουπόλεως;

Καὶ εἶπεν·

Οὐ κοινωνῶ.

5 Διὰ ποίαν οὐ κοινωνεῖς αἰτίαν; εἶπον.

Ἀπεκρίθη·

Ἵτι τὰς ἀγίας τέσσαρας συνόδους ἐξέβαλον διὰ τῶν ἐν
Ἀλεξανδρείᾳ γενομένων ἐννέα κεφαλαίων, καὶ διὰ τῆς
ἐν ταύτῃ τῇ πόλει γενομένης παρὰ Σεργίου Ἐκθέσεως,
10 καὶ διὰ τοῦτο προσεχῶς ἐπὶ τῆς ἕκτης ἰνδικτιῶνος
ἐκτεθέντος Τύπου, καὶ ὅτι, ἅπερ ἔδογμάτισαν διὰ τῶν
κεφαλαίων, διὰ τῆς Ἐκθέσεως κατέκριναν· καὶ ἅπερ
ἔδογμάτισαν διὰ τῆς Ἐκθέσεως, διὰ τοῦ Τύπου ἠκύ-
ρωσαν, καὶ καθεῖλαν ἑαυτοὺς τοσαυτάκις. Οἱ τοίνυν
15 ὑφ' ἑαυτῶν κατακριθέντες καὶ ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, καὶ
τῆς μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῆς ὀγδόης ἰνδικτιῶνος γενομένης
συνόδου καθαιρεθέντες, ποίαν ἐπιτελέσουσι μυσταγω-
γίαν· ἢ ποῖον πνεῦμα τοῖς παρὰ τῶν τοιούτων ἐπιτε-
λουμένοις ἐπιφοιτᾷ;

20 Καὶ λέγουσιν αὐτῷ·

Σὺ μόνος σώζῃ, καὶ πάντες ἀπόλλυνται;

Καὶ εἶπεν·

Οὐδένα κατέκριναν οἱ τρεῖς παῖδες μὴ προσκυνήσαντες
τῇ εἰκόνι, πάντων ἀνθρώπων προσκυνούντων. Οὐ γὰρ
25 ἐσκόπουν τὰ τῶν ἄλλων, ἀλλ' ἐσκόπουν ὅπως ἂν αὐτοὶ
μὴ ἐκπέσωσι τῆς ἀληθοῦς εὐσεβείας. Οὕτω καὶ Δανιὴλ
βληθεὶς εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων, οὐ κατέκρινέ τινα
τῶν μὴ προσευξαμένων τῷ Θεῷ κατὰ τὸ θέσπισμα
Δαρείου, ἀλλὰ τὸ ἴδιον ἐσκόπησε· καὶ εἴλετο ἀποθανεῖν
30 καὶ μὴ παραπεσεῖν τῷ Θεῷ καὶ ὑπὸ τῆς ἰδίας μαστιγω-
θῆναι συνηδήσεως, ἐπὶ τῇ παραβάσει τῶν φύσει νομί-
μων. Κάμοι οὖν μὴ δῶ ὁ Θεὸς κατακρῖναί τινα ἢ εἰπεῖν,
ὅτι ἐγὼ μόνος σώζομαι. Αἰροῦμαι δὲ ἀποθανεῖν, ἢ

Μετὰ τὴν ἀφήγησίν του τοῦ λένε·

Δὲν κοινωνεῖς μὲ τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινούπολης;

Καὶ αὐτὸς εἶπε·

Δὲν κοινωνῶ.

Καὶ αὐτοὶ τοῦ εἶπαν·

Γιὰ ποιά αἰτία δὲν κοινωνεῖς;

Ἀπάντησε·

Ἐπειδὴ ἀπέρριψαν τὶς ἅγιες τέσσερες συνόδους μὲ τὰ ἐννέα κεφάλαια πὺ διατύπωσαν στὴν Ἀλεξάνδρεια καὶ μὲ τὴν Ἐκθεση πὺ ἐγίνε ἀπὸ τὸ Σέργιο στὴν πόλη αὐτὴ καὶ μὲ τὸν Τύπο πὺ ἐξέδωσαν στὴ συνέχεια στὴν ἔκτη Ἰνδικτιῶνα. Καὶ ἐκεῖνα πὺ δογματίσαν γιὰ τὴν Ἐκθεση, τὰ ἀκύρωσαν μὲ τὸν Τύπο, καὶ τόσες φορές ἀκύρωσαν οἱ ἴδιοι τὸν ἑαυτὸ τους. Αὐτοὶ λοιπὸν πὺ κατακρίθηκαν ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ τους καὶ ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους καὶ καθαιρέθηκαν ἔπειτα ἀπὸ αὐτὰ στὴ σύνοδο πὺ ἐγίνε στὴν ὀγδὴ Ἰνδικτιῶνα, ποιά μυσταγωγία μποροῦν νὰ τελέσουν; Ἡ ποιά Πνεῦμα ἐπιφοιτᾷ σὲ ὅσα αὐτοὶ ἐπιτελοῦν;

Καὶ τοῦ ἀπαντοῦν αὐτοί·

Μόνον ἐσὺ θὰ σωθεῖς καὶ ὅλοι θὰ χαθοῦν;

Κι αὐτὸς εἶπε·

Οἱ τρεῖς παῖδες, ὅταν δὲν προσκύνησαν τὴν εἰκόνα, δὲν καταδίκασαν κανένα, κι ἂς τὴν προσκυνοῦσαν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι⁶. Γιατὶ δὲν πρόσεχαν τί ἔκαναν οἱ ἄλλοι, ἀλλὰ πῶς νὰ μὴν ἐκπέσουν οἱ ἴδιοι ἀπὸ τὴν ἀληθινὴ εὐσέβεια. Ἔτσι κι ὁ Δανιὴλ, ὅταν τὸν ἔρριξαν στὸ λάκκο μὲ τὰ λιοντάρια⁷, δὲν καταδίκασε κανένα πὺ δὲ προσευχήθηκε στὸν Θεό, ὅπως εἶχε νομοθετήσει ὁ Δαρεῖος, ἀλλὰ κοίταξε τὸ δικὸ του συμφέρον. Καὶ προτίμησε νὰ πεθάνει, παρὰ νὰ κάνει παράπτωμα στὸν Θεό καὶ νὰ τὸν μαστιγώσει ἢ συνείδησή του, γιὰ παράβαση τῶν φυσικῶν νομίμων. Καὶ σ' ἐμένα ἂς μὴν ἐπιτρέψει ὁ Θεὸς νὰ καταδικάσω κάποιον ἢ νὰ πῶ, ὅτι ἐγὼ μόνον σώζομαι. Προτιμῶ νὰ πεθάνω, παρὰ νὰ ἔχω

6. Δαν. 3, 18.

7. Δαν. 6, 16.

θρόνησιν ἔχειν κατὰ τὸ συνειδός, ὅτι περὶ τὴν εἰς Θεὸν πίστιν παρεσφάλην καθ' οἶονδήποτε τρόπον.

Ζ'. Λέγουσιν αὐτῶ·

Καὶ τί ἔχεις ποιῆσαι, τῶν Ρωμαίων ἐνουμένων τοῖς
 5 Βυζαντίοις; Ἴδου γὰρ χθὲς ἦλθον οἱ ἀποκρισιάριοι Ρώ-
 μης, καὶ αὐριον τῇ Κυριακῇ κοινωνοῦσι τῷ πατριάρ-
 χῃ, καὶ πᾶσι δῆλον γίνεται, ὅτι σὺ διέστρεφες τοὺς Ρω-
 μαίους· ἀμέλει, σοῦ ἀπαρθέντος ἐκεῖθεν, συνέθεντο
 τοῖς ἐνταῦθα.

10 Καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς·

Οἱ ἐλθόντες, οἶονδήποτε πρόκριμα τῷ θρόνῳ Ρώμης,
 κᾶν κοινωνήσωσιν, ἐπὶ οὐκ ἤγαγον πρὸς τὸν πα-
 τριάρχην ἐπιστολήν, οὐ ποιοῦσι, καὶ οὐ πείθομαι πάν-
 τως ὅτι οἱ Ρωμαῖοι ἐνοῦνται τοῖς ἐνταῦθα, εἰ μὴ ὁμολο-
 15 γήσωσι τὸν Κύριον ἡμῶν καὶ Θεόν, καθ' ἑκατέραν τῶν
 ἐξ ὧν, ἐν οἷς τε καὶ ἄπερ ἐστίν, εἶναι φύσει θελητικὸν τε
 καὶ ἐνεργητικὸν τῆς ἡμῶν σωτηρίας.

Καὶ λέγουσιν·

Εἰ δὲ συμβιβασθῶσι τοῖς ἐνταῦθα οἱ Ρωμαῖοι, τί
 20 ποιεῖς;

Καὶ εἶπε·

Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ τοῦ Ἀποστόλου καὶ ἀγγέλους
 ἀναθεματίζει παρὰ τὸ κήρυγμά τι νομοθετοῦντας.

Η'. Καὶ λέγουσι·

25 Πάντως ἀνάγκη ἐστὶ, θελήσεις λέγεσθαι ἐπὶ Χριστοῦ
 καὶ ἐνεργείας;

Ἀπεκρίθη·

Πᾶσα ἀνάγκη, εἴπερ εὐσεβεῖν κατὰ ἀλήθειαν θέλωμεν.
 Οὐδὲν γὰρ τῶν ὄντων χωρὶς ἐνεργείας φυσικῆς ὑφέ-
 30 στηκεν. Οἱ γὰρ ἅγιοι Πατέρες φανερῶς λέγουσι, Μήτε

ταραχή στή συνείδησή μου, ὅτι μὲ ὁποιοδήποτε τρόπο πλανήθηκα στήν πίστη μου πρὸς τὸν Θεό.

Ζ. Τοῦ λένε τότε·

Καὶ τί θὰ κάνεις ὅταν οἱ Ρωμαῖοι ἐνωθοῦν μὲ τοὺς Βυζαντινοὺς; Γιατὶ νά, χθὲς ἦρθαν οἱ ἀποκρισιάριοι τῆς Ρώμης καὶ αὐριο Κυριακὴ κοινωνοῦν μὲ τὸν πατριάρχη, καὶ γίνεται πασίδηλο, ὅτι ἐσὺ διαστρέβλωνες τὴ γνώμη τῶν Ρωμαίων· καὶ πραγματικά, μόλις ἐσὺ ἀναχώρησες ἀπὸ ἐκεῖ, συμφώνησαν μὲ τοὺς ἐδῶ.

Καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς·

Αὐτοὶ ποὺ ἦρθαν δὲν δίνουν κανένα προῶκριμα γιὰ τὸ θρόνο τῆς Ρώμης, κι ἄς κοινωνήσουν, ἀφοῦ δὲν ἔφεραν ἐπιστολὴ στὸν Πατριάρχη. Καὶ ὅπωςδήποτε δὲν πείθομαι ὅτι οἱ Ρωμαῖοι ἐνώνονται μὲ τοὺς ἐδῶ, ἂν δὲν ὁμολογήσουν τὸν Κύριο καὶ Θεό μας ὅτι σύμφωνα μὲ κάθε μία ἀπὸ τὶς δύο φύσεις, ἀπὸ τὶς ὁποῖες καὶ στίς ὁποῖες ὑπάρχει καὶ εἶναι, ἔχει θέληση καὶ ἐνεργεῖ τὴ σωτηρία μας.

Τοῦ λένε ἐκεῖνοι·

Κι ἂν οἱ Ρωμαῖοι συμβιβαστοῦν μὲ τοὺς ἐδῶ, ἐσὺ τί θὰ κάνεις;

Αὐτὸς ἀπάντησε·

Τὸ ἅγιο Πνεῦμα μὲ τὸ στόμα τοῦ Ἀποστόλου ἀναθεματίζει ἀκόμα καὶ ἀγγέλους, ἂν δέχονται ἄλλο νόμο ἀπὸ αὐτὸν ποὺ ἔχει κηρυχθεῖ⁸.

Η. Τότε τὸν λένε·

Εἶναι ὅπωςδήποτε ἀνάγκη νὰ ἀποδίδομε στὸν Χριστὸ θελήσεις καὶ ἐνέργειες;

Ἀπάντησε·

Εἶναι ἀπόλυτη ἀνάγκη, ἂν θέλομε ἢ εὐσέβειά μας νὰ εἶναι ἀληθινή. Καθόσον κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα δὲν ὑπάρχει χωρὶς φυσικὴ ἐνέργεια. Γιατὶ οἱ ἅγιοι Πατέρες διδάσκουν μὲ σα-

εἶναι ἢ γινῶσκεσθαι χωρὶς τῆς οὐσιώδους αὐτῆς ἐνεργείας τὴν οἰανδήποτε φύσιν. Εἰ δὲ οὔτε ἔστιν οὔτε γινώσκεται φύσις ἄνευ τῆς αὐτὴν οὐσιωδῶς χαρακτηρίζουσης ἐνεργείας, πῶς εἶναι τὸν Χριστὸν ἢ γνωρίζεσθαι
 5 Θεὸν ἀληθῶς φύσει καὶ ἄνθρωπον, ἄνευ τῆς θεϊκῆς καὶ ἀνθρωπίνης ἐνεργείας, ἐστὶ δυνατόν; Ἀπολέσας γάρ, κατὰ τοὺς Πατέρας, τὸ βρυχικὸν ὁ λέων, οὐκ ἔστι λέων· καὶ κύων τὸ ὑλακτικὸν οὐκ ἔστι κύων. Καὶ ἄλλο τὸ οἰονοῦν τὸ φυσικῶς αὐτοῦ συστατικὸν ἀπολέσαν,
 10 οὐκ ἔστιν ἔτι ὅπερ ἦν.

Καὶ λέγουσιν αὐτῶ·

Οἴδαμεν ὄντως ὅτι οὕτως ἦν· πλὴν μὴ λυπήσης τὸν βασιλέα, διὰ τὴν εἰρήνην καὶ μόνον ποιήσαντα τὸν Τύπον, οὐκ ἐπ' ἀναιρέσει τινὸς τῶν ἐπὶ Χριστοῦ νοουμένων,
 15 ἀλλ' ἐπὶ εἰρήνῃ, τὴν σιωπὴν τῶν ποιουσῶν τὴν διάστασιν φωνῶν οἰκονομοῦντα.

Θ'. Καὶ ρίψας ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος ἑαυτὸν εἰς τὴν γῆν μετὰ δακρύων·

Οὐκ ὤφειλε λυπηθῆναι ὁ ἀγαθὸς καὶ εὐσεβὴς δεσπότης κατὰ τῆς ἐμῆς ταπεινώσεως. Οὐ γὰρ δύναμαι λυπηθῆσαι τὸν Θεὸν σιωπῶν, ὅπερ αὐτὸς λαλεῖσθαι καὶ ὁμολογεῖσθαι προσέταξεν. Εἰ γὰρ κατὰ τὸ θεῖον Ἀποστολον, «αὐτός ἐστιν ὁ θέμενος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, πρῶτον Ἀποστόλους, δεύτερον Προφήτας, τρίτον Διδασκάλους»,
 20 δῆλόν ἐστιν, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ διὰ τούτων λαλήσας. Διὰ πάσης οὖν τῆς ἀγίας Γραφῆς, τῆς τε Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης, καὶ τῶν ἀγίων διδασκάλων καὶ συνόδων, διδασκόμεθα θελητικόν τε καὶ ἐνεργητικὸν θεότητί τε καὶ ἀνθρωπότητι τὸν σαρκωθέντα Θεόν.
 30 Οὐδενὸς γὰρ τῶν οἷς ὡς Θεὸς γινώσκεται, καὶ τῶν οἷς ὡς ἄνθρωπος φύσει γνωρίζεται, χωρὶς ἀμαρτίας,

φήνεια· Ούτε ὑπάρχει οὔτε ἀναγνωρίζεται ὅποιαδήποτε φύση χωρὶς τὴν ἐνέργεια τῆς οὐσίας τῆς. Κι ἂν οὔτε ὑπάρχει οὔτε νοεῖται φύση χωρὶς τὴν ἐνέργεια οὐσίας πού τὴ χαρακτηρίζει, πῶς εἶναι δυνατὸ νὰ ὑπάρχει ὁ Χριστὸς καὶ νὰ νοεῖται ὡς ἀληθινὸς Θεὸς καὶ ἄνθρωπος κατὰ τὴ φύση, χωρὶς θεϊκὴ καὶ ἀνθρώπινη ἐνέργεια; Ἐὰν τὸ λιοντάρι, σύμφωνα μὲ τοὺς Πατέρες, πᾶψει νὰ βρυχᾶται, δὲν εἶναι λιοντάρι, καὶ τὸ σκυλί ἂν δὲν ἀλυχτᾷ, δὲν εἶναι σκυλί. Καὶ ὅποιο ἄλλο ὄν ἔχασε τὸ ὅποιοδήποτε φυσικὸ συστατικὸ του, δὲν εἶναι αὐτὸ πού ἦταν.

Τότε τοῦ εἶπαν·

Γνωρίζομε πραγματικὰ ὅτι ἔτσι εἶναι. Πλὴν ὅμως μὴν προκαλέσεις λύπη στὸ βασιλιά, πού μόνο γιὰ χάρη τῆς εἰρήνης συνέταξε τὸν Τύπο κι ὄχι γιὰ νὰ ἀναιρέσει κάποιο στοιχεῖο, πού νοεῖται στὸν Χριστό. Οἰκονομεῖ γιὰ χάρη τῆς εἰρήνης τὴν ἀποσιώπηση τῶν λόγων πού προκαλοῦν τὴ διάσταση.

Θ'. Ἐπείσε τότε στὸ ἔδαφος ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ μὲ δάκρυα.

Δὲν ἔπρεπε νὰ λυπηθεῖ ὁ ἀγαθὸς καὶ εὐσεβὴς δεσπότης ἀπὸ τὴ δική μου ταπεινότητα. Γιατί δὲν μπορῶ νὰ λυπήσω τὸν Θεὸ ἀποσιωπώντας ἐκεῖνα πού πρόσταξε ὁ ἴδιος νὰ λέμε καὶ νὰ ὁμολογοῦμε. Ἐὰν δηλαδὴ σύμφωνα μὲ τὸν θεῖο Ἀπόστολο αὐτὸς εἶναι «πού ὄρισε στὴν Ἐκκλησία πρῶτα Ἀποστόλους, δεύτερον Προφῆτες, τρίτον Διδασκάλους»⁹, εἶναι φανερὸ ὅτι εἶναι ὁ ἴδιος πού μίλησε μὲ τὸ στόμα τους. Ὅλη ἐπομένως ἡ ἅγια Γραφή, Παλαιὰ καὶ Νέα, καὶ οἱ ἅγιοι διδάσκαλοι καὶ οἱ σύνοδοι μᾶς διδάσκουν ὅτι ὁ Θεὸς πού σαρκώθηκε ἔχει θέληση καὶ ἐνεργητικότητα τόσο κατὰ τὴ θεότητα ὅσο καὶ κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Γιατί δὲν ἔχει ἔλλειψη κανενὸς στοιχείου ἀπὸ ἐκεῖνα πού τὸν χαρακτηρίζουν Θεὸς κι ἐκεῖνα πού τὸν χαρακτηρίζουν ἄνθρωπο, χωρὶς βέβαια ἁμαρτία. Κι ἂν εἶναι τέλειος σὲ

9. Ἐφ. 4, 11

ἐστὶν ἂν ἐλλιπής. Εἰ δὲ τέλειός ἐστιν καθ' ἑκάτερον, ὡς οὐδενὸς καθ' ἑκάτερον ἐλλιπής, προφανῶς τὸ κατ' αὐτὸν ὄλον ἐστὶ, μετὰ τῶν προσόντων αὐτῷ καθ' ἑκάτερον, ἐν οἷς τε καὶ ἅπερ ἐστὶ, πάντων φυσικῶν ἰδιωμάτων.

Γ'. Καὶ μικρὸν σιωπήσαντες, ἀλλήλοις προσνεύσαντες λέγουσι· Πόθεν δύνασαι δεῖξαι, ὅτι τὰς συνόδους ἐκβάλλουσιν οἱ θρόνου Κωνσταντινουπόλεως;

Καὶ λέγει αὐτοῖς·

10 Ἦδη δέδεικται μερικῶς, διὰ τῶν ἐν Ρώμῃ λαληθέντων παρ' ἐμοῦ πρὸς τὸν κῦριν Γρηγόριον, τὸν ἀσηκρητίν, καὶ νῦν, εἰ παρίσταται τῷ δεσπότη τοῦτο δειχθήσεται, κελεύσει δοθῆναι ἄδειαν τῷ ἀναξίῳ ὑμῶν δούλῳ, καὶ ποιῶ γνῶσιν βιβλίων, ὅτι τὰ ἐμὰ ἀφηρέθησαν, 15 καὶ πᾶσι φανερὸν ποιῶ τοῦτο, χωρὶς οἰασδῆποτε σκολιότητος λόγων.

Καὶ λοιπὸν ἄλλων πολλῶν λαληθέντων, εἰς γραφικὰς καὶ φυσικὰς καὶ τεχνικὰς ἐτράπησαν γυμνασίας τε καὶ θεωρίας, ἐφ' οἷς ἡδυνθέντες, ἰλαρωτέρως διετεθέθησαν, καὶ ἤρξαντο λέγειν·

20 Οἶδεν ὁ Κύριος, ὠφελήθημεν, καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν ἐνοχλεῖν ὑμῖν οὐκ ἔχομεν.

ΙΑ'. Ὁ δὲ κῦρις Σέργιος εἶπεν αὐτῷ ὅτι,

Πολλάκις ἦλθον εἰς τὸ κελλίον σου εἰς Βέββας καὶ ἠκροασάμην τῆς διδασκαλίας σου, καὶ ὁ Χριστὸς ἔχει βοηθῆσαι σοι, καὶ μὴ ἀγωνιάσης. Εἰς ἐν δὲ μόνον λυπεῖς πάντας, ὅτι πολλοὺς ποιεῖς χωρισθῆναι τῆς κοινωνίας τῆς ἐνταῦθα Ἐκκλησίας.

Ἔστι τις ὃ λέγων, εἶπεν ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ,

30 Ὅτι εἶπον, Μὴ κοινωνήσης τῇ Ἐκκλησίᾳ τῶν Βυζαντιῶν;

Ἀπεκρίθη ὁ κῦρις Σέργιος·

Αὐτὸ τοῦτο, τὸ σὲ μὴ κοινωνεῖν, μεγάλη πρὸς πάντας ἐστὶ φωνή, μὴ κοινωνῆσαι.

καθένα ἀπὸ τὰ δύο, ἀφοῦ δὲν τοῦ λείπει τίποτε ὡς πρὸς τὸ καθένα ἀπὸ τὰ δύο, ὅποιος ἀρνεῖται νὰ τὸν ὁμολογήσει αὐτὸ πού εἶναι μὲ τὰ χαρακτηριστικὰ του ὡς πρὸς τὸ καθένα ἀπὸ τὰ δύο, χαρακτηριστικὰ πού ὅλα εἶναι φυσικὰ μέσα στὰ ὅποια καὶ τὰ ὅποια εἶναι, νοθεύει προφανῶς ὅλο τὸ σχετικὸ μὲ αὐτὸν μυστήριον.

Γ. Σώπασαν γιὰ λίγο κι ἀφοῦ συνενοήθηκαν μεταξὺ τους, τοῦ λένε·
Ἐπὶ ποῦ μπορεῖς ν' ἀποδείξεις ὅτι ὅσοι εἶναι τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπορρίπτουν τὶς συνόδους;

Καὶ αὐτὸς τοὺς ἀπάντησε·

Ἦδη ἔχει ἀποδειχθεῖ κατὰ ἓνα μέρος ἀπὸ ὅσα εἶπα πρὸς τὸν κύρ Γρηγόριον, τὸν γραμματικόν. Καὶ τώρα, ἂν θέλει ὁ κύριος ν' ἀποδειχθεῖ αὐτό, ἅς προστάξει νὰ δοθεῖ ἄδεια στὸν ἀνάξιον δούλον σας, καὶ σᾶς τὸ γνωρίζω μέσα ἀπὸ τὰ βιβλία, γιὰ τὴν δικὰ μου μου ἀφαιρέθηκαν, καὶ τὸ φανερώνω αὐτὸ σὲ ὅλους, χωρὶς καμμιά διαστροφὴ λόγων.

Εἰπώθηκαν στὴ συνέχεια καὶ πολλὰ ἄλλα, καὶ στὸ τέλος στράφηκαν σὲ ἀναλύσεις καὶ θεωρίες· εὐχαριστήθηκαν μ' αὐτὰ καὶ τοὺς δημιουργήθηκε πρὸς χαρούμενη διάθεση κι ἄρχισαν νὰ λένε·

Μάρτυς μας ὁ Θεός, ὠφεληθήκαμε· ἀπὸ τώρα καὶ στὸ ἕξῃς δὲν θὰ σᾶς ἐνοχλήσομε πιά.

ΙΑ'. Ὁ κύρ Σέργιος τότε τοῦ εἶπε·

Πολλὲς φορὲς ἦρθα στὸ κελλί σου στὶς Βέββες κι ἄκουσα τὴν διδασκαλίαν σου· θὰ σὲ βοηθήσει ὁ Χριστὸς καὶ μὴ σὲ πιάσει ἀγωνία. Σὲ ἓνα πράγμα μόνον κάνεις νὰ λυποῦνται ὅλοι· τὸ ὅτι κάνεις πολλοὺς νὰ κόψουν τὴν κοινωνίαν τους μὲ τὴν ἐδῶ Ἐκκλησίαν.

Εἶπε τότε ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ·

Ἐπὶ ἔχει κανένας πού λέγει, ὅτι τὸν παρακίνησα λέγοντας, Μὴν κοινωνήσεις μὲ τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Βυζαντινῶν;

Ὁ κύρ Σέργιος τοῦ ἀποκρίθηκε·

Αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ ἴδιον, τὸ ὅτι δὲν κοινωνεῖς ἐσὺ, εἶναι μεγάλη προτροπὴ σὲ ὅλους, νὰ μὴν κοινωνήσουν.

Καὶ εἶπεν ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος·

Οὐδὲν βιαιότερον συνειδότος κατηγοροῦντος, καὶ οὐδὲν
τούτου συνηγοροῦντος παρρησιαστικώτερον.

Ἄκουσας δὲ ὁ κῦρις Τρώϊλος, ὅτι ὁ Τύπος ἀναθεματίζεται εἰς
5 πᾶσαν τὴν δύσιν, λέγει πρὸς τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ·

Καλὸν ἐστίν, ὅτι τοῦ εὐσεβοῦς ἡμῶν δεσπότητος ἢ ὑπόλη-
ψις ὑβρίζεται;

Ἄπεκρίθη ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος·

Ἄπεκρίθη ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος·
10 Ὁ Θεὸς συγχωρήσει τοῖς ἐκβιβάσασιν τὸν δεσπότην
ποιῆσαι τὸν Τύπον καὶ τοῖς συγχωρήσασιν.

Καὶ λέγει·

Τίνες εἰσὶν οἱ ἐκβιβάσαντες καὶ τίνες οἱ συγχωρήσαν-
τες;

Ἄπεκρίθη·

15 Οἱ τῆς Ἐκκλησίας ἐξεβίβασαν, καὶ οἱ ἄρχοντες συνε-
χώρησαν· καὶ ἰδοὺ ὁ ρύπος ἐκ τῶν ὑπευθύνων εἰς τὸν
ἀθῶον καὶ καθαρὸν πάσης αἰρέσεως ἐξετινάχθη. Ἀλλὰ
συμβουλευσατες ποιῆσαι, ὃ ἐποίησεν ὁ εὐσεβῆς τῆ
μνήμη γενόμενος αὐτοῦ πάππος. Ἐκεῖνος γὰρ αἰσθόμε-
20 νος ὅτι ψόγον αὐτοῦ τινες κατὰ τὴν δύσιν καταχέουσι,
διὰ κελεύσεως ἐλεύθερον ἑαυτὸν ἐποίησε τῆς ἐπὶ τῇ
Ἐκκλησίᾳ μέμψεως, γράψας, ὅτι «Ἐκθεσις οὐκ ἔστιν
ἐμή· οὔτε γὰρ ἐγὼ ὑπηγόρευσα, ἢ ἐκέλευσα γενέσθαι,
ἀλλὰ Σέργιος αὐτὴν ὁ πατριάρχης συντάξας πρὸ πέντε
25 ἐτῶν, τοῦ ἀνελθεῖν με ἀπὸ τῆς Ἀνατολῆς, ἐδεήθη μου
κατ' αὐτὴν γενομένου τὴν πανευδαίμονα πόλιν, ὀνόματι
μου προτεθῆναι αὐτὴν μεθ' ὑπογραφῆς, καὶ κατεδεξά-
μην τὴν ἐκείνου παράκλησιν. Νῦν δὲ γνοὺς ὅτι τινὲς ἐπ'
αὐτὴν διαμάχονται, πᾶσι δῆλον ποιῶ, ὅτι οὐκ ἔστιν
30 ἐμή». Ταύτην ἐποιήσατο τὴν κέλευσιν πρὸς τὸν μακά-
ριον Ἰωάννην πάππαν, κατακρίνοντα τὴν ἐκθεσιν, ἐν
τοῖς πρὸς Πύρρον τότε γραφεῖσι. Καὶ ἔκτοτε Σεργίου
χρηματίζει πανταχοῦ εἶναι Ἐκθεσις. Τοῦτο ποιήσει
καὶ ὁ νῦν εὐσεβῶς βασιλεύων ἡμῶν, καὶ μενεῖ παντε-
35 λῶς ἄχραντος πάσης μέμψεως ἢ πρόληψις αὐτοῦ.

Καὶ ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ εἶπε·

Τίποτε δὲν εἶναι πιὸ ἰσχυρὸ ἀπὸ τῆ συνείδηση πού κατηγορεῖ καὶ τίποτε πιὸ ἐνθαρρυντικὸ ἀπὸ τῆ συνείδηση πού ἐπιδοκιμάζει.

“Ὅταν ὁμως ὁ κύρ Τρώϊλος ἄκουσε, ὅτι ὁ Τύπος ἀναθεματίζεται σὲ ὅλη τῆ Δύση, εἶπε στὸν δοῦλο τοῦ Θεοῦ·

Εἶναι καλὸ τὸ ὅτι ὑβρίζεται ἢ ὑπόληψη τοῦ εὐσεβοῦς κυρίου μας;

“Ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ ἀποκρίθηκε·

“Ὁ Θεὸς νὰ συγχωρήσει ἐκείνους πού ὤθησαν τὸν δεσπότη νὰ συντάξει τὸν Τύπο καὶ ἐκείνους πού τὸν δέχθηκαν.

Λέγει αὐτός·

Ποιοὶ εἶναι ἐκεῖνοι πού τὸν ὤθησαν καὶ ποιοὶ ἐκεῖνοι πού τὸν δέχθηκαν;

“Αποκρίθηκε·

Οἱ Ἐκκλησιαστικοὶ τὸν ὤθησαν καὶ οἱ ἄρχοντες τὸν δέχθηκαν. Καὶ νὰ πού οἱ ρῦποι τινάχθηκαν ἀπὸ τοὺς ὑπεύθυνους στὸν ἀθῶο καὶ καθαρὸ ἀπὸ κάθε αἵρεση. Συμβουλέψτε τον λοιπὸν νὰ κάνει ὅ,τι ἔκανε ὁ εὐσεβής, ὅπως τὸν θυμόμαστε, πάππος του. Γιατὶ ἐκεῖνος, ὅταν κατάλαβε ὅτι κάποιοι δυτικοὶ τοῦ ἀποδίδουν μομφή, ἀπάλλαξε μὲ διάταγμα τὸν ἑαυτὸ του ἀπὸ τὴν κατηγορία γιὰ τὴν Ἐκκλησία, γράφοντας ὅτι «Ἡ Ἐκθεση δὲν εἶναι δική μου· οὔτε τὴν ὑπαγόρευσα, οὔτε διέταξα νὰ γίνῃ. Ἄλλὰ ὁ Σέργιος, πού τῆ συνέταξε πέντε χρόνια πρὶν ἀνεβῶ ἀπὸ τὴν Ἀνατολή, μὲ παρακάλεσε, ὅταν ἦρθα σ' αὐτὴ τὴν πανευτυχῆ πόλη, νὰ προβληθεῖ στὸ ὄνομά μου μὲ ὑπογραφή. Καὶ δέχθηκα τὴν παράκλησή του. Τώρα ὁμως βλέποντας ὅτι μερικοὶ φιλονεικοῦν γι' αὐτὴν, κάνω γνωστὸ σὲ ὅλους ὅτι δὲν εἶναι δική μου». Αὐτὸ τὸ ἔγγραφο ἔστειλε στὸν μακαριστὸ πάππα Ἰωάννη, πού καταδίκαζε τὴν Ἐκθεση σὲ ὅσα ἔγραψε τότε στὸν Πύρρο. Καὶ ἀπὸ τότε κυκλοφορεῖ παντοῦ ὡς Ἐκθεση τοῦ Σεργίου. Αὐτὸ ἃς κάνει καὶ ὁ τωρινὸς εὐσεβής βασιλιάς μας, καὶ θὰ μείνῃ τελείως καθαρὴ ἀπὸ κάθε κατηγορία ἢ ὑπόληψή του.

Τότε σείσαντες τὰς κεφαλὰς, ἐσιώπησαν, τοῦτο μόνον εἰρηκότες·
 Ὅλα δυσχερῆ καὶ ἀνέκβατα.

IB'. Τούτων καὶ ἐτέρων διαφόρων λαληθέντων, προσκυνηθέντες καὶ προσκυνήσαντες, μετὰ πάσης ἰλαρότητος ἀνεχώρησαν. Καὶ πάλιν τῷ ἄλλῳ Σαββάτῳ, ἀνήγαγον αὐτοὺς ἐν τῷ παλατίῳ, καὶ εἰσφέρουσι πρῶτον τὸν μαθητὴν τοῦ γέροντος, συνελθόντων καὶ τῶν δύο πατριαρχῶν, καὶ ἄγουσι Κωνσταντῖνον καὶ Μηνᾶν κατηγοροῦς τοῦ γέροντος, καὶ ἀπαιτοῦντες τὸν μαθητὴν συγκαταθέσθαι τοῖς κατ' αὐτῶν λαλουμένοις.

10 Μετὰ δὲ πάσης παρρησίας εἶπεν ὁ μαθητὴς ἀφόβως πρὸς τὴν σύγκλητον·

Κωνσταντῖνον εἰσάγετε ἐν σεκρέτῳ παλατίου; Οὗτος οὐκ ἔστιν οὔτε πρεσβύτερος, οὔτε μοναχός, ἀλλὰ τριβουῖνος θυμέλης. Ἐγνωρίσθη Ἀφροῖς καὶ Ρωμαίοις,
 15 ποῖα γύναια βόσκων ἦλθεν ἐκεῖσε. Πάντες ἔμαθον τὰς πανουργίας αὐτοῦ, ἃς ἐποίησε πρὸς τὸ λαθεῖν, ποτὲ μὲν λέγων, ὅτι ἀδελφαὶ αὐτοῦ εἰσι, ποτὲ δὲ ὅτι διὰ τὸ μὴ κοινωνῆσαι τῇ Ἐκκλησίᾳ Κωνσταντινουπόλεως ἐπήρα αὐτάς, ἵνα μὴ χρανθῶσι τῇ αἵρετικῇ κοινωνίᾳ.
 20 Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἐὰν λείψῃ αὐτῷ σπατάλη καὶ εὐρη χώραν μὴ γνωρίζουσιν αὐτόν, τὰ αὐτὰ ποιεῖ, αἰσχροῦ κέρδους χάριν καὶ ρυπαρᾶς ἡδονῆς. Καὶ μεγάλη αἰσχύνῃ ἐστὶ, τὸ κἂν συντυγχάνειν αὐτῷ τοῖς σεμνῶς βιῶναι θέλουσιν.

25 Εἶτα μετὰ ταῦτα, ἐρωτηθεὶς εἰ τὸν Τύπον ἀνεθεμάτισεν, ἀφόβως εἶπεν·

Οὐ μόνον ἀνεθεμάτισα, ἀλλὰ καὶ λίβελλον ἐποίησα.

Τί οὖν; οὐχ ὁμολογεῖς πεποιηκέναι κακῶς;

λέγουσιν αὐτῷ οἱ ἄρχοντες.

30 Καὶ λέγει·

Μὴ δῶ ὁ Θεός, ἵνα, ὅπερ ἐποίησα καλῶς κατὰ θεσμὸν ἐκκλησιαστικόν, εἴπω γενέσθαι κακῶς.

Κούνησαν τὸ κεφάλι τους καὶ δὲν εἶπαν τίποτε, παρὰ αὐτὸ μονάχα·
 “Ὅλα εἶναι δύσκολα καὶ ἀδιέξοδα.

ΙΒ'. Ἐφοῦ λέχθησαν αὐτὰ καὶ διάφορα ἄλλα καὶ ἀφοῦ προσκυνήθησαν καὶ προσκύνησαν, ἔφυγαν μὲ ὅλη τὴν χαρούμενη διάθεση. Τὸ ἄλλο Σάββατο τοὺς ἀνέβασαν καὶ πάλι στὸ παλάτι καὶ φέρουν πρῶτα μέσα τὸ μαθητὴ τοῦ γέροντα, μαζί μὲ τὸν ὁποῖο μπήκαν καὶ οἱ δύο πατριάρχες. Φέρουν καὶ τὸν Κωνσταντῖνο καὶ τὸν Μηνᾶ κατηγόρους τοῦ γέροντα καὶ ἀπαιτοῦσαν ἀπὸ τὸν μαθητὴ νὰ δεχθεῖ τις ἐναντίον τους κατηγορίες.

Ὁ μαθητὴς τότε μὲ πολὺ θάρρος καὶ χωρὶς καθόλου φόβο εἶπε πρὸς τὸ συμβούλιο·

Φέρνετε μέσα στὴ γραμματεία τοῦ παλατιοῦ τὸν Κωνσταντῖνο; Μὰ αὐτὸς δὲν εἶναι οὔτε πρεσβύτερος, οὔτε μοναχός, ἀλλὰ ἓνας προϊστάμενος θεατρίνων. Ἐγινε γνωστὸς στοὺς Ἀφρικανούς καὶ τοὺς Ρωμαίους ποιά γύναια ἔβοσκε ἐκεῖ καὶ μᾶς ἤρθε. Ὅλοι ἔμαθαν τις πανουργίες του, πὺ ἐκανε γιὰ νὰ μείνει ἀπαρατήρητος, ἄλλοτε ἔλεγε πὺ εἶναι ἀδελφές του, καὶ ἄλλοτε πάλι, τις πῆρα γιὰ νὰ μὴν κοινωνήσουν μὲ τὴν Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλης, γιὰ νὰ μὴ μολυνθοῦν μὲ τὴν αἰρετικὴ κοινωνία. Ἄλλὰ καὶ πάλι ἂν τοῦ λείψουν χρήματα γιὰ ξόδεμα καὶ βρεῖ μὰ χώρα πὺ δὲν τὸν γνωρίζει, ἐπαναλαμβάνει τὰ ἴδια γιὰ κέρδος αἰσχρὸ καὶ βρώμικη ἡδονή. Καὶ εἶναι ντροπὴ μεγάλη ἔστω καὶ ἡ ἀπλή συνομιλία μαζί του, γιὰ ἐκείνους πὺ ἐπιθυμοῦν τὴ σεμνὴ ζωὴ.

Ἐπειτα ἀπὸ αὐτὰ ὅταν τὸν ρώτησαν, ἂν ἀναθεμάτισε τὸν Τύπο, εἶπε χωρὶς φόβο·

“Ὅχι μόνο τὸν ἀναθεμάτισα, ἀλλὰ ἔκανα καὶ λίβελλο ἐναντίον του.

Καὶ οἱ ἄρχοντες τοῦ εἶπαν·

Καὶ δὲν ὁμολογεῖς ὅτι ἔπραξες ἄσχημα;

Καὶ αὐτὸς τοὺς λέγει·

Νὰ μὴ δώσει ὁ Θεός, ὥστε, ἐκεῖνο πὺ ἔπραξα ὀρθὰ σύμφωνα μὲ θεσμὸ τῆς Ἐκκλησίας, νὰ πῶ ὅτι ἔγινε λανθασμένα.

Καὶ πολλὰ ἄλλα ἐρωτηθεὶς καὶ ἀποκριθεὶς καθὼς ὁ Θεὸς ἐχο-
ρήγησεν αὐτῷ, ἐξάγεται τοῦ σεκρέτου.

ΙΓ'. Καὶ εἰσάγουσι τὸν γέροντα, καὶ λέγει πρὸς αὐτὸν κῦρις
Τρώϊλος·

5 Εἶπέ, ἀββᾶ, βλέπε, εἶπε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἐλεεῖ σε ὁ
δεσπότης· ἐπεὶ, ἐὰν διὰ τῆς νομίμου διηγήσεως ἔλθω-
μεν καὶ εὖρη κᾶν ἐν τῶν κατηγορηθέντων σου ἀληθές,
ὁ νόμος φονεύει σε.

Καὶ εἶπε·

10 Καὶ ἤδη εἶπον, καὶ πάλιν λέγω, ὅτι ἐὰν μόνον ἐν λέγη-
ται εἶναι ἀληθές, καὶ ὁ Σατανᾶς θεὸς ἐστίν. Εἰ δὲ οὐκ
ἐστι Θεός, ἀλλ' ἀποστάτης, καὶ τὰ κατηγορηθέντα μου
ψευδῆ καὶ ἀνυπόστατα. Πλὴν εἴ τι κελεύετε ποιῆσαι,
ποιήσατε. Θεὸν σέβων, οὐκ ἀδικοῦμαι.

15 Καὶ λέγει αὐτῷ·

Οὐκ ἀνεθεμάτισας τὸν Τύπον;

Ἀπεκρίθη·

Πολλάκις εἶπον ὅτι ἀνεθεμάτισα.

Λέγει αὐτῷ·

20 Τὸν Τύπον ἀνεθεμάτισας; τὸν βασιλέα ἀνεθεμάτισας.

Ἀπεκρίθη ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος·

Ἐγὼ βασιλέα οὐκ ἀνεθεμάτισα, ἀλλὰ χάρτην ἀλλό-
τριον τῆς ὀρθοδόξου καὶ ἐκκλησιαστικῆς πίστεως.

Καὶ λέγει αὐτῷ·

25 Ποῦ ἀνεθεματίσθη;

ὑπὸ τῆς συνόδου Ρώμης,

ἀπεκρίθη,

εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Σωτῆρος, καὶ εἰς τὴν Θεοτόκον.

Τότε λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ ἑπαρχος·

30 Κοινωνεῖς τῇ Ἐκκλησίᾳ τῶν ὧδε, ἢ οὐ κοινωνεῖς;

Ἀπεκρίθη καὶ εἶπεν·

Οὐ κοινωνῶ.

Κι ἀφοῦ τὸν ρώτησαν πολλὰ ἄλλα κι ἀφοῦ ἀποκρίθηκε ὅπως τὸν φώτισε ὁ Θεός, τὸν βγάζουν ἀπὸ τὴ γραμματεία.

ΙΓ'. Εἰσάγουν τότε τὸ γέροντα καὶ τοῦ λέγει ὁ Τρώϊλος·

Πές μας, ἀββᾶ· πρόσεξε νὰ πεῖς τὴν ἀλήθεια καὶ ὁ δεσπότης θὰ σοῦ δείξει ἔλεος. Γιατί, ἂν προχωρήσουμε στὴν κανονικὴ νόμιμη ἀνάκριση καὶ βρεῖ ἔστω καὶ μία ἀπὸ τὶς ἐναντίον σου κατηγορίες ἀληθινὴ, ὁ νόμος θὰ σὲ θανατώσει.

Καὶ αὐτὸς εἶπε·

Μὰ σᾶς εἶπα ἤδη καὶ σᾶς λέγω πάλι, ὅτι ἂν ἀπὸ ὅσα λέγονται ἓνα μόνο εἶναι τὸ ἀληθινὸ, τότε καὶ ὁ Σατανᾶς εἶναι θεός. Ἐάν ὅμως δὲν εἶναι θεὸς ἀλλὰ ἀποστάτης, καὶ οἱ ἐναντίον μου κατηγορίες εἶναι ψεύτικες καὶ ἀνυπόστατες. Ἐάν ὅμως ὁ ὄρισμός εἶναι νὰ κάνετε κάτι, κάντε το. Ἀφοῦ σέβομαι τὸν Θεό, δὲν ἀδικοῦμαι.

Τοῦ λέγει τότε ἐκεῖνος·

Δὲν ἀναθεμάτισες τὸν Τύπο;

Ἀποκρίθηκε αὐτός·

Σᾶς εἶπα πολλές φορές, ὅτι τὸν ἀναθεμάτισα.

Τοῦ λέγει ἐκεῖνος·

Ἀναθεμάτισες τὸν Τύπο; ἀναθεμάτισες τὸ βασιλιά.

Ἀπάντησε ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ·

Ἐγὼ δὲν ἀναθεμάτισα τὸν βασιλιά, ἀλλὰ ἓνα ἔγγραφο ξένο πρὸς τὴν πίστη τῆς ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας μας.

Τοῦ λέγει πάλι ἐκεῖνος·

Ποῦ ἀναθεματίστηκε;

Ἀπάντησε·

Ἀπὸ τὴ σύνοδο τῆς Ρώμης στὴν ἐκκλησία τοῦ Σωτήρα καὶ τῆς Θεοτόκου.

Τότε τοῦ λέγει ὁ ἑπαρχος·

Κοινωνεῖς μὲ τὴν Ἐκκλησία τῶν ἐδῶ ἢ δὲν κοινωνεῖς;

Ἀποκρίθηκε καὶ εἶπε·

Δὲν κοινωνῶ.

Λέγει αὐτῷ·

Διὰ τί;

Ἀπεκρίθη·

Ὅτι ἔξω ἔβαλε τὰς συνόδους.

5 Καὶ εἶπεν·

Ἐὰν ἔξω ἔβαλε τὰς συνόδους, πῶς εἰς τὰ δίπτυχα ἀναφέρονται;

Καὶ λέγει·

Καὶ τίς ὄνησις ὀνομάτων, τῶν δογμάτων ἐκβεβλημένων;

Καὶ δύνασαι,

ἔφη,

τοῦτο δεῖξαι;

Καὶ εἶπεν·

15 Ἐὰν λάβω ἄδειαν καὶ κελεύετε, δειχθῆναι ἔχω τοῦτο πάνυ εὐχερῶς.

Καὶ σιωπησάντων αὐτῶν, λέγει αὐτῷ ὁ σακελλάριος·

Διατί ἀγαπᾷς τοὺς Ρωμαίους, καὶ τοὺς Γραικοὺς μισεῖς;

Ἀποκριθεὶς ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος, εἶπε·

20 Παραγγελίαν ἔχομεν, τοῦ μὴ μισῆσαί τινα. Ἀγαπῶ τοὺς Ρωμαίους ὡς ὁμοπίστους, τοὺς δὲ Γραικοὺς ὡς ὁμολώσσοις.

Καὶ πάλιν λέγει αὐτῷ ὁ σακελλάριος·

Πόσων ἐτῶν λέγεις ἑαυτόν;

25 Ἀπεκρίθη;

Ἐβδομήκοντα πέντε.

Καὶ λέγει αὐτῷ·

Πόσους χρόνους ἔχει μετὰ σοῦ ὁ μαθητής σου;

Ἀπεκρίθη·

30 Τριάκοντα ἑπτὰ.

Τότε ἀνέκραξε εἰς κληρικός·

Ἀπέδωκέ σοι ὁ Κύριος ὅσα ἐποίησας τῷ μακαρίῳ

Πύρρῳ.

Πρὸς δὲ οὐδὲν ἀπεκρίθη ὄλως.

Τοῦ λέγει ἐκεῖνος·

Γιατί;

Ἀποκρίθηκε·

Ἐπειδὴ ἀπέρριψε τὶς συνόδους.

Εἶπε ἐκεῖνος·

Ἄν ἀπέρριψε τὶς συνόδους, πῶς ἀναφέρονται στὰ δίπτυχα;

Καὶ λέγει αὐτός·

Καὶ ποιά ἢ ὠφέλεια ἀπὸ τῶν ὀνόματα, ἂν ἀπορριφθοῦν τὰ δόγματα;

Καὶ εἶπε ἐκεῖνος·

Μπορεῖς νὰ μᾶς τὸ δείξεις αὐτό;

Καὶ εἶπε·

Ἄν λάβω ἄδεια καὶ προστάξετε, μπορῶ νὰ τὸ ἀποδείξω πολὺ εὐκόλα.

Καὶ ἀφοῦ σῶπασαν ἐκεῖνοι τοῦ λέει ὁ γραμματικός·

Γιατί ἀγαπᾶς τοὺς Ῥωμαίους καὶ μισεῖς τοὺς Γραικοὺς;

Ἀποκρίθηκε καὶ εἶπε ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ·

Ἔχομε παραγγελία νὰ μὴ μσήσομε κανένα. Ἀγαπῶ τοὺς Ῥωμαίους ἐπειδὴ ἔχομε τὴν ἴδια πίστη, καὶ τοὺς Γραικοὺς ἐπειδὴ ἔχομε τὴν ἴδια γλώσσα.

Καὶ πάλι τοῦ λέγει ὁ γραμματικός·

Πόσων χρόνων λέγεις ὅτι εἶσαι;

Ἀποκρίθηκε·

Ἑβδομήντα πέντε.

Τοῦ λέγει ἐκεῖνος·

Πόσα χρόνια εἶναι μαζί σου ὁ μαθητής σου;

Ἀποκρίθηκε·

Τριάντα ἑπτὰ.

Τότε ἔβαλε κραυγὴ ἓνας κληρικός·

Σοῦ πλήρωσε ὁ Κύριος ὅσα ἔκανες στὸν μακαριστὸ Πύρρο.

Σ' αὐτὸν δὲν ἀπάντησε καθόλου.

ΙΔ'. Τοσούτων δὲ λαληθέντων ἐν τῷ σεκρέτῳ, οὐδεὶς οὐδὲν τῶν πατριαρχῶν ἐφθέγγατο. Ἐν δὲ τῷ κινεῖσθαι περὶ τῆς συνόδου Ρώμης λόγον, κράζει ὁ Δημοσθένης·

5 Οὐ κεκήρωται ἡ σύνοδος, τοῦ συγκροτήσαντος αὐτὴν καθαιρεθέντος;

Καὶ λέγει ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος·

10 Οὐ καθηρέθη, ἀλλ' ἐδιώχθη. Ποία γέγονεν ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις συνοδικῇ καὶ κανονικῇ πράξις ἀσφαλῶς ἔχουσα αὐτοῦ τὴν καθαίρεσιν; Πλὴν ἵνα καὶ κανονικῶς καθηρέθη, οὐ ποιεῖ τοῦτο πρόκριμα τοῖς ὀρθοδόξως κατὰ τοὺς θείους κανόνας κυρωθεῖσιν, οἷς καὶ τὰ γραφέντα παρὰ τοῦ ἐν ἀγίοις πάππα Θεοδώρου συμβαίνουσι.

Καὶ λέγει τούτων ἀκούσας Τρώϊλος ὁ πατρίκιος·

15 Οὐκ οἶδας τί λέγεις, ἀββᾶ· τὸ γενόμενον γέγονε.

ΙΕ'. Ταῦτα ὅσα ἡ μνήμη κατέχει τὰ κεκινημένα τε καὶ εἰρημένα, καὶ εἰς τοιοῦτον τὰ κατ' αὐτοὺς κατέληξε τέλος, ἀπολύσαντες καὶ τὸν ἅγιον γέροντα τοῦ σεκρέτου, ἐν τῇ φρουρᾷ.

Καὶ τῇ ἐπαύριον, ἣτις ἦν Κυριακῇ, συμβούλιον ποιήσαντες 20 οἱ τῆς Ἐκκλησίας, ἔπεισαν τὸν βασιλέα, ταύτην αὐτοὺς κατακρῖναι τὴν πικρὰν καὶ ἀπάνθρωπον ἐξορίαν, διηρημένους ἀλλήλων· τὸν μὲν ἅγιον γέροντα εἰς Βιζύην κάστρον τῆς Θράκης, τὸν δὲ μαθητὴν αὐτοῦ εἰς Πέρβεριν, ὃ οὐκ ἔχει ἐξώτερον βῆμα ποδὸς ἢ Ρωμαίων βασιλεία, ἀπρονοήτους, γυμνοὺς, ἀτρόφους, πάσης 25 τῆς πρὸς τὸ ζῆν ἀφορμῆς ἐστερημένους, μὴ ἐγγίζοντας θαλάσση, ἵνα μὴ ἔχωσιν ἐκ τῶν ἐλεημόνων ἐπίσκεψιν. Καὶ οὕτως εἰσὶ γυμνοὶ καὶ ἀτροφοὶ, μόνην ἔχοντες τὴν ἐλπίδα τοῦ Θεοῦ, παρακαλοῦντες πάντα τοὺς Χριστιανούς, τοῦτο βοῶντες·

Εὔξασθε διὰ τὸν Κύριον, ἵνα τελειώσῃ ὁ Θεὸς τὸ ἔλεος

ΙΔ'. Ἐνῶ λοιπὸν λέχθησαν τόσα πολλὰ στὴ γραμματεία, ἀπὸ τοὺς πατριάρχες κανένας δὲν εἶπε τίποτε. Τὴ στιγμὴ ὅμως ποὺ γινόταν λόγος γιὰ τὴ σύνοδο τῆς Ρώμης, κραυγάζει ὁ Δημοσθένης·

Δὲν ἐπικυρώθηκε ἡ σύνοδος, ἐπειδὴ καθαιρέθηκε αὐτὸς ποὺ τὴ συγκρότησε.

Καὶ λέγει ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ·

Δὲν καθαιρέθηκε, ἀλλὰ ἐκδιώχθηκε. Ποιὰ συνοδικὴ καὶ κανονικὴ πράξις ἔχει γίνεαι γιὰ τὰ πεπραγμένα αὐτὰ, ποὺ περιέχει ἀναμφισβήτητα τὴν καθαίρεσίν του; Ὡστόσο κι ἂν καθαιρέθηκε κανονικὰ, αὐτὸ δὲν ἀποτελεῖ πρόκριμα γιὰ ὅσα ἐπικυρώθηκαν μὲ ὀρθόδοξη ἀντίληψη, μὲ τὰ ὁποῖα συμφωνοῦν καὶ ὅσα ἔγραψε ὁ ἅγιος πάππας Θεόδωρος.

ἽΟταν τ' ἄκουσε αὐτὰ ὁ πατρίκιος Τρώϊλος εἶπε·

Δὲν ξέρεις τί λές, ἀββᾶ· ὅ,τι ἔγινε, ἔγινε.

ΙΕ'. Αὐτὰ τὰ θέματα ἀνακινήθηκαν καὶ αὐτὲς οἱ γνώμες διατυπώθηκαν καὶ τέτοια κατάληξις εἶχε ἡ συζήτηση μεταξὺ τους. Ἔστειλαν στὴ συνέχεια τὸν ἅγιο γέροντα ἀπὸ τὴ γραμματεία στὴ φυλακὴ.

Τὴν ἄλλη μέρα, ποὺ ἦταν Κυριακὴ, ἔκαναν συμβούλιο οἱ Ἐκκλησιαστικοί, καὶ ἔπεισαν τὸν βασιλιᾶ νὰ τοὺς καταδικάσει σ' αὐτὴν τὴν σκληρὴν καὶ ἀπάνθρωπη ἐξορία, χωριστὰ τὸν ἕνα ἀπὸ τὸν ἄλλο· τὸν ἅγιο γέροντα στὴ Βιζύη, κάστρο τῆς Θράκης, καὶ τὸν μαθητὴ του στὴν Πέρβερη, ποὺ δὲν ἔχει ποῦ πιὸ πέρα νὰ ἀπλωθεῖ τὸ βασίλειο τῶν Ρωμαίων, καὶ νὰ μὴν ἔχουν καμμιά φροντίδα, νὰ ἔναι χωρὶς φορέματα καὶ τροφές, καὶ νὰ στεροῦνται κάθε πόρο ζωῆς. Νὰ μὴν εἶναι κοντὰ στὴ θάλασσα, γιὰ νὰ μὴν μποροῦν κάποιοι σπλαγχνικοὶ νὰ τοὺς ἐπισκεφθοῦν. Καὶ ἔτσι εἶναι χωρὶς φορέματα, χωρὶς τροφή, καὶ ἔχουν μονάχα τὴν ἐλπίδα τοῦ Θεοῦ. Παρακαλοῦν ὅλους τοὺς Χριστιανοὺς κάνοντας αὐτὴν τὴν παράκληση·

Εὐχηθεῖτε, γιὰ ὄνομα τοῦ Κυρίου, νὰ ὀλοκληρώσει ὁ Θεὸς

αὐτοῦ μετὰ τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, καὶ διδάξη ἡμᾶς
 ὅτι οἱ συμπλέοντες αὐτῷ, ἠγριωμένης πειραν λαμβά-
 νουσι θαλάσσης, ἀνέμοις καὶ κύμασι δονουμένου μὲν
 τοῦ σκάφους, ἀκατασείστου δὲ διαμένοντος. Συγχωρεῖ
 5 γὰρ κλύδωνος μεγάλου αὐτοὺς πειραθῆναι, δοκιμάζων
 αὐτῶν τὴν περὶ αὐτὸν διάθεσιν, ἵνα μεγάλη τῇ φωνῇ
 κράξωσι, «Κύριε, σῶσον ἡμᾶς, ἀπολλύμεθα», καὶ μά-
 θωσι πάντα μόνῳ αὐτῷ ἐπιγράφειν τὰ τῆς αὐτῶν
 σωτηρίας, καὶ μὴ πεποιθότες ὧσιν ἐφ' ἑαυτοῖς, καὶ τύ-
 10 χωσι γαλήνης μεγάλης, τοῦ ἀνέμου καὶ τῶν κυμάτων
 κατευνασθέντων, καὶ εἰς μέσον λύκων αὐτοὺς ἐκδίδω-
 σι, καὶ διὰ τῆς στενῆς πύλης εἰσελθεῖν, καὶ διὰ τεθλιμ-
 μένης ὁδεύειν τρίβου παρακελεύεται, καὶ λιμὸν καὶ δί-
 ψαν καὶ γύμνωσιν καὶ δεσμὰ καὶ φυλακὰς καὶ ἀπαγω-
 15 γὰς καὶ μάστιγας καὶ σταυρὸν καὶ ἥλους καὶ ὄξος καὶ
 χολὴν καὶ ἐμπτύσματα καὶ ραπίσματα καὶ κολαφίσμα-
 τα καὶ ἐμπαιγμοὺς προτείνεται, καὶ πάθος καὶ θανάτους
 πολυτρόπους, ὧν τέλος ἡ παμφαῆς ἀνάστασις, φέρου-
 σα μεθ' ἑαυτῆς εἰρήνην τοῖς δι' αὐτὸν διωχθεῖσι, καὶ
 20 χάριν τοῖς δι' αὐτὸν θλιβεῖσι, καὶ ἀνάληψιν εἰς οὐρα-
 νοὺς καὶ προσαγωγὴν τῷ Πατρικῷ καὶ ὑπερουσίῳ
 θρόνῳ, καὶ λῆξιν ὑπὲρ ἄνω πάσης ἀρχῆς οὔσαν καὶ
 ἐξουσίας καὶ δυνάμεως καὶ κυριότητος, καὶ παντὸς
 ὀνόματος ὀνομαζομένου, εἴτε ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, εἴτε
 25 ἐν τῷ μέλλοντι.

Ἦς τύχοιμεν ἅπαντες, εὐχαῖς καὶ πρεσβείαις τῆς πανυμνή-
 του καὶ πανσέπτου καὶ ὑπερενδόξου κυρίως φύσει Θεοτόκου καὶ
 ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, Προφητῶν
 καὶ Μαρτύρων. Ἀμήν.

τὸ ἔλεός του μαζί μὲ τὴν ταπείνωσή μας καὶ νὰ μᾶς διδάξει ὅτι ὅσοι συνταξιδεύουν μαζί του ἀντιμετωπίζουν τὴν ἀγριεμένη θάλασσα καὶ δέρονουν οἱ ἄνεμοι καὶ τὰ κύματα τὸ σκάφος ποῦ κλονίζεται, ἀλλὰ παραμένει ἀπαρασάλευτο. Ἐπιτρέπει τὸν πειρασμό τους ἀπὸ ἓνα μεγάλο κλύδωνα, δοκιμάζοντας τὴ διάθεσή τους πρὸς αὐτόν, γιὰ νὰ φωνάξουν μὲ δυνατὴ φωνή, «Κύριε, σῶσε μας, χανόμεστε»¹⁰, καὶ γιὰ νὰ μάθουν ὅλα νὰ τ' ἀναθέτουν σ' αὐτόν, τὰ σχετικὰ μὲ τὴ σωτηρία τους. Νὰ μὴν ἔχουν ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαυτὸ τους, καὶ νὰ ἐπιτύχουν τὴ μεγάλη γαλήνη, ἀφοῦ ἡσυχάσουν πιά οἱ ἄνεμοι καὶ τὰ κύματα. Τοὺς ρίχνει ἀνάμεσα στοὺς λύκους καὶ τοὺς παρακινεῖ νὰ περάσουν ἀπὸ τὴ στενὴ πύλη¹¹ καὶ νὰ πορευτοῦν ἀπὸ τὴ θλιμμένη ὁδὸ¹². Ἀπλώνει μπροστὰ τους τὴν πείνα καὶ τὴ δίψα καὶ τὴ γύμνωση, τὰ δεσμὰ καὶ τὶς φυλακές, τὶς ἐξορίες καὶ τὶς μαστιγώσεις, σταυροὺς καὶ καρφιᾶ καὶ χολὴ καὶ φτυσίματα καὶ ραπίσματα καὶ κολαφισμοὺς καὶ ἐμπαιγμοὺς καὶ πάθη καὶ θανάτους πολλῶν εἰδῶν, τέλος τῶν ὁποίων εἶναι ἡ πᾶμφωτη ἀνάσταση, ποῦ φέρνει μαζί της εἰρήνη σ' ἐκείνους ποῦ καταδιώχθηκαν γι' αὐτήν, καὶ χαρὰ σ' ὅσους δοκίμασαν πόνο γι' αὐτόν, καὶ ἀνάληψη στοὺς οὐρανούς ποῦ ὁδηγεῖ στὸν Πατρικὸ ὑπερούσιο θρόνο καὶ σὲ τελικὴ ζωὴ πᾶνω ἀπὸ κάθε ἀρχὴ καὶ ἐξουσία καὶ δύναμη καὶ κυριότητα, καὶ πᾶνω ἀπὸ κάθε ὄνομα ποῦ λέμε εἴτε στὴ ζωὴ αὐτὴ εἴτε στὴ μελλοντικὴ.

Αὐτὴν εἶθε νὰ ἐπιτύχομε ὅλοι μας μὲ τὶς εὐχὲς καὶ τὶς προσεῖες τῆς πανύμνητης καὶ πάνσεπτης καὶ ὑπερένδοξης ἀληθινὰ κατὰ φύση Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων, προφητῶν καὶ μαρτύρων. Ἀμήν.

10. Ματθ. 8, 25.

11. Ματθ. 10, 16.

12. Ματθ. 7, 13.

ΣΥΖΗΤΗΣΙΣ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ
ΜΕΤΑ ΠΥΡΡΟΥ

ΣΥΖΗΤΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ
ΜΕΤΑ ΠΥΡΡΟΥ

Παρασημείωσις τῆς γενομένης ζητήσεως χάριν τῶν κεν-
κινημένων περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν δογμάτων, πα-
ρουσία Γρηγορίου τοῦ εὐσεβεστάτου πατρικίου, καὶ
τῶν συνευρεθέντων αὐτῷ ὀσιωτάτων ἐπισκόπων καὶ
5 λοιπῶν θεοφιλῶν καὶ ἐνδόξων ἀνδρῶν, παρὰ Πύρρου,
τοῦ γενομένου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, καὶ
Μαξίμου τοῦ εὐλαβεστάτου μοναχοῦ, μηνὶ Ἰουλίῳ, ἰνδι-
κτιῶνος γ'. Πύρρου μὲν συμμαχοῦντος τῇ παρεια-
χθείσῃ παρ' αὐτοῦ τε καὶ τοῦ πρὸ αὐτοῦ ἐν τῷ Βυζαν-
τίῳ καινοτομίᾳ, τουτέστιν ἐνὸς θελήματος, Μαξίμου δὲ
10 συνηγοροῦντος τῇ ἀνωθεν εἰς ἡμᾶς ἐλθούσῃ πατρικῇ τε
καὶ ἀποστολικῇ διδασκαλίᾳ, διὰ τοῦ ρηθέντος ὑπερφυ-
οῦς ἀνδρός, φημὶ δὲ Γρηγορίου τοῦ ὑπερτίμου πατρι-
κίου, τῶν λεχθέντων ἀνδρῶν, τουτέστι Πύρρου καὶ
15 Μαξίμου, ἀλλήλοις προσοπισθέντων. Προκατήρξατο
δὲ τῆς πρὸς Μάξιμον διαλέξεως ὁ Πύρρος, οὕτως εἰ-
πών.

ΠΥΡΡΟΣ. Τί σοι κακὸν ἐποιήσαμεν, κύρι ἀββᾶ Μάξιμε,
ἐγὼ τε καὶ ὁ πρὸ ἐμοῦ, ὅτι οὕτω πανταχοῦ διασύρεις ἡμᾶς, αἵρε-
20 τικὴν ὑπόληψιν παρὰ πᾶσι διδοῦς ἡμῖν; Τίς δὲ οὕτω ποτέ, καίτοι
κατὰ πρόσωπον ἀγνοούμενον θεῶν, ἐτίμησεν ἢ ἐσεβάσθη σε, ὡς
ἡμεῖς;

ΜΑΞΙΜΟΣ. Ἐπειδὴ, ὁ Θεὸς ἀκροᾶται, οὐδεὶς οὕτως, ἵνα

ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ ΜΕ ΤΟΝ ΠΥΡΡΟ

Πρακτικό τῆς συζήτησης πού ἔγινε γύρω ἀπό τήν κίνηση τῶν ἐκκλησιαστικῶν δογμάτων μέ τήν παρουσία τοῦ εὐσεδέστατου πατρικίου Γρηγορίου καί τῶν ὀσιωτάτων ἐπισκόπων πού τόν συνάντησαν καί ἄλλων θεοφιλῶν καί ἐνδόξων ἀνδρῶν, μεταξύ τοῦ Πύρρου πού ἔγινε πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως καί τοῦ Μαξίμου τοῦ εὐλαδέστατου μοναχοῦ, τόν μήνα Ἰούλιο τῆς τρίτης ἰνδικτιώνας. Ὁ Πύρρος ὑπερασπιζόταν τόν νεωτερισμό πού εἶχε εἰσαχθεῖ ἀπό αὐτόν καί τόν πρῖν ἀπό αὐτόν στό Βυζάντιο, δηλαδή τὸ ἕνα θέλημα, ἐνῶ ὁ Μάξιμος συνηγοροῦσε στήν πατερική καί ἀποστολική διδασκαλία πού μᾶς ἦρθε ἀπό ἄνω. Κρατήθηκε ἀπό τόν ἔξοχο ἄνδρα πού προαναφέρθηκε, τόν ὑπέροχο πατρῖκιο Γρηγόριο, καί ἀφορᾶ τοὺς ἄνδρες πού ἀνέφερα, τόν Πύρρο δηλαδή καί τὸ Μάξιμο, ὅταν κάθισαν ὁ ἕνας ἀπέναντι στόν ἄλλο. Πρῶτος ἄρχισε τόν διάλογο μέ τόν Μάξιμο ὁ Πύρρος, λέγοντας τὰ ἑξῆς:

ΠΥΡΡΟΣ. Τί κακὸ σοῦ κάναμε, κύρ ἀββά Μάξιμε, ἐγὼ κι ὁ προηγούμενός μου, καί μᾶς διασύρεις παντοῦ μ' αὐτόν τόν τρόπο, κάνοντας νὰ σχηματίσουν ὅλοι γιὰ μᾶς ἰδέα αἰρετικοῦ; Ποιὸς ποτέ, ἂν καί βέβαια δὲν σέ εἶχαμε γνωρίσει προσωπικά, σ' ἐτίμησε ἢ σέ σεβάστηκε τόσο, ὅσο ἐμεῖς;

ΜΑΞΙΜΟΣ. Ἐπειδὴ, ὁ Θεὸς ἀκούει, κανένας τόσο πολὺ, γιὰ νὰ χρησιμοποιοῦμαι τις λέξεις σου, δὲν μ' ἐτίμησε οὔτε μέ σεβάστη-

ταῖς σαῖς χρήσωμαι λέξεσιν, ἐτίμησεν ἢ ἐσεβάσθη με, ὡς ὑμεῖς, ἀλλ' ἀθετησάντων ὑμῶν νῦν τὸ Χριστιανὸν δόγμα, φοβερὸν ἠγησάμην τῆς ἀληθείας τὴν πρὸς ἐμὲ προτιμῆσαι χάριν.

ΠΥΡ. Τί γὰρ δοξάσαντες, τὸ Χριστιανῶν ἠθετήσαμεν φρό-
5 νημα;

ΜΑΞ. Ἐν θέλημα τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ δοξάσαντες, καὶ μὴ μόνον δοξάσαντες, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ λύμῃ τοῦ παντὸς τῆς ἀγίας Ἐκκλησίας σώματος διὰ καινῆς Ἐκθέσεως τοῦτο προτεθεικότες.

10 ΠΥΡ. Τί οὖν, ὁ ἐν θέλημα τοῦ Χριστοῦ δοξάζων, δοκεῖ σοι παρακεκινήσθαι τῆς Χριστιανικῆς διδασκαλίας;

ΜΑΞ. Πάνυ μὲν οὖν. Τί γὰρ ἀνοσιώτερον τοῦ λέγειν τὸν αὐτόν, ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ θελήματι, πρὸ μὲν τῆς σαρκώσεως τὰ πάντα ἐκ μὴ ὄντων συστήσασθαι, συνέχειν τε καὶ προνοεῖν καὶ
15 σωστικῶς διεξάγειν, μετὰ δὲ τὴν ἐνανθρώπησιν τροφῆς ἐφίεσθαι καὶ πότου, τόπους τε ἐκ τόπων ἀμείβειν, καὶ τὰ ἄλλα πάντα ποιεῖν, τὰ διαβολῆς ἀπάσης καὶ μομφῆς ἐκτὸς τυγχάνοντα, δι' ὧν καὶ πάσης καθαρὰν ἔδειξε τὴν οἰκονομίαν φαντασίας;

ΠΥΡ. Εἷς ὁ Χριστὸς ἢ οὐ;

20 ΜΑΞ. Ναί, εἷς προδήλως.

ΠΥΡ. Εἰ οὖν εἷς ὁ Χριστός, ὡς εἷς πάντως καὶ ἠθέλεν· εἰ δὲ ὡς εἷς ἠθέλεν, ἐν πάντως αὐτοῦ καὶ τὸ θέλημα, καὶ οὐ δύο.

ΜΑΞ. Τὸ λέγειν τι καὶ μὴ προδιαστέλλεσθαι τοῦ λεγομένου τὰ σημεινόμενα, οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, εἰ μὴ πάντα συγχεῖν καὶ
25 ἀσαφῆ σπεύδειν ἕαν τὰ, περὶ ὧν ἡ ζήτησις, ὅπερ ἀλλότριον ἀνδρὸς λογίου καθέστηκε. Τοῦτο οὖν εἶπέ μοι· Ὁ Χριστὸς εἷς ὢν, Θεὸς μόνον ἐστίν, ἢ καὶ ἄνθρωπος μόνον, ἢ τὸ συναμφότερον, Θεὸς ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος;

ΠΥΡ. Προδήλως, Θεὸς ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος.

30 ΜΑΞ. Θεὸς οὖν φύσει καὶ ἄνθρωπος ὑπάρχων ὁ Χριστός, ὡς Θεὸς καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτὸς ἠθέλεν, ἢ ὡς Χριστὸς μόνον; Ἄλλ' εἰ μὲν προηγουμένως ὡς Θεὸς καὶ ἄνθρωπος ἠθέλεν ὁ

κε, ὅσο ἐσεῖς. Ἄλλὰ ἀφοῦ ἀσθενήσατε τώρα ὡς πρὸς τὸ Χριστιανικὸ δόγμα, θεώρησα φοβερὸ νὰ προτιμήσω ἀντὶ τῆς ἀλήθειας, τὴ χάρη πού μου κάνατε.

ΠΥΡ. Τί δηλαδὴ πιστέψαμε κι ἀθετήσαμε τὴν πίστη τῶν Χριστιανῶν;

ΜΑΞ. Πιστέψατε ἓνα θέλημα γιὰ τὸν Χριστὸ Θεὸ καὶ ἄνθρωπο, καὶ ὄχι μόνο πιστέψατε, ἀλλὰ καὶ πρὸς καταστροφή τοῦ συνόλου σώματος τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας, τὸ προβάλατε μὲ νέα Ἐκθεση.

ΠΥΡ. Τί λοιπόν; Ὅποιος πιστεύει ἓνα θέλημα τοῦ Χριστοῦ, νομίζεις ὅτι ἔχει μετακινηθεῖ ἀπὸ τὴ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ;

ΜΑΞ. Πάρα πολὺ βέβαια. Γιατὶ τί εἶναι πιὸ ἀνόσιο ἀπὸ τὸ νὰ λέμε ὅτι ὁ ἴδιος αὐτὸς μὲ ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ θέλημα, πρὶν ἀπὸ τὴ σάρκωσή του ἔδωσε ὑπαρξὴ στὰ πάντα ἀπὸ τὸ μὴ ὄν, ὅτι τὰ δίνει συνοχὴ καὶ προνοεῖ γι' αὐτὰ καὶ τὰ κυβερνᾷ σωστικά; Ἐνῶ μετὰ τὴν ἐνανθρώπηση ἐπιθυμεῖ φαγητὸ καὶ ποτό, ὅτι μεταβαίνει ἀπὸ ἓνα τόπο σὲ ἄλλον καὶ κάνει ὅλα τὰ ἄλλα ὅσα εἶναι ἔξω ἀπὸ κάθε διαβολὴ καὶ μομφή, μὲ τὰ ὁποῖα καὶ ἔδειξε καθαρὴ ἀπὸ κάθε φαντασία τὴν οἰκονομία.

ΠΥΡ. Ὁ Χριστὸς εἶναι ἓνας ἢ ὄχι;

ΜΑΞ. Ναί, εἶναι ἓνας ὀλοφάνερα.

ΠΥΡ. Ἄν λοιπόν ὁ Χριστὸς εἶναι ἓνας, ὅπωςδήποτε θὰ ἤθελε καὶ σὰν ἓνας. Κι ἂν ἤθελε σὰν ἓνας, καὶ τὸ θέλημά του εἶναι ὅπωςδήποτε ἓνα καὶ ὄχι δύο.

ΜΑΞ. Τὸ νὰ λέμε κάτι καὶ νὰ μὴν κάνομε διαχωρισμὸ ἀπὸ πρὶν τῶν σημαινομένων ἀπὸ τὸ λεγόμενον, δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ νὰ συγχέομε τὰ πάντα καὶ νὰ σπεύδομε ν' ἀφήσομε ἀσαφῆ αὐτὰ πού συζητοῦμε, πράγμα πού εἶναι ξένο σ' ἓνα λόγιον ἄνδρα. Πές μου λοιπόν τὸ ἐξῆς· Ὁ Χριστὸς, πού εἶναι ἓνας, εἶναι μόνο Θεὸς ἢ καὶ μόνο ἄνθρωπος, ἢ εἶναι καὶ τὰ δύο, Θεὸς μαζὶ καὶ ἄνθρωπος;

ΠΥΡ. Εἶναι φανερό· Θεὸς μαζὶ καὶ ἄνθρωπος.

ΜΑΞ. Ἀφοῦ λοιπόν ὁ Χριστὸς εἶναι ἀπὸ τὴ φύση τοῦ Θεοῦ καὶ ἄνθρωπος, ἤθελε ὁ ἴδιος ὡς Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ἢ μόνο ὡς Χριστὸς; Ἄλλὰ ἂν πρῶτα ὁ Χριστὸς ἤθελε ὡς Θεὸς καὶ ἄνθρωπος,

Χριστός, δηλονότι δυϊκῶς, καὶ οὐ μοναδικῶς, εἰς ὧν ὁ αὐτὸς ἠθέλεν. Εἰ γὰρ οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν ὁ Χριστὸς παρὰ τὰς αὐτοῦ φύσεις, ἐξ ὧν καὶ ἐν αἷς ὑπάρχει, προδήλως, ὡς καταλλήλως ταῖς ἑαυτοῦ φύσεσιν, ἤγουν ὡς ἐκάστη πέφυκεν, εἰς ὧν καὶ ὁ αὐτός, 5 ἠθέλέ τε καὶ ἐνήργει, εἶπερ οὐδετέρα αὐτῶν ἀθέλητός ἐστιν ἢ ἀνενέργητος. Εἰ δὲ καταλλήλως ταῖς ἑαυτοῦ φύσεσιν ὁ Χριστός, ἤγουν ὡς ἐκάστη πέφυκεν, ἠθέλέν τε καὶ ἐνήργει, δύο δὲ αὐτοῦ αἱ φύσεις, δύο αὐτοῦ πάντως καὶ τὰ φυσικὰ θελήματα, καὶ αἱ τούτων ἰσάριθμοι καὶ οὐσιώδεις ἐνέργειαι. Ὡσπερ γὰρ ὁ τῶν 10 τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐνὸς Χριστοῦ φύσεων ἀριθμὸς, εὐσεβῶς νοούμενός τε καὶ λεγόμενος, οὐ διαιρεῖ τὸν Χριστόν, ἀλλὰ σωζομένην κὰν τῇ ἐνώσει παρίστησι τῶν φύσεων τὴν διαφορὰν, οὕτω καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν οὐσιωδῶς προσόντων ταῖς αὐτοῦ φύσεσι θελημάτων καὶ ἐνεργειῶν (κατ' ἄμφω γάρ, ὡς εἴρηται, τὰς αὐτοῦ φύσεις 15 σεις θελητικὸς ἦν ὁ αὐτὸς καὶ ἐνεργητικὸς τῆς ἡμῶν σωτηρίας), οὐ διαίρεσιν εἰσάγει, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ τὴν αὐτῶν δηλοῖ καὶ μόνον, κὰν τῇ ἐνώσει φυλακὴν καὶ σωτηρίαν.

ΠΥΡ. Ἀδύνατον τοῖς θελήμασι μὴ συνεισάγεσθαι τοὺς θέλοντας.

20 ΜΑΞ. Τοῦτο μὲν καὶ ἐν τοῖς ὑμετέροις γράμμασι τὸ παράλογον· οὐ λόγῳ, ἀλλ' ἐξουσίᾳ κινούμενοι, ἀπεφήνασθε, συναιρόμενον ὑμῖν εἰς τοῦτο λαβόντες τὸν Ἡράκλειον, διὰ τὸ καὶ ὑμᾶς συνελθεῖν τῇ αὐτοῦ ἀθεμίτῳ καὶ παρανόμῳ μίξει, καὶ ταύτην δι' εὐλογίας κυρῶσαι. Εἰ γὰρ δοθῇ τοῖς θελήμασι συνεισάγεσθαι 25 τοὺς θέλοντας, πάντως καὶ τοῖς θέλουσι τὰ θελήματα κατὰ τὴν εὐλογον ἀντιστροφὴν συνεισαχθήσεται, καὶ εὐρεθήσεται, καθ' ὑμᾶς, τῆς ὑπερουσίου καὶ ὑπεραγάθου καὶ μακαρίας Θεότητος, διὰ μὲν τὸ ἐν αὐτῆς θέλημα μία καὶ ἡ ὑπόστασις κατὰ Σαβέλλιον, διὰ δὲ τὰ τρία πρόσωπα, τρία καὶ τὰ θελήματα, καὶ διὰ τοῦτο 30 τρεῖς φύσεις, κατὰ τὸν Ἄρειον, εἶπερ, κατὰ τοὺς πατρικοὺς ὄρους καὶ κανόνας, ἡ διαφορὰ τῶν θελημάτων καὶ φύσεων εἰσάγει διαφορὰν.

εἶναι φανερό ὅτι ἤθελε κατὰ τρόπο διπλό καὶ ὄχι μοναδικό, ὄντας ἓνας ὁ ἴδιος. Ἐάν δηλαδή ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο ἔξω ἀπὸ τὶς φύσεις του ἀπὸ τὶς ὁποῖες προέρχεται καὶ στὶς ὁποῖες συνίσταται, εἶναι φανερό ὅτι ἀνάλογα μὲ τὶς φύσεις του, δηλαδή ἀνάλογα μὲ τὴν κάθε μία, ἐνῶ ἦταν ἓνας καὶ ὁ αὐτός, καὶ ἤθελε καὶ ἐνεργοῦσε, ἐφόσον οὔτε ἡ μία οὔτε ἡ ἄλλη ἦταν χωρὶς θέληση ἢ χωρὶς ἐνέργεια. Ἐάν ὅμως ὁ Χριστὸς ἀνάλογα μὲ τὶς φύσεις του, ὅπως δηλαδή κάθε μία εἶναι ἐκ φύσεως, καὶ ἤθελε καὶ ἐνεργοῦσε, καὶ οἱ φύσεις του εἶναι δύο, εἶναι δύο ὅπωςδήποτε καὶ τὰ φυσικὰ θελήματα του, καὶ οἱ ἐνεργειές τους θὰ εἶναι ἰσάριθμες καὶ οὐσιώδεις. Ὅπως δηλαδή ὁ ἀριθμὸς τῶν φύσεων τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ Χριστοῦ, ἂν τὸν νοοῦμε καὶ τὸν ὁμολογοῦμε μ' εὐσέβεια, δὲν χωρίζει τὸν Χριστό, ἀλλὰ παριστάνει τὴ διαφορὰ τους νὰ διασώζεται καὶ στὴν ἔνωση, ἔτσι καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν θελημάτων καὶ τῶν ἐνεργειῶν πού ὑπάρχουν οὐσιωδῶς στὶς φύσεις του (γιατί, ὅπως εἶπα, καὶ κατὰ τὶς δύο φύσεις του θέλει ὁ ἴδιος καὶ ἐνεργεῖ τὴ σωτηρία μας), δὲν εἰσάγει διαίρεση, μακριὰ μὰ τέτοια σκέψη, ἀλλὰ δηλώνει ἀπλῶς καὶ μόνο τὴ διατήρηση καὶ τὴ διάσωσή τους καὶ στὴν ἔνωση.

ΠΥΡ. Εἶναι ἀδύνατο μαζί μὲ τὰ θελήματα νὰ μὴν ὑπάρχουν καὶ αὐτοὶ πού θέλουν.

ΜΑΞ. Αὐτὸ ἀσφαλῶς εἶναι καὶ τὸ παράλογο στὰ γραπτὰ σας. Ἐποφανθήκατε κινούμενοι ἀπὸ τὴν ἐξουσία καὶ ὄχι ἀπὸ τὸ λόγο, παίρνοντας ὡς βοηθὸ σας τὸν Ἡράκλειο, ἐπειδὴ καὶ ἐσεῖς συναινέσατε στὴν ἀθέμιτη καὶ παράνομη ἀνάμιξη αὐτοῦ καὶ τὴν ἐπικυρώσατε μὲ τὴν εὐλογία σας. Γιατί, ἂν δεχθοῦμε ὅτι μαζί μὲ τὰ θελήματα συνεισάγονται καὶ αὐτοὶ πού θέλουν, ὅπωςδήποτε θὰ συνεισχωθοῦν, σύμφωνα μὲ τὴν εὐλογη ἀντιστροφή, μαζί μὲ ἐκείνους πού θέλουν καὶ τὰ θελήματα, καὶ κατὰ τὴν ἀποψή σας θὰ βρεθεῖ ἡ ὑπερούσια καὶ ὑπεράγαθη καὶ μακάρια θεότητα ἕξαιτίας τοῦ ἑνὸς θελήματός της νὰ ἔχει μία καὶ τὴν ὑπόσταση, ὅπως διδάσκει ὁ Σαβέλλιος, ἐνῶ ἕξαιτίας τῶν τριῶν προσώπων, τρία καὶ τὰ θελήματα, καὶ γι' αὐτὸ τρεῖς φύσεις, σύμφωνα μὲ τὸν Ἄρειο, ἐφόσον βέβαια, σύμφωνα μὲ τοὺς πατερικὸς ὀρισμοὺς καὶ κανόνες, ἡ διαφορὰ τῶν θελημάτων εἰσάγει κάθε διαφορὰ φύσεων.

ΠΥΡ. Ἀδύνατόν ἐστιν ἐν ἐνὶ προσώπῳ δύο ἀλλήλοις συνυ-
πάρξαι θελήματα ἄνευ ἐναντιώσεως.

ΜΑΞ. Εἰ ἄνευ ἐναντιώσεως δύο θελήματα ἐν ἐνὶ καὶ τῷ
αὐτῷ προσώπῳ εἶναι οὐ δυνατόν, ἄρα μετὰ ἐναντιώσεως, κατὰ
5 σέ, δυνατόν. Εἰ δὲ τοῦτο, τέως τὰ δύο εἶναι ὡμολόγησας, καὶ
πρὸς τὸν ἀριθμὸν οὐ διαφέρει, ἀλλ' ἢ μόνον πρὸς τὴν ἐναντιότη-
τα. Οὐκοῦν λείπεται ζητεῖν τὴν ποιητικὴν τῆς μάχης αἰτίαν.
Ποίαν οὖν ταύτην φῆς; ἼΑρα τὴν κατὰ φύσιν θέλησιν, ἢ τὴν
ἀμαρτίαν; Ἄλλ' εἰ μὲν τὴν κατὰ φύσιν εἴπης θέλησιν, ταύτης δὲ
10 οὐκ ἄλλον ἢ τὸν Θεὸν γινώσκομεν αἴτιον· ἄρα, κατὰ σέ, τῆς μά-
χης δημιουργὸς ὁ Θεός. Εἰ δὲ τὴν ἀμαρτίαν· ἀμαρτίαν δὲ οὐκ
ἐποίησε, οὐδὲ τὴν οἴانوῦν ἐναντίωσιν ἐν τοῖς κατὰ φύσιν αὐτοῦ ὁ
σαρκωθεὶς Θεὸς εἶχε θελήμασι. Τοῦ αἰτίου γὰρ οὐκ ὄντος, οὐδὲ
τὸ αἰτιατὸν προδήλως ἔσται.

15 ΠΥΡ. Φύσεως οὖν τὸ θέλειν;

ΜΑΞ. Ναί, τὸ ἀπλῶς θέλειν, φύσεως.

ΠΥΡ. Εἰ φύσεως τὸ θέλειν, οἱ ἐμφανέστεροι δὲ τῶν Πατέ-
ρων ἐν θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀγίων εἶπον, καὶ μία φύσις
ἔσται οὕτω γε τῶν ἀγίων καὶ τοῦ Θεοῦ.

20 ΜΑΞ. Καὶ ἀνωτέρω ἐρρέθη, ὅτι δεῖ, τὸν περὶ ἀληθείας λό-
γον ποιούμενον, διαστέλλεσθαι τῶν λεγομένων τὰ σημαινόμενα,
διὰ τὴν ἐκ τῆς ὁμωνυμίας πλάνην. Ἀντερήσομαι γὰρ σε καὶ αὐ-
τός, ὅτι, οἱ ἐν θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἀγίων εἰπόντες ἅγιοι,
πρὸς τὸ οὐσιῶδες τοῦ Θεοῦ καὶ δημιουργικὸν θέλημα ἀποβλέ-
25 ποντες τοῦτο εἶπον, ἢ πρὸς τὸ θελητόν; Οὐ ταῦτόν γὰρ τὸ τοῦ θέ-
λοντος θέλημα, καὶ τὸ θελητόν, ὥσπερ οὐδὲ τὸ τοῦ ὀρώντος
ὄπτικόν, καὶ τὸ ὄρατόν· τὸ μὲν γὰρ οὐσιωδῶς αὐτῷ προσέστι, τὸ
δὲ ἐκτὸς τυγχάνει. Ἄλλ' εἰ μὲν πρὸς τὸ οὐσιῶδες ἀπιδόντες εἶ-
πον, οὐ μόνον ὁμοφυεῖς καὶ συνδημιουργοὺς εἰσάγοντες εὐρεθή-
30 σονται τῷ Θεῷ τοὺς ἀγίους, ἀλλὰ καὶ ἑαυτοῖς ἐναντιούμενοι,
φήσαντες μὴ δύνασθαι τὰ ἑτεροούσια κοινὸν ἔχειν θέλημα. Εἰ δὲ

ΠΥΡ. Εἶναι ἀδύνατο σ' ἓνα πρόσωπο νὰ συνυπάρξουν δύο θελήματα χωρὶς ἐναντίωση τοῦ ἑνὸς πρὸς τὸ ἄλλο.

ΜΑΞ. Ἐὰν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχουν σὲ ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπο δύο θελήματα χωρὶς ἐναντίωση, ἄρα, κατὰ τὴ γνώμη σου, μὲ ἐναντίωση εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχουν. Καὶ ἂν εἶναι ἔτσι, τότε ὁμολόγησες ὅτι ὑπάρχουν δύο, καὶ δὲν ὑπάρχει διαφορὰ κατὰ τὸν ἀριθμὸν, παρὰ μόνον ὡς πρὸς τὴν ἐναντιότητα. Ἀπομένει λοιπὸν νὰ ἀναζητήσομε τὴν αἰτία ποῦ προκαλεῖ τὴ μάχη. Ποιὰ λοιπὸν ὑποστηρίζεις πὼς εἶναι αὕτη; Ἡ φυσικὴ ἄραγε θέληση, ἢ ἡ ἁμαρτία; Ἄλλ' ἂν δηλώσεις τὴ φυσικὴ θέληση, καὶ αὐτῆς αἴτιον δὲν ξέρομε ἄλλον ἀπὸ τὸ Θεό, ἄρα κατὰ τὴ γνώμη σου δημιουργὸς τῆς μάχης εἶναι ὁ Θεός. Ἐὰν πάλι δηλώσεις τὴν ἁμαρτία, δεδομένου ὅτι αὐτὸς δὲν ἔκανε ἁμαρτία, τότε ὁ Θεὸς ποῦ σαρκώθηκε δὲν εἶχε καμμιά ἐναντίωση στὰ φυσικὰ του θελήματα. Γιατί, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει τὸ αἴτιον, προφανῶς δὲν θὰ ὑπάρχει οὔτε τὸ αἰτιατό.

ΠΥΡ. Ἡ θέληση λοιπὸν εἶναι τῆς φύσης;

ΜΑΞ. Βέβαια, ἢ θέληση γενικὰ εἶναι τῆς φύσης.

ΠΥΡ. Ἐὰν λοιπὸν ἡ θέληση εἶναι τῆς φύσης, καὶ οἱ πῖο ἐπιφανεῖς ἀπὸ τοὺς Πατέρες εἶπαν ὅτι εἶναι ἓνα τὸ θελημα τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων, τότε θὰ εἶναι ἔτσι καὶ μία ἢ φύση τῶν ἁγίων καὶ τοῦ Θεοῦ.

ΜΑΞ. Τὸ εἶπαμε καὶ πῖο πάνω, ὅτι πρέπει ὅποιος μιᾶ γιὰ τὴν ἀλήθεια νὰ διαχωρίζει τὰ σημαινόμενα ἀπὸ τὰ λεγόμενα, γιατί ἡ ὁμωνυμία παραπλανᾷ. Ἡ ἀντίρρησή μου σ' ἐσένα θὰ εἶναι, ὅτι οἱ ἅγιοι ποῦ μίλησαν γιὰ ἓνα θελημα τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων, μίλησαν ἀποβλέποντας πρὸς τὸ οὐσιῶδες καὶ δημιουργικὸ θελημα τοῦ Θεοῦ ἢ πρὸς τὸ θελητό; Γιατί δὲν εἶναι ἴδιο τὸ θελημα ἐκείνου ποῦ θέλει καὶ τὸ θελητό, ὅπως δὲν εἶναι τὸ ἴδιο καὶ ἡ ὄραση ἐκείνου ποῦ βλέπει καὶ τὸ ὄρατό. Τὸ ἓνα δηλαδὴ ὑπάρχει σ' αὐτὴν τὴν ἴδια οὐσία του, ἐνῶ τὸ ἄλλο εἶναι ἔξω ἀπὸ αὐτήν. Ἐὰν μίλησαν γι' αὐτὸ ἀποβλέποντας στὸ οὐσιῶδες, δὲν θὰ βρεθοῦν μόνον ὅτι εἰσάγουν τοὺς ἁγίους τῆς ἴδιας φύσης καὶ συνδημιουργοὺς μὲ τὸν Θεό, ἀλλὰ καὶ θ' ἀντιφάσκουν μὲ τὸν ἑαυτὸ τους, ἀφοῦ εἶπαν ὅτι τὰ ἕτεροῦσια δὲν μποροῦν νὰ ἔχουν κοινὸ θελημα. Ἐὰν ὅμως ἀπέβλεπαν σ'

πρὸς τὸ θελητόν, ἄρα αἰτιολογικῶς· ἢ, ὡς τισι φίλον λέγειν, καταχρηστικῶς, τὸ θεληθὲν θέλημα προσηγόρευσαν οἱ Πατέρες· καὶ οὐδὲν ἔψεται ἄτοπον, τῶν φύσεως εἶναι τὸ ἀπλῶς θέλειν ὀριζομένων.

5 ΠΥΡ. Εἰ τοῖς θελήμασι πρὸς τε ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους διαφέρομεν, νῦν μὲν τοῦτο θέλοντες, νῦν δὲ τὸ αὐτὸ οὐ θέλοντες, φύσεως δὲ τοῦτο καὶ τοῦ αὐτῆς χαρακτηριστικοῦ λόγου, οὐ μόνον τῇ φύσει ἀλλήλων διαφέροντες εὔρεθησόμεθα, ἀλλὰ καὶ ἀπειράκις ταύτην μεταβάλλοντες.

10 ΜΑΞ. Οὐ ταῦτόν τὸ θέλειν καὶ τὸ πῶς θέλειν, ὡσπερ οὐδὲ τὸ ὄρᾱν καὶ τὸ πῶς ὄρᾱν. Τὸ μὲν γὰρ θέλειν, ὡσπερ καὶ τὸ ὄρᾱν, φύσεως, καὶ πᾶσι τοῖς ὁμοφυέσι καὶ ὁμογενέσι προσόν, τὸ δὲ πῶς θέλειν, ὡσπερ καὶ τὸ πῶς ὄρᾱν, τουτέστι θέλειν περιπατῆσαι, καὶ μὴ θέλειν περιπατῆσαι, καὶ δεξιᾶ ὄρᾱν ἢ ἀριστερὰ ἢ
15 ἄνω ἢ κάτω, ἢ πρὸς ἐπιθυμίαν ἢ κατανόησιν τῶν ἐν τοῖς οὖσι λόγων, τρόπος ἐστὶ τῆς τοῦ θέλειν καὶ ὄρᾱν χρήσεως, μόνω τῷ κεχρημένω προσόν καὶ τῶν ἄλλων αὐτὸν χωρίζον, κατὰ τὴν κοινῶς λεγομένην διαφοράν. Εἰ δὲ τοῦτο μαρτυροῦσαν τὴν φύσιν ἔχομεν, ἄρα τὸ θέλειν φαγεῖν ἢ μὴ θέλειν φαγεῖν, ἢ τὸ θέλειν πε-
20 ριπατῆσαι, ἢ μὴ θέλειν, οὐ τοῦ πεφυκέναι θέλειν ἐστὶν ἀναίρεσις, ἀλλὰ τοῦ πῶς θέλειν, τουτέστι τῶν θελητῶν ἐστὶ γένεσις καὶ ἀπογένεσις. Οὐτε γάρ, εἰ ὑποθώμεθα τὰ ἐκ τοῦ Θεοῦ γενόμενα, θελητὰ αὐτοῦ ὄντα, ἀπογενέσθαι, τούτοις καὶ τὸ προεπινοούμενον αὐτῶν οὐσιῶδες αὐτοῦ καὶ ποιητικὸν θέλημα συναπογενή-
25 σεται.

ΠΥΡ. Εἰ φυσικὸν λέγεις τὸ θέλημα, τὸ δὲ φυσικὸν πάντως καὶ ἠναγκασμένον, πῶς οὐκ ἀνάγκη, φυσικὰ λέγοντας ἐπὶ Χριστοῦ τὰ θελήματα, πᾶσαν ἐπ' αὐτοῦ ἐκούσιον ἀναιρεῖν κίνησιν;

ΜΑΞ. Οὐ μόνον ἡ θεία καὶ ἄκτιστος φύσις οὐδὲν ἠναγκα-
30 σμένον ἔχει φυσικόν, ἀλλ' οὐδὲ ἡ νοερὰ καὶ κτιστή. Τὸ γὰρ φύσει λογικόν, δύναμιν ἔχει φυσικὴν τὴν λογικὴν ὄρεξιν, ἣτις καὶ θέλη-

στο θελητό (αὐτὸ ποὺ θέλουν), ἀρα αἰτιολογικὰ ἢ, ὅπως θέλουν μερικοὶ νὰ τὸ λένε, καταχρηστικὰ ὀνόμασαν οἱ Πατέρες θέλημα αὐτὸ ποὺ θελήθηκε, καὶ κανένα ἄτοπο δὲν θὰ ἐπακολουθήσει γι' αὐτοὺς ποὺ ὀρίζουν ὅτι τὸ ἀπλῶς θέλγει εἶναι τῆς φύσης.

ΠΥΡ. Ἐάν διαφέρομε πρὸς τὸν ἑαυτὸ μας καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους στὰ θελήματα, ἄλλοτε θέλοντας αὐτὸ καὶ ἄλλοτε μὴ θέλοντας τὸ ἴδιο, καὶ αὐτὸ (τὸ θέλγει) εἶναι τῆς φύσης καὶ τοῦ λόγου ποὺ τὴ χαρακτηρίζει, θὰ βρεθοῦμε ὅτι δὲν διαφέρομε μεταξὺ μας ὡς πρὸς τὴ φύση μόνο, ἀλλὰ καὶ ὅτι τὴ μεταβάλλομε ἄπειρες φορές.

ΜΑΞ. Δὲν εἶναι τὸ ἴδιο τὸ νὰ θέλει κανεὶς καὶ τὸ νὰ θέλει συγκεκριμένα κάτι. Ὅπως οὔτε τὸ νὰ βλέπει καὶ τὸ νὰ βλέπει κατὰ ἓνα συγκεκριμένο τρόπο. Γιατὶ τὸ νὰ θέλει ὅπως καὶ τὸ νὰ βλέπει εἶναι τῆς φύσεως καὶ ὑπάρχει σὲ ὅλα τὰ ὁμοφυῆ καὶ ὁμογενῆ, ἐνῶ τὸ πῶς θέλει ὅπως καὶ τὸ πῶς βλέπει, δηλαδή τὸ νὰ θέλει νὰ περπατήσει καὶ νὰ μὴ θέλει νὰ περπατήσει, καὶ τὸ νὰ βλέπει δεξιὰ ἢ ἀριστερά, ἢ ἄνω ἢ κάτω ἢ γιὰ ἐπιθυμία ἢ γιὰ κατανόηση τῶν λόγων ποὺ ὑπάρχουν στὰ ὄντα, εἶναι τρόπος τῆς χρήσης τῆς θέλησης καὶ τῆς ὄρασης, καὶ ὑπάρχει μόνο σ' αὐτὸν ποὺ τὴ χρησιμοποιεῖ καὶ ποὺ τὸν χωρίζει ἀπὸ τοὺς ἄλλους κατὰ τὴ λεγόμενη κοινὴ διαφορὰ. Καὶ ἂν εἶναι αὐτὸ ποὺ μαρτυρεῖ τὴ φύση, ἀρα τὸ νὰ θέλομε νὰ φᾶμε ἢ νὰ μὴ φᾶμε, ἢ τὸ νὰ θέλομε νὰ περπατήσομε ἢ νὰ μὴ θέλομε, δὲν ἀποτελεῖ ἀναίρεση τῆς φυσικῆς θέλησης, ἀλλὰ τῆς συγκεκριμένης θέλησης, δηλαδή εἶναι γένεση καὶ κατάλυση τῶν θελητῶν. Οὔτε δηλαδή, ἂν ὑποθέσομε ὅτι θὰ καταλυθοῦν ὅσα ἐγίναν ἀπὸ τὸ Θεὸ ἐπειδὴ τὰ θέλησε αὐτὸς (ἦταν θελητὰ του), μαζί μ' αὐτὰ θὰ συγκαταλυθεῖ τὸ οὐσιῶδες καὶ ποιητικὸ θέλημά του ποὺ νοεῖται πρὶν ἀπὸ αὐτὰ.

ΠΥΡ. Ἐάν χαρακτηρίζεις τὸ θέλημα φυσικὸ καὶ τὸ φυσικὸ ὅπως ἴσως ὑπόκειται στὴν ἀνάγκη, πῶς δὲν εἶναι ἀνάγκη, ὅταν λέμε ὅτι τὰ θελήματα τοῦ Χριστοῦ εἶναι φυσικά, νὰ ἀναιροῦμε σ' αὐτὸν κάθε ἐκούσια κίνηση;

ΜΑΞ. Δὲν εἶναι μόνο ἡ θεία καὶ ἄκτιστη φύση ποὺ δὲν ἔχει κανένα φυσικὸ ποὺ νὰ ὑπόκειται στὴν ἀνάγκη, ἀλλὰ οὔτε ἡ νοερὴ καὶ κτιστή. Γιατὶ τὸ φύσει λογικὸ σὰν φυσικὴ δύναμη ἔχει τὴ

σις καλεῖται τῆς νοερᾶς ψυχῆς, καθ' ἣν θέλοντες λογιζόμεθα, καὶ
 λογιζόμενοι θέλοντες βουλόμεθα. Καὶ θέλοντες ζητοῦμεν, σκε-
 πτόμεθα, καὶ βουλευόμεθα, καὶ κρίνομεν, καὶ διατιθέμεθα, καὶ
 προαιρούμεθα, καὶ ὀρώμεν, καὶ κεχρήμεθα. Κατὰ φύσιν δὲ ἡμῖν,
 5 ὡς εἴρηται, προσόντος τοῦ λογικῶς ὀρέγεσθαι, ἡγουν θέλουν καὶ
 λογίζεσθαι, βουλευέσθαι τε καὶ ζητεῖν, καὶ σκέπτεσθαι, καὶ βού-
 λεσθαι, καὶ κρίνειν, καὶ διατίθεσθαι, καὶ αἰρεῖσθαι, καὶ ὀρμᾶν,
 καὶ κεχρηῆσθαι· οὐκ ἄρα ἠναγκασμένα τὰ τῶν νοερῶν φυσικά.
 Πῶς δὲ καὶ τούτου δοθέντος, οὐ πάσης ἀτοπίας ἀτοπωτέρα ἢ
 10 τοιαύτη δειχθήσεται πρότασις; Εἰ γὰρ κατ' αὐτὴν τὸ φυσικὸν
 πάντως καὶ ἠναγκασμένον, φύσει δὲ ὁ Θεὸς Θεός, φύσει ἀγαθός,
 φύσει δημιουργός, ἀνάγκη ἔσται ὁ Θεὸς Θεός, καὶ ἀγαθὸς καὶ
 δημιουργός, ὅπερ καὶ ἐννοεῖν, μήτι γε λέγειν, ἐσχάτης ἐστὶ βλα-
 σφημίας. Τίς γὰρ ὁ τὴν ἀνάγκην ἐπάγων; Σκόπει δέ, εἰ δοκεῖ, ὧ
 15 φιλότης, καὶ οὕτω τῆς τοιαύτης προτάσεως τὸ βλάσφημον. Εἰ
 γὰρ ὁ φυσικὰ ἐπὶ Χριστοῦ λέγων τὰ θελήματα, πᾶσαν, κατὰ σέ,
 ἐκούσιον ἐπ' αὐτοῦ ἀναιρεῖ κίνησιν, ἀνάγκη τὰ μὲν φυσικῶς θέ-
 λοντα ἀκούσιον ἔχειν κίνησιν, τὰ δὲ φυσικῶς μὴ θέλοντα ἐκού-
 σιον. Οὐκοῦν οὐ μόνον Θεός, ὁ ὑπὲρ τὰ ὄντα, ἀλλὰ καὶ νοερὰ
 20 πᾶντα καὶ λογικά, φύσει ὄντα θελητικά, ἀκούσιον ἔξει κίνησιν·
 ἄψυχα δὲ οὐ θελητικά, ἐκούσιον ἔξει κίνησιν, πλὴν ὅτι ὁ μακά-
 ριος Κύριλλος ἐν τῷ τρίτῳ κεφαλαίῳ πρὸς τὰς τοῦ Θεοδωρήτου
 μέμψεις, ἀπήλλαξεν ἡμᾶς περιττῶν πραγμάτων, διαρρήδη
 ἀποφηνάμενος, «Μηδὲν φυσικὸν εἶναι ἐν τῇ νοερᾷ φύσει ἀκού-
 25 σιον». Καὶ τοῦτο ἔξεστι τῷ βουλομένῳ μαθεῖν, μετὰ χειρᾶς λα-
 βόντι τὸ τοιοῦτο κεφάλαιον.

ΠΥΡ. Ἐπειδὴ χρὴ τὰ ἐκ τῆς ἐξετάσεως ἀναφαινόμενα ἀλη-
 θῆ εὐγνωμόνως ἀποδέχεσθαι, μετὰ δὲ πολλῆς εὐκρινείας ἔδειξεν
 ὁ λόγος φυσικὰ εἶναι τὰ ἐπὶ Χριστοῦ θελήματα, δυνατὸν δὲ

λογική ὄρεξι, ἡ ὁποία καλεῖται καὶ θέληση τῆς νοερῆς ψυχῆς, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία σκεφτόμαστε θέλοντας, καὶ σκεφτόμενοι θέλομε μὲ τὴν θέλησίν μας. Καὶ θέλοντας ἀναζητοῦμε, ἐξετάζομε καὶ θέλομε καὶ κρίνομε καὶ ἔχομε διάθεση καὶ προτιμοῦμε καὶ βλέπομε καὶ χρησιμοποιοῦμε. Ὑπάρχουν λοιπὸν σὲ μᾶς κατὰ φύσιν, ὅπως λέχθηκε, ἡ λογικὴ ὄρεξι, δηλαδὴ τὸ νὰ θέλομε καὶ νὰ λογιζόμαστε, τὸ νὰ διατυπώνομε τὴ γνώμην μας καὶ ν' ἀναζητοῦμε καὶ νὰ σκεπτόμαστε καὶ νὰ θέλομε καὶ νὰ κρίνομε καὶ νὰ ἔχομε διάθεση καὶ νὰ προτιμοῦμε καὶ νὰ ὀρμοῦμε καὶ νὰ χρησιμοποιοῦμε. Δὲν ὑπόκεινται ἐπομένως οἱ φυσικὲς κινήσεις τῶν νοερῶν στὴν ἀνάγκη. Καὶ πῶς λοιπὸν μὲ ἓνα τέτοιο δεδομένο δὲν εἶναι πιὸ ἀνόητο ἀπὸ κάθε ἀνοησία αὐτὴ ἢ πρότασι; Γιατί, ἂν σύμφωνα μ' αὐτὴν τὸ φυσικὸ εἶναι ὅπωςδὴποτε ὑποκείμενο στὴν ἀνάγκη καὶ ὁ Θεὸς εἶναι φύσει Θεός, φύσει ἀγαθός καὶ δημιουργός, τότε κατ' ἀνάγκη θὰ εἶναι ὁ Θεὸς Θεὸς καὶ ἀγαθός καὶ δημιουργός, πράγμα πού καὶ νὰ τὸ σκεφτεῖ μόνο κάποιος, ὄχι νὰ τὸ πεῖ, εἶναι ἡ ἔσχατη βλασφημία. Γιατί ποῖός εἶναι ἐκεῖνος πού ἐπιβάλλει τὴν ἀνάγκη; Πρόσεξε ἂν θέλεις, ἀγαπητέ, καὶ ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἄποψη τὴ βλασφημία αὐτῆς τῆς πρότασις. Ἄν δηλαδὴ αὐτὸς πού λέγει φυσικὰ τὰ θελήματα τοῦ Χριστοῦ, ἀναιρεῖ κατὰ τὴν ἄποψίν σου κάθε ἐκούσια κίνησίν του, εἶναι ἀνάγκη ὅσα ἔχουν φυσικὴ θέληση, νὰ ἔχουν ἀκούσια κίνησι, καὶ ὅποια δὲν ἔχουν φυσικὴ θέληση, νὰ ἔχουν ἐκούσια κίνησι. Ἐπομένως ὄχι ὁ Θεὸς μόνο, πού εἶναι πάνω ἀπὸ τὰ ὄντα, ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ νοερά καὶ λογικά, πού εἶναι ἀπὸ τὴ φύσιν τους ὄντα μὲ θέληση, θὰ ἔχουν ἀκούσια κίνησι, καὶ τὰ ἀψυχα, πού δὲν ἔχουν θέληση, θὰ ἔχουν ἐκούσια κίνησι. Πλὴν ὅμως ὁ μακάριος Κύριλλος στὸ τρίτο κεφάλαιο στίς μομφές του ἐναντίον τοῦ Θεοδώρητου μᾶς ἀπήλλαξε ἀπὸ περιττὰ πράγματα μὲ τὴν κατηγορηματικὴ δήλωσίν του, «Κανένα φυσικὸ δὲν εἶναι ἀκούσιο στὴ νοερὴ φύσιν». Αὐτὸ μπορεῖ νὰ τὸ μάθει ὁποῖος θέλει ἂν πάρει στὰ χέρια του αὐτὸ τὸ κεφάλαιο.

ΠΥΡ. Ἐπειδὴ πρέπει, ὅσα ἡ ἐξέτασίς μας δείχνει ἀληθινά, νὰ τ' ἀποδεχόμαστε χωρὶς ἀντίρρηση, καὶ ἐπειδὴ ὁ λόγος ἔδειξε μὲ πολλὴ εὐκρίνεια, ὅτι τὰ θελήματα τοῦ Χριστοῦ εἶναι φυσικά, εἶναι

ὡσπερ ἐκ τῶν δύο φύσεων ἓν τι σύνθετον λέγομεν, οὕτω καὶ ἐκ τῶν δύο φυσικῶν θελημάτων ἓν τι σύνθετον λέγειν, ἵνα καὶ οἱ δύο λέγοντες θελήματα, διὰ τὴν φυσικὴν τῶν ἐν Χριστῷ φύσεων διαφορᾶν, καὶ οἱ ἐν λέγοντες, διὰ τὴν ἄκραν ἔνωσιν, μηκέτι ψιλῶν λέξεων ἔνεκεν πρὸς ἀλλήλους διαφέρωνται, εἶπερ «οὐκ ἐν ὀνόμασιν ἡμῖν», φησὶν ὁ μέγας ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος, «ἢ ἀλήθεια, ἀλλ' ἐν πράγμασιν».

ΜΑΞ. Ὅραξ ὅτι ἐκ τούτου πλανᾶσθε, ἐκ τοῦ πάντῃ ἀγνοῆσαι ὅτι αἱ συνθέσεις τῶν ἐν τῇ ὑποστάσει ὄντων, καὶ οὐ τῶν ἐν 10 ἑτέρῳ καὶ οὐκ ἰδίῳ λόγῳ θεωρουμένων, εἰσί. Καὶ τοῦτο κοινὸν φρόνημα πάντων, καὶ τῶν ἔξω φιλοσόφων καὶ τῶν τῆς Ἐκκλησίας θεοσόφων μυσταγωγῶν. Εἰ δὲ τῶν θελημάτων σύνθεσιν λέγετε, καὶ τῶν ἄλλων φυσικῶν τὴν σύνθεσιν λέγειν ἐκβιασθήσεσθε, εἶπερ εὐσυνᾶρτητον τὸν τοῦ οἰκείου δόγματος λόγον δεῖ- 15 ξαι βούλεσθε, τουτέστι τοῦ κτιστοῦ καὶ τοῦ ἀκτίστου, τοῦ ἀπείρου καὶ τοῦ πεπερασμένου, τοῦ ἀορίστου καὶ τοῦ ὠρισμένου, τοῦ θνητοῦ καὶ τοῦ ἀθανάτου, τοῦ φθαρτοῦ καὶ τοῦ ἀφθάρτου, καὶ εἰς ἀτόπους ἐξενεχθήσεσθε ὑπολήψεις. Πῶς δὲ τὸ ἐκ τῶν θελημάτων, θέλημα προσαγορευθήσεται; Οὐ γὰρ δυνατὸν τὸ σύνθετον 20 τῇ τῶν συντεθειμένων ὀνομάζεσθαι προσηγορίᾳ. Ἦ οὕτω γε καὶ τὸ ἐκ τῶν φύσεων, φύσις, κατὰ τοὺς πάλαι αἰρετικοὺς προσαγορευθήσεται. Προσεπιτούτοις δὲ καὶ πάλιν αὐτὸν θελήμασι τοῦ Πατρὸς χωρίζετε, συνθέτῳ θελήματι σύνθετον καὶ μόνην χαρακτηρίσαντες φύσιν.

25 ΠΥΡ. Οὐδὲν οὖν, καθάπερ αἱ φύσεις, καὶ τὰ αὐτῶν φυσικὰ εἶχε κοινόν;

ΜΑΞ. Οὐδέν, ἢ μόνην τὴν τῶν αὐτῶν φύσεων ὑπόστασιν. Ὡσπερ γὰρ ὑπόστασις ἦν ὁ αὐτὸς ἀσυγχύτως τῶν αὐτῶν φυσικῶν.

30 ΠΥΡ. Τί οὖν οἱ Πατέρες, ὧν οἱ λόγοι νόμος καὶ κανὼν Ἐκκλησίας καθέστηκε, καὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν ὕβριν οὐκ εἶπον κοινήν; Ἐτερον γάρ, φησὶν, ἐκεῖνο, ἐξ οὗ τῆς δόξης κοινόν, καὶ ἕτερον ἐξ οὗ τὸ τῆς ὕβρεως.

δυνατόν, ὅπως μιλοῦμε γιὰ ἓνα σύνθετο ἀπὸ τὶς δύο φύσεις, ἔτσι κι ἀπὸ τὰ δύο φυσικὰ θελήματα νὰ μιᾶμε γιὰ ἓνα σύνθετο θέλημα, ὥστε κι αὐτοὶ ποὺ δέχονται δύο θελήματα γιὰ τὴ φυσικὴ διαφορὰ τῶν δύο φύσεων τοῦ Χριστοῦ, κι αὐτοὶ ποὺ λένε ἓνα ἕξαιτίας τῆς ἀκρας ἔνωσης, νὰ μὴ διαφέρουν μεταξὺ τους γιὰ ἀπλές λέξεις, ἐφόσον βέβαια, ὅπως λέει ὁ μέγας τῆς θεολογίας Γρηγόριος, «δὲν ἐπιδιώκομε τὴν ἀλήθεια στὰ ὀνόματα, ἀλλὰ στὰ πράγματα».

ΜΑΞ. Βλέπεις ὅτι ἡ πλάνη σας προέρχεται ἀπ' αὐτό, ἀπὸ τὸ ὅτι ἀγνοεῖτε πλήρως, ὅτι οἱ συνθέσεις εἶναι στὰ ὑποστατικὰ ὄντα, καὶ ὄχι σὲ ὅσα θεωροῦνται σὲ ἓνα καὶ ὄχι στὸν ἴδιο τους λόγῳ. Αὐτὸ εἶναι κοινὴ ἀντίληψη ὅλων, καὶ τῶν ἔξω φιλοσόφων καὶ τῶν θεοσόφων μυσταγωγῶν τῆς Ἐκκλησίας. Ἄν τώρα λέτε σύνθεση τῶν θελημάτων, θὰ ἐκβιασθεῖτε νὰ μιᾶτε καὶ γιὰ τὴ σύνθεση τῶν ἄλλων φυσικῶν, ἐφόσον βέβαια θέλετε νὰ δείξετε ὅτι ὁ λόγος τῆς διδασκαλίας σας ἔχει καλὴ λογικὴ συνέπεια, θὰ ἀναγκασθεῖτε δηλαδὴ νὰ δεχθεῖτε ἀτοπες ἀπόψεις γιὰ τὸ κτιστὸ καὶ τὸ ἄκτιστο, τὸ ἄπειρο καὶ τὸ πεπερασμένο, τὸ ἀόριστο καὶ τὸ ὀρισμένο, τὸ θνητὸ καὶ τὸ ἀθάνατο, τὸ φθαρτὸ καὶ τὸ ἀφθαρτο. Καὶ πῶς αὐτὸ ποὺ προῆλθε ἀπὸ τὰ θελήματα θὰ ὀνομασθεῖ θέλημα; Γιατὶ δὲν εἶναι δυνατόν τὸ σύνθετο νὰ ὀνομάζεται μὲ τὸ ὄνομα αὐτῶν ποὺ τὸ συνθέτουν. Ἄλλιῶς κι αὐτὸ ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ φύσεις, θὰ ὀνομασθεῖ φύση σύμφωνα μὲ τοὺς παλαιοὺς αἰρετικούς. Καὶ ἐκτὸς ἀπὸ ὅλα αὐτὰ καὶ πάλι μὲ τὰ θελήματα τὸν χωρίζετε ἀπὸ τὸν Πατέρα, χαρακτηρίζοντάς τον γιὰ τὸ σύνθετο θέλημά του φύση σύνθετη καὶ μόνη.

ΠΥΡ. Τίποτε λοιπὸν κοινὸ δὲν εἶχαν, ὅπως οἱ φύσεις τους, καὶ τὰ φυσικὰ τους θελήματα;

ΜΑΞ. Τίποτε, παρὰ μονάχα τὴν ὑπόσταση τῶν ἰδίων φύσεων, ὅπως δηλαδὴ ὁ ἴδιος ἦταν ὑπόσταση ἀσύγχυτη τῶν ἰδίων φυσικῶν.

ΠΥΡ. Γιατὶ λοιπὸν οἱ Πατέρες, τῶν ὁποίων οἱ λόγοι ἔγιναν νόμος καὶ κανόνας τῆς Ἐκκλησίας, δὲν εἶπαν κοινὴ καὶ τὴ δόξα καὶ τὴν ὕβρη; Γιατὶ λέγει, «Ἄλλο εἶναι ἐκεῖνο ἀπὸ τὸ ὁποῖο προέρχεται ἡ κοινότητα τῆς δόξας, καὶ ἄλλο ἡ κοινότητα τῆς ὕβρης».

ΜΑΞ. Τῷ τῆς ἀντιδόσεως τρόπῳ τοῦτο ἀγίοις εἴρηται Πα-
 τράσι. Πρόδηλον δὲ ὡς ἡ ἀντίδοσις ἐνὸς οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ δύο καὶ
 ἀνίσων, κατ' ἐπαλλαγὴν τὰ φυσικῶς ἐκατέρῳ μέρει τοῦ Χρι-
 στοῦ προσόντα, κατὰ τὴν ἄρρητον ἔνωσιν θατέρων πεποιημέ-
 5 νων χωρὶς τῆς θατέρου μέρους πρὸς τὸ ἕτερον κατὰ τὸν φυσικὸν
 λόγον μεταβολῆς καὶ συμφύρσεως. Εἰ οὖν τῷ τῆς ἀντιδόσεως
 τρόπῳ λέγεις τὸ θέλημα οὐχ ἓν, ἀλλὰ δύο λέξεις τὰ θελήματα,
 καὶ περιετράπη σοι πάλιν τὸ σοφὸν εἰς ἐκεῖνο, ἐξ οὗ φυγεῖν
 ἐσπούδασας.

10 ΠΥΡ. Τί οὖν; Οὐ νεύματι τοῦ ἐνωθέντος αὐτῇ Λόγου ἢ
 σὰρξ ἐκινεῖτο;

ΜΑΞ. Διαιρεῖς τὸν Χριστόν, οὕτω λέγων. Νεύματι γὰρ αὐ-
 τοῦ ἐκινεῖτο καὶ Μωϋσῆς καὶ Δαβὶδ, καὶ ὅσοι τῆς θείας ἐνερ-
 γείας χωρητικοὶ τῇ ἀποθέσει τῶν ἀνθρωπίνων καὶ σαρκικῶν
 15 ἰδιωμάτων γεγόνασιν. Ἡμεῖς δὲ τοῖς ἀγίοις Πατράσιν, ὡς ἐν
 ἅπασιν, κὰν τούτῳ ἐπόμενοι, φαμέν, ὅτι περ αὐτὸς ὁ τῶν ὄλων
 Θεός, ἀτρέπτως γενόμενος ἄνθρωπος, οὐ μόνον ὡς Θεὸς ὁ αὐ-
 τὸς καταλλήλως τῇ αὐτοῦ θεότητι ἤθελεν, ἀλλὰ καὶ ὡς ἄνθρω-
 πος ὁ αὐτὸς καταλλήλως τῇ αὐτοῦ ἀνθρωπότητι. Εἰ γὰρ ἐξ οὐκ
 20 ὄντων τὰ ὄντα γενόμενα, καὶ τοῦ ὄντος, οὐ τοῦ μὴ ὄντος ἔχουσι
 ἀνθεκτικὴν δύναμιν, ταύτης δὲ κατὰ φύσιν ἴδιον ἢ πρὸς τὰ συ-
 στατικὰ ὄρμη καὶ πρὸς τὰ φθαρτικὰ ἀφορμή, ἄρα καὶ ὁ ὑπερού-
 σιος Λόγος, ἀνθρωπικῶς οὐσιωθεὶς, ἔσχε καὶ τοῦ ὄντος τῆς αὐ-
 τοῦ ἀνθρωπότητος τὴν ἀνθεκτικὴν δύναμιν, ἧς τὴν ὄρμην καὶ
 25 ἀφορμὴν θέλων δι' ἐνεργείας ἔδειξε, τὴν μὲν ὄρμην ἐν τῷ τοῖς
 φυσικοῖς καὶ ἀδιαβλήτοις τοσοῦτον χρήσασθαι, ὡς καὶ μὴ Θεὸν
 τοῖς ἀπίστοις νομίζεσθαι, τὴν δὲ ἀφορμὴν ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πά-
 θους, ἐκουσίως τὴν πρὸς τὸν θάνατον συστολὴν ποιήσασθαι. Τί
 οὖν τῶν ἀτόπων ἢ τοῦ Θεοῦ πέπραχεν Ἐκκλησία, μετὰ τῆς ἀν-
 30 θρωπίνης αὐτοῦ καὶ κτιστῆς φύσεως, καὶ τοὺς δημιουργικῶς
 αὐτῇ παρ' αὐτοῦ ἐντεθέντας ἐν αὐτῷ ἀνελλιπῶς ὁμολογοῦσα λό-
 γους, ὧν καὶ ἀνευ εἶναι τὴν φύσιν ἀδύνατον;

ΜΑΞ. Αὐτὸ τὸ εἶπαν οἱ ἅγιοι Πατέρες σύμφωνα μὲ τὸν τρόπο τῆς ἀντίδοσης. Καὶ εἶναι φανερὸ ὅτι ἡ ἀντίδοσις δὲν εἶναι ἑνός, ἀλλὰ δύο καὶ ἄνισων, κατὰ τὴν ὁποία κατὰ ἐναλλαγὴν, αὐτὰ πού ὑπάρχουν ἀπὸ τῆ φύσιν σὲ καθένα ἀπὸ τὰ δύο μέρη τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὴν ἄρρητη ἔνωσις γίνονται καὶ τὰ δύο χωρὶς νὰ μεταβληθεῖ τὸ ἕνα μέρος πρὸς τὸ ἄλλο σύμφωνα μὲ τὸ φυσικὸ λόγον τῆς μεταβολῆς καὶ τῆς ἀνάμιξις. Ἐὰν λοιπὸν λέγεις κοινὸ τὸ θέλημα κατὰ τὸν τρόπο τῆς ἀντίδοσης, δὲν θὰ πεῖς ἕνα, ἀλλὰ δύο τὰ θελήματα, καὶ ἔχει μεταστραφεῖ πάλιν ἡ σοφὴ ἀποψὴ σου σ' ἐκεῖνο ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἐπιδίωξες νὰ ξεφύγεις.

ΠΥΡ. Τί δηλαδὴ; Ἡ σάρκα δὲν κινουῖνταν μὲ νεῦμα τοῦ Λόγου πού εἶχε ἐνωθεῖ μαζί της;

ΜΑΞ. Διαιρεῖς τὸν Χριστὸ μ' αὐτὸ πού λέγεις. Γιατὶ μὲ τὸ νεῦμα του κινουῖνταν καὶ ὁ Μωυσῆς καὶ ὁ Δαβὶδ καὶ ὅσοι δέχθηκαν μέσα τους τὴ θεία ἐνέργεια μὲ τὴν ἀπόθεσις τῶν ἀνθρώπινων καὶ σαρκικῶν γνωρισμάτων. Ἐμεῖς ὅμως, ἀκολουθώντας καὶ σ' αὐτὸ τοὺς ἁγίους Πατέρες, ὅπως σὲ ὅλα, λέμε ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς τῶν ὄλων, πού ἐγένετο ἄνθρωπος χωρὶς μεταβολή, δὲν ἤθελε μόνον ὡς Θεὸς σύμφωνα μὲ τὴ θεότητά του, ἀλλὰ ἤθελε ὁ ἴδιος καὶ ὡς ἄνθρωπος σύμφωνα μὲ τὴν ἀνθρωπότητά του. Ἐὰν δηλαδὴ τὰ ὄντα ἐγιναν ἀπὸ τὰ μὴ ὄντα καὶ ἔχουν τοῦ ὄντος καὶ ὄχι τοῦ μὴ ὄντος τὴν ἀνθεκτικὴ δύναμη, καὶ αὐτῆς τὸ γνῶρισμα εἶναι ἡ στροφὴ πρὸς αὐτὰ πού τὴ συνιστοῦν καὶ ἡ ἀποστροφὴ ἀπὸ αὐτὰ πού τὴ φθείρουν, ἄρα καὶ ὁ ὑπερούσιος Λόγος, πού ἔλαβε τὴν οὐσίαν ἀνθρώπου, ἔλαβε καὶ τοῦ ὄντος τῆς ἀνθρωπότητάς του τὴν ἀνθεκτικὴ δύναμη, τῆς ὁποίας τὴν ὁρμὴ καὶ τὴν ἀποστροφὴ τίς ἐδειξε θέλοντας μὲ τὴν ἐνέργεια. Τὴν ὁρμὴν στὰ φυσικὰ καὶ ἀδιάβλητα χρησιμοποιώντας τὴν σὲ τόσο βαθμὸν, ὥστε νὰ μὴν τὸν νομίζουσιν οἱ ἄπιστοι Θεό, ἐνῶ τὴν ἀποστροφὴν κατὰ τὸν καιρὸ τοῦ πάθους κάνοντας τὴν ἐκούσιαν συστολήν πρὸς τὸ θάνατον. Ποιὸ λοιπὸν ἀπὸ τὰ ἄτοπα ἔχει πράξει ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν ἀνθρώπινη καὶ κτιστὴ φύσιν του ὁμολογώντας σ' αὐτὸν χωρὶς ἔλλειψιν τοὺς λόγους πού ἔθεσε σ' αὐτὴν κατὰ τὴ δημιουργία της, καὶ πού χωρὶς αὐτοὺς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχει φύσιν;

ΠΥΡ. Εἰ φυσικῶς ἡμῖν πρόσεστιν ἡ δειλία, τῶν διαβεβλημένων δὲ αὐτῆ, ἄρα καθ' ὑμᾶς φυσικῶς ἡμῖν ἔγκειται τὰ διαβεβλημένα, ἤγουν ἡ ἁμαρτία.

ΜΑΞ. Πάλιν ἐκ τῆς ὁμωνυμίας ἑαυτόν, οὐ τὴν ἀλήθειαν 5 παραλογίζη. Ἔστι γὰρ καὶ κατὰ φύσιν καὶ παρὰ φύσιν δειλία· καὶ κατὰ φύσιν μὲν δειλία ἐστὶ δύναμις κατὰ συστολὴν τοῦ ὄντος ἀνθεκτικὴ, παρὰ φύσιν δὲ παράλογος συστολή. Τὴν οὖν παρὰ φύσιν ὁ Κύριος, ἅτε δι' ἐκ προδοσίας οὔσαν λογισμῶν, ὅλως οὐ προσήκατο, τὴν δὲ κατὰ φύσιν, ὡς τῆς ἐνυπαρχούσης τῇ φύσει 10 ἀντιποιητικῆς τοῦ εἶναι δυνάμεως ἐνδεικτικὴν, θέλων δι' ἡμᾶς, ὡς ἀγαθός, ἐδέξατο. Οὐ γὰρ προσηγεῖται ἐν τῷ Κυρίῳ καθάπερ ἐν ἡμῖν, τῆς θελήσεως τὰ φυσικά, ἀλλ' ὡσπερ πεινάσας ἀληθῶς καὶ διψήσας, οὐ τρόπῳ τῷ καθ' ἡμᾶς ἐπέινασεν καὶ ἐδίψησεν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ ἡμᾶς (ἐκουσίως γάρ), οὕτω καὶ δειλιάσας ἀλη- 15 θῶς, οὐ καθ' ἡμᾶς, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμᾶς ἐδειλίασε. Καὶ καθόλου φάναι, πᾶν φυσικὸν ἐπὶ Χριστοῦ, συνημμένον ἔχει τῷ κατ' αὐτὸ λόγῳ καὶ τὸν ὑπὲρ φύσιν τρόπον, ἵνα καὶ ἡ φύσις διὰ τοῦ λόγου πιστωθῇ, καὶ ἡ οἰκονομία διὰ τοῦ τρόπου.

ΠΥΡ. Οὐκοῦν ἵνα τὴν λεπτὴν ταύτην καὶ τοῖς πολλοῖς δύσ- 20 ληπτον τεχνολογίαν ἐκφύγωμεν, Θεὸν τέλειον τὸν αὐτόν, καὶ ἄνθρωπον τέλειον ὁμολογήσωμεν, τὰ λοιπὰ πάντα ἐκκλίνοντες, ὡς τοῦ τελείου τὰ φυσικὰ παρ' ἑαυτῷ συνεμφαίνοντος.

ΜΑΞ. Εἰ τὸ λέγειν τὰς φύσεις ἄνευ τῆς ἐκάστη προσούσης 25 ιδιότητος, ἢ Θεὸν τέλειον καὶ ἄνθρωπον τέλειον τὸν Χριστόν, ἄνευ τῶν τῆς τελειότητος γνωρισμάτων, ἀπηρτισμένης κατὰ σὲ εὐσεβείας ἐστὶ, ἀναθεματιζέθωσαν αἱ σύνοδοι, καὶ πρὸ τούτων οἱ Πατέρες, οὐ μόνον τὰς φύσεις, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκάστης φύσεως ιδιότητα ὁμολογεῖν ἡμῖν νομοθετήσαντες, καὶ οὐ μόνον Θεὸν τέ- 30 λειον καὶ ἄνθρωπον τέλειον τὸν αὐτόν, ἀλλὰ καὶ τῆς τελειότητος τὰ γνωρίσματα, τουτέστιν ὄρατὸν καὶ ἀόρατον τὸν αὐτόν καὶ ἕνα λέγοντες, θνητὸν καὶ ἀθάνατον, φθαρτὸν καὶ ἀφθαρτον, ἀπτὸν καὶ ἀναφῆ, κτιστὸν καὶ ἄκτιστον, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν εὐσεβῆ ἔννοιαν, καὶ δύο εὐσεβῶς θελήματα τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐνὸς ἐδογματίσαν, οὐ μόνον διὰ τοῦ ὠρισμένου ἀριθμοῦ τῶν δύο, ἀλλὰ καὶ δι'

ΠΥΡ. "Αν ὑπάρχει σ' ἐμᾶς ἡ δειλία φυσικῶς, κι αὐτὴ εἶναι ἀπὸ τὰ διαβλητὰ, ἄρα, σύμφωνα μ' ἐσᾶς, ὑπάρχουν φυσικῶς μέσα μας τὰ διαβεβλημένα, δηλαδή ἡ ἁμαρτία.

ΜΑΞ. Πάλι ἐξαιτίας τῆς ὁμωνυμίας ὀδηγεῖς σὲ παραλογισμό τὸν ἑαυτὸ σου καὶ ὄχι τὴν ἀλήθεια. Πράγματι ὑπάρχει δειλία καὶ καταφύση καὶ παραφύση. Καὶ καταφύση δειλία βέβαια εἶναι ἡ δύναμη ἡ ἀνθεκτικὴ τοῦ ὄντος κατὰ συστολή, ἐνῶ παραφύση εἶναι ἡ παράλογη συστολή. Τὴν παραφύση λοιπὸν δειλία, ἐπειδὴ προέρχεται ἀπὸ προδοσίαν λογισμῶν, ὁ Κύριος δὲν τὴν εἶχε καθόλου, ἐνῶ τὴν καταφύση, ὡς ἐνδεικτικὴ τῆς δυνάμεως ποὺ ἐνυπάρχει στὴ φύση καὶ ἀντιποιεῖται τὸ εἶναι, ὡς ἀγαθός, θέλοντας τὴ δέχθηκε γιὰ χάρη μας. Γιατὶ δὲν προηγοῦνται στὸν Κύριο, ὅπως σ' ἐμᾶς, ἀπὸ τὴ θέληση τὰ φυσικὰ. Ἄλλὰ πείνασε βέβαια ἀληθινὰ καὶ δίψασε, ὄχι ὅμως μὲ τὸν τρόπο τῆς δικῆς μας πείνας καὶ δίψας, ἀλλὰ μὲ τρόπο ποὺ μᾶς ξεπερνᾷ, ἐπειδὴ ἤθελε. Ἔτσι καὶ δείλιασε ἀληθινὰ, ὄχι ὅπως ἐμεῖς, ἀλλὰ δείλιασε μὲ τρόπο πάνω ἀπὸ ἐμᾶς. Καὶ γιὰ νὰ μιλήσω γενικᾶ, κάθε φυσικὸ στὸν Χριστὸ ἔχει συνημμένον στὸ λόγον του καὶ τὸν πάνω ἀπὸ τὴ φύση τρόπο, ὥστε καὶ ἡ φύση νὰ βεβαιωθεῖ μὲ τὸ λόγον, καὶ ἡ οἰκονομία μὲ τὸν τρόπο.

ΠΥΡ. Γιὰ ν' ἀποφύγομε λοιπὸν αὐτὴ τὴ λεπτὴ καὶ δυσνόητη γιὰ τοὺς πολλοὺς τεχνικὴ ἀνάλυση, ἃς ὁμολογήσομε τὸν ἴδιον τέλειον Θεὸ καὶ τέλειον ἄνθρωπον, ἀποφεύγοντας ὅλα τὰ ὑπόλοιπα, ἐπειδὴ τὸ τέλειον συνεμφαίνει στὸν ἑαυτὸ του τὰ φυσικὰ στοιχεῖα.

ΜΑΞ. Ἄν τὸ νὰ ὁμολογοῦμε τὶς φύσεις χωρὶς τὴν ἰδιότητα κάθε μᾶς, ἢ τέλειον Θεὸ καὶ τέλειον ἄνθρωπον τὸν Χριστό, χωρὶς τὰ γνωρίσματα τῆς τελειότητος, ἀποτελεῖ κατὰ τὴ γνώμη σου ὀλοκληρωμένη εὐσέβεια, ἃς ἀναθεματιστοῦν οἱ σύνοδοι καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτὲς οἱ Πατέρες, ποὺ νομοθέτησαν νὰ ὁμολογοῦμε ὄχι μόνον τὶς φύσεις, ἀλλὰ καὶ τὴν ἰδιότητα κάθε φύσης, καὶ ὄχι μόνον Θεὸ τέλειον καὶ ἄνθρωπον τέλειον τὸν ἴδιον, ἀλλὰ καὶ τὰ γνωρίσματα τῆς τελειότητος, δηλαδή νὰ λέμε ὄρατό κι ἀόρατο τὸν ἕνα καὶ τὸν αὐτόν, θνητὸ κι ἀθάνατο, φθαρτὸ καὶ ἀφθαρτο, ποὺ δέχεται ἀφή ἀλλὰ καὶ δὲν δέχετε, κτιστὸ καὶ ἄκτιστο. Καὶ μ' αὐτὴ τὴν ἐννοίαν δογματίσαν μ' εὐσέβεια καὶ δύο θελήματα τοῦ ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ, κι ὄχι μονάχα

άντωνυμίας τοῦ ἄλλο καὶ ἄλλο, καὶ δι' ἀναλογίας τοῦ θεῖον εἰπεῖν καὶ ἀνθρώπινον. Οὐ γὰρ ἐνὶ τρόπῳ ἢ τοῦ ἀριθμοῦ περιορίζεται φύσις.

ΠΥΡ. Εἰ οὐ δυνατόν ἐστι τὰς φωνὰς ταύτας λέγεσθαι διὰ
5 τὴν τῶν αἵρετιζόντων ἐπήρειαν, ἀρκεσθῶμεν κἀν μόνοις τοῖς
συνοδικῶς εἰρημένοις, καὶ μήτε ἓν, μήτε δύο εἴπωμεν τὰ θελήματα.

ΜΑΞ. Εἰ τὰ συνοδικῶς καὶ μόνον εἰρημένα χρῆ ὁμολογεῖν,
οὔτε τὴν μίαν τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην, περιεκτι-
10 κὴν πάσης τῆς τοῦ μυστηρίου οὔσαν εὐσεβείας, χρῆ λέγειν, συνοδικῶς οὐκ ἐκπεφωνημένην. Πλὴν ὅτι καὶ οὕτω ταῖς φύσεσι καὶ
τοῖς αὐτῶν ιδιώμασι καὶ τὰ θελήματα συνομολογεῖν βιασθήσεσθε. Εἰ γὰρ τὰ φυσικῶς προσόντα ταῖς φύσεσι τοῦ Χριστοῦ,
ιδιώματα αὐτῶν εἶναι λέγετε, φυσικῶς δὲ ἑκατέρω αὐτοῦ φύσει
15 τὸ θέλειν ἐμπέφυκεν, ἄρα μετὰ τῶν ἄλλων φυσικῶν ιδιωμάτων,
καὶ τὰ θελήματα ταῖς φύσεσι συνομολογεῖν ἀναγκασθήσεσθε.

Ἄλλως τε δέ, εἰ αἱ σύνοδοι ἐπὶ τῇ τοῦ ἐνὸς θελήματος φωνῇ καὶ Ἀπολινάριον καὶ Ἄρειον ἀνεθεμάτισαν, ἑκατέρου αὐτῶν ταύτη πρὸς σύστασιν τῆς ἰδίας αἵρέσεως ἀποχρησαμένου,
20 τοῦ μὲν ὁμοούσιον τῷ Λόγῳ διὰ τούτου τὴν σάρκα βουλομένου δεῖξαι, τοῦ δὲ ἑτεροούσιον τὸν Υἱὸν πρὸς τὸν Πατέρα εἰσαγαγεῖν ἀγωνιζομένου, πῶς εὐσεβεῖν ἡμᾶς δυνατόν, τὰς ἐναντίας τοῖς αἵρετικοῖς φωνὰς οὐχ ὁμολογοῦντας; Ἡ δὲ πέμπτη σύνοδος, ἵνα πάντα παραλίπω, θεσπίσασα αὐτολεξί, «Πάντα τὰ τῶν ἁγίων
25 Ἀθανασίου, καὶ Βασιλείου, καὶ Γρηγορίων», καὶ ἄλλων τινῶν προσδιωρισμένως «ἐγκρίτων διδασκάλων συντάγματα», ἐν οἷς καὶ τὰ δύο ἔγκεινται θελήματα, δέχεσθαι, καὶ δύο παραδεδώκασι (παρέδωκε) θελήματα.

ΠΥΡ. Καὶ οὐ δοκεῖ σοι τὰς τῶν πολλῶν πλήττειν ἀκοὰς τὸ
30 φυσικὸν θέλημα λεγόμενον;

ΜΑΞ. Ὑπεξαιρουμένης τῆς θείας, πόσα εἶδη ζωῆς ἐν τοῖς οὔσιν εἶναι λέγεις;

μέ τὸν ὀρισμένο ἀριθμὸ δύο, ἀλλὰ καὶ μέ τὴν ἀντωνυμία ἄλλο καὶ ἄλλο, καὶ μέ τὸ νὰ τὸν ποῦν κατ' ἀναλογία θεῖο καὶ ἀνθρώπινο. Γιατὶ ἡ φύση τοῦ ἀριθμοῦ δὲν περιορίζεται σ' ἓνα τρόπο.

ΠΥΡ. Ἐάν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ λέμε αὐτὰ τὰ ἐπίθετα ἕξαιτίας τῆς βλαπτικῆς ἐπίδρασης τῶν αἰρετικῶν, ἃς ἀρκεστοῦμε τουλάχιστο σὲ ὅσα ἔχουν εἰπωθεῖ ἀπὸ τὶς συνόδους, καὶ ἃς μὴν ποῦμε οὔτε ἓνα οὔτε δύο θελήματα.

ΜΑΞ. Ἐάν πρέπει νὰ ὁμολογοῦμε ὅσα ἔχουν διατυπωθεῖ ἀπὸ τὶς συνόδους καὶ μόνο, δὲν πρέπει νὰ λέμε οὔτε τὴ μία σαρκωμένη φύση τοῦ Θεοῦ Λόγου, ποῦ περιέχει τὸ μυστήριον ὅλης τῆς εὐσέβειας, ἐπειδὴ δὲν ἔχει ἐκφραστεῖ ἀπὸ σύνοδο. Πλὴν ὅμως καὶ ἔτσι θ' ἀναγκασθεῖτε μαζὶ μέ τὶς φύσεις καὶ τὰ ἰδιώματά τους νὰ συνομολογεῖτε καὶ τὰ θελήματα. Γιατὶ, ἂν ὅσα ὑπάρχουν φυσικῶς σὲ τὶς φύσεις τοῦ Χριστοῦ, λέτε ὅτι εἶναι ἰδιώματά τους, καὶ φυσικῶς σὲ κάθε μία φύση ἀπὸ αὐτὲς τὶς δύο εἶναι ἔμφυτη ἢ θέληση, ἄρα μαζὶ μέ τὰ ἄλλα φυσικὰ ἰδιώματα θ' ἀναγκασθεῖτε νὰ συνομολογεῖτε μέ τὶς φύσεις καὶ τὰ θελήματα.

Ἐξάλλου, ἂν οἱ σύνοδοι γιὰ τὴν ἀναφήνηση τοῦ ἑνὸς θελήματος ἀναθεμάτισαν καὶ τὸν Ἀπολινάριον καὶ τὸν Ἄρειον, ἐπειδὴ καθένας ἀπὸ τοὺς δύο τὴν χρησιμοποίησε γιὰ νὰ συστήσει τὴν ἴδια του τὴν αἵρεση, ἀφοῦ ὁ ἓνας ἤθελε νὰ δείξει μ' αὐτὸ τὴ σάρκα ὁμοούσια μέ τὸ Λόγον, καὶ ὁ ἄλλος ἀγωνιζόταν νὰ εἰσαγάγει ἕτερούσιον τὸν Υἱὸ πρὸς τὸν Πατέρα, πῶς εἶναι δυνατὸν ἡμεῖς νὰ μένομε στὴν εὐσέβεια, ἂν δὲν ὁμολογοῦμε τὶς ἀντίθετες πρὸς τοὺς αἰρετικούς γνῶμες, Ἡ πέμπτη σύνοδος, γιὰ νὰ παραλείψω ὅλα τ' ἄλλα, θεσπίζοντας νὰ δεχόμεστε μ' αὐτὲς τὶς λέξεις, «Ὅλες τὶς διδασκαλίαι τῶν ἁγίων Ἀθανασίου καὶ Βασιλείου καὶ τῶν Γρηγορίων» καὶ κάποιων ἄλλων βεβαιωμένα διακεκριμένων διδασκάλων, στοὺς ὁποίους βρίσκονται καὶ τὰ δύο θελήματα, μᾶς ἔχουν παραδώσει καὶ δύο θελήματα.

ΠΥΡ. Καὶ δὲν νομίζεις, ὅτι ἐνοχλεῖ τὴν ἀκοή τῶν πολλῶν, ὅταν λέμε φυσικὸ θέλημα;

ΜΑΞ. Ἐάν ἕξαιρέσομε τὴ θεία ζωὴν, πόσα εἶδη ζωῆς νομίζεις ὅτι ὑπάρχουν στὰ ὄντα;

ΠΥΡ. Αὐτὸς εἶπέ.

ΜΑΞ. Τρία εἶδη ζωῆς εἰσιν.

ΠΥΡ. Ποῖα ταῦτα;

ΜΑΞ. Ἡ φυσική, ἡ αἰσθητική, ἡ νοερά.

5 ΠΥΡ. Οὕτως ἔχει.

ΜΑΞ. Ἐπειδὴ δὲ ἕκαστον λόγῳ τινὶ δημιουργίας τῶν ἄλλων διακέκριται, τίς ὁ διακριτικὸς καὶ ἰδιάζων ἐκάστου εἶδους λόγος;

ΠΥΡ. Καὶ τοῦτο εἶπεῖν σε ἀξιῶ.

10 ΜΑΞ. Τῆς μὲν φυτικῆς ἴδιον ἡ θρεπτικὴ καὶ ἀύξητικὴ καὶ γεννητικὴ κίνησις, τῆς δὲ αἰσθητικῆς ἡ καθ' ὄρμην κίνησις, τῆς δὲ νοεραῆς ἡ ἀυτεξούσιος.

ΠΥΡ. Πάνυ εὐκρινῆ καὶ ἀσύγχυτον τὴν τῆς ἐκάστου εἶδους ζωῆς παρέστησας ιδιότητα.

15 ΜΑΞ. Εἰ εὐκρινῆς καὶ ἀσύγχυτος ἡ ἐκάστου ἐδείχθη ιδιότης, πάλιν ζητῶ, εἰ κατὰ φύσιν πρόσεστι τῇ φυτικῇ ἡ θρεπτικὴ καὶ ἀύξητικὴ καὶ γεννητικὴ κίνησις, καὶ τῇ αἰσθητικῇ ἡ καθ' ὄρμην.

ΠΥΡ. Κατὰ φύσιν ἀναμφιβόλως.

20 ΜΑΞ. Οὐκοῦν καὶ τῇ νοεραῖ ἀκολούθως ἡ ἀυτεξούσιος κίνησις.

ΠΥΡ. Καὶ τοῦτο πάντως δώσει ὁ ἀκόλουθα ταῖς οἰκείαις ἀρχαῖς δογματίζων.

ΜΑΞ. Εἰ οὖν κατὰ φύσιν πρόσεστι τοῖς νοεροῖς ἡ ἀυτεξού-
 25 σιος κίνησις, ἄρα πᾶν νοερὸν καὶ φύσει θελητικόν. Θέλησιν γὰρ τὸ ἀυτεξούσιον ὁ μακάριος ὠρίσατο Διάδοχος ὁ Φωτικῆς εἶναι. Εἰ δὲ πᾶν νοερὸν καὶ φύσει θελητικόν, γέγονε δὲ ὁ Θεὸς Λόγος σὰρξ ἀληθῶς λογικῶς τε καὶ νοεραῶς ἐψυχωμένη, ἄρα καὶ καθ' ὃ ἄνθρωπος, οὐσιωδῶς ὁ αὐτὸς ἦν θελητικός. Εἰ δὲ τοῦτο, οὐκ
 30 ἄρα τὰς τῶν εὐσεβῶν ἀκοὰς πλήττει λεγόμενον τὸ φυσικὸν θέλημα, ἀλλὰ τὰς τῶν αἰρετιζόντων.

ΠΥΡ. Πές μας ἐσύ.

ΜΑΞ. Ὑπάρχουν τρία εἶδη τῆς ζωῆς.

ΠΥΡ. Ποιά εἶναι αὐτά;

ΜΑΞ. Ἡ φυσικὴ ζωὴ, ἡ αἰσθητικὴ ζωὴ, ἡ νοερὴ ζωὴ.

ΠΥΡ. Ἔτσι εἶναι.

ΜΑΞ. Κι ἐπειδὴ τὸ καθένα τους διακρίνεται ἀπὸ τὰ ἄλλα γιὰ κάποιον λόγο δημιουργίας, ποῖος εἶναι ὁ διακριτικὸς καὶ ἰδιάζων λόγος καθενὸς εἶδους;

ΠΥΡ. Ζητῶ κι αὐτὸ νᾶ τὸ πεῖς ἐσύ.

ΜΑΞ. Τῆς φυσικῆς ζωῆς ἰδιαίτερο γνώρισμα εἶναι ἡ θρεπτικὴ καὶ αὐξητικὴ καὶ γεννητικὴ λειτουργία, τῆς αἰσθητικῆς εἶναι ἡ κίνηση σύμφωνα μὲ τις ὁρμές, καὶ τῆς νοερῆς ἡ αὐτεξούσια κίνηση.

ΠΥΡ. Μᾶς παρουσίασες μὲ πάρα πολὺ μεγάλη εὐκρίνεια καὶ ἀσύγχυτη τὴν ἰδιότητα κάθε εἶδους ζωῆς.

ΜΑΞ. Ἄν φάνηκε εὐκρινῆς καὶ ἀσύγχυτη ἡ ἰδιότητα κάθε εἶδους, πάλι ζητῶ νᾶ πεῖς, ἂν ὑπάρχει σύμφωνα μὲ τὴ φύση του στὴ φυσικὴ ζωὴ ἡ θρεπτικὴ, αὐξητικὴ καὶ γεννητικὴ λειτουργία, καὶ στὴν αἰσθητικὴ ἡ λειτουργία ἡ σύμφωνη μὲ τὴν ὁρμὴ.

ΠΥΡ. Χωρὶς ἀμφιβολία, σύμφωνα μὲ τὴ φύση.

ΜΑΞ. Κατ' ἀκολουθίαν λοιπὸν καὶ στὴ νοερὴ ὑπάρχει ἡ αὐτεξούσια λειτουργία.

ΠΥΡ. Θὰ τὸ δεχθεῖ κι αὐτὸ ὅπωςδήποτε ὅποιος δογματίζει μὲ συνέπεια στὶς δικές του ἀρχές.

ΜΑΞ. Ἄν λοιπὸν σύμφωνα μὲ τὴ φύση τους ὑπάρχει στὰ νοερά ἡ αὐτεξούσια λειτουργία, ἄρα κάθε νοερὸ εἶναι καὶ θελητικὸ ἀπὸ τὴ φύση του. Γιατὶ ὁ μακάριος Διάδοχος Φωτικῆς ὄρισε ὅτι ἡ θέληση εἶναι τὸ αὐτεξούσιο. Ἄν λοιπὸν κάθε νοερὸ εἶναι καὶ θελητικὸ ἀπὸ τὴ φύση του καὶ ἂν ὁ Θεὸς Λόγος ἔγινε σάρκα ἀληθινὰ προικισμένος μὲ ψυχὴ λογικὴ καὶ νοερή, ἄρα καὶ κατὰ τὸ ὅτι εἶναι ἄνθρωπος, ἦταν ὁ ἴδιος θελητικὸς ὡς πρὸς τὴν οὐσία. Κι ἂν συμβαίνει αὐτὸ, τότε βέβαια δὲν ἐνοχλεῖ τὴν ἀκοή τῶν εὐσεβῶν ἂν μιλᾶμε γιὰ φυσικὸ θέλημα, ἀλλὰ τὶς ἀκοές τῶν αἱρετικῶν.

ΠΥΡ. Ἐγὼ μὲν ἤδη ἐν τοῖς φθάσασι ἐπέισθην, φυσικὰ εἶναι
 τὰ ἐπὶ Χριστοῦ θελήματα, καὶ περὶ τούτου ἑτέραν οὐκ ἐπιζητῶ
 ἀπόδειξιν. Οὐχ ἦττον γὰρ τῶν θεωδῶς ἐκπεφασμένων, αὐτὴν
 τῶν ὄντων τὴν φύσιν ὁ λόγος μαρτυροῦσαν ἔδειξε, ὡς καταλλή-
 5 λως ταῖς ἑαυτοῦ φύσεσιν ὁ αὐτὸς θέλων ἦν, εὐδοκῶν μὲν ὡς
 Θεός, ὑπακούων δὲ ὡς ἄνθρωπος, καὶ ὅτι κατάλληλα πάντως
 τὰ φυσικὰ θελήματα ταῖς φύσεσιν. Ἄναρχον μὲν τῆς ἀνάρχου,
 καὶ τῆς ἠργμένης ἠργμένον, καὶ ὅτι οὐ δυνατὸν εἰς ἓν θελημά
 ποτε συμπεσεῖν ἀλλήλοις, κἂν ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ εἰσιν, ὥσπερ
 10 καὶ αἱ φύσεις, τὸ ἀναρχον καὶ τὸ ἠργμένον, τὸ ἄκτιστον καὶ τὸ
 κτιστόν, τὸ ποιῆσαν καὶ τὸ ποιηθέν, τὸ ἄπειρον καὶ τὸ πεπερα-
 σμένον, τὸ θεῶσαν καὶ τὸ θεωθέν. Οἱ δὲ ἐν τῷ Βυζαντίῳ, ἔτι
 πρὸς τὰ φυσικὰ θελήματα ἀντιστατοῦντες, κατ' οἰκείωσίν φασιν
 εἰρηκέναι τοὺς Πατέρας ἔχειν τὸν Κύριον τὸ ἀνθρώπινον θέλη-
 15 μα.

ΜΑΞ. Ἐπειδὴ αὐτὸς τῆς τοιαύτης αὐτῶν θαυμαστῆς καὶ
 λαμπρᾶς καθηγήσω παιδεύσεως, κατὰ ποίαν οἰκείωσιν τοῦτό
 φασιν; Ἄρα τὴν οὐσιώδη, καθ' ἣν τὰ φυσικῶς προσόντα ἕκα-
 στος ἔχων, διὰ τὴν φύσιν οἰκειοῦται, ἢ τὴν σχετικὴν, καθ' ἣν φι-
 λικῶς τὰ ἀλλήλων οἰκειούμεθα καὶ στέργομεν, μηδὲν τούτων
 αὐτοὶ ἢ πάσχοντες ἢ ἐνεργοῦντες;

20 ΠΥΡ. Τὴν σχετικὴν δηλονότι.

ΜΑΞ. Οὐκοῦν πρὶν τούτου δεῖξαι τὸ ἄτοπον, δικαιότερον
 ἂν εἶη ἀκριβέστερον ἐξετάσαι, εἴ τε φύσει θελητικὸς ἐστὶν ὁ ἄν-
 θρωπος, εἴ τε καὶ μῆ. Τούτου γὰρ δεικνυμένου, σαφέστερον γε-
 νήσεται τῆς τοιαύτης αἰρέσεως τὸ βλάσφημον.

25 ΠΥΡ. Εἰ δοκεῖ, τοῦτο ἐξετάσωμεν.

ΜΑΞ. Ἀδίδακτα εἶναι τὰ φυσικά, οὐ μόνον οἱ λόγῳ τὴν φύ-
 σιν διασκεψάμενοι καὶ τῶν πολλῶν διαφέροντες ἔφασαν, ἀλλὰ
 καὶ ἡ τῶν χυδαιότερων συνήθεια. Εἰ δὲ τὰ φυσικὰ ἀδίδακτα,
 ἀδίδακτον δὲ ἔχομεν τὸ θέλειν· οὐδεὶς γὰρ ποτε θέλειν διδάσκε-
 30 ται· ἄρα φύσει θελητικὸς ὁ ἄνθρωπος. Καὶ πάλιν, εἰ φύσει λογι-

ΠΥΡ. Ἐγὼ βέβαια ἤδη μὲ ὅσα εἰπώθηκαν πείσθηκα, ὅτι τὰ θελήματα τοῦ Χριστοῦ εἶναι δύο, καὶ γι' αὐτὸ τὸ θέμα δὲν ἐπιζητῶ ἄλλη ἀπόδειξις. Γιατὶ καθόλου λιγότερο ἀπὸ ὅσα ἀποδείχθησαν θεϊκὰ, ὁ λόγος ἔδειξε ὅτι μαρτυρεῖ ἢ ἴδια ἢ φύση τῶν ὄντων, ὅτι σύμφωνα μὲ τις φύσεις του ἦταν ὁ ἴδιος πού ἤθελε, εὐδοκῶντας ὡς Θεὸς καὶ ὑπακούοντας ὡς ἄνθρωπος, καὶ ὅτι τὰ φυσικὰ θελήματα εἶναι ὅπωςδήποτε σύμφωνα μὲ τις φύσεις. Ἄναρχο δηλαδὴ τὸ θέλημα τῆς ἀναρχῆς φύσης, καὶ μὲ ἀρχὴ τὸ θέλημα τῆς φύσης πού ἔχει ἀρχή, καὶ ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συμπέσουν ποτὲ μεταξύ τους σὲ ἓνα θέλημα, ἔστω κι ἂν εἶναι τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἰδίου, ὅπως καὶ οἱ φύσεις, τὸ χωρὶς ἀρχὴ καὶ τὸ μὲ ἀρχή, τὸ ἀκτιστο καὶ τὸ κτιστό, ὁ ποιητὴς καὶ τὸ ποίημα, τὸ ἀπειρο καὶ τὸ πεπερασμένο, αὐτὸ πού θέωσε καὶ τὸ θεωμένο. Οἱ Βυζαντινοὶ ὅμως, ἐπειδὴ ἀντιτίθενται στὰ φυσικὰ θελήματα, ἰσχυρίζονται ὅτι οἱ Πατέρες ἔχουν πεί, ὅτι ὁ Κύριος ἔχει τὸ ἀνθρώπινο θέλημα κατὰ οἰκείωση.

ΜΑΞ. Ἐπειδὴ ὁ ἴδιος ἔγινες καθηγητὴς τῆς θαυμαστῆς καὶ λαμπρῆς παιδείας τους, σύμφωνα μὲ ποιά οἰκείωση λένε ὅτι γίνεται αὐτό; Τὴν οἰκείωση ἀραγε ὡς πρὸς τὴν οὐσία, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἔχοντας καθέννας τὰ φυσικὰ προσόντα, τὰ οἰκειοῦνται ἐξαιτίας τῆς φύσης, ἢ τὴ σχετικὴ οἰκείωση, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία οἰκειοῦμαστε καὶ ἀποδεχόμεστε φιλικὰ ὅ,τι συμβαίνει στοὺς ἄλλους, ἐνῶ ἐμεῖς οἱ ἴδιοι οὔτε πάσχομε οὔτε ἐνεργοῦμε κάτι ἀπὸ αὐτά;

ΠΥΡ. Εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι σύμφωνα μὲ τὴ σχετικὴ.

ΜΑΞ. Λοιπὸν, πρὶν δείξομε τὴν ἀτοπία τοῦ πράγματος, θὰ ἦταν πὸ δίκαιο νὰ ἐξετάσομε ἀκριδέστερα, ἂν ὁ ἄνθρωπος εἶναι θελητικὸς ἢ καὶ δὲν εἶναι. Γιατί, ἂν δειχθεῖ αὐτό, θὰ γίνῃ σαφέστερη ἢ βλασφημία αὐτῆς τῆς αἵρεσης.

ΠΥΡ. Ἄς τὸ ἐξετάσομε, ἂν νομίζεις.

ΜΑΞ. Αὐτὰ πού ὑπάρχουν φυσικὰ δὲν διδάσκονται· δὲν τὸ εἶπαν μόνο ὅσοι ἐξέτασαν λογικὰ τὴ φύση καὶ πού διαφέρουν ἀπὸ τοὺς πολλούς, ἀλλὰ τὸ λέγει καὶ ἡ συνήθεια τῶν ἀπαιδευτῶν. Ἄν λοιπὸν τὰ φυσικὰ δὲν διδάσκονται, τότε καὶ χωρὶς νὰ διδαχθοῦμε ἔχομε τὴ θέληση· γιατί κανένας ποτὲ δὲν διδάσκειται νὰ θέλει· ἄρα

κὸς ὁ ἄνθρωπος, τὸ δὲ φύσει λογικὸν καὶ φύσει αὐτεξούσιον, τὸ γὰρ αὐτεξούσιον, κατὰ τοὺς Πατέρας, θέλησίς ἐστίν, ἄρα φύσει θελητικὸς ὁ ἄνθρωπος. Καὶ πάλιν, εἰ ἐν τοῖς ἀλόγοις ἄγει μὲν ἢ φύσις, ἄγεται δὲ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐξουσιαστικῶς κατὰ θέλησιν
 5 κινουμένῳ, ἄρα φύσει θελητικὸς ὁ ἄνθρωπος. Καὶ πάλιν, εἰ κατ' εἰκόνα τῆς μακαρίας καὶ ὑπερουσίου Θεότητος ὁ ἄνθρωπος γεγένηται, αὐτεξούσιος δὲ φύσει ἢ θεία φύσις, ἄρα καὶ ὁ ἄνθρωπος, ὡς αὐτῆς ὄντως εἰκῶν, αὐτεξούσιος τυγχάνει φύσει· εἰ δὲ αὐτεξούσιος φύσει, θελητικὸς ἄρα φύσει ὁ ἄνθρωπος· εἴρηται
 10 γὰρ ἤδη, ὡς τὸ αὐτεξούσιον θέλησιν ὠρίσαντο οἱ Πατέρες. Ἔτι τε, εἰ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐνυπάρχει τὸ θέλειν, καὶ οὐ τοῖς μὲν ἐνυπάρχει, τοῖς δὲ οὐκ ἐνυπάρχει· τὸ δὲ κοινῶς πᾶσιν ἐνθεωρούμενον φύσιν χαρακτηρίζει ἐν τοῖς ὑπ' αὐτὸ ἀτόμοις· ἄρα φύσει θελητικὸς ὁ ἄνθρωπος.

15 ΠΥΡ. Δέδεικται διὰ πλειόνων φύσει θελητικὸς ὢν ὁ ἄνθρωπος.

ΜΑΞ. Τούτου οὖν περιφανῶς δειχθέντος, διασκεψώμεθα, ὡς ἀνωτέρω ὑπεθέμεθα, καὶ τῆς αὐτῶν προτάσεως τὸ ἄτοπον.

ΠΥΡ. Διασκεψώμεθα.

20 ΜΑΞ. Εἰ φύσει θελητικὸς ὁ ἄνθρωπος, ὡς δέδεικται, κατ' αὐτοὺς δὲ κατὰ τὴν ἐν ψιλῇ σχέσει οἰκείωσιν τὸ ἀνθρώπινον θέλημα εἶχεν ὁ Χριστός, ἀνάγκη αὐτοῦς, εἴπερ ταῖς οἰκείαις ἀρχαῖς στοιχοῦσι, καὶ τὰ ἄλλα ἡμῖν φυσικὰ μετ' αὐτοῦ, φημὶ δὴ τοῦ κατὰ φύσιν θελήματος, κατ' οἰκείωσιν ψιλὴν λέγειν, καὶ εὐρεθήσεται
 25 αὐτοῖς ἢ τῆς ὄλης οἰκονομίας θεωρία καὶ μίμησις κατὰ φαντασίαν λαμβανομένη. Ἐπειτα, εἰ ἡ ψῆφος Σεργίου, οὐ τοῦς πῶς, ἀλλὰ τοῦς ἀπλῶς δύο θελήματα εἰπόντας ἀνεθεμάτισε, λέγουσι δὲ οὗτοι δύο, κἂν εἰ ἐσφαλμένως, διὰ τὴν οἰκείωσιν, ἄρα οἱ ταύτης προϊστάμενοι τῷ κατ' αὐτῶν συνηγοροῦσι ἀναθέματι. Καὶ

ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀπὸ τῆ φύση του θελητικός. Καὶ ἐπίσης, ἂν ὁ ἄνθρωπος εἶναι λογικὸς ἀπὸ τῆ φύση του καὶ τὸ φύσει λογικὸ εἶναι καὶ φύσει αὐτεξούσιο (γιατὶ τὸ αὐτεξούσιο κατὰ τοὺς Πατέρες εἶναι θέληση), ἄρα ὁ ἄνθρωπος εἶναι θελητικός ἀπὸ τῆ φύση του. Καὶ πάλι· ἂν στὰ ἄλογα ζῶα ἐκείνη πού ὁδηγεῖ εἶναι ἡ φύση, ἐνῶ αὐτὴ ὁδηγεῖται στὸν ἄνθρωπο πού κινεῖται μὲ θέληση ἐξουσιαστική, ἄρα ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀπὸ τῆ φύση του θελητικός. Καὶ ἀκόμη· ἂν ὁ ἄνθρωπος ἔχει γίνεи σύμφωνα μὲ τὴν εἰκόνα τῆς μακάριος καὶ ὑπερούσιας θεότητος, καὶ ἂν ἡ θεία φύση εἶναι αὐτεξούσια, ἄρα καὶ ὁ ἄνθρωπος, ὡς εἰκόνα τῆς πραγματικῆς, εἶναι ἀπὸ τῆ φύση του αὐτεξούσιος. Κι ἂν ἀπὸ τῆ φύση του εἶναι αὐτεξούσιος, ἄρα ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀπὸ τῆ φύση του θελητικός. Γιατὶ εἶπαμε πιὸ πάνω ὅτι τὸ αὐτεξούσιο τὸ ὄρισαν οἱ Πατέρες ὡς θέληση. Κι ἀκόμα, ἂν ὑπάρχει μέσα σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἡ θέληση, κι ὄχι σὲ μερικούς ναὶ καὶ σ' ἄλλους ὄχι, κι αὐτὸ πού ὑπάρχει σὲ ὅλους χαρακτηρίζει τὴν φύση τῶν ἀτόμων πού περιέχει, ἄρα ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀπὸ τῆ φύση του θελητικός.

ΠΥΡ. Ἐποδείχθηκε μὲ πάρα πολλὰ ἐπιχειρήματα, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀπὸ τῆ φύση του θελητικός.

ΜΑΞ. Ἐφοῦ λοιπὸν αὐτὸ ἀποδείχθηκε περίλαμπρα, ἄς ἐξετάσομε, ὅπως προτείναμε πιὸ πάνω, καὶ τὴν ἀτοπία τῆς πρότασης ἐκείνων.

ΠΥΡ. Ἐς τὴν ἐξετάσομε.

ΜΑΞ. Ἐν ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀπὸ τῆ φύση του θελητικός, ὅπως δείξαμε, καὶ σύμφωνα μ' αὐτοὺς ὁ Χριστὸς εἶχε τὸ ἀνθρώπινο θέλημα μὲ τὴν οἰκείωση τῆς ἀπλῆς σχέσης, εἶναι ἀνάγκη, ἂν εἶναι συνεπεῖς μὲ τὶς ἀρχές τους, νὰ λένε ὅτι εἶχε καὶ τὶς ἄλλες φυσικὲς λειτουργίες μαζί μ' αὐτό, ἐννοῶ τὸ φυσικὸ θέλημα, μὲ ἀπλῆ οἰκείωση, καὶ θὰ βρεθεῖ ὅλη ἡ θεωρία καὶ ἡ διδασκαλία τῆς οἰκονομίας νὰ λαμβάνεται ἀπὸ αὐτοὺς κατὰ φαντασία. Ἐπειτα, ἂν ἡ ἀπόφαση τοῦ Σεργίου ἀναθεμάτισε ἐκείνους πού μίλησαν γιὰ δύο θελήματα γενικὰ, κι ὄχι γιὰ τὸ πῶς αὐτὰ εἶναι δύο, καὶ αὐτοὶ ὁμολογοῦν δύο ἕξαιτίας τῆς οἰκείωσης, ἔστω κι ἂν εἶναι λάθος, ἄρα οἱ πρωτεργάτες τῆς ἀπόφασης αὐτῆς συνηγοροῦν στὸ ἀνάθεμα ἑνα-

πάλιν, εἰ, κατὰ τὴν ὑπ' αὐτῶν διεκδικουμένην πρότασιν, τοῖς θελήμασι πρόσωπα συνεισάγονται, ἄρα δύο θελήματα λέγοντες, καὶ εἰ ἐσφαλμένως, διὰ τὴν οἰκείωσιν, ὡς εἴρηται, καὶ τὰ συνεισαγόμενα αὐτοῖς, κατὰ τὴν τοιαύτην πρότασιν, λέξουσι πρό-
5 σωπα. Καὶ τίς οἴσει τὴν εἰς δύο πρόσωπα τοῦ ἐνὸς κατατομὴν;

ΠΥΡ. Τί οὖν οἱ Πατέρες; οὐχ ἡμέτερον εἶπον εἶναι, ὅπερ ὁ Χριστὸς ἐν ἑαυτῷ ἐτύπωσε θέλημα;

ΜΑΞ. Ναί, ἡμέτερον.

ΠΥΡ. Οὐκοῦν οὐ τὸ προσὸν αὐτῷ φύσει διὰ τοῦ ἀνθρωπί-
10 νου ἐσήμαναν, ἀλλ' ὅπερ κατ' οἰκείωσιν ἀνεδέξατο.

ΜΑΞ. Ἐπειδὴ καὶ τὴν ἡμετέραν φύσιν ὡσαύτως ἀνειληφέναι αὐτὸν ἔφασαν, ἄρα κατ' αὐτοὺς καὶ αὐτὴν τὴν φύσιν κατ' οἰκείωσιν ψιλὴν ἔχων εὐρεθήσεται. Εἰ γὰρ ἐκεῖνο ἀληθές, καὶ τοῦτο· εἰ δὲ τοῦτο ψευδές, κάκεῖνο.

15 ΠΥΡ. Τί οὖν; τὸ ἡμέτερον ἐν ἑαυτῷ τυπῶσαι εἰπόντες, τὸ αὐτῷ φύσει προσὸν ἐσήμαναν;

ΜΑΞ. Ναί.

ΠΥΡ. Πῶς τοῦτό φης;

ΜΑΞ. Ἐπειδὴ ὁ αὐτὸς ὄλος ἦν Θεὸς μετὰ τῆς ἀνθρωπότη-
20 τος, καὶ ὄλος ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος μετὰ τῆς θεότητος, αὐτός, ὡς ἄνθρωπος, ἐν ἑαυτῷ καὶ δι' ἑαυτοῦ τὸ ἀνθρώπινον ὑπέταξε τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, τύπον ἡμῖν ἑαυτὸν ἄριστον καὶ ὑπογραμμὸν διδούς πρὸς μίμησιν, ἵνα καὶ ἡμεῖς, πρὸς αὐτὸν ὡς ἀρχηγὸν τῆς ἡμῶν ἀφορῶντες σωτηρίας, τὸ ἡμέτερον ἐκουσίως προσχωρή-
25 σωμεν τῷ Θεῷ, ἐκ τοῦ μηκέτι θέλειν παρ' ὃ αὐτὸς θέλει.

ΠΥΡ. Ἐκεῖνοι οὐ προθέσει κακῆ καὶ πανουργίᾳ τινὶ τοῦτο εἶπον, ἀλλὰ βουλόμενοι τὴν ἄκραν ἔνωσιν δηλῶσαι.

ΜΑΞ. Εἰ τοῦτο τοῖς ἀπὸ Σεβήρου δοθῆ, οὐκ εὐλόγως λοιπόν, ὅσον πρὸς τὸ δοθὲν λῆμμα, κάκεῖνοι λέξουσιν· ὅτι οὐ κακῆ

ντίον τους. Καὶ ἐπίσης· ἂν, σύμφωνα μὲ τὴν πρότασι πού ὑπερασπίζονται, μαζί μὲ τὰ θελήματα εἰσάγονται πρόσωπα, ἄρα λέγοντας δύο θελήματα, ἔστω καὶ ἐσφαλμένα, ἐξαιτίας τῆς οἰκείωσης, ὅπως εἶπαμε, θὰ δεχθοῦν, σύμφωνα μὲ τὴν πρότασι αὐτή, καὶ τὰ πρόσωπα μαζί τους. Καὶ ποιὸς θὰ δεχθεῖ τὸν τεμαχισμό τοῦ ἑνὸς σὲ δύο πρόσωπα;

ΠΥΡ. Τί λοιπὸν εἶπαν οἱ Πατέρες; δὲν εἶπαν ὅτι εἶναι δικό μας τὸ θέλημα πού διαμόρφωσε μέσα του ὁ Χριστός;

ΜΑΞ. Βέβαια, δικό μας.

ΠΥΡ. Ἐπομένως μὲ τὸ ἀνθρώπινο δὲν ἐδήλωσαν αὐτὸ πού ὑπῆρχε σ' αὐτὸν ἀπὸ τῆ φύση του, ἀλλὰ αὐτὸ πού δέχθηκε μὲ τὴν οἰκείωση.

ΜΑΞ. Ἐπειδὴ εἶπαν ἐπίσης ὅτι εἶχε ἀναλάβει καὶ τὴ δική μας φύση, ἄρα, σύμφωνα μ' αὐτούς, θὰ βρεθεῖ ὅτι ἔχει καὶ τὴν ἴδια τὴ φύση μὲ ἀπλῆ οἰκείωση. Γιατί, ἂν εἶναι ἀληθινὸ τὸ πρῶτο, θὰ εἶναι καὶ τὸ δεύτερο· κι ἂν εἶναι ψευδὲς τὸ δεύτερο, θὰ εἶναι καὶ τὸ πρῶτο.

ΠΥΡ. Τί λοιπὸν; λέγοντας ὅτι διαμόρφωσε στὸν ἑαυτό του τὸ δικό μας, σήμαναν αὐτὸ πού ὑπῆρχε σ' αὐτὸν ἀπὸ τὴ φύση του;

ΜΑΞ. Ναί.

ΠΥΡ. Πῶς τὸ ἐννοεῖς αὐτό;

ΜΑΞ. Ἐπειδὴ ὁ ἴδιος ἦταν ὅλος Θεὸς μὲ τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ ὅλος ἀνθρώπος μὲ τὴ θεότητα, ὁ ἴδιος ὡς ἀνθρώπος στὸν ἑαυτό του καὶ μέσω τοῦ ἑαυτοῦ του ὑπέταξε τὸ ἀνθρώπινο στοιχεῖο στὸ Θεὸ καὶ Πατέρα, δίνοντας σ' ἐμᾶς παράδειγμα γιὰ μίμησι ἀριστοτὸν ἑαυτό του, ὥστε κι ἐμεῖς, ἀτενίζοντας σ' αὐτὸν ὡς τὸν ἀρχηγὸ τῆς σωτηρίας μας¹, νὰ ὑποτάξομε ἐκούσια τὸ δικό μας θέλημα στὸν Θεό, μὲ τὸ νὰ μὴ θέλομε πὰ ἄλλο ἀπὸ αὐτὸ πού θέλει ἐκεῖνος.

ΠΥΡ. Ἐκεῖνοι δὲν μίλησαν μὲ κάποια κακὴ πρόθεσι καὶ πανουργία, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἤθελαν νὰ δηλώσουν τὴν ἄκρα ἔνωσι.

ΜΑΞ. Ἄν αὐτὸ ἀποδοθεῖ στοὺς Σεβηριανούς, εὐλογοῖ δὲν θὰ ποῦνε κι ἐκεῖνοι, ὡς πρὸς τὴν πρότασι πού εἶπαμε, ὅτι «Δὲ μλοῦ-

2. Ἐβρ. 2, 10 καὶ 12, 2.

προθέσει ἢ πανουργία τινί, μίαν λέγομεν φύσιν, ἀλλὰ βουλόμενοι, καθάπερ καὶ ὑμεῖς, διὰ τοῦ ἐνὸς θελήματος τὴν ἄκραν ἔνωσιν δι' αὐτῆς δεῖξαι; Τοῖς γὰρ αὐτῶν κατ' αὐτῶν, ὃν τρόπον καὶ Δαβὶδ κατὰ τοῦ Γολιάθ, χρήσονται ὄπλοις. Ἴδου ἐν θέλημα λέγοντες, ταῖς αὐταῖς ἐκείνοις καὶ ἐννοίαις καὶ φωναῖς συμπίπτουσι. Πλὴν τοῦτο τὸ ἐν θέλημα, τί βούλονται ὀνομάζειν; δίκαιοι γὰρ εἰσι τούτου τὴν προσηγορίαν δοῦναι.

ΠΥΡ. Γνωμικὸν τοῦτό φασιν.

ΜΑΞ. Οὐκοῦν, ἢ γνωμικὸν καὶ παράγωγον· εἰ δὲ παράγωγον, ἢ γνώμη, ὡς πρωτότυπον, οὐσία ἔσται.

ΠΥΡ. Οὐκ ἔστιν ἢ γνώμη οὐσία.

ΜΑΞ. Εἰ οὐσία οὐκ ἔστι, ποιότης ἐστί, καὶ εὐρεθήσεται ποιότης ἐκ ποιότητος, ὅπερ ἀδύνατον. Τί οὖν φασι τὴν γνώμην;

ΠΥΡ. Ἡ γνώμη οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἢ ὅπερ ὁ μακάριος αὐτὴν ὠρίσατο Κύριλλος, ὅτι τρόπος ζωῆς.

ΜΑΞ. Ὁ τρόπος τῆς κατ' ἀρετὴν, φέρε εἰπεῖν, ἢ κακίαν ζωῆς, ἄρα ἐξ ἐπιλογῆς ἡμῖν πρόσεστιν ἢ οὐ;

ΠΥΡ. Ἐξ ἐπιλογῆς πάντως.

ΜΑΞ. Θέλοντες οὖν καὶ βουλευόμενοι ἐπιλεγόμεθα, ἢ ἀθελήτως καὶ ἀβουλευτύως;

ΠΥΡ. Ὁμολογουμένως θέλοντες καὶ βουλευόμενοι.

ΜΑΞ. Οὐκοῦν ἢ γνώμη οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἢ ποιά θέλησις, σχετικῶς τινος ἢ ὄντος ἢ νομιζομένου ἀγαθοῦ ἀντεχομένη.

ΠΥΡ. Ὅρθως τὴν τοῦ πατρικοῦ ὄρου ἐποιήσω ἐξήγησιν.

ΜΑΞ. Εἰ ὀρθῶς ἢ τοῦ πατρικοῦ ὄρου ἐξάπλωσις γεγένηται, πρῶτον μὲν οὐ δυνατὸν γνωμικὸν λέγειν θέλημα. Πῶς γὰρ ἐκ θελήματος θέλημα προελθεῖν ἐνδέχεται; Ἐπειτα δὲ καὶ γνώμην λέγοντες ἐπὶ Χριστοῦ, ὡς ἢ περὶ αὐτῆς ἔδειξε ζήτησις, ψιλὸν αὐτὸν δογματίζουσιν ἄνθρωπον, βουλευτικῶς διατιθέμενον καθ'

με μὲ κάποια κακὴ πρόθεση καὶ πανουργία γιὰ μία φύση, ἀλλὰ θέλομε, ὅπως κι ἔσεις, μὲ τὸ ἓνα θέλημα νὰ δείξομε τὴν ἄκρα ἔνωση μὲ αὐτὴ»; Ὅπως δηλαδὴ ὁ Δαβὶδ κατὰ τοῦ Γολιάθ³, θὰ χρησιμοποιοῦν ἐναντίον τους τὰ ἴδια τὰ δικά τους ὅπλα. Νὰ πού, λέγοντας ἓνα θέλημα, συμπίπτουν μ' ἐκείνους στὰ ἴδια νοήματα καὶ στὶς ἴδιες λέξεις. Ἄλλ' αὐτὸ τὸ ἓνα θέλημα, τί ἐπιθυμοῦν νὰ τὸ ὀνομάζουν; Γιατί σωστὸ εἶναι νὰ δώσουν τὴ σημασία του.

ΠΥΡ. Λένε ὅτι (τὸ θέλημα) εἶναι τῆς γνώμης.

ΜΑΞ. Ἄν λοιπὸν εἶναι τῆς γνώμης, θὰ εἶναι παρὰγωγὸ· ἂν ὅμως εἶναι παρὰγωγὸ, τότε ἡ γνώμη, ὡς πρωτότυπο, θὰ εἶναι οὐσία.

ΠΥΡ. Ἡ γνώμη δὲν εἶναι οὐσία.

ΜΑΞ. Ἄν δὲν εἶναι οὐσία, εἶναι ποιότητα, καὶ θὰ βρεθεῖ ποιότητα νὰ προέρχεται ἀπὸ ποιότητα, πράγμα πὺ εἶναι ἀδύνατο. Τί λένε λοιπὸν ὅτι εἶναι ἡ γνώμη;

ΠΥΡ. Ἡ γνώμη δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ ὅπως τὴν ὅρισε ὁ μακάριος Κύριλλος, ὅτι εἶναι τρόπος ζωῆς.

ΜΑΞ. Ὁ τρόπος, λόγου χάρη, τῆς ζωῆς τῆς σύμφωνης μὲ τὴν ἀρετὴ ἢ τὴν κακία, ἔρχεται ἄραγε σ' ἐμᾶς ἀπὸ ἐπιλογὴ ἢ ὄχι;

ΠΥΡ. Ὅπωςδήποτε ἀπὸ ἐπιλογὴ.

ΜΑΞ. Μὲ τὴ θέλησή μας λοιπὸν κι ἔπειτ' ἀπὸ σκέψη κάνομε τὴν ἐπιλογὴ μας, ἢ χωρὶς τὴ θέλησή μας καὶ χωρὶς σκέψη;

ΠΥΡ. Χωρὶς ἀμφιβολία μὲ τὴ θέλησή μας κι ἔπειτ' ἀπὸ σκέψη.

ΜΑΞ. Ἐπομένως ἡ γνώμη δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ ἓνα εἶδος θέλησης, πὺ στηρίζεται σὲ κάποιο ἢ πραγματικὸ ἢ νομιζόμενο ἀγαθόν.

ΠΥΡ. Ἐδωσες ὀρθὰ τὴν ἐξήγηση τοῦ πατερικοῦ ὀρισμοῦ.

ΜΑΞ. Ἄν ἔγινε ὀρθὰ ἡ ἐξήγηση τοῦ πατερικοῦ ὀρισμοῦ, πρῶτο δὲν εἶναι δυνατόν νὰ λέμε, ὅτι τὸ θέλημα εἶναι τῆς γνώμης. Πῶς δηλαδὴ εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ προέλθει θέλημα ἀπὸ θέλημα; Δεύτερον, κι ὅταν λένε γνώμη στὸν Χριστό, ὅπως ἔδειξε ἡ συζήτησή μας γι' αὐτὴ, τὸν δογματίζουν ἀπλὸ ἄνθρωπο, πὺ σκέφτεται

ἡμᾶς, ἀγνοοῦντά τε καὶ ἀμφιβάλλοντα, καὶ ἀντικείμενα ἔχοντα, εἶπερ τις περὶ τῶν ἀμφιβαλλομένων καὶ οὐ περὶ τοῦ ἀναμφιβόλου βουλευέται. Ἡμεῖς μὲν γὰρ ἀπλῶς, φύσει καλοῦ, φυσικῶς ἔχομεν τὴν ὄρεξιν, τοῦ δὲ πῶς καλοῦ πειραν διὰ ζητήσεως καὶ 5 βουλήσ. Καὶ διὰ τοῦτο ἐφ' ἡμῶν καὶ γνώμη προσφυῶς λέγεται, τρόπος οὐσα χρήσεως, οὐ λόγος φύσεως, ἐπεὶ καὶ ἀπειράκις μετέβαλεν ἡ φύσις. Ἐπὶ δὲ τοῦ ἀνθρωπίνου τοῦ Κυρίου, οὐ ψιλῶς καθ' ἡμᾶς ὑποστάντος, ἀλλὰ θεϊκῶς (Θεὸς γὰρ ἦν ὁ δι' ἡμᾶς ἐξ ἡμῶν σαρκὶ πεφηνῶς), γνώμη λέγεσθαι οὐ δύναται. Αὐτὸ γὰρ τὸ 10 εἶναι, ἡγουν τὸ θεϊκῶς ὑποστῆναι, φυσικῶς καὶ τὴν πρὸς τὸ καλὸν εἶχεν οἰκείωσιν, καὶ τὴν πρὸς τὸ κακὸν ἀλλοτριώσιν, καθὼς καὶ ὁ μέγας τῆς Ἐκκλησίας ὀφθαλμὸς Βασιλείος ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ μδ' ψαλμοῦ διδάσκων, ἔφη· «Κατὰ τοῦτο δὲ ἐκλήψη καὶ τὸ Ἡσαΐα περὶ αὐτοῦ εἰρημένον, ὅτι Πρὶν ἢ γνῶναι τὸ παιδίον, ἢ 15 προελέσθαι πονηρὰ, ἐκλέξεται τὸ ἀγαθόν. Διότι πρὶν ἢ γνῶναι τὸ παιδίον ἀγαθὸν ἢ κακόν, ἀπειθεῖ πονηρίᾳ τοῦ ἐκλέξασθαι τὸ ἀγαθόν. Τὸ γάρ, 'πρὶν' ἢ δηλοῖ ὅτι οὐ καθ' ἡμᾶς ζητήσας καὶ βουλευσάμενος, ἀλλὰ θεϊκῶς ὑποστάς, αὐτῷ εἶναι, τὸ ἐκ φύσεως εἶχεν ἀγαθόν».

20 ΠΥΡ. Τί οὖν; Φυσικαὶ εἰσιν αἱ ἀρεταί;

ΜΑΞ. Ναί, φυσικαί.

ΠΥΡ. Καὶ εἰ φυσικαί, διὰ τί μὴ ἐπίσης πᾶσιν ἐνυπάρχουσι τοῖς ὁμοφυέσι;

ΜΑΞ. Πᾶσι τοῖς ὁμοφυέσιν ἐπίσης ἐνυπάρχουσι.

25 ΠΥΡ. Καὶ πόθεν ἐν ἡμῖν τοσαύτη ἀνισότης;

ΜΑΞ. Ἐκ τοῦ μὴ ἐπίσης ἐνεργεῖν τὰ τῆς φύσεως. Ὡς, εἶπερ πάντες ἴσως, ἐφ' ᾧ καὶ γεγόναμεν, ἐνηργοῦμεν τὰ φυσικά, μία ἄρα ἐδείκνυτο ἐν πᾶσιν, ὡσπερ ἡ φύσις, οὕτω καὶ ἀρετὴ, τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον οὐκ ἐπιδεχομένη.

30 ΠΥΡ. Εἰ οὐκ ἐξ ἀσκήσεως ἡμῖν τὰ φυσικὰ πρόεισιν, ἀλλ' ἐκ δημιουργίας, ἢ δὲ ἀρετὴ φυσικὴ, πῶς πόνω καὶ ἀσκήσει τὰς ἀρετάς, φυσικὰς οὐσας, κτώμεθα;

ὅπως ἑμεῖς, ἀγνοεῖ καὶ ἀμφιβάλλει, καὶ ἔχει αὐτὰ πού εἶναι ἀντίθε-
τὰ του· ἂν βέβαια σκέφτεται κάποιος γιὰ τὰ ἀμφιβαλλόμενα καὶ
ὄχι γιὰ τὸ ἀναμφίβολο. Ἐμεῖς δηλαδή ἀπλῶς ἔχομε τὴ φυσικὴ ἐπι-
θυμία τοῦ φύσει καλοῦ, τὴν πείρα ὅμως τοῦ συγκεκριμένου καλοῦ
τὴν ἀποχτοῦμε μὲ τὴ συζήτηση καὶ τὴ σκέψη. Καὶ γι' αὐτὸ προσ-
φυῶς λέγεται γνώμη καὶ σ' ἑμᾶς, ἀφοῦ εἶναι ἓνας τρόπος χρησιμο-
ποίησης, ὄχι λόγος τῆς φύσης, ἐπειδὴ ἡ φύση μεταβλήθηκε ἄπει-
ρες φορές. Στὸ ἀνθρώπινο ὅμως στοιχεῖο τοῦ Κυρίου, πού δὲν
ἔλαβε ὑπόσταση ἀπλῆ συμφωνα μ' ἑμᾶς, ἀλλὰ θεϊκὴ (γιατὶ ἦταν
Θεὸς αὐτὸς πού γιὰ χάρη μας φανερώθηκε σ' ἑμᾶς μὲ σὰρκα), δὲν
μπορεῖ νὰ λέγεται γνώμη. Γιατὶ τὸ εἶναι σ' αὐτόν, δηλαδή τὸ νὰ
λάβει ὑπόσταση θεϊκᾶ, εἶχε φυσικῶς καὶ τὴν οἰκείωση πρὸς τὸ
καλὸ καὶ τὴν ἀποξένωση πρὸς τὸ κακὸ, ὅπως καὶ ὁ μέγας ὀφθαλ-
μὸς τῆς Ἐκκλησίας Βασίλειος διδάσκει στὴν ἐρμηνεία τοῦ μδ'
ψαλμοῦ, λέγοντας· «Σύμφωνα μ' αὐτὸ θὰ ἐννοήσεις κι αὐτὸ πού
εἶπε γι' αὐτόν ὁ Ἡσαΐας ὅτι, Προτοῦ γνωρίσει τὸ παιδί ἢ προτιμή-
σει τὰ πονηρὰ, θὰ ἐκλέξει τὸ καλὸ». Γιατὶ προτοῦ γνωρίσει τὸ
παιδί τὸ καλὸ ἢ τὸ κακὸ, ἀρνεῖται ἀπὸ πονηρία νὰ ἐκλέξει τὸ καλόν.
Τὸ «προτοῦ» δηλαδή δηλώνει ὅτι δὲν ἀναζήτησε καὶ δὲν ἀποφάσι-
σε, ὅπως γίνεται μ' ἑμᾶς, ἀλλὰ μὲ τρόπο θεϊκόν, στὸ ἴδιο του τὸ εἶναι
εἶχε ἐκ φύσεως τὸ ἀγαθόν.

ΠΥΡ. Τί λοιπόν; οἱ ἀρετὲς εἶναι φυσικές;

ΜΑΞ. Βέβαια φυσικές.

ΠΥΡ. Κι ἂν εἶναι φυσικές, γιατί δὲν ὑπάρχουν ἐξίσου σ' ὅλους
πού ἔχουν τὴν ἴδια φύση;

[ΜΑΞ. Ὑπάρχουν ἐξίσου σὲ ὅλους πού ἔχουν τὴν ἴδια φύση].

ΠΥΡ. Κι ἀπὸ ποῦ προέρχεται ἡ τόση ἀνισότητά μεταξύ μας;

ΜΑΞ. Ἀπὸ τὸ ὅτι δὲν ἐνεργοῦμε ὅλοι ἐξίσου τὰ φυσικά.
Γιατί, ἂν ὅλοι ἐξίσου ἐνεργούσαμε τὰ φυσικά, πράγμα βέβαια γιὰ
τὸ ὁποῖο κι ἔχομε γίνε, θὰ δειχνόταν σὲ ὅλους, ὅπως ἡ φύση, ἔτσι
καὶ ἡ ἀρετὴ μία, μὴ ἐπιδεχόμενη τὸ περισσότερο καὶ τὸ λιγότερο.

ΠΥΡ. Ἄν τὰ φυσικά δὲν τὰ ἔχομε ἀπὸ ἄσκηση, ἀλλὰ ἀπὸ τὴ
δημιουργία μας, καὶ ἡ ἀρετὴ εἶναι φυσικὴ, πῶς, ἐνῶ οἱ ἀρετὲς εἶ-
ναι φυσικές, τίς ἀποχτοῦμε μὲ κόπο καὶ μὲ ἄσκηση;

ΜΑΞ. Ἡ ἄσκησις καὶ οἱ ταύτη ἐπόμενοι πόνοι, πρὸς τὸν μόνον διαχωρίσαι τὴν ἐμφυρεῖσαν δι' αἰσθήσεως ἀπάτην τῇ ψυχῇ ἐπενοήθησαν τοῖς φιλαρέτοις, οὐ πρὸς τὸ ἔξωθεν προσφάτως ἐπεισαγαγεῖν τὰς ἀρετὰς· ἔγκεινται γὰρ ἡμῖν ἐκ δημιουργίας, 5 ὡς εἴρηται· ὅθεν καὶ ἅμα τελείως διακριθῆ ἡ ἀπάτη, ἅμα καὶ τῆς κατὰ φύσιν ἀρετῆς τὴν λαμπρότητα ἐνδείκνυται ἡ ψυχὴ. Ὁ γὰρ μὴ ἄφρων, φρόνιμος· καὶ ὁ μὴ δειλὸς ἢ θρασύς, ἀνδρεῖος· καὶ ὁ μὴ ἀκόλαστος, σώφρων· καὶ ὁ μὴ ἄδικος, δίκαιος. Κατὰ φύσιν δὲ ὁ λόγος, φρόνησις ἐστὶ· καὶ τὸ κριτήριον, δικαιοσύνη, καὶ ὁ 10 θυμὸς, ἀνδρεία, καὶ ἡ ἐπιθυμία, σωφροσύνη. ἼΑρα τῇ ἀφαιρέσει τῶν παρὰ φύσιν, τὰ κατὰ φύσιν καὶ μόνα διαφαίνεσθαι εἴωθεν, ὡσπερ καὶ τῇ τοῦ ἰοῦ ἀποβολῇ, ἢ τοῦ σιδήρου κατὰ φύσιν αὐγῇ καὶ λαμπρότης.

ΠΥΡ. Μεγίστη ἐντεῦθεν ἀναδέδεικται βλασφημία τοῖς 15 γνώμην ἐπὶ Χριστοῦ λέγουσιν.

ΜΑΞ. Χρὴ μὴδὲ τοῦτο παρελθεῖν ἀπαρασήμαντον, ὅτι πολύτροπον καὶ πολύσημον παρὰ τε τῇ ἀγίᾳ Γραφῇ καὶ τοῖς ἀγίοις Πατράσιν ἐστὶ τὸ τῆς γνώμης ὄνομα, ὡς τοῖς ἐπιμελῶς ἀναγινώσκουσι δῆλον ὑπάρχει. Ποτὲ μὲν γὰρ ἐπὶ παραινέσεως καὶ 20 ὑποθήκης αὐτὸ φέρουσιν, ὡς ὅταν λέγῃ ὁ Ἀπόστολος· «Περὶ δὲ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν Κυρίου οὐκ ἔχω· γνώμην δὲ δίδωμι»· ποτὲ δὲ ἐπεὶ βουλῆς, ἡνίκα ὁ μακάριος λέγει Δαβίδ· «Ἐπὶ τὸν λαόν σου κατεπανουργέσαντο γνώμην», ὅπερ ἄλλος ἐκδότης σαφηνίζων, ἐπὶ τὸν λαόν σου, ἔφη, κατεπανουργέσαντο βουλήν· 25 ποτὲ δὲ ἐπὶ τῆς ψήφου, ὀπηνίκα Δανιήλ, ὁ ἐν προφήταις μέγας, λέγει περὶ τινος· «Ἐξῆλθεν ἡ γνώμη ἡ ἀναιδῆς ἐκ προσώπου τοῦ βασιλέως»· ποτὲ δὲ ἐπὶ δόξης ἢ πίστεως ἢ φρονήματος, ἡνίκα Γρηγόριος ὁ τῆς Θεολογίας ἐπώνυμος ἐν τῷ πρώτῳ Περὶ Υἱοῦ λόγῳ διέξεισιν· «Ἐπεὶ δὲ τὸ μὲν ἐπιτιμᾶν οὐ μέγα, ρᾶστον γάρ,

ΜΑΞ. Ἡ ἄσκησις καὶ οἱ κόποι ποῦ τῆ συνοδεύουν ἐπινοήθη-
καν ἀπὸ τοὺς φίλους τῆς ἀρετῆς, μόνον γιὰ νὰ διαχωριστεῖ ἡ ἀπάτη
ποῦ εἰσχώρησε στὴν ψυχὴ μέσω τῶν αἰσθήσεων, καὶ ὄχι γιὰ νὰ
βάξουν μέσα μας ἀπ' ἔξω νεοφερμένες τὶς ἀρετές· γιὰτί βρῖσκονται,
ὅπως εἶπαμε, μέσα μας ἀπὸ τὴ δημιουργία μας. Γι' αὐτὸ καὶ μόλις
διακριθεῖ τελείως ἡ ἀπάτη, ἀμέσως ἡ ψυχὴ δείχνει ἐπάνω τῆς τῆ
λαμπρότητα τῆς φυσικῆς ἀρετῆς. Γιατί, ὅποιος δὲν εἶναι ἀνόητος,
εἶναι φρόνιμος, καὶ ὅποιος δὲν εἶναι δειλὸς ἢ θρασύς, εἶναι γεν-
ναῖος· καὶ ὅποιος δὲν εἶναι ἀκόλαστος, εἶναι σώφρων, καὶ ὅποιος δὲν
εἶναι ἀδικός, εἶναι δίκαιος. Ὁ καταφύσις δηλαδὴ λόγος εἶναι φρό-
νησις, ἡ καταφύσις κρίσις εἶναι δικαιοσύνη, ὁ καταφύσις θυμὸς
εἶναι γενναϊότητα, καὶ ἡ κατὰ φύσιν ἐπιθυμία εἶναι σωφροσύνη.
Ἄρα μόνον μὲ τὴν ἀφαίρεσις τῶν παραφύσις συνήθως διακρίνονται
τὰ καταφύσις, ὅπως βέβαια καὶ μὲ τὴν ἀφαίρεσις τῆς σκουριᾶς φαί-
νεται ἡ φυσικὴ στίλβη καὶ λαμπρότητα τοῦ σιδήρου.

ΠΥΡ. Ἀπὸ αὐτὰ ἀποδείχθηκε μέγιστη βλασφημία ἐκείνων
ποῦ μιλοῦν γιὰ γνώμη προκειμένου γιὰ τὸν Χριστό.

ΜΑΞ. Οὔτε αὐτὸ πρέπει νὰ περάσει χωρὶς νὰ τὸ ἐπισημάνομε,
καθόσον ἡ λέξις 'γνώμη' στὴν ἀγία Γραφή καὶ στοὺς Πατέρες ἔχει
πολλές σημασίες καὶ ἐξηγεῖται μὲ πολλοὺς τρόπους, ὅπως εἶναι
φανερό σ' ὅσους μελετοῦν προσεκτικὰ. Γιατί ἄλλοτε τὴ χρησιμο-
ποιοῦν σὲ παραίνεσις καὶ συμβουλή, ὅπως ὅταν λέει ὁ Ἀπόστολος,
«Γιὰ τοὺς παρθένους βέβαια δὲν ἔχω ἐντολὴ τοῦ Κυρίου, δίνω
ὅμως τὴ γνώμη μου»⁴, καὶ ἄλλοτε ὡς σκέψη καὶ σχέδιο, ὅπως ὅταν
ὁ μακάριος Δαβὶδ λέγει· «Εἰς βάρος τοῦ λαοῦ σου ἐξύφαναν σχέ-
δια πανούργα»⁵, τὸ ὁποῖο διασαφηνίζοντάς το ἄλλος ἐκδότης,
λέγει, «ἔδωσαν στὸ λαό σου πανούργα συμβουλή»· ἄλλοτε πάλι
ἔχει τὴ σημασία τῆς ἀπόφασις, ὅπως ὅταν ὁ Δανιήλ, ὁ μέγας
προφήτης, λέγει γιὰ κάποιον «Βγήκε ἡ ἀπόφασις ἡ ἀδιάντροπη
ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ βασιλιᾶ»⁶. Ἄλλοτε σημαίνει δοξασιὰ ἢ πίστις ἢ
φρόνιμα, ὅπως ὅταν ὁ Γρηγόριος, ὁ ἐπώνυμος τῆς θεολογίας, στὸν
πρῶτο λόγο του Περὶ Υἱοῦ λέγει· «Τὸ νὰ ἐπιτιμᾶ κανεὶς δὲν εἶναι

4. Α' Κορ. 7, 25.

5. Ψαλμ. 32, 4.

6. Δαν. 2, 15.

καὶ τοῦ βουλομένου παντός, τὸ δὲ ἀντεισάγειν τὴν ἑαυτοῦ γνώμην ἀνδρός ἐστὶν εὐσεβοῦς καὶ νοῦν ἔχοντος». Καὶ ἀπλῶς, ἵνα μὴ, καθ' ἑν τὰ πάντα διεξερχόμενος, ὄχλον ἐπισωρεύσω τῷ λόγῳ, κατὰ εἰκοσιοκτῶ σημαινόμενα παρά τε τῇ ἀγίᾳ Γραφῇ καὶ
5 τοῖς ἀγίοις Πατράσιν ἐπιτηρησάμενος, τὸ τῆς γνώμης εὖρον ὄνομα· οὐδὲ γὰρ κοινοῦ τινος ἢ ἰδικοῦ ἐμφαίνει χαρακτῆρα, ἀλλ' ἢ ἐκ τῶν πρὸ αὐτοῦ λεγομένων, ἢ τῶν ἐφεξῆς, ἢ τοῦ λέγοντος κανονίζεται διάνοια. Διὸ καὶ ἀδύνατον ἐνὶ καὶ μόνῳ σημαινομένῳ, τὸ τοιοῦτο ἀφορίσαι ὄνομα.

10 ΠΥΡ. Πῶς γὰρ ἐνδέχεται τὸ πολλαχῶς λεγόμενον, ἐνός τινος εἶναι ἀποκληρωτικόν;

ΜΑΞ. Ἴνα οὖν τὸ αἴσχος τῆς τοιαύτης αἰρέσεως φανερώτερον γένηται, καὶ ἑτέρως τὴν τοιαύτην διασκεψώμεθα πρότασιν.

15 ΠΥΡ. Εἶ σοι φίλον, διασκεψώμεθα.

ΜΑΞ. Ἐν θέλημα λέγοντες, εἴτε προαιρετικόν, εἴτε γνωμικόν, εἴτε ἐξουσιαστικόν, εἰ καὶ ἑτέρως πως αὐτὸ καλεῖν βούλοιντο· οὐ γὰρ διαφερόμεθα περὶ τούτου, ἢ θεῖον, ἢ ἀγγελικόν, ἢ ἀνθρώπινον τοῦτο λέγειν βιασθήσονται. Καὶ προηγουμένως μὲν,
20 ὁπότερον τούτων αὐτὸ εἴπωσι, φυσικὸν λέξουσιν· εἴπερ ἑκάτερον αὐτῶν φύσεως ὑπάρχει δηλωτικόν· καὶ ὅπερ διὰ τῆς διαιρετικῆς μεθόδου φεύγειν ἔδοξαν, τοῦτο διὰ τῆς ἀναλυτικῆς συνιστῶντες ἐδείχθησαν. Ἐφεπομένως δέ, εἰ μὲν θεῖον αὐτὸ λέξουσι, Θεὸν καὶ μόνον φύσει ὄντα τὸν Χριστὸν ἐγνώρισαν· εἰ δὲ ἀγγελικόν,
25 οὔτε Θεὸν οὔτε ἄνθρωπον, ἀλλ' ἀγγελικὴν τινα φύσιν· εἰ δὲ ἀνθρώπινον, ψιλὸν ἄνθρωπον καὶ ὑπεξούσιον αὐτὸν ἔδειξαν.

ΠΥΡ. Ὅπηνίκα ταύταις περιπέσωσι ταῖς ἀτοπίαις, οὔτε φυσικὸν οὔτε γνωμικὸν λέγουσι τὸ θέλημα, ἀλλ' ἐπιτηδειότητι προσεῖναι ἡμῖν φασιν.

30 ΜΑΞ. Ἡ ἐπιτηδειότης αὕτη κατὰ φύσιν ἡμῖν πρόσσεστιν, ἢ οὐ κατὰ φύσιν;

ΠΥΡ. Κατὰ φύσιν.

ΜΑΞ. Οὐκοῦν πάλιν, κατὰ ἀνάλωσιν φυσικὸν λέξουσι τὸ θέλημα, καὶ οὐδὲν ἐκ τῆς περιόδου ταύτης ἀπώναιντο· καὶ ἐπει-

σημαντικὸν εἶναι εὐκόλο καὶ τὸ κάνει ὅποιος θέλει· τὸ νὰ προβάλ-
λει ὅμως τὴ γνώμη του εἶναι πράξις κάποιου ποῦ διαθέτει εὐσέβεια
καὶ νοῦ». Καὶ γενικά, γιὰ νὰ μὴν φορτώνω τὸ λόγο μου ἀναπτύσ-
σοντάς τα ὅλα ἕνα-ἕνα· σὲ εἴκοσι ὀχτῶ σημεῖα στὴν ἁγία Γραφή
καὶ στοὺς Πατέρες προσέχοντας βρήκα τὴ λέξις γνώμη. Δὲν δείχνει
κάποιου γενικοῦ ἢ εἰδικοῦ τὸ χαρακτήρα, ἀλλὰ τὸ νόημα ποῦ δίνει
ὁ ὁμιλῶν ρυθμίζεται ἀνάλογα μὲ τὰ προηγούμενα ἢ τὰ ἐπόμενα.
Ἐπειδὴ εἶναι καὶ ἀδύνατο νὰ περιοριστεῖ αὐτὴ ἡ λέξις σὲ μὰ καὶ
μοναδική σημασία.

ΠΥΡ. Πῶς δηλαδὴ εἶναι δυνατόν, αὐτὸ ποῦ λέγεται μὲ πολλές
σημασίες, νὰ ἀποδοθεῖ σὲ ἕνα μόνο;

ΜΑΞ. Γιὰ νὰ γίνει λοιπὸν φανερότερο τὸ αἶσχος αὐτῆς τῆς
αἴρεσης, ἃς ἐξετάσομε καὶ διαφοροτικὰ αὐτὴ τὴν πρόταση.

ΠΥΡ. Ἐάν θέλεις, ἃς τὸ ἐξετάσομε.

ΜΑΞ. Λέγοντας ἕνα θέλημα, εἴτε προαιρετικόν, εἴτε γνωμικόν,
εἴτε ἐξουσιαστικόν, εἴτε θὰ ἤθελαν καὶ κάπως ἀλλιώτικα νὰ τὸ
ποῦν, ἃς τὸ ποῦν, δὲν εἶναι σ' αὐτὸ ἡ διαφορὰ μας, εἴτε ἐξαναγκα-
στοῦν νὰ τὸ ποῦν ἢ θεῖο ἢ ἀγγελικόν ἢ ἀνθρώπινον. Καὶ πρῶτα πρῶ-
τα, ὅποιο ἀπὸ αὐτὰ χρησιμοποιοῦσιν, θὰ τὸ ποῦν φυσικόν, ἐφόσον
καθένα ἀπὸ αὐτὰ δηλώνει φύσις. Καὶ ἐκεῖνο ποῦ νόμισαν ὅτι μὲ τὴ
διακριτικὴ μέθοδο θ' ἀποφεύγουν, αὐτὸ μὲ τὴν ἀναλυτικὴν ἀποδεί-
χτηκε ὅτι τὸ συνιστοῦσαν. Κατ' ἀκολουθίαν, ἂν τὸ ποῦν θεῖο, ἀνα-
γνωρίζουν ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ἀποκλειστικὰ Θεός· ἂν τὸ ποῦν ἄγ-
γελικόν, δὲν τὸν ἀναγνωρίζουν οὔτε ὡς Θεὸ οὔτε ὡς ἄνθρωπο, ἀλλὰ
σάν κάποια ἀγγελικὴ φύσις. Κι ἂν τὸ ποῦν ἀνθρώπινον, ἀποδεικνύ-
ουν αὐτὸν ἀπλὸ ἄνθρωπο καὶ ὑπαρξὴ ὑπεξούσια.

ΠΥΡ. Ὅποτε κι ἂν περιπέσουν σ' αὐτὲς τὶς ἀτοπίαις, δὲν χαρα-
κτηρίζουν τὸ θέλημα οὔτε φυσικόν οὔτε γνωμικόν, ἀλλὰ λένε ὅτι τὸ
ἀποχτοῦμε μὲ κάποια ἐπιτηδειότητα.

ΜΑΞ. Ἡ ἐπιτηδειότητα αὐτὴ ὑπάρχει σ' ἐμᾶς καταφύσις ἢ
ὄχι καταφύσις;

ΠΥΡ. Καταφύσις βέβαια.

ΜΑΞ. Ἐπομένως πάλι, σύμφωνα μὲ τὴν ἀνάλυσή μας, θὰ
χαρακτηρίσουν τὸ θέλημα φυσικόν, κι ἀπὸ αὐτὸν τὸν κύκλο δὲν θὰ

δὴ ἡ ἐπιτηδειότης ἐκ μαθήσεως ποιεῖται τὴν ἕξιν καὶ τὴν προχείρησιν, ἀπὸ μαθήσεως ἄρα καὶ προκοπῆς ἔσχεν ὁ Χριστὸς κατ' αὐτοὺς τὴν ἕξιν τοῦ θελήματος καὶ τὴν προχείρησιν, καὶ προέκοπτεν, ἀγνοῶν πρὸ τῆς μαθήσεως τὰ μαθήματα. Τίνος οὖν χάριν
 5 τὸν Νεστόριον ἀποστρέφονται, τῶν ἐκείνου θερμῶς ἀντεχόμενοι λέξεων καὶ ἐννοιῶν; Ὅτι δὲ ἐν θέλημα λέγοντες, τὰ ἐκείνου διεκδικοῦσι, καὶ ἡ παρ' αὐτῶν συνηγορουμένη ἔκθεσις μαρτυρεῖ, ἐν θέλημα ἀποφηναμένη τὸν Νεστόριον πρεσβεύειν, ἐπὶ τῶν πλαττομένων αὐτῷ δύο προσώπων.

10 ΜΑΞ. Ἔτι τε τό, φυσικὸν εἶναι θέλημα διωθούμενοι, ἢ ὑποστατικὸν αὐτό, ἢ παρὰ φύσιν λέξουσιν. Ἄλλ' εἰ μὲν ὑποστατικὸν αὐτὸ φήσουσιν, ἑτερόβουλος οὕτω γε ἔσται ὁ Υἱὸς τῷ Πατρὶ. Μόνης γὰρ ὑποστάσεως χαρακτηριστικὸν τὸ ὑποστατικόν. Εἰ δὲ παρὰ φύσιν, τὴν ἐκπτωσιν τῶν αὐτοῦ δογματίζουσιν οὐ-
 15 σιῶν, εἴπερ φθαρτικὰ τῶν κατὰ φύσιν τὰ παρὰ φύσιν.

Ἡδέως δ' ἂν αὐτοὺς καὶ τοῦτο ἐροίμην, ὅτι ὁ τῶν ὄλων Θεὸς καὶ Πατὴρ, καθ' ὃ Πατὴρ θέλει, ἢ καθ' ὃ Θεός; Ἄλλ' εἰ μὲν καθ' ὃ Πατὴρ, ἄλλο αὐτοῦ ἔσται παρὰ τὸ τοῦ Υἱοῦ θέλημα· οὐ γὰρ Πατὴρ ὁ Υἱός· εἰ δὲ καθ' ὃ Θεός, Θεὸς δὲ Υἱός, Θεὸς καὶ τὸ
 20 Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἄρα φύσεως εἶναι τὸ θέλημα δώσουσιν, ἤγουν φυσικόν.

Ἔτι, εἰ κατὰ τοὺς Πατέρας, ὧν τὸ θέλημα ἐν, τούτων καὶ ἡ οὐσία μία ἐστί, κατ' αὐτοὺς δὲ ἐν τὸ θέλημα τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ, ἄρα μίαν καὶ τὴν αὐτὴν
 25 τούτων λέγουσι τὴν οὐσίαν. Καὶ πῶς οὕτω ἀσεβοῦντες, φασίν, ὅτιπερ τοῖς Πατράσιν ἔπονται;

Καὶ πάλιν, εἰ κατὰ τοὺς αὐτοὺς Πατέρας ἢ τῆς φύσεως διαφορὰ ἐν τῷ ἐνὶ θελήματι οὐ διαφαίνεται, ἀνάγκη αὐτοὺς ἢ ἐν θέλημα λέγοντας, φυσικὴν ἐν Χριστῷ μὴ λέγειν διαφορὰν, ἢ φυσι-

κερδίσουν τίποτε. Κι ἐπειδὴ ἡ ἐπιτηδειότητα προέρχεται ἀπὸ τὴν μάθησι πού προκαλεῖ τὴν ἔξι καὶ τὴν ἐτοιμότητα, ἄρα σύμφωνα μ' αὐτοὺς ὁ Χριστὸς ἀπόχτησε τὴν ἔξι νὰ θέλει καὶ τὴν ἐτοιμότητα ἀπὸ μάθησι καὶ προκοπή, καὶ πρόκοβε ἀγνοῶντας πρὶν ἀπὸ τὴν μάθησι τὰ μαθήματα. Γιὰ ποιὸ λόγο λοιπὸν ἀποστρέφονται τὸν Νεστόριο, ἐνῶ ἀποδέχονται θερμὰ τὶς λέξεις καὶ τὶς ἔννοιες του; Κι τὸ ὅτι, λέγοντας ἓνα θέλημα, ὑποστηρίζουν τὶς ἀπόψεις ἐκείνου, τὸ μαρτυρεῖ καὶ ἡ Ἐκθεσι πού εἶναι συνήγορός τους, πού γνωμάτευσε ὅτι ὁ Νεστόριος πρεσβεύει ἓνα θέλημα, στὰ δύο πρόσωπα πού πλάθουν.

Κι ἀκόμα, ἀπορρίπτοντας τὸ ὅτι τὸ θέλημα εἶναι φυσικό, θὰ τὸ ποῦν ἢ ὑποστατικὸ ἢ παραφύση. Ἄλλὰ ἂν τὸ χαρακτηρίσουν ὑποστατικὸ, τότε ὁ Υἱὸς θὰ παρουσιαστῆ μὲ διαφορετικὸ θέλημα ἀπὸ τὸν Πατέρα. Γιὰ τὸ ὑποστατικὸ εἶναι γνώρισμα μόνο τῆς ὑπόστασις. Ἄν τὸ χαρακτηρίσουν ὡς παραφύση, δογματίζουν τὴν ἔκπτωσι τῶν οὐσιῶν του, ἐφόσον βέβαια τὰ παραφύση προκαλοῦν τὴ φθορὰ τῶν καταφύση.

Ἄλλ' εὐχαρίστως θὰ τοὺς ρωτοῦσα κι αὐτό· Ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας τῶν ὄλων θέλει ἐπειδὴ εἶναι Πατέρας ἢ ἐπειδὴ εἶναι Θεός; Ἄλλ' ἂν θέλει ἐπειδὴ εἶναι Πατέρας, θὰ εἶναι ἄλλο τὸ θέλημά του ἀπὸ τοῦ Υἱοῦ· γιατί ὁ Υἱὸς δὲν εἶναι Πατέρας. Ἄν πάλι θέλει ἐπειδὴ εἶναι Θεός, τότε ἐπειδὴ Θεὸς εἶναι ὁ Υἱός, Θεὸς καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ἄρα θὰ ποῦνε ὅτι τὸ θέλημα εἶναι τῆς φύσις, δηλαδὴ φυσικό.

Ἀκόμη, ἂν σύμφωνα μὲ τοὺς Πατέρες ὅποιοι ἔχουν ἓνα θέλημα, αὐτοὶ ἔχουν καὶ μία οὐσία, ἐνῶ σύμφωνα μ' αὐτοὺς ἓνα εἶναι τὸ θέλημα τῆς θεότητι καὶ τῆς ἀνθρωπότητι τοῦ Χριστοῦ, ἄρα ὁμολογοῦν μία καὶ τὴν αὐτὴ οὐσία τῆς θεότητι καὶ τῆς ἀνθρωπότητι. Καὶ πῶς, ἐνῶ ἡ ἀσέδειά τους εἶναι τόσο μεγάλη, λένε ὅτι ἀκολουθοῦν τοὺς Πατέρες;

Καὶ πάλι, ἂν σύμφωνα μὲ τοὺς ἴδιους Πατέρες ἡ διαφορὰ τῆς φύσις δὲν διαφαίνεται στὸ ἓνα θέλημα, εἶναι ἀνάγκη ἢ λέγοντας ἓνα θέλημα νὰ μὴ λένε φυσικὴ διαφορὰ στὸν Χριστό, ἢ λέγοντας

κὴν λέγοντας διαφορὰν, ἐν θέλημα μὴ λέγειν, εἴπερ τοῖς πατρι-
κοῖς κανόσιν ἑαυτοὺς ἀπευθύνουσι.

Καὶ πάλιν, εἰ κατὰ τοὺς αὐτοὺς διδασκάλους οὐκ ἔστι κοι-
νὸν ἀμφοτέρων, δηλαδὴ οὐσιῶν, τὸ θέλημα, ἀνάγκη αὐτοὺς ἢ
5 ἄμφω τὰς φύσεις τοῦ αὐτοῦ μὴ λέγειν κοινῶς ἔχειν ἐν θέλημα, ἢ
τοῦτο λέγοντας, φανερῶς τοῖς πατρικοῖς ἀπομάχεσθαι νόμοις τε
καὶ θεσπίσμασι.

ΠΥΡ. Λίαν σαφῶς καὶ συντετμημένως ἔδειξεν λόγος τὴν
συμπεπλεγμένην πάσῃ ἐπινοίᾳ τῶν δι' ἐναντίας ἀσέβειαν. Τί δὲ
10 λέγομεν, ὅτι καὶ ἐκ τῶν Πατέρων τοῦτο δεικνύειν ἐπιχειροῦσι;

ΜΑΞ. Εἰ μὲν τοὺς διαιροῦντας καὶ τοὺς συγχέοντας τὴν
ὑπερφυᾶ οἰκονομίαν Πατέρας καλεῖν βούλονται, συγχωροῦμεν
αὐτοῖς. Πᾶντες γὰρ ἐν θέλημα ἐδόξασαν, καίτοι ἐκ διαμέτρου
διεστηκότες τὴν ἀσέβειαν. Εἰ δὲ τοὺς τῆς Ἐκκλησίας, οὐδαμῶς
15 τοῦτο συγχωρήσομεν αὐτοῖς. Ἐπεὶ δείξωσιν ἓνα μόνον τῶν ἐμ-
φανῶν καὶ πᾶσι γνωρίμων, ὅπως καὶ ἡμεῖς ἐν ἡμέρᾳ τῆς τῶν
ἡμετέρων διαγνώσεως, ἐγκαλούμενοι παρὰ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ,
ὅτι τίνος χάριν ἀνεδέξασθε φωνήν, ὅλον λύουσαν τῆς ἐμῆς σαρ-
κώσεως τὸ μυστήριον; Ἔχομεν ἀπολογία, ὅτι τὴν ἐν πᾶσιν αἰ-
20 δεσθέντες τοῦ Πατρὸς ὑπόληψιν.

ΠΥΡ. Τί οὖν τὸ εἰρημένον τῷ Θεολόγῳ Γρηγορίῳ, «Τὸ γὰρ
ἐκείνου θέλει οὐδὲν ὑπεναντίον τῷ Θεῷ, θεωθὲν ὅλον», οὐκ
ἐναντίον τῶν δύο θελημάτων ἐστί;

ΜΑΞ. Οὐδαμῶς. Τούναντίον, τῶν δύο θελημάτων μὲν οὖν,
25 καὶ τῶν ἄλλων πάντων ἐκφαντικώτερον.

ΠΥΡ. Πῶς τοῦτό φης;

ΜΑΞ. Ὡσπερ ἡ πύρωσις τὸ πυρωθὲν καὶ τὸ πυρῶσαν
ἑαυτῇ συνεισάγει, καὶ ἡ ψύξις τὸ ψυχθὲν καὶ τὸ ψύξαν, καὶ ἡ βά-
δισις τὸ βαδίζον καὶ βαδιζόμενον, καὶ ἡ δρασις τὸ ὀρώων καὶ
30 ὀρώμενον, καὶ ἡ νόησις τὸ νοοῦν καὶ νοούμενον· οὐ γὰρ δυνατὸν

φυσική διαφορά νὰ μὴ λένε ἓνα θέλημα, ἔὰν βέβαια ὑποτάσσονται στοὺς Πατερικοὺς κανόνες.

Καὶ τέλος, ἂν κατὰ τοὺς ἴδιους δασκάλους, δὲν εἶναι κοινὸ τὸ θέλημα καὶ τῶν δύο, δηλαδή τῶν οὐσιῶν, εἶναι ἀνάγκη ἢ νὰ μὴ λένε ὅτι οἱ δύο φύσεις τοῦ ἰδίου ἔχουν ἀπὸ κοινοῦ ἓνα θέλημα, ἢ, ἂν ὁμολογοῦν αὐτό, νὰ πολεμοῦν φανερὰ τοὺς πατερικοὺς νόμους καὶ τὰ θεσπίσματα.

ΠΥΡ. Μὲ πολλή σαφήνεια καὶ συντομία ἔδειξε ὁ λόγος τὴ συμπλοκὴ τῆς ἀσέβειας τῶν ἀντίθετων μὲ ὅποιαδήποτε φαντασία. Γιατί ὅμως λέμε ὅτι προσπαθοῦν νὰ τὸ ἀποδείξουν καὶ μὲ γνῶμες τῶν Πατέρων;

ΜΑΞ. Ἐὰν θέλουν νὰ καλοῦν Πατέρες αὐτοὺς ποὺ χωρίζουν καὶ συγχέουν τὴν ὑπερφυσικὴ οἰκονομία, τοὺς τὸ ἐπιτρέπομε. Γιατί ὅλοι ἀποδέχονται ἓνα θέλημα, ἂν καὶ βέβαια εἶναι διαμετρικὰ ἀντίθετοι στὴν ἀσέβεια. Ἐὰν ὅμως ἐννοοῦν τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, δὲν θὰ τοὺς τὸ ἐπιτρέψομε μὲ κανένα τρόπο. Ἐὰς δείξουν ἓνα μονάχα ἀπὸ τοὺς ἐπιφανεῖς καὶ γνωστοὺς σὲ ὅλους, ὥστε κι ἐμεῖς τὴν ἡμέρα τῆς διάγνωσης τῶν πράξεών μας, ὅταν θὰ μᾶς κατηγορεῖ ὁ Χριστὸς ὁ Θεὸς καὶ θὰ μᾶς λέγει, Ἐὰν ποιοὺ λόγου δεχθήκατε λέξη ποὺ καταργεῖ ὅλο τὸ μυστήριον τῆς σάρκωσός μου, νὰ ἔχομε ὡς ἀπολογία μας, ὅτι σεβαστήκαμε τὴ γνώμη σὲ ὅλα τοῦ (ἱεροῦ) πατέρα.

ΠΥΡ. Αὐτὸ λοιπὸν ποὺ εἶπε ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος⁷, «Τὸ θέλημα ἐκείνου δὲν ἀντιτίθεται καθόλου στὸν Θεό, ἐπειδὴ ἔχει θεωθεῖ ὅλο», δὲν ἀντιβαίνει στὰ δύο θελήματα;

ΜΑΞ. Καθόλου. Τὸ ἀντίθετο μάλιστα· δηλώνει πιὸ ξεκάθαρα τὰ δύο θελήματα περισσότερο ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα.

ΠΥΡ. Πῶς τὸ ἐννοεῖς αὐτό;

ΜΑΞ. Ὅπως λέγοντας πύρωση ἐννοοῦμε μαζὶ αὐτὸ ποὺ πυρώθηκε καὶ αὐτὸ ποὺ πύρωσε, καὶ λέγοντας ψύξη ἐννοοῦμε αὐτὸ ποὺ ψύχθηκε καὶ αὐτὸ ποὺ προκάλεσε τὴν ψύξη, καὶ βάρδιση αὐτὸ ποὺ βαδίζει καὶ τὸ μέρος ποὺ γίνεται ἢ βάρδιση, καὶ ὄραση

7. Βλ. Λόγος Β' Περί Υἱοῦ.

τὴν σχέσιν ἄνευ τῶν σχετῶν νοεῖν ἢ λέγειν· οὕτω κατὰ τὸ ἀκόλουθον καὶ τὸ θεωθὲν καὶ τὸ θεῶσαν. Ἄλλως τε δέ, εἰ ἢ τοῦ θελήματος θέωσις ἐναντία ἐστὶ τῶν δύο θελημάτων κατ' αὐτούς, καὶ ἢ τῆς φύσεως θέωσις ἐναντία ἔσται τῶν δύο φύσεων. Ἐπ' 5 ἀμφοτέρων γὰρ τὸν αὐτὸν τῆς θεώσεως τέθεικεν ὁ πατὴρ λόγον.

ΠΥΡ. Πάνυ συμβαίνουσα ἐδείχθη ἡ χρῆσις τοῦ πατρὸς τοῖς δύο θελήμασιν· ἀλλὰ χρὴ τούτω σύμφωνον δεῖξαι καὶ Γρηγόριον, τὸν τὴν Νυσσαέων παιδρύναντα Ἐκκλησίαν. Ἐν γὰρ αὐτὸν φρονοῦντα παράγουσι θέλημα, ἐκ τοῦ εἰπεῖν τὸν πατέρα περὶ 10 τοῦ Κυρίου· «Ἡ ψυχὴ θέλει, τὸ σῶμα ἄπτεται· δι' ἀμφοτέρων φεύγει τὸ πάθος». Φασὶ γὰρ ὅτι τῷ θείῳ θελήματι τῆς ἠνωμένης αὐτῷ καθ' ὑπόστασιν θεότητος ἔφη ὁ πατὴρ τὴν ψυχὴν τοῦ Κυρίου θέλειν.

ΜΑΞ. Οὐκοῦν κατὰ τὸν αὐτὸν εἰρμὸν καὶ τὸ σῶμα τῇ θείᾳ 15 ἀφῆ ἔφη ἄπτεσθαι, καὶ ἔσται κατ' αὐτούς καὶ ἀπτὴ ἢ θεότης. Ἄ γὰρ αὐτοὶ περὶ τῆς ψυχῆς τοῦ Κυρίου λέγουσιν, ἕτερον ἐκ τῆς ἴσης ἐκφωνήσεως μετάγων περὶ τὸ σῶμα, εἰς ἐσχάτην αὐτούς ἀπάγει πλάνην.

ΠΥΡ. Πάνυ συνοπτικῶς τὸ βλάσφημον τῆς τοιαύτης ἐκδο- 20 χῆς παρέστησας. Τί δέ φαμεν καὶ περὶ τῶν παραγομένων αὐτοῖς ἀπὸ τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου χρήσεων, ὧν μία ἐστὶν αὕτη, «Νοῦς Κυρίου οὐπω Κύριος, ἀλλ' ἢ θέλησις, ἢ βούλησις, ἢ ἐνέργεια πρὸς τι»;

ΜΑΞ. Καθ' ἑαυτῶν καὶ ταύτην προβάλλονται. Διὸ καὶ ὁ 25 ἀληθὴς λόγος τοῖς αὐτῶν πρὸς ἀναίρεσιν τῶν αὐτῶν ἐν πᾶσι κέχρηται προβλήμασι. Μηδὲ γὰρ οὕτω ποτὲ πτωχεύσειεν ἢ ἀλήθεια, ὥστε τῶν ἰδίων κατὰ τῶν ἀντιπάλων δεηθῆναι ὀπλων. Εἰ γάρ, κατὰ τὸν πατέρα, «Νοῦς Κυρίου, οὐπω Κύριος», ἄλλο πάν-

αὐτὸ πὸν βλέπει κι αὐτὸ πὸν βλέπομε, καὶ νόηση αὐτὸ πὸν νοεῖ κι αὐτὸ πὸν νοοῦμε. Γιατί δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ νοοῦμε ἢ νὰ λέμε τὴ σχέση χωρὶς αὐτὰ πὸν σχετίζονται, ἔτσι κατὰ λογικὴ ἀκολουθία ἐννοῦμε αὐτὸ πὸν θεώθηκε καὶ αὐτὸ πὸν προκάλεσε τὴ θέωση. Ἐξάλλου, ἂν ἡ θέωση τοῦ θελήματος εἶναι κατὰ τὴ γνώμη τους ἀντίθετη στὰ δύο θελήματα καὶ ἡ θέωση τῆς φύσης θὰ εἶναι ἀντίθετη στὶς δύο φύσεις. Γιατί ὁ Γρηγόριος ἔθεσε τὸν ἴδιο λόγο τῆς θέωσης καὶ γιὰ τὰ δύο.

ΠΥΡ. Τὸ χωρίο τοῦ Γρηγορίου ἀποδείχθηκε ὅτι συμφωνεῖ πάρα πολὺ μὲ τὰ δύο θελήματα. Πρέπει ὅμως νὰ δείξομε ὅτι μ' αὐτὸν συμφωνεῖ καὶ ὁ Γρηγόριος, πὸν λάμπρυνε τὴν Ἐκκλησία τῶν Νυσσαέων. Γιατί τὸν παρουσιάζουν νὰ πιστεύει ἓνα θέλημα ἀπὸ τὸ λόγο τοῦ (ἱεροῦ) πατέρα γιὰ τὸν Κύριο· «Ἡ ψυχὴ θέλει, τὸ σῶμα ἀγγίζει· καὶ μὲ τὰ δύο φεύγει ἢ ἀρρώστια»⁸. Λένε δηλαδὴ ὅτι μὲ τὸ θεῖο θέλημα τῆς ἐνωμένης μαζί του κατὰ ὑπόσταση θεότητος εἶπε ὁ (ἱερός) πατέρας ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ Κυρίου θέλει.

ΜΑΞ. Ἐπομένως μ' αὐτὴ τὴ λογικὴ εἶπε ὅτι καὶ τὸ σῶμα ἀγγίζει μὲ τὸ θεῖο ἄγγιγμα, καὶ θὰ εἶναι κατὰ τὴ γνώμη τους καὶ ἡ Θεότητα ἀπτή. Γιατί ὅσα αὐτοὶ λένε γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ Κυρίου, ἓνας ἄλλος μεταφέροντάς τα μὲ τὴν ἴδια ἐκφώνηση γύρω ἀπὸ τὸ σῶμα, τοὺς ὀδηγεῖ σὲ ἔσχατη πλάνη.

ΠΥΡ. Πολὺ ὀλοκληρωμένα καὶ σύντομα παρέστησες πόσο βλάσφημη εἶναι αὐτὴ ἡ ἐκδοχὴ. Τί νὰ ποῦμε ὅμως καὶ γιὰ τὰ χωρία πὸν προσάγουν ἀπὸ τὸν μέγα Ἀθανάσιον, ἓνα ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶναι αὐτό, «Νοῦς τοῦ Κυρίου δὲν εἶναι ἀκόμα ὁ Κύριος, ἀλλὰ εἶναι ἡ θέληση ἢ βούληση⁹ ἢ ἐνέργεια γιὰ κάτι»;

ΜΑΞ. Ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ τους προβάλλουν κι αὐτὸ τὸ χωρίο. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἀληθινὸς λόγος χρησιμοποιεῖ τὶς ἴδιες προτάσεις τους σὲ ὅλα γιὰ τὴν ἀναίρεση τῶν ἀπόψεών τους. Γιατί ἡ ἀλήθεια δὲν θὰ φανεῖ ποτὲ τόσο φτωχὴ, ὥστε νὰ χρειαστεῖ τὰ δικὰ τους ὄπλα ἐναντίον τῶν ἀντιπάλων της. Ἄν δηλαδὴ σύμφωνα μὲ τὸν (ἱερό) πατέρα «ὁ νοῦς τοῦ Κυρίου δὲν εἶναι ἀκόμα ὁ Κύριος,

8. Ματθ. 8, 2-3. Μάρκ. 1, 40-41. Λουκᾶ 5, 12.

9. Μᾶλλον βουλή.

τως παρὰ τὸν Κύριον ἔσται ὁ νοῦς αὐτοῦ· τουτέστιν, οὐ φύσει Κύριος, ἤγουν Θεός, ὁ νοῦς τοῦ Κυρίου· καθ' ὑπόστασιν γὰρ αὐτοῦ γεγενῆσθαι πιστεύεται· καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τοῦ ἐπαγαγεῖν, «ἢ θέλησιν, ἢ βούλησιν, ἢ ἐνέργειαν πρὸς τι», αὐτὸν εἶναι, κανόνι
 5 χρώμενος πρὸς τοῦτο, τῷ ὄντι φιλοσόφῳ τῶν φιλοσόφων Κλήμεντι, ἐν τῷ ἕκτῳ τῶν Στρωματέων λόγῳ, τὴν μὲν θέλησιν νοῦν εἶναι ὀρεκτικὸν ὀρισσαμένῳ, τὴν δὲ βούλησιν εὐλογον ὄρεξιν ἢ τὴν περί τιος θέλησιν. «Πρὸς τι» δὲ ἐνέργειαν ὁ θεῖος οὗτος ἔφη διδάσκαλος, διότι πρὸς πάντα θεοπρεπῶς παρ' αὐτοῦ γενό-
 10 μενα, τῇ καθ' ὑπόστασιν ἐνωθείσῃ αὐτῷ νοερᾷ καὶ λογικῇ ἐχρήσατο ψυχῇ.

ΠΥΡ. Τῷ ὄντι, δι' ὧν ἀντιστρατεύεσθαι δοκοῦσι τῇ εὐσεβείᾳ, δι' αὐτῶν τὸν ἔλεγχον ὑπομείναντες ἠγνόησαν. Χρῆ δὲ καὶ τὴν ἐτέραν, ἣν ἐκ τοῦ πατρὸς παράγουσιν, ἐπεξεργάσασθαι
 15 χρῆσιν, πρὸς τὸ μηδεμίαν αὐτοῖς ὑπολιπεῖν πρόφασιν κατὰ τῆς ἀληθείας.

ΜΑΞ. Τίς αὐτῆ; ἀγνοῶ γάρ.

ΠΥΡ. Ἦ φησιν ὁ θαυμαστός ἐκεῖνος ἀνὴρ· «Ἐγεννήθη ἐκ γυναικός, ἐκ τῆς πρώτης πλάσεως τὴν ἀνθρώπου μορφήν ἑαυτῷ
 20 ἀναστησάμενος, ἐν ἐπιδείξει σαρκός, δίχα δὲ σαρκικῶν θελημάτων καὶ λογισμῶν ἀνθρωπίνων, ἐν εἰκόνι καινότητος. Ἦ γὰρ θέλησις, θεότητος μόνης».

ΜΑΞ. Αὐθερμήνευτος οὕσα, οὐ δεῖται ὅλως τῆς ἐκ λογισμῶν βοηθείας.

25 ΠΥΡ. Καὶ πῶς τούτοις ἀμφίβολος τυγχάνει;

ΜΑΞ. Ἐκ πολλῆς ἀμαθίας. Ἐπεὶ, τίνι οὐκ ἔστι καταφανές, εἰ μὴ πάντῃ τὸ τῆς ψυχῆς πεπήρωται ὀπτικόν, ὅτι οὐ περὶ τοῦ φυσικοῦ λόγου, ἀλλὰ περὶ τοῦ τρόπου τῆς κατὰ σάρκα αὐτοῦ
 30 ὑπάρξεως, ταῦτα ὁ πατὴρ διεξῆλθεν, δεῖξαι βουλόμενος τὴν σάρκωσιν ἔργον οὕσαν τῆς θείας καὶ μόνης θελήσεως, εὐδοκούντος μὲν τοῦ Πατρὸς, αὐτουργοῦντος δὲ τοῦ Υἱοῦ, καὶ συνερ-

ὅπως δὴ ποτε ὁ νοῦς του θα εἶναι κάτι διαφορετικό ἀπὸ τὸν Κύριον· δηλαδή δὲν εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του Κύριος, ἦτοι Θεός, ὁ νοῦς τοῦ Κυρίου· γιατί πιστεύεται ὅτι τὸν ἔλαβε καθ' ὑπόστασιν. Κι αὐτό εἶναι φανερό ἀπὸ τὸ ὅτι πρόσθεσε ὅτι αὐτὸς εἶναι «ἡ θέλησις, ἡ βούλησις, ἡ ἐνέργεια γιὰ κάτι», χρησιμοποιώντας ὡς κανόνα γι' αὐτὸ τὸν φιλόσοφο τῶν φιλοσόφων Κλήμεντα, ποῦ ὄρισε στὸν ἔκτο λόγο τῶν Στρωματέων, ὅτι ἡ θέλησις εἶναι νοῦς ποῦ ἐπιθυμεῖ, ἐνῶ ἡ βούλησις εὐλογία ἐπιθυμία ἢ θέλησις σχετικὰ μὲ κάτι. Ἐνέργεια γιὰ κάτι' εἶπε αὐτὸς ὁ θεῖος διδάσκαλος, ἐπειδὴ σὲ ὅλα ποῦ ἔπραξε σὰν Θεὸς χρησιμοποίησε τὴ νοερὴ καὶ λογικὴ ψυχὴ ποῦ ἐνώθηκε μαζί του σὲ ὑπόστασιν.

ΠΥΡ. Πραγματικά, μ' αὐτὰ μὲ τὰ ὁποῖα νομίζουν ὅτι ἀντιστρατεύονται στὴν εὐσεβῆ πίστιν, μὲ αὐτὰ τὰ ἴδια ἀγνοοῦν ὅτι ὑπέμειναν τὸν ἔλεγχο. Πρέπει ὅμως νὰ ἀναλύσομε καὶ τὸ ἄλλο χωρίο ποῦ προσκομίζουν ἀπὸ αὐτὸν τὸν πατέρα, γιὰ νὰ μὴν τοὺς μένει κανένα πρόσχημα κατὰ τῆς ἀληθείας.

ΜΑΞ. Ποιὸ εἶναι αὐτό; Γιατί δὲν τὸ ξέρω.

ΠΥΡ. Ὅπως λέγει ὁ θαυμαστὸς ἐκεῖνος ἄνδρας¹⁰. «Γεννήθηκε ἀπὸ γυναίκα, παίρνοντας τὴ μορφή τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν πρώτη δημιουργία, παρουσιάζοντας σὰρκα, χωρὶς ὅμως σαρκικὰ θελήματα κι ἀνθρώπινους λογισμοὺς, σὲ εἰκόνα νέα. Γιατί ἡ θέλησις ἦταν ἀποκλειστικὰ τῆς θεότητος».

ΜΑΞ. Δὲ χρειάζεται τὴ βοήθεια τῶν συλλογισμῶν μας, γιατί ἐρμηνεύεται τὸ χωρίο ἀπὸ μόνο του.

ΠΥΡ. Καὶ πῶς τότε δημιουργεῖ ἀμφιβολία σ' αὐτούς;

ΜΑΞ. Ἀπὸ τὴν πολλὴ ἀμάθεια. Γιατί σὲ ποιὸν δὲν εἶναι ὀλοφάνερο, ἐκτὸς ἂν ἔχει τελείως χαλασμένη τὴν ὀπτικὴ δύναμιν τῆς ψυχῆς, ὅτι ὁ πατέρας αὐτὸς δὲν ἀναφέρεται μ' αὐτὰ στὸ φυσικὸ λόγο, ἀλλὰ στὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἔλαβε τὴ σαρκικὴ ὑπαρξὴ του, θέλοντας νὰ δείξει ὅτι ἡ σάρκωσί του εἶναι ἔργο τῆς θείας θέλησις ἀποκλειστικὰ, ἀφοῦ εὐδόκησε ὁ Πατέρας, πραγματοποιήσε αὐτὴν ὁ ἴδιος ὁ Υἱός, καὶ συνέργησε σ' αὐτὴν τὸ ἅγιον Πνεῦμα,

10. Δηλαδή ὁ Μέγας Ἀθανάσιος.

γούντος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀλλ' οὐ σαρκικῆς κινήσεως καὶ λογισμῶν ἀνθρωπίνων, εἶπουν γαμικῆς ἀκολουθίας; Οὐ γὰρ τὸν τῆς φύσεως λόγον ἐκαινοτόμησε γενόμενος ἄνθρωπος τῶν ὄλων ὁ Θεός, ἐπεὶ οὐδὲ ἄνθρωπος ἔτι ἦν, ἀνελλιπῆ καὶ ἀναλλοίωτον
 5 τὸν ἐν πᾶσι τῆς φύσεως οὐκ ἔχων λόγον, ἀλλὰ τὸν τρόπον, ἤγουν τὴν διὰ σπορᾶς σύλληψιν καὶ τὴν διὰ φθορᾶς γέννησιν. Οὐκοῦν τοὺς φυσικοὺς τῶν ἐνωθέντων λόγους οὐδαμῶς ἠρνήσαντο οἱ θεόφρονες τῆς Ἐκκλησίας διδάσκαλοι, ἀλλὰ συμφώνως τοῖς εὐαγγελισταῖς καὶ ἀποστόλοις καὶ προφήταις, τὸν Κύριον ἡμῶν
 10 καὶ Θεὸν Ἰησοῦν Χριστόν, κατ' ἄμφω τὰς αὐτοῦ φύσεις θελητικὸν καὶ ἐνεργητικὸν τῆς ἡμῶν ἔφησαν σωτηρίας.

ΠΥΡ. Καὶ δυνατὸν τοῦτο ἐκ τῶν τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας δεῖξαι γραμμάτων;

ΜΑΞ. Καὶ μάλιστα· καὶ γὰρ οἱ Πατέρες οὐκ οἴκοθεν κινούμενοι, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν μαθόντες, τοῦτο φιλανθρώπως καὶ ἡμᾶς ἐδίδαξαν. Οὐ γὰρ αὐτοὶ ἦσαν οἱ λαλοῦντες, ἀλλ' ἡ δι' ὄλου περιχωρήσασα αὐτοῖς χάρις τοῦ Πνεύματος.

ΠΥΡ. Ἐπειδὴ μιμήσει θείας ἀγαθότητος ὠφελῆσαι προθέμενος, εἰς τούτους ἑαυτὸν τῆς ζητήσεως ἐκδέδωκας τοὺς πό-
 20 νους, ἀόκνως καὶ τοῦτο δίδαξον.

ΜΑΞ. Ἐν τοῖς ἁγίοις Εὐαγγελίοις εἴρηται περὶ τοῦ Κυρίου, ὅτι «Τῇ ἐπαύριον ἠθέλησεν ὁ Ἰησοῦς εἰσελθεῖν εἰς τὴν Γαλιλαίαν»· πρόδηλον δέ, ὅτι καθ' ὃ οὐκ ἦν ἐκεῖ, ἠθέλησεν εἰσελθεῖν· οὐκ ἦν δὲ ἀνθρωπότητι· θεότητι γὰρ οὐδενὸς ἄπεστιν. Ἄρα οὖν
 25 καθ' ὃ ἄνθρωπος, καὶ οὐ καθ' ὃ Θεὸς ἠθέλησεν εἰσελθεῖν· καὶ θελητικὸς ἦν καθ' ὃ ἄνθρωπος.

Καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν· «Θέλω, ἵνα, ὅπου εἰμὶ ἐγώ, καὶ αὐτοὶ ᾧσιν». Εἰ καθ' ὃ Θεὸς ὁ Χριστὸς ὑπὲρ τόπου ἐστίν, οὐ γὰρ ἐν τόπῳ καθ' ὃ Θεός· ὑπὲρ δὲ τόπου ἀδύνατον τὴν κτιστὴν φύσιν

ἀλλὰ δὲν ἦταν ἀποτέλεσμα σαρκικῆς λειτουργίας κι ἀνθρώπινων σκέψεων, δηλαδή γενετήριας διαδικασίας. Γιατί δὲν μετέβαλε τὸ λόγο τῆς φύσης ὁ Θεὸς τῶν ὄλων ὅταν ἔγινε ἄνθρωπος, καθόσον οὔτε ἄνθρωπος ἦταν ἀκόμα, ἀφοῦ δὲν εἶχε ἀνελλιπῆ και ἀναλλοίωτο σὲ ὀτιδήποτε τὸ λόγο τῆς φύσης, ἀλλὰ μετέβαλε τὸν τρόπο, δηλαδή τὴ σύλληψη μὲ τὴ σπορὰ και τὴ γέννηση μὲ τὴ φθορὰ. Ἐπομένως οἱ θεῖοι διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἀρνήθηκαν καθόλου τοὺς λόγους τῶν φύσεων πὸ εἰπώθηκαν προηγουμένως, ἀλλὰ συμφωνώντας μὲ τοὺς Εὐαγγελιστὲς και τοὺς Ἀποστόλους και τοὺς Προφῆτες, κήρυξαν ὅτι ὁ Κύριός μας και Θεὸς Ἰησοῦς Χριστὸς θέλησε κι ἐνέργησε και μὲ τὶς δικές του φύσεις του τὴ σωτηρία μας.

ΠΥΡ. Και εἶναι δυνατόν νὰ τὸ ἀποδείξομε αὐτὸ ἀπὸ τὴν Παλαιὰ και τὴν Καινὴ Διαθήκη;

ΜΑΞ. Και πολὺ μάλιστα. Γιατί οἱ Πατέρες δὲν κινήθηκαν ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ τους, ἀλλὰ ἀφοῦ τὰ διδάχθηκαν ἀπὸ αὐτές, τὰ μετέδωσαν και σ' ἐμᾶς ἀπὸ φιλανθρωπία. Γιατί δὲν ἦταν αὐτοὶ πὸ μιλοῦσαν, ἀλλὰ ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος πὸ εἶχε περιχωρήσει σ' αὐτοὺς καθ' ὀλοκληρία.

ΠΥΡ. Ἐπειδὴ ἐπιδόθηκες στοὺς κόπους τῆς ἀναζήτησης, ἔχοντας τὴν πρόθεση νὰ ὠφελήσεις κατὰ μίμηση τῆς θείας ἀγαθότητας, μὴν κουραστεῖς νὰ μᾶς διδάξεις κι αὐτό.

ΜΑΞ. Στὰ ἅγια Εὐαγγέλια ἔχει γραφεῖ γιὰ τὸν Κύριο, ὅτι «Τὴν ἄλλη μέρα θέλησε ὁ Ἰησοῦς νὰ μεταβεῖ στὴ Γαλιλαία»¹¹. Εἶναι φανερό ὅτι θέλησε νὰ μεταβεῖ, ἐπειδὴ δὲν ἦταν ἐκεῖ. Και δὲν ἦταν σὰν ἄνθρωπος, γιατί σὰν Θεὸς δὲν λείπει ἀπὸ πουθενά. Ἄρα λοιπὸν καθότι ἦταν ἄνθρωπος κι ὄχι καθότι ἦταν Θεὸς θέλησε νὰ μεταβεῖ. Και ὁ ἴδιος ἠθέλε, καθότι ἦταν και ἄνθρωπος.

Και σὲ ἄλλο σημεῖο πάλι λέγει· «Θέλω, ὅπου εἶμαι ἐγώ, νὰ εἶναι και αὐτοί»¹². Ἄν καθότι εἶναι Θεὸς ὁ Χριστὸς εἶναι πάνω ἀπὸ τόπο, γιατί καθότι εἶναι Θεὸς δὲν βρίσκεται σὲ τόπο, ἐνῶ ἡ κτιστὴ φύση εἶναι ἀδύνατο νὰ ὑπάρχει πάνω ἀπὸ τόπο, ἄρα σὰν

11. Ἰω. 1, 43.

12. Ἰω. 17, 24.

ὑπάρχειν· ἄρα καθ' ὃ ἄνθρωπος θέλει, ἵνα ὅπου ἐστὶ καὶ αὐτοὶ ὦσι· καὶ θελητικὸς ἦν ὁ αὐτὸς καθ' ὃ ἄνθρωπος.

Καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν· «Καὶ ἐλθὼν εἰς τόπον, εἶπε· Διψῶ. Καὶ ἔδωκαν αὐτῷ οἶνον μετὰ χολῆς μεμιγμένον· καὶ γευσάμενος, οὐκ ἤθελε πιεῖν». Κατὰ ποῖον αὐτοῦ μέρος διψῆσαι αὐτὸν λέγεται; Εἰ μὲν κατὰ τὴν θεότητα, ἐμπαθῆς ἔσται ἡ θεότης αὐτοῦ, πόσεως παρὰ φύσιν ἐφιεμένη. Εἰ δὲ κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ἄρα καθ' ὃ ἐδίψησε, κατ' ἐκεῖνο καὶ τὸ ἀκατάλληλον τῇ φύσει οὐκ ἠθέλησε πιεῖν· καὶ θελητικὸς ὁ αὐτὸς καὶ καθ' ὃ ἄνθρωπος.

10 Καὶ ἀλλαχοῦ φησι· «Καὶ περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ· οὐ γὰρ ἤθελεν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ περιπατεῖν, ὅτι ἐζήτουν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι». Εἰ τῆς σαρκὸς φύσει ὁ περίπατος, ἀλλ' οὐ τῆς καθ' ὑπόστασιν ἠνωμένης αὐτῇ θεότητος, ἄρα καθ' ὃ ἄνθρωπος ὁ αὐτὸς ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ περιπατῶν, οὐκ ἤθελεν ἐν τῇ
15 Ἰουδαίᾳ περιπατεῖν· καὶ θελητικὸς ἦν αὐτὸς καὶ καθ' ὃ ἄνθρωπος.

Καὶ ἐτέρωθι πάλιν· «Κάκειῖθεν ἐξελθόντες, παρεπορεύοντο διὰ τῆς Γαλιλαίας· καὶ οὐκ ἤθελεν, ἵνα τις γνῶ». Ὡμολόγηται παρὰ πάντων ἡ πόρευσις φύσει τῆς ἀνθρωπότητος, ὡς εἴρηται,
20 εἶναι τοῦ Κυρίου, ἀλλ' οὐ, καθ' ὃ Θεὸς φύσει, προσῆν αὐτῷ ἡ πόρευσις· ἄρα καὶ καθ' ὃ ἄνθρωπος παραπορευόμενος μετὰ τῶν μαθητῶν, οὐκ ἤθελεν ἵνα τις γνῶ· καὶ θελητικὸς ἦν ὁ αὐτὸς καὶ καθ' ὃ ἄνθρωπος.

Καὶ ἐτέρωθι πάλιν· «Κάκειῖθεν ἀναστὰς ἀπῆλθεν εἰς τὰ ὄρια
25 Τύρου καὶ Σιδῶνος. Καὶ εἰσελθὼν εἰς οἰκίαν, οὐδένα ἤθελε γνῶναι· καὶ οὐκ ἠδυνήθη λαθεῖν». Εἰ καθ' ὃ Θεὸς ὁ Χριστὸς δύναμις ἦν ἀβυπόστατος, καθ' ὃ δὲ ἄνθρωπος ἀσθενεία· «Εἰ γὰρ καὶ ἐσταυρώθη», φησὶν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, «ἐξ ἀσθενείας,

άνθρωπος θέλει, ὅπου εἶναι αὐτὸς νὰ εἶναι κι αὐτοί. Καὶ ὁ ἴδιος ἤθελε, καὶ καθότι ἦταν ἄνθρωπος.

Καὶ σ' ἄλλο σημεῖο πάλι. «Κι ἄφου ἦρθε σὲ τόπο ...», εἶπε· Διψῶ. Καὶ τοῦ ἔδωσαν κρασί ἀνακατεμένο μὲ χολή· ὅταν τὸ γεύτηκε δὲν ἤθελε νὰ πιεῖ»¹³. Ὡς πρὸς ποιο μέρος του λέγεται ὅτι δίψασε αὐτός; Ἐάν ὡς πρὸς τὴ θεότητά του, ἡ θεότητά του θὰ εἶναι ἐμπαθής, ἐπιθυμώντας παρὰ τὴ φύση της νὰ πιεῖ. Ἐάν ὅμως ὡς πρὸς τὴν ἀνθρωπότητά του, ἄρα ὡς πρὸς αὐτὸ πὺν δίψασε (ὡς ἄνθρωπος), καὶ ὡς πρὸς αὐτὸ δὲν θέλησε νὰ πιεῖ καὶ τὸ ἀκατάλληλο στὴ φύση του. Καὶ ὁ ἴδιος ἤθελε, καὶ καθότι ἦταν ἄνθρωπος.

Ἄλλὰ καὶ ἄλλου λέγει· «Καὶ βάδιζε ὁ Ἰησοῦς στὴ Γαλιλαία· γιατί δὲν ἤθελε νὰ βαδίζει στὴν Ἰουδαία, ἐπειδὴ ζητοῦσαν οἱ Ἰουδαῖοι νὰ τὸν σκοτώσουν»¹⁴. Ἐάν ἀπὸ τὴ φύση του τὸ βάδισμα ἀνήκει στὴ φύση καὶ ὄχι στὴν ὑποστατικὰ ἐνωμένη μαζί της θεότητα, ἄρα καθότι ἦταν ἄνθρωπος ὁ ἴδιος, ἐνῶ βάδιζε στὴ Γαλιλαία, στὴν Ἰουδαία δὲν ἤθελε νὰ βαδίζει. Καὶ ὁ ἴδιος ἤθελε καὶ καθότι ἦταν ἄνθρωπος.

Καὶ σὲ ἄλλο σημεῖο πάλι· «Καὶ ἄφου βγήκαν ἀπὸ τὴν περιοχή, βάδιζαν διαμέσου τῆς Γαλιλαίας, καὶ δὲν ἤθελε νὰ τοὺς ἀντιληφθεῖ κανένας»¹⁵. Ὁμολογεῖται ἀπὸ ὅλους ὅτι ἡ βάδιση εἶναι ἀπὸ τὴ φύση τῆς γνώρισμα τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Κυρίου, ὅπως ἔχει λεχθεῖ, καὶ ὄχι τῆς θεότητάς του· ἂν λοιπὸν καθότι ἦταν ἄνθρωπος καὶ ὄχι καθότι ἦταν Θεός, ὡς ἀπὸ τὴ φύση του προσιδίαζε καὶ βάδιση σ' αὐτόν, ἄρα καὶ καθότι ἦταν ἄνθρωπος, βαδίζοντας μαζί μὲ τοὺς μαθητές του, δὲν ἤθελε νὰ τὸν ἀντιληφθεῖ κανένας. Καὶ ὁ ἴδιος ἤθελε, καὶ καθότι ἦταν καὶ ἄνθρωπος.

Καὶ ἄλλου πάλι· «Κι ἀπὸ κεῖ σηκώθηκε κι ἔφυγε στὴν περιοχή τῆς Τύρου καὶ τῆς Σιδώνας. Μπήκε σ' ἓνα σπίτι, ὅπου δὲν ἤθελε νὰ τὸν γνωρίσει κανένας, ἀλλὰ δὲν μπόρεσε νὰ μείνει ἀπαρατήρητος»¹⁶. Ἐάν ὁ Χριστὸς καθότι Θεός ἦταν δύναμη αὐτοῦπρόστατη, καὶ καθότι ἄνθρωπος ἦταν ἀδυναμία, γιατί λέγει ὁ θεῖος Ἀπόστολος, «κι ἂν σταυρώθηκε ἀπὸ ἀδυναμία, ζεῖ ὅμως μὲ τὴ δύναμη τοῦ

13. Ματθ. 27, 33.

14. Ἰω. 7, 1.

15. Μάρκ. 9, 29.

16. Μάρκ. 7, 24.

ἀλλὰ ζῆ ἐκ δυνάμεως Θεοῦ»· ἄρα καὶ καθ' ὃ ἄνθρωπος, καὶ οὐ καθ' ὃ Θεός, εἰσελθὼν εἰς οἰκίαν, οὐκ ἤθελεν ἵνα τις γνῶ· καὶ οὐκ ἠδυνήθη λαθεῖν· καὶ θελητικὸς ἦν ὁ αὐτὸς καὶ καθ' ὃ ἄνθρωπος.

5 Καὶ ἀλλαχοῦ φησι· «Περὶ τετάρτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἔρχεται πρὸς αὐτούς, περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ἤθελε παρελθεῖν αὐτούς». Εἰ μὲν καθ' ὃ Θεός, τοῦτό τις περὶ αὐτοῦ εἰρησθαι ἐκλάβη, πέρασι σωματικοῖς, τῷ ἄνω φημί καὶ τῷ κάτω, τῷ ἔμπροσθεν καὶ τῷ ὀπίσω, τῷ δεξιᾷ καὶ τῷ ἀριστερά, διαλη-
10 φθαι τὴν θεότητα λέγειν ἀναγκασθήσεται. Εἰ δὲ καθ' ὃ ἄνθρωπος ταῦτα εἰρησθαι περὶ αὐτοῦ λέγει, ἄρα θελητικὸς ἦν ὁ αὐτὸς καὶ καθ' ὃ ἄνθρωπος.

Καὶ ἀλλαχοῦ φησι· «Καὶ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες αὐτῷ· Ποῦ θέλεις, ἀπελθόντες ἐτοιμάσομέν σοι τὸ Πάσχα
15 φαγεῖν;». Εἰ ἢ βρωῖσις τοῦ Πάσχα τῶν ὑπὸ νόμον ἐστί, γέγονε δὲ ὁ Κύριος καθ' ὃ ἄνθρωπος, καὶ οὐ καθ' ὃ Θεός, ὑπὸ νόμον, ἄρα καθ' ὃ ἄνθρωπος θέλων ἔφαγε τὸ Πάσχα, καὶ θελητικὸς ἦν ὁ αὐτὸς καὶ καθ' ὃ ἄνθρωπος.

Καὶ ὁ θεῖος δὲ Ἀπόστολος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῇ
20 περὶ αὐτοῦ φησιν· «Ἑπήκοος γενόμενος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ». Θέλων οὖν ἄρα ὑπήκουσεν, ἢ μὴ θέλων; Ἄλλ' εἰ μὲν μὴ θέλων, τυραννὶς δὲ εὐλόγως, καὶ οὐχ ὑπακοὴ λεχθείη. Εἰ δὲ θέλων, ὑπήκοος δὲ οὐ καθ' ὃ Θεός, ἀλλὰ καθ' ὃ ἄνθρωπος γέγονε· «καθ' ὃ γὰρ Θεός, οὔτε ὑπήκοος», κατὰ τοὺς Πατέρας,
25 «οὔτε ἀνήκοος». «Τῶν γὰρ δευτέρων, καὶ τῶν ὑπὸ χεῖρα ταῦτα», φησὶν ὁ θεῖος Γρηγόριος· ἄρα καὶ καθ' ὃ ἄνθρωπος θελητικὸς ἦν.

Καὶ ὁ μακάριος δὲ Δαβὶδ ἐν τῷ τριακοστῷ ἐνάτῳ ψαλμῷ· «Θυσίαν καὶ προσφοράν», φησὶν, «οὐκ ἠθέλησας, σῶμα δὲ κα-
30 ταρτίσω μοι. Ὁλοκαυτώματα καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ ἐξεζήτησας· τότε εἶπον· ἰδοὺ ἤκω. Ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπται περὶ

Θεοῦ»¹⁶. Ἐπειδή καθότι ἦταν ἄνθρωπος καὶ ὄχι Θεὸς μπῆκε στὸ σπίτι καὶ δὲν ἤθελε νὰ τὸν ἀντιληφθεῖ κανένας· ἀλλὰ δὲν μπόρεσε νὰ περᾶσει ἀπαρατήρητος. Καὶ ὁ ἴδιος ἤθελε, καὶ καθότι ἦταν ἄνθρωπος.

Κι ἄλλοῦ πάλι λέγει· «Γύρω στὴν τέταρτη φυλακὴ τῆς νύχτας πηγαίνει σ' αὐτοὺς περπατώντας πάνω στὴ θάλασσα καὶ ἤθελε νὰ τοὺς παρακάμψει»¹⁷. Ἐπειδὴ ἤθελε κάποιος νὰ θεωρήσει ὅτι αὐτὸ εἰπώθηκε γι' αὐτὸν καθότι ἦταν Θεός, θ' ἀναγκαστεῖ νὰ πεῖ, ὅτι ἡ θεότητα περιλήφθηκε σὲ σωματικὰ ὅρια, ἐννοῶ τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω, τὸ ἐμπρὸς καὶ τὸ πίσω, τὸ δεξιὰ κι ἄριστερά. Ἐπειδὴ ὅμως λέγει ὅτι αὐτὰ εἰπώθηκαν γι' αὐτὸν καθότι ἦταν ἄνθρωπος, ἄρα ὁ ἴδιος ἤθελε καὶ καθότι ἦταν ἄνθρωπος.

Κι ἄλλοῦ λέγει· «Πῆγαν κοντά του οἱ μαθητὲς του καὶ τοῦ λένε· Ποῦ θέλεις νὰ πάμε νὰ σοῦ ἐτοιμάσουμε τὸ φαγητὸ τοῦ Πάσχα;»¹⁸. Ἐπειδὴ τὸ φαγητὸ τοῦ Πάσχα εἶναι ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ρυθμίζει ὁ νόμος καὶ ὁ Χριστὸς σὰν ἄνθρωπος καὶ ὄχι σὰν Θεὸς δέχθηκε τὴν ὑποταγὴν του στὸ νόμο¹⁹, ἄρα καθότι ἄνθρωπος ἔφαγε τὸ φαγητὸ τοῦ Πάσχα θέλοντας, καὶ ὁ ἴδιος ἤθελε καὶ καθότι ἦταν ἄνθρωπος.

Καὶ ὁ θεῖος Ἀπόστολος στὴν ἐπιστολὴν του πρὸς τοὺς Ἑβραίους λέγει γι' αὐτόν· «Ἐδειξε ὑπακοὴν στὸ νόμον μέχρι θανάτου, καὶ μάλιστα θανάτου πάνω στὸ σταυρὸ»²⁰. Ἐπειδὴ ἔδειξε ὑπακοὴν θέλοντας ἢ μὴ θέλοντας; Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἤθελε, θὰ λεγόταν εὐλογα τυραννία καὶ ὄχι ὑπακοή. Ἐπειδὴ πάλι ἤθελε, ἔδειξε ὑπακοὴν ὄχι ὡς Θεός, ἀλλὰ καθότι ἦταν ἄνθρωπος. Γιατὶ ὡς Θεὸς οὔτε ὑπακοὴν δείχνει, σύμφωνα μὲ τοὺς Πατέρες, οὔτε ἀνυπακοή. Γιατὶ λέγει ὁ θεῖος Γρηγόριος, «Αὐτὰ ἀναφέρονται στοὺς κατώτερους καὶ ποὺ εἶναι κάτω ἀπὸ ἐξουσία»²¹. Ἐπομένως ἤθελε καὶ καθότι ἦταν ἄνθρωπος.

Καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ λέγει στὸ 39ο ψαλμὸν· «Δὲν θέλησες θυσίαι καὶ προσφορές, κατάρτισες ὅμως τέλεια τὸ σῶμα μου. Δὲ μοῦ ζήτησες ὀλοκαυτώματα γιὰ τὶς ἁμαρτίαι μου. Τότε εἶπα· ἰδοὺ ἔρχομαι. Ὡς ἐπικεφαλίδα βιβλίου ἔχει γραφεῖ γιὰ μένα· θέλησα νὰ

16. Μάρκ. 7, 24.

19. Λουκᾶ 12, 8.

17. Β' Κορ. 13, 4.

20. Γαλ. 4, 4.

18. Μάρκ. 6, 48.

21. Λόγος Β', Περὶ Υἱοῦ.

έμοῦ, τοῦ ποιῆσαι τὸ θέλημά σου· ὁ Θεός μου, ἠβουλήθη». Ὅτι μὲν καθ' ὃ ἄνθρωπος ὁ Χριστός, καὶ οὐ καθ' ὃ Θεός, Θεὸς αὐτοῦ λέγεται ὁ Πατήρ, ὡσπερ καὶ Πατήρ, καθ' ὃ Θεὸς καὶ οὐ καθ' ὃ ἄνθρωπος, οὐδὲ τοὺς δι' ἐναντίας οἶμαι διαμφιβάλλειν. Εἰ δὲ
 5 καθ' ὃ ἄνθρωπος, καὶ οὐ καθ' ὃ Θεός, Θεὸς αὐτοῦ ἐστὶν ὁ Πατήρ, ἄρα καὶ καθ' ὃ ἄνθρωπος, καὶ οὐ καθ' ὃ Θεός, ἠβουλήθη τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς καὶ αὐτοῦ ποιῆσαι· αὐτοῦ γὰρ ἐστὶ καὶ τὸ τοῦ Πατρὸς θέλημα, Θεοῦ καὶ αὐτοῦ κατ' οὐσίαν ὄντος. Εἰ γὰρ τοῦτο, οὐ μόνον καθ' ὃ Θεὸς καὶ τῷ Πατρὶ ὁμοούσιος ἦν θελητικός,
 10 ἀλλὰ καὶ καθ' ὃ ἄνθρωπος καὶ ἡμῖν ὁμοούσιος.

Χρῆ δὲ εἰδέναι ὡς τὰ νῦν παρατεθέντα τοῦ ψαλμοῦ ῥήματα ὁ θεῖος Ἀπόστολος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῇ εἰς τὸν Κύριον ἐξείληφεν. Ὁ μέγας δὲ Μωϋσῆς ἐν τῇ τοῦ ἀνθρώπου γενέσει τὸν Θεὸν εἰσάγει λέγοντα· «Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰ-
 15 κῶνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν». Εἰ οὖν εἰκὼν ὁ ἄνθρωπος τῆς θείας φύσεως, αὐτεξούσιος δὲ ἡ θεία φύσις, ἄρα καὶ ἡ εἰκὼν, εἴπερ τὴν πρὸς τὸ ἀρχέτυπον σώζει ὁμοίωσιν, αὐτεξούσιος φύσει τυγχάνει. Εἰ δὲ τοῦτο, γέγονε δὲ τὸ φύσει ἀρχέτυπον καὶ εἰκὼν φύσει, ἄρα κατ' ἄμφω τὰς αὐτοῦ φύσεις θελητικός φύσει
 20 ὑπῆρχεν ὁ αὐτός. Προαπεδείχθη γὰρ ἐκ τῶν Πατέρων, τὸ θέλημα εἶναι τὴν κατὰ φύσιν αὐτεξουσιότητα.

Δεῖ δὲ εἰδέναι ὡς ἡ αὐτεξουσιότης ὁμωνύμως λέγεται μὲν, ὡσπερ καὶ ἡ φύσις· ἄλλως δὲ ἐπὶ Θεοῦ λαμβάνεται, καὶ ἄλλως ἐπὶ ἀγγέλων, καὶ ἄλλως ἐπὶ ἀνθρώπων. Ἐπὶ μὲν Θεοῦ ὑπερου-
 25 σίως, ἐπὶ δὲ ἀγγέλων ὡς συντρεχούσης τῇ ἕξει τῆς προχειρήσεως καὶ παρενθήκην ὄλως χρόνου μὴ παραδεχομένης, ἐπὶ δὲ ἀνθρώπων ὡς χρονικῶς τῆς ἕξεως ἐπινοουμένης τῆς προχειρήσεως. Εἰ γὰρ θέλων ὁ Ἀδὰμ ὑπήκουσε καὶ θέλων ἐθεώρησε καὶ

μάθω, Θεέ μου, πῶς νὰ κάνω τὸ θέλημά σου»²². "Ὅτι ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς ἦταν ἄνθρωπος καὶ ὄχι ἐπειδὴ ἦταν Θεός, γι' αὐτὸ λέγεται Θεὸς του ὁ Πατέρας του, καθὼς λέγεται καὶ Πατέρας καθότι ἦταν Θεὸς καὶ ὄχι καθότι ἦταν ἄνθρωπος, νομίζω ὅτι οὔτε ὅσοι εἶναι τῆς ἀντίθετης γνώμης ἀμφιβάλλουν. "Ἄν ὅμως ὡς ἄνθρωπος καὶ ὄχι ὡς Θεός, εἶναι Θεὸς του ὁ Πατέρας του, ἄρα καὶ κατὰ τὸ ὅτι εἶναι ἄνθρωπος καὶ ὄχι κατὰ τὸ ὅτι εἶναι Θεός θέλησε νὰ κάνει καὶ τὸ θέλημα τοῦ Πατέρα καὶ τὸ δικό του. Γιατὶ καὶ τὸ θέλημα τοῦ Πατέρα εἶναι δικό του, ἐπειδὴ κι αὐτὸς εἶναι Θεὸς κατὰ τὴν οὐσία. Κι ἂν αὐτὸ εἶναι ἔτσι, δὲν ἤθελε μόνο καθότι ἦταν Θεὸς καὶ ὁμοούσιος τοῦ Πατέρα, ἀλλὰ καὶ καθότι ἦταν ἄνθρωπος καὶ ὁμοούσιος μ' ἐμᾶς.

Πρέπει ὅμως νὰ ξέρομε, ὅτι τοὺς λόγους τοῦ Ψαλμοῦ πού παραθέσαμε ὁ θεῖος Ἀπόστολος τὰ ἀνέφερε στὴν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολή του ἐκλαμβάνοντάς τα γιὰ τὸν Κύριον²³. Κι ὁ μέγας Μωϋσῆς κατὰ τὴ γένεση τοῦ ἀνθρώπου παρουσιάζει τὸν Θεὸ νὰ λέγει· «Ἄς κάνομε τὸν ἄνθρωπο σύμφωνα μὲ τὴν εἰκόνα μας καὶ τὴν ὁμοίωσή μας»²⁴. "Ἄν λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος εἶναι εἰκόνα τῆς θείας φύσης καὶ ἡ θεία φύση εἶναι αὐτεξούσια, ἄρα αὐτεξούσια εἶναι καὶ ἡ εἰκόνα· ἐφόσον διασώζει τὴν ὁμοίωση πρὸς τὸ ἀρχέτυπο, εἶναι ἀπὸ τὴ φύση τῆς αὐτεξούσια. "Ἄν λοιπὸν εἶναι ἔτσι, καὶ ἂν τὸ ἀπὸ τὴ φύση τοῦ ἀρχέτυπο εἶναι καὶ ἀπὸ τὴ φύση τοῦ εἰκόνα, ἄρα καὶ κατὰ τὴς δύο φύσεις τοῦ ὁ ἴδιος εἶχε θέληση ἀπὸ τὴ φύση του. Γιατὶ ἀποδείχθηκε προσηγουμένως ἀπὸ τοὺς Πατέρες, ὅτι τὸ θέλημα εἶναι ἡ σύμφωνη μὲ τὴ φύση μας αὐτεξουσιότητα.

Πρέπει ὅμως νὰ γνωρίζομε, ὅτι ἡ αὐτεξουσιότητα ἔχει τὴς ἴδιες σημασίες πού ἔχει καὶ ἡ φύση· ἄλλο νόημα ἔχει στὸν Θεόν, ἄλλο στοὺς ἀγγέλους, καὶ ἄλλο στοὺς ἀνθρώπους. Στὸν Θεὸ νοεῖται ὡς ὑπερούσια, στοὺς ἀγγέλους ὡς πρόοδος πού παρακολουθεῖ τὴν ἔξῃ καὶ πού δὲν παραδέχεται καθόλου παρεμβολὴ τοῦ χρόνου, καὶ στοὺς ἀνθρώπους ὅτι ἡ ἔξῃ ἐπακολουθεῖ χρονικὰ στὴν πρόοδο. "Ἄν δηλαδὴ ὁ Ἀδὰμ παρήκουσε θέλοντας καὶ θέλοντας εἶδε κι

22. Ψαλμ. 39, 7.

23. Ἑβρ. 10, 6.

24. Γέν. 2, 29.

θελήσας ἔφαγεν, ἄρα πρωτοπαθῆς ἐν ἡμῖν ἢ θέλησις. Εἰ δὲ πρωτοπαθῆς ἐν ἡμῖν ἢ θέλησις, ταύτην δὲ μετὰ τῆς φύσεως κατ' αὐτοὺς οὐ προσείληφεν ὁ Λόγος ἐνανθρωπήσας, οὐκ ἄρα ἐγὼ χωρὶς ἀμαρτίας γέγονα. Εἰ δὲ ἐγὼ χωρὶς ἀμαρτίας οὐ γέγονα, οὐκ ἄρα ἐσῶθην, εἴπερ τὸ ἀπρόσληπτον, ἀθεράπευτον.

Ἐπειτα δέ, εἰ ἔργον αὐτοῦ καὶ ποίημα ἢ αὐτεξούσιος τῆς φύσεως ὑπάρχει δύναμις, ταύτην δὲ ὁ Λόγος σαρκωθείς, κατ' αὐτούς, μετὰ τῆς φύσεως καθ' ἔνωσιν ἄρρητον οὐ προσείληφεν, ἢ καταγνοὺς τῆς οἰκείας δημιουργίας ὡς οὐ καλῆς, ταύτην ἑαυτοῦ ἀπεπέμψατο, ἢ φθονήσας ἡμῖν τῆς κατ' αὐτὴν θεραπείας, ἡμᾶς μὲν τῆς ἐντελοῦς ἀποστερῶν σωτηρίας, καὶ ἑαυτὸν ὑπὸ πάθος ὄντα δεικνύς, τῷ μὴ θέλειν ἢ τῷ μὴ δύνασθαι τελείως σώζειν.

Ταῦτα μὲν περὶ τοῦ θελητικὸν εἶναι φύσει τὸν σαρκωθέντα Θεὸν Λόγον καὶ καθ' ὃ ἄνθρωπος· περὶ δὲ τοῦ θελητικὸν φύσει εἶναι τὸν αὐτὸν καὶ καθ' ὃ Θεός, ἐνθεν εἰσόμεθα. Φησὶ γὰρ αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεός, ἡ μόνη ἀλήθεια, περὶ ἑαυτοῦ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις οὕτως· «Ἰερουσαλήμ, Ἰερουσαλήμ, ἡ ἀποκτένουσα τοὺς προφήτας καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν· ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὡσπερ ὄρνις ἐπισυνάγει τὰ νοσσία ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθέλησατε; Νῦν ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος». Δῆλον γάρ, ὅτι οὐ καθ' ὃ ἄνθρωπος τοῦτο εἶρηκεν, εἴπερ προσφάτως ἐγεγόνει ἄνθρωπος, ἀλλὰ καθ' ὃ Θεός, δείξας τοὺς ποικίλους τῆς σοφῆς αὐτοῦ περὶ τὸν ἄνθρωπον προνοίας τρόπους, δι' ὧν θελήσας ἀπὸ τῆς τῶν ἐκτὸς πλάνης τὴν φύσιν πρὸς ἑαυτὸν ἐπισυνάξει, αὕτη οὐκ ἠθέλησε.

Καὶ πάλιν φησὶν· «Ὡσπερ ὁ Πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ, οὕτω καὶ ὁ Υἱός, οὗς θέλει ζωοποιεῖ». Εἰ τό, ὡς ἐπίρρημα συγκριτικὸν ἐστίν, αἱ δὲ συγκρίσεις τῶν ὁμοουσιῶν,

ἄφοῦ θέλησε ἔφαγε, ἄρα ἡ θέληση σ' ἐμᾶς εἶναι ἡ πρώτη ποῦ ἔπαθε²⁵. Κι ἂν ἡ θέληση εἶναι ἡ πρώτη σ' ἐμᾶς ποῦ ἔπαθε, κι αὐτήν, σύμφωνα μ' αὐτούς, δὲν τὴν προσέλαβε ὁ Λόγος ὅταν ἐνανθρώπησε μαζί με τὴ φύση, ἄρα ἐγὼ δὲν ἀπαλλάχθηκα ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. Κι ἂν ἐγὼ δὲν ἀπαλλάχθηκα ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, ἄρα δὲν σώθηκα, ἐφόσον αὐτὸ ποῦ δὲν ἔχει προσληφθεῖ, δὲν θεραπεύεται.

Κι ἔπειτα, ἂν ἔργο του καὶ ποιήματά του εἶναι ἡ αὐτεξῦσια δύναμη τῆς φύσης, κι αὐτήν, κατὰ τὴ γνώμη τους, ὁ Λόγος, ὅταν ἔλαβε σὰρκα, δὲν τὴν προσέλαβε μαζί με τὴ φύση σὲ μιὰ ἄρρητη ἔνωση, ἢ τὴν ἀπέρριψε ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του καταδικάζοντας τὴ δημιουργία του, ὅτι δὲν ἦταν καλή, ἢ ἐπειδὴ μᾶς φθόνησε γιὰ τὴ θεραπεία μας ἀπὸ αὐτήν, ἀποστερώντας ἐμᾶς τελείως ἀπὸ τὴ σωτηρία καὶ δείχνοντας τὸν ἑαυτὸ του νὰ ὑπόκεινται στὸ πάθος μὲ τὸ νὰ μὴ θέλει ἢ νὰ μὴν μπορεῖ νὰ μᾶς σώσει τελείως.

Αὐτὰ γιὰ τὸ ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος ποῦ σαρκώθηκε ἔχει θέληση ἀπὸ τὴ φύση του καὶ καθότι εἶναι ἄνθρωπος. Γιὰ τὸ ὅτι ὅμως ὁ ἴδιος ἔχει θέληση καὶ καθότι εἶναι Θεὸς θὰ τὸ μάθομε ἀπὸ τὰ ἑξῆς· Λέγει λοιπὸν ὁ ἴδιος ὁ Κύριος καὶ Θεὸς μας, ἡ μόνη ἀλήθεια, στὰ Εὐαγγέλια γιὰ τὸν ἑαυτὸ του τὰ ἑξῆς· «Ἰερουσαλήμ, Ἰερουσαλήμ, σὺ ποῦ φονεύεις τοὺς προφήτες καὶ λιθοδοβολεῖς τοὺς ἀπεσταλμένους σ' ἐσένα. Πόσες φορὲς θέλησα νὰ μαζέψω τὰ παιδιά σου, ὅπως ἡ κλώσσα μαζεύει τὰ μικρὰ τῆς κάτω ἀπὸ τὰ φτερά τῆς, καὶ δὲ θελήσατε; Τώρα τὸ σπίτι σας ἐγκαταλείπετε ἔρημο»²⁶. Εἶναι φανερὸ λοιπὸν ὅτι αὐτὰ δὲν τὰ εἶπε καθότι εἶναι ἄνθρωπος, ἐφόσον εἶχε γίνει ἄνθρωπος πρόσφατα, ἀλλὰ τὰ εἶπε καθότι ἦταν Θεός, δείχνοντας στοὺς ἀνθρώπους τοὺς διάφορους τρόπους τῆς σοφῆς πρόνοιᾶς του γύρω ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, μὲ τοὺς ὁποίους θέλησε νὰ συνάξει κοντὰ του τὴ φύση ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴ πλάνη, ἀλλὰ αὐτὴ δὲν θέλησε.

Καὶ πάλι λέγει· «Ὅπως ἀκριβῶς ὁ Πατέρας μου ἀνασταίνει τοὺς νεκροὺς καὶ τοὺς ζωοποιεῖ, ἔτσι καὶ ὁ Υἱὸς ζωοποιεῖ ὁποίους θέλει»²⁷. Ἄν τὸ ὅπως εἶναι ἐπίρρημα συγκριτικὸ, καὶ οἱ συγκρί-

25. Καλύτερα ἴσως, ἡ πρώτη ἔνοχη

26. Ματθ. 23, 37. Λουκᾶ 13, 34.

27. Ἰω. 5, 21.

οὐκ ἄρα τοῦτο δυνατόν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον ἐπὶ Χριστὸν λέγεσθαι. Οὐκοῦν ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὁ Σωτὴρ ὅτι, ὡσπερ ὁ Πατήρ, Θεὸς ὢν, θελήματι τοὺς νεκροὺς ζωοποιεῖ, οὕτω καὶ αὐτός, ὁμοούσιος ὢν τῷ Πατρὶ καὶ ὁμοθελής, οὗς θέλει ζωοποιεῖ. Ταῦτα τῶν
 5 Εὐαγγελιστῶν καὶ Ἀποστόλων καὶ Προφητῶν τὰ δόγματα. Τίς οὖν ὑπὲρ ταῦτα μείζων ἀπόδειξις περὶ τοῦ φύσει θελητικὸν εἶναι τὸν αὐτὸν καὶ καθ' ὃ Θεὸς ἐστι, καὶ καθ' ὃ ἄνθρωπος;

ΠΥΡ. Οὐδὲν τούτων πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ φυσικὰ εἶναι τὰ θελήματα σαφέστερον. Πῶς οὖν τὸν ἐπιδοθέντα λίβελλον ὑπὸ
 10 Μηνᾶ τοῦ γενομένου ἐπισκόπου τῆς βασιλίδος, ἐν θέλημα ἔχοντα, ἐδέξατο Βιγίλιος ὁ τῆς Ρωμαίων τηνικαῦτα πρόεδρος, καὶ ταῦτα ἐμφανισθέντος αὐτοῦ ἐν τῷ βασιλικῷ σεκρέτῳ τοῦ τηνικαῦτα τῶν Ρωμαίων βασιλεύοντος καὶ τῆς συγκλήτου;

ΜΑΞ. Θαυμάζω πῶς πατριάρχαι ὄντες κατατολμᾶτε τοῦ
 15 ψεύδους. Ὁ προηγησάμενός σου πρὸς Ὀνώριον γράφων, εἶπεν, ὅτι «Ἐπηγορεύθη μὲν, οὐκ ἐπεδόθη δέ, οὔτε ἐνεφανίσθη», αὐτὸς δέ, ἐν τοῖς πρὸς τὸν ἐν ἀγίοις Ἰωάννην τὸν πάπαν, ἔφησεν ὅτι «Ἐπεδόθη καὶ ἐνεφανίσθη», ἀναγνωσθεῖς διὰ Κωνσταντίνου Κουαίστωρος. Τίτι οὖν πιστεύομεν; Σοί, ἢ τῷ πρὸ σοῦ; Οὐ γὰρ
 20 δυνατόν ἀμφοτέρους ἀληθεύειν.

ΠΥΡ. Καὶ οὕτω γέγραπται τῷ πρὸ ἐμοῦ;

ΜΑΞ. Οὕτω γέγραπται.

ΠΥΡ. Ἔστω περὶ Βιγιλίου ταῦτα. Τί ἔχεις περὶ Ὀνωρίου εἰπεῖν, φανερώς πρὸς τὸν πρὸ ἐμοῦ ἐν δογματίσαντος θέλημα
 25 τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ;

ΜΑΞ. Τίς ἀξίόπιστος ἐξηγητὴς τῆς τοιαύτης καθέστηκεν ἐπιστολῆς, ὁ ταύτην ἐκ προσώπου Ὀνωρίου συντάξας, ἔτι καὶ

σεις γίνονται ἀνάμεσα στὰ ὁμοούσια, ἄρα αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ λέγεται γιὰ τὸν Χριστὸ ὡς πρὸς τὸ ἀνθρώπινο στοιχεῖο του. Ἐπομένως μᾶς δίδαξε ὁ Σωτὴρ ῥῆμας ὅτι, ὅπως ὁ Πατέρας, ἐπειδὴ εἶναι Θεὸς, ζωοποιεῖ τοὺς νεκροὺς μὲ τὸ θέλημά του, ἔτσι κι αὐτός, ἀφοῦ εἶναι ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα καὶ ἔχει τὴν ἴδια θέληση, «ζωοποιεῖ ὅποιους θέλει»²⁸. Αὐτὰ εἶναι τὰ διδάγματα τῶν Εὐαγγελιστῶν καὶ τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν Προφητῶν. Ποιὰ λοιπὸν μεγαλύτερη ἀπόδειξη ἀπὸ αὐτὰ ὑπάρχει, ὅτι ὁ ἴδιος ἔχει θέληση ἀπὸ τὴ φύση του καὶ καθότι εἶναι Θεὸς καὶ καθότι εἶναι ἄνθρωπος;

ΠΥΡ. Τίποτε δὲν εἶναι σαφέστερο ἀπὸ αὐτὰ γιὰ ν' ἀποδειχθεῖ ὅτι τὰ θελήματα εἶναι φυσικά. Πῶς λοιπὸν ὁ τότε προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ρωμαίων Βιργίλιος δέχθηκε τὸν νόμο πού περιλάμβανε τὸ ἓνα θέλημα, τὸν ὁποῖο παρέδωσε ὁ Μηνᾶς πού ἔγινε ἐπίσκοπος τῆς βασιλίδας, καὶ μάλιστα ἀφοῦ αὐτὸς παρουσιάστηκε σ' αὐτὸν καὶ στὴ σύγκλητο στὸ βασιλικὸ σέκρετο τοῦ τότε βασιλιᾶ τῶν Ρωμαίων;

ΜΑΞ. Θαυμάζω πῶς, ἐνῶ εἶστε πατριάρχες, λέτε ψέματα μὲ τόσο θράσος. Ὁ προκατόχός σου σὲ γράμμα του πρὸς τὸν Ὀνώριο εἶπε ὅτι «Τοῦ ἀναγνώσθηκε, δὲν τοῦ ἐπιδόθηκε ὅμως οὔτε παρουσιάστηκε». Καὶ ἐσὺ ὁ ἴδιος εἶπες στὸν ἅγιο Ἰωάννη τὸν πάπα, ὅτι «Ἐπιδόθηκε καὶ παρουσιάστηκε», ἀφοῦ πρῶτα τὸν διάβασε ὁ Κωνσταντῖνος ὁ ταμίας. Σὲ ποιὸν λοιπὸν θὰ πιστέψομε; Σ' ἐσένα ἢ στὸν προηγούμενό σου; Γιατί δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ λέτε καὶ οἱ δύο τὴν ἀλήθεια.

ΠΥΡ. Κι ἔχει γραφεῖ ἔτσι ἀπὸ τὸν προκατόχό μου;

ΜΑΞ. Ἔτσι ἔχει γραφεῖ.

ΠΥΡ. Φτάνουν αὐτὰ γιὰ τὸν Βιργίλιο. Τί ἔχεις νὰ πεῖς γιὰ τὸν Ὀνώριο, πού δογματίσει ἀπερίφραστα στὸν πρὶν ἀπὸ ἐμένα ἓνα θέλημα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ;

ΜΑΞ. Ποιὸς εἶναι ὁ ἀξιόπιστος ἐξηγητῆς αὐτῆς τῆς ἐπιστολῆς, αὐτὸς πού τὴ συνέταξε ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Ὀνωρίου, καὶ

28. Ἰω. 5, 21.

περιῶν καὶ μετὰ τῶν ἄλλων αὐτοῦ καλῶν, καὶ τοῖς τῆς εὐσεβείας δόγμασι πᾶσαν τὴν Δύσιν καταφαιδρύνων, ἢ οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει τὰ ἀπὸ καρδίας λαλοῦντες;

ΠΥΡ. Ὁ ταύτην συντάξας.

5 ΜΑΞ. Ὁ αὐτὸς οὖν πρὸς τὸν ἅγιον Κωνσταντῖνον, τὸν γενόμενον βασιλέα, ἐκ προσώπου πάλιν Ἰωάννου τοῦ ἐν ἀγίοις πάπα περὶ αὐτῆς γράφων, ἔφη, ὅτι «Ἐν θέλημα ἔφημεν ἐπὶ τοῦ Κυρίου, οὐ τῆς θεότητος αὐτοῦ καὶ τῆς ἀθρωπότητος, ἀλλὰ μόνης τῆς ἀνθρωπότητος. Σεργίου γὰρ γράψαντος, ὡς τινες δύο
10 θελήματα λέγουσι ἐπὶ Χριστοῦ ἐναντία, ἀντεγράψαμεν, ὅτι ὁ Χριστὸς δύο θελήματα ἐναντία οὐκ εἶχε· σαρκὸς φημι καὶ πνεύματος, ὡς ἡμεῖς ἔχομεν μετὰ τὴν παράβασιν· ἀλλ' ἐν μόνον, τὸ φυσικῶς χαρακτηρίζον τὴν αὐτοῦ ἀνθρωπότητα». Καὶ τούτου ἀπόδειξις ἐναργής, τὸ καὶ μελῶν καὶ σαρκὸς μνησθῆναι, ἅπερ
15 καὶ ἐπὶ τῆς θεότητος αὐτοῦ ἐκεῖνα ληφθῆναι οὐ συγχωρεῖ. Εἶτα καὶ προκατάληψιν ἀνθυποφορᾶς ποιούμενος, φησὶν· «Εἰ δέ τις λέγοι· Καὶ τίνος χάριν περὶ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ διαλαβόντες, περὶ τῆς θεότητος αὐτοῦ μνήμην οὐκ ἐποιήσασθε; φημέν, ὅτι πρῶτον μὲν πρὸς τὴν ἐρώτησιν ἢ ἀπόκρισις γέγονεν, ἔπειτα δὲ καὶ τῷ τῆς Γραφῆς ἔθει, ὡς ἐν πᾶσι, καὶ ἐν τούτῳ ἐπόμενοι, ποτὲ μὲν ἀπὸ τῆς θεότητος αὐτοῦ διαλεγομένης, ὡς ὅταν λέγη ὁ Ἀπόστολος, Ἐξουσία Θεοῦ δύναμις καὶ Θεοῦ σοφία, ποτὲ δὲ ἀπὸ τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ καὶ μόνον, ὡς ὅταν ὁ αὐτὸς λέγη, Ἐξουσία τοῦ Θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστὶ,
25 καὶ τὸ ἀσθενὲς τοῦ Θεοῦ, ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων ἐστίν'».

ΠΥΡ. Ἀπλούστερον ὁ πρὸ ἐμοῦ, τῇ λέξει προσεσχηκῶς, τοῦτο ἐδέξατο.

ΜΑΞ. Ἀλήθειαν λέγω· οὐδὲν οὕτως ἀπεδιέθηκέ με πρὸς τὸν πρὸ σου, ὡς τὸ παλίμβολον αὐτοῦ, ἡγουν τὸ ἄλλοτε εἰς ἄλλας
30 αὐτὸν μεταπίπτειν ἐννοίας, καὶ ἐν μηδενὶ βεβηκέναι φρονήματι. Ποτὲ μὲν τοὺς τοῦτο τὸ ἐν θέλημα θεῖον προσαγορεύοντας ἀπο-

πού εἶναι ἀκόμα στή ζωὴ καὶ ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἄλλες ἀρετὲς του καταλαμπρύνει μὲ τὰ εὐσεβῆ διδάγματα του ὅλη τὴ Δύση, παρὰ ὅσοι στὴν Κωνσταντινούπολη κηρύττουν ὅ,τι βάλει ὁ νοῦς τους;

ΠΥΡ. Αὐτὸς πού τὴ συνέταξε.

ΜΑΞ. Ὁ ἴδιος λοιπόν, γράφοντας γι' αὐτή, ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ ἀγίου πάπα Ἰωάννη, στὸν ἅγιο Κωνσταντῖνο²⁹, πού ἔγινε βασιλιάς, εἶπε· «Ὁμολογήσαμε ἓνα θέλημα στὸν Κύριο, ὄχι τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, ἀλλὰ μόνο τῆς ἀνθρωπότητάς του. Γιατί, ὅταν ὁ Σέργιος ἔγραψε ὅτι μερικοὶ διδάσκουν πῶς ὁ Χριστὸς ἔχει δύο ἀντίθετα θελήματα, τοῦ γράψαμε ἀπαντώντας ὅτι Δὲν εἶχε ὁ Χριστὸς δύο ἀντίθετα θελήματα, τῆς σάρκας ἐννοῶ καὶ τοῦ πνεύματος, ὅπως ἔχομε ἐμεῖς μετὰ τὴν παράβαση, ἀλλὰ ἓνα μονάχα, αὐτὸ πού χαρακτηρίζει φυσικὰ τὴν ἀνθρωπότητά του». Σαφῆς ἀπόδειξη γι' αὐτὸ εἶναι τὸ ὅτι κάνει ἀναφορὰ καὶ γιὰ σάρκα καὶ γιὰ μέλη τοῦ σώματος, τὰ ὁποῖα δὲν ἐπιτρέπει ν' ἀναφερθοῦν καὶ στὴ θεότητά του. Ἐπειτα, προλαβαίνοντας κάποια ἀντίρρηση, λέγει· «Κι ἂν κάποιος λέγει· Καὶ γιὰ ποιά αἰτία, ἐνῶ κάνατε λόγο γιὰ τὸν Χριστό, δὲν μνημονεύσατε τὴ θεότητά του; Τοῦ ἀπαντοῦμε ὅτι πρῶτον ἀπαντήσαμε στὴν ἐρώτησή του, καὶ δεύτερον, ἀκολουθήσαμε κι ἐδῶ, ὅπως σέ ὅλα, τὴ συνήθεια τῆς Γραφῆς, ἣ ὁποῖα ἄλλοτε μιλáει γιὰ τὴ θεότητά του, ὅπως ὅταν λέει ὁ Ἀπόστολος, «ὁ Χριστὸς εἶναι δύναμη τοῦ Θεοῦ καὶ σοφία τοῦ Θεοῦ», κι ἄλλοτε γιὰ τὴν ἀνθρωπότητά του καὶ μόνο, ὅπως ὅταν ὁ ἴδιος λέγει· «Ἡ μωρία τοῦ Θεοῦ εἶναι σοφώτερη ἀπὸ τὴ σοφία τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἡ ἀδυναμία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἰσχυρότερη ἀπὸ τὴ δύναμη τῶν ἀνθρώπων»³⁰.

ΠΥΡ. Προσέχοντας στὴ λέξη ὁ πρὶν ἀπὸ ἐμένα δέχθηκε ἀπλούστερη διατύπωση.

ΜΑΞ. Λέγω ἀλήθεια. Τίποτε δὲν μὲ ἀπομάκρυνε τόσο πολὺ ψυχικὰ ἀπὸ τὸν δικό σου, ὅσο ἡ παλιμβολία του, τὸ ὅτι δηλαδὴ μεταβαίνει συνέχεια σὲ ἄλλες ἐννοιες καὶ δὲν μένει σταθερὸς σὲ μιὰ ἀποψη. Ἄλλοτε ἀποδεχόταν τὴν ἀποψη αὐτῶν πού ὀνομάζουν

29. Ὁ γιὸς τοῦ Ἡρακλείου.

30. Α' Κορ. 1, 24. 25.

δεχόμενος, τὸν Θεὸν μόνον εἶναι τὸν σαρκωθέντα εἰσήγε, ποτὲ
 δὲ τοὺς βουλευτικὸν αὐτὸ λέγοντας, ἄνθρωπον αὐτὸν ψιλὸν εἶναι
 εἰσήγε, βουλευτικῶς καθ' ἡμᾶς διατιθέμενον, καὶ μηδὲν διαφέ-
 ροντα Πύρρου καὶ Μαξίμου· ποτὲ δὲ ὑποστατικὸν αὐτὸ λέγων,
 5 τῇ διαφορᾷ τῶν ὑποστάσεων συνεισηῆγε καὶ τὸ διάφορον τῶν θε-
 λημάτων ἐπὶ τῶν ὁμοουσίων· ποτὲ δὲ καὶ τοὺς ἐξουσιαστικὸν
 αὐτὸ λέγοντας ἀποδεχόμενος, σχετικὴν εἰσήγε τὴν ἔνωσιν· ἐξου-
 σία γὰρ καὶ ἀύθεντία καὶ τὰ τοιαῦτα, γνώμης προδήλως, ἀλλ' οὐ
 φύσεως ὑπάρχει κινήματα· ποτὲ δὲ τοὺς προαιρετικὸν καὶ
 10 γνωμικὸν αὐτὸ λέγοντας προσλαμβανόμενος, καὶ κυρίου ἐαυτοῦ
 καθιστῶν, οὐ μόνον ψιλὸν ἄνθρωπον εἰσήγε τὸν Κύριον, ἀλλὰ
 καὶ τρεπτὸν καὶ ἀμαρτωλόν, εἴπερ ἡ γνώμη τῶν ἀντικειμένων
 ἐστὶ κριτικὴ καὶ τῶν ἀγνοουμένων ζητητικὴ καὶ τῶν ἀδήλων
 βουλευτικὴ· ποτὲ δὲ τοὺς οἰκονομικὸν αὐτὸ λέγοντας, τό, πρὸ
 15 τῆς οἰκονομίας ἀθέλητον αὐτὸν εἶναι, καὶ εἴ τι ἕτερον ἔπεται τῷ
 λόγῳ ἄτοπον, εἰσήγε, καὶ εἰς ἄλλας μυρίας ἀτόπους ἐξηνέχθη
 ὑπολήψεις, τὴν ἀλήθειαν βάσιν οὐκ ἐσχηκῶς, ἃς δι' ἀκριβείας εἰ
 βουληθείην γραφῇ παραδοῦναι μετὰ τῶν αὐτῶν ἀτόπων, οὐδὲ ὁ
 μέλλων ἀρκέσει χρόνος. Τίς δὲ ἀνάγκη χάρτας προθεῖναι καὶ
 20 σχίσαι τὴν ἀγίαν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν; Οὐδὲ τὸ πᾶσι κοινότατον
 συνιδεῖν ἠδυνήθη. Ἦ γάρ, ἵνα παραχωρήσωμεν ὑμῖν, τὰ τῶν
 συνόδων ἔχουσι δόγματα, ὡς ὑμεῖς οὐκ ἀληθεύοντες ἔφητε, καὶ
 οὐ δεόμεθα τῶν ὑμετέρων χαρτῶν, ταύτας καὶ πρὶν καὶ νῦν δε-
 χόμενοι καὶ περιπτυσσόμενοι, ἢ οὐ τὰ τῶν συνόδων ἔχουσι, καὶ
 25 πολλῶ πλέον τούτους ἀποστρέφεσθαι καὶ φεύγειν δίκαιον. Τῆς
 οὖν τῶν αὐτῶν χαρτῶν προθέσεως καθ' ἑκάτερον ἀδίκου καὶ
 παρανόμου οὐσης, καὶ ἡ αὐτῶν κατάλυσις δι' ἑκάτερον δικαία
 καὶ κανονικὴ καθέστηκεν.

ΠΥΡ. Σωφρόνιος, ὁ μικρῶ πρόσθεν πατριάρχης γενόμε-
 30 νος Ἱεροσολύμων, τοῦτο ἡμᾶς καὶ παρὰ πρόθεσιν πρᾶξαι πε-

θεῖο τοῦτο τὸ ἕνα θέλημα, καὶ δίδασκε ὅτι αὐτὸς ποὺ σαρκώθηκε ἦταν μόνο Θεός· ἄλλοτε ἐκείνων ποὺ τὸ ἔλεγαν βουλευτικό, καὶ δίδασκε ὅτι ἦταν ἀπλὸς ἄνθρωπος, ποὺ εἶχε ἀπέναντί μας στάση συμβουλευτική καὶ δὲν διέφερε σὲ τίποτα ἀπὸ τὸν Πύρρο καὶ τὸν Μάξιμο· ἄλλοτε τὸ χαρακτηρίζει ὑποστατικὸ καὶ στὴ διαφορὰ τῶν ὑποστάσεων πρόσθετε καὶ τὴ διαφορὰ τῶν θελημάτων στὰ ὁμοούσια· ἄλλοτε συμφωνοῦσε καὶ μ' αὐτοὺς ποὺ τὸ ἔλεγαν ἑξουσιαστικό, καὶ δίδασκε τὴν ἔνωση σχετική. Γιατί ἡ ἑξουσία καὶ ἡ αὐθεντία καὶ τὰ ὅμοια εἶναι προφανῶς ἐκδηλώσεις τῆς γνώμης καὶ ὄχι τῆς φύσης. Ἄλλοτε πάλι ἀποδεχόταν αὐτοὺς ποὺ τὸ ἔλεγαν προαιρετικὸ καὶ γνωμικὸ καὶ ἀποδίδοντάς τους αὐθεντία μᾶς δίδασκε τότε τὸν Κύριο ὄχι μόνο σὰν ἕναν ἀπλὸ ἄνθρωπο, ἀλλὰ καὶ μεταβλητὸ καὶ ἁμαρτωλὸ, ἐφόσον ἡ γνώμη εἶναι αὐτὴ ποὺ κρίνει τὰ ἀντίθετα καὶ ἀναζητεῖ ὅ,τι ἀγνοεῖται καὶ στοχάζεται τὰ ἀδηλα. Ἄλλοτε πάλι ἀποδεχόταν ἐκείνους ποὺ τὸ ἔλεγαν ἀποτελεσματικὸς οἰκονομίας, καὶ δίδασκε ὅτι πρὶν ἀπὸ τὴν οἰκονομία τῆς ἐνανθρώπησής του ἦταν χωρὶς θέληση, καὶ ὅ,τι ἄλλο ἄτοπο ἔπεται σὸ λόγον αὐτό. Προχώρησε ἐπίσης σὲ μύριες ἄλλες ἄτοπες ἀντιλήψεις, μὴ χρησιμοποιοῦντας ὡς βάση τὴν ἀλήθεια. Αὐτὲς ἂν ἤθελα νὰ τις παραδώσω στὴ γραφὴ μαζί μὲ τις ἄτοπες συνέπειές τους, δὲν θὰ μοῦ φτάσει ὅλος ὁ μελλοντικὸς χρόνος. Ποιὰ εἶναι ἡ ἀνάγκη νὰ προβάλλω διάφορες χάρτες καὶ νὰ σχίσω τὴν ἁγία Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ; Δὲν μπόρεσε νὰ ἀντιληφθεῖ αὐτὸ ποὺ εἶναι κοινότατη ἀντιλήψη ὄλων. Γιατί, γιὰ νὰ σᾶς κάνομε τὴν παραχώρηση, ἡ περιέχουν τὰ δόγματα τῶν συνόδων, ὅπως ἰσχυρίζεστε σεῖς χωρὶς νὰ εἶναι ἀλήθεια, καὶ δὲν ἔχομε ἀνάγκη ἀπὸ τίς χάρτες σας, ἀφοῦ καὶ πρὶν καὶ τώρα τὰ δεχόμαστε καὶ τὰ ἀσπαζόμαστε, ἡ δὲν περιέχουν τὰ δόγματα τῶν συνόδων καὶ εἶναι δίκαιο πιὸ πολὺ ἀκόμα νὰ τις ἀποστρεφόμαστε καὶ νὰ τις ἀποφεύγομε. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ προβολὴ αὐτῶν τῶν χαρτῶν καὶ γιὰ τὸ ἕνα καὶ γιὰ τὸ ἄλλο εἶναι καὶ ἀδικη καὶ παράνομη, ἔγινε καὶ ἡ κατάργησή τους καὶ γιὰ τὰ δύο δίκαιη καὶ κανονική.

ΠΥΡ. Ὁ Σωφρόνιος, ποὺ λίγο πιὸ πρὶν ἔγινε πατριάρχης Ἱεροσολύμων, μᾶς ἔκανε νὰ προβοῦμε σ' αὐτὸ καὶ παρὰ τὴν πρό-

ποίηκε, τὸν περὶ ἐνεργειῶν λόγον οὐκ ἐν εὐθέτῳ καιρῷ κινήσας.

ΜΑΞ. Ἐγὼ πάντοθεν ἀπορῶ, ποίαν ἐκδέχεσθε δοῦναι ἀπολογία, τὸν ἀναίτιον οὕτω πικρῶς αἰτιώμενοι. Εἶπε γάρ μοι, 5 πρὸς τῆς ἀληθείας αὐτῆς, ὅτε Σέργιος ἔγραψε πρὸς τὸν τῆς Φαράν Θεόδωρον, πέμψας καὶ ὄν φησι λίβελλον Μηνᾶ διὰ τῆς μεσιτείας Σεργίου τοῦ Μακαρωνᾶ (Μακρωνᾶ, Μακαριωνᾶ) τοῦ Ἀρσινόης ἐπισκόπου, προτρεπόμενος αὐτὸν περὶ τῆς ἐν τῷ λιβέλλῳ μιᾶς ἐνεργείας καὶ ἐνὸς θελήματος τὰ δοκοῦντα εἶπεῖν, 10 καὶ ἀντέγραψεν, ἀποδεχόμενος αὐτά, ποῦ οὖν τότε Σωφρόνιος; ἢ ἠνίκα ἐν Θεοδοσιουπόλει πρὸς Παῦλον τὸν Μονόφθαλμον καὶ ἀπὸ Σεβηριτῶν ἔγραψε, πέμψας καὶ αὐτῷ λίβελλον Μηνᾶ, καὶ τὴν τοῦ Φαρανίτου καὶ ἑαυτοῦ συγκατάθεσιν; ἢ ὅτε πρὸς Γεώργιον τὸν ἐπίκλην Ἀρσᾶν, Παυλιανιστὴν ὄντα, ἔγραψε, χρήσεις 15 αὐτῷ πεμφθῆναι περὶ μιᾶς ἐνεργείας αὐτῶν, ἐνθέμενος καὶ τοῦτο τῇ ἐπιστολῇ, ὅτι ἐν ταύταις καὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς τῆς Ἐκκλησίας ποιεῖ ἕνωσιν; Ταύτην δὲ τὴν ἐπιστολὴν ὁ μακάριος Ἰωάννης ὁ πάπας Ἀλεξανδρείας ἀφείλετο χειρὶ ἀπὸ τοῦ Ἀρσᾶ, ὅθεν καὶ βουληθεὶς δι' αὐτὴν ποιῆσαι τὴν καθαίρεσιν αὐτοῦ, ἐκωλύθη 20 ἐκ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ τηνικαῦτα γενομένης τῶν Περσῶν ἐπιδρομῆς. Ἦ ὅτε πρὸς Κῦρον τὸν Φάσιδος ἀντέγραψε περὶ μιᾶς ἐνεργείας καὶ δύο, ἐρωτηθεὶς παρ' αὐτοῦ, πέμψας καὶ αὐτῷ τὸν ρηθέντα λίβελλον Μηνᾶ; Τί οὖν; Ἐπειδὴ Σεργίου πολυτρόπως τὴν οἰκείαν νόσον ἐν τῷ κοινῷ προθέντος καὶ τὸ πλεῖστον τῆς 25 Ἐκκλησίας λυμνηαμένου, ὁ μακάριος Σωφρόνιος ὑπέμνησεν αὐτὸν μετὰ τῆς πρεπούσης τῷ σχήματι αὐτοῦ ταπεινοφροσύνης τοῖς ἰχνεσιν αὐτοῦ προκαλινδούμενος [προκυλινδ.], καὶ ἀντὶ πάσης ἰκετηρίας αὐτοῦ προσφέρων αὐτῷ τὰ ζωοποιὰ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ παθήματα, ὥστε μὴ φωνὴν αἰρετικῶν, καλῶς πάλαι ὑπὸ 30 τῶν προωδευκότων τὸν βίον ἀγίων Πατέρων σβεσθεῖσαν, ἀνανεώσασθαι, αὐτὸς αἴτιος τοῦ τοιοῦτου γέγονε σκανδάλου.

θεσή μας, ἀνακινώντας τὸν λόγο γιὰ τὶς ἐνέργειες σὲ ὄχι κατάλληλο καιρὸ.

ΜΑΞ. Ἐχω μιὰ καθολικὴ ἀπορία· τί ἀγιολογία περιμένετε νὰ δώσετε, πὺ μὲ τόσο μίσος κατηγορεῖτε τὸν ἄθῳ; Γιατὶ πὲς μου, στ' ὄνομα τῆς ἴδιας τῆς ἀλήθειας, ὅταν ὁ Σέργιος ἔγραψε στὸν Θεόδωρο τῆς Φαράν, στέλνοντας καὶ τὸν λίβελλο πὺ λέγει τοῦ Μηνᾶ μὲ τὴ μεσολάβηση τοῦ Σεργίου τοῦ Μακαρωνᾶ³¹, τοῦ ἐπισκόπου Ἀρισνόης, προτρέποντάς τον νὰ πεῖ τὴ γνώμη του γιὰ τὴ μία ἐνέργεια καὶ τὸ ἓνα θέλημα πὺ προβάλλει ὁ λίβελλος, καὶ τοῦ ἀπάντησε μὲ γράμμα ὅτι τ' ἀποδέχεται αὐτά, πὺ βλέπεις τότε τὸν Σωφρόνιο; Ἡ ὅταν στὴ Θεοδοσιούπολη ἔγραψε στὸν Παῦλο τὸν Μονόφθαλμο, τῆς ὁμάδας τοῦ Σεβήρου, στέλνοντας καὶ σ' αὐτὸν τὸν λίβελλο τοῦ Μηνᾶ καὶ τὴν ἐπιδοκιμασία τοῦ Φαρανίτη καὶ τὴ δική του; Ἡ πὺ ἦταν ὅταν ἔγραψε στὸν Γεώργιο, τὸν ἐπονομαζόμενο Ἀρσᾶ, πὺ ἦταν Παυλιανιστῆς, νὰ τοῦ σταλοῦν χωρία γιὰ τὴ μία ἐνέργειά τους, ἔχοντας βάλει στὴν ἐπιστολὴ κι αὐτό, ὅτι μ' αὐτὲς κάνει καὶ τὴν ἔνωση τῆς Ἐκκλησίας μ' ἐκείνους; Αὐτὴ τὴν ἐπιστολὴ τὴν ἀφαίρεσε ὁ μακάριος Ἰωάννης, ὁ πάπας τῆς Ἀλεξάνδρειας, μὲ τὸ χέρι του ἀπὸ τὸν Ἀρσᾶ. Γι' αὐτὸ καὶ θέλησε ἐξαιτίας τῆς ἐπιστολῆς νὰ τὸν καθαιρέσει, ἀλλὰ ἐμποδίσθηκε ἀπὸ τὴν ἐπιδρομὴ τότε τῶν Περσῶν στὴν Αἴγυπτο. Ἡ πὺ ἦταν ὅταν ἀπάντησε μὲ γράμμα στὸν Κύρο τῆς Φάσιδος γιὰ μία καὶ δύο ἐνέργειες, στὴν ἐρώτηση ἐκείνου καὶ τοῦ ἔστειλε καὶ τὸ λίβελλο πὺ εἶπαμε τοῦ Μηνᾶ; Τί λοιπόν; Ἐπειδὴ ὁ Σέργιος πρόβαλε μὲ πολλοὺς τρόπους τὴ νόσο του στὸ κοινὸ καὶ προκάλεσε ζημίαι στὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς Ἐκκλησίας, καὶ γι' αὐτὸ ὁ μακάριος Σωφρόνιος τοῦ ὑπενθύμισε μὲ τὴν πρέπουσα στὸ σχῆμα του ταπεινότητη, ἀκολουθώντας τὰ ἴχνη του καὶ προσφέροντάς του ἀντὶ κάθε ἄλλης παράκλησης τὰ ζωοποιὰ παθήματα τοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ μὴν ἀναρριπιστεῖ ἡ φωνὴ τῶν αἰρετικῶν, πὺ καλῶς τὴν εἶχαν κάνει νὰ σωπάσει οἱ προηγούμενοι Πατέρες, ἔχοντας γίνεи αὐτὸς αἴτιος αὐτοῦ τοῦ σκανδάλου;

31. Ἄλλες γραφές: Μακρωνᾶ, Μακαριωνᾶ, Μακρονᾶ.

ΠΥΡ. Πάντων τῶν προταθέντων τὴν ἀνατροπὴν δεόντως ὁ λόγος ἐποίησατο καὶ οὐδὲν ὄλως ἐλλείπει ἢ περὶ θελημάτων ζήτησις.

ΜΑΞ. Ἐπειδὴ ἢ περὶ θελημάτων ζήτησις πέρας εἴληφε, 5 βούλει καὶ τὴν περὶ ἐνεργειῶν ποιησώμεθα;

ΠΥΡ. Τὸν περὶ τοῦ φυσικὰ εἶναι τὰ θελήματα λόγον ἀγνοήσας, κατὰ τοῦτον καὶ τὸν περὶ ἐνεργειῶν παρεδεξάμην, καὶ εἴ τι ἀγράφως ἢ ἐγγράφως ἐρρέθη μοι, πρὸς τοῦτον ὄρᾳ τὸν σκοπόν. Νυνὶ δὲ τοῦ πεφυκέναι θέλειν καὶ τοῦ πεφυκέναι ἐνεργεῖν συνεκ- 10 δοχικῶς ὁμολογουμένων, πάντα τὰ περὶ τούτου πρώην μὴ συσταθέντα ἠκύρωται καὶ περιττὸν ἡγοῦμαι λοιπὸν τινα ὄλως περὶ τούτου κινῆσαι λόγον.

ΜΑΞ. Τί οὖν; Ἐπειδὴ ὁ Θεός, διὰ τὴν προγνωσθεῖσαν αὐτῷ πρόθεσιν ἡμῶν, ἐκάλεσε πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας αὐτοῦ ἐπίγνω- 15 σιν, οὐ δεῖ τὰ περὶ τούτου ἐγγράφως ἢ ἀγράφως πρὸς τινὰς εἰρημένα βασανίσαι διὰ τοὺς, ὡς εἰκός, ἀφυλάκτως αὐτοῖς περιτυχόντας ἢ καὶ περιτυχόντας εὐχερεστεροῦς;

ΠΥΡ. Εἴ τι πρὸς τοῦτο ὄρᾳ ἢ βάσανος, ἀναγκαῖόν ἐστι. Τὸ γὰρ φροντίσαι τῆς τῶν ἀκεραιότερων ἀσφαλείας, μίμησις ἐστι 20 θείας φιλανθρωπίας.

ΜΑΞ. Εἴ οὖν θείας φιλανθρωπίας ἐστὶ τοῦτο μίμησις, ἀρξώμεθα ἐντεῦθεν τῆς περὶ τούτου ἐξετάσεως.

ΠΥΡ. Ἀρξώμεθα.

ΜΑΞ. Ἐν τοῖς σοῖς εὔρον συγγράμμασι μίαν τε Χριστοῦ, ὡς 25 ὄλου, ἐνέργειαν δογματίσαντα. Εἴ οὖν μία, ὡς ὄλου, ἐστὶν ἐνέργεια, τὸ δὲ ὄλον ἢ αὐτοῦ ἐστὶν ὑπόστασις, ἄρα ἢ μία αὕτη ἐνέργεια ὑποστατικὴ ἔσται, καὶ ἐτέρας ἐνεργείας, ὥσπερ καὶ ὑποστάσεως, δειχθήσεται Πατρὶ τε καὶ Μητρὶ, εἴπερ οὐδέτερον αὐτῶν ὑπάρχει Χριστός.

ΠΥΡ. Εἴ διὰ τὸ διάφορον τῶν δύο ἐν Χριστῷ φύσεων δύο λέγετε ἐνεργείας, καὶ οὐ διὰ τὸ μοναδικὸν τοῦ προσώπου μίαν, δύο εὑρεθήσονται καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐνέργειαι, διὰ τὸ κατ' οὐσίαν διάφορον τῆς ψυχῆς αὐτοῦ καὶ τοῦ σώματος. Εἴ δὲ τοῦτο, 30 τρεῖς ἔσονται τοῦ Χριστοῦ ἐνέργειαι, καὶ οὐ δύο.

ΜΑΞ. Ἄπερ ὑμεῖς ἐκ' ἀναιρέσει τῶν φυσικῶν προῖσχε-

ΠΥΡ. Ὁ λόγος ἀνέτρεψε ἐπαρκῶς ὅλα ὅσα εἶχαν προταθεῖ καὶ καμμιά ἔλλειψη δὲν ἔμεινε στὴ συζήτηση περὶ θελημάτων.

ΜΑΞ. Ἐφοῦ ἡ συζήτηση γιὰ τὰ θελήματα ἔλαβε τέλος, θέλεις νὰ προχωρήσουμε καὶ στὴ συζήτηση γιὰ τὶς ἐνέργειες;

ΠΥΡ. Ἐφοῦ ἀγνόησα τὸ λόγο ὅτι τὰ θελήματα εἶναι φυσικά, σύμφωνα μ' αὐτὸν παραδέχθηκα καὶ τὸ λόγο γιὰ τὶς ἐνέργειες· κι ἂν εἶπα κάτι προφορικά ἢ γραπτὰ, σ' αὐτὸν τὸν σκοπὸ ἀποβλέπει. Τώρα ὅμως, ἄφοῦ κατὰ συνεκδοχὴ ὁμολογήθηκαν ὅτι ἀπὸ τὴ φύση τοῦ θέλει κι ἀπὸ τὴ φύση τοῦ ἐνεργεῖ, ὅλα ὅσα προηγουμένως γιὰ τὸ θέμα δὲν εἶχαν θεμελιωθεῖ ἔχασαν τὴ σημασία τους, καὶ θεωρῶ περιττὸ νὰ κάνομε ἔστω καὶ τὸν παραμικρὸ λόγο γι' αὐτά.

ΜΑΞ. Τί θέλεις νὰ πεῖς; Ἐπειδὴ ὁ Θεός, ἕξαιτίας τῆς πρόθεσής μας ποῦ προεῖδε, μᾶς κάλεσε στὴν ἐπίγνωση τῆς ἀλήθειάς του, δὲν πρέπει ὅσα γι' αὐτὸν εἰπώθηκαν προφορικὰ καὶ γραπτὰ νὰ τὰ βασανίσουμε γιὰ χάρη φυσικὰ ἐκείνων ποῦ τὰ πληροφορήθηκαν ἀπροφύλακτα ἢ εἶναι εὐκόλοι στὸ διάβασμά τους;

ΠΥΡ. Ἄν τὸ βασάνισμα αὐτὸ ἀπόβλεπε σ' αὐτὸ, εἶναι ἀναγκαῖο. Γιατὶ τὸ νὰ φροντίζομε γιὰ τὴν ἀσφάλεια τῶν ἀπλῶν ἀποτελεῖ μίμηση τῆς θείας φιλανθρωπίας.

ΜΑΞ. Ἄν λοιπὸν ἀποτελεῖ μίμηση τῆς θείας φιλανθρωπίας, ἅς ἀρχίσουμε τὴν ἐξέτασή μας ἀπὸ αὐτὸ τὸ σημεῖο.

ΠΥΡ. Ἄς ἀρχίσουμε.

ΜΑΞ. Βρῆκα στὰ συγγράμματά σου νὰ ἔχεις διδάξει γιὰ τὸν Χριστὸ, ὡς ὅλου, μία ἐνέργεια. Ἄν λοιπὸν εἶναι μία ἢ ἐνέργεια τοῦ Χριστοῦ ὡς ὅλου, καὶ ὅλο εἶναι ἢ ὑπόστασή του, ἄρα ἢ μία αὐτὴ ἐνέργεια εἶναι ἐνέργεια ὑποστατική, καὶ θ' ἀποδειχθεῖ ὅτι εἶναι διάφορης ἐνέργειας ὅπως καὶ ὑπόστασης ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ τὴ Μητέρα, ἂν βέβαια ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι κανένας ἀπὸ τοὺς δύο.

ΠΥΡ. Ἄν προτείνετε ἕξαιτίας τῆς διαφορᾶς τῶν δύο φύσεων τοῦ Χριστοῦ δύο ἐνέργειες καὶ ὄχι μία γιὰ τὴ μοναδικότητα τοῦ προσώπου, θὰ βρεθοῦν καὶ στὸν ἄνθρωπο δύο ἐνέργειες ἕξαιτίας τῆς διαφορᾶς στὴν οὐσία τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματός του. Κι ἂν εἶναι ἔτσι, τότε οἱ ἐνέργειες τοῦ Χριστοῦ θὰ εἶναι τρεῖς καὶ ὄχι δύο.

ΜΑΞ. Αὐτὰ ποῦ ἐσεῖς προβάλλετε γιὰ τὴν ἀναίρεση τῶν

σθε, ταῦτα καὶ κατὰ τῶν φύσεων οἱ πρὸς αὐτὰς μαχόμενοι προ-
 τείνουσι. Τοῦτο γὰρ ὑμῶν καὶ μόνον τὸ χάριεν, τὸ ἐκείνοις ἐν
 πᾶσι συμπεριάγεσθαι. Ὅθεν καὶ ἡμεῖς τοὺς παρὰ τῶν Πατέρων
 ἐκείνοις ἐπενεχθέντας ἐλέγχους καὶ ὑμῖν, ὡς τὰ αὐτὰ αὐτοῖς νο-
 5 σοῦσι, προσάγομεν, ὅτι, εἰ διὰ τὸ διάφορον τῶν ἐν Χριστῷ φύσε-
 ων δύο φύσεις καὶ αὐτοῖς μεθ' ἡμῶν λέγετε, καὶ οὐ διὰ τὸ μονα-
 δικὸν τοῦ προσώπου μίαν, δύο εὐρεθήσονται οὕτω γε καὶ τοῦ
 ἀνθρώπου φύσεις, διὰ τὸ κατ' οὐσίαν διάφορον τῆς ψυχῆς αὐτοῦ
 καὶ τοῦ σώματος· καὶ εἰ τοῦτο, τρεῖς ἔσονται τοῦ Χριστοῦ, καὶ οὐ
 10 δύο φύσεις. Εἰ δὲ διὰ τὸ διάφορον τῶν φύσεων δύο μεθ' ἡμῶν
 λέγοντες φύσεις, τρεῖς οὐ λέγετε ἐπὶ Χριστοῦ φύσεις, πῶς ἡμῖν
 διὰ τὸ διάφορον τῶν φύσεων δύο λέγουσιν ἐνεργείας, αἱ τρεῖς
 συναχθήσονται ἐνεργεῖαι; Ἄ γὰρ ὑμεῖς μεθ' ἡμῶν πρὸς τοὺς
 ἐκεῖνα κατὰ τῶν φύσεων προτείνοντας λέγετε, ταῦτα καὶ ἡμῖν
 15 περὶ τῶν ἐνεργειῶν πρὸς ὑμᾶς ἀρκέσει· ἀλλ' οὕτω μὲν ὑμᾶς ἐκ
 τοῦ Ἰσου ὁ λόγος ἀπερράπισε, δείξας τῆς ἀπορίας τὸ παράλογον.
 Ἐκ δὲ τοῦ ὑπερέχοντός φαμεν, ὅτι οὐ ταῦτὸν τὸ κατ' εἶδος τοῦ
 ἀνθρώπου ἓν, καὶ τὸ κατ' οὐσίαν ψυχῆς καὶ σώματος ἓν. Τὸ μὲν
 γὰρ κατ' εἶδος τοῦ ἀνθρώπου ἓν τὴν ἐν πᾶσι τοῖς ὑπὸ τὴν φύσιν
 20 ἀτόμοις ἀπαραλλαξίαν ἐνδείκνυται· ὅθεν οὐδὲ ἀπροσδιορίστως
 αὐτό φαμεν, ἀλλὰ προσεπάγοντες, 'τοῦ ἀνθρώπου'. Τὸ δὲ κατ'
 οὐσίαν ψυχῆς καὶ σώματος ἓν αὐτὸ τὸ εἶναι αὐτῶν λυμαίνεται,
 εἰς ἀνυπαρξίαν αὐτὸ παντελεῖ ὠθοῦν. Εἰ δὲ οὐ ταῦτὸν τὸ κατ' εἶ-
 δος τοῦ ἀνθρώπου ἓν, οὐκ ἄρα ἀνάγκη ἡμῖν, τὴν κατ' εἶδος μίαν
 25 λέγοντας ἐνεργεῖαν, ἢ ὑποστατικὴν ταύτην λέγειν ἢ τρεῖς ἐνεργ-
 εῖας, διὰ τὸ πρὸς φύσιν ὄρῳ τὴν ἐνεργεῖαν.

ΠΥΡ. Ἀλλὰ ταῖς ἐνεργεῖαις τὰ πρόσωπα κατὰ Νεστόριον
 συνεισάγεται, καὶ ἀνάγκη, τοὺς δύο λέγοντας ἐνεργείας, τὰ ἐκεί-
 νου μισὰ διεκδικεῖν δόγματα.

30 ΜΑΞ. Καὶ μὴν Νεστόριος, δύο πρόσωπα λέγων, μίαν δο-
 γματίζει ἐνεργεῖαν. Εἰ δὲ ταῖς ἐνεργεῖαις πρόσωπα καθ' ὑμᾶς

φυσικῶν, αὐτὰ προτείνουν καὶ κατὰ τῶν φύσεων ὅσοι τίς μάχονται. Τό μόνο εὐγενικό σ' ἐσᾶς εἶναι, ὅτι τοὺς ἀκολουθεῖτε σέ ὅλα. Γι' αὐτὸ κι ἐμεῖς τοὺς ἐλέγχους ποὺ ἀσκησαν οἱ Πατέρες σ' ἐκείνους τοὺς κάνομε καὶ σ' ἐσᾶς, ἐπειδὴ ἔχετε τὴν ἴδια μ' αὐτοὺς ἀσθένεια. Ἐν δηλαδὴ δέχεστε δύο φύσεις κι ἐσεῖς μαζί μας ἕξαιτίας τῆς διαφορᾶς τῶν φύσεων στὸ Χριστό, καὶ ὄχι μία ἕξαιτίας τοῦ μοναδικοῦ προσώπου, θὰ βρεθοῦν ἔτσι δύο φύσεις καὶ στὸν ἄνθρωπο, ἕξαιτίας τῆς διαφορετικῆς οὐσίας τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος. Κι ἂν εἶναι ἔτσι, οἱ φύσεις τοῦ Χριστοῦ θὰ εἶναι τρεῖς καὶ ὄχι δύο. Ἐν ὅμως ἕξαιτίας τῆς διαφορᾶς τῶν φύσεων λέγοντας μαζί μας δύο φύσεις, δὲν παραδέχετε τρεῖς φύσεις στὸν Χριστό, πῶς, ἀφοῦ ἐμεῖς ὁμολογοῦμε ἕξαιτίας τῆς διαφορᾶς τῶν φύσεων δύο ἐνέργειες, θὰ συναχθοῦν οἱ τρεῖς ἐνέργειες; Αὐτὰ δηλαδὴ ποὺ ἐσεῖς μαζί μας λέτε σέ ὅσους προτείνουν αὐτὰ κατὰ τῶν φύσεων, αὐτὰ θὰ ἀρκέσουν καὶ σ' ἐμᾶς νὰ σᾶς ποῦμε γιὰ τίς ἐνέργειες. Ἐλλὰ μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ὁ λόγος σᾶς ἀπομάκρυνε ἀπὸ τὸ σωστὸ, δείχνοντας τὸν παραλογισμό τῆς ἀπορίας. Ὡς ἐκ περισσοῦ λέμε, ὅτι δὲν εἶναι τὸ ἴδιο τὸ ἓνα ὡς πρὸς τὸ εἶδος τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τὸ ἓνα ὡς πρὸς τὴν οὐσία τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος. Γιατὶ τὸ ἓνα ὡς πρὸς τὸ εἶδος τοῦ ἀνθρώπου δείχνει τὸ ἀπαράλλαχτο σὲ ὅλα τῶν ἀτόμων ποὺ ὑπάγονται στὴ φύση· γι' αὐτὸ καὶ δὲν τὸ λέμε γενικά κι ἀόριστα, ἀλλὰ προσθέτομε (στὸ εἶδος τῆ γενικῆ) τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ ἓνα ὅμως ὡς πρὸς τὴν οὐσία τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος καταστρέφει τὸ ἴδιο τὸ εἶναι τους καὶ τὸ ὠθεῖ σὲ πλήρη ἀνυπαρξία. Ἐλλὰ ἂν δὲν εἶναι ἴδιο τὸ ἓνα τοῦ ἀνθρώπου ὡς πρὸς τὸ εἶδος καὶ τὸ ἓνα ὡς πρὸς τὴν οὐσία τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, ἄρα δὲν εἶναι ὑποχρεωτικό, λέγοντας τὴ μία κατὰ τὸ εἶδος ἐνέργεια, ἢ νὰ τὴ λέμε ὑποστατική ἢ τρεῖς ἐνέργειες, γιὰ τὸν λόγο ὅτι ἡ ἐνέργεια ἀποβλέπει σὲ φύση.

ΠΥΡ. Ἐλλὰ μαζί μὲ τίς ἐνέργειες εἰσάγονται τὰ πρόσωπα, σύμφωνα μὲ τὸν Νεστόριο, καὶ κατ' ἀνάγκη ὅσοι μιλοῦν γιὰ δύο ἐνέργειες, ὑπερασπίζονται τὰ μαρὰ δόγματα ἐκείνου.

ΜΑΞ. Ὅμως ὁ Νεστόριος λέγοντας δύο πρόσωπα, δογματίζει μία ἐνέργεια. Κι ἂν, σύμφωνα μὲ σᾶς, μαζί μὲ τίς ἐνέργειες εἰσάγο-

συνεισάγεται, καὶ τοῖς προσώποις ἀκολούθως αἱ ἐνέργειαι συνα-
 χθήσονται, καὶ βιασθήσεσθε, τοῖς ἰδίοις ἐπόμενοι κανόσιν, ἢ διὰ
 τὴν μίαν ἐνέργειαν τῆς ἀγίας Θεότητος καὶ ἐν λέγειν αὐτῆς πρό-
 σωπον, ἢ διὰ τὰς τρεῖς αὐτοῦ ὑποστάσεις τρεῖς καὶ ἐνεργείας, ἢ
 5 σχετικὴν, ὡς Νεστόριος, λέγειν ἔνωσιν· ταύτης γὰρ ἢ μία ἐνέρ-
 γεια ἢ ἔνωσις, ὡς αὐτὸς Νεστόριος καὶ οἱ τῆς αὐτοῦ φατρίας ἐν
 τοῖς αὐτῶν ἀπέδειξαν γράμμασι. Καὶ ἐφ' ἡμῶν δέ, ἐπειδὴ μία
 μὲν ἢ κατὰ τὸ εἶδος ἐνέργεια, πολλαὶ δὲ αἱ ὑποστάσεις, ἢ διὰ τὴν
 μίαν κατ' εἶδος ἐνέργειαν καὶ ἐν ἓκ πάντων λέγειν πρόσωπον, ἢ
 10 διὰ τὰ πολλὰ πρόσωπα πολλὰς καὶ ἐνεργείας, καὶ διαπέπτωκε
 τοῖς Πατράσιν οὕτω γε ὁ φάσκων λόγος· «τὰ τῆς αὐτῆς ὄντα οὐ-
 σίας, καὶ τῆς αὐτῆς εἶναι ἐνεργείας».

Ἔτι τε, εἰ τῇ ἐνεργείᾳ πρόσωπον συνεισάγεται κατ' αὐτούς,
 πολλὰς δὲ δεδώκασιν ἐνεργείας ἐξ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ σεσαρκω-
 15 μένου Θεοῦ Λόγου προελθεῖν, καὶ τὰ συνεισαγόμενα ταῖς προελ-
 θούσαις ἐνεργείαις πρόσωπα δώσουσιν, εἴπερ ἑαυτοῖς στοιχεῖν
 διέγνωσαν, καὶ εὗρεθήσονται ἄπειρα καὶ τὰ πρόσωπα καὶ αἱ
 ἐνέργειαι τοῦ αὐτοῦ.

Καὶ αὖθις, εἰ συνεισάγεται πρόσωπον, κατὰ τὴν αὐτῶν
 20 πρότασιν, τῇ ἐνεργείᾳ, καὶ ἀναιρουμένη, ταύτη συναναιρεῖται
 πάντως. Εἰ δὲ τοῦτο ἀληθές, ἄρα τῇ ἀναιρέσει τῶν δύο καὶ τῆς
 μιᾶς ἐνεργειῶν, συναναιρεῖται καὶ τὰ δύο καὶ τὸ ἐν πρόσωπον,
 καὶ ἐχώρησεν, ὅσον τὸ ἐπ' αὐτοῖς, ὁ Χριστὸς, ἐκ τοῦ ὄντος καὶ
 ὑπερόντος, εἰς τὸ μὴ ὄν, οὐ τί γένοιτο ἂν ἀσεβέστερον;

25 Εἰ δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ καθ' ἕκαστον ἡμῶν τοῦτό τις ἐκ πολλῆς
 περιουσίας γυμνάζειν βουληθείη, εὐρήσει καὶ ἡμᾶς καθ' ἓνα καὶ
 τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ λογιζομένους καὶ περιπατοῦντας, ἢ καὶ ἕτε-
 ρα μὲν διανοομένους, ἕτερα δὲ τοῖς παρατυγχάνουσι διαλεγόμε-
 νους, ὅπερ καὶ Μωϋσῆς ποιήσας ἱστορεῖται, κατὰ τὸν αὐτὸν και-

νται τὰ πρόσωπα, τότε κατ' ἀκολουθία καὶ μὲ τὰ πρόσωπα θὰ συνεισαχθοῦν οἱ ἐνέργειες, καὶ θὰ ἔξαναγκασθεῖτε, ἀκολουθώντας τοὺς ἴδιους κανόνες ἢ ἐξαιτίας τῆς μιᾶς ἐνέργειας τῆς ἁγίας Θεότητος νὰ πεῖτε καὶ ἓνα πρόσωπο ἢ ἐξαιτίας τῶν τριῶν ὑποστάσεων του καὶ τρεῖς ἐνέργειες, ἢ θὰ πεῖτε, ὅπως ὁ Νεστόριος, ἔνωση σχετική. Γιατὶ αὐτῆς ἢ μία ἐνέργεια εἶναι ἢ ἔνωση, ὅπως ὁ ἴδιος ὁ Νεστόριος καὶ τὰ μέλη τῆς φατρίας του φανέρωσαν στὰ γράμματά τους. Ἀλλὰ καὶ σ' ἐμᾶς, ἐπειδὴ ἢ κατὰ τὸ εἶδος ἐνέργεια εἶναι μία, ἀλλὰ πολλές οἱ ὑποστάσεις, ἢ ἐξαιτίας τῆς μιᾶς κατὰ τὸ εἶδος ἐνέργειας θὰ ποῦμε καὶ ἓνα πρόσωπο ὅλων, ἢ ἐξαιτίας τῶν πολλῶν προσώπων θὰ ποῦμε καὶ πολλές ἐνέργειες, ὅποτε καταπίπτει ὁ λόγος τῶν Πατέρων πού λέγει τὸ ἐξῆς: «Ὅσα ἔχουν τὴν ἴδια οὐσία, ἔχουν καὶ τὴν ἴδια ἐνέργεια».

Κι ἀκόμα, ἂν μαζί μὲ τὴν ἐνέργεια εἰσάγεται πρόσωπο, σύμφωνα μ' αὐτούς, κι ἔχουν παραχωρήσει νὰ προέλθουν πολλές ἐνέργειες ἀπὸ τὸν ἓνα καὶ αὐτὸν Θεὸ Λόγο πού σαρκώθηκε, θὰ δώσουν καὶ τὰ ἀνάλογα πρόσωπα πού συνεισάγονται μὲ τὶς προελθοῦσες ἐνέργειες, ἐφόσον βέβαια ἀποφάσισαν νὰ εἶναι συνεπεῖς μὲ τὸν ἑαυτό τους, καὶ θὰ βρεθοῦν ἄπειρα καὶ τὰ πρόσωπα καὶ οἱ ἐνέργειες τοῦ ἰδίου.

Καὶ πάλι· ἂν μαζί μὲ τὴν ἐνέργεια, σύμφωνα μὲ τὴν πρότασή τους, εἰσάγεται πρόσωπο, τότε ἂν αὐτὴ ἀναιρεθεῖ, ἀναιρεῖται μαζί της ὅπωςδὴποτε κι αὐτό. Κι ἂν αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια, ἄρα μὲ τὴν ἀναίρεση τῶν δύο ἐνεργειῶν καὶ τῆς μιᾶς, ἀναιροῦνται μαζί καὶ τὰ δύο πρόσωπα καὶ τὸ ἓνα καί, ὅσον ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτούς, ὁ Χριστὸς κατέληξε ἀπὸ τὸ ὄν καὶ τὸ ὑπερόν, στὸ μὴ ὄν, πράγμα ἀπὸ τὸ ὁποῖο τί θὰ μπορούσε νὰ ὑπάρξει μεγαλύτερη ἀσέβεια;

Ἄν τώρα θέλει κάποιος νὰ τὸ συζητήσῃ λεμπτομερῶς καὶ στὸν καθένα ἀπὸ μᾶς, θὰ βρεῖ κι ἐμᾶς τὴν ἴδια ὥρα καὶ νὰ σκεφτόμαστε καὶ νὰ περπατοῦμε, ἢ καὶ ἄλλα νὰ ἔχομε στὸ νοῦ μας κι ἄλλα νὰ κουβεντιάζομε μὲ ὅσους συναντοῦμε, πράγμα πού λέγει ἡ Γραφή ὅτι ἔκανε καὶ ὁ Μωυσῆς³², ὁ ὁποῖος τὴν ἴδια ὥρα καὶ μὲ τὸ

ρὸν καὶ Θεῶ ἐντυγχάνων ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, καὶ τῷ λαῷ διαλεγόμενος, καὶ πρὸς χρηστὰς παρορμῶν ἐλπίδας, καὶ οὔτε τῷ προσφυῶς ταῖς αὐτοῦ φύσεσι δυϊκῶς ἐνεργεῖν, δύο ὁ καθείς ἐστιν, οὔτε τῷ ἓνα εἶναι τὸν δυϊκῶς ἐνεργοῦντα, τὰς οὐσιωδῶς προσοῦσας
 5 ταῖς αὐτοῦ φύσεσι κινήσεις συγχεῖ. Καὶ ἐπὶ τοῦ κατὰ προφορὰν δὲ λόγου ὡσαύτως, καὶ τὴν ἐγκειμένην τῷ λόγῳ ὀρῶμεν ἐννοϊαν, καὶ τὸν ὑποκείμενον τῇ ἐννοίᾳ λόγον καὶ τὴν αὐτῶν δι' ὄλου εἰς ἀλληλα περιχώρησιν, καὶ οὔτε τῇ διαφορᾷ αὐτῶν τὸ διάφορον τῶν προσώπων συνεισάγεται, οὔτε τῇ ἄκρα ἐνώσει τὸ
 10 συγκεχυμένον. Τί δ' ἂν τις εἴποι καὶ περὶ τῆς πεπυρακτωμένης μαχαίρας, οὐχ ἦττον τῶν φύσεων, τουτέστι τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ σιδήρου, καὶ τὰς αὐτῶν φυσικὰς ἐνεργείας, τὴν καῦσιν φημι καὶ τὴν τομὴν, σωζούσης, καὶ διὰ πάντων ἅμα καὶ ἐν ταύτῳ ταύτας ἐνδεικνυμένης; Οὔτε γὰρ ἡ καῦσις αὐτῆς, τῆς τομῆς ἄφετός ἐστι
 15 μετὰ τὴν ἐνωσιν, οὔτε ἡ τομῆ τῆς καύσεως, καὶ οὔτε διὰ τὸ διπλὸν τῆς φυσικῆς ἐνεργείας δύο εἰσάγει τὰς πεπυρακτωμένας μαχαίρας, οὔτε διὰ τὸ μοναδικὸν τῆς πεπυρακτωμένης μαχαίρας τῆς αὐτῶν οὐσιώδους διαφορᾶς φύρσιν ἢ σύγχυσιν ποιεῖται.

ΠΥΡ. Οὐχ εἷς ἦν ὁ ἐνεργῶν;

20 ΜΑΞ. Ναὶ εἷς.

ΠΥΡ. Εἰ οὖν εἷς ὁ ἐνεργῶν, καὶ μία, ὡς ἐνός, ἡ ἐνέργεια.

ΜΑΞ. Ὁ εἷς οὗτος Χριστός· πάλιν γὰρ τὰ αὐτὰ τοῖς ἀνωτέρω εἰς τὰ αὐτὰ ὑμᾶς ὑποστρέψαντας ἐρήσομαι. Εἷς τῇ ὑποστάσει, ἢ τῇ φύσει ἐστίν;

25 ΠΥΡ. Τῇ ὑποστάσει· τῇ γὰρ φύσει διπλοῦς τυγχάνει.

ΜΑΞ. Δυϊκῶς οὖν διὰ τὸ διπλοῦν τῆς φύσεως ὁ αὐτὸς ἐνήργει, ἢ ἐνικῶς διὰ τὸ μοναδικὸν τῆς ὑποστάσεως; Ἀλλ' εἰ μὲν δυϊκῶς, εἷς ὢν ὁ αὐτὸς ἐνήργει, οὐκ ἄρα τῷ ἀριθμῷ τῶν ἐνεργειῶν ὁ τῶν προσώπων συνεισάγεται ἀριθμὸς. Εἰ δὲ ἐνικῶς, διὰ
 30 τὸ μοναδικὸν τοῦ προσώπου, τὰς αὐτὰς ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἀτοπίας ὁ περὶ τούτου δέξεται λόγος. Εἰ γὰρ ὑποστατικὴ ἡ ἐνέργεια.

Θεὸ συνομλοῦσε γιὰ τὸ καλὸ τοῦ λαοῦ καὶ μὲ τὸ λαὸ συζητοῦσε καὶ τὸν ἐνθάρρυνε νὰ ἔχει καλὰς ἐλπίδες. Καὶ οὔτε εἶναι δύο ὁ καθένας ποὺ ἐνεργεῖ ἀνάλογα μὲ τὶς δύο φύσεις του διπλᾶ, οὔτε μὲ τὸ νὰ εἶναι ἓνας αὐτὸς ποὺ ἐνεργεῖ διπλᾶ συγγέει τὶς κινήσεις ποὺ ὑπάρχουν στὴν οὐσία τῶν φύσεών του. Τὸ ἴδιο καὶ στὸν προφορικὸ λόγο, βλέπομε καὶ τὴν ἔννοια ποὺ ἐνυπάρχει σ' αὐτὸν καὶ τὸν λόγο ποὺ ὑπόκειται στὴν ἔννοια καὶ τὴν πλήρη ἀλληλοπεριχώρησή τους. Καὶ οὔτε μαζὶ μὲ τὴ διαφορὰ τους συνεισάγεται καὶ ἡ διαφορὰ τῶν προσώπων, οὔτε μὲ τὴν ἀπόλυτη ἔνωση ἢ σύγχυσις. Καὶ τί θὰ μπορούσε νὰ πεῖ κάποιος γιὰ τὸ πυρακτωμένο ξίφος, ποὺ ὄχι λιγότερο ἀπὸ τὶς φύσεις, δηλαδὴ τὴ φύσιν τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ σιδήρου, διασώζει τὶς φυσικὰς ἐνεργειὰς τους, ἐννοῶ τὸ κάψιμο καὶ τὴν τομῆν, σὲ ὅλα μαζὶ καὶ ταυτόχρονα τὶς παρουσιάζει; Οὔτε δηλαδὴ τὸ κάψιμό του εἶναι ἄσχετο ἀπὸ τὴν τομῆν μετὰ τὴν ἔνωση, οὔτε ἡ τομῆν ἀπὸ τὸ κάψιμο, καὶ οὔτε ἕξαιτίας τῆς διπλῆς φυσικῆς ἐνεργείας εἰσάγει δύο τὰ πυρακτωμένα ξίφη, οὔτε ἕξαιτίας τῆς μοναδικότητος τοῦ πυρακτωμένου ξίφους προξενεῖ ἀνάμιξις ἢ σύγχυσις τῆς διαφορᾶς ὡς πρὸς τὴν οὐσία.

ΠΥΡ. Δὲν ἦταν ἓνας αὐτὸς ποὺ ἐνεργοῦσε;

ΜΑΞ. Βέβαια, ἓνας.

ΠΥΡ. Ἐάν λοιπὸν ἦταν ἓνας αὐτὸς ποὺ ἐνεργοῦσε, εἶναι μία καὶ ἡ ἐνέργεια, ὡς προερχόμενη ἀπὸ ἓναν.

ΜΑΞ. Ὁ ἓνας αὐτὸς ἦταν ὁ Χριστός. Ἀφοῦ γυρίσατε πάλιν εἰς τὰ ἴδια, γιὰ ἴδια μὲ τὰ προηγούμενα θὰ σὲ ρωτήσω: Ἦταν ἓνας ὡς πρὸς τὴν ὑπόστασιν ἢ ὡς πρὸς τὴν φύσιν;

ΠΥΡ. Ἐνας ὡς πρὸς τὴν ὑπόστασιν, γιὰτι ὡς πρὸς τὴν φύσιν τυχαίνει νὰ εἶναι διπλός.

ΜΑΞ. Ἐνεργοῦσε λοιπὸν διπλᾶ ἕξαιτίας τῆς διπλῆς φύσεως τοῦ ὁ ἴδιος, ἢ ὡς ἓνας ἕξαιτίας τοῦ ἑνὸς προσώπου; Ἀλλὰ ἂν ἐνεργοῦσε διπλᾶ, ἐνῶ ὁ ἴδιος ἦταν ἓνας, ἄρα μαζὶ μὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐνεργειῶν δὲν συνεισάγεται ὁ ἀριθμὸς τῶν προσώπων. Ἐάν ὁμως ὡς ἓνας ἕξαιτίας τοῦ ἑνὸς προσώπου, θὰ δεχθεῖ ὁ λόγος μας γιὰ τὸ θέμα τὰ ἴδια πάνω εἰς τὰ ἴδια παράλογα. Ἐάν δηλαδὴ ἡ ἐνέρ-

τῷ πλήθει τῶν ὑποστάσεων, καὶ ἡ τῶν ἐνεργειῶν διαφορὰ συνθεωρηθήσεται.

ΠΥΡ. Οὐ πάντως, ἐπειδὴ δυϊκῶς ἐνήργει, δύο ἦσαν αὐτοῦ αἱ ἐνέργειαι, ἀλλ' ἐπειδὴ εἷς ἦν ὁ ἐνεργῶν, μία.

5 ΜΑΞ. Τοῦτο καὶ περὶ τῶν φύσεων ἕτερος λέγει πρὸς σέ, ὅτι οὐκ ἐπειδὴ δυαδικὴ αὐτοῦ ἡ φύσις, ἤδη καὶ δύο εἶησαν καὶ λεχθείησαν αἱ φύσεις, ἀλλ' ἐπειδὴ μία ἦν αὐτοῦ ἡ ὑπόστασις, μία ἐστὶν αὐτοῦ ἡ φύσις καὶ λέγεται. Πλήν, ἵνα πάντα παραλίπω, ὅσα περὶ τούτου ρηθῆναι δύναται, μίαν ἐνέργειαν λέγοντες, ὅ-
10 ποίαν ταύτην λέγειν ἀξιοῦτε; Θεῖαν ἢ ἀνθρωπίνην ἢ οὐδετέραν; Ἄλλ' εἰ μὲν θεῖαν, Θεὸν μόνον τὸν Χριστὸν λέγετε· εἰ δὲ ἀνθρωπίνην, οὐδὲ ὅλως Θεόν, ἀλλ' ἀνθρωπον μόνον ψιλόν· εἰ δὲ οὐδετέραν τούτων, οὐδὲ Θεόν, οὐδὲ ἀνθρωπον, ἀλλ' ἀνύπαρκτον δογματίζετε τὸν Χριστόν.

15 ΠΥΡ. Μίαν λέγοντες ἐνέργειαν τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἀνθρωπότητος, οὐ λόγῳ φύσεως ταύτην προσεῖναι αὐτῷ φαμεν, ἀλλ' ἐνώσεως τρόπῳ.

ΜΑΞ. Εἰ ἐκ τῆς ἐνώσεως αὐτῷ, κατὰ τὸν ὑμέτερον λόγον, προσγένονεν ἡ ἐνέργεια, πρὸ τῆς ἐνώσεως ἄρα ἀνενέργητος ἦν,
20 καὶ τετυράννηται, καθ' ὑμᾶς, δημιουργήσας. Καὶ αὐθις, εἰ ἐκ τῆς ἐνώσεως αὐτῷ προσγένονε τὸ ἐνεργεῖν, ὁ Πατὴρ δὲ καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα οὐχ ἠνώθησαν καθ' ὑπόστασιν σαρκί, οὐκ ἄρα ἐνεργητικοί. Εἰ δὲ μὴ ἐνεργητικοί, οὐδὲ δημιουργοί, ἵνα μὴ λέγω, ὅτι οὐδὲ ὅλως εἰσίν.

25 Καὶ πάλιν, ἐπειδὴ ἡ ἔνωσις σχέσις ἐστὶ καὶ οὐ πρᾶγμα, σχέσις ἄρα καὶ οὐ πρᾶγμα ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐνέργεια.

Ἔτι τε, ἢ κτιστὴν ἢ ἀκτιστον λέγειν ταύτην ἀναγκασθήσεσθε, ἐπειδὴ μέσον κτιστῆς καὶ ἀκτίστου οὐδεμία ὑπάρχει τὸ σύνολον. Καὶ εἰ μὲν κτιστὴν αὐτὴν φήσετε, κτιστὴν καὶ μόνην
30 δηλώσει φύσιν· εἰ δὲ ἀκτιστον, ἀκτιστον καὶ μόνην χαρακτηρίσει φύσιν· δεῖ γὰρ πάντως κατάλληλα ταῖς φύσεσι τὰ φυσικὰ εἶναι· καὶ πῶς ἂν δυνατόν, τῆς κτιστῆς φύσεως καὶ ἠργμῆνης, ἀκτιστον εἶναι τὴν ἐνέργειαν, ἀναρχόν τε καὶ ἀπειρον καὶ δημιουργόν

γεια εἶναι ὑποστατική, μαζί μὲ τὸ πλῆθος τῶν ὑποστάσεων θὰ συνθεωρηθεῖ καὶ ἡ διαφορὰ τῶν ἐνεργειῶν.

ΠΥΡ. Ὅχι βέβαια, ἐπειδὴ ἐνεργοῦσε μὲ δύο τρόπους, ὅτι ἦταν καὶ οἱ ἐνεργειές του δύο, ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὸς ποῦ ἐνεργοῦσε ἦταν ἓνας, καὶ ἡ ἐνέργειά του ἦταν μία.

ΜΑΞ. Αὐτὸ σοῦ λέγει ἓνας ἄλλος καὶ γιὰ τὶς φύσεις, ὅτι ὅχι ἐπειδὴ ἦταν δυαδικὴ ἡ φύση του, θὰ μπορούσαν νὰ εἶναι ἤδη καὶ νὰ εἰπωθοῦν δύο οἱ φύσεις, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἦταν μία ἡ ὑπόστασή του, καὶ ἡ φύση του εἶναι καὶ λέγεται μία. Ὡστόσο γιὰ νὰ παραλείψω ὅλα, ὅσα μπορούν νὰ λεχθοῦν γι' αὐτὸ, λέγοντας μία ἐνέργεια, τί λογιῆς νομίζετε ὅτι πρέπει νὰ τὴν πεῖτε; Θεία ἢ ἀνθρώπινη, ἢ οὔτε τὸ ἓνα οὔτε τὸ ἄλλο; Ἄλλ' ἂν τὴν πεῖτε θεία, ὀνομάζετε Θεὸ μόνον τὸν Χριστὸ· ἂν ἀνθρώπινη, οὔτε κἀν Θεὸ, ἀλλὰ μονάχα ἀνθρωπο ἀπλό· κι ἂν κανένα ἀπὸ αὐτά, δογματίζετε ὅτι ὁ Χριστὸς οὔτε Θεὸς εἶναι οὔτε ἀνθρωπος, ἀλλὰ ἀνύπαρκτος.

ΠΥΡ. Λέγοντας μία ἐνέργεια τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἀνθρωπότητός του, δὲν ὑποστηρίζομε ὅτι ὑπάρχει σ' αὐτὸν σύμφωνα μὲ τὸ λόγο τῆς φύσης, ἀλλὰ μὲ τὸν τρόπο τῆς ἔνωσης.

ΜΑΞ. Ἄν αὐτὸς ἀπόχτησε, σύμφωνα μὲ τὸ λόγο σας, τὴν ἐνέργεια ἐξαιτίας τῆς ἔνωσης, ἄρα πρὶν ἀπὸ τὴν ἔνωση ἦταν χωρὶς ἐνέργεια καὶ, σύμφωνα μὲ σᾶς, ὅταν δημιούργησε ἐκτέλεσε διαταγή. Καὶ πάλι ἂν ἀπόχτησε τὴν ἰκανότητα νὰ ἐνεργεῖ ἀπὸ τὴν ἔνωση, ἐνῶ ὁ Πατέρας καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα δὲν ἐνώθηκαν μὲ τὴν σάρκα σὲ ὑπόσταση, ἄρα δὲν ἐνεργοῦν. Κι ἂν δὲν ἐνεργοῦν, δὲν εἶναι οὔτε δημιουργοί, γιὰ νὰ μὴν πῶ, ὅτι δὲν ὑπάρχουν καθόλου.

Καὶ πάλι, ἐπειδὴ ἡ ἔνωση εἶναι σχέση καὶ ὄχι πράγμα, ἄρα ἡ ἐνέργεια τοῦ Χριστοῦ εἶναι σχέση καὶ ὄχι πράγμα.

Καὶ ἀκόμα θ' ἀναγκασθεῖτε νὰ τὴν ὀνομάσετε ἢ κτιστὴ ἢ ἄκτιστη, ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει καμμιά ἀπολύτως ἀνάμεσα στὴν κτιστὴ καὶ τὴν ἄκτιστη. Καὶ ἂν βέβαια τὴν πεῖτε κτιστὴ, θὰ δηλώσει φύση κτιστὴ καὶ μόνον, ἐνῶ ἂν τὴν πεῖτε ἄκτιστη, θὰ χαρακτηρίσει φύση ἄκτιστη μόνον. Γιατὶ ὅπωςδήποτε τὰ φυσικὰ ἰδιώματα πρέπει νὰ εἶναι ἀνάλογα μὲ τὶς φύσεις. Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν μᾶς φύσης κτιστῆς καὶ μὲ ἀρχὴ νὰ εἶναι ἡ ἐνέργειά της ἄκτιστη καὶ χωρὶς

καὶ συνεκτικὴν; Ἡ πῶς ἀκτίστου καὶ ἀνάρχου, κτιστὴν καὶ ἠργυμένην καὶ πεπερασμένην καὶ ὑφ' ἑτέρας πρὸς τὸ ἀδιάλυτον εἶναι συνεχομένην;

ΠΥΡ. Οὐδὲ τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ὑπὸ Χριστοῦ γενομένων 5 ἔργων, λέγοντας μίαν ἐνέργειαν, ἀποδέχη καὶ ὁμονοεῖς;

ΜΑΞ. Ἄλλης ἄλλο πράξεως ἀποτέλεσμα, καὶ οὐχ ἓν, ὡς ἐπὶ τῆς πεπυρακτωμένης ἐδείχθη μαχαίρας. Εἰ γὰρ καὶ ἦνονται ἀλλήλαις, ἢ τε τοῦ πυρὸς καὶ ἢ τοῦ ξίφους ἐνέργεια, ἀλλ' ὀρώμεν τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πυρὸς τὴν καῦσιν ὃν καὶ τοῦ σιδήρου τὸ ἀπο- 10 τέλεσμα τὴν τομὴν, εἰ καὶ μὴ διήρηνται ἀλλήλων ἐν τῇ κεκαυμένη τομῇ ἢ ἐν τῇ τετμημένη καύσει, ὡσπερ καὶ οὐρανοῦ ἄλλο, καὶ γῆς ἄλλο, καὶ ἡλίου ἄλλο. Οὐ δυνατὸν οὖν ἐν λέγειν ἀποτέλεσμα, εἰ μὴδ' ἂν μία εἴη καὶ μόνον ἢ πρᾶξις. Εἰ οὖν πρὸς τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ὑπὸ Χριστοῦ γενομένων ἔργων ἀπιδόντες μίαν ἐνέρ- 15 γειαν ἐδογματίσατε, ἢ καὶ μίαν πρᾶξιν δογματίσατε, ἢ διὰ τὰς ἀπείρους πράξεις, ἀπείρους καὶ τὰς ἐνεργείας. Πλὴν περὶ τῶν ἔργων ἡμῖν ἐστὶ τὸ ζητούμενον· οὐ γὰρ περὶ τῶν ἔξω Χριστοῦ ἐστὶν ὁ λόγος ἡμῖν, ἀλλὰ περὶ τῶν ἐν αὐτῷ τῷ Χριστῷ, τουτέστι περὶ τοῦ φυσικοῦ τῶν οὐσιῶν τοῦ Χριστοῦ λόγου, εἴτε ἐλλιπῆς 20 ἐκ τῆς ἐνώσεως, εἴτε ἀνελλιπῆς μεμένηκε· καὶ εἰ ἐλλιπῆς, εἰ δυνατὸν ἐλλιποῦς φύσεως ὑπαρξιν εἶναι· εἰ δὲ ἀνελλιπῆς, εἰ ἐν αὐτῷ, φημὶ δὴ τῷ συστατικῷ τῆς οὐσίας λόγῳ, ἢ ἐνέργεια θεωρεῖται, ἢ τῶν ἐκτὸς τυγχάνει. Ἄλλ', ὅτι μὲν οὐ τῶν ἐκτὸς τυγχάνει ἢ κατὰ φύσιν ἐνέργεια, δῆλον ἐκ τοῦ ἄνευ μὲν τῶν ἔργων δύ- 25 νασθαι τὴν φύσιν εἶναι· ἄνευ δὲ τῆς κατὰ φύσιν ἐνεργείας, οὔτε εἶναι τὴν φύσιν, οὔτε γινώσκεισθαι δυνατόν. Οἷς γὰρ ἕκαστον φυσικῶς ἐνεργεῖ, πιστοῦται ὅπερ ἐστὶ μὴ τρεπόμενον.

Ὅποταν οὐδὲ πρὸς ἔργον ἀντιδόντες, τὴν ἀναπλασθεῖσαν ὑμῖν τραγελάφου δίκην μίαν ἐνέργειαν ἐδογματίσατε, ἀλλὰ πρὸς 30 τὸν φυσικὸν τῶν ἐνωθεισῶν οὐσιῶν λόγον, καὶ τούτου πίστις ἀψευδῆς τὰ ὑπὸ Κύρου μὲν δογματισθέντα κεφάλαια, ὑφ' ὑμῶν

ἀρχή καὶ ἀπειρη καὶ δημιουργικὴ καὶ συνεκτικὴ; Ἡ πῶς μία κτιστὴ καὶ μὲ ἀρχὴ καὶ πεπερασμένη ἐνέργεια θ' ἀποτελέσει ἔνωση ἀδιάλυτη μὲ φύση ἄκτιστη καὶ χωρὶς ἀρχή;

ΠΥΡ. Οὔτε ἐπιδοκιμάζεις καὶ συμφωνεῖς μαζί μὲ ἐκείνους ποὺ λένε μία ἐνέργεια τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἔργων ποὺ ἔκανε ὁ Χριστός;

ΜΑΞ. Κάθε πράξη ἔχει διαφορετικὸ ἀποτέλεσμα καὶ ὄχι ἓνα, ὅπως δείχθηκε μὲ τὸ πυρακτωμένο ξίφος. Γιατί, ἂν καὶ ἔχουν ἐνωθεῖ ἢ μία μὲ τὴν ἄλλη ἢ ἐνέργεια τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ σιδήρου, βλέπομε ὅμως τὸ ἀποτέλεσμα τῆς φωτιᾶς νὰ εἶναι τὸ κάψιμο καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ σιδήρου νὰ εἶναι ἡ τομὴ, ἂν καὶ βέβαια δὲν διαιροῦνται τὰ δύο στὴν καμένη τομὴ ἢ τὸ κομμένο κάψιμο, ὅπως καὶ ἄλλο εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ οὐρανοῦ, ἄλλο τῆς γῆς καὶ ἄλλο τοῦ ἡλίου. Δὲν εἶναι λοιπὸν δυνατὸ νὰ λέμε ἓνα ἀποτέλεσμα, ἂν δὲν εἶναι μία καὶ μόνο ἡ πράξη. Ἄν λοιπὸν ἀποβλέψατε στὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἔργων ποὺ ἔγιναν ἀπὸ τὸν Χριστὸ καὶ δογματίσατε μία ἐνέργεια, ἢ δογματίσατε καὶ μία πράξη, ἢ γιὰ τίς ἀπειρες πράξεις, δογματίσατε ἀπειρες καὶ τίς ἐνέργειες. Ἀλλὰ τὸ ζητούμενό μας εἶναι γιὰ τὰ ἔργα. Γιατί ὁ λόγος μας δὲν ἀφορᾷ τὰ ἔξω ἀπὸ τὸν Χριστό, ἀλλὰ τὰ μέσα στὸν ἴδιο τὸν Χριστό· δηλαδή γιὰ τὴ φύση τῶν οὐσιῶν τοῦ Χριστοῦ, ἂν ἀπὸ τὴν ἔνωση ἔμεινε ἐλλιπὴς ἢ ἀνελλιπὴς· κι ἂν ἔμεινε ἐλλιπὴς μιᾶμε γιὰ τὸ ἂν εἶναι δυνατὸ νὰ ὑπάρχει ὑπαρξὴ μὲ ἐλλιπῆ φύση· ἂν ἔμεινε ἀνελλιπὴς, μιᾶμε γιὰ τὸ ἂν θεωρεῖται μέσα σ' αὐτόν, ἐννοῶ βέβαια στὸ συστατικὸ λόγο τῆς οὐσίας, ἢ ἐνέργεια, ἢ τυχαίνει νὰ εἶναι ἀπὸ τὰ ἔξω. Ἀλλ' ὅμως ὅτι ἡ φυσικὴ ἐνέργεια δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ ἐκτός, εἶναι φανερὸ ἀπὸ τὸ ὅτι μπορεῖ βέβαια νὰ ὑπάρχει ἡ φύση χωρὶς τὰ ἔργα, χωρὶς ὅμως τὴ φυσικὴ ἐνέργεια δὲν εἶναι δυνατὸ οὔτε νὰ ὑπάρχει οὔτε νὰ γνωρίζεται ἡ φύση. Γιατί μὲ ὅσα τὸ καθένα ἐνεργεῖ κατὰ τρόπο φυσικό, ἐπιβεβαιώνεται ὅτι δὲν μεταβάλλεται ἀπὸ αὐτὸ ποὺ εἶναι.

Ἔτσι, χωρὶς οὔτε νὰ ἀποβλέψετε στὸ ἔργο, ἀλλὰ στὸ φυσικὸ λόγο τῶν οὐσιῶν ποὺ ἐνώθηκαν, δογματίσατε τὴ μία ἐνέργεια ποὺ πλάσατε ὅμοια μὲ τραγέλαφο, καὶ ἀψευδῆς ἐπιβεβαίωση γι' αὐτὸ εἶναι τὰ κεφάλαια ποὺ δογματίσατε ὁ Κύριος καὶ ἔγιναν δεκτὰ ἀπὸ

δὲ προσηνῶς καὶ λίαν ἀσπασίως δεχθέντα, ἐν οἷς καὶ μίαν δογματίσας, τῇ αὐτῇ ἔφη ἐνεργῆσαι τὰ τε θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα, οὐ μόνον τῇ ἀγία Γραφῇ καὶ τοῖς ἀγίοις Πατράσι μαχόμενος, ἀλλὰ καὶ αὐτῇ τῇ τῶν γεγονότων φύσει. Οὐδὲν γὰρ τῶν ὄντων, 5 ἐν τοῖς κατὰ φύσιν μένον, τὰ ἐναντία ποιεῖν πέφυκεν. Οὐ γὰρ θερμαίνει τὸ πῦρ καὶ ψύχει, οὔτε ψύχει ἢ κρύσταλλος καὶ θερμαίνει, οὔτε ξηραίνει ἢ γῆ καὶ ὑγραίνει, οὔτε ὑγραίνει τὸ ὕδωρ καὶ ξηραίνει. Εἰ οὖν ἐπ' οὐδενὸς τῶν ὄντων τοῦτο θεωρεῖται, πῶς τὸν σαρκωθέντα Λόγον καὶ οὐσιωδῶς γενόμενον ἄνθρω- 10 πον, μιᾷ ἐνεργείᾳ τὰ τε θαύματα καὶ τὰ πάθη λόγῳ φύσεως ἀλλήλων διαφέροντα, ἐπιτελέσαι λέγοντες, οὐ δεδοίκατε;

ΠΥΡ. Τί οὖν ἐναντία τῆς νῦν ἐκ τῆς ζητήσεως ἀναφανείσης εὐσεβοῦς ἐννοίας ὁ τῆς Ἐκκλησίας φωστῆρ Κύριλλος ἐδογματίσσε, «μίαν συγγενῆ δι' ἀμφοῖν ἐπιδεδειγμένον ἐνέργειαν», τὸν 15 Χριστὸν δηλαδή, φήσας;

ΜΑΞ. Οὐ μάχεται ὅλως ἢ παροῦσα χρῆσις ταῖς δύο ἐνεργείαις· τουναντίον δὲ καὶ συνίστησιν. Οὐ γὰρ μίαν φυσικὴν ἐνέργειαν τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ ἔφη καὶ τῆς αὐτοῦ ἀνθρωπότητος· ἐπεὶ οὐκ ἂν ἀλλαχοῦ ἔλεγεν, ὅτι «Ποιοτοῦ καὶ ποιήματος 25 μίαν ἐνέργειαν οὐκ ἂν τις δοίῃ σωφρονῶν», ἀλλὰ δεῖξαι βουλόμενος μίαν τῆς θεότητος οὔσαν τὴν ἐνέργειαν, καὶ ἄνευ σαρκὸς καὶ μετὰ σαρκός. Ὡς εἴ τις μίαν τοῦ πυρὸς ἐνέργειαν μετὰ ὕλης καὶ ἄνευ τῆς ὕλης δεῖξαι θέλων, φήσειεν, ὅτι τὸ πῦρ καὶ ἄνευ ὕλης καὶ μετὰ ὕλης καίει. Οὕτω καὶ ὁ πατὴρ οὐ μίαν τὴν ἐνέργειαν εἶπε τὴν θεῖαν καὶ τὴν πατρικὴν, οὐσιωδῶς ἐνυπάρχουσαν 30 τῷ σαρκωθέντι Θεῷ Λόγῳ, καθ' ἣν οὐ παντουργῶ μόνον προστάγματι τὰς θεοσημίας ἀσωμάτως ἐτέλει, καθὼς αὐτός φησιν, εἰπερ καὶ μετὰ σάρκωσιν ὁμοεργός ἐστι τῷ οἰκείῳ γεννήτορι,

σᾶς χωρὶς ἀντίρρηση καὶ μὲ πολλή χαρὰ, σὰ ὅποια δίδαξε καὶ μία ἐνέργεια, καὶ μὲ τὴν ἴδια εἶπε ὅτι ἐνέργησε καὶ τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα, μαχόμενος ἔτσι ὄχι μόνο τὴν ἁγία Γραφή καὶ τοὺς ἁγίους Πατέρες, ἀλλὰ καὶ τὴν ἴδια τὴ φύση τῶν ὄσων ἔχουν δημιουργηθεῖ. Γιατὶ κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα, μένοντας σὰ φυσικὰ του γνωρίσματα, δὲν εἶναι φυσικὸ νὰ κάνει τὰ ἀντίθετα. Ἡ φωτιὰ δηλαδή δὲν θερμαίνει καὶ ψύχει, οὔτε ὁ πάγος ψύχει καὶ θερμαίνει, οὔτε ἡ γῆ ξηραίνει καὶ ὑγραίνει, οὔτε τὸ νερὸ ὑγραίνει καὶ ξηραίνει. Ἄν λοιπὸν αὐτὸ δὲν παρατηρεῖται σὲ κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα, πῶς, διδάσκοντας καὶ λέγοντας, ὅτι ὁ Λόγος, ποὺ σαρκώθηκε καὶ ἐγενε στὴν οὐσία ἄνθρωπος, μὲ μία ἐνέργεια καὶ ἐπιτέλεσε τὰ θαύματα καὶ ἔπαθε τὰ πάθη, ποὺ ὡς πρὸς τὸ λόγο τῆς φύσεως διαφέρουν μεταξύ τους, καὶ δὲν φοβᾶστε;

ΠΥΡ. Τί λοιπὸν; ἀντίθετα μὲ τὴν εὐσεβῆ ἔννοια, ποὺ φάνηκε ἀπὸ τὴν τωρινὴ συζήτησή μας, δογματίσει ὁ φωστήρας τῆς Ἐκκλησίας Κύριλλος, λέγοντας, «μὲ τίς δύο ἔδειξε», δηλαδή ὁ Χριστὸς, «μία συγγενῆ ἐνέργεια»³³;

ΜΑΞ. Καθόλου δὲν ἀντιμάχεται τὸ παρὸν χωρίο στίς δύο ἐνέργειες, ἀντίθετα μάλιστα καὶ τίς κατοχυρώνει. Γιατὶ δὲν εἶπε μία φυσικὴ ἐνέργεια τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἀνθρωπότητός του, γιατί ἄλλιῶς δὲν θὰ ἔλεγε σὲ ἄλλο σημεῖο, «κανένας μὲ σῶες τίς φρένες δὲν θὰ δεχόταν μὴ ἐνέργεια τοῦ Δημιουργοῦ καὶ τοῦ δημιουργήματος», ἀλλ' ἀπλῶς ἤθελε νὰ δείξει ὅτι εἶναι μία ἢ ἐνέργεια τῆς θεότητος καὶ χωρὶς καὶ μαζὶ μὲ τὴ σάρκα. Ὅπως δηλαδή ἂν κάποιος, θέλοντας νὰ δείξει ὅτι ἡ ἐνέργεια τῆς φωτιᾶς εἶναι μία καὶ μὲ ὕλη καὶ χωρὶς ὕλη, ἔλεγε ὅτι ἡ φωτιὰ καίει καὶ μὲ ὕλη καὶ χωρὶς ὕλη. Ἐτσι ὁ ἱερός Πατέρας αὐτὸς δὲν εἶπε μία τὴν ἐνέργεια τῶν δύο φύσεων, ἀλλὰ εἶπε μία ἐνέργεια τῆ θεία καὶ πατρική, ποὺ ὑπάρχει κατ' οὐσία σὶ σαρκωθέντα Θεὸ Λόγο, σύμφωνα μὲ τὴν ὅποια δὲν ἐκτελοῦσε ἀσώματα τὰ θαύματα μὲ τὸ παντοδύναμο προσταγμά του μονάχα, ὅπως λέγει ὁ ἴδιος, ἀφοῦ καὶ μετὰ τὴ σάρκωση εἶχε τὴν ἴδια δύναμη νὰ πράττει μὲ τὸν Πατέρα, ποὺ ἐνεργοῦσε

33. Ὑπόμνημα *Εἰς τὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον*, κεφ. 4.

ἀσωμάτως ἐνεργοῦντι, ἀλλὰ καὶ τῇ τῆς οἰκείας σαρκὸς ἀφῆ ταύ-
 τας ἐδείκνυ σωματικῶς. Τοῦτο γὰρ βούλεται τό, «δι' ἀμφοῖν». Ὡς συγγενῶς ἔχειν κατὰ τὴν φύσιν διὰ λόγου καὶ παντουργοῦ
 5 προστάγματος γενομένην τὴν ζώωσιν τῆς παιδός, ἢ τὴν ἀνάβλε-
 ψιν τοῦ τυφλοῦ, ἢ τὴν εὐλογίαν τῶν ἄρτων, ἢ τὴν κάθαρσιν τοῦ
 λεπροῦ, πρὸς τὴν διὰ τῆς ἀφῆς σωματικῶς τελουμένην, ἵνα ἀπο-
 δείξη καὶ τὴν σάρκα ζωοποιόν, ὡς αὐτοῦ κυρίως καὶ οὐκ ἄλλου
 ὑπάρχουσαν, τῇ πρὸς αὐτὸν ἀκραιφνεῖ ἐνώσει. Δι' ἀμφοτέρων
 γὰρ τούτων, προστάγματός φημι καὶ ἀφῆς, ἢ θεία ἐνέργεια δι'
 10 αὐτῶν ἐγνωρίζετο τῶν πραγμάτων, μηδόλως τὴν καθ' ἡμᾶς ἀν-
 θρωπίνην καὶ πάσχουσαν φυσικὴν τῆς σαρκὸς ἐνέργειαν παρα-
 βλάπτουσα, τούναντίον δὲ συντηροῦσα αὐτὴν εἰς οἰκείαν ἔκφρα-
 σιν· ὡσπερ οὖν καὶ ψυχὴ, ὡς δι' ὄργανου τοῦ οἰκείου σώματος
 καὶ τῆς αὐτοῦ φυσικῆς ἐνεργείας τὰ οἰκεῖα, καὶ τὴν ἐαυτῆς προσ-
 15 φέρει κατὰ φύσιν ἐνέργειαν. Ἡ τε γὰρ ἔκτασις τῆς χειρὸς καὶ ἡ
 ἀφῆ καὶ ἡ κράτησις καὶ ἡ κατ' αὐτὴν τοῦ πηλοῦ μίξις καὶ ἡ τοῦ
 ἄρτου κλάσις, καὶ ἀπλῶς, πᾶν δὲ διὰ τῆς χειρὸς ἢ ἐτέρου μέλους ἢ
 μέρους τοῦ σώματος ἐτελεῖτο, τῆς φυσικῆς ἐνεργείας τῆς ἀν-
 θρωπότητος τοῦ Χριστοῦ ὑπῆρχε, καθ' ἦν, ὡς ἄνθρωπος, ἐνερ-
 20 γῆς ἦν αὐτός, ὁ φύσει Θεός, καὶ τὰ θεῖα φυσικῶς ἐνεργῶν· ὡς ἂν
 δι' ἑκατέρων ἑκάτερα κατὰ φύσιν πιστώσῃται, Θεὸν τέλειον καὶ
 ἄνθρωπον τέλειον, δίχα μόνης τῆς ἀμαρτίας, ἐαυτὸν ὄντα κατ'
 ἀλήθειαν δεικνύς.

Οὐκ ἠγνόησεν οὖν ὁ πατὴρ τὴν ἐκάστης φύσεως κατ' ἐξαί-
 25 ρετον ἰδιότητα καὶ τῶν ἄλλων ἰδιωμάτων περιληπτικὴν, τὴν τε
 δημιουργικὴν φημι καὶ τὴν ἐκ τῆς ψυχῆς ἐνδιδομένην τῷ σώματι
 αὐτοῦ ζωτικὴν ἐνέργειαν, ἧς σώζων ἐν ἑαυτῷ ὁ σαρκωθεὶς
 Θεὸς Λόγος εὐκρινεῖς καὶ ἀσυγχύτους ἔδειξε, τὴν μὲν δημιουργι-
 κὴν ἐν τῷ οὐσίαν καὶ ποιότητα καὶ ποσότητα δημιουργῆσαι, ἐξ
 30 ὧν καὶ ἐν οἷς καὶ ἄπερ ἢ τῶν ὄντων ὑπαρξίς ἐστι τε καὶ θεωρεῖ-
 ται. Εἰ γὰρ καὶ οἱ παρ' Ἑλλησι φιλοσοφήσαντες εἰς δέκα κατα-

ἄσώματα, ἀλλὰ τὰ ἔδειχνε σωματικᾶ καὶ μὲ τὴν ἀφή τῆς ἴδιας τοῦ τῆς σάρκα. Γιατὶ αὐτὸ σημαίνει ἡ φράση, «καὶ μὲ τὰ δύο», ὅτι δηλαδή εἶναι συγγενῆς κατὰ τὴ φύση ἢ ἀνάστασις τῆς κόρης ποῦ ἔγινε μὲ τὸ λόγο καὶ τὸ παντοδύναμο πρόσταγμα, ἢ ἡ ἀνάβλεψη τοῦ τυφλοῦ, ἢ ἡ εὐλογία τῶν ψωμιῶν, ἢ ἡ κάθαρσις τοῦ λεπροῦ, μὲ ἐκείνην ποῦ πραγματοποιεῖται μὲ τὴν ἀφή, γιὰ ν' ἀποδείξει ὅτι ζωοποιητικὴ εἶναι καὶ ἡ σάρκα τοῦ, ἐπειδὴ εἶναι ἀλήθινά δική του καὶ ὄχι κανενὸς ἄλλου, ἐξαιτίας τῆς γνήσιας ἔνωσης μαζί του. Γιατὶ μὲ τὰ δύο αὐτὰ, τὸ πρόσταγμα δηλαδή καὶ τὴν ἀφή, ἡ θεία ἐνέργεια ἐκδηλωνόταν στὰ ἴδια τὰ πράγματα, χωρὶς νὰ παραβλάπτει καθόλου τὴ φυσικὴ ἐνέργεια τῆς ἴδιας μὲ τὴ δική μας σάρκα, σάρκα ἀνθρώπινη καὶ παθητῆς, ἀντίθετα μάλιστα τὴ συντηροῦσε στὴν οἰκεία τῆς ἐκδήλωσις. "Ὅπως ἀκριβῶς βέβαια καὶ ἡ ψυχὴ μὲ ὄργανό της τὸ οἰκεῖο σῶμα καὶ τὴ φυσικὴ τοῦ ἐνέργεια ἐκδηλώνει τὰ δικά της ἔργα καὶ τὴ φυσικὴ τῆς ἐνέργεια. Γιατὶ καὶ ἡ ἔκτασις τοῦ χεριοῦ καὶ ἡ ἀφή καὶ ἡ κράτησις καὶ ἡ ἀνάμιξις τοῦ πηλοῦ ἀπὸ αὐτὸ καὶ τὸ κομμάτιασμα τοῦ ψωμοῦ καὶ γενικὰ κάθετι ποῦ γινόταν μὲ τὸ χέρι ἢ μ' ἓνα ἄλλο μέλος ἢ μέρος τοῦ σώματος, ἦταν ἐκδήλωσις τῆς φυσικῆς ἐνέργειας τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία, σὰν ἄνθρωπος ἐνεργοῦσε αὐτὸς ὁ φύσει Θεὸς καὶ ἐκτελοῦσε τὰ θεῖα κατὰ τρόπο φυσικό, ὥστε νὰ ἐπιβεβαιώσῃ σύμφωνα μὲ τὴ φύση τους τὸ ἓνα μὲ τὸ ἄλλο, ἀποδεικνύοντας ἀλήθινά τὸν ἑαυτὸ του ὅτι ἦταν Θεὸς τέλειος καὶ ἄνθρωπος τέλειος, χωρὶς τὴν ἁμαρτία μόνο.

Δὲν ἀγνόησε λοιπὸν ὁ ἱερός πατέρας τὴν κατὰ ἐξαίρεσις ιδιότητα κάθε μιᾶς φύσης καὶ περιληπτικὴ τῶν ἄλλων φυσικῶν ιδιωμάτων, ἐννοῶ τὴ δημιουργικὴ καὶ τὴν ἀπὸ τὴν ψυχὴ προερχόμενη στὸ σῶμα τοῦ ζωτικὴ ἐνέργεια, τίς ὁποῖες, διασώζοντάς τες στὸν ἑαυτὸ του ὁ Θεὸς Λόγος ποῦ σαρκώθηκε, τίς ἔδειξε εὐδιάκριτες καὶ ἀσύγχυτες. Τὴ δημιουργικὴ μὲ τὸ νὰ δημιουργήσῃ τὴν οὐσία καὶ τὴν ποιότητα καὶ τὴν ποσότητα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα καὶ στὰ ὁποῖα καὶ τὰ ὁποῖα εἶναι καὶ νοεῖται ἡ ὑπαρξὴ τῶν ὄντων. "Ἄν καὶ βέβαια ὅσοι μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφησαν ἀνάγουν τὰ ὄντα σὲ

τείνουνσι λόγους τὰ ὄντα, ἀλλ' οὖν τούτοις τὸ πᾶν συνέχεται καὶ περικλείεται, οὐσίαν μὲν τοὺς λείποντας τοῦ τυφλοῦ ὀφθαλμοὺς ἀναπληρώσας, ποιότητα δὲ τὸ ὕδωρ εἰς οἶνον μεταβαλὼν, ποσότητα δὲ τοὺς ἄρτους αὐξήσας· τὴν δὲ ζωτικὴν ἐνέργειαν ἔδειξεν
 5 ἐν τῷ ἀναπνεῖν, λαλεῖν, ὁρᾶν, ἀκούειν, ἄπτεσθαι, ὀσφραίνεισθαι, ἐσθίειν καὶ πίνειν, χεῖρας κινεῖν, βαδίζειν, ὑπνοῦν καὶ τὰ λοιπά, ὅσα ἐν πᾶσι τοῖς ὑπὸ τὴν φύσιν ἀπαραλλαξίαν τῆς κατὰ φύσιν ἐνδείκνυται ἐνεργείας.

ΠΥΡ. Εὐσεβῶς καὶ ἀβιάστως τὴν τοῦ πατρὸς παρέστησας
 10 ἔννοιαν, οὐ μαχομένην, ἀλλὰ συμβαίνουσαν διὰ πάντων ταῖς δύο ἐνεργείαις. Τί δὲ περὶ τοῦ ἁγίου Διονυσίου φαμέν, ἐν τῇ πρὸς Γάϊον τὸν θεραπευτὴν ἐπιστολῇ φήσαντος, «Καινὴν τινα τὴν θεανδρικήν ἐνέργειαν, περὶ τοῦ Χριστοῦ, ἐν ἡμῖν πεπολιτευμένον»;

ΜΑΞ. Ἡ καινότης ποιότης ἐστίν, ἢ ποσότης;

15 ΠΥΡ. Ποσότης.

ΜΑΞ. Οὐκοῦν καὶ φύσιν ἑαυτῇ συνεισάγει τοιαύτην, εἴπερ πάσης φύσεως ὁρος ὁ τῆς οὐσιώδους αὐτῆς ἐνεργείας καθέστηκε λόγος. Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ ὅταν λέγῃ ὁ Ἀπόστολος, «Ἴδου γέγονε τὰ πάντα καινά», οὐδὲν ἕτερον λέγει, ἢ ὅτι, Ἴδου γέγονε τὰ
 20 πάντα ἐν· εἴτε δὲ φύσει, εἴτε ἐνεργείᾳ τοῦτο καλεῖν βούλεσθε, τοῦτο τῆς ἡμῶν ἔστω ἐξουσίας. Εἰ δὲ ποιότης ἐστὶν ἢ καινότης, οὐ μίαν δηλοῖ ἐνέργειαν, ἀλλὰ τὸν καινὸν καὶ ἀπόρρητον τρόπον τῆς τῶν φυσικῶν τοῦ Χριστοῦ ἐνεργειῶν ἐκφάνσεως, τῷ ἀπορρήτῳ τρόπῳ τῆς εἰς ἀλλήλας τῶν Χριστοῦ φύσεων περιχωρή-
 25 σεως προσφόρως, καὶ τὴν κατὰ ἄνθρωπον αὐτοῦ πολιτείαν, ξένην οὖσαν καὶ παράδοξον καὶ τῇ φύσει τῶν ὄντων ἀγνωστον, καὶ τὸν τρόπον τῆς κατὰ τὴν ἀπόρρητον ἔνωσιν ἀντιδόσεως.

ΠΥΡ. Οὐτε ἢ θεανδρική μίαν δηλοῖ;

ΜΑΞ. Οὐχί· τούναντίον γὰρ περιφραστικῶς ἢ φωνῇ διὰ
 30 τῶν ἀριθμουμένων φύσεων τὰς αὐτῶν ἐνεργείας παραδέδωκεν, εἴπερ ἀποφάσει τῶν ἀκρων οὐδὲν ἐστὶ μέσον ἐπὶ Χριστοῦ. Εἰ δὲ

δέκα λόγους²⁹, ἀλλὰ σ' αὐτοὺς τοὺς τρεῖς περικλείεται καὶ συνέχεται τὸ πᾶν. Τὴν οὐσία τὴν ἔδειξε ἀναπληρώνοντας τὰ μάτια ποὺ δὲν εἶχε ὁ τυφλός, τὴν ποιότητα μεταβάλλοντας τὸ νερὸ σὲ κρασί, καὶ τὴν ποσότητα πληθύνοντας τὰ ψωμιά. Τὴ ζωτικὴ ἐνέργεια τὴν ἔδειξε μὲ τὴν ἀναπνοή, τὴν ὁμιλία, τὴν ὄραση, τὴν ἀκοή, τὴν ἀφή, τὴν ὄσφρηση, τὸ φαγητό, τὴν πόση, τὴν κίνηση τῶν χειρῶν, τὸ βάδισμα, τὸν ὕπνο καὶ τὰ λοιπά, ὅσα παρουσιάζουν ἀπαράλλαχτη φυσικὴ ἐνέργεια σὲ ὅσα ἀνήκουν στὴν ἴδια φύση.

ΠΥΡ. Μὲ εὐσέβεια κι ἄβίαστα παρέστησες τὴν ἄποψη τοῦ ἱεροῦ πατέρα, ὅτι δὲν εἶναι ἀντίθετη, ἀλλὰ συμφωνεῖ σὲ ὅλα μὲ τις δύο ἐνέργειες. Τί θὰ ποῦμε ὅμως γιὰ τὸν ἅγιο Διονύσιο ποὺ εἶπε γιὰ τὸν Χριστὸ στὴν ἐπιστολή του πρὸς τὸν Γάιο τὸν θεραπευτή, «Ἐχει δεῖξει σ' ἐμᾶς κάποια καινούργια ἐνέργεια, θεανδρική;»

ΜΑΞ. Τὸ καινούργιο εἶναι ποιότητα ἢ ποσότητα;

ΠΥΡ. Ποσότητα.

ΜΑΞ. Ἐπομένως καὶ τέτοια φύση εἰσάγει μαζί της, ἐφόσον βέβαια ὁ ὀρισμὸς κάθε φύσης εἶναι ὁ λόγος τῆς ἐνέργειας τῆς οὐσίας της. Καὶ ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλὰ κι ὅταν λέγει ὁ Ἀπόστολος «Νᾶ, ὅλα ἔγιναν καινούργια»³⁴, δὲν λέγει τίποτε ἄλλο, παρὰ ὅτι Ἐνά, ἔγιναν ὅλα ἕνα. Καὶ εἴτε θέλετε νᾶ τὸ πεῖτε ἄπο τὴ φύση εἴτε ἄπο τὴν ἐνέργεια, αὐτὸ ἄς εἶναι δικαίωμά σας. Ἐάν ὅμως τὸ καινούργιο εἶναι ποιότητα, δὲν δηλώνει μία ἐνέργεια, ἀλλὰ τὸν καινούργιο καὶ ἀπόρρητο τρόπο τῆς ἐκδήλωσης τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν τοῦ Χριστοῦ, μὲ τὸν κατάλληλο ἀπόρρητο τρόπο τῆς ἀλληλοπεριχώρησης τῶν φύσεων τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴ σύμφωνη μὲ τοὺς ἀνθρώπους πολιτεία του, ποὺ εἶναι ξένη καὶ παράδοξη καὶ ἄγνωστη στὴ φύση τῶν ὄντων, καὶ (δηλώνει) τὸν τρόπο τῆς ἀντίδοσης κατὰ τὴν ἀπόρρητη ἔνωση.

ΠΥΡ. Οὔτε ἢ θεανδρική ἐνέργεια δηλώνει μίαν ἐνέργεια;

ΜΑΞ. Οὔτε. Γιατὶ ἢ διατύπωση περιφραστικὰ μὲ τις ἀριθμημένες φύσεις παρέδωσε ἀντίθετα τις ἐνέργειές της, ἐφόσον μὲ τὴν ἀναίρεση στὸν Χριστὸ τῶν ἄκρων, δὲν μένει τίποτε ἐνδιάμεσο. Κι

34. Β' Κορ. 5, 17.

μίαν δηλοῖ, ἄλλην παρὰ τὴν τοῦ Πατρὸς, ὡς Θεός, ὁ Χριστὸς ἔξει τὴν ἐνέργειαν. Ἄλλης οὖν παρὰ τὸν Πατέρα ἐνεργείας ἔσται ὁ Υἱός, εἴπερ ἡ τοῦ Πατρὸς οὐκ ἔστι θεανδρική, μετὰ τὸ καὶ θεανδρικήν χαρακτηρίζειν φύσιν καὶ συνιστᾶν. Ἡ γὰρ ἐνέργεια, 5 φυσικὴ οὐσα, φύσεως ὑπάρχει συστατικὸς καὶ ἔμφυτος χαρακτήρ. Καὶ οἱ τὰ περὶ τούτων δὲ σκέμματα διαλαβόντες, ἕτερον γένος εἶναι τῆς ποσότητος, καὶ ἕτερον τῆς ποιότητος εἶπον.

ΠΥΡ. Οὐτε ποσότης, οὐτε ποιότης ἐστὶν ἡ καινότης, ἀλλ' οὐσία.

10 ΜΑΞ. Θαυμάζω πῶς τοῦτο εἶπεῖν ἐθάρρησας. Τῇ οὐσίᾳ τί ἀντιδιαστέλλεται;

ΠΥΡ. Τὸ μὴ ὄν.

ΜΑΞ. Τί δὲ τῇ καινότητι;

ΠΥΡ. Ἡ παλαιότης.

15 ΜΑΞ. Ὡστε οὖν οὐκ οὐσία ἡ καινότης, ἀλλὰ ποιότης. Πῶς δέ, εἰ πρὸς μίαν ἐνέργειαν ἐκκληψόμεθα τὴν φωνήν, οὐχ ἑαυτῷ οὕτω γε καὶ τοῖς λοιποῖς Πατράσιν ἐναντιούμενον εἰσάγομεν τὸν θεοφάντορα τοῦτον διδάσκαλον; Πάντες γὰρ διαρρήδην κοινῇ καὶ εἶπον καὶ ἐδίδαξαν, τὰ τῆς αὐτῆς ὄντα οὐσίας, καὶ τῆς αὐτῆς 20 εἶναι ἐνεργείας, καὶ τὰ τῆς αὐτῆς ὄντα ἐνεργείας, τῆς αὐτῆς εἶναι οὐσίας, καὶ ὅτι τὰ τῇ οὐσίᾳ διαφέροντα, καὶ τῇ ἐνεργείᾳ διαφέρουσι, καὶ τὰ τῇ ἐνεργείᾳ διαφέροντα, καὶ τῇ οὐσίᾳ διαφέρουσι.

ΠΥΡ. Τοῦτο ἐπὶ τῆς θεολογίας τοῖς Πατράσιν, οὐ μὴν καὶ ἐπὶ τῆς οἰκονομίας εἴρηται. Ὅθεν οὐδὲ φιλαλήθους διανοίας κα- 25 θέστηκε, τὰ ἐπὶ τῆς θεολογίας αὐτοῖς εἰρημένα, μετάγειν ἐπὶ τῆς οἰκονομίας, καὶ τὴν τοιαύτην συνεισαγαγεῖν ἀτοπίαν.

ΜΑΞ. Εἰ ἐπὶ τῆς θεολογίας μόνον εἴρηται τοῖς Πατράσιν, οὐκ ἄρα μετὰ τὴν σάρκωσιν, καθ' ὑμᾶς, συνθεολογεῖται ὁ Υἱὸς τῷ Πατρί. Εἰ δὲ οὐ συνθεολογεῖται, οὐδὲ συναριθμεῖται κατὰ τὴν 30 ἐπίκλησιν τοῦ βαπτίσματος, καὶ εὐρεθήσεται κενὴ ἡ πίστις καὶ τὸ κήρυγμα.

Καὶ πάλιν, εἰ οὐ συνθεολογεῖται μετὰ τὴν σάρκωσιν ὁ Υἱὸς

ἂν δηλώνει μία, ὁ Χριστὸς ὡς Θεὸς θὰ ἔχει διαφορετικὴ ἐνέργεια ἀπὸ τὸν Πατέρα. Διάφορης λοιπὸν ἐνέργειας ἀπὸ τὸν Πατέρα θὰ εἶναι ὁ Υἱός, ἐφόσον ἡ ἐνέργεια τοῦ Πατέρα δὲν εἶναι θεανδρική, ἔπειτα ἀπὸ τὸ χαρακτηρισμὸ καὶ τὴ σύστασι τῆς φύσεως του ὡς θεανδρική. Ἡ ἐνέργεια δηλαδή, ἐπειδὴ εἶναι φυσική, ἀποτελεῖ συστατικὸ καὶ ἔμφυτο χαρακτηριστικὸ τῆς φύσεως. Καὶ ὅσοι ἔκαναν τέτοιες σκέψεις γι' αὐτά, εἶπαν ὅτι εἶναι ἄλλο τὸ γένος τῆς ποιότητος καὶ ἄλλο τὸ γένος τῆς ποσότητος.

ΠΥΡ. Τὸ καινούργιο δὲν εἶναι οὔτε ποσότητα οὔτε ποιότητα, ἀλλὰ οὐσία.

ΜΑΞ. Θαυμάζω πῶς βρῆκες τὸ θάρρος νὰ τὸ πείσῃς αὐτό. Ποιὸ εἶναι πού ἀντιδιαστέλλεται στὴν οὐσία;

ΠΥΡ. Τὸ μὴ ὄν.

ΜΑΞ. Καὶ τί σὸ καινούργιο;

ΠΥΡ. Ἡ παλαιότητα.

ΜΑΞ. Ἐπομένως τὸ καινούργιο δὲν εἶναι οὐσία, ἀλλὰ ποιότητα. Πῶς ὅμως, ἂν ἐκλάβομε τὴ διατύπωσή του ὅτι ἀφορᾷ μία ἐνέργεια, δὲν παρουσιάζομε ἀντίθετον μὲ τὸν ἑαυτὸ του καὶ μὲ τοὺς ἄλλους Πατέρες τὸν θεῖο αὐτὸ διδάσκαλο; Γιατὶ ὅλοι ρητᾶ καὶ ἀπὸ κοινοῦ εἶπαν καὶ δίδαξαν, ὅτι ὅσα ἔχουν τὴν ἴδια οὐσία, ἔχουν καὶ τὴν ἴδια ἐνέργεια· καὶ ὅσα ἔχουν τὴν ἴδια ἐνέργεια ἔχουν τὴν ἴδια οὐσία. Καὶ ὅτι ὅσα διαφέρουν στὴν οὐσία, διαφέρουν καὶ στὴν ἐνέργεια· καὶ ὅσα διαφέρουν στὴν ἐνέργεια διαφέρουν καὶ στὴν οὐσία.

ΠΥΡ. Αὐτὸ εἰπώθηκε ἀπὸ τοὺς Πατέρες γιὰ τὴ θεολογία, ὄχι ὅμως καὶ γιὰ τὴν οἰκονομία. Γι' αὐτὸ δὲν δείχνει φιλαλήθη διάνοια ὅσα αὐτοὶ δίδαξαν γιὰ τὴ θεολογία, νὰ μεταφερθοῦν στὴν οἰκονομία καὶ νὰ συνεισαχθεῖ ἡ ἀτοπία αὐτή.

ΜΑΞ. Ἄν ἔχουν λεχθεῖ ἀπὸ τοὺς Πατέρες μόνο γιὰ τὴ θεολογία, ἄρα, σύμφωνα μὲ σᾶς, μετὰ τὴ σάρκωσι δὲν ἔχει κοινὴ θεολογία ὁ Υἱὸς μὲ τὸν Πατέρα. Κι ἂν δὲν ἔχει κοινὴ θεολογία, τότε δὲν συναριθμεῖται κατὰ τὴν ἐπίκλησι τοῦ Βαπτίσματος, καὶ θὰ βρεθεῖ κενὴ ἡ πίστις καὶ τὸ κήρυγμα.

Καὶ ἐπίσης ἂν δὲν ἔχει ὁ Υἱὸς κοινὴ θεολογία μὲ τὸν Πατέρα

τῷ Πατρὶ, οὔτε τῆς αὐτῆς ἔσται οὐσίας· τὰ γὰρ τῷ λόγῳ διαφέροντα, καὶ τῇ φύσει διοίσει πάντως.

Καὶ πάλιν, εἰ οὐ συνθεολογεῖται ὁ Υἱὸς τῷ Πατρὶ μετὰ τὴν σάρκωσιν, τίνι ἀπονεύμωμεν τό, «Ὁ Πατὴρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, καὶ ἐγὼ ἐργάζομαι», καὶ «ἃ ἂν βλέπη τὸν Πατέρα ποιοῦντα, καὶ ὁ Υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ», καὶ «εἰ ἐμοὶ οὐ πιστεύετε, τοῖς ἔργοις μου πιστεύσατε», καὶ «τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ», καὶ «ὥσπερ ὁ Πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ, οὕτω καὶ Υἱός, οὓς θέλει, ζωοποιεῖ»; Ταῦτα γὰρ πάντα, οὐ μόνον τῆς αὐτῆς ὄντα οὐσίας καὶ μετὰ σάρκωσιν τῷ Πατρὶ δείκνυσιν αὐτόν, ἀλλὰ καὶ τῆς αὐτῆς ἐνεργείας.

Καὶ πάλιν, εἰ ἡ περὶ τὰ ὄντα πρόνοια ἐνέργεια Θεοῦ τυγχάνει, αὕτη δὲ οὐ μόνον Πατὴρ καὶ Πνεύματος, ἀλλὰ καὶ Υἱοῦ καὶ μετὰ σάρκωσιν ἔστιν, ἄρα καὶ τῆς αὐτῆς ἔστιν ἐνεργείας τῷ Πατρὶ καὶ μετὰ σάρκωσιν.

Καὶ πάλιν, εἰ τὰ θαύματα ἐνέργεια Θεοῦ τυγχάνει, ἐκ δὲ τῶν θαυμάτων τῆς αὐτῆς ὄντα οὐσίας τῷ Πατρὶ ἐγνώκαμεν, ἄρα ἐκ τῆς αὐτῆς ἐνεργείας τῆς αὐτῆς ὧν τῷ Πατρὶ ἐδείχθη οὐσίας, καὶ συνθεολογεῖται αὐτῷ καὶ μετὰ σάρκωσιν.

Καὶ πάλιν, εἰ οὐσιωδῶς πρόσεστι τῷ Θεῷ ἡ δημιουργικὴ ἐνέργεια, τὰ δὲ οὐσιωδῶς προσόντα καὶ ἀναφαίρετα, ἀνάγκη αὐτοὺς ἢ τῆς αὐτῆς τῷ Πατρὶ καὶ μετὰ σάρκωσιν ἐνεργείας αὐτὸν οὐ λέγοντας, μηδὲ τῆς αὐτῆς αὐτῷ λέγειν οὐσίας εἶναι· ἔνθα γὰρ ἢ κατὰ φύσιν ἐνέργεια οὐκ ἔστιν, οὐδὲ ἡ φύσις ἔσται ποτ' ἂν· ἢ τῆς αὐτῆς αὐτῷ λέγοντας αὐτὸν οὐσίας, καὶ τῆς αὐτῆς λέγειν ἐνεργείας, καὶ συνθεολογεῖν τῷ Πατρὶ καὶ μετὰ σάρκωσιν· ἔνθα γὰρ ἡ φύσις, ἐκεῖ καὶ ἡ κοινὴ κατ' αὐτὴν ἀπαραλείπτως ἔσται ἐνέργεια.

μετὰ τῆ σάρκωσι, δὲν θὰ ἔχει οὔτε τὴν ἴδια οὐσία. Γιατί, ὅσα διαφέρουν στὸ λόγο, θὰ ἔχουν ὅπωςδήποτε διαφορὰ καὶ ὡς πρὸς τὴ φύση.

Καὶ πάλι· ἂν δὲν ἔχει κοινὴ θεολογία ὁ Υἱὸς μὲ τὸν Πατέρα μετὰ τῆ σάρκωσι, σὲ ποιὸν θ' ἀποδώσομε τὴ ρήσι, «Ὁ Πατέρας μου ἐργάζεται ὡς τώρα, κι ἐργάζομαι κι ἐγώ»³⁵, καὶ «Ὅ,τι βλέπει νὰ κάνει ὁ Πατέρας του, ὅμοια πράττει καὶ ὁ Υἱὸς»³⁶, καὶ «Ἄν δὲν πιστεύετε σ' ἐμένα, πιστέψετε τὰ ἔργα μου»³⁷, καὶ «Τὰ ἔργα ποὺ κάνω ἐγώ μαρτυροῦν γιὰ μένα»³⁸, καὶ «Ὅπως ὁ Πατέρας ἀνασταίνει νεκροὺς καὶ τοὺς δίνει ζωὴ, ἔτσι καὶ ὁ Υἱὸς ζωοποιεῖ ὅποιους θέλει»³⁹; Γιατί ὅλα αὐτὰ τὸν δείχνουν νὰ ἔχει ὄχι μονάχα τὴν ἴδια οὐσία μὲ τὸν Πατέρα καὶ μετὰ τῆ σάρκωσι, ἀλλὰ καὶ τὴν ἴδια ἐνέργεια.

Καὶ ἐπίσης· ἂν ἡ πρόνοια γιὰ τὰ ὄντα εἶναι ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ κι αὐτὴ δὲν εἶναι μόνο τοῦ Πατέρα καὶ τοῦ Πνεύματος, ἀλλὰ καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ μετὰ τῆ σάρκωσὴ του, ἄρα ἐκδηλώνει τὴν ἴδια ἐνέργεια μὲ τὸν Πατέρα καὶ μετὰ τῆ σάρκωσι.

Καὶ πάλι· ἂν τὰ θαύματα εἶναι ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, κι ἀπὸ τὰ θαύματα ἔχομε διαπιστώσει ὅτι εἶναι τῆς ἴδιας οὐσίας μὲ τὸν Πατέρα, ἄρα ἀπὸ τὴν ἴδια ἐνέργεια ἀποδείχθηκε ὅτι εἶναι τῆς ἴδιας οὐσίας μὲ τὸν Πατέρα, καὶ ἔχει κοινὴ θεολογία μ' αὐτὸν καὶ μετὰ τῆ σάρκωσι.

Καὶ ἀκόμα· ἂν ὁ Θεὸς ἔχει στὴν οὐσία του τὴ δημιουργικὴ ἐνέργεια καὶ ὅσα ὑπάρχουν στὴν οὐσία εἶναι καὶ ἀναφαίρετα, εἶναι ἀναγκασμένοι αὐτοὶ ἢ, ἀφοῦ δὲν ὁμολογοῦν ὅτι ἐκτελεῖ τὴν ἴδια ἐνέργεια μὲ τὸν Πατέρα καὶ μετὰ τῆ σάρκωσι, νὰ ἀρνοῦνται ὅτι εἶναι τῆς ἴδιας οὐσίας μ' αὐτὸν (γιατί ὅπου λείπει ἡ φυσικὴ ἐνέργεια, οὔτε φύσι θὰ ὑπάρξει ποτέ), ἢ, ἂν δέχονται ὅτι εἶναι τῆς ἴδιας μ' αὐτὸν οὐσίας, νὰ ὁμολογοῦν ὅτι εἶναι καὶ τῆς ἴδιας ἐνεργείας καὶ νὰ ἔχει τὴν ἴδια θεολογία μὲ τὸν Πατέρα καὶ μετὰ τῆ σάρκωσι. Γιατί, ὅπου ὑπάρχει φύσι, ἐκεῖ δὲν θὰ ἀπουσιάζει καὶ ἡ κοινὴ ἐνέργεια ἢ σύμφωνη μ' αὐτήν.

35. Ἰω. 5, 17.

38. Ἰω. 10, 25.

36. Ἰω. 5, 19.

39. Ἰω. 5, 21.

37. Ἰω. 10, 38.

ΠΥΡ. Οὐκ ἐπ' ἀναιρέσει τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργείας τὴν μίαν λέγομεν ἐνέργειαν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀντιδιαστελλομένη τῇ θείᾳ ἐνεργείᾳ, πάθος λέγεται κατὰ τοῦτο.

ΜΑΞ. Κατὰ τοῦτον τὸν λόγον καὶ οἱ μίαν φύσιν λέγοντες, οὐκ ἐπ' ἀναιρέσει τῆς ἀνθρωπίνης ταύτην λέγουσιν, ἀλλ' ἐπειδὴ, ἀντιδιαστελλομένη ἢ φύσις τῇ θείᾳ, παθητικὴ λέγεται κατὰ τοῦτο.

ΠΥΡ. Τί οὖν; Οὐ τῇ πρὸς τὴν θείαν ἐνέργειαν διαστολῇ οἱ Πατέρες πάθος τὴν ἀνθρωπίνην προσηγόρευσαν κίνησιν;

10 ΜΑΞ. Μὴ γένοιτο· οὐδενὸς γάρ, καθόλου φάναι, ὕπαρξις ἐκ παραθέσεως ἢ ἐκ συγκρίσεως γινώσκεται ἢ ὀρίζεται· ἢ οὕτω δ' ἂν ἀλληλαίτια εὐρεθήσονται ὄντα τὰ πράγματα. Εἰ γὰρ διὰ τὸ ἐνέργειαν εἶναι τὴν θείαν κίνησιν, ἢ ἀνθρωπίνη πάθος ἐστὶ, πάντως καὶ διὰ τὸ ἀγαθὴν εἶναι τὴν θείαν φύσιν, πονηρὰ ἔσται ἢ ἀν-

15 θρωπίνη. Ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὴν σὺν ἀντιθέσει ἀντιστροφὴν, διὰ τὸ πάθος λέγεσθαι τὴν ἀνθρωπίνην κίνησιν, ἢ θεία κίνησις ἐνέργεια λέγεται· καὶ διὰ τὸ πονηρὰν εἶναι τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἀγαθὴ ἔσται ἢ θεία. Ἄλλ' ἄπαγε· πολλῆς γὰρ ὄντως ἀβελτηρίας ἐστὶ ταῦτα.

20 ΠΥΡ. Τί οὖν; Οὐκ ὠνόμασαν πάθος τὴν ἀνθρωπίνην κίνησιν οἱ Πατέρες;

ΜΑΞ. Πολυτρόπως αὐτὴν πρὸς τὰς ὑποκειμένας, δηλονότι ἐννοίας, ὠνόμασαν.

ΠΥΡ. Πῶς τοῦτο λέγεις;

25 ΜΑΞ. Προσηγόρευσαν αὐτὴν καὶ δύναμιν, καὶ ἐνέργειαν, καὶ διαφορὰν, καὶ κίνησιν, καὶ ἰδιότητα, καὶ ποιότητα, καὶ πάθος, οὐ κατὰ ἀντιδιαστολὴν τῆς θείας, ἀλλ' ὡς μὲν συνεκτικὴν ἀναλλοίωτον, δύναμιν· ὡς δὲ χαρακτηριστικὴν καὶ τὴν ἐν πᾶσι τοῖς ὁμοειδέσιν ἀπαρραλλομένην ἐκφαίνουσιν, ἐνέργειαν· ὡς δὲ ἀφοριστικὴν, διαφορὰν· ὡς δὲ ἐνδεικτικὴν, κίνησιν· ὡς δὲ συστατικὴν καὶ μόνῃ αὐτῇ καὶ οὐκ ἄλλῃ προσοῦσαν, ἰδιότητα· ὡς δὲ εἰδοποιόν, ποιότητα· ὡς δὲ κινουμένην, πάθος. Πάντα γὰρ τὰ ἐκ Θεοῦ καὶ μετὰ Θεοῦ πάσχει τῷ κινεῖσθαι, ὡς μὴ ὄντα αὐτοκί-

ΠΥΡ. Δέν λέμε μία ἐνέργεια μὲ σκοπὸ νὰ ἀναιρέσομε τὴν ἀνθρώπινη ἐνέργεια, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὴ θεία ἐνέργεια, γι' αὐτὸ ἀκριβῶς λέγεται πάθος.

ΜΑΞ. Σύμφωνα μ' αὐτὸν τὸ λόγῳ σου κι ὅσοι διδάσκουν μία φύση, δέν τὸ κάνουν μὲ σκοπὸ τὴν ἀναίρεση τῆς ἀνθρώπινης φύσης, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀντιδιαστέλλεται ἡ φύση πρὸς τὴ θεία, γι' αὐτὸ καὶ λέγεται παθητική.

ΠΥΡ. Τί λοιπόν; Οἱ Πατέρες δέν εἶπαν πάθος τὴν ἀνθρώπινη κίνηση σὲ ἀντιδιαστολή πρὸς τὴ θεία ἐνέργεια;

ΜΑΞ. Μὴ γένοιτο! Γιατὶ κανενός, γιὰ νὰ μιλήσω γενικᾶ, ἡ ὑπαρξη δέν νοεῖται καὶ δέν ὀρίζεται ἀπὸ παράθεση ἢ ἀπὸ σύγκριση· γιατί ἔτσι θὰ βρεθοῦν ὅτι τὰ πράγματα εἶναι ἀλληλαίτια. Ἐὰν δηλαδή, ἐπειδὴ ἡ θεία κίνηση εἶναι ἐνέργεια, ἡ ἀνθρώπινη εἶναι πάθος, ὅπωςδήποτε κι ἐπειδὴ ἡ θεία φύση εἶναι ἀγαθή, ἡ ἀνθρώπινη θὰ εἶναι πονηρή. Ὁμοια καὶ κατὰ τὴν ἀντιστροφή μὲ ἀντίθεση· ἕξαιτίας τοῦ ὅτι λέγεται πάθος ἡ ἀνθρώπινη κίνηση, ἡ θεία κίνηση λέγεται ἐνέργεια. Κι ἐπειδὴ εἶναι πονηρὴ ἡ ἀνθρώπινη φύση, ἡ θεία θὰ εἶναι ἀγαθή. Μακριὰ ὅμως ἀπὸ αὐτά. Γιατὶ πραγματικὰ αὐτά εἶναι γεμάτα ἀπὸ μεγάλη ἀνοησία.

ΠΥΡ. Τί λοιπόν, οἱ Πατέρες δέν ὀνόμασαν πάθος τὴν ἀνθρώπινη κίνηση;

ΜΑΞ. Τῆς ἔδωσαν πολλὰ ὀνόματα, ἀνάλογα δηλαδή μὲ τίς ἔννοιες πὺ παίρνει.

ΠΥΡ. Πῶς τὸ ἐννοεῖς αὐτό;

ΜΑΞ. Τὴν ὀνόμασαν καὶ δύναμη καὶ ἐνέργεια καὶ διαφορὰ καὶ κίνηση καὶ ἰδιότητα καὶ ποιότητα καὶ πάθος, ὅχι κατὰ ἀντιδιαστολή πρὸς τὴ θεία κίνηση, ἀλλὰ ὡς συνεκτικὴ καὶ ἀναλλοίωτη κίνηση τὴν ὀνόμασαν δύναμη· ὡς κίνηση χαρακτηριστικὴ, πὺ ἐκδηλώνει τὸ ἀπαράλλαχτο σὲ ὅλα τὰ ὁμοειδῆ, τὴν εἶπαν ἐνέργεια· ὡς διαχωριστικὴ, διαφορὰ· ὡς ἐνδεικτικὴ, κίνηση· ὡς συστατικὴ, καὶ πὺ μόνον σ' αὐτὴ ὑπάρχει καὶ σὲ καμμὰ ἄλλη, ἰδιότητα· ὡς εἰδοποιό, ποιότητα, καὶ ὡς κινούμενη, πάθος. Γιατὶ ὅλα, ὅσα προῆλθαν ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ εἶναι κατώτερα του, πάσχουν τὴν κίνηση, ἐπειδὴ δέν εἶναι αὐτοκίνηση ἢ αὐτοδύναμη. Δέν ὀνομάστηκαν

νησις ἢ αὐτοδύναμις· οὐ κατὰ ἀντιδιαστολήν οὖν, ὡς εἴρηται, ἀλλὰ διὰ τὸν δημιουργικῶς αὐτοῖς ἐντεθέντα παρὰ τῆς τὸ πᾶν συστησαμένης αἰτίας λόγον. Ὅθεν καὶ μετὰ τῆς θείας συνεκφω-
 νοῦντες αὐτήν, ἐνέργειαν προσηγόρευσαν. Ὁ γὰρ εἰπὼν, «Ἐνεργ-
 5 γεῖ γὰρ ἑκατέρῃ μορφῇ μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας», τί ἕτερον πεποίηκεν; Ἡ δὲ εἰπὼν, «καὶ γὰρ τεσσαράκοντα ἡμέρας ἀπόσι-
 τος διαμείνας, ὕστερον ἐπέινασεν· ἔδωκε γὰρ τῇ φύσει, ὅτε ἠθέ-
 λησε, τὰ ἴδια ἐνεργῆσαι», ἢ οἱ διάφορον αὐτοῦ φήσαντες ἐνέρ-
 γειαν, ἢ οἱ διπλῆν, ἢ οἱ ἄλλην καὶ ἄλλην;

10 ΠΥΡ. Ἐπ' ἀληθείας, καὶ ἡ περὶ τῶν ἐνεργειῶν ζήτησις ἄτοπον ἔδειξε τὴν μίαν ἐνέργειαν, καθ' οἷονδῆποτε τρόπον ἐπὶ Χριστοῦ λεγομένην. Ἀλλὰ συγγνώμην αἰτῶ καὶ ὑπὲρ ἑμαυτοῦ καὶ τῶν προλαβόντων. Ἐξ ἀγνοίας γὰρ εἰς τὰς ἀτόπους ταύτας ἐξηνέχθημεν ἐννοίας καὶ ἐπιχειρήσεις, καὶ παρακαλῶ εὐρεῖν
 15 τρόπον, ἵνα καὶ ἡ ἐπίσακτος αὕτη ἀτοπία καταργηθῇ, καὶ ἡ μνήμη τῶν προλαβόντων φυλαχθῇ.

ΜΑΞ. Ἄλλος οὐκ ἔστι τρόπος, ἢ παρασιωπηθῆναι μὲν τὰ πρόσωπα, ἀναθεματισθῆναι δὲ τὰ τοιαῦτα δόγματα.

ΠΥΡ. Ἄλλ' εἰ τοῦτο γένηται, εὐρίσκονται τούτοις συνεκ-
 20 βαλλόμενοι Σέργιος τε καὶ ἡ ἐπὶ ἑμοῦ γενομένη σύνοδος.

ΜΑΞ. Θαυμάζειν ὕπεστί μοι, πῶς σύνοδον ἀποκαταλεῖς τὴν μὴ κατὰ νόμους καὶ κανόνας συνοδικούς ἢ θεσμοὺς γενομένην ἐκκλησιαστικούς· οὔτε γὰρ ἡ ἐπιστολὴ ἐγκύκλιος κατὰ συν-
 αίνεσιν τῶν πατριαρχῶν γέγονεν, οὔτε τόπος ἢ ἡμέρα ὑπαντή-
 25 σεως ὠρίσθη. Οὐκ εἰσαγωγίμος τις ἢ κατήγορος ἦν. Συστατικὰς οἱ συνελθόντες οὐκ εἶχον, οὔτε οἱ ἐπίσκοποι ἀπὸ τῶν μητροπο-
 λιτῶν, οὔτε οἱ μητροπολίται ἀπὸ τῶν πατριαρχῶν. Οὐκ ἐπιστο-
 λαὶ ἢ τοποτηρηταὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων πατριαρχῶν ἐπέμφθησαν.
 Τίς οὖν λόγου μεμοιραμένος, σύνοδον καλεῖν ἀνάσχοιτο, τὴν
 30 σκανδάλων καὶ διχονοίας ἀπασαν πληρώσασαν τὴν οἰκουμένην;

λοιπὸν κατὰ ἀντιδιαστολή, ὅπως εἶπαμε, ἀλλὰ γιὰ τὸ λόγο ποῦ τέθηκε σ' αὐτὰ κατὰ τὴ δημιουργία τῆς αἰτίας ποῦ συγκρότησε τὸ πᾶν. Γι' αὐτὸ κι ὅταν τὴν συνεκφωνοῦν μὲ τὴ θεία, τὴν ὀνόμασαν ἐνέργεια. Γιατὶ αὐτὸς ποῦ εἶπε, «Ἐνεργεῖ μὲ κάθε μιὰ ἀπὸ τις δύο μορφές μὲ τὴ συμμετοχὴ τοῦ καθενὸς»⁴⁰, τί ἄλλο ἔκανε; Ἦ αὐτὸς ποῦ εἶπε, «Ἐφοῦ ἔμεινε χωρὶς τροφὴ σαράντα ἡμέρες, ὕστερα ἔνωσε πείνα»⁴¹. ἀφησε δηλαδὴ τὴ φύση, ὅταν θέλησε, νὰ κάνει τὰ δικά της; Ἦ αὐτοὶ ποῦ μίλησαν γιὰ διάφορη ἐνέργειά του; Ἦ αὐτοὶ ποῦ εἶπαν διπλῆ, ἢ ἄλλη καὶ ἄλλη;

ΠΥΡ. Στ' ἀλήθεια, καὶ ἡ συζήτηση γιὰ τις ἐνέργειες ἔδειξε ἀτοπὴ τὴ μιὰ ἐνέργεια, μὲ ὅποιο τρόπο κι ἂν λέγεται γιὰ τὸν Χριστό. Ἄλλὰ ζητῶ νὰ συγχωρήσεις κι ἐμένα καὶ τοὺς πρὶν ἀπὸ ἐμένα. Γιατὶ ἀπὸ ἄγνοια ὀδηγηθήκαμε σὶς παράλογες αὐτὲς ἔννοιες καὶ συλλογισμούς, καὶ παρακαλῶ νὰ βροῦμε τρόπο, ὥστε καὶ ἡ ἐπείσασκη αὐτὴ παραλογία νὰ καταργηθεῖ καὶ ἡ μνήμη τῶν προηγούμενων νὰ διαφυλαχθεῖ.

ΜΑΞ. Δὲν ὑπάρχει ἄλλος τρόπος, παρὰ νὰ παρασιωπηθοῦν τὰ πρόσωπα, καὶ ν' ἀναθεματισθοῦν αὐτὰ τὰ δόγματα.

ΠΥΡ. Ἦν γίνει ὅμως τοῦτο, θὰ βρεθοῦν νὰ ἀποβάλλονται μαζὶ μ' αὐτοὺς καὶ ὁ Σέργιος καὶ ἡ σύνοδος ποῦ ἔγινε κατὰ τὴν πατριαρχία μου.

ΜΑΞ. Μοῦ δημιουργεῖται μιὰ ἀπορία, πῶς ἀποκαλεῖς σύνοδο αὐτὴν ποῦ δὲν ἔγινε σύμφωνα μὲ νόμους καὶ κανόνες συνοδικούς ἢ θεσμούς ἐκκλησιαστικούς. Γιατὶ οὔτε ἡ ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ ἔγινε μὲ συναίνεση τῶν πατριαρχῶν, οὔτε ὀρίστηκε τόπος ἢ ἡμέρα τῆς συνάντησης. Δὲν ὑπῆρχε κανένας κατηγορούμενος ἢ κατήγορος. Ὅσοι συγκεντρώθηκαν δὲν εἶχαν συστατικές, οὔτε οἱ ἐπίσκοποι ἀπὸ τοὺς μητροπολίτες, οὔτε οἱ μητροπολίτες ἀπὸ τοὺς πατριάρχες. Οὔτε στάλθηκαν ἐπιστολές ἢ τοποτηρητές ἀπὸ τοὺς ἄλλους πατριάρχες. Ποιὸς λοιπὸν ποῦ ἔχει λίγη λογικὴ θὰ δεχόταν νὰ ὀνομάσει σύνοδο κάτι ποῦ γέμισε σκάνδαλα καὶ διχόνοια ὅλη τὴν οἰκουμένη;

40. Δηλαδὴ ὁ πάπας Λέων, ὁ Φλαβιανός, ὁ Γρηγόριος Νύσσης κ. ἄ.

41. Λουκᾶ 4, 2.

ΠΥΡ. Εἰ οὐκ ἔστιν ἕτερος τρόπος ἢ αὐτός, πάντων τὴν ἑμαυτοῦ προτιμῶν σωτηρίαν, ἐτοίμως ἔχω μετὰ πάσης τοῦτο ποιῆσαι πληροφορίας, ἐν καὶ μόνον παρακαλῶν, ὥστε ἐξιωθῆ-
 ναί με, προηγουμένως μὲν τῆς τῶν ἀποστολικῶν σηκῶν, μᾶλ-
 5 λον δὲ αὐτῶν τῶν κορυφαίων ἀποστόλων προσκυνήσεως, λοι-
 πὸν δὲ καὶ τῆς κατὰ πρόσωπον τοῦ ἀγιωτάτου πάπα θεάς, καὶ
 αὐτῷ ἐπιδοῦναι τῶν ἀτόπως γεγενημένων λίβελλον.

Ταῦτα αὐτοῦ εἰρηκότος, Μάξιμος καὶ Γρηγόριος ὁ πατρι-
 κιος εἶπαν·

10 Ἐπειδὴ ἡ πρότασίς σου ἀγαθῆ τυγχάνει καὶ τῇ Ἐκκλη-
 σίᾳ συμβαλλομένη, οὕτω καὶ γένηται.

Ἐν ταύτῃ οὖν τῇ μεγαλωνύμφῳ σὺν ἡμῖν γενόμενος Ρω-
 μαίων πόλει, τὴν ὑπόσχεσιν ἐπλήρωσε, κατακρίνας μὲν τὰ τῆς
 ἀσεβοῦς Ἐκθέσεως δόγματα, ἐνώσας δὲ ἑαυτὸν διὰ τῆς ὀρθο-
 15 δόξου ὁμολογίας τῇ ἁγίᾳ, καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ Ἐκκλη-
 σίᾳ, χάριτι καὶ συνεργείᾳ τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν
 Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΠΥΡ. Ἐάν δέν ὑπάρχει ἄλλος τρόπος ἐκτός ἀπό αὐτόν, προτιμῶντας ἀπό ὅλους τοὺς ἄλλους τὴ δική μου σωτηρία, εἶμαι πρόθυμος νὰ τὸ κάνω μὲ κάθε βεβαίωση. Καὶ παρακαλῶ ἓνα μόνο, ν' ἀξιωθῶ νὰ προσκυνήσω τοὺς βωμοὺς τῶν Ἀποστόλων πρῶτα, ἢ καλύτερα τῶν ἴδιων τῶν κορυφαίνων Ἀποστόλων, κι ἔπειτα ν' ἀντικρύσω κατὰ πρόσωπο τὸν ἁγιώτατο πάπα καὶ νὰ τοῦ παραδώσω λίβελλο γιὰ ὅσα ἄτοπα εἶχαν γίνει.

Αὐτὰ εἶπε ὁ Πύρρος. Ὁ Μάξιμος κι ὁ Γρηγόριος ὁ πατρίκιος ἀπάντησαν.

Ἡ πρότασή σου εἶναι καλὴ καὶ συμφέρει στὴν Ἐκκλησία.

Γι' αὐτὸ κι ἄς γίνει ἔτσι.

Ἀφοῦ λοιπὸν πήγαμε μαζὶ στὴ μεγαλώνυμη πόλη τῶν Ρωμαίων, ἐκπλήρωσε τὴν ὑπόσχεσή του. Καταδίκασε τὰ δόγματα τῆς ἀσεβοῦς Ἐκθεσης καὶ ἐνώθηκε μὲ τὴν ὀρθόδοξη ὁμολογία του μὲ τὴν ἁγία, καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία. μὲ τὴ χάρη καὶ τὴ βοήθεια τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτήρα μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα στοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ

ΠΕΡΙ ΨΥΧΗΣ

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ
ΠΕΡΙ ΨΥΧΗΣ

Πρῶτον μὲν ἀπάντων ὑποθήσομαι, τίνι κριτηρίῳ πέφυκεν ἡ ψυχὴ καταλαμβάνεσθαι, εἶτα δι' ὧν δείκνυται ὑπάρχουσα, εἶθ' ἐξῆς εἰ οὐσία τυγχάνει οὐσα ἢ συμβεβηκός, εἶτα τούτοις ἀκολουθῶς εἰ ἀπλή ἢ σύνθετος, εἶτ' αὖθις εἰ θνητὴ ἢ ἀθάνατος, τελευταῖον δὲ εἰ λογικὴ ἢ ἄλογος. Ταῦτα γὰρ μάλιστα ἐν τῷ Περὶ ψυχῆς ζητεῖσθαι εἶωθε λόγῳ, ὡς καιριώτατα καὶ δυνάμενα αὐτῆς τῇ ιδιότητι χαρακτηρίζειν. Ἀποδείξεισι δὲ πρὸς τὴν τῶν ἐξετασμένων βεβαίωσιν ταῖς κοιναῖς χρησόμεθα ἐννοίαις, αἷς τὸ ἀξιόπιστον τὰ ἐν χερσὶ πράγματα μαρτυρεῖν πέφυκε. Συντομίας δὲ
10 χάριν καὶ τοῦ χρησίμου μόνοις τοῖς πρὸς τὸ ἀναγκαῖον τοῦ ζητουμένου οὐκ ἔχουσι τὴν ἀπόδειξιν τὰ νῦν χρησόμεθα συλλογισμοῖς, ὅπως ἂν σαφῆ τε καὶ εὐπερίδραστα νοήματα γενόμενα, ἐτοιμότητά τινα ἡμῖν ἐμποιεῖ πρὸς τὴν τῶν ἀνθισταμένων ἀπάντησιν. Ἀρξώμεθα οὖν τοῦ λόγου ἐντεῦθεν.

15 **Τί τὸ καταληπτικὸν τῆς ψυχῆς κριτήριον**

Πάντα τὰ ὄντα ἢ αἰσθήσει γνωρίζεται ἢ νοήσεις καταλαμβάνεται. Καὶ τὸ μὲν αἰσθήσει ὑποπίπτον ἰκανὴν ἀπόδειξιν ἔχει τὴν αἰσθησιν· ἅμα γὰρ τῇ προσβολῇ, καὶ τὴν φαντασίαν ἡμῖν ἐμποιεῖ τοῦ ὑποκειμένου· τὸ δὲ νοήσει καταλαμβανόμενον οὐκ ἐξ
20 ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐναντίων γνωρίζεται. Ἡ τοίνυν ψυχὴ ἀγνωστος οὐσα, οὐκ ἐξ ἑαυτῆς, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων εἰκότως γνωσθήσεται.

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ ΠΕΡΙ ΨΥΧΗΣ

Πρῶτο ἀπὸ ὅλα θε̅ ἐκθέσω μὲ ποιὸ κριτήριον μπορεῖ νὰ κατανοηθεῖ ἡ ψυχὴ. Ἐπειτα ἐκεῖνα μὲ τὰ ὁποῖα ἀποδεικνύεται ὅτι ὑπάρχει. Ἐπειτα στὴ σειρά ἂν εἶναι οὐσία ἢ συμβεβηκός. Ἐπειτα στὴ συνέχεια μ' αὐτὰ, ἂν εἶναι ἀπλή ἢ σύνθετη. Κι ἀμέσως ἔπειτα ἂν εἶναι θνητὴ ἢ ἀθάνατη, καὶ τέλος ἂν εἶναι λογικὴ ἢ ὄχι. Γιατὶ αὐτὰ συνήθως ζητοῦνται στὸ λόγο Περί ψυχῆς ὡς τὰ πιὸ καίρια καὶ πὺ μποροῦν νὰ χαρακτηρίσουν τὴν ἰδιαιτερότητά της. Ὡς ἀποδείξεις γιὰ τὴ στήριξη ὅσων θὰ ἐξεταστοῦν θὰ χρησιμοποιήσομε τὶς κοινὲς ἐννοιες, πὺ τὴν ἀξιοπιστία τους μαρτυροῦν τὰ πράγματα πὺ ἔχομε μπροστὰ μας. Γιὰ χάρη ὁμως συντομίας καὶ ὠφέλειας θὰ χρησιμοποιήσομε τῶρα τοὺς συλλογισμοὺς πὺ περιέχουν τὴν ἀπόδειξη γιὰ τὴν ἀναγκαιότητα τοῦ ζητουμένου, ὡστε, ἀφοῦ γίνουν σαφῆ καὶ εὐληπτα τὰ νοήματα, νὰ μᾶς προετοιμάσουν νὰ δώσομε ἀπάντηση σ' ὅσα ἀντιστέκονται. Ἄς ἀρχίσομε λοιπὸν τὸ λόγο μας ἀπὸ δῶ.

Ποιὸ εἶναι τὸ κριτήριον γιὰ νὰ ἐννοήσομε τὴν ψυχὴ.

Ὅλα τὰ ὄντα ἢ γίνονται ἀνιληπτὰ μὲ τὴν αἴσθησις ἢ κατανοοῦνται μὲ τὴ νόησις. Καὶ ἐκεῖνο βέβαια πὺ ὑποπίπτει στὴν αἴσθησις ἔχει ὡς ἐπαρκῆ ἀπόδειξη τὴν αἴσθησις. Γιατὶ μαζὶ μὲ τὴν προσβολή, μᾶς προκαλεῖ καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐρεθίσματος. Ὅ,τι ὁμως ἐννοεῖται μὲ τὴ νόησις δὲν γνωρίζεται ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματά του. Ἡ ψυχὴ λοιπὸν, πὺ εἶναι ἀγνωστὴ, δὲν θὰ γίνῃ γνωστὴ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ της, ἀλλ' ὅπως εἶναι φυσικὸ ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματά της.

α'. *Εἴ ἐστι ψυχὴ*

Τὸ σῶμα ἡμῶν κινούμενον, ἢ ἔξωθεν ἢ ἔνδοθεν κινεῖται. Καὶ ὅτι μὲν ἔξωθεν οὐ κινεῖται δῆλον ἐκ τοῦ μήτε ὠθούμενον μήτε ἐλκόμενον κινεῖσθαι, ὡς τὰ ἄψυχα. Καὶ ἔνδοθεν πάλιν κινούμενον οὐ φυσικῶς κινεῖται ὡς τὸ πῦρ· ἐκεῖνο μὲν γὰρ οὐ παύεται τοῦ κινεῖσθαι ἐς ὅσον ἐστὶ πῦρ, ὡσπερ τὸ σῶμα νεκρὸν γενόμενον οὐ κινεῖται, σῶμα ὄν. Οὐκοῦν εἰ μήτε ἔξωθεν κινεῖται ὡς τὰ ἄψυχα, μήτε φυσικῶς ὡς τὸ πῦρ, δῆλον ὅτι ὑπὸ ψυχῆς κινεῖται, τῆς καὶ τὸ ζῆν αὐτῷ παρεχούσης. Εἰ τοίνυν τῷ σώματι ἡμῶν ψυχὴ δείκνυται τὸ ζῆν παρέχουσα, ἔσται καὶ καθ' ἑαυτὴν ἢ
10 ψυχὴ ἐκ τῶν ἐναντίων γνωριζομένη.

β'. *Εἴ οὐσία ἐστὶν ἡ ψυχὴ*

Ὅτι μὲν οὐσία ἐστὶ δείκνυται οὕτως. Πρῶτον μὲν, ὅτι ὁ τῆς οὐσίας ὄρος καὶ ἐπ' αὐτῇ εἰκότως ἂν λεχθείη, ἐπειδὴ οὕτως οὐσία ἐστὶ, τὸ ταυτὸν καὶ ἐν ἀριθμῷ τῶν ἐναντίων παρὰ μέρος εἶ-
15 ναι δεκτικόν. Ὅτι δὲ ἡ ψυχὴ, αὐτὴ τῆς ἰδίας φύσεως μὴ ἐξισταμένη τὰ ἐναντία ἐπιδέχεται παρὰ μέρος, παντί που δῆλον. Δικαιοσύνη γὰρ καὶ ἀδικία, ἀνδρεία τε καὶ δειλία, σωφροσύνη τε καὶ ἀκολασία, ἐν αὐτῇ θεωροῦνται ἐναντία ὄντα. Εἰ τοίνυν ἰδίωμα οὐσίας τὸ τῶν ἐναντίων εἶναι παρὰ μέρος δεκτικόν, δείκνυται
20 δὲ καὶ ἡ ψυχὴ τοῦτον ἐπιδεχομένη τὸν ὄρον, οὐσία ἄρα ἡ ψυχὴ. Ἐπειτα δὲ καὶ τοῦ σώματος, οὐσίας ὄντος, καὶ τὴν ψυχὴν ἀνάγκη οὐσίαν εἶναι. Οὐδὲ γὰρ οἷόν τε τὸ μὲν ζωοποιούμενον εἶναι ἐνούσιον, τὸ δὲ ζωοποιῶν ἀνούσιον εἶναι· εἰ μὴ τις καὶ τὸ μὴ ὄν τοῦ ὄντος αἴτιον φήσειεν εἶναι, ἢ πάλιν τὸ ἐν ᾧ τὴν ὑπαρξιν ἔχον
25 καὶ ὁ ἀνευ τοῦ εἶναι μὴ δυνάμενον, αἰτίαν ἐκείνου εἶναι ἐν ᾧ ἐστὶ μανείς τις εἴποι.

1. Ἄν ὑπάρχει ψυχή.

Τὸ σῶμα μας ὅταν κινεῖται, κινεῖται εἴτε ἀπὸ ἐξωτερικὴν εἴτε ἀπὸ ἐσωτερικὴν δύναμιν. Καὶ ὅτι δὲν κινεῖται ἀπὸ ἐξω εἶναι φανερὸ ἀπὸ τὸ ὅτι κινεῖται χωρὶς οὔτε νὰ τὸ σπρώχνει κάποιος οὔτε νὰ τὸ ἔλκει, ὅπως γίνεται μὲ τὰ ἄψυχα. Κι ἐνῶ κινεῖται πάλι ἀπὸ μέσα, δὲν κινεῖται φυσικὰ ὅπως ἡ φωτιὰ. Γιατί αὐτὴ δὲν σταματᾷ νὰ κινεῖται ὅσο ὑπάρχει φωτιὰ, ὅπως τὸ σῶμα ὅταν νεκρωθεῖ δὲν κινεῖται, ἐνῶ εἶναι σῶμα. Ἐπομένως ἂν οὔτε ἀπὸ ἐξωτερικὴν δύναμιν κινεῖται, ὅπως τὰ ἄψυχα, οὔτε φυσικὰ, ὅπως ἡ φωτιὰ, εἶναι φανερὸ ὅτι κινεῖται ἀπὸ τὴν ψυχήν, ἣ ὁποῖα τοῦ παρέχει καὶ τὴν ζωήν. Ἄν λοιπὸν φαίνεται ὅτι ἡ ψυχή παρέχει στὸ σῶμα μας τὴν ζωήν, ἡ ψυχή θὰ γίνεται γνωστὴ καὶ καθ' ἑαυτὴν ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα τῆς.

2. Ἄν ἡ ψυχή εἶναι οὐσία.

Ὅτι εἶναι οὐσία ἀποδεικνύεται ὡς ἑξῆς· Πρῶτον, ὁ ὁρισμὸς τῆς οὐσίας θὰ μπορούσε εὐλόγα νὰ λεχθεῖ καὶ σ' αὐτὴν, ἐπειδὴ ἔτσι οὐσία εἶναι, μὲ τὸ νὰ εἶναι τὸ ταυτὸ καὶ ἓνα στὸν ἀριθμὸν, ἀποδεχόμενῃ μ' ἐναλλαγὴν τὰ ἀντίθετα. Καὶ ὅτι ἡ ψυχή, ἐνῶ αὐτὴ δὲν βγαίνει ἀπὸ τὴν ἴδια τῆς τὴ φύσιν, ἀποδέχεται μὲ ἐναλλαγὴν τὰ ἀντίθετα, εἶναι φανερὸ στὸν καθένα. Ἡ δικαιοσύνη δηλαδή καὶ ἡ ἀδικία, ἡ ἀνδρεία καὶ ἡ δειλία, ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ ἀκολασία παρατηροῦνται σ' αὐτὴν, τὰ ὁποῖα ὅμως εἶναι ἀντίθετα. Ἄν λοιπὸν ἰδίωμα τῆς οὐσίας εἶναι τὸ ν' ἀποδέχεται κατ' ἐναλλαγὴν τὰ ἀντίθετα καὶ ἡ ψυχή ἀποδεικνύεται ὅτι ἀποδέχεται αὐτὸν τὸν ὁρισμὸν, ἄρα ἡ ψυχή εἶναι οὐσία. Ἄλλ' ἔπειτα, ἐπειδὴ καὶ τὸ σῶμα εἶναι οὐσία, εἶναι ἀνάγκη νὰ εἶναι οὐσία καὶ ἡ ψυχή. Γιατί δὲν εἶναι δυνατὸν αὐτὸ πού ζωοποιεῖται νὰ εἶναι οὐσία καὶ νὰ μὴν εἶναι οὐσία ἐκεῖνο πού τὸ ζωοποιεῖ. Ἐκτὸς βέβαια ἂν πεῖ κάποιος ὅτι καὶ τὸ μὴ ὄν εἶναι αἴτιον τοῦ ὄντος, ἢ πάλι ἂν τρελλαθεῖ κάποιος καὶ πεῖ, ὅτι αὐτὸ πού ἔχει τὴν ὑπαρξὴν του σὲ κάποιον ἄλλο καὶ χωρὶς τὸ ὁποῖο δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρχει, εἶναι αἰτία ἐκείνου μέσα στὸ ὁποῖο βρῖσκεται.

γ'. Εἰ ἀσώματος ἡ ψυχὴ

Ἵτι μὲν ἐν τῷ σώματι ἐστὶν ἡ ψυχὴ, ἀνωτέρω ἐδείχθη. Δεῖ
 τοίνυν εἰδέναι πῶς ἐστὶν ἐν τῷ σώματι, καὶ εἰ μὲν παράκειται
 αὐτῷ ὡς ψηφίς ψηφίδι, σῶμα μὲν ἔσται ἡ ψυχὴ, ὅλον δὲ τὸ
 5 σῶμα οὐκ ἔσται ἔμψυχον· μέρει γάρ τινι περικεῖσεται. Εἰ δὲ μέ-
 μικται ἢ κέκραται, πολυμερῆς ἂν λέγοιτο ἡ ψυχὴ καὶ οὐχ ἀπλῆ,
 τοῦ δὲ τῆς ψυχῆς λόγου ἐκβεβλημένη. Τὸ γὰρ πολυμερὲς καὶ
 διαιρετὸν ἐστὶ· τὸ δὲ διαιρετὸν καὶ διαλυτὸν· τὸ δὲ διαλυτὸν, σύν-
 θετον· τὸ δὲ σύνθετον, τριχῆ διαστατόν· τὸ δὲ τριχῆ διαστατόν,
 10 σῶμα· σῶμα δὲ σώματι προστιθέμενον, ὄγκον ποιεῖ. Ἡ δὲ ψυχὴ
 ἐν τῷ σώματι οὐσα οὐκ ὄγκον ποιεῖ, ἀλλὰ μᾶλλον ζωοποιεῖ· οὐκ
 ἄρα ἔσται σῶμα ἡ ψυχὴ, ἀλλ' ἀσώματος.

Ἵτι, εἰ σῶμα ἡ ψυχὴ, ἢ ἐνδοθεν κινεῖται ἢ ἐξωθεν· οὔτε δὲ
 ἐξωθεν κινεῖται· οὐ γὰρ ὠθεῖται ἢ ἔλκεται ὡς τὰ ἄψυχα· οὔτε δὲ
 15 ἐσωθεν κινεῖται ὡς τὰ ἔμψυχα· ἄτοπον γὰρ ψυχῆς ψυχὴν λέγειν.
 Οὐκ ἔσται οὖν σῶμα· ἀσώματος ἄρα.

Καὶ πάλιν, εἰς σῶμά ἐστὶν ἡ ψυχὴ, καὶ τὰς ποιότητας αἰ-
 σθητὰς ἔχει καὶ τρέφεται· ἀλλ' οὐ τρέφεται· καὶ εἰ τρέφεται, οὐ
 σωματικῶς τρέφεται ὡς τὸ σῶμα, ἀλλ' ἀσωμάτως· λόγῳ γὰρ
 20 τρέφεται. Οὐ τοίνυν τὰς ποιότητας αἰσθητὰς ἔχει. Οὐ γὰρ ὀραῖται
 οὔτε δικαιοσύνη, οὔτε ἀνδρεία, οὔτε τῶν τοιούτων οὐδέν. Τῆς
 γὰρ ψυχῆς αἱ ποιότητες αὗται· οὐκ ἔστιν οὖν σῶμα· ἀσώματος
 ἄρα.

δ'. Εἰ ἀπλῆ ἡ ψυχὴ.

25 Δείκνυται τοίνυν ὅτι ἀπλῆ ἡ ψυχὴ, ἐξ ὧν μάλιστα καὶ ἀσώ-
 ματος ἀπεδείχθη. Εἰ γὰρ σῶμα οὐκ ἔστι· σῶμα γὰρ ἅπαν σύνθε-
 τὸν ἐστὶ· τὸ συγκείμενον ἐκ μερῶν σύγκειται· οὐκ ἂν οὐδὲ πολυ-

3. Ἐάν ἡ ψυχὴ εἶναι ἀσώματη.

“Ὅτι ἡ ψυχὴ ὑπάρχει μέσα στοῦ σώματος ἀποδείχθηκε πρὸ πάντων. Πρέπει τώρα νὰ γνωρίσουμε πῶς ὑπάρχει μέσα στοῦ σώματος. Κι ἂν παρατίθεται σ’ αὐτό, ὅπως μιὰ ψηφίδα κοντὰ σὲ ἄλλη ψηφίδα, ἡ ψυχὴ βέβαια θὰ εἶναι σῶμα, ὅλο ὅμως τὸ σῶμα δὲν θὰ εἶναι ἔμψυχο· γιατί θὰ παρατίθεται μ’ ἓνα μέρος του.” Ἐάν πάλι ἡ ψυχὴ εἶναι μίγμα ἢ κράμα, θὰ μπορούσε νὰ λέγεται πολυμερὴς καὶ ὄχι ἀπλῆ καὶ θὰ ἦταν ἔξω ἀπὸ τὴν ἔννοια τῆς ψυχῆς. Γιατί ὅ,τι εἶναι πολυμερές, εἶναι καὶ διαιρετό· κι ὅ,τι διαιρεῖται, εἶναι καὶ διαλυτό· κι ὅ,τι διαλύεται, εἶναι σύνθετο· καὶ τὸ σύνθετο ἔχει τρεῖς διαστάσεις, κι ὅ,τι ἔχει τρεῖς διαστάσεις, εἶναι σῶμα· κι ἓνα σῶμα ὅταν προστεθεῖ σὲ ἄλλο σῶμα δημιουργεῖ ὄγκο. Ἡ ψυχὴ ὅμως ποῦ βρίσκεται μέσα στοῦ σώματος δὲν ἀποτελεῖ ὄγκο, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ ζωοποιεῖ. Ἐάν ἡ ψυχὴ δὲν θὰ εἶναι σῶμα, ἀλλὰ ἀσώματη.

Ἐξάλλου, ἂν ἡ ψυχὴ εἶναι σῶμα, ἡ ἀπὸ μέσα κινεῖται ἢ ἀπ’ ἔξω. Ὅμως οὔτε ἀπ’ ἔξω κινεῖται, γιατί οὔτε ὠθησὴ δέχεται οὔτε ἔλξη, ὅπως τὰ ἄψυχα. Οὔτε πάλι κινεῖται ἀπὸ μέσα, ὅπως τὰ ἔμψυχα. Γιατί εἶναι παραλογισμὸς νὰ λέμε ψυχὴ τῆς ψυχῆς. Δὲν θὰ εἶναι λοιπὸν σῶμα· ἄρα εἶναι ἀσώματη.

Καὶ πάλι· ἂν ἡ ψυχὴ εἶναι σῶμα, καὶ οἱ ποιότητές της εἶναι αἰσθητές καὶ τρέφεται· ἀλλὰ δὲν τρέφεται. Κι ἂν τρέφεται, δὲν τρέφεται σωματικῶς, ὅπως τὸ σῶμα, ἀλλὰ μὲ τρόπο ἀσώματος· γιατί τροφή της εἶναι ὁ λόγος. Δὲν ἔχει ἄρα τίς ποιότητές της αἰσθητές. Γιατί οὔτε τὴ δικαιοσύνη μπορούμε νὰ δοῦμε, οὔτε τὴν ἀνδρεία, οὔτε κανένα ἄλλο ἀπὸ αὐτά. Καθόσον αὐτὲς εἶναι οἱ ποιότητες τῆς ψυχῆς. Δὲν εἶναι λοιπὸν σῶμα. Ἐάν εἶναι ἀσώματη.

4. Ἐάν ἡ ψυχὴ εἶναι ἀπλῆ.

Ἀποδεικνύεται λοιπὸν ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἀπλῆ, ἀπὸ ἐκεῖνα ἀπὸ τὰ ὁποῖα κυρίως ἀποδείχθηκε καὶ ἀσώματη. Γιατί, ἂν εἶναι σῶμα, δὲν εἶναι ἀπλῆ. Γιατί ὅλα τὰ σώματα εἶναι σύνθετα· τὸ ἀποτελούμενο ἀποτελεῖται ἀπὸ μέρη· καὶ δὲν θὰ εἶναι οὔτε πολυμερὴς.

μερῆς ἔσται· ἀσώματος δὲ οὖσα, ἀπλῆ ἔστιν, ἐπειδὴ καὶ ἀσύνθετος.

ε'. Εἰ ἀθάνατος ἡ ψυχὴ

Ἀκολουθεῖ οἶμαι δεῖν τῷ ἀπλῶ, τὸ ἀθάνατον, καὶ ὅπως,
5 ἄκουσον. Οὐδὲν τῶν ὄντων αὐτὸ ἑαυτοῦ φθαρτικὸν ἔστιν, ἐπεὶ
οὐκ ἂν οὔτε ἐξ ἀρχῆς συνέστη. Τὰ γὰρ φθειρόμενα, ἐκ τῶν ἐναντίων φθείρεται. Διὸ πᾶν φθειρόμενον, διαλυτὸν ἔστι, τὸ δὲ διαλυτόν, σύνθετον· τὸ δὲ σύνθετον, πολυμερές, τὸ δὲ ἐκ μερῶν συγκείμενον, δηλονότι ἐκ διαφόρων σύγκειται μερῶν, τὸ δὲ διάφορον, οὐ ταυτόν· οὐκοῦν ἡ ψυχὴ ἀπλῆ οὖσα καὶ μὴ ἐκ διαφόρων συγκειμένη μερῶν, ἀσύνθετος καὶ ἀδιάλυτος οὖσα, διὰ τοῦτο ἀφθαρτος καὶ ἀθάνατος ἔσται.

Καὶ πάλιν, τὸ ἐκ τινος κινούμενον, οὐκ ἐξ ἑαυτοῦ ἔχον τὸ ζωτικόν, ἀλλ' ἐκ τοῦ κινούντος, τοσοῦτον διαμένει, ὅσον ὑπὸ τῆς
15 ἐνεργούσης αὐτῆς κρατεῖται δυνάμεως. Ἐπειδὴν δὲ παύσεται τὸ ἐνεργοῦν, διαχεῖται καὶ αὐτὸ. Τὸ δὲ μὴ ἐκ τινος κινούμενον, ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ ἔχον τὴν κίνησιν, ὡσπερ ἡ ψυχὴ αὐτοκίνητός ἐστιν, οὐδέποτε τοῦ εἶναι διαλείπει· ἀκολουθεῖ γὰρ τῷ αὐτοκινήτῳ, τὸ δεικνύμενον εἶναι. Τὸ δὲ δεικνύμενον, ἄπαυστον ἔσται, τὸ δὲ ἄπαυστον, ἀτελεύτητον, τὸ δὲ ἀτελεύτητον, ἀφθαρτον, τὸ δὲ ἀφθαρτον, ἀθάνατον. Εἰ τοίνυν ἡ ψυχὴ αὐτοκίνητός ἐστιν, ὡς ἀνωτέρω ἀπεδείχθη, ἔσται ἀφθαρτος, κατὰ τὸν προτεθέντα συλλογισμόν.

Καὶ πάλιν, εἰ πᾶν τὸ φθειρόμενον ὑπὸ τῆς ἰδίας κακίας φθείρεται, τὸ ὑπὸ τῆς ἰδίας κακίας μὴ φθειρόμενον, ἀφθαρτον
25 ἔσται· τὸ γὰρ κακόν, τὸ καλῶ ἐναντίον, διὸ καὶ φθαρτικὸν ἔσται αὐτοῦ· οὐδὲν γὰρ ἕτερον ἔσται σώματος κακία, ἢ πάθη καὶ νόσος καὶ θάνατος, ὡσπερ ἀρετὴ, κάλλος, ζωὴ, υἰαία, εὐεξία. Εἰ τοίνυν ἡ ψυχὴ ὑπὸ τῆς ἰδίας κακίας οὐ φθείρεται, κακία δὲ ψυχῆς δει-

Ἐπομένως ἡ ψυχὴ εἶναι ἀθάνατη, ἐπειδὴ εἶναι ἀσύνθετη.

5. Ἐάν ἡ ψυχὴ εἶναι ἀθάνατη.

Ἐπομένως τῆς ἀπλότητος πρέπει νὰ εἶναι, νομίζω, ἡ ἀθανασία, καὶ πῶς; ἄκουσε. Κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα δὲν καταστρέφει τὸν ἑαυτὸν, ἀλλιῶς δὲν θὰ εἶχε συσταθεῖ ἀπὸ τὴν ἀρχή. Γιατὶ ὅσα φθείρονται, φθείρονται ἀπὸ τὰ ἀντίθετά τους. Γι' αὐτὸ κάθε τι ποὺ φθείρεται εἶναι διαλυτό, καὶ ὅ,τι διαλύεται, εἶναι σύνθετο· τὸ σύνθετο πάλι εἶναι πολυμερές, καὶ ὅποιο ἀποτελεῖται ἀπὸ μέρη, εἶναι φανερό ὅτι ἀποτελεῖται ἀπὸ διάφορα μέρη· καὶ ὅ,τι διαφέρει, δὲν εἶναι τὸ ἴδιο. Ἐπομένως ἡ ψυχὴ, ἐπειδὴ εἶναι ἀπλή καὶ ἐπειδὴ δὲν ἀποτελεῖται ἀπὸ διάφορα μέρη καὶ εἶναι ἀσύνθετη καὶ ἀδιάλυτη, γι' αὐτὸ θὰ εἶναι ἀφθαρτὴ καὶ ἀθάνατη.

Καὶ πάλι· ἐκεῖνο ποὺ κινεῖται ἀπὸ κάποιο, ἐπειδὴ δὲν ἔχει τὴν ζωτικότητα ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν ἀλλὰ ἀπὸ αὐτὸ ποὺ τὸ κινεῖ, παραμένει τόσον καιρὸ, ὅσο συγκρατεῖται ἀπὸ αὐτὴ τὴ δύναμις ποὺ ἐνεργεῖ. Καὶ ὅταν παύσει αὐτὸ ποὺ ἐνεργεῖ, διαλύεται καὶ τὸ ἴδιο. Αὐτὸ ὅμως ποὺ δὲν κινεῖται ἀπὸ κάποιο, ἀλλὰ ἔχει τὴν κίνησιν ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν, ὅπως ἡ ψυχὴ εἶναι αὐτοκινούμενη, οὐδέποτε παύει νὰ ὑπάρχει. Γιατὶ στὴν αὐτοκινησίαν ἀκολουθεῖ ἡ ἀεικίνησις. Καὶ τὸ ἀεικίνητο θὰ εἶναι ἀσταμάτητο, καὶ τὸ ἀσταμάτητο ἀτελεύτητο. Τὸ ἀτελεύτητο πάλι θὰ εἶναι ἀφθαρτό, καὶ τὸ ἀφθαρτό ἀθάνατο. Ἐάν λοιπὸν ἡ ψυχὴ εἶναι αὐτοκινούμενη, ὅπως ἀποδείχθηκε πρὸ πάντων, θὰ εἶναι ἀφθαρτὴ, σύμφωνα μὲ τὸν προηγούμενον συλλογισμόν μας.

Καὶ ἀλλιῶς· ἂν κάθε φθειρόμενον φθείρεται ἀπὸ τὴν ἴδιαν τοῦ κακίαν, ἐκεῖνο ποὺ δὲν φθείρεται ἀπὸ τὴν δικήν του κακίαν, θὰ εἶναι ἀφθαρτό. Γιατὶ τὸ κακὸν εἶναι ἀντίθετον πρὸς τὸ καλόν, γι' αὐτὸ καὶ θὰ εἶναι αὐτὸ ποὺ τὸ φθείρει. Τίποτε δηλαδὴ ἄλλο δὲν θὰ εἶναι ἢ κακία τοῦ σώματος, παρὰ πάθος καὶ νόσος καὶ θάνατος, ὅπως ἀρετὴ αὐτοῦ εἶναι τὸ κάλλος, ἡ ζωὴ, ἡ ὑγεία, ἡ εὐεξία. Ἐάν λοιπὸν ἡ ψυχὴ δὲν φθείρεται ἀπὸ τὴν ἴδιαν τῆς κακίαν, καὶ κακία τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ δειλία, ἡ ἀκολασία, ὁ φθόνος καὶ τὰ παρόμοια, καὶ

λία, ἀκολασία, φθόνος, καὶ τὰ παραπλήσια, ταῦτα δὲ πάντα οὐκ ἀφαιρεῖται αὐτῆς τὸ ζῆν καὶ τὸ κινεῖσθαι, ἀθάνατος ἄρα ἔσται.

ς'. *Εἰ λογικὴ ἡ ψυχὴ*

᾽Οτι δὲ λογικὴ ἡμῶν ἡ ψυχὴ, ἐκ πολλῶν ἂν τις δείξειε· καὶ
5 πρῶτον μὲν ἐκ τοῦ τὰς τέχνας, χρησίμους οὖσας τῷ βίῳ, ταύτην
αὐτὰς εὐρηκεῖναι. Οὐδὲ γὰρ ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν εἶποι τις ἂν
συνεστάναι τὰς τέχνας, ἐπεὶ μηδ' ἀρχὰς καὶ ἀνωφελεῖς τῷ βίῳ
ἀποδείξει. Εἰ τοίνυν αἱ τέχναι συντελοῦσι πρὸς τὸ χρήσιμον τῷ
βίῳ, τὸ δὲ χρήσιμον ἐπαινετόν, τὸ δὲ ἐπαινετόν, λόγῳ κατα-
10 σκευαστόν, ψυχῆς δὲ εὐρημα αὐταί, λογικὴ ἄρα ἡμῶν ἡ ψυχὴ.

᾽Επειτα ἐκ τοῦ τὰς αἰσθήσεις ἡμῶν ἰκανᾶς εἶναι πρὸς τὴν
τῶν πραγμάτων κατάληψιν, λογικὴ ἡμῶν ἡ ψυχὴ ἀποδείκνυται.
Οὐδὲ γὰρ ἀρκούμεθα πρὸς εἶδησιν τῶν ὄντων τῇ τῆς αἰσθήσεως
προσβολῇ, ἐπεὶ μηδὲ ἀπατᾶσθαι περὶ αὐτὰ θέλομεν. Αὐτίκα γοῦν
15 τὰ τῷ σχήματι ἴσα, καὶ τῇ χροιοῦ ὁμοία διηρημένα ταῖς φύσεσιν, ἡ
αἰσθησις ἀλογος οὖσα διακρίναι ἀσθeneῖ. Εἰ τοίνυν αἱ αἰσθήσεις
ἀλογοὶ οὖσαι ψευδῆ ἡμῖν φαντασίαν τῶν ὄντων ἐμποιοῦσι, λογι-
στέον ἡμῖν εἰ καταληπτὰ· καὶ εἰ μὲν καταληπτὰ, ἕτερα ἔσται δύ-
ναμις, καὶ κρείττων παρὰ τὰς αἰσθήσεις ἡ τούτων ἀφικομένη. Εἰ
20 δὲ μὴ καταλαμβάνεται, οὐδὲ ἔσται ἡμῖν τὸ ἕτερος παρ' ὃ ἔστι
θεωρούμενα. ᾽Οτι δὲ καταληπτὰ ἔστι τὰ πράγματα, δῆλον ἐξ οὗ
οἰκείως ἐκάστῳ πρὸς τὸ χρήσιμον χρώμεθα, καὶ πάλιν μετα-
σκευάζομεν εἰς ὃ θέλομεν. Οὐκοῦν εἰ τὰ ὄντα ἡμῖν καταληπτὰ
ἐδείχθη, αἱ δὲ αἰσθήσεις ἀλογοὶ οὖσαι, ψευδῶς δοξάζουσι, νοῦς
25 ἔσται ὃ τὰ πάντα διακρίνων καὶ ὡς ἔστιν ἀληθῶς τὰ πάντα ἐπι-
γινώσκων. Νοῦς δὲ ψυχῆς τὸ λογικὸν μέρος· λογικὴ ἄρα ἡ ψυχὴ.

᾽Ετι, οὐδὲν δὲ μὴ πρότερον ἐν ἑαυτοῖς διαγράψαντες [διεγράψαμεν], εἰς ἔργον ἐκφέρομεν. Τοῦτο δὲ οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἢ

ὅλα αὐτὰ δὲν ἀφαιροῦν ἀπὸ αὐτὴν τὴ ζωὴ καὶ τὴν κίνηση, ἄρα ἡ ψυχὴ θὰ εἶναι ἀθάνατη.

6. Ἄν ἡ ψυχὴ εἶναι λογικὴ.

Ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι λογικὴ μπορεῖ νὰ τὸ δείξει κανένας ἀπὸ πολλὰ. Πρῶτα ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι βρῆκε τις τέχνες, ποῦ εἶναι χρήσιμες στὴ ζωὴ. Γιατὶ δὲν θὰ μπορούσε νὰ πεῖ κάποιος ὅτι οἱ τέχνες συστήθηκαν ἔτσι ἀπλὰ καὶ στὴν τύχη, ἐπειδὴ δὲν θὰ μπορέσει ν' ἀποδείξει ὅτι εἶναι ἀρχές καὶ ἀνωφελεῖς στὴ ζωὴ. Ἄν λοιπὸν οἱ τέχνες συντελοῦν στὴ χρησιμότητα τῆς ζωῆς καὶ τὸ χρήσιμο ἐπαινεῖται, κι ὅ,τι ἐπαινεῖται μπορεῖ νὰ κατασκευαστεῖ, κι αὐτὲς εἶναι ἐφεύρεση τῆς ψυχῆς, ἄρα ἡ ψυχὴ μας εἶναι λογικὴ.

Ἐπειτα ἀπὸ τὸ ὅτι οἱ αἰσθήσεις μας εἶναι ἱκανὲς γιὰ τὴν ἀντίληψη τῶν πραγμάτων, ἡ ψυχὴ μας ἀποδεικνύεται λογικὴ. Γιατὶ δὲν ἀρκοῦμαστε γιὰ τὴ γνώση τῶν ὄντων στὴν προσβολὴ τῆς αἰσθησης, ἐπειδὴ οὔτε ν' ἀπατόμαστε θέλομε σχετικὰ μὲ αὐτὰ. Γιατὶ ἡ αἰσθησις, ἐπειδὴ εἶναι ἄλογη, ἀδυνατεῖ μὲ μᾶς νὰ διακρίνει τὰ ἴδια στὴν ἔκτασι καὶ ὅμοια στὸ χρῶμα χωριστὰ στὶς φύσεις. Ἄν λοιπὸν οἱ αἰσθήσεις, ἐπειδὴ ἀπὸ αὐτὲς λείπει ἡ λογικὴ, μᾶς προξενοῦν ψεύτικη εἰκόνα τῶν ὄντων, πρέπει νὰ σκεφτοῦμε ἂν εἶναι κατανοητά. Κι ἂν εἶναι κατανοητά, θὰ εἶναι κάποια ἄλλη δύναμη καὶ ἀνώτερη ἀπὸ τὶς αἰσθήσεις αὐτὴ ποῦ τὰ προσεγγίζει. Ἄν ὅμως δὲν εἶναι καταληπτὰ, δὲν θὰ μπορούμε νὰ τὰ δοῦμε ἀλλιώτικα ἀπὸ ὅ,τι εἶναι. Ὅτι ὅμως τὰ πράγματα εἶναι καταληπτὰ, γίνεται φανερὸ ἀπὸ τὸ ὅτι χρησιμοποιοῦμε τὸ καθένα μὲ οἰκειότητα γι' αὐτὸ ποῦ χρησιμεύει καὶ πάλι τὸ προσαρμόζομε σ' αὐτὸ ποῦ μᾶς ἐξυπηρετεῖ. Ἐπομένως, ἂν τὰ ὄντα ἀποδείξαμε ὅτι εἶναι κατανοητά, ἐνῶ οἱ αἰσθήσεις ἐπειδὴ λείπει ἀπὸ αὐτὲς ἡ λογικὴ δημιουργοῦν ψευδεῖς δόξεις, θὰ εἶναι ὁ νοῦς αὐτὸς ποῦ διακρίνει τὰ πάντα καὶ ποῦ ἀντιλαμβάνεται τὰ πάντα, ἔτσι ὅπως καὶ εἶναι στ' ἀλήθεια. Ὁ νοῦς βέβαια εἶναι τὸ λογικὸ μέρος τῆς ψυχῆς. Ἄρα ἡ ψυχὴ εἶναι λογικὴ.

Καὶ ἀκόμα τίποτε, ποῦ δὲν τὸ σχεδιάσαμε προηγουμένως μέσα μας, δὲν τὸ πραγματοποιοῦμε. Αὐτὸ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο,

ψυχῆς ἀξίωμα. Νοῦς γὰρ οὐκ ἔξωθεν αὐτῇ προσγίνεται, ἢ τῶν ὄντων ἢ εἰδησις, ἀλλ' αὐτὴ ὡσπερ ταῖς ἐξ αὐτῆς ἐπινοίαις τὰ ὄντα κοσμεῖ. Διὰ τοῦτο ἐν αὐτῇ προαναζωγραφεῖ πρότερον τὸ πρᾶγμα, εἴθ' οὕτως εἰ ἔργον ἐκφέρει. Ἀξίωμα δὲ ψυχῆς οὐδὲν 5 ἕτερόν ἐστιν, ἢ τὸ μετὰ λόγου πάντα ποιεῖν. Ταύτη γὰρ διαφέρειν καὶ τῶν αἰσθήσεων ἐδείχθη· λογικὴ ἄρα ἡ ψυχὴ.

Τί ψυχὴ

Οὐσία ἀσώματος, νοερά, ἐν σώματι πολιτευομένη, ζωῆς 10 παραίτια.

Τί δὲ νοῦς

Ψυχῆς τὸ καθαρῶτατον καὶ λογικόν, εἰς θεωρίαν τῶν ὄντων καὶ προκατειλημμένων.

Τί φρένες

15 Ἐνέργειαι ψυχῆς πρὸς τι τῶν ὄντων ἀκολουθῶς φερόμεναι.

Τί τρόπος

Ἐξίς ψυχῆς ἐξ ἔθους πεπορισμένη.

Τί αἰσθησις

20 Ὅργανον ψυχῆς, δυνάμεως αἰσθητηρίων τῶν ἔξωθεν ἀντιληπτικὴ.

Τί πνεῦμα

Οὐσία ἀσχημάτιστος, πάσης κινήσεως προηγουμένη.

Τέλος τοῦ μακαρίου Μαξίμου μοναχοῦ, Περὶ ψυχῆς.

παρὰ ἀξίωμα τῆς ψυχῆς. Γιατὶ ὁ νοῦς δὲν τῆς ἔρχεται ἀπὸ ἔξω ἢ ἡ γνώση τῶν ὄντων, ἀλλ' αὐτὴ, σὰν μὲ τις δικές της σκέψεις, διακυβερνᾷ τὰ ὄντα. Γι' αὐτὸ προδιαγράφει πρῶτα μέσα της τὸ πρᾶγμα, κι ἔτσι ἔπειτα τὸ πραγματοποιεῖ. Ἀξίωμα τῆς ψυχῆς δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ τὸ νὰ πράττει τὰ πάντα μὲ λογικὴ. Γιατὶ ὡς πρὸς αὐτὸ ἀποδείχθηκε ὅτι διαφέρει κι ἀπὸ τις αἰσθήσεις. Ἄρα ἡ ψυχὴ εἶναι λογικὴ.

Τί εἶναι ἡ ψυχὴ.

Ψυχὴ εἶναι οὐσία ἀσώματη, νοερή, πού ζεῖ μέσα στὸ σῶμα καὶ εἶναι παραίτια τῆς ζωῆς.

Τί εἶναι νοῦς.

Νοῦς εἶναι τὸ καθαρότατο καὶ λογικὸ μέρος τῆς ψυχῆς γιὰ τὴ θεωρία τῶν ὄντων κι ὅσων ἔχει συλλάβει προηγουμένως.

Τί εἶναι φρένες.

Φρένες εἶναι ἐνέργειες τῆς ψυχῆς πού κατευθύνονται λογικὰ σὲ κάποιο ἀπὸ τὰ ὄντα.

Τί εἶναι τρόπος.

Τρόπος εἶναι ἔξη τῆς ψυχῆς, πού ἔχει ἀποκτηθεῖ ἀπὸ ἐθισμό.

Τί εἶναι αἴσθησις.

Αἴσθησις εἶναι ὄργανο τῆς ψυχῆς, δύναμη τῶν αἰσθητηρίων, πού ἀντιλαμβάνεται τὰ ἀντικείμενα.

Τί εἶναι πνεῦμα.

Πνεῦμα εἶναι οὐσία ἀσχημάτιστη, πού προηγεῖται ἀπὸ κάθε κίνηση.

Τέλος τοῦ Περί ψυχῆς ἔργου τοῦ μακαρίου Μαξίμου, μοναχοῦ.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΣΥΝΤΟΜΟΣ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣΕΥΧΗΝ ΤΟ
«ΠΑΤΕΡ ΗΜΩΝ»
ΠΡΟΣ ΕΝΑ ΦΙΛΟΧΡΙΣΤΟΝ

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΣΥΝΤΟΜΟΣ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣΕΥΧΗΝ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡ ΗΜΩΝ
ΠΡΟΣ ΕΝΑ ΦΙΛΟΧΡΙΣΤΟΝ

Αὐτὸν ἐδεξάμην τὸν θεοφύλακτόν μου δεσπότην διὰ τῶν
αὐτοῦ πανευφήμεων γραμμάτων παραγινόμενον, τὸν αἰεὶ μὲν πα-
ρόντα καὶ ἀπειῖναι τῷ πνεύματι παντελῶς οὐ δυνάμενον, ὁμῶς δὲ
δι' ἀρετῆς περιουσίαν θεομιμήτως συγγίνεσθαι τοῖς αὐτοῦ δού-
5 λοις, καὶ δι' ἧς ὁ Θεὸς δέδωκε τῇ φύσει προφάσεως οὐκ ἀπαναι-
νόμενον. Διὸ θαυμάσας αὐτοῦ τὸ μέγεθος τῆς συγκαταβάσεως,
πόθῳ σύγκρατον τὸν πρὸς αὐτὸν φόβον ἐποίησάμην, καὶ μίαν ἐξ
ἀμφοτέρων, φόβου τε καὶ πόθου, ἀγάπην ἐνεστησάμην, δι' αἰ-
δοῦς καὶ εὐνοίας συνισταμένην, ἵνα μήτε μῖσος ὁ φόβος γίνηται
10 τοῦ πόθου γυμνούμενος, μήτε καταφρόνησις ὁ πόθος, τὸν
σώφρονα φόβον συνημμένον οὐκ ἔχων, ἀλλὰ νόμος ἢ ἀγάπη
τυγχάνουσα δειχθῆ ἱστοργῆς ἐνδιάθετος, ἅπαν τὸ κατὰ φύσιν
συγγενὲς οἰκειούμενος· δι' εὐνοίας μὲν τὸ μῖσος χειρούμενος, δι'
αἰδοῦς δὲ πόρρω ποιούμενος τὴν καταφρόνησιν, ὃν δὲ μάλιστα
15 πάντων, φημὶ δὲ τὸν φόβον, τῆς θείας ἀγάπης συστατικὸν ἐπι-
γνοὺς Δαβὶδ ὁ μακάριος, φησὶν· «Ὁ φόβος Κυρίου ἀγνός, διαμέ-
νων εἰς αἰῶνα αἰῶνος»· ἕτερον δηλαδὴ τοῦτον εἰδῶς, παρὰ τὸν
ἐπ' ἐγκλήμασι δέει τιμωρίας συνιστάμενον φόβον, εἴπερ ὁ μὲν
ἔξω γίνεαι, τῇ παρουσίᾳ τῆς ἀγάπης παντελῶς ἀφανιζόμενος,
20 ὡς πού τοις ἑαυτοῦ λόγοις ὁ μέγας εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης δει-
κνυται, φάσκων, «Ἡ ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον», ὁ δὲ τὸν τῆς
ἀληθοῦς ἱστοργῆς φυσικῶς χαρακτηρίζει νόμον, αἰδοῖ συντηρῶν

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΣΥΝΤΟΜΗ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΕΥΧΗ
«ΠΑΤΡΕΡ ΗΜΩΝ»
ΠΡΟΣ ΚΑΠΟΙΟΝ ΦΙΛΟΧΡΙΣΤΟ

Δέχθηκα τὸν ἴδιο τὸν θεοφύλακτό μου κύριο, πού μοῦ ἦρθε μέ τὰ ἴδια του τὰ περίφημα γράμματα, ὁ ὁποῖος πάντοτε βέβαια εἶναι κοντά μου καὶ εἶναι τελείως ἀδύνατο νὰ λείπει ἀπὸ τὸ νοῦ μου, ὅμως κι ἀπὸ περίσσεια ἀρετῆς καὶ κατὰ μίμηση θεία δὲν ἀποφεύγει νὰ συναντᾶ τοὺς δούλους του, καθὼς καὶ μέ τὴν δυνατὴτητα πού ἔδωσε στὴ φύση ὁ Θεός. Γι' αὐτὸ θαυμάζοντας τὸ μέγεθος τῆς συγκατάβασής του, ἀνέμιξα μέ πόθο τὸ φόβο μου πρὸς αὐτόν, καὶ δημιούργησα κι ἀπὸ τὰ δύο, τὸν φόβο καὶ τὸν πόθο, μία ἀγάπη, ἀποτελούμενη ἀπὸ σεβασμὸ καὶ φιλία, ὥστε οὔτε μίσος νὰ γίνεται ὁ φόβος, γυμνὸς ἀπὸ τὸν πόθο, οὔτε ὁ πόθος καταφρόνηση, μὴ ἔχοντας δεμένο μαζί του τὸν φρόνιμο φόβο, ἀλλὰ νὰ δειχθεῖ ὅτι ἡ ἀγάπη εἶναι ἐνδιάθετος νόμος στοργῆς, πού θεωρεῖ δικό του ὅ,τι εἶναι συγγενὲς μαζί του καταφύση, ὑποτάσσοντας μέ τὴ φιλία τὸ μίσος, καὶ μέ τὸ σεβασμὸ διώχνοντας μακριὰ τὴν καταφρόνηση. Αὐτὸ ἀκριβῶς κατανοώντας ὁ μακάριος Δαβίδ, ὅτι αὐτός, δηλαδή ὁ φόβος, εἶναι περισσότερο ἀπὸ ὅλα συστατικὸ τῆς θείας ἀγάπης, λέγει: «Ὁ φόβος τοῦ Κυρίου εἶναι καθαρὸς, καὶ παραμένει στὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνα»¹. Τὸν θεωροῦσε δηλαδή αὐτόν διαφορετικὸ ἀπὸ τὸ φόβο γιὰ τιμωρία ἐγκλημάτων, ἐφόσον αὐτὸς ἐκδιώκεται κι ἀφανίζεται τελείως μέ τὴν παρουσία τῆς ἀγάπης, ὅπως λέγει κάπου ὁ μέγας εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, «ἡ ἀγάπη διώχνει μακριὰ τὸ φόβο»², ἐνῶ ὁ ἄλλος χαρακτηρίζει κατὰ τρόπο φυσικὸ τὸ νόμο τῆς ἀληθινῆς στοργῆς, συντηρῶντας μέ τὸ σεβασμὸ στὸν αἰῶνα

1. Ψαλμ. 18, 10.

2. Ἰω. 4, 18.

εἰς αἰῶνα τοῖς ἀγίοις, πρὸς τε Θεὸν καὶ ἀλλήλους, τὸν τῆς ἀγάπης θεσμόν τε καὶ τρόπον παντελῶς ἀδιάφθορον.

Πόθῳ γοῦν, ὡς ἔφην, κάγῳ κεράσας τὸν φόβον, πρὸς τὸν ἔμὸν Δεσπότην, τοῦτον τῆς ἀγάπης συνεστησάμην τὸν νόμον μέ-
 5 χρι τῆς σήμερον· αἰδοῖ μὲν τοῦ γράφειν εἰργόμενος, ἵνα μὴ λάβῃ
 χώραν ἢ καταφρόνησις, εὐνοία δὲ πρὸς τὸ γράφειν ὠθούμενος,
 ἵνα μὴ νομισθῇ μῖσος ἢ τελεία τοῦ γράφειν παραίτησις. Γράφω
 δέ, τοῦτο πράττειν κελευόμενος, οὐχ ὅσα λογίζομαι, «Λογισμοὶ
 γὰρ ἀνθρώπων δειλοί», κατὰ τὴν Γραφήν, ἀλλ' ὅσα βούλεται
 10 Θεός, καὶ χάριτι πρὸς τὴν τοῦ συμφέροντος γένεσιν ἐπιδίδωσιν.
 «Ἡ γὰρ βουλή τοῦ Κυρίου» (1), φησὶν ὁ Δαβίδ, «εἰς τὸν αἰῶνα
 μένει· λογισμοὶ τῆς καρδίας αὐτοῦ εἰς γενεὰν καὶ γενεάν»· «βου-
 λήν» μὲν τυχὸν φήσας τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τὴν ἐπὶ θεώσει τῆς
 ἡμετέρας φύσεως ἀπόρρητον κένωσιν τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ,
 15 καθ' ἣν ἔχει πάντων τῶν αἰῶνων τὸ πέρας περιγραφόμενον,
 «λογισμοὺς δὲ τῆς καρδίας αὐτοῦ», τοὺς τῆς προνοίας καὶ τῆς
 κρίσεως λόγους, καθ' οὓς τὴν τε παροῦσαν ἡμῶν ζωὴν καὶ τὴν
 μέλλουσαν, ὥσπερ τινὰς γενεὰς διαφόρους σοφῶς διεξάγει, κα-
 ταλλήλως ἐκάστη τὸν πρέποντα τρόπον τῆς ἐνεργείας προσνέ-
 20 μων.

Εἰ δὲ θείας ὑπάρχει βουλῆς ἔργον ἢ τῆς ἡμετέρας φύσεως
 θέωσις, καὶ τῶν θείων λογισμῶν ἔστι σκοπός, ἢ πρὸς τὸ πέρας
 διεξαγωγή τῶν ζητουμένων τῆς ἡμετέρας ζωῆς, ἄρα συμφέρει
 τῆς τοῦ Κυρίου προσευχῆς γινῶναι τε καὶ πρᾶξαι, καὶ οὕτω δεόν-
 25 τως γράψαι τὴν δύναμιν. Ἐπεὶ δὲ μάλιστα ταύτης καὶ ὁ ἔμὸς Δε-
 σπότης πρὸς ἐμὲ τὸν αὐτοῦ δοῦλον γράφων θεόθεν κινηθεὶς ἐπε-
 μνήσθη τῆς προσευχῆς, ἦν καὶ τῶν ἐμῶν ἀναγκαίως ὑπόθεσιν
 λόγων ποιούμενος, αἰτοῦμαι τὸν ταύτης διδάσκαλον τῆς προσευ-
 χῆς Κύριον διανοῖξαι μου τὸν νοῦν πρὸς κατανόησιν τῶν ἐν αὐτῇ
 30 μυστηρίων, καὶ δοῦναι σύμμετρον λόγον πρὸς τὴν τῶν νοουμέ-
 νων σαφήνειαν. Ὅλον γὰρ ἔχει κατὰ περιγραφὴν τὸν ἐν τοῖς εἰ-
 ρημένοις σκοπὸν μυστικῶς κεκρυμμένον, ἧ, τότε κυριώτερον εἰ-

στις ψυχές τῶν ἁγίων πρὸς τὸν Θεὸ καὶ μεταξύ τους τελείως ἀδιάφθορο τὸ θεσμὸ καὶ τὸν τρόπο τῆς ἀγάπης.

Ἄναμιγνύοντας λοιπὸν κι ἐγώ, ὅπως εἶπα, μέ τὸν πόθο τὸ φόβο πρὸς τὸν Δεσπότη μου, κράτησα μέχρι σήμερα αὐτὸ τὸ νόμο τῆς ἀγάπης, καὶ ἐμποδιζόμενοι βέβαια ἀπὸ σεβασμὸ νὰ γράψω, γιὰ νὰ μὴ βρεῖ χῶρο ἢ καταφρόνηση, ἢ φιλία ὅμως μέ ὠθοῦσε νὰ γράψω, γιὰ νὰ μὴ θεωρηθεῖ μίσος καὶ τέλεια παραίτηση ἀπὸ τὴ γραφή. Καὶ γράφω, ἐπειδὴ διατάχθηκα νὰ τὸ κάνω, ὄχι ὅσα στοχάζομαι, γιατί, σύμφωνα μέ τὴ Γραφή, «οἱ στοχασμοὶ τῶν ἀνθρώπων εἶναι δειλοί»³, ἀλλὰ ὅσα θέλει ὁ Θεὸς καὶ μέ τὴ χάρη του μᾶς παραχωρεῖ γιὰ νὰ πραγματοποιηθεῖ τὸ συμφέρον μας. Γιατί «ἡ βουλή τοῦ Κυρίου», λέγει ὁ Δαβίδ, «μένει στὸν αἰῶνα καὶ οἱ καρδιακοὶ στοχασμοὶ του σὲ γενεὰ καὶ γενεά»⁴, «βουλή τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα» ἴσως εἶπε τὴν ἀπόρρητη κένωση τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ του γιὰ νὰ θεωθεῖ ἡ δική μας φύση, στὴν ὁποία κένωση ἔχει περιλάβει τὸ τέλος ὅλων τῶν αἰώνων. Ἐνῶ «λογισμοὺς τῆς καρδιᾶς αὐτοῦ» εἶπε τοὺς λόγους τῆς πρόνοιας καὶ τῆς κρίσης, σύμφωνα μέ τοὺς ὁποίους διεξάγει μέ σοφία, σὰν κάποιες διάφορες γενεές, τὴν παρούσα καὶ τὴ μελλοντική μας ζωὴ, ἀποδίδοντας σὲ κάθε μία τὸν τρόπο ἐνέργειας ποὺ πρέπει.

Κι ἂν ἡ θέωση τῆς φύσης μας εἶναι ἔργο τῆς θείας βουλῆς καὶ τῶν θείων στοχασμῶν σκοπὸς εἶναι ἡ διεξαγωγή πρὸς τὸ τέλος τῶν ζητημάτων τῆς ζωῆς μας, ἄρα συμφέρει νὰ γνωρίσομε καὶ νὰ πραγματοποιήσομε τὸ νόημα τῆς Κυριακῆς προσευχῆς κι ἔτσι νὰ τὸ ἐκθέσομε γραπτῶς, ὅπως πρέπει. Κι ἀκριβῶς ἐπειδὴ καὶ ὁ Κύριός μας γράφοντας σ' ἐμένα τὸ δοῦλο του κινημένος ἀπὸ τὸν Θεό, θυμήθηκε τὴν προσευχή, αὐτὴν κάνοντας ὑποχρεωτικὰ θέμα τῶν λόγων μου, παρακαλῶ τὸν Κύριο, τὸν διδάσκαλο αὐτῆς τῆς προσευχῆς, νὰ ἀνοίξει τὸ νοῦ μου γιὰ νὰ κατανοήσῃ τὰ μυστήρια ποὺ περιέχει καὶ νὰ δώσει σύμμετρο λόγο γιὰ τὴν ἀποσαφήνιση τῶν νοημάτων. Γιατί περιέχει περιληπτικὰ ὅλο τὸ σκοπὸ ποὺ εἶναι κρυμμένος στὰ λόγια της, ἢ γιὰ νὰ μιλήσω πιὸ κυριολεκτικὰ, κηρύττεται

3. Σοφ. Σολ 9, 14.

4. Ψαλμ. 32, 11.

πειν, τοῖς ἐρρωμένοις τὸν νοῦν ἐμφανῶς κηρυττόμενον. Πάντων γὰρ ὧν διὰ σαρκὸς γέγονεν αὐτουργὸς κενωθεὶς ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, αἴτησιν ἔχει τῆς προσευχῆς ὁ λόγος, διδάσκων ἐκείνων μεταποιεῖσθαι τῶν ἀγαθῶν, ὧν μόνος ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ δι' Υἱοῦ
 5 φυσικῶς μεσιτεύοντος ἐν ἀγίῳ Πνεύματι κατ' ἀλήθειάν ἐστι χορηγός, εἴπερ «μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων», κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, «ὁ Κύριός ἐστιν Ἰησοῦς», τοῖς μὲν ἀνθρώποις, διὰ σαρκὸς ἐμφανῆ ποιῶν ἀγνοούμενον τὸν Πατέρα, τῷ δὲ Πατρὶ διὰ Πνεύματος ἐν ἑαυτῷ τοὺς ἀνθρώπους καταλλαγέοντας προσ-
 10 ἄγων, ὑπὲρ ὧν καὶ δι' οὗς ἀτρέπτως γενόμενος ἄνθρωπος, πολλῶν ὅσον οὐδέπω μέτρῳ περιλαβεῖν, τό τε πλῆθος καὶ μέγεθος δεδύνηται λόγος, καινῶν μυστηρίων αὐτουργὸς γίνεται καὶ διδάσκαλος, ὧν ἑπτὰ τὸν ἀριθμὸν γενικώτερα τῶν λοιπῶν κατ' ἐξάαιρετον φιλοτιμίαν πέφανται τοῖς ἀνθρώποις δεδωρημένος,
 15 ὧν μυστικῶς περιέχει τὴν δύναμιν, ὡς ἔφην, τῆς προσευχῆς ὁ σκοπός· θεολογίαν, υἰοθεσίαν ἐν χάριτι, ἰσοτιμίαν τὴν πρὸς ἀγγέλους, αἰδίου ζωῆς μετοχήν, φύσεως ἀπαθῶς πρὸς ἑαυτὴν νεύουσης ἀποκατάστασιν, τοῦ νόμου τῆς ἀμαρτίας κατάλυσιν, καὶ τῆς τοῦ κρατήσαντος ἡμῶν δι' ἀπάτης πονηροῦ τυραννίδος καθαίρε-
 20 σιν. Σκοπῶμεν οὖν τὴν τῶν λεχθέντων ἀλήθειαν.

α'. Θεολογίαν μὲν γὰρ διδάσκει σαρκούμενος ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, ὡς ἐν ἑαυτῷ δεικνὺς τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ὅλος γὰρ ἦν ὁ Πατὴρ, καὶ ὅλον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐσιωδῶς ἐν ὄλῳ τελείως τῷ Υἱῷ καὶ σαρκουμένῳ, οὐ σαρκούμενοι· ἀλλ'
 25 ὁ μὲν εὐδοκῶν, τὸ δὲ συνεργοῦν, αὐτουργοῦντι τῷ Υἱῷ τὴν σάρκωσιν, εἴπερ ἔννους ὁ Λόγος διέμεινε καὶ ζῶν, καὶ μηδενὶ τὸ παράπαν ἄλλῳ κατ' οὐσίαν χωρούμενος, ἢ μόνῳ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Πνεύματι, καὶ πρὸς τὴν σάρκα διὰ φιλανθρωπίαν τὴν καθ' ὑπόστασιν ποιησάμενος ἔνωσιν.

μέ μεγάλη σαφήνεια στους δυνατούς στο νοῦ. Γιατί ὁ λόγος τῆς προσευχῆς περιέχει αἴτηση ὄλων ὄσων ἔγινε αὐτουργός με τῆ σάρκα του μετὰ τὴν κένωσή του ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, διδάσκοντας νὰ ἐπιδιώκομε ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ, πού μόνον ὁ Θεός καὶ Πατέρας μέσω τοῦ Υἱοῦ του, πού μεσιτεύει φυσικά καὶ με τῆ χάρη τοῦ ἁγίου Πνεύματος, εἶναι στ' ἀλήθεια ὁ χορηγός τους, ἔφόσον βέβαια μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων κατὰ τὸν θεῖο Ἀπόστολο εἶναι ὁ Κύριος Ἰησοῦς, κάνοντας με τῆ σάρκα του φανερό στους ἀνθρώπους τὸν Πατέρα πού ἀγνοοῦν καὶ προσάγοντας στὸν Πατέρα μέσω τοῦ Πνεύματος τοὺς ἀνθρώπους πού συμφιλιώθηκαν στὸ πρόσωπό του μ' αὐτόν γιὰ χάρη τῶν ὁποίων καὶ ἔξαιτίας τους ἔγινε χωρὶς τροπὴ ἄνθρωπος καὶ τοὺς γίνεται αὐτουργός καὶ διδάσκαλος νέων μυστηρίων, τόσο πολλῶν πού δὲν μπόρεσε ὁ λόγος νὰ περιλάβει σ' ἓνα ἀριθμὸ τὸ πλῆθος καὶ τὸ μέγεθός τους. Ἀπὸ αὐτὰ προβάλλουν ἔξαιτίας τῆς ἔξαιρετικῆς τους λαμπρότητας ἑπτὰ γενικότερα ἀπὸ ἄλλα δωρήματα τοὺς ἀνθρώπους, τὸ νόημα τῶν ὁποίων περιέχει, ὅπως εἶπα, με τρόπο μυστικὸ ὁ σκοπὸς τῆς προσευχῆς, καὶ πού εἶναι, ἡ θεολογία, ἡ υἰοθεσία καὶ ἡ χάρη, ἡ ἰσοτιμία με τοὺς ἀγγέλους, ἡ μετοχὴ τῆς αἰώνιας ζωῆς, ἡ ἀποκατάσταση τῆς φύσης συμφιλιωμένη με τὸν ἑαυτὸ της χωρὶς τὰ πάθη, ἡ κατάργηση τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἡ καθαίρεση τῆς τυραννικῆς ἐξουσίας τοῦ πονηροῦ, πού ἔγινε κύριός μας με ἀπάτη. Ἄς ἐξετάσομε λοιπὸν τὴν ἀλήθεια τῶν λεχθέντων.

1. Θεολογία λοιπὸν διδάσκει λαμβάνοντας σάρκα ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ στὸν ἑαυτὸ του δείχνει τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Γιατί ἦταν ἀκέραιος ὁ Πατέρας καὶ ἀκέραιο τὸ ἅγιο Πνεῦμα κατὰ τὴν οὐσία σὲ τελείως ἀκέραιο τὸν Υἱὸ πού ἐλάμβανε τῆ σάρκα, δὲν τὴν ἐλάμβαναν ὁμοῦ καὶ ἐκεῖνοι, ἀλλὰ ὁ Πατέρας εὐδοκοῦσε, τὸ Πνεῦμα συνεργοῦσε με τὸν Υἱὸ πού πραγματοποιοῦσε ὁ ἴδιος τῆ σάρκωσή του, ἔφόσον βέβαια ὁ Λόγος ἔξακολουθοῦσε νὰ ἔχει νοῦ καὶ ζωὴ καὶ νὰ μὴ χωρεῖ σὲ κανένα ἀπολύτως ἄλλο κατὰ τὴν οὐσία, παρὰ μονάχα στὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα, ἐνῶ εἶχε ἐνωθεῖ με τῆ σάρκα σὲ ὑπόσταση ἀπὸ φιλανθρωπία.

β'. Υίοθεσίαν δὲ δίδωσι, τὴν ὑπὲρ φύσιν ἄνωθεν διὰ Πνεύματος ἐν χάριτι δωρούμενος γέννησιν, ἧς ἐν Θεῷ φυλακὴ τε καὶ τήρησις ἐστὶν ἢ τῶν γεννωμένων προαίρεσις, διαθέσει γνησίᾳ τὴν δοθεῖσαν στέργουσα χάριν, καὶ τῇ πράξει τῶν ἐντολῶν ἐπι-
 5 μελῶς τὸ κατὰ χάριν δοθὲν ὠραΐζουσα κάλλος· καὶ τοσοῦτον τῇ κενώσει τῶν παθῶν μεταποιουμένη θεότητος, ὅσον ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος τῆς οἰκείας ἀκραιφνοῦς δόξης, οἰκονομικῶς ἑαυτὸν κατὰ θέλησιν κενώσας, γενόμενος ἀληθῶς κεχρημάτικεν ἄνθρωπος.

γ'. Ἰσοτίμους δὲ τοῖς ἀγγέλοις τοὺς ἀνθρώπους πεποίηκεν,
 10 οὐ καθότι μόνον «Εἰρηνοποιήσας διὰ τοῦ αἵματος τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς», καὶ καταργήσας τὰς πληρούσας τὸν μέσον οὐρανοῦ καὶ γῆς τόπον ἀντικειμένας δυνάμεις, μίαν πρὸς τὴν τῶν θείων δώρων διανομὴν τῶν ἐπι-
 15 ἀνθρωπίνης φύσεως ἐν ἀγαλλιάσει κατὰ τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ θέλημα ταῖς ἄνω δυνάμεσι τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ συνεπηχούσης, ἀλλ' ὅτι καὶ μετὰ τὴν πλήρωσιν τῆς ὑπὲρ ἡμῶν οἰκονομίας, μετὰ τοῦ προσληφθέντος ἀναληφθεὶς σώματος, οὐρανὸν καὶ γῆν ἦνωσε δι' ἑαυτοῦ, καὶ τοῖς νοητοῖς συνῆψε τὰ αἰσθητά, καὶ μίαν ἔδειξε
 20 τὴν κτιστὴν φύσιν ταῖς τῶν ἑαυτῆς ἀκρότησι μερῶν, κατ' ἀρετὴν τε καὶ τῆς πρώτης αἰτίας ἐπίγνωσιν πρὸς ἑαυτὴν συνδεομένην, δεικνύς, οἶμαι, δι' ὧν ἐπετέλει μυστικῶς, ὡς ὁ μὲν λόγος ἐστὶ τῶν διεστώτων ἔνωσις, ἢ δὲ ἀλογία, τῶν ἠνωμένων διαίρεσις· καὶ μάθωμεν λόγου μεταποιεῖσθαι διὰ τῆς πράξεως, ἵνα μὴ μό-
 25 νον ἀγγέλοις κατ' ἀρετὴν, ἀλλὰ καὶ Θεῷ γνωστικῶς κατὰ τὴν τῶν ὄντων ἐνωθῶμεν ἀφαιρέσιν.

δ'. Ζωῆς δὲ θείας ποιεῖται μετάδοσιν, ἐδώδιμον ἑαυτὸν ἐργαζόμενος, ὡς οἶδεν αὐτός, καὶ οἱ παρ' αὐτοῦ τοιαύτην αἰσθη-

2. Υίοθεσία παραχωρεῖ, δωρίζοντας ἀπὸ πάνω, μὲ τὴ χάρη τοῦ Πνεύματος, τὴν ὑπερφύση γέννηση, πού διαφύλαξη καὶ διατήρησή της μὲ τὴ θεία δύναμη εἶναι ἡ προαίρεση αὐτῶν πού γεννιούνται· αὐτὴ ἀποδέχεται μὲ γνήσια διάθεση τὴ χάρη πού τοὺς δόθηκε καὶ πού μὲ τὴν ἐκπλήρωση τῶν ἐντολῶν λαμπρύνει μ' ἐπιμέλεια τὴν ὁμορφιά πού τῆς χαρίστηκε, καὶ πού σὲ τόσο βαθμὸ κοινωνεῖ τὴ θεότητα μὲ τὴν κένωση τῶν παθῶν, ὅσο ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ κενώνοντας κατ' οἰκονομία μὲ τὴ θέλησή του τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὴν ἀληθινὴ του δόξα, ἔγινε καὶ παρουσιάστηκε ἄνθρωπος ἀληθινός.

3. Τοὺς ἀνθρώπους πάλι τοὺς ἔκαμε ἰσότιμους μὲ τοὺς ἀγγέλους, ὄχι μόνο ἐπειδὴ «εἰρηνοποίησε μὲ τὸ αἷμα του πάνω στὸ σταυρὸ τὰ οὐράνια καὶ τὰ ἐπίγεια»⁵, καὶ καταργώντας τὶς ἀντίπαλες δυνάμεις, πού γεμίζουν τὸ ἐνδιάμεσο τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ἀπόδειξε ὅτι εἶναι μία σύναξη τῶν ἐπίγειων καὶ οὐράνιων δυνάμεων ὡς πρὸς τὴ διανομὴ τῶν θείων δώρων μὲ τὴν ἀπὸ κοινοῦ ἐξύμνηση τῆς θείας δόξας ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινο γένος μὲ χαρὰ καὶ μὲ τὸ ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ θέλημα, ἀλλὰ καὶ διότι μετὰ τὴν ὀλοκλήρωση τῆς οἰκονομίας γιὰ χάρη μας, ἀφοῦ ἀναλήφθηκε στοὺς οὐρανούς μὲ τὸ σῶμα πού εἶχε προσλάβει, ἔνωσε μέσω τοῦ ἑαυτοῦ του τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ, καὶ σύναψε τὰ αἰσθητὰ μὲ τὰ νοητὰ καὶ ἔδειξε μία τὴν κτιστὴ φύση, συνδεόμενη πρὸς τὸν ἑαυτό της μὲ τὰ ἄκρα τῶν μερῶν της μέσω τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἐπίγνωσης τῆς πρώτης αἰτίας. Ἐδειξε, νομίζω, μὲ ὅσα μυστήρια ἐπιτελοῦσε, ὅτι ὁ λόγος εἶναι ἡ ἔνωση τῶν διεστώτων, ἐνῶ ἡ ἀλογία εἶναι ἡ διαίρεση τῶν ἐνωμένων, ὥστε ἔτσι νὰ μάθομε νὰ ἐπιδιώκομε τὸ λόγο μὲ τὴν πράξη, γιὰ νὰ ἐνωθοῦμε ὄχι μόνο μὲ τοὺς ἀγγέλους μέσω τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ γνωστικὰ καὶ μὲ τὸν Θεὸ μὲ τὸ ξεπέραςμα τῶν ὄντων.

4. Μεταδίδει ἐπίσης τὴ θεία ζωὴ, ἀναδεικνύοντας τὸν ἑαυτό του κατάλληλο γιὰ τροφή, ὅπως αὐτὸς γνωρίζει καὶ ὅπως ὅσοι

5. Κολ. 1, 20.

σιν νοερὰν εἰληφότες, ὥστε τῇ γεύσει ταύτης τῆς βρώσεως εἰδέναι, κατ' ἐπίγνωσιν ἀληθῶς, ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος, ποιότητι θεία πρὸς θεῶσιν μετακιρνῶν τοὺς ἐσθίοντας, οἷα δὴ σαφῶς ζωῆς καὶ δυνάμεως ἄρτος καὶ ὦν καὶ καλούμενος.

5 ε'. Τὴν φύσιν δὲ πρὸς ἑαυτὴν ἀποκαθίστησιν, οὐ καθότι μόνον γενόμενος ἄνθρωπος, ἀπαθῆ τὴν γνώμην πρὸς τὴν φύσιν ἐτήρησε καὶ ἀστασίαστον, μηδὲ πρὸς αὐτοὺς τοὺς σταυρώσαντας τῆς κατὰ φύσιν οἰκείας σαλευομένην τὸ σύνολον βάσεως, τούναντίον δὲ μᾶλλον αἴρουμένην ἀντὶ ζωῆς τὸν ὑπὲρ αὐτῶν θά-
 10 νατον, καθ' ὃ καὶ τὸ τοῦ πάθους ἐκούσιον δείκνυται, τῇ τοῦ πάσχοντος φιλανθρώπῳ διαθέσει κυρούμενον, ἀλλ' ὅτι καὶ τὴν ἔχθραν κατήργησε, προσηλώσας τῷ σταυρῷ τὸ τῆς ἀμαρτίας χειρόγραφον, δι' ὃ πρὸς ἑαυτὴν ἀσπόνδως εἶχεν ἢ φύσις τὸν πόλεμον, καὶ τοὺς μακρὰν καὶ τοὺς ἐγγὺς καλέσας, τοὺς ὑπὸ νόμον
 15 δηλαδὴ καὶ τοὺς ἔξω νόμου, «καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας, τὸν νόμον δηλονότι τῶν ἐντολῶν σαφηνίσας ἐν δόγμασι, τοὺς δύο ἔκτισεν εἰς ἓνα καινὸν ἄνθρωπον, ποιῶν εἰρήνην καὶ ἀποκαταλλάσσω» ἡμᾶς δι' ἑαυτοῦ τῷ Πατρὶ καὶ ἀλλήλοις, οὐκ ἔχοντας ἔτι τὴν γνώμην ἀνθισταμένην τῷ λόγῳ τῆς φύσεως,
 20 ἀλλ', ὡσπερ τὴν φύσιν, οὕτω καὶ τὴν γνώμην ὄντας ἀναλλοιωτούς.

ς'. Καθαρὰν δὲ τοῦ νόμου τῆς ἀμαρτίας τὴν φύσιν καθίστησιν, ἡδονὴν προκαθηγεῖσθαι τῆς δι' ἡμᾶς αὐτοῦ μὴ συγχωρήσας σαρκώσεως· ἄσπορος γὰρ γέγονε παραδόξως ἢ σύλληψις, καὶ
 25 ἀφθορος ὑπὲρ φύσιν ἢ γέννησις· ἐπισφίγγοντος δηλαδὴ τοῦ τεχθέντος Θεοῦ τῇ μητρὶ, πλεον τῆς φύσεως, τὰ δεσμὰ τῆς παρθενίας διὰ γεννήσεως, καὶ τὴν φύσιν ἅπασαν, τῆς τοῦ κρατήσαντος

ἔλαβαν ἀπὸ αὐτὸν αὐτὴ τὴ νοερὴ αἴσθησις, ὥστε μὲ τὴ γεύσις τῆς τροφῆς αὐτῆς νὰ γνωρίσομε, μὲ ἀληθινὴ ἐπίγνωσις, ὅτι ὁ Κύριος εἶναι ὁλος καλωσύνη, μεταδίδοντας σ' αὐτοὺς πού τρώγουν τὴ θεία ποιότητα γιὰ τὴ θέωσὴ τους, ἐπειδὴ σαφῶς εἶναι καὶ καλεῖται ἄρτος ζωῆς καὶ δύναμη.

5. Τὴ φύση πάλι τὴν συμφιλιώνει μὲ τὸν ἑαυτὸ της, ὅχι μόνο γιατί, ἀφοῦ ἐγίνε ἄνθρωπος, φύλαξε τὴ γνώμη του ἀπαθῆ καὶ ἀστασίαση ἔναντι τῆς φύσης, ὥστε νὰ μὴ μετακινεῖται καθόλου ἀπὸ τὴ φυσικὴ βᾶσις της ἀκόμα καὶ ὡς πρὸς αὐτοὺς πού τὸν σταύρωσαν, ἀλλ' ἀντίθετα νὰ προτιμᾷ ἀπὸ τὴ ζωὴ του τὸ θάνατο γιὰ χάρις τους, ὅπως καὶ τὸ μὲ τὴ θέλησή του πάθος τὸ δείχνει βεβαιωμένο μὲ τὴ φιλάνθρωπη διάθεσις τοῦ πάσχοντος. Ἀλλὰ καὶ γιατί κατάργησε καὶ τὴν ἔχθρα, καρφώνοντας στὸ σταυρὸ τὸ χειρόγραφο τῆς ἁμαρτίας⁶, πού ἔξαιτίας του εἶχε ἡ φύσις ἀσπονδο πόλεμο μὲ τὸν ἑαυτὸ της, καλώντας καὶ ὅσους ἦταν μακριὰ κι ὅσους ἦταν κοντὰ, δηλαδὴ ὅσους δέχονταν τὴν ἐξουσία τοῦ νόμου κι ὅσους ἦταν ἔξω ἀπὸ τὸ νόμο, καὶ γκρεμίζοντας τὸν ἐνδιάμεσο φράχτη, διασαφηνίζοντας δηλαδὴ μὲ τὴ διδασκαλία του τὸ νόμο τῶν ἐντολῶν, δημιούργησε μὲ τοὺς δύο ἕνα ἄνθρωπο, κάνοντας εἰρήνη καὶ συμφιλιώνοντάς μας⁷ μέσω τοῦ ἑαυτοῦ του μὲ τὸν Πατέρα καὶ μεταξὺ μας, ἀφοῦ δὲν ἔχομε πιά γνώμη πού ν' ἀντιστέκεται στὸ λόγο τῆς φύσης, ἀλλ' εἴμαστε ἀμετάβλητοι ὅπως ὡς πρὸς τὴ φύση, ἔτσι καὶ ὡς πρὸς τὴ γνώμη.

6. Κατέστησε ἐπίσης τὴ φύσις μας καθαρὴ ἀπὸ τὸ νόμο τῆς ἁμαρτίας, μὴ ἐπιτρέποντας νὰ προσηγηθεῖ ἡδονὴ στὴ γιὰ χάρις μας σάρκωσή του. Γιατί μὲ παράδοξο τρόπο ἐγίνε «ἄσπορος» ἡ σύλληψή του καὶ «ἄφθορος» κατὰ τρόπο ὑπερφυσικὸ ἡ γέννησή του, ἐπισφίγγοντας δηλαδὴ ὁ Θεὸς πού γεννήθηκε μὲ τὴ γέννησή του περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι ἡ φύσις τὰ δεσμὰ τῆς παρθενίας τῆς μητέρας, κι ἐλευθερώνοντας ὁλόκληρη τὴ φύσις ἐκείνων πού θέλουν ἀπὸ τὴ

6. Κολ. 2, 14.

7. Ἐφ. 2, 14. 15

νόμου δυναστείας, ἐν τοῖς βουλομένοις ἐλευθεροῦντος τῆ κατ' αἴσθησιν νεκρώσει τῶν ἐπὶ γῆς μελῶν, τὸν αὐτοῦ μιμουμένοις ἀυθαίρετον θάνατον. Βουλομένων γάρ, οὐ τυραννουμένων, τὸ τῆς σωτηρίας μυστήριον.

5 ζ'. Τῆς δὲ τοῦ κρατήσαντος ἡμῶν δι' ἀπάτης πονηροῦ τυραννίδος ποιεῖται καθαίρεσιν, τὴν σάρκα τὴν νικηθεῖσαν ἐν τῷ Ἀδάμ, ὄπλον κατ' αὐτοῦ προβαλλόμενος καὶ νικῶν, ἵνα δείξη τὴν πρότερον ἀλοῦσαν πρὸς θάνατον, ἐλοῦσαν τὸν ἐλόντα, καὶ θανάτῳ φυσικῶ τὴν ἐκείνου ζωὴν διαφθείρουσαν, καὶ γινομένην
10 αὐτῷ μὲν δηλητηριον, πρὸς τὸ πάντας οὖς κατέπιεν ἰσχύσας, ὡς ἔχων τοῦ θανάτου τὸ κράτος, ἐμέσαι, ζωὴν δὲ τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων, πᾶσαν ὡσπερ φύραμα τὴν φύσιν πρὸς ἀνάστασιν ὠθοῦσαν ζωῆς, ὑπὲρ ἧς μάλιστα Θεὸς ὢν ὁ Λόγος, ἄνθρωπος γίνεται (τὸ ξένον ὄντως πρᾶγμα καὶ ἄκουσμα) καὶ τὸν τῆς σαρκὸς θέλων καταδέχεται θάνατον. Τούτων ἀπάντων, ὡς ἔφην,
15 αἵτησιν ἔχων ὁ τῆς προσευχῆς εὑρεθήσεται λόγος.

Πατέρα γάρ, καὶ Πατρὸς ὄνομα λέγει, καὶ βασιλείαν, καὶ τούτου τοῦ Πατρὸς αὐθις Υἱὸν ἐν χάριτι, τὸν προσευχόμενον ὄντα παρίστησιν. Ἐνός τε θελήματος τοὺς ἐν οὐρανῷ καὶ γῆ γένεσθαι ζητεῖ. Ἄρτον αἰτεῖσθαι προστάττει τὸν ἐπιούσιον. Καταλλαγὴν τοῖς ἀνθρώποις νομοθετεῖ, καὶ τῷ συγχωρεῖν καὶ συγχωρεῖσθαι τὴν φύσιν πρὸς ἑαυτὴν συνδεῖ, τῆ διαφορᾷ τῆς γνώμης μὴ τεμνομένην. Εἰς τε πειρασμὸν εἰσελθεῖν, ὡς νόμον ἁμαρτίας, ἀπεύχεσθαι διδάσκει, καὶ ρυσθῆναι τοῦ πονηροῦ παραινεῖ.
25 Ἔδει γάρ τὸν αὐτουργὸν καὶ δοτῆρα τῶν ἀγαθῶν εἶναι καὶ διδάσκαλον, οἷα δὴ μαθηταῖς, τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτὸν καὶ μιμουμένοις αὐτοῦ τὴν διὰ σαρκὸς ἀγωγὴν, ὑποθήκας ζωῆς ταύτης παρεχόμενον τῆς προσευχῆς τὰ ρητά, δι' ὧν τοὺς ἐν αὐτῷ

δυναστεία τοῦ νόμου ποῦ κυριάρχησε, μιμούμενοι μὲ τὴ νέκρωση τῆς αἰσθησης τῶν ἐπίγειων μελῶν τους τὸν αὐτοπροαίρετο θάνατό του. Γιατὶ τὸ μυστήριον τῆς σωτηρίας ἐκδηλώνεται σ' ἐκείνους ποῦ θέλουν, καὶ δὲν ἐπιβάλλεται τυραννικά.

7. Τὴν καθαίρεση τῆς τυραννίας τοῦ πονηροῦ ποῦ μᾶς σκλάβωσε μὲ ἀπάτη τὴν κάνει, προβάλλοντας τὴ σάρκα του ὡς ὄπλο ἐναντίον του καὶ νικώντας τον μὲ αὐτὴν ποῦ εἶχε νικηθεῖ στὸ πρόσωπο τοῦ Ἀδάμ, γιὰ νὰ δείξει ὅτι αὐτὴ ποῦ πρῶτα εἶχε αἰχμαλωτισθεῖ θανάσιμα, αἰχμαλώτισε ἐκεῖνον ποῦ τὴν αἰχμαλώτισε, καὶ ἐνῶ κατέστρεφε τὴ ζωὴ ἐκείνου μὲ φυσικὸ θάνατο, ὅμως γινόταν σ' αὐτὸν τὸν ἴδιο (τὸ διάβολο) δηλητήριο, ὥστε νὰ ἐξεμέσει ὅλους ὅσους εἶχε μπορέσει νὰ καταπιεῖ, ἀφοῦ εἶχε τὴν ἐξουσία τοῦ θανάτου⁸. Στὸ γένος ὅμως τῶν ἀνθρώπων γινόταν ζωὴ, ὠθώντας σὰν προζύμι ὅλη τὴ φύση πρὸς ἀνάσταση ζωῆς, γιὰ χάρη τῆς ὁποίας μάλιστα, ἐνῶ ἦταν Θεὸς ὁ Λόγος, γίνεται ἄνθρωπος (τὸ πραγματικὰ παράδοξο πράγμα καὶ ἀκουσμα) καὶ καταδέχεται μὲ θέλημά του τὸ θάνατο τῆς σάρκας. Αἴτηση ὅλων αὐτῶν, ὅπως εἶπα, θὰ βρεθεῖ ν' ἀποτελοῦν τὰ λόγια τῆς προσευχῆς.

Πράγματι ὁμιλεῖ γιὰ Πατέρα καὶ ἀναφέρει τὸ ὄνομα τοῦ Πατέρα καὶ βασιλεία, καὶ αὐτοῦ τοῦ Πατέρα πάλι παρουσιάζει Υἱὸ κατὰ χάρη ὅποιον προσεύχεται, καὶ θέλει νὰ ἔχουν ἓνα θέλημα ὅσοι εἶναι στὸν οὐρανὸ καὶ ὅσοι στὴ γῆ. Προστάζει νὰ ζητοῦμε τὸν ἄρτο τὸν ἐπιούσιο, τὴν τροφή τῆς ἡμέρας. Νομοθετεῖ τὴ συμφιλίωση μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καὶ συνδέει τὴ φύση μὲ τὸν ἑαυτὸ της μὲ τὸ νὰ συγχωρεῖ καὶ νὰ συγχωρεῖται καὶ νὰ μὴν χωρίζεται μὲ τὴ διαφορὰ τῆς γνώμης. Διδάσκει ν' ἀπευχόμαστε νὰ μποῦμε στὸν πειρασμό, ἐπειδὴ εἶναι ὁ νόμος τῆς ἁμαρτίας, καὶ συμβουλεύει νὰ σωθοῦμε ἀπὸ τὸν πονηρό. Ἐπρεπε δηλαδή ὁ αὐτουργὸς καὶ δοτήρας τῶν ἀγαθῶν νὰ εἶναι καὶ διδάσκαλος, ὥστε νὰ παραδίδει ὡς ὑποθήκες ζωῆς τὰ λόγια αὐτῆς τῆς προσευχῆς, σὰν σὲ μαθητές, σ'

8. Ἐβρ. 2, 14.

κατ' εἶδος ὑφεστῶτας τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀποκρύφους ἐμήνυε θησαυρούς, πρὸς τὴν αὐτῶν ἀπόλαυσιν δηλονότι τῶν αἰτούντων ἐλαύνων τὴν ἔφεσιν.

Διὰ τοῦτο προσευχὴν, οἶμαι, ταύτην κέκληκε τὴν διδασκαλίαν ὁ λόγος, ὡς αἴτησιν ἔχουσαν τῶν ἀνθρώποις κατὰ χάριν ἐκ Θεοῦ διδομένων δώρων. Οὕτω γὰρ οἱ θεόπνευστοι Πατέρες ἡμῶν ὀριστικῶς περὶ τῆς προσευχῆς διεξῆλθον, φήσαντες εἶναι τὴν προσευχὴν αἴτησιν, ὧν Θεὸς πρεπόντως ἑαυτῷ δωρεῖσθαι πέφυκεν ἀνθρώποις, ὥσπερ καὶ τὴν εὐχὴν, ὑπόσχεσιν, ἤγουν ἐπαγγελίαν, ὧν γνησίως λατρεύοντες Θεῷ προσκομίζουσιν ἀνθρώποι, τὴν Γραφὴν μαρτυροῦσαν τῷ οἰκείῳ λόγῳ πολλαχῶς παραστήσαντες, ὡς τό, «Εὐξασθε καὶ ἀπόδοτε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν», καί, «ὄσα ἠύξάμην, ἀποδώσω σοι Σωτῆρί μου τῷ Κυρίῳ», περὶ τῆς εὐχῆς εἰρημένα· καὶ αὖθις περὶ προσευχῆς, ὡς τό, «Καὶ προσηύξατο Ἄννα πρὸς Κύριον, λέγουσα· Κύριε Ἄδωναί, Ἐλωῖ σαβαώθ, ἔάν εἰσακούων εἰσακούσης τῆς δούλης σου, καὶ δῶς μοι καρπὸν κοιλίας»· καί, «Προσηύξατο Ἐζεκίας βασιλεὺς Ἰούδα, καὶ Ἡσαΐας υἱὸς Ἀμῶς ὁ προφήτης πρὸς Κύριον»· καὶ τό, «Ὅτι ἂν ὑμεῖς προσεύχησθε, λέγετε, Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς», παρὰ τοῦ Κυρίου τοῖς μαθηταῖς εἰρημένον, ὡς εἶναι δύνασθαι τὴν μὲν εὐχὴν, ἐντολῶν τήρησιν κατὰ γνώμην τοῦ ἠυγμένου κεκυρωμένην, τὴν δὲ προσευχὴν, τῆς πρὸς τὰ τηρηθέντα καλὰ τοῦ τετηρηκότος μεταποιήσεως αἴτησιν· ἢ μᾶλλον, τὴν μὲν εὐχὴν ἀρετῆς ἄθλον, ὃ δὴ μάλιστα προσφιλῶς δέχεται Θεὸς προσκομιζόμενον, τὴν δὲ προσευχὴν ἀρετῆς ἔπαθλον, ὃ δὴ μάλα χαίρων Θεὸς ἀντιδίδωσιν.

Οὐκοῦν, ἐπειδὴ δέδεικται τῶν ὑπὸ τοῦ Λόγου σαρκωθέν-

ὅσους πιστεύουν σ' αὐτόν καὶ μιμοῦνται τὸν ἔνσαρκο βίο του. Μὲ αὐτὰ τὰ λόγια φανέρωνε τοὺς ἀπόκρυφους θησαυροὺς τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσης⁹ πού ὑπῆρχαν σ' αὐτόν πραγματικά, ὀδηγώντας δηλαδή τὴν ἐπιθυμία ἐκείνων πού τὸν ζητοῦν στὴν ἀπόλαυσή τους.

Γι' αὐτὸ, νομίζω, ἡ Γραφή ὀνόμασε αὐτὴ τὴ διδασκαλία προσευχή, ἐπειδὴ περιέχει τὴν αἴτηση τῶν δώρων πού κατὰ χάρη δίνει ὁ Θεὸς στοὺς ἀνθρώπους. Γιατὶ ἔτσι οἱ θεόπνευστοι Πατέρες μᾶς δίδαξαν καθοριστικά γιὰ τὴν προσευχή, λέγοντας ὅτι ἡ προσευχή εἶναι αἴτηση γιὰ ὅσα ἀπὸ τὴ φύση του ὁ Θεός, ὅπως ἀρμόζει στὸν ἑαυτό του, δωρίζει στοὺς ἀνθρώπους. "Ὅπως καὶ ἡ εὐχή ὅτι εἶναι ὑπόσχεση, δηλαδή ἐπαγγελία, ἐκείνων πού προσκομίζουν οἱ ἄνθρωποι στὸν Θεὸ λατρεύοντάς τον γνήσια, πράγμα πού παρέστησαν μὲ πολλοὺς τρόπους μὲ τὸ λόγους τους νὰ ἐπιβεβαιώνει ἡ Γραφή, ὅπως: «Εὐχηθεῖτε (ὑποσχεθεῖτε) καὶ ἀποδώσατε στὸν Κύριο τὸν Θεό μας»¹⁰, καὶ «"Ὅσα εὐχήθηκα (ὑποσχέθηκα) θὰ τὰ ἀποδώσω σ' ἐσένα τὸν Σωτῆρα καὶ Κύριό μου»¹¹, τὰ ὁποῖα λέγονται γιὰ τὴν εὐχή. Καὶ ἐπίσης γιὰ τὴν προσευχή: «Καὶ προσευχήθηκε ἡ Ἄννα στὸν Κύριο καὶ τοῦ εἶπε: Κύριε Ἄδωναϊ, Ἐλωϊ Σαβαώθ, στρέψε τὴν ἀκοή σου καὶ εἰσάκουσε τὴ δούλη σου καὶ δῶσε μου καρπὸ τῆς κοιλίας μου»¹², καὶ «Προσευχήθηκε ὁ Ἐζεκίας ὁ βασιλιάς τοῦ Ἰούδα καὶ ὁ Ἡσαΐας, ὁ γιὸς τοῦ Ἀμώς, ὁ προφήτης πρὸς τὸν Κύριο»¹³, καὶ τὸ «ὅταν ἐσεῖς προσεύχεσθε, νὰ λέτε, Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς», πού εἶπε ὁ Κύριος στοὺς μαθητές του. Γιὰ νὰ μπορεῖ ἔτσι νὰ εἶναι ἡ εὐχή ἔγκυρη τήρηση τῶν ἐντολῶν μ' ἐλεύθερη γνώμη ἐκείνου πού εὐχεται (ὑπόσχεται), ἐνῶ ἡ προσευχή νὰ εἶναι αἴτηση ἐκείνου πού τήρησε αὐτὲς γιὰ μεταβολὴ στὰ καλὰ τὰ ὁποῖα τήρησε. Ἡ καλύτερα, ἡ εὐχή νὰ εἶναι ἀγώνας γι' ἀρετὴ, τὸν ὁποῖον κατ' ἐξοχή ἀγαπᾷ ὁ Θεός καὶ τὸν δέχεται ὅταν τοῦ προσφέρεται, ἐνῶ ἡ προσευχή ἔπαθλο ἀρετῆς, πού μὲ πολλὴ χαρὰ ἀντιπροσφέρει ὁ Θεός.

Ἄφου λοιπὸν δείξαμε, ὅτι ἡ προσευχή εἶναι αἴτηση τῶν

9. Κολ. 2, 3.

10. Ψαλμ. 15, 12.

11. Ἰω. 2, 10.

12. Α' Βασ. 1, 10.

13. Β' Παραλ. 32, 20.

τος ἀγαθῶν αἴτησιν εἶναι τὴν προσευχὴν, αὐτὸν προστησάμενοι τοῦ Λόγου τῆς προσευχῆς τὸν διδάσκαλον, θαρροῦντες ἐπέλθωμεν, ἐπιμελῶς ἐκάστου ρητοῦ γυμνάσαντες [γυμνάζοντες], ὡς οἶόν τε, θεωρίᾳ τὴν ἔννοιαν· ὡς αὐτός τε χορηγεῖν συμφερόντως
 5 εἶωθεν ὁ Λόγος, καὶ χωρεῖν δίδωσι τῆς τοῦ λέγοντος διανοίας τὴν δύναμιν.

**«Πάτερ ἡμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου·
 ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου».**

Εὐθὺς καθηκόντως θεολογίας ἐν τούτοις ἀπάρξασθαι διδά-
 10 σκει τοῖς προσευχομένοις ὁ Κύριος καὶ τὴν πῶς ὕπαρξιν τῆς τῶν ὄντων ποιητικῆς αἰτίας μυσταγωγεῖ, κατ' οὐσίαν τῶν ὄντων αἴτιος ὢν. Πατὴρ γὰρ καὶ ὄνόματος Πατὴρ καὶ βασιλείας Πατὴρ δὴλώσιν ἔχει τῆς προσευχῆς τὰ ρητά, ἴν' ἀπ' αὐτῆς διδασχῶμεν τῆς ἀρχῆς τὴν μοναδικὴν Τριάδα σέβειν, ἐπικαλεῖσθαι
 15 τε καὶ προσκυνεῖν. Ὅνομα γὰρ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατὴρ οὐσιωδῶς ὑφεστῶς ἐστὶν ὁ μονογενὴς Υἱός, καὶ βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ Πατὴρ οὐσιωδῶς ἐστὶν ὑφεστῶσα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ὁ γὰρ ἐνταῦθα Ματθαῖός φησι βασιλείαν, ἀλλαχοῦ τῶν Εὐαγγελιστῶν ἕτερος Πνεῦμα κέκληκεν ἅγιον, φάσκων, «Ἐλθέτω σου τὸ
 20 Πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ καθαρυσάτω ἡμᾶς». Οὐ γὰρ ἐπίκτητον ὁ Πατὴρ ἔχει τὸ ὄνομα, οὔτε μὴν ὡς ἀξίαν ἐπιθεωρουμένην αὐτῷ νοοῦμεν τὴν βασιλείαν. Οὐκ ἤρκει γὰρ τοῦ εἶναι, ἵνα καὶ τοῦ πατὴρ ἢ βασιλεὺς εἶναι ἀρξῆται, ἀλλ' δεῖ ὢν, δεῖ καὶ πατὴρ ἐστὶ καὶ βασιλεὺς, μῆτε τοῦ εἶναι, μῆτε τοῦ πατὴρ ἢ βασιλεὺς εἶναι
 25 τοπαράπαν ἠργμένος. Εἰ δὲ δεῖ ὢν, δεῖ καὶ πατὴρ ἐστὶ καὶ βασιλεὺς, δεῖ ἄρα καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐσιωδῶς τῷ Πατρὶ συνυφεστήκασιν, ἐξ αὐτοῦ τε ὄντα καὶ ἐν αὐτῷ φυσικῶς, ὑπὲρ αἰτίαν καὶ λόγον, ἀλλ' οὐ μετ' αὐτόν, γενόμενα δι' αἰτίαν

ἀγαθῶν ποὺ προῆλθαν ἀπὸ τὴ σάρκωση τοῦ Λόγου, ἀφοῦ βάλομε ἐπικεφαλῆς τοῦ λόγου μας τὸν διδάσκαλο τῆς προσευχῆς, ἅς καταπιαστοῦμε μὲ θάρρος ν' ἀναλύσομε μ' ἐπιμέλεια τὴν ἔννοια κάθε λόγου (αἰτήματος) ὅσο μπορούμε, ὅπως συνήθως ὁ ἴδιος ὁ Λόγος χορηγεῖ πρὸς τὸ συμφέρον μας καὶ μᾶς παραχωρεῖ νὰ ἐννοοῦμε τὸ νόημα τῆς σκέψης ἐκείνου ποὺ τὴν ἐκφράζει.

«Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου· ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου».

Ἀμέσως μὲ τοὺς λόγους αὐτοὺς ὁ Κύριος διδάσκει μὲ τρόπο κατάλληλο ν' ἀρχίσουν οἱ προσευχόμενοι νὰ θεολογοῦν, καὶ μυσταγωγεῖ τὴν ὑπαρξὴ τῆς ποιητικῆς οὐσίας τῶν ὄντων, ἐπειδὴ εἶναι αἷτιος τῆς οὐσίας τῶν ὄντων. Γιατὶ τὰ λόγια τῆς προσευχῆς μιλοῦν γιὰ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Πατέρα καὶ τὴ βασιλεία τοῦ Πατέρα, ὥστε ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἀρχὴ νὰ διδαχθοῦμε νὰ σεβόμαστε τὴ μοναδικὴ Τριᾶδα, νὰ τὴν ἐπικαλούμαστε καὶ νὰ τὴν προσκυνοῦμε. Γιατὶ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα ποὺ ὑπάρχει κατ' οὐσίαν εἶναι ὁ μονογενὴς Υἱός. Καὶ βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, ποὺ ὑπάρχει κατ' οὐσίαν, εἶναι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιο. Γιατὶ αὐτὸ ποὺ ἐδῶ ὁ Ματθαῖος ὀνομάζει βασιλεία, σὲ ἄλλο σημεῖο ἄλλος Εὐαγγελιστὴς τὸ ἔχει ὀνομάσει ἅγιο Πνεῦμα, λέγοντας· «Ἄς ἔρθει τὸ Πνεῦμα σου τὸ ἅγιο καὶ ἅς μᾶς καθαρίσει»¹⁴. Δὲν ἔχει δηλαδὴ ὁ Πατέρας ἐπίκτητο τὸ ὄνομα, οὔτε νοοῦμε τὴ βασιλεία ὡς ἀξία ἀποδιδόμενη σ' αὐτόν. Γιατὶ δὲν ἔχει ἀρχὴ τῆς ὑπαρξῆς, ὥστε καὶ ν' ἀρχίσει νὰ εἶναι Πατέρας ἢ Βασιλιάς, ἀλλ', ἀφοῦ ὑπάρχει πάντοτε, εἶναι πάντοτε καὶ Πατέρας καὶ Βασιλιάς, καὶ δὲν ἔχει καθόλου ἀρχὴ οὔτε τῆς ὑπαρξῆς οὔτε τῆς πατρότητος ἢ τῆς βασιλείας. Ἄν λοιπόν, ἐπειδὴ ὑπάρχει πάντοτε, εἶναι πάντοτε καὶ πατέρας καὶ βασιλιάς, ἄρα πάντοτε καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιο συνυπάρχουν οὐσιωδῶς μὲ τὸν Πατέρα, προέρχονται ἀπὸ αὐτόν, ὑπάρχουν μέσα σ' αὐτόν φυσικὰ πάνω ἀπὸ αἰτία καὶ λόγο, ὄχι ὁμως ἔπειτα

14. Χωρὶο ποὺ δὲν ἔχει ἀνιχνευθεῖ.

ὕστερον. Ἡ γὰρ σχέσις συνενδείξεων κέκτηται δύναμιν, τὰ ὧν ἔστι τε καὶ λέγεται σχέσις, μετ' ἄλληλα θεωρεῖσθαι μὴ συγχωροῦσα.

Ταύτης οὖν ἀπαρξάμενοι τῆς προσευχῆς, γεραίρειν ἐναγόμεθα τὴν ὁμοούσιόν τε καὶ ὑπερούσιον Τριάδα, ὡς ποιητικὴν αἰτίαν τῆς ἡμετέρας γενέσεως. Πρὸς δὲ καὶ τὴν εἰς ἡμᾶς ἐξαγγέλλειν διδασκόμεθα χάριν τῆς υἰοθεσίας, τὸν φύσει δημιουργὸν χάριτι Πατέρα καλεῖν ἀξιούμενοι, ἵνα, τοῦ κατὰ χάριν Γεννήτορος αἰδεσθέντες τὴν προσηγορίαν, ἐν τῷ βίῳ τοὺς χαρακτῆρας ἐπισημαίνειν σπουδάζωμεν τοῦ γεννήσαντος, ἀγιάζοντες αὐτοῦ ἐπὶ γῆς τὸ ὄνομα καὶ πατρῶζοντες, καὶ τέκνα διὰ τῶν πραγμάτων δεικνύμενοι, καὶ τὸν ταύτης αὐτουργὸν τῆς υἰοθεσίας φυσικὸν τοῦ Πατρὸς Υἱόν, δι' ὧν νοοῦμεν ἢ πράττομεν, μεγαλύνοντες.

Ἀγιάζομεν δὲ τοῦ ἐν οὐρανοῖς κατὰ χάριν Πατρὸς τὸ ὄνομα, τὴν πρόσυλον δηλαδὴ νεκροῦντες ἐπιθυμίαν καὶ φθοροποιῶν ἐκκαθαίρομενοι παθῶν, εἴπερ ἀγιασμός ἐστιν ἢ κατ' αἴσθησιν τῆς ἐπιθυμίας παντελῆς ἀκίνησία καὶ νέκρωσις, ἐν ἧ ἡ γενόμενοι, τὰς ἀπρεπεῖς τοῦ θυμοῦ κατευνάζομεν ὑλακάς, οὐκ ἔχοντος ἔτι διεγείρουσαν αὐτόν, καὶ τῶν οἰκείων ἡδονῶν ὑπεραγωνίζεσθαι πείθουσιν τὴν ἐπιθυμίαν, ἥδη τῇ κατὰ τὸν λόγον ἀγιότητι νεκρωθεῖσαν. Κατὰ φύσιν γὰρ τῆς ἐπιθυμίας ὑπάρχων ἐκδικὸς ὁ θυμός, τοῦ μαίνεσθαι παύεσθαι πέφυκεν, ὀπηνίκα ταύτην ἴδη νεκρωμένην.

Εἰκότως οὖν τῇ τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας ἀποβολῇ τὸ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς κατὰ τὴν προσευχὴν ἐπιγίνεται κράτος, τοῖς μετὰ τὴν τούτων ἀπόθεσιν λέγειν ἀξιουμένοις, «Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου», τουτέστι, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἥδη τῷ τῆς πραότητος λόγῳ τε καὶ τρόπῳ ναοποιηθεῖσι τῷ Θεῷ διὰ τοῦ Πνεύματος. «Ἐπὶ τίνα γάρ», φησί, «καταπαύσω, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν πρῶτον καὶ ταπεινὸν καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους;», ὡς ἐν-

ἀπὸ αὐτόν, ἔγιναν ὅμως ἔπειτα γιὰ κάποια αἰτία. Γιατὶ ἡ σχέση ἔχει τὴ δύναμη ἀλληλοενδείξεων καὶ δὲν ἐπιτρέπει νὰ θεωροῦνται τὸ ἓνα μετὰ τὸ ἄλλο ὅσα λέγονται ὅτι σχετίζονται.

Κάνοντας λοιπὸν ἀρχὴ αὐτῆς τῆς προσευχῆς, ὀδηγοῦμαστε στὸ νὰ δοξάζομε τὴν ὁμοοῦσια καὶ ὑπερούσια Τριάδα ὡς αἰτία ποιητικὴ τῆς γένεσής μας. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ διδασκόμαστε νὰ κηρύττομε τὴν πρὸς ἡμᾶς χάρη τῆς υἰοθεσίας, ἀφοῦ ἀξιωνόμαστε μὲ τὴ χάρη νὰ καλοῦμε Πατέρα τὸν κατὰ φύσιν Δημιουργό, ὥστε, σεβόμενοι τὸ ὄνομα τοῦ κατὰ χάριν Πατέρα μας, νὰ φροντίζομε στὴ ζωὴ μας νὰ δείχνομε πάνω μας τὰ χαρακτηριστικὰ ἐκείνου ποῦ μᾶς γέννησε, μὲ τὸ νὰ ἀγιάζομε πάνω στὴ γῆ τὸ ὄνομά του, νὰ γινῶμαστε ὅμοιοι μὲ τὸν Πατέρα μας καὶ μὲ τὰ ἔργα μας ν' ἀποδεικνύομαστε παιδιὰ του καὶ νὰ δοξολογοῦμε μὲ τὰ ἔργα καὶ τὶς σκέψεις μας τὸν αὐτουργὸ αὐτῆς τῆς υἰοθεσίας τὸν κατὰ φύσιν Υἱὸ τοῦ Πατέρα.

Καὶ ἀγιάζομε τὸ ὄνομα τοῦ κατὰ χάριν Πατέρα μας στὸν οὐρανό, νεκρώνοντας δηλαδὴ τὴν προσκολλημένη στὴν ὕλη ἐπιθυμία καὶ καθαιρῶμενοι ἀπὸ τὰ φθοροποιὰ πάθη, ἐφόσον ἀγιασμός εἶναι ἡ παντελὴς ἀκίνησια καὶ νέκρωση τῆς κατὰ τὴν αἴσθησις ἐπιθυμίας, στὴν ὁποία κατάστασις ἀφοῦ περιέλθομε, κατευνάζομε τὰ ἀπρεπῆ ἀλυχήματα τοῦ θυμοῦ, ἀφοῦ δὲ θὰ ἔχει τὴν ἐπιθυμία νὰ τὸν ξεσηκῶνει καὶ νὰ τὸν πείθει νὰ ὑπερασπίζεται τὶς οἰκειῆς ἡδονές, καθόσον θὰ ἔχει ἤδη νεκρωθεῖ μὲ τὴ σύμφωνη μὲ τὸ λόγο ἀγιότητα. Γιατὶ ὁ θυμὸς εἶναι καταφύσις συνήγορος τῆς ἐπιθυμίας καὶ συνήθως σταματᾷ τὶς ἐκρήξεις του, ὅταν τὴν ἀντικρύσει νεκρῆ.

Εὐλόγα λοιπὸν μὲ τὴν ἀποβολὴ τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας, ἔρχεται κατὰ τὴν προσευχὴ τὸ κράτος τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, σ' ἐκείνους ποῦ ἀξιωνονται νὰ λένε μετὰ τὴν ἀπόθεσις αὐτῶν· «Ἄς ἔρθει ἡ βασιλεία σου», δηλαδὴ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιο, ἀφοῦ ἔχουν ἤδη γίνει ναὸς του^{14α} ἀπὸ τὸ Θεὸ μὲ τὸ λόγο καὶ τὸν τρόπο τῆς πραότητος μέσω τοῦ Πνεύματος. Γιατὶ λέγει· «Σὲ ποιὸν θὰ βρῶ ἀνάπαυσι, ἂν ὄχι στὸν ταπεινὸ καὶ πράο, ποῦ τρέμει τοὺς

14α. Ἐφ. 2, 21.

τεῦθεν εἶναι δῆλον, ὅτι τῶν ταπεινῶν καὶ πραέων ἐστὶν ἡ βασι-
 λεία τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. «Μακάριοι γάρ», φησὶν, «οἱ πραεῖς,
 ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν». Γῆν ταύτην τὴν κατὰ φύσιν
 μέσσην τοῦ παντὸς ἀπολαβοῦσαν θέσιν ὁ Θεὸς οὐκ ἐπηγγείλατο
 5 τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν κληρονομίαν, εἴπερ ἀληθεύει φάσκων,
 «Ἵταν γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀναστῶσιν, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε γαμίζον-
 ται, ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι ἐν τοῖς οὐρανοῖς», καί, «Δεῦτε οἱ εὐλο-
 γημένοι τοῦ Πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν
 βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου». Καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν ἐτέρω
 10 μετ' εὐνοίας δουλεύσαντι, «Εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου
 σου». Καὶ μετ' αὐτὸν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, «Σαλπίζει γάρ, καὶ οἱ
 νεκροὶ ἐν Χριστῷ, πρῶτοι ἐγερθήσονται ἀφθαρτοί. Ἔπειτα
 ἡμεῖς οἱ ζῶντες, οἱ περιλειπόμενοι, ἅμα σὺν αὐτοῖς ἀρπαγησόμε-
 θα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα, καὶ οὕτω πάν-
 15 τоте σὺν Κυρίῳ ἐσόμεθα».

Τούτων οὖν οὕτως ἐπηγγελμένων τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Κύ-
 ριον, τίς μόνω τῷ ρητῷ τῆς Γραφῆς προσηλώσας τὸν νοῦν, τὸν
 οὐρανὸν καὶ τὴν ἡτοιμασμένην ἀπὸ καταβολῆς κόσμου βασι-
 λείαν, καὶ τὴν τοῦ Κυρίου μυστικῶς ἀποκεκρυμμένην χαρὰν, καὶ
 20 τὴν διηνεκῆ καὶ παντελῶς ἀδιάστατον σὺν Κυρίῳ τῶν ἀξίων
 μονὴν τε καὶ ἴδρυσιν, ταυτόν ποτ' ἂν τῇ γῆ φήσειε, λόγῳ κινού-
 μενος καὶ λόγου θεραπευτῆς εἶναι ποθῶν; Ἀλλὰ νῦν γῆν φά-
 σκειν, οἶμαι, τὴν παγίαν καὶ παντελῶς ἀμετάθετον ἀπὸ τοῦ κα-
 λοῦ τῆς τῶν πραέων ἀτρεψίας ἕξιν καὶ δύναμιν, ὡς αἰεὶ σὺν
 25 Κυρίῳ ὑπάρχουσαν, καὶ χαρὰν ἀνέκλειπτον ἔχουσαν, καὶ βασι-
 λείας ἀνέκαθεν ἡτοιμασμένης ἐπειλημμένην, καὶ τῆς ἐν οὐρανῷ
 στάσεώς τε καὶ τάξεως ἠξιωμένην, οἷα δὴ γῆν τινα μέσσην τοῦ
 παντὸς θέσιν ἀπολαβοῦσαν τῆς ἀρετῆς τὸν λόγον, καθ' ὃν μέσος
 εὐφημίας καὶ δυσφημίας ὑπάρχων ὁ πρῶτος, ἀπαθὴς διαμένει,
 30 μῆτε ταῖς εὐφημίαις φυσώμενος [ἐπαιρόμενος ἢ κενοδοξῶν],

λόγους μου;»¹⁵, ὥστε νὰ εἶναι φανερό ἀπὸ αὐτό, ὅτι ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα ἀνήκει στοὺς ταπεινοὺς καὶ πρᾶους. Γιατὶ λέγει· «Μακάριοι οἱ πραεῖς, γιατί αὐτοὶ θὰ κληρονομήσουν τὴ γῆ»¹⁶. Ὁ Θεὸς δὲν ὑποσχέθηκε σ' αὐτοὺς ποὺ τὸν ἀγαποῦν ὡς κληρονομία αὐτῆ τῆ γῆ ποὺ ἔλαβε κατὰ φύση τὴν κεντρικὴ θέση στὸ σύμπαν, ἐφόσον εἶναι ἀληθινὸ αὐτὸ ποὺ λέει· «Γιατί, ὅταν ἀναστηθοῦν ἀπὸ τοὺς νεκροὺς οὔτε νυμφεύονται οὔτε παντρεύονται, ἀλλὰ ζοῦν στὸν οὐρανὸ σὰν ἀγγελοι τοῦ Θεοῦ»¹⁷, καὶ «Ἐλᾶτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατέρα μου, κληρονομήστε τὴν ἐτοιμασμένη γιὰ σᾶς βασιλεία ἀπὸ καταβολῆς κόσμου»¹⁸. Καὶ σ' ἄλλο πάλι σημεῖο στὸν δοῦλο ποὺ ἐργάστηκε φιλότιμα λέγει· «Ἐλα μέσα στὴ χαρὰ τοῦ Κυρίου σου»¹⁹. Κι ἔπειτα ἀπὸ αὐτὸν λέγει ὁ θεῖος Ἀπόστολος· «Θὰ σαλπῖσει καὶ οἱ νεκροὶ θὰ σηκωθοῦν στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ πρῶτοι ἄφθαρτοι. Ἐπειτα ἐμεῖς οἱ ζωντανοί, ποὺ ἀπομένομε, μαζὶ μ' αὐτοὺς ταυτῶχρονα θ' ἀναρπασθοῦμε μέσα στὰ σύννεφα, γιὰ νὰ προῦπαντήσομε τὸν Κύριο στὸν ἀέρα, καὶ ἔτσι πάντοτε θὰ εἴμαστε μαζὶ μὲ τὸν Κύριο»²⁰.

Ἐχοντας δοθεῖ αὐτὲς οἱ ὑποσχέσεις σὲ ὅσους ἀγαποῦν τὸν Κύριο, ποιός, ποὺ διέπεται ἀπὸ τὸ λόγο καὶ ποθεῖ νὰ εἶναι θεραπευτὴς τοῦ Λόγου, προσηλώνοντας τὸ νοῦ του στὸ λόγο μόνο τῆς Γραφῆς, θὰ μπορούσε νὰ πεῖ, ὅτι ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ ἐτοιμασμένη ἀπὸ τὴν θεμελίωση τοῦ κόσμου βασιλεία καὶ ἡ μυστικὴ ἀπόκρυφη χαρὰ τοῦ Κυρίου καὶ ἡ διαρκὴς καὶ τελείως ἀδιάσπαστη παραμονὴ κι ἐγκατάσταση τῶν ἀξίων μαζὶ μὲ τὸν Κύριο εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὴ δική μας γῆ; Ἀλλὰ τώρα γῆ λέγει, νομίζω, τὴ σταθερὴ καὶ τελείως ἀμετακίνητη ἔξω καὶ δύναμη τῆς ἀτρεψίας τῶν πρᾶων ἀπὸ τὸ καλὸ, ἐπειδὴ αὐτὴ ὑπάρχει πάντοτε μαζὶ μὲ τὸν Κύριο, κυριαρχεῖ σ' αὐτὴ χαρὰ ποὺ δὲν σταματᾷ, ἔχει καταλάβει τὴ βασιλεία τὴν ἐτοιμασμένη ἀνέκαθεν, κι ἔχει ἀξιωθεί τὴ στάση καὶ τὴ θέση στὸν οὐρανὸ, σὰν ἀκριβῶς κάποια γῆ στὸ σύμπαν ποὺ ἔλαβε κεντρικὴ θέση, δηλαδὴ τὸ λόγο τῆς ἀρετῆς. Ὦντας ἐκεῖ ὁ πρᾶος ἀνάμεσα στὸν ἔπαινο καὶ στὴ δυσφημία²¹, παραμένει ἀπαθής,

15. Ἦσ. 66, 2. 16. Ματθ. 5, 4. 17. Ματθ. 22, 30. 18. Ματθ. 25, 34.

19. Ὁπ. π. 21. 20. Α' Κορ. 15, 52. Α' Θεσ. 4, 15. 16. 21. Β' Κορ. 6, 8.

μήτε ταῖς δυσφημίαις στυγνούμενος [λυπούμενος]. Ὡν γὰρ ὁ λόγος ὑπάρχει κατὰ φύσιν ἐλεύθερος, ἀποστήσας τὴν ἔφεσιν, τούτων διοχλούντων ταῖς προσβολαῖς οὐκ αἰσθάνεται, καταπαύσας ἑαυτὸν τῆς περὶ ταῦτα ζάλης (2), καὶ πρὸς τὴν θεῖαν καὶ ἄπρακτον ἐλευθερίαν ὄλην τῆς ψυχῆς μεθορμήσας τὴν δύνμιν, ἧς τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς ὁ Κύριος μεταδοῦναι ποθῶν, «Ἄρατε», φησί, «τὸν ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς, καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρῶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν», «ἀνάπαυσιν» λέγων τὸ τῆς θείας βασιλείας κράτος, ὡς 10 πάσης ἀπηλλαγμένην δουλείας τοῖς ἀξίοις ἐμποιοῦν δεσποτείαν.

Εἰ δὲ τοῖς ταπεινοῖς καὶ πρῶοις τὸ ἀκαθαίρετον τῆς ἀκηράτου βασιλείας δίδεται κράτος, τίς οὕτως ἀνέραστος καὶ πάντη τῶν θεῶν ἀνόρεκτος ἀγαθῶν, ὡς μὴ κατ' ἄκρον ἐφίεσθαι ταπεινώσεως καὶ πρῶότητος, ἵνα γένηται τῆς θείας χαρακτήρ βασιλείας, ὡς ἐφικτόν ἐστιν ἀνθρώπῳ, φέρων ἐν ἑαυτῷ τοῦ φύσει 15 κατ' οὐσίαν ὡς ἀληθῶς μεγάλου βασιλέως Χριστοῦ, κατὰ τὴν χάριν ἀπαράλλακτον τὴν ἐν πνεύματι μόρφωσιν, ἐν ἧ, φησὶν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, «οὐκ ἔστιν ἄρρεν καὶ θῆλυ», τουτέστι θυμὸς καὶ ἐπιθυμία, ὁ μὲν τυραννικῶς ἐκφέρων τὸν λογισμὸν καὶ τοῦ νόμου τῆς φύσεως ἔξω ποιούμενος τὴν διάνοιαν, ἡ δέ, τῆς μιᾶς 20 καὶ μόνης ἐφετῆς τε καὶ ἀπαθοῦς αἰτίας καὶ φύσεως ποιουμένη τὰ μετ' αὐτὴν ἐρασμιώτερα, καὶ διὰ τοῦτο τὴν σάρκα προτιμότεραν τιθεμένη τοῦ πνεύματος, καὶ τῆς νοουμένων δόξης τε καὶ λαμπρότητος ἐπιτερπεστέραν ἐργαζομένη τὴν τῶν φαινομένων 25 ἀπόλαυσιν, τῷ κατ' αἰσθησιν λείψ τῆς ἡδονῆς ἀπείργουσα τὸν νοῦν τῆς θείας καὶ συγγενοῦς τῶν νοητῶν ἀντιλήψεως, ἀλλ' ἡ λόγος μονώτατος καὶ αὐτῆς εἰς ἄκρον τῆς ἀπαθοῦς μὲν, φυσικῆς δὲ ὁμῶς τοῦ σώματος δι' ἀρετῆς περιουσίαν γυμνούμενος στοργῆς καὶ διαθέσεως, νικῶντος τελείως τὴν φύσιν τοῦ πνεύματος 30 καὶ τῆς ἠθικῆς πείθοντος σχολάσαι φιλοσοφίας, ἡνίκα συγγίνε-

χωρίς οὔτε ἀπὸ τοὺς ὕμνους νὰ ἐπαίρεται οὔτε ἀπὸ τις κατηγορίες νὰ σκυθρωπάζει. Αὐτῶν δηλαδή τῶν ὁποίων ὁ λόγος εἶναι κατὰ φύση ἐλεύθερος, ἀπομακρύνοντας τὴν ἐπιθυμία τους, ὅταν αὐτὰ τὸν ἐνοχλοῦν ἐπιτιθέμενα ἐναντίον του δὲν τὸ αἰσθάνεται, γιατί ἔχει ἀπαλλάξει τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὴ ζάλη ποὺ προκαλοῦν, ἀλλάζοντας καὶ κατευθύνοντας ὅλη τὴ δύναμη τῆς ψυχῆς πρὸς τὴ θεία καὶ ἀπράγμονα ἐλευθερία. Αὐτὴν ποθώντας ὁ Κύριος νὰ μεταδώσει στοὺς μαθητές του λέγει· «Σηκῶστε καὶ τοποθετήστε στὸν ὦμο σας τὸ ζυγὸ μου, καὶ μάθετε ἀπὸ ἐμένα ὅτι εἶμαι πρᾶος καὶ ταπεινὸς στὴν καρδιά, καὶ θὰ βροῦν οἱ ψυχές σας ἀνάπαυση»²². Λέγοντας ἀνάπαυση, ἐννοεῖ τὸ κράτος τῆς θείας βασιλείας, ἐπειδὴ παρέχει στοὺς ἄξιους ἐξουσία ἀπαλλαγμένη ἀπὸ κάθε δουλεία.

Ἄν λοιπὸν στοὺς ταπεινοὺς καὶ πρᾶους παραχωρεῖται τὸ ἀκατάλυτο κράτος τῆς ἀθάνατης βασιλείας, ποιὸς εἶναι τόσο γυμνὸς ἀπὸ ἔρωτα καὶ δίχως πόθο γιὰ τὰ θεῖα ἀγαθὰ, ὥστε νὰ μὴ ἐπιθυμεῖ ἀπέραντα ταπείνωση καὶ πραῖτητα, γιὰ νὰ γίνῃ ἡ ἀποτύπωση τῆς θείας βασιλείας, ὅσο εἶναι δυνατὸ στὸν ἄνθρωπο, ἔχοντας μέσα του τοῦ ἀληθινὰ ἀπὸ τὴ φύση του κατὰ τὴν οὐσία μεγάλου βασιλιᾶ Χριστοῦ κατὰ χάρη ἀπαράλλαχτη τὴ διαμόρφωσή του κατὰ τὸ Πνεῦμα; Σ' αὐτὴν, λέγει ὁ θεῖος Ἀπόστολος, «δὲν ὑπάρχει ἄνδρας καὶ γυναῖκα»²³, δηλαδή θυμὸς καὶ ἐπιθυμία. Ὁ θυμὸς ἀπωθεῖ αὐταρχικὰ τὸ λογισμὸ καὶ διώχνει τὴ σκέψη ἔξω ἀπὸ τὸ νόμο τῆς φύσης, ἐνῶ ἡ ἐπιθυμία κάνει ἀπὸ τὴ μὰ καὶ μόνη ἐπιθυμητὴ καὶ ἀπαθὴ αἰτία καὶ φύση πιὸ ἐπιθυμητὰ τὰ ἔπειτα ἀπὸ αὐτὴν, καὶ γι' αὐτὸ θεωρεῖ τὴ σάρκα προτιμότερη ἀπὸ τὸ πνεῦμα, καὶ ἀπὸ τὴ δόξα καὶ τὴ λαμπρότητα τῶν νοητῶν κάνοντας πιὸ εὐχάριστη τὴν ἀπόλαυση τῶν ὄρατῶν, ἐμποδίζοντας τὸ νοῦ ἀπὸ τὴ θεία καὶ συγγενῆ ἀντίληψη τῶν νοητῶν μὲ τὴν κατ' αἴσθησι ἀπαλότητα τῆς ἡδονῆς. Ἀντίθετα ὑπάρχει μόνον ὁ λόγος ὁ καταμόναχος, ποὺ ἀπὸ περίσσεια ἀρετῆς εἶναι γυμνὸς καὶ ἀπὸ αὐτὴν ἀκόμα ὀλοτελα τὴν ἀπαθὴ βέβαια, ἀλλὰ φυσικὴ στοργὴ καὶ διάθεση τοῦ σώματος, ποὺ νικάει τελείως τὴ φύση, πείθοντας τὸ νοῦ νὰ σχολά-

22. Ματθ. 11, 29.

23. Γαλ. 3, 28.

σθαι δέοι τῷ ὑπερουσίῳ λόγῳ δι' ἀπλῆς καὶ ἀμερουῶς θεωρίας τὸν νοῦν, κἄν συντελεῖν αὐτῷ πέφυκεν εἰς ραδίαν τῶν χρονικῶς ρεόντων τομὴν καὶ διάβασιν, ὧν διαβαθέντων, οὐκ εὖλογον ἐπιβαρεῖσθαι καθάπερ μηλωτῇ τῷ κατ' ἤθος τρόπῳ, τὸν ἀποφαν-
5 θέντα τοῖς αἰσθητοῖς ἀκατάσχετον;

Καὶ δηλοῖ τοῦτο σαφῶς Ἡλίας ὁ μέγας, δι' ὧν ἔπραττε τυ-
πικῶς τοῦτο παραδεικνὺς τὸ μυστήριον, τὴν μὲν μηλωτὴν, φημί
δὲ τῆς σαρκὸς τὴν νέκρωσιν, ἐν ἧ τὸ μεγαλοπρεπὲς πέπηγε τῆς
ἠθικῆς κοσμιότητος, κατὰ τὴν ἀρπαγὴν Ἐλισσαίῳ διδούς εἰς
10 συμμαχίαν τοῦ πνεύματος κατὰ πάσης ἀντικειμένης δυνάμεως
καὶ πληγὴν τῆς ἀστάτου καὶ ρεούσης φύσεως, ἧς τύπος ὑπῆρχεν
ὁ Ἰορδάνης, πρὸς τὸ μὴ σχεθῆναι τὸν μαθητὴν τῆς πρὸς τὴν
ἀγίαν γῆν διαβάσεως, τῷ θολερῷ τε καὶ ὀλισθηρῷ περικλυ-
σθέντα τῆς τῶν ὑλικῶν προσπαθείας, αὐτὸς δὲ χωρῶν πρὸς τὸν
15 Θεὸν ἀνετος, οὐδενὶ τῶν ὄντων παντελῶς κατὰ τὴν σχέσιν κρα-
τούμενος, ἀπλοῦς τε τὴν ἔφεσιν καὶ τὴν γνώμην ἀσύνθετος, πρὸς
τὸν ἀπλοῦν τῇ φύσει διὰ τῶν ἀλληλούχων γενικῶν ἀρετῶν,
γνωστικῶς ἀλλήλαις συνηρημένων, ὡς ἵππων πυρίνων τὴν ἐν-
δημίαν ποιούμενος. Ἔγνω γὰρ ὅτι δεῖ τῷ Χριστοῦ μαθητῇ [τὸν
20 Χριστοῦ μαθητὴν] ἀπογενέσθαι τὰς ἀνίσους διαθέσεις (3), ὧν ἡ
διαφορότης ἐλέγχει τὴν ἀλλοτριώσιν, εἴπερ διάχυσιν μὲν τοῦ
περὶ καρδίαν αἵματος τὸ κατ' ἐπιθυμίαν πάθος, αἵματος δὲ ζέσιν
κινούμενον σαφῶς τὸ θυμικὸν ἀπεργάζεται, καὶ φθάσας οἷα δὴ
ζῶν ἐν Χριστῷ καὶ κινούμενος καὶ ὦν, ἑαυτοῦ τὴν τῶν ἀνίσων
25 ἀλλόκοτον [καὶ ἀλλοκότων] ἀπέθετο γένεσιν, μὴ φέρων ἐν
ἑαυτῷ, καθάπερ ἄρρεν καὶ θῆλυ, τὰς ἐναντίας, ὡς ἔφην, τούτων
τῶν παθῶν διαθέσεις, ἵνα μὴ δουλωθῇ τούτοις ὁ λόγος, ταῖς αὐ-
τῶν ἀστάτοις μεταβολαῖς ἀλλοιούμενος, ὧ φυσικῶς τὸ τῆς θείας
εἰκόνοσ ἐγκέκραται σέβας, πείθον τὴν ψυχὴν μεταπλασθῆναι

σει ἀπὸ τῆ σκέψη καὶ ἀπὸ τὴν ἠθικὴ φιλοσοφία, ὅταν πρέπει νὰ συνδεθεῖ μὲ τὸν ὑπερούσιο Λόγο μὲ ἀπλῆ κι ἀσύνθετη θεωρία, ἔστω κι ἂν ἔχει στὴ φύση του νὰ συντελεῖ στὴν εὐκόλη διακοπὴ καὶ διάβαση ὅσων ρέουν μέσα στὸ χρόνο, καὶ πού ὅταν αὐτὰ διαβαθοῦν δὲν εἶναι εὐλόγο νὰ ἐπιβαρύνεται, σὰν μὲ μηλωτῆ, στὸν τρόπο καὶ τῆ συμπεριφορὰ αὐτὸς πού ἀποδείχθηκε ἀσύλληπτος ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ.

Καὶ τὸ φανερῶνει αὐτὸ μὲ σαφήνεια ὁ μέγας Ἡλίας²⁴, ὑποδηλώνοντας τοῦτο τὸ μυστήριον μὲ παράδειγμα τὰ ὅσα ἔπραττε τῆ μηλωτῆ, ἐννοῶ τὴ νέκρωση τῆς σάρκα, στὴν ὁποία εἶχε στερεωθεῖ ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς ἠθικῆς κοσμιότητος, κατὰ τὴν ἀρπαγὴ του τῆ δίνει στὸν Ἐλισσαῖο, γιὰ νὰ ἔχει σύμμαχο τὸ πνεῦμα ἐναντίον κάθε ἀντίπαλης δυνάμει καὶ νὰ δίνει χτυπήματα στὴν ἄστατη καὶ ρέουσα φύση, τῆς ὁποίας τύπος ἦταν ὁ Ἰορδάνης, γιὰ νὰ μὴν κρατηθεῖ ὁ μαθητῆς, κατὰ τὴ διάβασή του στὴν ἅγια γῆ, κατακλυσμένος ἀπὸ τὴ θολερότητα καὶ ὀλισθηρότητα τῆς προσκόλλησης στὰ ὑλικά. Ἐνῶ ὁ ἴδιος προχωρῶντας πρὸς τὸν Θεὸ ἐλεύθερος, χωρὶς νὰ κατέχεται καὶ νὰ κρατιέται ἀπὸ κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα, ἀπλὸς στὴν ἐπιθυμία καὶ δίχως πολὺπλοκὴ γνώμη, ἔσπευδε νὰ ἐγκατασταθεῖ πρὸς Ἐκεῖνον πού εἶναι ἀπλὸς στὴ φύση, μὲ τὴν ἀλληλυχία τῶν γενικῶν ἀρετῶν, πού εἶναι δεμένες γνωστικὰ μεταξὺ τους σὰν πύρινα ἄλογα. Γιατὶ ἔμαθε ὅτι πρέπει ὁ μαθητῆς τοῦ Χριστοῦ ν' ἀποβάλλει τὶς ἄνισες διαθέσεις, ἢ διαφορὰ τῶν ὁποίων φανερῶνει τὴν ἀποξένωσή τους, ἐφόσον βέβαια τὸ πάθος τῆς ἐπιθυμίας προκαλεῖ σαφῶς διάχυση τοῦ γύρω ἀπὸ τὴν καρδιά αἵματος, ἐνῶ ὁ θυμὸς πού ξεσπᾷ προκαλεῖ βρασμὸ αἵματος. Κι ἀφοῦ ἔφτασε σὰν κάποιος πού ζεῖ καὶ κινεῖται καὶ ὑπάρχει μέσα στὸν Χριστὸ²⁵, ἀπέβαλε ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του τὴν ἀλλόκοτη γένεση τῶν ἄνισων, μὴ φέροντας μέσα του σὰν ἀρσενικὸ καὶ θηλυκὸ τὶς ἀντίθετες, ὅπως εἶπα, διαθέσεις αὐτῶν τῶν παθῶν, γιὰ νὰ μὴν ὑποδουλωθεῖ σ' αὐτὲς τὸ λογικὸ ἀλλάζοντας μὲ τὶς ἀκατάστατες μεταβολές τους, μέσα στὸ ὁποῖο ἔχει ἀναμιχθεῖ τὸ σέβας τῆς θείας εἰκό-

24. Δ' Βασ. 2, 11.

25. Πράξ. 17, 28.

κατὰ τὴν γνώμην πρὸς τὴν θεϊάν ὁμοίωσιν καὶ γενέσθαι τῆς συν-
 υφισταμένης οὐσιωδῶς τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τῶν ὄλων μεγάλης
 βασιλείας, ὡς Πνεύματος ἀγίου παμφαῆς οἰκητήριον, ὅλην δεχό-
 μενον, εἰ θέμις εἶπεῖν, τῆς θείας φύσεως, κατὰ τὸ δυνατόν, τὴν
 5 ἐξουσίαν τῆς γνώσεως, καθ' ἣν ἢ θέλων Χριστὸς γεννᾶται μυ-
 στικῶς, διὰ τῶν σωζομένων σαρκούμενος, καὶ μητέρα παρθέ-
 των ἀπεργαζόμενος τὴν γεννῶσαν ψυχὴν, οὐκ ἔχουσαν, ἵνα συν-
 ελὼν εἴπω, κατὰ τὴν σχέσιν, ὡσπερ ἄρρεν καὶ θῆλυ, τὰ γνωρί-
 σματα τῆς ὑπὸ φθορὰν καὶ γένεσιν φύσεως.

10 Ξενιζέσθω δὲ μηδεὶς τὴν φθορὰν τῆς γενέσεως ἀκούων
 προταπτομένην. Ἀπαθῶς γὰρ σὺν ὀρθῷ λόγῳ τὴν τῶν γινομέ-
 νων καὶ ἀπογινομένων φύσιν διασκοπήσας, εὐρήσει σαφῶς ἐκ
 φθορᾶς καὶ εἰς φθορὰν τὴν γένεσιν ἀρχομένην καὶ λήγουσαν, ἧς
 τὰ σημαντικὰ πάθη, καθάπερ ἔφην, οὐκ ἔχει Χριστός, ἡγουν ὁ
 15 τοῦ Χριστοῦ τε καὶ κατὰ Χριστὸν βίος τε καὶ λόγος, εἶπερ ὁ λέ-
 γων ἐστὶν ἀληθής, «Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὐκ ἔστιν ἄρρεν καὶ
 θῆλυ», τὰ σημεῖα δηλαδὴ καὶ τὰ πάθη δηλῶν τῆς ὑπὸ φθορὰν
 καὶ γένεσιν φύσεως, ἀλλ' ἢ μόνον θεοειδῆς λόγος γνώσει θεῖα
 πεποιωμένος, καὶ γνώμης μοναδικῆ κίνησις, μόνην αἰρουμένη
 20 τὴν ἀρετὴν.

«Οὐτε Ἕλληνας καὶ Ἰουδαῖος», δι' ὧν τῆς περὶ Θεοῦ δόξης ὁ
 διάφορος σημαίνεται λόγος, ἢ, τό γε μᾶλλον ἀληθέστερον εἶπεῖν,
 ἀντικείμενος. Ὁ μὲν (ἑλληνικὸς λόγος] ἀφρόνως εἰσηγούμενος
 πολυαρχίαν καὶ τὴν μίαν ἀρχὴν ἀντικειμέναις ἐνεργείαις τε καὶ
 25 δυνάμεσι καταμερίζων, καὶ πλαττόμενος σέβας πολύθεον, τῷ τε
 πλήθει τῶν προσκυνουμένων στασιαζόμενον, καὶ τῷ διαφόρῳ

νας, τὸ ὁποῖο πείθει τὴν ψυχὴ νὰ μεταπλαστεῖ κατὰ τὴ γνώμη γιὰ τὴν ὁμοίωση μὲ τὸν Θεὸ καὶ νὰ γίνεи τῆς μεγάλης βασιλείας, ποὺ συνυπάρχει οὐσιωδῶς μὲ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα τῶν ὄλων, σὰν ὄλοφωνο κατοικητήριο τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ποὺ δέχεται, ἂν ἐπιτρέπεται νὰ τὸ πῶ, κατὰ τὸ δυνατὸ τῆς θείας φύσης ὅλη τὴν ἐξουσία γιὰ τὴ γνώση, κατὰ τὴν ὁποία συμβαίνει ν' ἀφανίζεται ἡ γένεση τῶν χειρότερων καὶ νὰ ἐγκαθίσταται ἡ γένεση τῶν καλύτερων, ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ φυλάει ἴδια μὲ τὸν Θεὸ ἀπαραβίαστη μέσα της κατὰ τὴ χάρι τῆς κλήσης τὴν ὑπαρξὴ τῶν ἀγαθῶν ποὺ τῆς δωρήθηκαν. Κατ' αὐτὴν πάντοτε ὁ Χριστὸς θέλοντας γεννιέται μυστικῶς, παίρνοντας σάρκα μέσω αὐτῶν ποὺ σώζονται καὶ κάνοντας μητέρα παρθένο τὴν ψυχὴ ποὺ γεννᾶ, ἀφοῦ δὲν ἔχει, γιὰ νὰ μιλήσω μὲ συντομία, κατὰ τὴ σύναψη σχέση, ὅπως ἀρσενικὸ καὶ θηλυκὸ, τὰ γνωρίσματα τῆς φύσης ποὺ φθείρεται καὶ γίνεται.

Καὶ κανένας ἄς μὴν παραξενεύεται βλέποντας νὰ προτάσσεται ἀπὸ τὴ γένεση ἡ φθορά. Γιατί, ἂν ἐξετάσει μὲ ἀπάθεια καὶ ὀρθὸ λόγο τὴ φύση ὄλων ὄσων γίνονται καὶ καταστρέφονται, θὰ βρεῖ ὀλοκάθαρα ὅτι ἡ γένεση ἀρχίζει ἀπὸ τὴ φθορὰ καὶ καταλήγει στὴ φθορὰ, τῆς ὁποίας τὰ πάθη ποὺ τὴ σημαδεύουν, ὅπως εἶπα, λείπουν ἀπὸ τὸν Χριστό, δηλαδή ὁ τοῦ Χριστοῦ καὶ σύμφωνα μὲ τὸν Χριστὸ βίος καὶ λόγος, ἀφοῦ ἀληθεύει αὐτὸς ποὺ λέγει· «Στὸν Ἰησοῦ Χριστὸ δὲν ὑπάρχει ἀνδρας καὶ γυναίκα»²⁶, δηλώνοντας δηλαδή τὰ σημεῖα καὶ τὰ πάθη τῆς φύσης ποὺ διατελεῖ κάτω ἀπὸ τὴ φθορὰ καὶ τὴ γένεση, παρὰ μόνον λόγος θεῖος ἐμποτισμένος μὲ τὴ θεία γνώση, καὶ μοναδικὴ κίνηση τῆς γνώμης, ποὺ προτιμᾷ μόνον τὴν ἀρετὴ.

«Οὔτε Ἕλληνας καὶ Ἰουδαῖος», μὲ τοὺς ὁποίους δηλώνεται ὁ διάφορος λόγος γιὰ τὴν ἀντίληψη περὶ Θεοῦ, ἢ, γιὰ νὰ ποῦμε τὸ ἀληθινότερο, ὁ ἀντίθετος. Ὁ ἑλληνικὸς (λόγος) εἰσάγει πολυαρχία καὶ καταμερίζει τὴ μία ἀρχὴ μὲ ἀντικείμενες ἐνέργειες καὶ δυνάμεις, δημιουργώντας μιὰ πλαστὴ πολύθετη θρησκεία, ποὺ εἶναι σὲ διάσταση ἐξαιτίας τοῦ πλήθους τῶν θεῶν καὶ ποὺ περιγελάται

τῆς προσκυνήσεως τρόπον γελώμενον. Ὁ δὲ (ἰουδαϊκὸς λόγος),
 μίαν μὲν, στενήν δὲ καὶ ἀτελῆ καὶ σχεδὸν ἀνυπόστατον, ὡς λό-
 γου καὶ ζωῆς ἔρημον, πρὸς Ἴσον κακὸν τῷ προτέρῳ λόγῳ διὰ
 τῶν ἐναντίων ἐκπίπτων, τὴν ἀθεΐαν, ἐνὶ περιγράφῳ προσώπῳ
 5 τὴν μίαν ἀρχὴν, καὶ ταύτην δίχα Λόγου καὶ Πνεύματος ὑφιστα-
 μένην, ἢ Λόγῳ καὶ Πνεύματι πεποιωμένην, μὴ συνορῶν, ὅτι τίς
 Θεός, τούτων ἡμοιρημένος, ἢ πῶς Θεὸς μεθέξει παραπλησίως
 τοῖς ὑπὸ γένεσιν λογικοῖς, ὡς συμβεβηκότων τούτων μεμοιρα-
 μένος, ὧν ἐν Χριστῷ τὸ παράπαν, ὡς ἔφην (4), οὐδεὶς, ἀλλὰ μό-
 10 νος ἀληθοῦς εὐσεβείας λόγος καὶ πάγιος μυστικῆς θεολογίας θε-
 σμός, τὴν τε τοῦ προτέρου λόγου διαστολὴν τῆς θεότητος ἀπο-
 πεμπόμενος καὶ τὴν τοῦ δευτέρου μὴ παραδεχόμενος συστολὴν,
 ἵνα μὴ τῷ φυσικῷ πλήθει στασιαστικόν· Ἑλληνικὸν γὰρ ἢ τῷ
 καθ' ὑπόστασιν ἐνικῶ παθητόν· Ἰουδαϊκὸν γάρ, ὡς Λόγου καὶ
 15 Πνεύματος ἐστερημένον, ἢ Λόγῳ καὶ Πνεύματι πεποιωμένον,
 ἀλλ' οὐκ ὄν νοῦς καὶ Λόγος καὶ Πνεῦμα τὸ θεῖον πρεσβεύεται,
 καὶ διδάσκων ἡμᾶς, τοὺς κλήσει χάριτος κατὰ πίστιν εἰσπεποιοη-
 μένους εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, μίαν εἰδέναί θεότητος φύσιν καὶ
 δύναμιν, ἡγουν, ἓνα Θεὸν ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι
 20 θεωρούμενον, οἷα δὴ μόνον ἀναίτιον νοῦν οὐσιωδῶς ὑφεστῶτα,
 μόνου κατ' οὐσίαν ὑφεστῶτος ἀνάρχου Λόγου γεννήτορα, καὶ
 μόνης διδίου ζωῆς οὐσιωδῶς ὑφεστῶσης, ὡς Πνεύματος ἀγίου
 πηγὴν, ἐν Μονάδι Τριάδι, καὶ ἐν Τριάδι Μονάδα, οὐκ ἄλλην ἐν
 ἄλλῃ· οὐ γὰρ ὡς ἐν οὐσίᾳ τῇ μονάδι συμβεβηκός ἐστιν ἢ Τριάς, ἢ
 25 τὸ ἔμπαλιν, ἐν Τριάδι Μονάς· ἄποιος γάρ.

Οὐδ' ὡς ἄλλην καὶ ἄλλην· οὐ γὰρ ἑτερότητι φύσεως τῆς
 Τριάδος ἢ Μονὰς διενήνοχεν ἀπλῆ τε καὶ μία φύσις τυγχάνουσα.
 Οὐδ' ὡς ἄλλην παρ' ἄλλην· οὐ γὰρ ὑφέσει δυνάμεως διακέκρται
 τῆς Μονάδος ἢ Τριάς ἢ τῆς Τριάδος ἢ Μονάς· ἢ ὡς κοινόν τε
 30 καὶ γενικὸν ἐπινοίᾳ μόνη θεωρητὸν τῶν ὑπ' αὐτὸ μερικῶν, πα-

λόγω τοῦ διαφόρου τρόπου προσκύνησης. Ὁ Ἰουδαϊκὸς πάλι εἰσηγεῖται τὴν θρησκεία ἑνὸς Θεοῦ, ἀλλὰ περιορισμένη καὶ ἀτελῆ καὶ σχεδὸν ἀνυπόστατη, ἐπειδὴ εἶναι ἄδεια ἀπὸ λόγο καὶ ζωῆ, ξεπέφτοντας μὲ τὰ ἀντίθετα σὲ ἴσο κακὸ μὲ τὴν προηγούμενη θρησκεία, τὴν ἀθεία, περιορίζοντας σ' ἓνα πρόσωπο τῆ μία ἀρχὴ καὶ μάλιστα πού ὑπάρχει χωρὶς τὸ Λόγο καὶ τὸ Πνεῦμα, ἢ πού δὲν εἶναι ἐμποτισμένη μὲ Λόγο καὶ Πνεῦμα, μὴ ἀντιλαμβανόμενος ποιὸς Θεὸς εἶναι ἄμοιρος ἀπὸ αὐτὰ, ἢ πῶς ὁ Θεὸς θὰ γίνεи μέτοχος παραπλήσια μὲ τὰ λογικὰ πού ὑπακούουν στὸ νόμο τῆς γένεσης, καὶ δεχόμενός τα ὡς συμβεβηκότητα. Ἀπὸ αὐτοὺς πού πιστεύουν στὸν Χριστὸ, ὅπως εἶπα, δὲν θὰ βρεθεῖ κανένας, ἀλλὰ θὰ βρεθεῖ μόνον λόγος ἀληθινῆς εὐσέβειας καὶ θεσμὸς πάγιος μυστικῆς θεολογίας, πού καὶ ἀπορίπτει τὴ διαστολὴ τῆς θεότητος στὴν πρώτη θρησκεία καὶ δὲν παραδέχεται τὴ συστολὴ τῆς στὴ δεύτερη, γιὰ νὰ μὴν ὑπάρχει σύγκρουση μὲ τὸ φυσικὸ πλῆθος. Πρεσβεύεται δηλαδή τὸ θεῖο, καὶ ἑλληνικὸ ἢ παθητὸ στὴν ὑποστατικὴ μοναδικότητά του, καὶ ἰουδαϊκὸ ἐπειδὴ στερεῖται Λόγο καὶ Πνεῦμα ἢ ἔχει ἐμποτιστεῖ μὲ Λόγο καὶ Πνεῦμα, ἀλλὰ δὲν εἶναι νοῦς καὶ Λόγος καὶ Πνεῦμα. Καὶ μᾶς διδάσκει ἐμᾶς, πού υἱοθετηθήκαμε μὲ τὴν κλήση τῆς χάριτος γιὰ τὴν πίστη μας στὴν ἐπίγνωση τῆς ἀλήθειας, ν' ἀναγνωρίζομε μία φύση καὶ δύναμη τῆς θεότητος, δηλαδή ἓνα Θεὸ πού τὸν νοοῦμε ὡς Πατέρα, Υἱὸν καὶ ἅγιο Πνεῦμα, ἐπειδὴ ὑπάρχει κατ' οὐσίαν ὡς νοῦς χωρὶς ἀρχὴ καὶ αἰτία, Πατέρας τοῦ μόνου μὲ πραγματικὴ ὑπαρξὴ ἀναρχοῦ Λόγου, καὶ πηγὴ τῆς μόνης αἰδίας ζωῆς πού πραγματικὰ ὑπάρχει, τοῦ ἁγίου Πνεύματος, Τριάδα σὲ Μονάδα καὶ Μονάδα σὲ Τριάδα, ὄχι ὅμως τὴ μία μέσα στὴν ἄλλη· γιὰ τὴν ἢ Τριάδα δὲν εἶναι στὴ μονάδα συμβεβηκὸς ὅπως σὲ μὰ οὐσία, ἢ τὸ ἀντίθετο ἢ Μονάδα στὴν Τριάδα, γιὰ τὴν εἶναι δίχως ποιό.

Οὔτε εἶναι ἄλλη καὶ ἄλλη, σὰν δύο χωριστά. Γιὰ τὴν δὲν διαφέρει μὲ τὴν ἑτερότητα τῆς φύσης τῆς ἢ Μονάδα ἀπὸ τὴν Τριάδα, ἀφοῦ εἶναι ἀπλῆ καὶ μία φύση. Οὔτε σὰν παράλληλη σὲ μία ἄλλη, γιὰ τὴν ἢ Τριάδα δὲν διακρίνεται ἀπὸ τὴν μονάδα ἢ ἢ τὴν μονάδα ἀπὸ τὴν Τριάδα γιὰ τὴν λιγότερη δύναμή τῆς. Οὔτε παραλλάσσει ἢ

ρήλλακται τῆς Τριάδος ἢ Μονάς, οὐσία κυρίως ἀνθύπαρκτος οὐσα καὶ δύναμις ὄντως αὐτοσθενής. Οὐδ' ὡς ἄλλην παρ' ἄλλην, οὐ γὰρ ὑφέσει δυνάμεως διακέκρται τῆς Μονάδος ἢ Τριάς, ἢ τῆς Τριάδος ἢ Μονάς· ἢ ὡς κοινόν τι καὶ γενικὸν ἐπινοία μὴ θεωρητὸν τῶν ὑπ' αὐτὸ μερικῶν, παρήλλακται τῆς Τριάδος ἢ Μονάς οὐσία κυρίως ἀνθύπαρκτος οὐσα, καὶ δύναμις ὄντως αὐτοσθενής. Οὐδ' ὡς δι' ἄλλης ἄλλην· οὐ γὰρ μεσιτεύεται σχέσει τὸ ταυτὸν πάντη καὶ ἄσχετον (5), ὡς πρὸς αἴτιον αἰτιατόν. Οὐδ' ὡς ἐξ ἄλλης ἄλλην· οὐ γὰρ κατὰ παραγωγὴν ἐκ Μονάδος Τριάς, ἀγέννητος ὑπάρχουσα καὶ ἀτέκφαντος, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν ὡς ἀληθῶς Μονάδα καὶ Τριάδα, καὶ λεγομένην καὶ νοουμένην· τὸ μὲν τῶ κατ' οὐσίαν λόγῳ, τὸ δὲ τῶ καθ' ὕπαρξιν τρόπῳ, ὄλην Μονάδα τὴν αὐτὴν, μὴ μεμερισμένην ταῖς ὑποστάσεσι, καὶ ὄλην Τριάδα τὴν αὐτὴν, τῇ Μονάδι μὴ συγκεκχυμένην, ἵνα μὴ τῶ μερισμῶ τὸ πολύθεον, ἢ τῇ συγχύσει τὸ ἄθεον εἰσκομίζεται, ἅπερ φεύγων ὁ κατὰ Χριστὸν λαμπρύνεται λόγος. Λέγω δὲ Χριστοῦ λόγον, τὸν καινὸν κήρυγμα τῆς ἀληθείας, ἐν ᾧ «οὐκ ἔστιν ἄρρεν καὶ θῆλυ», φημι δὲ τὰ σημεῖα καὶ τὰ πάθη τῆς ὑπὸ φθορὰν καὶ γένεσιν φύσεως.

20 «Οὐχ Ἑλλήν καὶ Ἰουδαῖος», οἱ περὶ θεότητος ἀντικείμενοι λόγοι· «οὐ περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία», αἱ τοῦτοις δηλαδὴ κατάλληλοι λατρεῖαι, ἢ μὲν διὰ τὰ σύμβολα τοῦ νόμου τὴν φαινομένην κτίσιν κακίζουσα καὶ τὸν κτίστην ὡς κακῶν ποιητὴν διαβάλλουσα, ἢ δὲ διὰ τὰ πάθη ταύτην θεοποιούσα καὶ τῶ κτίστη ἐπανιστῶσα τὸ ποῖημα, καὶ πρὸς ἴσον κακὸν ἄμφω τὴν θείαν ὕβριν ἀλλήλαις συλλήγουσαι [συλλέγουσαι, συνάγουσαι]. «Οὐ βάρβαρος καὶ Σκύθης», τουτέστιν ἢ πρὸς ἑαυτὴν στασιαστικὴ τῆς μιᾶς ἀλληλοκτονίας παρὰ φύσιν τοῖς ἀνθρώποις εἰσεφθάρη νόμος. «Οὔτε δοῦλος καὶ ἐλεύθερος», ἢ τῆς αὐτῆς δηλονότι παρὰ 30 γνῶμην διαίρεσις φύσεως, ἀτιμον ποιουμένη τὸν κατὰ φύσιν ὁμότιμον, νόμον ἐπίκουρον ἔχουσα τὴν τυραννοῦσαν τὸ τῆς εἰκόνοσ ἀξίωμα, τῶν δεσποζόντων διάθεσιν.

Μονάδα ἀπὸ τὴν Τριάδα σὰν ἓνα κοινὸ καὶ γενικὸ τῶν μερικῶν ποῦ ὑπάγονται σ' αὐτὸ θεωρούμενο μόνον μὲ τὴ σκέψη, ἀφοῦ εἶναι πραγματικὰ ἀυθύπαρκτη οὐσία καὶ δύναμη πραγματικὰ αὐτοδύναμη. Οὔτε ὡς μία μέσω μιᾶς ἄλλης, γιατί δὲν μεσολαβεῖ σχέση ἀνάμεσα σ' αὐτὸ ποῦ εἶναι τελείως ταυτὸ καὶ στὸ ἄσχετο, ὅπως συμβαίνει μὲ τὸ αἰτιατὸ ὡς πρὸς τὸ αἷτιό του. Οὔτε ὡς μία ἄλλη προερχόμενη ἀπὸ ἄλλη, γιατί ἡ Τριάδα δὲν παράγεται ἀπὸ τὴ μονάδα, ἀφοῦ εἶναι ἀγέννητη καὶ αὐτοφανέρωτη, ἀλλ' εἶναι ἀληθινὰ ἡ αὐτὴ μονάδα καὶ Τριάδα καὶ λεγομένη καὶ νοούμενη· τὸ ἓνα ὡς πρὸς τὸ λόγον τῆς οὐσίας, καὶ τὸ ἄλλο ὡς πρὸς τὸν τρόπο τῆς ὑπαρξῆς. Ὁλόκληρη μονάδα ἢ ἴδια, ἀμέριστη σὲς ὑποστάσεις, καὶ ἢ ἴδια ὀλόκληρη Τριάδα, ποῦ δὲ συγγέεται στὴ μονάδα, γιὰ νὰ μὴν εἰσάγει τὴν πολυθεΐα μὲ τὸ μερισμὸ ἢ τὴν ἀθεΐα μὲ τὴ σύγχυση, τὰ ὅποια ἀποφεύγοντας ὁ λόγος γιὰ τὸν Χριστὸ λαμπρύνεται. Λόγον βέβαια τοῦ Χριστοῦ ὀνομάζω τὸ νέο κῆρυγμα τῆς ἀλήθειας, στὸ ὅποιο «δὲν ὑπάρχει ἄνδρας καὶ γυναῖκα»²⁷, καὶ ἐννοῶ τὰ σημεῖα καὶ τὰ πάθη τῆς φύσης ποῦ ὑπόκειται στὴ φθορὰ καὶ τὴ γένεση.

Ἐπίσης «δὲν ὑπάρχει Ἕλληνας καὶ Ἰουδαῖος»²⁸, οἱ ἀντίθετοι δηλαδὴ λόγοι περὶ θεότητος· «δὲν ὑπάρχει περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία»²⁹, οἱ λατρεῖες δηλαδὴ ποῦ ἀρμόζουν σ' αὐτούς. Ἡ μία ποῦ γιὰ τὰ σύμβολα τοῦ νόμου χαρακτηρίζει κακὴ τὴ φαινόμενη κτίση καὶ διαβάλλει τὸν κτίστη ὡς ποιητὴ τῶν κακῶν· ἡ ἄλλη ποῦ γιὰ τὰ πάθη τὴ θεοποιεῖ καὶ ἐξεγείρει τὸ διμιούργημα ἐναντίον τοῦ Δημιουργοῦ του, καταλήγοντας καὶ οἱ δύο μαζὶ στὸ ἴδιο κακό, τὴν προσβολὴ τοῦ Θεοῦ. «Δὲν ὑπάρχει βάρβαρος καὶ Σκύθης»³⁰, δηλαδὴ ἡ ἠθελημένη διάσταση τῆς μιᾶς φύσεως μὲ τὸν ἑαυτὸ τῆς, ποῦ προκάλεσε τὴ φθαρτικὴ εἴσοδο στοὺς ἀνθρώπους ὁ παρὰ φύσιν νόμος τῆς ἀλληλοκτονίας. «Οὔτε δοῦλος οὔτε ἐλεύθερος»³¹, ἡ παρὰ γνώμη δηλαδὴ διαίρεση τῆς ἴδιας φύσης, ποῦ ἀτιμάζει ἐκεῖνο ποῦ ἀπὸ τὴ φύσιν του εἶναι ἰσότιμο, ἔχοντας ὡς ἐπίκουρό τῆς τὴ διάθεση τῶν δεσποτῶν, ποῦ καταταυραννεῖ τὴν ἀξία τῆς θείας εἰκόνας.

27. Γαλ 3, 28.

30. Ὁπ. π.

28. Ὁπ. π. Κολ 3, 11.

31. Ὁπ. π.

29. Κολ 3, 11.

« Ἄλλα πάντα καὶ ἐν πᾶσι Χριστός », διὰ τῶν ὑπὲρ φύσιν καὶ νόμον, τὴν τῆς ἀνάρχου βασιλείας δημιουργῶν ἐν πνεύματι μὴ φωσιν, ἣν, ὡς ἀποδέδεικται, πέφυκε χαρακτηρίζειν καρδίας ταπεινώσεις καὶ πραότης, ὧν ἡ σύνοδος τέλειον τὸν κατὰ Χριστὸν
 5 κτιζόμενον ἀποδείκνυσιν ἄνθρωπον. Πᾶς γὰρ ταπεινόφρων, πάντως καὶ πρᾶος, καὶ πᾶς πρᾶος, πάντως καὶ ταπεινόφρων ταπεινόφρων μὲν ὡς γνοὺς ἑαυτὸν ἔχοντα τὸ εἶναι δεδανεισμένον, πρᾶος δὲ ὡς διαγνοὺς τῶν δοθεισῶν αὐτῷ κατὰ φύσιν δυνάμεων τὴν χρῆσιν, καὶ τῷ μὲν λόγῳ πρὸς ἀρετῆς γένεσιν τούτων
 10 τῶν διδοὺς τὴν ὑπηρεσίαν, τῆς αἰσθήσεως δὲ τελείως τὴν τούτων συστέλλων ἐνέργειαν. Καὶ διὰ τοῦτο κατὰ μὲν τὸν νοῦν πρὸς Θεὸν ἀεικίνητος ὢν, κατὰ δὲ τὴν αἴσθησιν οὐδὲ πάντων ὁμοῦ τῶν πρὸς σῶμα λυπηρῶν πείραν λαμβάνων παντελῶς κινούμενος, ἢ λύπης ἔχνος ἐντυπῶν τῇ ψυχῇ, πρὸς παραλλαγὴν τῆς ἐν
 15 αὐτῇ χαροποιῦ διαθέσεως· οὐ γὰρ ἡγεῖται στέρησιν ἡδονῆς ὑπάρχειν τὸ κατ' αἴσθησιν ἀλγεινόν. Ἡδονὴν γὰρ μίαν ἐπίσταται, τὴν τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν λόγον συμβίωσιν, ἣς ἡ στέρησις κόλασις ἐστὶν ἀτελεῦτητος, πάντας φυσικῶς περιγράφουσα τοὺς αἰῶνας, καὶ διὰ τοῦτο, τό τε σῶμα καὶ πάντα τὰ τοῦ σώματος ἀφείς, πρὸς
 20 τὴν θείαν φέρεται σύντονος συμβίωσιν, μίαν ζημίαν ἡγούμενος, κἂν πάντων δεσπόζη τῶν ἐπὶ γῆς, τὴν τῆς προσδοκωμένης κατὰ χάριν θεώσεως ἀποτυχίαν.

Ἄγνίσωμεν οὖν ἑαυτοὺς παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἵνα τὸ θεῖον ἀγιάσωμεν ὄνομα, ἀκκιζομένην τοῖς πά-
 25 θεσιν ἀπρεπῶς τὴν ἐπιθυμίαν κατασβέσαντες, καὶ λόγῳ ταῖς ἡδοναῖς ἀτάκτως ἐπιμαινόμενον τὸν θυμὸν καταδήσωμεν, ἵνα διὰ τῆς πραότητος παραγινομένην ὑποδεξώμεθα τὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς βασιλείαν, καὶ τὸν ἐφεξῆς λόγον τῆς προσευχῆς τοῖς προτέροις ἀρμόσωμεν, λέγοντες·

30 « Γεννηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς ».

Ὁ κατὰ μόνην τὴν λογικὴν δύναμιν, ἐπιθυμίας τε καὶ θυμοῦ

«Ἐάντιναι ὄλα καὶ μέσα σὲ ὄλα ὁ Χριστός»³², ὁ ὁποῖος μὲ ὄσα ξεπερνοῦν τὴ φύση καὶ τὸ νόμο ἐπιτελεῖ πνευματικὰ τὴ μόρφωση τῆς δίχως ἀρχὴ βασιλείας, ποὺ χαρακτηριστικό της εἶναι, ὅπως ἀποδείχθηκε, ἡ ταπείνωση καὶ ἡ πραότητα τῆς καρδιάς, ἡ συμπαρουσία τῶν ὁποίων ἀναδεικνύει τέλειο τὸν ἄνθρωπο ποὺ χτίζεται σύμφωνα μὲ τὸν Χριστό. Γιατὶ ὁ καθένας ποὺ ταπεινοφρονεῖ, εἶναι ὁπωσδήποτε καὶ πράος καὶ κάθε πράος εἶναι ὁπωσδήποτε καὶ ταπεινός· εἶναι ταπεινός, ἐπειδὴ γνωρίζει ὅτι ἔχει δανειστεῖ τὸ εἶναι του, καὶ πράος, ἐπειδὴ γνώρισε τὴ χρῆση τῶν δυνάμεων ποὺ παραχωρήθηκαν στὴ φύση του, καὶ ἀνέθεσε σ' αὐτὲς νὰ ὑπηρετοῦν τὸ λόγο γιὰ τὴν ἀσκηση τῆς ἀρετῆς, περιορίζοντας ὅμως σ' αὐτὲς τελείως τὴν ἐνέργεια τῆς αἴσθησης. Καὶ γι' αὐτὸ μὲ τὸ νοῦ κινεῖται ἀδιάκοπα πρὸς τὸν Θεό, ἐνῶ μὲ τὴν αἴσθησι δὲν κινεῖται καθόλου, ἀλλὰ κι ἂν ἀκόμα δοκιμάσει ὄλα μαζί τὰ ὀδυνηρὰ γιὰ τὸ σῶμα, δὲν ἀφήνει νὰ χαραχθεῖ ἴχνος λύπης στὴν ψυχὴ του, ὥστε ν' ἀλλάξει ἡ χαρούμενη διάθεσή της. Γιατὶ δὲν θεωρεῖ ὅτι εἶναι στέρηση ἡδονῆς ὁ πόνος τῶν αἰσθήσεων. Καθόσον μιὰ ἡδονὴ μόνο γνωρίζει, τὴ συμβίωση τῆς ψυχῆς μὲ τὸ λόγο, ἡ στέρηση τῆς ὁποίας εἶναι ἀτέλειωτη τιμωρία, περικλείοντας ὄλους τοὺς αἰῶνες. Καὶ γι' αὐτὸ, ἀφήνοντας καὶ τὸ σῶμα καὶ ὄλα τὰ σωματικά, βαδίζει μὲ ὄλες του τίς δυνάμεις πρὸς τὴ θεία συμβίωση, θεωρώντας μία ζημία, κι ἂν ἀκόμη εἶναι κύριος ὄλης τῆς γῆς, τὸ νὰ ἀποτύχει στὴν κατὰ χάρη θέωση ποὺ προσδοκᾷ.

Ἐξ ἀγνίσουμε λοιπὸν τὸν ἑαυτὸ μας ἀπὸ κάθε μολυσμὸ σαρκικό καὶ πνευματικό³³, γιὰ νὰ ἀγιάσουμε τὸ θεῖο ὄνομα, κατασθίνοντας τὴν ἐπιθυμία ποὺ φιλαρέσκειται μὲ τὰ πάθη ἀπρεπῶς, κι ἂς καταδεσμεύουμε στὸ λόγο τὸ θυμὸ ποὺ φρενιάζει ἄτακτα στίς ἡδονές, γιὰ νὰ ὑποδεχθοῦμε τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα ποὺ περνᾷ μέσα ἀπὸ τὴν πραότητα. Καὶ τὸ λόγο τῆς προσευχῆς ποὺ ἀκολουθεῖ ἂς τὸν συνδέσουμε μὲ τὰ προηγούμενα λέγοντας.

«Ἐάν γίνει τὸ θέλημά σου, ὅπως στὸν οὐρανὸ, ἔτσι καὶ πάνω στὴ γῆ».

Ἐποῖος μὲ μόνη τὴ λογικὴ δύναμη, χωρισμένη ἀπὸ ἐπιθυμία

32. Κολ 3, 11.

33. Β' Κορ. 7, 1.

κεχωρισμένην μυστικῶς προσάγων τῷ Θεῷ τὴν λατρείαν, οὗτος ἐπὶ γῆς, ὡς ἐν οὐρανῷ τῶν ἀγγέλων αἱ τάξεις, τὸ θεῖον πεπλήρωκε θέλημα, διὰ πάντων τοῖς ἀγγέλοις ὁμολάτρης γενόμενος καὶ ὁμοδαίτος, καθά πού φησιν ὁ μέγας Ἀπόστολος,
 5 «Ἡμῶν δὲ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει», παρ' οἷς οὐκ ἔστιν ἐπιθυμία, δι' ἡδονῆς τοὺς νοεροὺς παραλύουσα τόνους, οὔτε θυμὸς λυσσῶν καὶ τὸ συγγενὲς ἀσέμνως καθυλακτῶν, ἀλλὰ λόγος μονώτατος, πρὸς τὸν πρῶτον λόγον φυσικῶς ἄγων τοὺς λογικούς, ᾧ μόνῳ χαίρει Θεὸς καὶ παρ' ἡμῶν αἰτεῖ τῶν αὐτοῦ
 10 δούλων. Καὶ τοῦτο δηλοῖ πρὸς τὸν μέγαν φάσκων Δαβίδ· «Τί γάρ μοι ὑπάρχει ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ παρὰ σοῦ τί ἠθέλησα ἐπὶ τῆς γῆς;». Ὑπάρχει δὲ τῷ Θεῷ ἐν οὐρανοῖς προσαγόμενον παρὰ τῶν ἀγίων ἀγγέλων, πλὴν τῆς λογικῆς λατρείας οὐδέν, ἦν καὶ παρ' ἡμῶν ἐπιζητῶν, προσευχομένους λέγειν ἐδίδαξε· «Γενηθή-
 15 τω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς».

Οὐκοῦν κινείσθω καὶ ἡμῶν πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ ζήτησιν ὁ λόγος, πρὸς τε τὸν αὐτοῦ πόθον ἢ κατ' ἐπιθυμίαν δύναμις, καὶ πρὸς τὴν αὐτοῦ φυλακὴν ἀγωνιζέσθω τὸ θυμικόν, μᾶλλον δὲ κυριώτερον εἰπεῖν, ὁ μὲν νοῦς τετάσθω πᾶς πρὸς Θεόν, οἷονεὶ
 20 τόνῳ τινὶ τῷ θυμικῷ τρόπῳ νευρούμενος, καὶ πόθῳ τῇ κατ' ἄκρον ἐφέσει τῆς ἐπιθυμίας πυρούμενος. Οὕτω γὰρ τοὺς κατ' οὐρανὸν ἀγγέλους μιμούμενοι, τῷ Θεῷ διὰ πάντων λατρεύοντες εὐρεθησόμεθα, τὴν αὐτὴν τοῖς ἀγγέλοις ἐπὶ τῆς γῆς πολιτείαν ἐπιδεικνύμενοι, πρὸς οὐδέν τῶν μετὰ Θεὸν ἴσως ἐκείνοις ἔχον-
 25 τες τὸν νοῦν τὸ παράπαν κινούμενον. Δεξόμεθα γὰρ κατ' εὐχὰς οὕτω πολιτευόμενοι, καθάπερ ἄρτον ἐπιούσιόν τε καὶ ζωτικὸν εἰς ἀποτροφὴν τῶν ἡμετέρων ψυχῶν καὶ συντήρησιν τῆς τῶν χαρισθέντων ἡμῖν ἀγαθῶν εὐεξίας, τὸν εἰπόντα Λόγον· «Ἐγὼ εἶμι ὁ ἄρτος, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ

καὶ θυμὸ, προσφέρει μυστικὰ λατρεία στὸ Θεό, αὐτὸς ἔχει ἐκπληρώσει τὸ θεῖο θέλημα πάνω στὴ γῆ, ὅπως στὸν οὐρανὸ οἱ τᾶξεις τῶν ἀγγέλων, ἔχοντας γίνει μὲ ὅλα ὅμοιος λάτρης καὶ ὁμοδίαιτος μὲ τοὺς ἀγγέλους, ὅπως λέει κάπου ὁ μέγας Ἀπόστολος, «τὸ δικό μας πολίτευμα ὑπάρχει στὸν οὐρανό»³⁴, στοὺς ὁποίους ἀγγέλους δὲν ὑπάρχει ἐπιθυμία πού μὲ τὴν ἡδονὴ παραλύει τὴ δύναμη τοῦ νοῦ, οὔτε θυμὸς ποὺ λυσοᾶει καὶ γαυγίζει μὲ ἀναίδεια τὸ συγγενές του, ἀλλὰ λόγος μονάχα, πού ὀδηγεῖ φυσικῶς τοὺς λογικοὺς πρὸς τὸν πρῶτο Λόγο, μὲ τὸ ὁποῖο μόνο χαίρεται ὁ Θεὸς κι αὐτὸ ζητεῖ κι ἀπὸ μᾶς τοὺς δούλους του. Καὶ τὸ φανερῶνει αὐτὸ λέγοντας στὸν μεγάλο Δαβίδ· «Τί ἔχω στὸν οὐρανὸ καὶ τί θέλησα ἀπὸ ἐσένα πάνω στὴ γῆ;»³⁵. Καὶ στὸν οὐρανὸ δὲν ὑπάρχει νὰ προσφέρουν οἱ ἅγιοι ἄγγελοι στὸν Θεὸ τίποτε ἄλλο ἔκτος ἀπὸ τὴ λογικὴ λατρεία, τὴν ὁποία ἐπιζητεῖ νὰ λάβει ἀπὸ μᾶς καὶ μᾶς δίδαξε ὅταν προσευχόμετε νὰ λέμε· «Ἄς γίνει τὸ θέλημά σου, ὅπως στὸν οὐρανὸ, ἔτσι καὶ πάνω στὴ γῆ»³⁶.

Ἄς κατευθύνεται λοιπὸν καὶ ὁ δικός μας λόγος πρὸς τὴν ἀναζήτηση τοῦ Θεοῦ, ἡ ἐπιθυμητικὴ δύναμή μας στὸν πόθο αὐτοῦ καὶ τὸ θυμικό μας ἃς ἀγωνίζεται γιὰ τὴ διατήρησή του· ἢ καλύτερα, γιὰ νὰ μιλήσω ἀκριδέστερα, ὀλόκληρος ὁ νοῦς ἃς ἀνατείνεται πρὸς τὸν Θεό, σὰν νὰ τονώνεται ἀπὸ κάποιο νεῦρο μὲ τὸ ξέσπασμα τοῦ θυμικοῦ καὶ σὰν νὰ πυρῶνεται ἀπὸ πόθο μὲ τὴν ἀκραία ἔνταση τῆς ἐπιθυμίας. Γιατὶ ἔτσι μὲ τὴ μίμηση τῶν ἀγγέλων στὸν οὐρανὸ, θὰ βρεθοῦμε ὅτι λατρεύομε μὲ ὅλα τὸ Θεό, ἐμφανίζοντας πάνω στὴ γῆ τὴν ἴδια μὲ τοὺς ἀγγέλους πολιτεία, χωρὶς νὰ ἔχομε ὅμοια μὲ ἐκείνους τὸ νοῦ μας νὰ κινεῖται καθόλου πρὸς κανένα ἀπὸ τὰ μετὰ τὸν Θεό. Γιατὶ θὰ δεχθοῦμε ζώντας ἔτσι σύμφωνα μὲ τὴν ὑπόσχεσή μας, σὰν ἄρτο καθημερινὸ καὶ ζωοποιητικὸ γιὰ τὴν τροφοδοσία τῶν ψυχῶν μας καὶ τὴ συντήρηση τῆς καλῆς κατάστασης τῶν ἀγαθῶν πού μᾶς χαρίστηκαν, τὸ Λόγο πού εἶπε, «Ἐγὼ εἶμαι ὁ ἄρτος πού κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ ἔδωσα ζωὴ στὸν κόσμo»³⁷, καὶ πού γίνεται τὰ πάντα ἀνάλογα μὲ τὸν καθένα ἀπὸ μᾶς πού μᾶς τρέ-

34. Φιλ. 3, 20.

36. Ματθ. 6, 10.

35. Ψαλμ. 67, 25.

37. Ἰω. 6, 33.

κόσμῳ», ἀναλόγως ἡμῖν τοῖς τρεφομένοις δι' ἀρετῆς καὶ σοφίας πάντα γινόμενον, καὶ δι' ἐκάστου τῶν σωζομένων ποικίλως, ὡς οἶδεν αὐτός, σωματούμενον, ἔτι κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον ὑπάρχοντες, κατὰ τὴν τοῦ ρητοῦ τῆς προσευχῆς δύναμιν τοῦ λέγοντος·

5 «Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον, δὸς ἡμῖν σήμερον».

Τοῦτον γὰρ οἶμαι δηλοῦσθαι τὸν αἰῶνα διὰ τοῦ «σήμερον», ὡς, εἴ τις ἐπὶ τὸ σαφέστεον ἐκλαβὼν, εἶποι, τὸν τόπον τῆς προσευχῆς, «τὸν ἄρτον ἡμῶν», ὃν καταρχὰς ἐπ' ἀθανασία τῆς φύσεως ἠτοίμασας, «δὸς ἡμῖν σήμερον», κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν 10 οὖσιν τῆς θνητότητος, ἵνα νικήσῃ τὸν θάνατον τῆς ἀμαρτίας ἢ τροφή τοῦ ἄρτου τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐπιγνώσεως, ἧς μέτοχον γενέσθαι τὸν πρῶτον ἄνθρωπον ἢ παράβασις τῆς θείας ἐντολῆς οὐ συνεχώρησεν. Ὡς, εἶγε ταύτης ἐνεφορήθη τῆς θείας τροφῆς, οὐκ ἂν τῷ θανάτῳ τῆς ἀμαρτίας ἠλίσκετο.

15 Πλὴν ὁ τὸν ἄρτον τοῦτον λαβεῖν εὐχόμενος τὸν ἐπιούσιον, οὐ πάντως ὅλον δέχεται καθὼς αὐτός ὁ ἄρτος ἐστίν, ἀλλὰ καθὼς αὐτός ὁ δεχόμενος δύναται. Πᾶσι μὲν γὰρ ἑαυτὸν δίδωσι τοῖς αἰτουσιν ὁ τῆς ζωῆς ἄρτος, ὡς φιλόανθρωπος, οὐ κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ πᾶσιν, ἀλλὰ τοῖς μὲν μεγάλα ἔργα πεποιηκόσι πλειόνως, 20 τοῖς δὲ τούτων ἠττοσι ἠττόνως, ἐκάστῳ μὲν οὖν καθὼς ἢ κατὰ νοῦν ἀξία δέξασθαι δύναται.

Πρὸς ταύτην δέ με τοῦ παρόντος ρητοῦ τὴν ἔννοιαν ἤγαγεν ὁ Σωτὴρ, προστάσων διαρρήδην τοῖς μαθηταῖς τροφῆς αἰσθητῆς παντελῶς μὴ ποιεῖσθαι λόγον, εἰπὼν, «Μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ 25 ὑμῶν τί φάγητε ἢ τί πίητε, μήτε τῷ σώματι ὑμῶν τί περιβάλησθε· ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπιζητοῦσιν· ἀλλὰ ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν». Πῶς οὖν διδάσκει προσεύχεσθαι, περὶ ὧν μὴ ζητεῖν προλαβὼν ἐνετείλατο; Δῆλον

φουν ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ σοφία καὶ λαμβάνει σῶμα ποικιλότροπα, ὅπως αὐτὸς γνωρίζει, μὲ τὸν καθένα ἀπὸ τοὺς σωζόμενους, ἐνῶ ἀκόμη ζοῦμε σ' αὐτὴ τὴ ζωὴ, σύμφωνα μὲ τὸ νόημα τοῦ λόγου τῆς προσευχῆς πού λέγει.

«Τὸν ἄρτο μας τὸν καθημερινὸ δῶσε μας σήμερα»³⁸.

Μὲ τὸ «σήμερα» δηλώνεται νομίζω ἡ παρούσα ζωὴ, ὅπως ἂν κάποιος ἐκλαμβάνοντάς το σαφέστερα θὰ μπορούσε νὰ πεῖ τὸν τόπο τῆς προσευχῆς. Τὸ ἄρτο μας πού στὴν ἀρχὴ ἐτοίμασες γιὰ τὴν ἀθανασία τῆς φύσης, «δῶσε μας σήμερα» πού εἶμασε μέσα στὴν παρούσα ζωὴ τῆς θνητότητας, γιὰ νὰ νικῆσει τὸ θάνατο τῆς ἁμαρτίας ἢ τροφὴ τοῦ ἄρτου τῆς ζωῆς καὶ τῆς γνώσης πού δὲν ἐπέτρεψε τὸν πρῶτο ἄνθρωπο νὰ γίνεи μέτοχός της ἢ παράβαση τῆς θείας ἐντολῆς. Γιατί, ἂν εἶχε ἐμφορηθεῖ ἀπὸ αὐτὴ τὴ θεία τροφή, δὲν θὰ αἰχμαλωτιζόταν ἀπὸ τὸ θάνατο τῆς ἁμαρτίας.

Πλὴν ὅμως ὅποιος προσεύχεται νὰ λάβει αὐτὸν τὸν ἐπιούσιον ἄρτον δὲν τὸν δέχεται ὅπωςδήποτε ὅλον ἔτσι ὅπως εἶναι ὁ ἴδιος ὁ ἄρτος, ἀλλὰ ἔτσι ὅπως μπορεῖ αὐτὸς πού τὸν δέχεται. Γιατί ὡς φιλόανθρωπος σὲ ὅλους πού τὸν ζητοῦν δίνει τὸν ἑαυτό του ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς, ὄχι ὅμως σὲ ὅλους μὲ τὸ ἴδιο μέτρο, ἀλλὰ περισσότερο σὲ ὅσους ἔχουν κάνει μεγαλύτερα ἔργα, καὶ λιγότερο σὲ ὅσους ἔχουν κάνει κατώτερα ἀπὸ αὐτούς. Στὸν καθένα ὅμως ἔτσι ὅπως μπορεῖ ἡ ἀξία τῆς ψυχῆς του νὰ τὸν δεχθεῖ.

Σ' αὐτὴ τὴν ἐννοια τοῦ ρητοῦ αὐτοῦ μὲ ὁδήγησε ὁ Σωτήρας, προστάζοντας κατηγορηματικὰ τοὺς μαθητές του νὰ μὴ φροντίζουν καθόλου γιὰ τὴν αἰσθητὴ τροφὴ μὲ τὸ ἔξις· «Μὴ μεριμνᾶτε μέσα στὴν ψυχὴ σας, τί θὰ φᾶτε καὶ τί θὰ πιεῖτε, οὔτε μὲ τί θὰ ντύσετε τὸ σῶμα σας· γιατί ὅλα αὐτὰ τὰ ἐπιζητοῦν τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου. Ἀλλὰ ζητᾶτε πρῶτα τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ τὴ δικαιοσύνη του, καὶ ὅλα αὐτὰ θὰ σᾶς δοθοῦν ὡς ἐπιπρόσθετα σ' ἐκεῖ-να»³⁹. Πῶς λοιπὸν μᾶς διδάσκει νὰ προσευχόμαστε γι' αὐτὰ πού πρὶν

38. Ματθ. 6, 11.

39. Ματθ. 6, 25. 26.

γὰρ ὅτι διὰ προσευχῆς αἰτεῖν οὐ προσέταττεν, ἅπερ δι' ἐντολῆς
 ζητεῖν οὐ παρήνευσε. Διὰ προσευχῆς γὰρ μόνον ἐστὶν αἰτητόν, τὸ
 κατ' ἐντολὴν ζητητόν. Ὅπερ οὖν ζητεῖν δι' ἐντολῆς οὐκ ἐπετρά-
 πημεν, διὰ προσευχῆς αἰτεῖν, τυχὸν θεμιτὸν οὐ κατέστηκεν. Εἰ
 5 δὲ μόνην ζητεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην ὁ
 Σωτὴρ ἐνετείλατο, ταύτην εἰκότως καὶ διὰ προσευχῆς αἰτεῖν
 τοὺς τῶν θείων ἐφιεμένους δώρων ἐνήγαγεν, ἵνα, τῶν φύσει
 ζητητῶν διὰ προσευχῆς τὴν χάριν ἐπικυρώσας, τὴν τῶν αἰτούν-
 των γνώμην τῷ τοῦ παρεχομένου τὴν χάριν συνάψῃ θελήματι,
 10 δι' ἐνώσεως σχετικῆς ταυτὸ ποιουμένην.

Εἰ δὲ καὶ τὸν ἐφήμερον ἄρτον, ᾧ συγκρατεῖσθαι πέφυκεν
 ἡμῶν ἡ παροῦσα ζωὴ, διὰ προσευχῆς αἰτεῖν κελευόμεθα, μὴ πα-
 ρέλθωμεν τοὺς ὄρους τῆς προσευχῆς, πολλὰς ἐτῶν περιόδους
 πλεονεκτικῶς περισκοποῦντες, καὶ λάθωμεν ὄντες θνητοὶ καὶ
 15 σκιᾶς δίκην τὴν ζωὴν παροδεύουσιν ἔχοντες, ἀλλὰ τὸν πρὸς
 ἡμέραν ἀπεριμερίμνως διὰ τῆς προσευχῆς αἰτήσωμεν ἄρτον, καὶ
 δεῖξωμεν ὅτι φιλοσόφως κατὰ Χριστὸν μελέτην θανάτου τὸν
 βίον ποιούμεθα, τῇ γνώμῃ φθάνοντες τὴν φύσιν, καὶ πρὶν ἐπι-
 στῆναι τὸν θάνατον, τῆς τῶν σωματικῶν μερίμνης τὴν ψυχὴν
 20 ἀποτέμνοντες, ἵνα μὴ προσηλωθῇ τοῖς φθειρομένοις, ἀμείψασα
 πρὸς τὴν ὕλην τὴν χρῆσιν τῆς κατὰ φύσιν ἐφέσεως, καὶ μάθῃ
 πλεονεξίαν τῆς τῶν θείων ἀγαθῶν περιουσίας στερητικὴν.

Φύγωμεν οὖν, ὄση δύναμις, τὴν φιλίαν τῆς ὕλης καὶ τὴν αὐ-
 τῆς σχέσιν καθάπερ κονιορτὸν τῶν νοερῶν ὀμμάτων ἀπονιψώ-
 25 μεθα, καὶ μόνοις ἀρκεσθῶμεν τοῖς συνιστῶσιν, ἀλλὰ μὴ τοῖς
 ἡδύνουσιν ἡμῶν τὴν παροῦσαν ζωὴν, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν τὸν Θεόν,
 ὡς ἐδιδάχθημεν, ἀξιώσωμεν, ἵνα δυνηθῶμεν ἀδούλωτον φυλά-
 ξαι τὴν ψυχὴν, μηδενὶ τῶν ὀρωμένων διὰ τὸ σῶμα παντελῶς
 κρατουμένην, καὶ τοῦ ζῆν ἐνεκεν δειχθῶμεν ἐσθίοντες, ἀλλὰ μὴ
 30 τοῦ ἐσθίειν χάριν ζῶντες ἐλεγχθῶμεν. Τὸ μὲν γὰρ λογικῆς, τὸ δὲ

ἀπό λίγο μᾶς εἶπε νὰ μὴν τὰ ζητοῦμε; Εἶναι φανερό βέβαια ὅτι δὲν ἔδινε διαταγὴ μὲ τὴν προσευχὴ νὰ ζητοῦμε αὐτὰ ποὺ δὲν μᾶς προέτρεψε μ' ἐντολὴ νὰ τὰ ζητοῦμε. Γιατὶ μὲ προσευχὴ μόνο μπορούμε νὰ παρακαλέσουμε γι' αὐτὸ ποὺ μᾶς ἐπιβάλλει ἡ διαταγὴ. Ἐκεῖνο λοιπὸν ποὺ δὲν ἔλαβαμε ἄδεια μὲ ἐντολὴ νὰ τὸ ζητοῦμε, ἴσως δὲν εἶναι ἐπιτρεπτό νὰ παρακαλοῦμε μὲ τὴν προσευχὴ νὰ μᾶς δοθεῖ. Ἄν λοιπὸν μᾶς διέταξε ὁ Σωτὴρας νὰ ζητοῦμε μόνο τὴ βασιλεία καὶ τὴ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ, αὐτὴν εὐλόγα παρήγγειλε νὰ ζητοῦν ὅσοι ἐπιθυμοῦν τὰ θεῖα δῶρα, ὥστε, ἐπικυρώνοντας τὴ χάρη αὐτῶν ποὺ φυσικὰ ζητοῦν μὲ προσευχὴ, νὰ συνδέσει τὴ γνώμη ὅσων ζητοῦν μὲ τὸ θέλημα ἐκείνου ποὺ παρέχει τὴ χάρη, ποὺ κάνει τὸ ἴδιο μὲ τὴ σχετικὴ ἔνωση.

Ἄν τώρα ἔχομε ἐντολὴ νὰ ζητοῦμε μὲ τὴν προσευχὴ καὶ τὸ καθημερινὸ ψωμὶ μὲ τὸ ὁποῖο ὡς ἀπὸ τὴ φύση τῆς στηρίζεται ἡ παρούσα ζωὴ μας, ἄς μὴν προσπεράσουμε τὰ ὄρια τῆς προσευχῆς, στρέφοντας τὸ βλέμμα πλεονεκτικὰ σὲ πολλές περιόδους ἐτῶν καὶ ξεχάσουμε ὅτι εἴμαστε θνητοὶ καὶ ὅτι ἡ ζωὴ μας παρέρχεται σὰν σκιά. Ἀλλὰ ἄς ζητήσουμε μὲ τὴν προσευχὴ μας χωρὶς πολλὴ μέριμνα τὸν ἄρτο τῆς ἡμέρας κι ἄς δείξουμε ὅτι κάνομε τὴ ζωὴ μας φιλοσοφώντας μελέτη θανάτου σύμφωνα μὲ τὸν Χριστό, προφτάνοντας τὴ φύση μὲ τὴ θέλησή μας καὶ πρὶν ἀκόμη ἔρθει ὁ θάνατος, ἀποκόπτοντας τὴν ψυχὴ μας ἀπὸ τὴ μέριμνα τῶν σωματικῶν, ὥστε νὰ μὴ προσκολληθεῖ στὰ φθειρόμενα μεταβάλλοντας πρὸς τὴν ὕλη τὴ χρῆση τῆς σύμφωνης μὲ τὴ φύση ἐπιθυμίας, καὶ νὰ μάθει ὅτι ἡ πλεονεξία στερεῖ ἀπὸ τὴν ἀφθονία τῶν θείων ἀγαθῶν.

Ἄς ἀποφεύγομε λοιπὸν, μὲ ὅση δύναμη ἔχομε, τὴ φιλία τῆς ὕλης, καὶ ἄς πλύνομε τὴν προσκόλλησή μας σ' αὐτὴν ὅπως τὴ σκόνη ἀπὸ τὰ νοερὰ μάτια μας, καὶ ἄς ἀρκεσθοῦμε μόνο σὲ ὅσα συντηροῦν τὴν παρούσα ζωὴ καὶ ὄχι σὲ ὅσα τὴ γλυκαίνουν, καὶ γι' αὐτὰ, ὅπως διδαχθήκαμε, ἄς ζητήσουμε ἀπὸ τὸν Θεό, γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ φυλάξομε τὴν ψυχὴ μας ἀδούλωτη, χωρὶς νὰ στηρίζεται καθόλου σὲ κανένα ἀπὸ τὰ ὄρατὰ ἐξαιτίας τοῦ σώματος, καὶ ν' ἀποδειχθεῖ ὅτι τρώμε γιὰ νὰ ζοῦμε καὶ νὰ μὴ φανεῖ ὅτι ζοῦμε γιὰ νὰ τρώμε. Γιατὶ τὸ πρῶτο εἶναι γνῶρισμα λογικῆς φύσης, ἐνῶ τὸ

τῆς ἀλόγου σαφῶς ἴδιον καθέστηκε φύσεως. Καὶ φύλακες ὦμεν
 τῆς προσευχῆς ἀκριβεῖς, δι' αὐτῶν δεικνύμενοι τῶν πραγμάτων,
 ὅτι μιᾶς καὶ μόνης ἀπριξ ἀντεχόμεθα τῆς ἐν πνεύματι ζωῆς, καὶ
 πρὸς τὴν αὐτὴν κτῆσιν τῆς παρούσης τὴν χρῆσιν ποιούμεθα, δι'
 5 ἦν τοσοῦτον τὴν ταύτης στέργομεν χρῆσιν, ὅσον ἄρτω ταύτην
 μόνῳ στηρίζει μὴ παραιτεῖσθαι, καὶ τὴν αὐτῆς φυσικὴν εὐεξίαν
 φυλάττειν ὅσον τὸ ἐφ' ἡμῖν ἀδιάφθορον, οὐχ ἵνα ζῶμεν, ἀλλ' ἵνα
 Θεῷ ζῶμεν, ψυχῆς ἄγγελον τὸ σῶμα καθιστῶντες λελογισμένον
 ταῖς ἀρεταῖς, καὶ ταύτην Θεοῦ κῆρυκα ποιοῦντες τῇ περὶ τὸ κα-
 10 λὸν παγιότητι πεποιωμένην, καὶ τοῦτον μιᾷ φυσικῶς ἡμέρᾳ πε-
 ρικλείοντες τὸν ἄρτον, ὑπὲρ αὐτοῦ μὴ τολμῶντες εἰς δευτέραν
 ἡμέραν διὰ τὸν δοτῆρα τῆς προσευχῆς ἐπεκτεῖναι τὴν δέησιν.
 Οὕτω γὰρ ἂν πραγματικῶς κατὰ τὴν δύναμιν τῆς προσευχῆς
 ἑαυτοὺς διαθέντες, δυνηθείημεν καὶ τοῖς λειπομένοις καθαρῶς
 15 προσβῆναι ρητοῖς, φάσκοντες·

**«Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς
 ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν».**

Ὁ κατὰ τὴν πρώτην τῆς τοῦ προλαβόντος ρητοῦ θεωρίας
 ἐπιβολὴν, κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον, οὗ σύμβολον εἶναι τὸ σήμερον
 20 ἔφαμεν, τὸν ἀφθαρτον ἄρτον τῆς σοφίας, οὗ καταρχὰς διετείχι-
 σεν ἡμᾶς ἢ παράβασις, διὰ προσευχῆς ἐπιζητῶν, ἅτε δὴ μίαν
 ἡδονὴν ἐπιστάμενος, τὴν τῶν θείων ἐπιτυχίαν, ἧς δοτῆρ μὲν
 κατὰ φύσιν ἐστὶν ὁ Θεός, φύλαξ δὲ κατὰ θέλησιν ἢ τοῦ λαβόντος
 προαίρεσις, καὶ μίαν ὀδύνην εἰδώς, τὴν τούτων ἀποτυχίαν, ἧς
 25 ὑποβολεὺς μὲν ἐστὶν ὁ διάβολος, αὐτουργὸς δὲ πᾶς ὁ τῶν θείων
 δι' ἀτονίαν γνώμης ἀποκαμνόμενος [ἀποκναιόμενος], μὴ φυλάτ-
 των τὸ τίμιον γνώμης διαθέσει στεργόμενον, πρὸς οὐδὲν ἔχων
 τῶν ὀρωμένων ρέπουσαν τὸ σύνολον τὴν προαίρεσιν, καὶ διὰ

δεύτερο σαφῶς ἄλογης φύσης. Κι ἄς εἴμαστε αὐστηροὶ τηρητὲς τῆς προσευχῆς, δείχνοντας μὲ τὰ ἴδια τὰ πράγματα, ὅτι σὲ μία καὶ μόνη πνευματικὴ ζωὴ εἴμαστε προσηλωμένοι σταθερὰ καὶ γιὰ τὴν ἀπόκτηση αὐτῆς μόνο χρησιμοποιοῦμε τὴν παρούσα ζωὴ, τῆς ὁποίας τὴ χρήση τόσο λίγο ἐπιδιώκομε, ὅσο νὰ θέλομε νὰ τὴ συντηροῦμε μὲ ψωμί μόνο καὶ νὰ φυλάγομε τὴν καλὴ φυσικὴ τῆς κατάσταση, ὅσο ἐξαρτᾶται ἀπὸ μᾶς, γιὰ νὰ μὴ φθείρεται, ὄχι γιὰ νὰ ζοῦμε ἀπλῶς, ἀλλὰ γιὰ νὰ ζοῦμε γιὰ τὸν Θεό, κάνοντας τὸ σῶμα ἄγγελιοφόρο τῆς ψυχῆς διδαγμένο μὲ τις ἀρετές, καὶ τὴν ψυχὴ νὰ τὴν κάνομε κήρυκα τοῦ Θεοῦ ἐμποτισμένη μὲ τὴ σταθερότητα γύρω ἀπὸ τὸ καλὸ. Κι αὐτὸν τὸν ἄρτο νὰ τὸν περιορίζομε στὰ φυσικὰ ὅρια μιᾶς ἡμέρας, καὶ ἀπὸ σεβασμὸ πρὸς τὸν δοτήρα τῆς προσευχῆς νὰ μὴν τολμοῦμε νὰ ἐπεκτείνομε γι' αὐτὸ σὲ δεῦτερη μέρα τὴ δέησή μας. Γιατὶ μόνο ἂν ἀποκτήσομε μέσα μας πραγματικὰ αὐτὴ τὴ διάθεση σύμφωνα μὲ τὸ νόημα τῆς προσευχῆς, θὰ μπορέσομε νὰ προσεγγίσομε καθαρὰ καὶ τὰ ὑπόλοιπα αἰτήματα, λέγοντας·

«Καὶ συγχώρεσε τὰ χρέη (ἁμαρτήματά) μας, ὅπως καὶ ἐμεῖς συγχωροῦμε ἐκείνους ποὺ μᾶς ἀδίκησαν»⁴⁰.

“Ὅποιος σύμφωνα μὲ τὴν πρώτη ἐρμηνεῖα τοῦ προηγούμενου αἰτήματος, μέσα στὸν αἰῶνα αὐτόν, ποὺ σύμβολό του θεωρήσαμε τὴ λέξη σήμερα, ἐπιζητεῖ μὲ τὴν προσευχὴ τὸν ἄφθαρτο ἄρτο τῆς σοφίας, ἀπὸ τὸν ὁποῖο μᾶς ἀπέκλεισε στὴν ἀρχὴ ἢ παρὰβαση, καθόσον μιὰ μόνο ἡδονὴ ἀναγνωρίζει, νὰ ἐπιτύχει τὰ θεῖα, ποὺ δοτήρας τους φυσικὸς εἶναι ὁ Θεὸς καὶ ἐκούσιος φύλακας εἶναι ἡ προαίρεση ἐκείνου ποὺ τὰ ἔλαβε, ὅπως καὶ μία ὀδύνη γνωρίζει, τὸ νὰ μὴν τὰ ἐπιτύχει αὐτά, ὀδύνη ποὺ ὑποβολέας τῆς εἶναι ὁ διάβολος κι ἐκτελεστής ὁποῖος ἔχει ἀποκάμει στὴν ἐπιδίωξη τῶν θείων ἀπὸ ἀτονία γνώμης, ἐπειδὴ δὲν φυλάει ὀλόψυχα τὸ πολύτιμο, χωρὶς νὰ ἔχει δηλαδὴ προαίρεση ποὺ ρέπει σὲ κάποιον ἀπὸ τὸ

40. Ματθ. 6, 12.

τοῦτο τοῖς σωματικῶς αὐτῷ συμβαίνουσι λυπηροῖς οὐχ ὑπαγόμενος (6), οὕτως, ὡς ἀληθῶς, ἀπαθῶς ἀφήσιν τοῖς εἰς αὐτὸν ἀμαρτάνουσιν, ὅτι μηδὲ τὸ κατ' ἔφεσιν αὐτῷ σπουδαζόμενον δύναται τις τὸ παράπαν χειροῦσθαι καλόν, ἀνάλωτον κατὰ φύσιν
 5 ὑπάρχειν πεπιστευμένον. Καὶ τῷ Θεῷ καθίστησιν ἑαυτὸν ἀρετῆς ἐξεμπλάριον, εἰ τοῦτο θέμις εἶπεῖν, πρὸς μίμησιν ἑαυτοῦ τὸν ἀμίμητον ἐλθεῖν ἐγκελευόμενος, λέγων· « Ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν», καὶ οἷος αὐτὸς γέγονε τοῖς πέλας, οἱ γενέσθαι παρακαλῶν τὸν Θεόν.
 10 Εἰ γὰρ ὡς αὐτὸς ἀφῆκε τὰ ὀφειλήματα τοῖς εἰς αὐτὸν ἡμαρτηκόσι, βούλεται καὶ αὐτῷ ἀφεθῆναι παρὰ Θεοῦ, δηλονότι ὡσπερ ὁ Θεὸς ἀπαθῶς ἀφήσιν οἷς ἀφήσιν, οὕτω καὶ αὐτὸς ἀπαθῆς ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσι διαμένων, ἀφήσιν τοῖς πλημμελήσασι, μὴ συγχωρῶν μνήμη τινὶ τῶν φθασάντων λυπηρῶν τυποῦσθαι τὸν
 15 νοῦν, ἵνα μὴ τέμνων τῇ γνώμῃ τὴν φύσιν ἐλέγχηται, πρὸς τινα τῶν ἀνθρώπων διεστηκῶς, ἄνθρωπος ὢν.

Οὕτω γὰρ ἂν ἐνωθείσης τῆς γνώμης τῷ λόγῳ τῆς φύσεως, ἢ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὴν φύσιν καταλλαγὴ γίνεσθαι πέφυκεν, ὅτι μήτε δυνατόν ἐτέρως κατὰ τὴν γνώμην πρὸς ἑαυτὴν στασιάζουσαν τὴν φύσιν, τὴν θείαν καὶ ἀνεκκλάλητον ὑποδέξασθαι συγκατάβασιν. Καὶ τυχὸν διὰ τοῦτο πρότερον ἡμᾶς βούλεται τὰς πρὸς ἀλλήλους ποιεῖσθαι καταλλαγὰς ὁ Θεός, οὐχ ἵνα παρ' ἡμῶν μάθη καταλλάττεσθαι τοῖς ἀμαρτάνουσιν καὶ τῶν πολλῶν συγχωρεῖν καὶ φοβερῶν ἐγκλημάτων τὴν ἔκτισιν, ἀλλ' ἵνα ἡμᾶς κα-
 25 θάρη παθῶν, καὶ δείξῃ συμβαίνουσαν τῇ σχέσει τῆς χάριτος τὴν τῶν συγχωρουμένων διάθεσιν (7). Σαφῶς δὲ καθέστηκε δῆλον, ὅτι τῆς γνώμης ἐνωθείσης τῷ λόγῳ τῆς φύσεως, ἀστασίαστος ἔσται πρὸς τὸν Θεὸν ἢ τῶν τοῦτο κατωρθωκότων προαίρεσις,

σύνολο τῶν ὄρατῶν καὶ γι' αὐτὸ νὰ μὴν ὑποκύπτει σὲ ὅσα λυπηρὰ τοῦ συμβαίνουν στὸ σῶμα, αὐτὸς ἀληθινὰ συγχωρεῖ δίχως πάθος ἐκείνους ποὺ ἔχουν σφάλλει σ' αὐτόν, γιατί δὲν μπορεῖ καθόλου κάποιος νὰ τοῦ πάρει τὸ καλὸ ποὺ θερμαίνει στὴν ψυχὴ του, τὸ ὁποῖο πιστεύομε ὅτι εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του ἀνάλωτο. Καθιστᾷ στὸν Θεὸ τὸν ἑαυτὸ του παράδειγμα ἀρετῆς, ἂν ἐπιτρέπεται νὰ τὸ πῶ αὐτὸ, καλώντας νὰ ρθει σὲ μίμησή του αὐτὸς ποὺ ἔναι ἀδύνατο νὰ τὸν μιμηθεῖ κανεὶς, λέγοντας, «Συγχώρησε τὶς ὀφειλές (ἁμαρτήματα) μας, ὅπως κι ἐμεῖς συγχωροῦμε ἐκείνους ποὺ μᾶς ἔχουν ἀδικήσει»⁴¹, κι ὅ,τι ἔγινε ὁ ἴδιος στοὺς διπλανούς του, αὐτὸ καλεῖ νὰ γίνε σ' αὐτόν ὁ Θεός. Ἄν δηλαδή, ἐπειδὴ συγχώρησε αὐτὸς τὶς ὀφειλές ἐκείνων ποὺ ἁμάρτησαν σ' αὐτόν, θέλει νὰ συγχωρηθοῦν καὶ σ' αὐτόν ἀπὸ τὸν Θεό, ὅπως δηλαδή ὁ Θεὸς συγχωρεῖ χωρὶς πάθος ὁποιοὺς συγχωρεῖ, ἔτσι κι αὐτὸς χωρὶς πάθος συγχωρεῖ γιὰ ὅ,τι τοῦ συμβαίνει ἐκείνους ποὺ τοῦ ἔσφαλαν, χωρὶς νὰ ἐπιτρέπει νὰ ἐντυπωθεῖ στὸ νοῦ του κάποια μνήμη τῶν λυπηρῶν ποὺ προηγήθηκαν, γιὰ νὰ μὴ φαίνεται ὅτι χωρίζει τὴ φύση μὲ τὴ γνώμη ἐρχόμενος σὲ διάσταση μὲ κάποιον ἄνθρωπο, ὄντας ἄνθρωπος ὁ ἴδιος.

Ἄν λοιπὸν ἐνωθεῖ ἔτσι ἡ γνώμη μὲ τὸ λόγο τῆς φύσης, πραγματοποιεῖται ἡ συμφιλίωση τοῦ Θεοῦ μὲ τὴ φύση, γιατί δὲν εἶναι δυνατὸν μὲ ἄλλο τρόπο νὰ ὑποδεχθεῖ τὴ θεία καὶ ἀνεκκλάλητη συγκατάβαση ἢ φύση ποὺ ἀντιμάχεται τὸν ἑαυτὸ της κατὰ τὴ γνώμη. Καὶ γι' αὐτὸ ἴσως θέλει ὁ Θεὸς νὰ συμφιλιωνόμαστε ἐμεῖς πρῶτα μεταξύ μας, ὄχι βέβαια γιὰ νὰ μάθει ἀπὸ ἐμᾶς νὰ συμφιλιώνεται μὲ ἐκείνους ποὺ ἁμαρτάνουν καὶ νὰ μᾶς ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὴν ἐξόφληση τῶν πολλῶν καὶ φοβερῶν ἐγκλημάτων μας, ἀλλὰ γιὰ νὰ μᾶς καθαρῖσει ἀπὸ τὰ πάθη μας καὶ νὰ δείξει ὅτι ἡ διάθεση ἐκείνων ποὺ λαμβάνουν συγχώρηση συμφωνεῖ ὡς πρὸς τὴν σχέση της μὲ τὴ χάρη. Κι ἔγινε ὀλοφάνερο μὲ σαφήνεια ὅτι, ἂν ἐνωθεῖ ἡ γνώμη μὲ τὸν λόγο τῆς φύσης, δὲν θὰ στασιάσει κατὰ τοῦ Θεοῦ ἢ προαίρεση ἐκείνων ποὺ κατόρθωσαν αὐτὴ τὴν ἔνωση, καθόσον δὲν ὑπάρχει

41. Ματθ. 6, 12.

εἶπερ οὐδὲν πέφυκεν ἐνθεωρεῖσθαι παράλογον τῷ λόγῳ τῆς φύσεως, ὃς καὶ νόμος ἐστὶ φυσικός τε καὶ θεῖος (8), ὅταν καθ' ἑαυτὸν ἐνεργουμένην λάβῃ τῆς γνώμης τὴν κίνησιν. Εἰ δὲ παράλογον οὐδὲν ἐστὶν ἐν τῷ λόγῳ τῆς φύσεως, εἰκότως ἡ γνώμη κατὰ
 5 τὸν λόγον κινουμένη τῆς φύσεως, συμβαίνουσιν ἔξει διὰ πάντων τῷ Θεῷ τὴν ἐνέργειαν, ἣτις ἐστὶ διάθεσις ἔμπρακτος, τῇ χάριτι τοῦ φύσει καλοῦ πρὸς ἀρετῆς γένεσιν πεποιωμένη.

Οὕτω μὲν οὖν, ὁ τὸν γνωστικὸν ἄρτον αἰτῶν διάκειται προσευχόμενος, μεθ' ὃν κακεῖνος ὁ μόνον τὸν ἐφήμερον ἄρτον
 10 ἐπιζητῶν διὰ τὴν βίαν τῆς φύσεως, κατὰ τὸν αὐτὸν διατεθήσεται τρῶπον, ἀφείς τοῖς ὀφειλέταις τὰ ὀφειλήματα, οἷα δὴ γνούς, ὅτι κατὰ φύσιν ὑπάρχει θνητός, καὶ λοιπὸν καθ' ἑκάστην ἡμέραν διὰ τὴν ἀδηλίαν τὸ φύσει πεφυκὸς ἐκδεχόμενος, προλαμβάνει τὴν φύσιν κατὰ τὴν γνώμην, αὐθαίρετος νεκρὸς πρὸς τὸν κόσμον γι-
 15 νόμενος, κατὰ τὸ φάσκον λόγιον, ὅτι «Ἔνεκεν σοῦ θανατούμεθα ὄλην τὴν ἡμέραν· ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς», καὶ διὰ τοῦτο σπενδόμενος ἅπασιν, ἵνα μηδὲν ἑαυτῷ συνεπικομίζεται γνώρισμα τῆς μοχθηρίας τοῦ νῦν αἰῶνος, πρὸς τὴν ἀγήρω ζωὴν μεθιστάμενος, καὶ λάβῃ παρὰ τοῦ κριτοῦ καὶ Σωτῆρος τῶν
 20 ὄλων, ὧν ἐνταῦθα προκέχρηκε τὴν ἴσην ἀντίδοσιν. Ἀναγκαία γὰρ ἀμφοτέροις πρὸς τὴν σφῶν αὐτῶν λυσιτέλειαν καθέστηκεν ἢ καθαρὰ πρὸς τοὺς λελυπηκότας διάθεσις, πάντων μὲν ἔνεκεν, οὐχ ἠκιστα δὲ διὰ τῶν λειπομένων ρητῶν δύναμιν, τοῦτον ἔχουσαν τὸν τρόπον,

25 **«Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ».**

Δηλοῖ γὰρ ἐν τούτοις ὁ λόγος, ὡς ὁ μὴ συγχωρήσας τελείως τοῖς πταίουσιν καὶ καθαρὰν λύπης παραστήσας τῷ Θεῷ τὴν καρδίαν, λελαμπρυσμένην τῷ φωτὶ τῆς πρὸς τὸν πέλας καταλλαγῆς,

κανένα παράλογο στο λόγο τῆς φύσης, κι αὐτὸ εἶναι νόμος φυσικὸς καὶ θεῖος, ὅταν λάβει ὅτι ἡ κίνηση τῆς γνώμης ἐνεργεῖ σύμφωνα μ' αὐτόν. Κι ἂν στοὺς λόγους τῆς φύσης δὲν ὑπάρχει κανένα παράλογο, εὐλόγα ἡ γνώμη ἐνεργώντας σύμφωνα μὲ τὸν λόγο τῆς φύσης θὰ ἔχει σὲ ὅλα τὴν ἐνεργεῖα τῆς σύμφωνη μὲ τὸν Θεό, πράγμα πού εἶναι ἔμπρακτη διάθεση, ἐμποτισμένη μὲ τὴν χάρι ἀπὸ τὸ φύσει καλὸ γιὰ τὴν γένεση τῆς ἀρετῆς.

Αὐτὴ λοιπὸν τὴν διάθεση ἔχει ὅποιος ζητεῖ προσευχόμενος τὸν ἄρτο τῆς γνώσεως, κι ἔπειτα ἀπὸ αὐτόν κι ἐκεῖνος πού ἐπιζητεῖ μόνο τὸν ἐφήμερο, ἐπειδὴ ἀναγκάζεται ἀπὸ τὴν φύση, θὰ συμπεριφερθεῖ μὲ τὴν ἴδια διάθεση· θὰ συγχωρήσει στοὺς ὀφειλέτες τὶς ὀφειλές τους, ἐπειδὴ γνωρίζει καλὰ ὅτι σύμφωνα μὲ τὴν φύση του εἶναι θνητός, καὶ στοὺς ἑξῆς κάθε ἡμέρα, ἐπειδὴ τὸ πρᾶγμα εἶναι ἄδηλο, περιμένοντας αὐτὸ πού εἶναι συνδεδεμένο μὲ τὴν φύση του, προλαβαίνει μὲ τὴν γνώμη του τὴν φύση, καὶ γίνεται μὲ ἐκλογή του νεκρὸς πρὸς τὸν κόσμο, σύμφωνα μὲ τὸν λόγο, «ἕξαιτίας σου μᾶς θανατώνουν ὅλη τὴν ἡμέρα»⁴². «μᾶς θεωροῦν πρόβατα σφαγῆς»⁴³. Καὶ γι' αὐτό, ἀφοῦ συμφιλιωθεῖ μὲ ὅλους, γιὰ νὰ μὴν πάρει μαζί του κανένα γνώρισμα τῆς μοχθηρίας αὐτοῦ τοῦ αἰῶνα, θὰ μεταβεῖ στὴν ἀγέραστη ζωὴ καὶ θὰ λάβει ἀπὸ τὸν κριτὴ καὶ Σωτῆρα τῶν ὄλων τὰ ἴσα ἀντιδωρήματα γιὰ ὅ,τι ἔκανε ἐδῶ. Γιατὶ εἶναι ἀναγκαῖα γιὰ τὴν ὠφέλεια καὶ τῶν δύο ἢ καθαρὴ διάθεση γιὰ ἐκείνους πού τοὺς προκάλεσαν λύπη, γιὰ ὅλα τὰ ἄλλα βέβαια, ὄχι λιγότερο ὅμως γιὰ τὴν σημασία τῶν ὑπολειπόμενων αἰτημάτων πού διατυπώνονται μὲ τὴν παράκληση,

«Καὶ μὴ μᾶς ἀφήσεις νὰ πέσομε σὲ πειρασμό, ἀλλὰ γλύτωσέ μας ἀπὸ τὸν πονηρό»^{43α}.

Μὲ τὰ λόγια αὐτὰ δηλώνει ἡ προσευχή, ὅτι ὅποιος δὲν συγχώρησε τελείως ἐκείνους πού τοῦ ἔφταιξαν καὶ δὲν παρουσίασε στὸν Θεὸ τὴν καρδιά του καθαρὴ ἀπὸ λύπη καὶ φωτισμένη μὲ τὸ φῶς

42. Ψαλμ. 43, 22.

43. Ρωμ. 8, 36.

43α. Ματθ. 6, 13.

τῆς τῶν ηὐγμένων καλῶν ἀποτεύζεται χάριτος, καὶ τῷ πειρασμῷ καὶ τῷ πονηρῷ κατὰ δικαίαν ἐκδοθήσεται κρίσιν, ἵνα μάθη καθαίρεσθαι πλημμελῶν, τὰς κατ' ἄλλων ἑαυτοῦ μομφὰς ἀφαιρούμενος. «Πειρασμὸν» δὲ λέγει νῦν τὸν τῆς ἀμαρτίας νόμον, ὃν οὐκ ἔχων ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἦλθεν εἰς γένεσιν, «πονηρὸν» δὲ τὸν τοῦτον ἐμφύραντα τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων διάβολον, καὶ πείσαντα δι' ἀπάτης τὸν ἄνθρωπον, ἀπὸ τοῦ συγκεχωρημένου πρὸς τὸ κεκωλυμένον τῆς ψυχῆς μετενέγκαι τὴν ἔφεσιν, καὶ πρὸς τὴν τῆς θείας ἐντολῆς τραπῆναι παράβασιν, ἧς ἔργον
10 γέγονεν ἡ τῆς δοθείσης κατὰ χάριν ἀφθαρσίας ἀπόθεσις.

Ἦ πάλιν, «πειρασμὸν» μὲν φησι τὴν τῆς ψυχῆς ἐκούσιον πρὸς τὰ πάθη τῆς σαρκὸς συνδιάθεσιν, «πονηρὸν» δὲ τὸν κατ' ἐνέργειαν συμπληρωτικὸν τῆς ἐμπαθοῦς διαθέσεως τρόπον, ὧν οὐδενὸς ὁ δίκαιος ἐξαιρεῖται κριτῆς, τὸν μὴ τοῖς ὀφειλέταις
15 ἀφιέντα τὰ ὀφειλήματα, κἂν τοῦτο ψιλῶς διὰ τῆς προσευχῆς ἐξαιτῆται, ἀλλὰ καὶ τῷ νόμῳ τῆς ἀμαρτίας συγχωρεῖ μολύνεσθαι τὸν τοιοῦτον καὶ ὑπὸ τοῦ πονηροῦ κυριεῦεσθαι τὸν σκληρὸν καὶ ἀπότομον τὴν γνώμην ἐγκαταλιμπάνει, οἷα δὴ τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας, ὧν σπορεύς ἐστὶν ὁ διάβολος, προτετιμηκότα τῆς φύσεως,
20 ἧς ἐστὶ δημιουργὸς ὁ Θεός. Καὶ μὴν καὶ πρὸς τὰ πάθη τῆς σαρκὸς ἐκουσίως συνδιατθέμενον οὐ κωλύει, καὶ τοῦ κατ' ἐνέργειαν συμπληρωτικοῦ τρόπου τῆς κατ' αὐτὰ διαθέσεως οὐ λυτροῦται, ὅτι παθῶν ἀνυποστάτων ἤττονα τὴν φύσιν ἠγησάμενος, τῇ περὶ ταῦτα σπουδῇ τὸν ταύτης λόγον ἠγνόησε, καθ' ὃν ἔδει κιν
25 ηθέντα γνῶναι τίς μὲν φύσεως νόμος, τίς δὲ παθῶν ἢ καθ' αἵρεσιν γνωμικῶς, ἀλλ' οὐ φυσικῶς, ἐπισυμβαίνουσα κατέστη τυραννίς, καὶ τὸν μὲν περιποιήσασθαι ταῖς φυσικαῖς συντηρούμενον ἐνεργείαις, τὴν δὲ τῆς γνώμης ἀπελάσαι μακράν, καὶ τῷ λόγῳ διατηρῆσαι τὴν φύσιν, ἐφ' ἑαυτῆς ἐστῶσαν καθαρὰν καὶ
30 ἀμώμητον, χωρὶς μίσους καὶ διαστάσεως, καὶ τῇ φύσει πάλιν καταστῆσαι τὴν γνώμην συνέμπορον, μηδὲν παντελῶς ἐπιφερο-

τῆς συμφιλίωσης μὲ τὸν πλησίον του, θὰ ἀποτύχει στὴ δωρεὰ τῶν ἀγαθῶν γιὰ ὅσα ἔχει προσευχηθεῖ, καὶ κατὰ δίκαιη κρίση θὰ παραδοθεῖ στὸν πειρασμὸ καὶ στὸν πονηρό, γιὰ νὰ μάθει νὰ καθαρίζεται ἀπὸ τὰ πλημμελήματά του ἐξαλείφοντας τὶς κατηγορίες του ἐναντίον τῶν ἄλλων. Πειρασμὸ βέβαια ὀνομάζει τὸ νόμο τῆς ἁμαρτίας, τὸν ὁποῖο δὲν εἶχε ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ὅταν δημιουργήθηκε. Πονηρὸ πάλι λέγει τὸν διάβολο, ποὺ ἀνέμιξε τὸν νόμο αὐτὸν στὴ φύση τῶν ἀνθρώπων καὶ ἔπεισε τὸν ἄνθρωπο μὲ ἀπάτη νὰ μεταθέσει τὴν ἐπιθυμία τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὸ ἐπιτρεπόμενο στὸ ἀπαγορευμένο καὶ νὰ τραπεῖ στὴν παράβαση τῆς θείας ἐντολῆς, τῆς ὁποίας ἀποτελέσματά της ἦταν ἡ ἀπώλεια τῆς ἀφθαρσίας ποὺ τοῦ δόθηκε κατὰ χάρη.

Ἡ πάλι, πειρασμὸ ὀνομάζει τὴν ἐκούσια σύνδεση τῆς ψυχῆς μὲ τὰ πάθη τῆς σάρκας, ἐνῶ πονηρὸ τὸν τρόπο τῆς ἐνέργειας ποὺ ὀλοκληρώνει τὴν ἐμπαθῆ διάθεση, ἀπὸ κανένα ἀπὸ τὰ ὁποῖα δὲν ἔξαιρεῖ ὁ δίκαιος κριτῆς ὅποιον δὲν συγχωρεῖ στοὺς ὀφειλέτες του τὶς ὀφειλές τους, καὶ ἂν ἀκόμα μὲ τὴν προσευχὴ τὸ ζητεῖ αὐτὸ ἐπιλόλαια, ἀλλὰ καὶ ἐπιτρέπει νὰ μολύνεται αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὸ νόμο τῆς ἁμαρτίας καὶ ἀφήνει τὸν σκληρὸ καὶ ἀπότομο στὴ γνώμη νὰ κυριεύεται ἀπὸ τὸν πονηρό, ἐπειδὴ ἔχει προτιμήσει τὰ πάθη τῆς ἁμαρτίας, ποὺ σπορέας τους εἶναι ὁ διάβολος, ἀπὸ τὴ φύση ποὺ δημιουργός της εἶναι ὁ Θεός. Ἀλλὰ καὶ ὅταν συνδέεται μὲ τὴ θέλησή του μὲ τὰ πάθη τῆς σάρκας δὲν τὸν ἐμποδίζει καὶ δὲν τὸν λυτρώνει ἀπὸ τὸν τρόπο ἐνέργειας, ποὺ πραγματώνει τὴ σύμφωνη μ' αὐτὰ διάθεση, ἐπειδὴ, θεωρώντας τὴ φύση κατώτερη ἀπὸ τὰ ἀνυπόστατα πάθη, μὲ τὴ σπουδὴ του γι' αὐτὰ ἀγνόησε τὸ λόγο τῆς φύσης, ἐνῶ ἔπρεπε, σύμφωνα μὲ τὸν λόγο αὐτόν, νὰ κινηθεῖ καὶ νὰ γνωρίσει ποιὸς εἶναι ὁ νόμος τῆς φύσης καὶ πῶς ἐγκαταστάθηκε ἡ τυραννίδα τῶν παθῶν, ποὺ πραγματοποιεῖται μὲ αὐτόγνωμη ἐπιλογή καὶ ὄχι μὲ φυσικὸ τρόπο, καὶ ἔτσι τὸν φυσικὸ νόμο νὰ τὸν κρατήσῃ συντηρούμενο μὲ τὶς φυσικὰς ἐνέργειες, ν' ἀπελάσῃ ὅμως μακριὰ τὴν τυραννίδα τῆς γνώμης, καὶ μὲ τὸν λόγο νὰ διατηρέσῃ τὴ φύση νὰ στέκει ἀπὸ μόνη τῆς καθαρῆ καὶ ἀμώμητη, χωρὶς μίσος καὶ διαίρεση. Καὶ νὰ καταστήσῃ πάλι τὴ γνώμη συνοδοιπόρο τῆς

μένην, ὧν ὁ τῆς φύσεως οὐκ ἐπιδίδωσι λόγος, καὶ διὰ τοῦτο μῖ-
 σος ἅπαν καὶ πᾶσαν τοῦ κατὰ φύσιν συγγενοῦς ἀποστῆσαι διά-
 σταασιν, ἵνα ταύτην λέγων τὴν προσευχὴν εἰσακούηται, καὶ δι-
 πλὴν ἀνθ' ἀπλῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ δέχεται χάριν, τὴν τε τῶν φθα-
 5 σάντων πλημμελημάτων συγχώρησιν καὶ τὴν ἐπὶ τοῖς μέλλουσι
 σκέπην καὶ λύτρωσιν, εἰς τε πειρασμὸν ἐλθεῖν μὴ συγχωρούμε-
 νος καὶ τῷ πονηρῷ δουλωθῆναι μὴ ἀφιέμενος, ὑπὲρ ἑνός, τοῦ
 τοῖς πέλας ἐτοίμως ἀφιέναι τὰ ὀφειλήματα.

Τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς, ἵνα μικρὸν ἀναποδίζων ἐπιτόμως
 10 ἐπέλθω τῶν εἰρημένων τὴν δύναμιν, εἴπερ τοῦ πονηροῦ ρυσθῆ-
 ναι καὶ εἰς πειρασμὸν εἰσελθεῖν οὐ βουλόμεθα, πιστεύσωμεν τῷ
 Θεῷ, καὶ ἀφῶμεν τὰ ὀφειλήματα τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν, «Ἐὰν
 γάρ», φησί, «μὴ ἀφήτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ ἀμαρτήματα αὐτῶν,
 οὔτε ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ἀφήσει ὑμῖν», ἵνα μὴ μόνον ἄφε-
 15 σιν λάβωμεν ὧν πεπλημμελήκαμεν, ἀλλὰ καὶ τὸν νόμον νική-
 σωμεν τῆς ἀμαρτίας, εἰς τὴν αὐτοῦ πεῖραν εἰσελθεῖν οὐκ ἐγκατα-
 λειπόμενοι, καὶ τὸν τούτου γεννήτορα πονηρὸν πατήσωμεν ὄφιν,
 ἀφ' οὗ ρυσθῆναι παρακαλοῦμεν, στρατηγοῦντος ἡμῖν τοῦ τὸν κό-
 σμον νικήσαντος Χριστοῦ, καὶ τοῖς νόμοις τῶν ἐντολῶν καθο-
 20 πλίζοντος, καὶ νομίμως τῇ τῶν παθῶν ἀποθέσει πρὸς ἑαυτὴν δι'
 ἀγάπης τὴν φύσιν συνδέοντος, καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἄρτον ὄντα ζωῆς,
 σοφίας τε καὶ γνώσεως καὶ δικαιοσύνης, κινουῦντος ἡμῶν ἀκο-
 ρέστως τὴν ὄρεξιν, καὶ τῇ πληρώσει τοῦ Πατρικοῦ θελήματος
 τοῖς ἀγγέλοις ὁμολάτρας ἡμᾶς καθιστῶντος, τῇ κατὰ τὸν βίον
 25 ἀγωγῇ τὴν ἐπουράνιον εὐμιμήτως ἐμφαίνοντας εὐαρέστησιν, κά-
 κειθεν πάλιν ἐπὶ τὴν ἀκροτάτην τῶν θείων ἀνάβασιν πρὸς τὸν
 Πατέρα τῶν φῶτων ἐνάγοντος καὶ θείας ἀπεργαζομένου φύσε-
 ως κοινωνοῦς τῇ κατὰ χάριν μεθέξει τοῦ Πνεύματος, καθ' ἣν τέ-

φύσης, χωρίς να προσθέτει ἀπολύτως τίποτε ἀπὸ ὅσα δὲν τῆς παραδίδει ὁ λόγος τῆς φύσης, καὶ γι' αὐτὸ ν' ἀπομακρύνει κάθε μίσος καὶ κάθε διαίρεση ἀπὸ τὸ κατὰ φύση συγγενές, ὥστε, λέγοντας αὐτὴ τὴν προσευχή, νὰ εἰσακούεται καὶ νὰ δέχεται διπλῆ ἀντι-ἀπλῆ χάρη ἀπὸ τὸν Θεὸ, καὶ τὴ συγχώρηση δηλαδὴ τῶν προηγούμενων πλημμελημάτων, καὶ τὴν προφύλαξη καὶ τὴ λύτρωση ἀπὸ τὰ μελλοντικά, ἀλλὰ καὶ νὰ μὴν ἀφεθεῖ νὰ εἰσέλθει στὸν πειρασμὸ οὔτε καὶ νὰ ἐπιτραπεῖ νὰ ὑποδουλωθεῖ στὸν πονηρὸ, γιὰ ἓνα καὶ μόνο λόγο, ἐπειδὴ δηλαδὴ συγχωρεῖ πρόθυμα τὰ ὀφειλήματα τοῦ πλησίον του.

Κι ἐμεῖς λοιπόν, γιὰ νὰ ἐξετάσω ἐπιστρέφοντας πίσω μὲ συντομία τὴ σημασία ὅσων εἰπώθηκαν, ἐφόσον θέλομε νὰ σωθοῦμε ἀπὸ τὸν πονηρὸ καὶ νὰ μὴν εἰσέλθομε στὸν πειρασμὸ, ἅς πιστέψομε στὸν Θεὸ κι ἅς συγχωρήσομε τὶς ὀφειλές ἐκείνων ποὺ μᾶς ὀφείλουν. Γιατὶ λέγει, «ἂν δὲν συγχωρήσετε τοὺς ἀνθρώπους τὰ ἁμαρτήματά τους, οὔτε ὁ Πατέρας σας ὁ οὐράνιος θὰ συγχωρήσει τὰ δικά σας»⁴⁴, γιὰ νὰ μὴ λάβομε μόνο τὴν ἄφεση τῶν πλημμελημάτων μας, ἀλλὰ καὶ νὰ νικήσομε τὸ νόμο τῆς ἁμαρτίας, ἀφοῦ δὲν θὰ ἐγκαταλειφθοῦμε ἀβοήθητοι νὰ ὑποπέσομε στὴ δοκιμασία του, καὶ νὰ πατήσομε τὸν πονηρὸ γεννήτορά του, τὸ φίδι⁴⁵, ἀπὸ τὸ ὁποῖο παρακαλοῦμε νὰ σωθοῦμε, ἀφοῦ θὰ ἔχομε στρατηγὸ μας τὸν Χριστὸ ποὺ νίκησε τὸν κόσμ⁴⁶, ὁ ὁποῖος μᾶς ὀπλίζει μὲ τοὺς νόμους τῶν ἐντολῶν καὶ νόμιμα μὲ τὴν ἀπόθεση τῶν παθῶν συνδέει μὲ τὸν ἑαυτὸ του μέσω τῆς ἀγάπης τὴ φύση, καὶ ἔλκει πρὸς τὸν ἑαυτὸ του, ὡς ἄρτος ζωῆς καὶ σοφίας καὶ γνώσης καὶ δικαιοσύνης, τὴν ἀκόρεστη ὄρεξή μας, καὶ ἔτσι μὲ τὴν ἐκπλήρωση τοῦ Πατρικοῦ θελήματος μᾶς καθιστᾷ προσκνητητές του μαζί μὲ τοὺς ἀγγέλους, δείχνοντας μὲ τὸν τρόπο τῆς ζωῆς μας καλὴ μίμηση τῆς ἐπουράνιας εὐαρέστησης. Κι ἀπὸ ἐκεῖ πάλι μᾶς ἀνεβάζει στὸ ἀκρότατο ὕψος τῶν θείων πρὸς τὸν Πατέρα τῶν φώτων⁴⁷ καὶ μᾶς κάνει κοινωνοὺς τῆς θείας φύσης⁴⁸ μὲ τὴν κατὰ χάρη μέθεξη τοῦ Πνεύματος, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία θὰ χρηματίσομε παιδιά τοῦ Θεοῦ, ὑπηρε-

44. Ματθ. 6, 14.

47. Ἰακ. 1, 17.

45. Γέν. 3, 1.

48. Β' Πέτρ. 1, 4.

46. Ἰω. 16, 33.

κνα Θεοῦ χρηματίσωμεν, αὐτὸν τὸν ταύτης αὐτουργὸν τῆς χάριτος καὶ κατὰ φύσιν τοῦ Πατρὸς Υἱόν, ὄλον ὄλοι δίχα περιγραφῆς ἄχράντως περικομίζοντες, ἐξ οὗ καὶ δι' οὗ καὶ ἐν ᾧ τὸ εἶναί τε καὶ κινεῖσθαι καὶ ζῆν ἔχομέν τε καὶ ἔξομεν.

5 Πρὸς τοῦτο δὲ τῆς θεώσεως τὸ μυστήριον βλέπων ἡμῖν ἔστω τῆς προσευχῆς ὁ σκοπός, ἵνα γνῶμεν, ἀνθ' οἴων, οἴους ἡμᾶς ἢ διὰ σαρκὸς κένωσις τοῦ Μονογενοῦς ἀπειργάσατο, καὶ πόθεν, ποῦ, τοὺς τὸ κατώτατον τοῦ παντὸς εἰληφότας χωρίον, εἰς ὅπερ ἡμᾶς τὸ τῆς ἀμαρτίας βάρος κατέωσε, δυνάμει φιλαν-
10 θρώπου χειρὸς ἀνεβίβασε, καὶ πλεόν ἀγαπήσωμεν τὸν ταύτην οὕτω σοφῶς ἡμῖν τὴν σωτηρίαν ἐτοιμασάμενον, καὶ δι' ᾧν πράττομεν, δείξωμεν τὴν προσευχὴν πληρουμένην, καὶ τὸν ἀληθῶς κατὰ χάριν Πατέρα Θεὸν φανῶμεν κηρύττοντες, ἀλλὰ μὴ διὰ τῶν παθῶν τῆς ἀτιμίας, τὸν αἰεὶ τυραννικῶς δεσπόζειν ἐπι-
15 χειροῦντα τῆς φύσεως πονηρόν, ἔχοντες τοῦ βίου πατέρα σαφῶς ἀποδειχθῶμεν, καὶ λάθωμεν ζωῆς ἀντικαταλλάττοντες θάνατον, ἐπειδὴ περ τῶν προσόντων ἑκάτερος τοῖς προσχωροῦσι ποιεῖσθαι μετάδοσιν πέφυκεν, ὁ μὲν αἰδίου ζωῆν τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν χορηγῶν, ὁ δὲ θάνατον τῇ τῶν ἐκουσίων ὑποβολῇ πειρα-
20 σμῶν τοῖς ἐγγίζουσιν ἐμποιῶν.

Διττὸς γὰρ κατὰ τὴν Γραφὴν τῶν πειρασμῶν ὁ τρόπος· ὁ μὲν ἡδονικός, ὁ δὲ ὀδυνηρός· καὶ ὁ μὲν προαιρετικός, ὁ δὲ ἀπρο-
αίρετος. Καὶ ὁ μὲν τῆς ἀμαρτίας γεννήτωρ, εἰς ὃν εἰσελθεῖν, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου διδαχὴν, ἀπεύχεσθαι προσετάγημεν, φάσκοντος·
25 «Καὶ μὴ εἰσενέγκης ἡμᾶς εἰς πειρασμόν», καί, «Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν», ὁ δὲ τῆς ἀμαρτίας τιμωρός, ἀκουσίοις πόνων ἐπιφοραῖς τὴν φιλαμαρτήμονα κολάζων διάθεσιν, ὃν εἴ τις ὑπομείνη, καὶ μάλιστα κακίας ἡλοῖς οὐκ ἐμπεπαρμένος, ἀκούσεται τοῦ μεγάλου διαρρήδην βοῶντος
30 Ἰακώβου· «Πᾶσαν χαρὰν ἠγήσασθε, ἀδελφοί μου, ὅταν πειρα-

τώντας με καθαρότητα τὸν ἴδιο τὸν αὐτουργὸ αὐτῆς τῆς χάριτος καὶ κατὰ φύση Υἱὸ τοῦ Πατέρα, ὅλον ὅλοι ἄνθρωποι χωρὶς περιορισμό, ἀπὸ τὸν ὁποῖο καὶ μέσω τοῦ ὁποῖου καὶ μέσα στὸν ὁποῖο ἔχομε καὶ θὰ ἔχομε τὸ εἶναι καὶ τὸ νὰ κινούμαστε καὶ νὰ ζοῦμε⁴⁹.

Καὶ ὁ σκοπὸς τῆς προσευχῆς μας ἄς ἀποβλέπει σ' αὐτὸ τὸ μυστήριον τῆς θέωσης, γιὰ νὰ κατανοήσομε, ποιοὶ ἡμαστέ καὶ ποιους μᾶς ἔκανε ἡ κένωση τοῦ Μονογενοῦς μετὰ τὴν πρόσληψη τῆς σάρκας, καὶ ἀπὸ ποῦ, σὲ ποῖο ὕψος μᾶς ἀνέβασε μετὰ τὴ δύναμη τοῦ φιλόανθρωπου χειριοῦ τοῦ ἐμᾶς ποὺ κατείχαμε τὸ κατώτατο σημεῖον παντός, ὅπου μᾶς εἶχε σπρώξει τὸ βάρος τῆς ἁμαρτίας, κι ἄς ἀγαπήσομε περισσότερο Ἐκεῖνον ποὺ τόσο σοφὰ μᾶς ἐτοίμασε αὐτὴ τὴ σωτηρία, καὶ μ' ὅσα πράττομε, ἄς ἀποδείξομε ὅτι ἡ προσευχή μας ἐκπληρώνεται, κι ἄς φανοῦμε ὅτι κηρύττομε τὸν ἀληθινὸ κατὰ χάρι Πατέρα μας Θεό. Ἄς μὴν ἀποδειχθοῦμε ὅμως μετὰ τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας ὅτι ἔχομε ἀδιαμφισβήτητα πατέρα στὴ ζωὴ μας τὸν πονηρό, ποὺ προσπαθεῖ πάντα νὰ ἐξουσιάζει τυραννικὰ τὴ φύση, καὶ ἀλλάξομε χωρὶς νὰ τὸ προσέξομε τὴ ζωὴ μετὰ τὸ θάνατο, ἐπειδὴ ὁ καθένας τους ἐκεῖνο ποὺ ἔχει μεταδίδει σ' ὅσους προσχωροῦν σ' αὐτοὺς, ὁ ἕνας χορηγεῖ σ' αὐτοὺς ποὺ τὸν ἀγαποῦν ζωὴ αἰώνια, ἐνῶ ὁ ἄλλος προξενεῖ σ' ἐκείνους ποὺ τὸν πλησιάζουν τὸ θάνατο, ὑποβάλλοντάς τους στοὺς ἐκούσιους πειρασμούς.

Γιατὶ ὁ τρόπος τῶν πειρασμῶν σύμφωνα μετὰ τὴ Γραφή εἶναι διπλός· ἡδονικὸς ὁ ἕνας, ὀδυνηρὸς ὁ ἄλλος· καὶ ὁ ἕνας προαιρετικός, ἐνῶ ὁ ἄλλος ἀπροαίρετος. Κι ὁ ἕνας εἶναι αὐτὸς ποὺ γεννᾷ τὴν ἁμαρτία, καὶ σ' αὐτόν, σύμφωνα μετὰ τὴ διδασκαλία τοῦ Κυρίου, ἔχομε λάβει ἐντολὴ ν' ἀπευχόμαστε νὰ εἰσέλθομε, λέγοντας· «Καὶ μὴ μᾶς ἀφήσεις νὰ πέσομε σὲ πειρασμό»⁵⁰, καὶ «Μένετε ξύπνιοι καὶ μὴν πέσετε σὲ πειρασμό»⁵¹. Ὁ ἄλλος εἶναι τιμωρὸς τῆς ἁμαρτίας ποὺ κολάζει τὴ φιλαμαρτήμονα διάθεση μετὰ τὶς ἐπιθέσεις ἀκούσιων πόνων, τὸν ὁποῖο πειρασμό, ἂν ὑπομείνει κανένας καὶ μάλιστα χωρὶς νὰ τὸν ἔχουν διαπεράσει τὰ καρφιά τῆς κακίας, θ' ἀκούσει τὴ φωνὴ τοῦ μεγάλου Ἰακώβου· «Θεωρῆστε εὐκαιρία μεγάλης

49. Πράξ. 17, 28.

50. Ματθ. 6, 13.

51. Ματθ. 26, 41.

σμοῖς περιπέσητε ποικίλοις, ὅτι τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως ὑπομονὴν κατεργάζεται, ἢ δὲ ὑπομονὴ δοκιμὴν, ἢ δὲ δοκιμὴ ἔργον τέλειον ἐχέτω». Ἀμφοτέρους δὲ τοὺς πειρασμούς, τὸν ἐκούσιόν τε καὶ τὸν ἀκούσιον, περιέπει κακούργως ὁ πονηρός, τὸν
 5 μὲν σπείρων καὶ διερεθίζων τὴν ψυχὴν ἡδοναῖς σώματος, ἀποστήσαι τῆς θείας ἀγάπης τὴν ἔφесιν μηχανώμενος, τὸν δὲ σοφιστικῶς ἐξαιτεῖται, δι' ὀδύνης φθεῖραι τὴν φύσιν βουλόμενος, ἵνα βιάσῃται τὴν ψυχὴν, ἀτονία πόνων καταβληθεῖσαν, πρὸς τὴν τοῦ κτίσαντος διαβολὴν κινήσαι τοὺς λογισμούς.

10 Ἄλλ' ἐπεγνωκότες ἡμεῖς τοῦ πονηροῦ τὰ νοήματα, τὸν μὲν ἐκούσιον ἀπευξώμεθα πειρασμόν, ἵνα μὴ τῆς θείας ἀγάπης τὴν ἔφесιν ἀποστήσωμεν, τὸν δὲ ἀκούσιον ἐπερχόμενον συγχωρήσει Θεοῦ γενναίως ὑπομείνωμεν, ἵνα φανῶμεν προτετιμηκότες τῆς φύσεως, τὸν κτίστην τῆς φύσεως. Γένοιτο δὲ πάντα ἡμᾶς τοὺς
 15 ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῶν τε νῦν ἡδέων τοῦ πονηροῦ λυτρωθῆναι, καὶ τῶν μελλόντων ἀλγυνῶν ἐλευθερωθῆναι, τῇ μεθέξει τῆς κατ' εἶδος μελλόντων ἀγαθῶν ὑποστάσεως, ἐποφθείσης ἡμῖν ἐν αὐτῷ Χριστῷ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, τῷ μόνῳ σὺν Πατρὶ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι δοξαζο-
 20 μένῳ παρὰ πάσης τῆς κτίσεως. Ἀμήν.

ΣΧΟΛΙΑ

1. Ταυτὸν ἐπὶ Θεοῦ βουλή καὶ βούλησις.
2. Ἐπαίνου, φησί, καὶ ψόγου κατὰ φύσιν ὑπάρχων ὁ λόγος ἐλεύθερος, ἀπαθῆ ποιεῖ τὸν μόνῳ λόγῳ ζῆν προαιρούμενον,
 25 χωρίζειν πείθων τῶν φθοροποιῶν τῆς ψυχῆς τὴν ἐπιθυμίαν, ἧς

χαρᾶς, ἀδελφοί μου, ὅταν πέσεσε σέ πολλῶν λογιῶν πειρασμούς· γιατί ἡ δοκιμασία τῆς πίστεως σας δημιουργεῖ ὑπομονή, ἡ ὑπομονή τὴν ἐπιδοκιμασία σας, καὶ ἡ ἐπιδοκιμασία σας ἃς κατέχει τὴ θέση τέλειου ἔργου»⁵². Καὶ τοὺς δύο πειρασμούς, καὶ τὸν ἐκούσιο καὶ τὸν ἀκούσιο, τοὺς φροντίζει ὑπουλα ὁ πονηρός· τὸν ἕνα σπέρνοντας στὴν ψυχὴ κι ἐρεθίζοντάς τον μὲ σωματικὲς ἡδονές, μηχανευόμενος τρόπους νὰ τὴν ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία τῆς θείας ἀγάπης· ἀπὸ τὸν ἄλλο ζητεῖ μ' ἐπιμονὴ σοφιστικὴ, θέλοντας νὰ φθείρει τὴ φύση μὲ τὴν ὀδύνη, γιὰ νὰ ὑποχρεώσει τὴν ψυχὴ μὲ τὴ βία, ἔχοντας καταβληθεῖ ἀπὸ τοὺς πόνους ἀπὸ τὴν ἔλειψη δύναμης, νὰ στρέψει τοὺς λογισμοὺς πρὸς τὴν κατηγορία τοῦ δημιουργοῦ.

Ἐμεῖς ὅμως ἔχοντας ἐπίγνωση τῶν σκοπῶν τοῦ πονηροῦ, ἃς εὐχηθοῦμε ν' ἀποφύγομε τὸν ἐκούσιο πειρασμό, γιὰ νὰ μὴν ἀπομακρυνθεῖ ὁ πόθος μας ἀπὸ τὴ θεία ἀγάπη. Τὸν ἀκούσιο ὅμως πειρασμό πού ἐρχεται μὲ παραχώρηση τοῦ Θεοῦ ἃς τὸν ὑποφέρομε μὲ γενναιότητα, γιὰ νὰ ἀποδειχθοῦμε ὅτι προτιμοῦμε ἀπὸ τὴ φύση τὸν δημιουργὸ τῆς φύσης. Εὐχομαί νὰ ἐπιτύχομε ὅλοι ἔμεῖς πού ἐπικαλούμαστε τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ νὰ γλυτώσομε τώρα ἀπὸ τὶς ἡδονές τοῦ πονηροῦ καὶ νὰ ἐλευθερωθοῦμε ἀπὸ τὶς μελλοντικὲς ὀδύνες, μὲ τὴ συμμετοχὴ μας στὴν ποικίλη ὑπαρξὴ τῶν μελλοντικῶν ἀγαθῶν, πού μαῶς ἀποκαλύφθηκαν ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Χριστὸ τὸν Κύριό μας, τὸ μόνο πού δοξάζεται μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα ἀπὸ ὅλη τὴν κτίση. Ἀμήν.

ΣΧΟΛΙΑ

1. Εἶναι τὸ ἴδιο στὸν Θεὸ ἡ βουλή καὶ ἡ βούληση.

2. Ὁ λόγος ἐπειδὴ εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του, λέγει, ἐλεύθερος ἀπὸ ἔπαινο καὶ μομφή, κάνει ἀπαθὲς ἐκεῖνο πού προαιρεῖται νὰ ζεῖ μόνο μὲ τὸ λόγο, πείθοντάς τον νὰ χωρίζει τὴν ἐπιθυμία ἀπὸ ὅσα φθείρουν τὴν ψυχὴ, ἡ ὁποία ὅταν χωριστεῖ ἀπὸ τὰ ὑλικά, ὁ

52. Ἰακ. 1, 2. Ρωμ. 5, 4.

ἀπογενομένης τῶν ὑλικῶν, οὔτε τῶν ἐπαιούντων, οὔτε τῶν ψε-
γόντων ὡς πᾶσχων, ὁ καθ' ἕξιν πρῶτος αἰσθάνεται.

3. Ἀνίσους διαθέσεις λέγει τὰς πρὸς ἑαυτὰς τὴν ψυχὴν
μορφούσας, τοῦ τε θυμοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας κινήσεις, ὧν ἐλεύθε-
5 ρον εἶναι δεῖ τὸν Χριστοῦ μαθητὴν, μήτε χύσει τοῦ περὶ καρδίαν
αἵματος πρὸς ἡδονᾶς ὀλισθαίνοντα, μήτε ζέσει τοῦ περὶ καρδίαν
αἵματος πρὸς ὄργας ἐκμαινόμενον.

4. Λόγων δηλονότι Ἑλληνικοῦ καὶ Ἰουδαϊκοῦ, ὧν ἐν
Χριστῷ παντελῶς οὐδεὶς. Ἐπίσης γὰρ τῆς πολυαρχίας καὶ τῆς
10 ἐνὶ προσώπῳ περιγραφομένης μοναρχίας, ὁ τοῦ Χριστοῦ καθα-
ρεύει λόγος.

5. Οὐ γὰρ κατὰ γέννησιν ἢ πρόοδον, ἦτοι ἔκφρασις.

6. Πῶς τις δύναται ἀφιέναι τοῖς ὀφειλέταις τὰ ὀφειλήματα.

7. Ταῖς τῶν ψυχῶν ἡμῶν διαθέσεσιν ἢ θεία δέοντως ἐφαρ-
15 μόζεται δικαιοσύνη, τοιαύτη ἡμῖν γινομένη, οἷους ἄλλήλοις ἑαυ-
τοὺς πεποιήμεθα, καὶ τοιοῦτον ἡμῖν αὐτοῖς τὸν Θεὸν καθιστῶσα,
οἷους φθάσαντες τοῖς ὀμοιοπαθέσιν ἑαυτοὺς διεθήκαμεν.

8. Ὁ τῆς φύσεως λόγος, φησί, καὶ νόμος γίνεται φύσεως,
λαμβάνων συμφωνοῦσαν τὴν γνώμην εἰς ἐνέργειαν τῶν κατὰ
20 φύσιν δυνάμεων.

πρᾶος ἀπὸ ἕξι δὲν αἰσθάνεται νὰ ὑποφέρει οὔτε αὐτὸς ποὺ τὸν ἐπαινοῦν οὔτε αὐτὸς ποὺ τὸν ψέγουν.

3. Ἐνισες διαθέσεις λέγει τίς κινήσεις τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας ποὺ διαμορφώνουν τὴν ψυχὴ σύμφωνα μὲ τὸν ἑαυτό τους, ἀπὸ τίς ὁποῖες ὁ μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ πρέπει νὰ εἶναι ἐλεύθερος, χωρὶς νὰ ὀλιθαίνει στὶς ἡδονές οὔτε μὲ τὴ διάχυση τοῦ γύρω ἀπὸ τὴν καρδιὰ αἵματος, οὔτε μὲ τὴν βράση τοῦ αἵματος γύρω ἀπὸ τὴν καρδιὰ του νὰ ἐξάπτεται σὲ μανιακὸ θυμό.

4. Δηλαδή λόγου ἑλληνικοῦ καὶ λόγου Ἰουδαϊκοῦ, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους κανένας ἀπολύτως δὲν ὑπάρχει στὸν Χριστό. Ὁ λόγος δηλαδή τοῦ Χριστοῦ εἶναι καθαρὸς ἐξίσου ἀπὸ τὴν πολυαρχία, ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν μοναρχία, ποὺ περιορίζεται σ' ἓνα πρόσωπο.

5. Ὁχι βέβαια μὲ γέννηση ἢ μὲ πρόοδο, δηλαδή φανέρωση.

6. Πῶς μπορεῖ κάποιος νὰ συγχωρεῖ στοὺς ὀφειλέτες του τὰ ἀδικήματα ποὺ τοῦ ἔχουν κάνει.

7. Ἡ θεία δικαιοσύνη ἐφαρμόζεται ὅπως πρέπει στὶς διαθέσεις τῶν ψυχῶν μας καὶ γίνεται σὲ μᾶς τέτοια, ὅπως ἐμεῖς κάναμε τὸν ἑαυτό μας πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ καθιστᾷ τὸν Θεὸ σὲ μᾶς τοὺς ἴδιους τέτοιον, ὁποῖους προηγουμένως ἐμεῖς καταστήσαμε τοὺς ἑαυτοὺς μας πρὸς τοὺς ὁμοιοπαθεῖς.

8. Ὁ λόγος, λέγει, τῆς φύσης γίνεται καὶ νόμος τῆς φύσης, ἂν λάβει θέληση σύμφωνα γιὰ τὴν ἐνέργεια τῶν καταφύση δυνάμεων.

Ο ΒΙΟΣ ΚΑΙ Η ΑΘΛΗΣΙΣ
ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩ
ΜΑΞΙΜΟΥ
ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΒΙΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΘΛΗΣΙΝ
ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΚΑΙ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ

Α'. Καὶ πάντων μὲν τῶν κατὰ Θεὸν πολιτευσαμένων ὁ Βίος λυσιτελεῖς καὶ ὠφέλιμος, οἷα δὴ προτρέπων εἰς ἀρετὴν καὶ παραθήγων πρὸς τὴν τοῦ καλοῦ μίμησιν, ὁ δὲ γε τοῦ θεοῦ Μαξιμου καὶ ὁμολογητοῦ, ὄσω μέγας καὶ τοῖς ὄλοις περιφανής, το-
5 σούτω καὶ πρὸς ἀνδρείαν ἀλειψαὶ ἀνυσιμώτερος καὶ ψυχὴν ὠφελῆσαι πάντων διαφορώτατος. Ἄνθρωπος γὰρ ἐκεῖνος οὐ μόνον βίον ἔχων ὑπερφυῆ, ἀλλὰ καὶ λόγον ἐπιτερπῆ καὶ ἄθλησιν γενναίαν καὶ ἀπαραθέτον, οὗ καὶ μόνη ἢ μνήμη πολλὴν μὲν οἶδε φέρειν τὴν ἡδονήν, πολλὴν δὲ ταῖς φιλοθέοις ψυχαῖς τὸν τῆς ἀρετῆς
10 ἐνήσιον ἔρωτα. Ὅθεν καὶ ὁ παρῶν λόγος, τὰ κατ' ἐκεῖνον μέλλων εἰπεῖν, βούλεται μὲν καὶ διὰ πολλοῦ ἔχει τὸ καθ' ἕκαστα τῶν αὐτῶ πεπραγμένων εἰς μέσον θεῖναι καὶ παραστήσασθαι, ὡς ἂν αὐτὸς τε ἡδίων τῇ τούτων γένηται μνήμη, καὶ τοῖς ἀκρο-
15 μένοις μεγάλην τὴν χάριν κατάθηται· οὐκ ἔχει δι' ὅπως ἢ πάντων ὁμοῦ τὴν περίληψιν σχεῖν, ἢ καὶ ὧν ἔχει ἐν περιλήψει τὸν ὀφειλόμενον ἐπὶ τούτοις ἔπαινον εἰπεῖν, τῷ κρείττω ἢ κατὰ λόγου δύνάμιν καὶ τὰ ἐλάχιστα τῶν εἰργασμένων τῷ θαυμασίῳ τυγχάνειν. Οὐκοῦν ὡς μὲν οὐ ράδιον τῷ λόγῳ οὐδ' εὐπορον, τὸ τοῖς πᾶσιν ἐπεξιέναι, παρήσειν καὶ αὐτὸς εὐλόγως δοκῶ μοι,
20 μηδὲν πάντων ἐγκαλούμενος ἐπὶ τῷ παραλιπεῖν, ὅτι μηδ' ἄλλος τέως τῶν πρὸ ἡμῶν, ὅσα γε αὐτοὶ σύνισμεν, εἰς ἅπαντα τὰ τοῦ ἀνδρός καθῆκεν αὐτόν, τῷ χαλεπὴν δηλαδὴ καὶ δυσέφικτον ὄργῃ τὴν ἐγχείρησιν. Ὡς ἂν δὲ λοιπὸν μὴ φαινώμεθα παντελῶς

Ο ΒΙΟΣ ΚΑΙ Η ΑΘΛΗΣΗ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΜΑΣ ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ

Α'. Ὅλων βέβαια ὁ βίος ὅσοι ἔζησαν σύμφωνα μὲ τις ἐντολὲς τοῦ Θεοῦ εἶναι ὠφέλιμος καὶ χρήσιμος, γιατί μᾶς προτρέπει στήν ἀρετὴ καὶ μᾶς προετοιμάζει στή μίμηση τοῦ καλοῦ. Ὁ βίος ὅμως τοῦ θείου καὶ ὁμολογητοῦ Μαξίμου, ὅσο μεγάλος εἶναι καὶ περιλάμπρος στὰ μάτια ὄλων, τόσο πιὸ ἀποτελεσματικὸς εἶναι καὶ νὰ μᾶς ἀσκήσει στήν ἀνδρεία καὶ πιὸ διαφορετικὸς εἶναι ἀπὸ ὅλους στήν ὠφέλεια τῆς ψυχῆς. Γιατί ὁ ἄνδρας ἐκεῖνος δὲν εἶχε μόνο βίον ὑπερφυσικό, εἶχε καὶ λόγο εὐχάριστο καὶ ἀθληση γενναία καὶ ἀπαράμιλλη, ὥστε καὶ μόνο ἢ θύμησή του προκαλεῖ πολλὴ ἡδονὴ καὶ βάζει στή φιλόθεη ψυχὴ μεγάλο τὸν ἔρωτα τῆς ἀρετῆς. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ λόγος αὐτὸς ποὺ πρόκειται νὰ διηγηθεῖ τὴν ζωὴ του ἔχει σὰν στόχο του πολὺ σημαντικό νὰ φέρει μπροστὰ μας καὶ νὰ παραστήσει ἕνα ἕνα τὰ κατορθώματά του, ὥστε καὶ ὁ ἴδιος νὰ γίνεи τερπνότερος θυμίζοντας αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ στοὺς ἀκροατὲς νὰ προξενήσει μεγαλύτερη εὐχαρίστηση. Δὲν ἔχει ὅμως τὸν τρόπο οὔτε νὰ τὰ περιλάβει ὅλα στὸ σύνολό τους οὔτε καὶ σὲ ὅποια θὰ μπορέσει νὰ περιλάβει ν' ἀποδώσει τὸν ἔπαινο ποὺ τοὺς ὀφείλεται, γιατί καὶ οἱ παραμικρὲς πράξεις του εἶναι ἀξίες θαυμασμοῦ ἀνώτερου ἀπὸ τὴ δύναμη τοῦ λόγου. Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ λόγος δὲν ἔχει τὴν εὐκολία οὔτε τὴν τέχνη νὰ τὰ ἐκθέσει ὅλα, θὰ παραλείψω κάποια, κατὰ τὴ γνώμη μου, καὶ ἐγὼ, χωρὶς ὅμως νὰ κατηγορήσω τίποτε γιὰ τὴν παράλειψη· γιατί κανένας ὡς τώρα πρὶν ἀπο ἐμένα, ὅσο γνωρίζω, δὲν ἐπεξέτεινε τὸ λόγο του σὲ ὅλα τὰ περιστατικά, ἐπειδὴ θεωροῦσε ὅτι τὸ ἐγγεῖρημα ἦταν βαρὺ καὶ δύσκολο νὰ πραγματοποιηθεῖ. Γιὰ νὰ

τηλικαύτην ὑπόθεσιν παρατρέχοντες, καὶ ὅτι μὴ ἐξὸν ἡμῖν τοῦ παντὸς ἐφικέσθαι καὶ τὸ πᾶν ἐλλιμπάνοιμεν, ὅπερ ἀσύμφορον οἶμαι καὶ οὐδ' ἐξω πίπτον αἰτίας, ἀναγκαῖον ἄρα ἐμοὶ τὸν παρόντα λόγον εἰσενεγκεῖν, κἂν ἐλάχιστον οἶδα τοῦτον, κἂν παρὰ πολὺ 5 τῶν πραγμάτων λειπόμενον. Οὕτω γὰρ ἂν καὶ τό τε εἰς ἡμᾶς ἦκον ἀποπληρώσοιμεν, καὶ ὑμῖν τὸ χρέος ἀφοσιώσοιμεν, τὸν περὶ ἐκείνου λόγον, εἴπερ τι ἄλλο, ἀπαραιτήτως εἰσπράττουσιν. Εἰ δὲ καὶ ἄλλα τινὰ τῶν τηνικαῦτα πραχθέντων ἐν τῷ μεταξὺ διαμνημονεύσοι ὁ λόγος, ἄλλὰ τοῦτο οὐκ ἐξω πάντως τοῦ λόγου, 10 οὔτε μὴν τοῦ εἰκότος· τῶν τότε καιρῶν πολλὴν κεκινηκότων, ὡς ἴστε, τὴν κατὰ τῆς ἀληθείας ἐπήρεια. Ἀλλὰ γὰρ ἄνωθεν, ὡς οἶόν τε, τὰ κατὰ τὸν ὄσιον τέως διηγητέον, δι' ὃν καὶ τὸν λόγον ἤδη ἐνεστησόμεθα.

B'. Μαξίμω τοίνυν τῷ θείῳ καὶ ὁμολογητῇ πατρὶς μὲν ἢ 15 πρώτη τῶν πόλεων καὶ μεγάλη Κωνσταντινούπολις, ἦν καὶ Νέαν Ρώμην καὶ ὁ λόγος οἶδε προσονομάζειν, πατέρες δὲ εὐγενεῖς ἄνωθεν καὶ τῇ κατὰ κόσμον περιφανείᾳ μὴ πολλῶν δευτεροί, οἷς εὐσέβειαν τὸ ἐξαιρετόν καὶ ἢ πρὸς τὴν ἀρετὴν νεῦσις τε καὶ οἰκείωσις, ὡς ἂν ἔχοιεν ἐντεῦθεν μᾶλλον ἢ ἀπὸ τοῦ γένους τὸ 20 λαμπρὸν ἐπιφέρεισθαι. Οἱ δὲ καὶ εἰς φῶς τὸν μακάριον τοῦτον προαγαγόντες καὶ ἐν κομιδῇ νέῳ σώματι τῷ θείῳ λουτρῶ προσαγαγόντες, ἔν' ἐκ βρέφους λάβοι τὴν κάθαρσιν, οὐδὲν εἶων τῶν ὄσα τοῖς νέοις πρὸς ἡδονὴν πράττειν, οὐδὲ τοῖς νηπιώδεσι τούτοις καὶ παιδικοῖς τὴν διάνοιαν ἀσχολεῖν, ὅπως μὴ, ἀπλαστος 25 φύσις καὶ ἀπαλή, πρὸς ἀνεσιν ἐλκυσθῇ καὶ ἡθῶν μαλακότητα, ἀλλὰ τοῖς στερροτέροις τε καὶ ἀνδρώδεσι διαπλάττοντες τὸν γενναῖον, πολλὴν αὐτῷ τὴν πρὸς τὰ καλὰ ἐνετίθουν ροπήν, καὶ ὄλον αὐτὸν συννεύειν πρὸς τὴν ἀρετὴν ἐπειθον. Ὅς καὶ αὐτός, καὶ φύσεως λαχὼν δεξιᾶς καὶ ἀγωγῆς οὕτω τυχῶν, καὶ νέος μὲν ὢν ἔτι 30 εἶχεν ἐν ἑαυτῷ τὰ τῆς ἀρετῆς προχαράγματα, οἷον σκιάς τινος καὶ γραμμᾶς οὐκ ἀμυδρῶς τὸ μέλλον εἰκονίζουσας, εἶχε δὲ ἀκρι-

μὴ φανεῖ λοιπὸν ὅτι ἀδιαφοροῦμε γιὰ μιὰ τόσο σημαντικὴ ὑπόθεσις κι ὅτι, ἀφοῦ δὲν μποροῦμε νὰ ἐπιτύχομε τὸ ὅλο, νὰ τὸ ἐγκαταλείψουμε ὅλο, πράγμα πού θεωρῶ ἀσύμφορο καὶ ὅτι δὲν ξεφεύγει τὴ μομφή, ἀναγκάζομε ἐπομένως νὰ συντάξω αὐτὸν τὸν λόγον, ἔστω κι ἂν ξέρω πῶς εἶμαι ἐλάχιστος, ἔστω κι ἂν ξέρω πῶς εἶμαι πολὺ κατώτερος ἀπὸ τὰ πράγματα. Γιατὶ ἔτσι καὶ τὴ δική μου ὀφειλὴ θὰ καταβάλω καὶ τὸ χρέος μου σ' ἐσᾶς θὰ ἔξοφλήσω περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο, ἀφοῦ θὰ εἰσπράξετε τὸν λόγον μου γιὰ ἐκεῖνον. Ἄν τώρα ὁ λόγος μου προχωρώντας μνημονεύσει στὸ μεταξὺ καὶ μερικὰ ἄλλα πού πράχθηκαν τότε, αὐτὸ ὅμως δὲν εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸ λογικόν, οὔτε βέβαια ἀπὸ τὸ εὐλογόν. Οἱ καιροὶ ἐκεῖνοι εἶχαν ξεσηκώσει, ὅπως ξέρετε, μεγάλη πολεμικὴ κατὰ τῆς ἀλήθειας. Ἄλλ' ἄς διηγηθοῦμε ἀπὸ τὴν ἀρχή, ὅσο εἶναι δυνατὸν, τὴν ἱστορίαν τοῦ θείου, γιὰ τὸν ὁποῖο ἤδη ἀρχίσαμε τὸν λόγον μας.

Β'. Πατρίδα λοιπὸν τοῦ θείου καὶ ὁμολογητῆ Μαξίμου εἶναι ἡ πρώτη τῶν πόλεων καὶ μεγάλη Κωνσταντινούλη, πού συνήθως λέγεται καὶ Νέα Ρώμη. Οἱ γονεῖς του, εὐγενεῖς ἀπὸ καταγωγή, καὶ ὡς πρὸς τὴν κοσμικὴ λαμπρότητα δὲν ἦταν ἀπὸ πολλοὺς δεύτεροι. Αὐτὸ πού τοὺς ἔκανε νὰ ξεχωρίζουν ἦταν ἡ εὐσέβεια καὶ ἡ ἐπιδίωξις καὶ οἰκείωσις τῆς ἀρετῆς, ὥστε νὰ μποροῦν νὰ ἔχουν ἀπὸ δῶ μᾶλλον τὴ λαμπρότητα, παρὰ ἀπὸ τὸ γένος. Αὐτοὶ ὅταν ἔφεραν στὸ φῶς τοῦτον τὸ μακαριστὸ ἅγιον καὶ τὸν ὀδήγησαν πολὺ μικρὸ παιδάκι στὸ θεῖον βάπτισμα, ὥστε ἀπὸ βρέφος νὰ καθαρθεῖ, δὲν ἄφηναν καθόλου νὰ κάνει ὅσα προκαλοῦν ἠδονὴ στοὺς νέους, οὔτε ν' ἀπασχολεῖ τὴ διάνοιά του μὲ αὐτὰ τὰ κατάλληλα γιὰ νήπια καὶ παιδιὰ, γιὰ νὰ μὴν παρασυρθεῖ, φύσις ἄπλαστη καὶ ἀπαλή, στὴν ἀνεσις καὶ τὴ μαλθακότητα, ἀλλ' ἤθελαν νὰ τὸν διαπλάθουν μὲ σκληρότερες καὶ ἀνδροπρεπέστερες συνήθειες, καλλιεργώντας μέσα του πολλὴ κλίση πρὸς τὰ καλὰ καὶ πείθοντάς τον σὲ ὀλοκληρωτικὴ συγκατάθεσις πρὸς τὴν ἀρετή. Ἄλλὰ κι αὐτὸς μὲ τὴν εὐπλαστὴ φύσιν πού τοῦ ἔλαχε καὶ αὐτὴ τὴν ἀγωγή πού ἔλαβε, κι ὅταν ἦταν ἀκόμα νέος, εἶχε μέσα του τὰ προτυπώματα τῆς ἀρετῆς, ὡς σκιᾶς καὶ γραμμῆς πού εἰκόνιζαν τὸ μέλλον ὄχι ἀμυδρά. Καὶ

βεστέρους τοῦς ταύτης τύπους καὶ χαρακτῆρας, τῆς ἡλικίας αὐτῷ προβαινούσης ἐπὶ τὰ πρόσω καὶ πῆξιν τῆς διανοίας στάσιμον λαμβανούσης, ὅτε καὶ λόγος καὶ φρόνημα καὶ πάντα ὁμοῦ τὰ πρὸς τὰ κρείττω τούτῳ ἑώρα καὶ τελεώτερα.

5 Γ'. Ἐπεὶ δὲ οὗτος καὶ ἐπὶ διδασκάλους ἐφοίτα, παιδείας, ὡς εἶκόσ, παντοίας ἐπιμελούμενος, τί χρῆ καὶ λέγειν ὅσην ἐντὸς ὀλίγου χρόνου γνῶσιν ἑαυτῷ συνελέξατο; Γραμματικὴν μὲν καὶ τὴν ἄλλην ἐγκύκλιον παιδείου ἐξασκήσας ἐπιμελέστατα, ρητορικῆς δὲ καὶ τῆς ἐν τῷ λέγειν τέχνης ἤκων εἰς τὸ ἀκρότατον, φιλοσοφίας δὲ οὕτω φιλοπόνως ἀκροασάμενος, ὡς μηδένα ἐγγῶς αὐτοῦ ἀφείναι γενέσθαι καὶ κατὰ μικρόν. Σπουδῇ γὰρ ἐναμίλλω τῇ εὐφυῖα χρησάμενος, ἱκανῶς εἶχεν ἐν πᾶσι μαθήμασι καὶ περιττῶς, οἷς καὶ ἐκάστοις μὲν συνεχρῆτο, οὐκ ὀλίγα ἔστιν ὅτε τούτῳ πρὸς τὰ βελτίω συναιρομένοις. Φιλοσοφίαν δὲ καὶ τοῦς
15 ἀπ' αὐτῆς λόγους μειζόνως καὶ περιεῖπε καὶ περιέστεργε καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων προέταπτεν. Ἐπεὶ γὰρ ἦδει ταύτην καὶ γνῶσιν τῶν ὄντων καὶ ἐπιστήμην, καὶ περὶ θεωρίαν καταγινομένην καὶ πρᾶξιν, καὶ φύσεως περὶ καὶ κόσμου διεξιούσαν, καὶ πᾶν ἀπλῶς ἄλλο παραδιδούσαν, ταύτη καὶ τὴν πλείω σπουδῇ
20 ἔνεμε, καὶ ἐν νῷ διὰ παντὸς ἔφερε· πλὴν οὐχ ὡς ἔτυχεν οὐδ' ἀλογίστως, ἀλλὰ τὸ μὲν σοφιστικὸν ταύτης καὶ ὅσον ἀπάτης καὶ παραλογισμῶν ἔχεται, πόρρω θεὸς καὶ ἀποβαλλόμενος, τὸ δὲ περὶ λόγους καὶ δόγματα καὶ λογικὰς ἄλλας μεθόδους καὶ ἀποδείξεις ἐγκρίνας καὶ οἰκειωσάμενος. Τί γὰρ αὐτῷ ψευδῆς πρότασις καὶ
25 πλοκὴ νόθων συλλογισμῶν καὶ τοιοῦτον συμπέρασμα, καὶ οἷσ-
τισιν ἄλλοις ἢ ἀληθῆς σοφία καταχραίνεται; Ἐκείνῳ γὰρ πολλοῦ δέον καὶ φάναι, ἢ τοιοῦτόν τι ἐμέλησε πώποτε, ἢ περὶ τι τῶν τοῖς ἄλλοις οὐ καλῶς πονουμένων ἀνεκτὸν γέγονε καὶ μικρὸν τὴν διάνοιαν ἐπικλῖναι. Ἀμέλει καὶ διὰ θαύματος αὐτὸν ἅπαντες
30 ἐποιούντο· οὕτω μὲν γνώσεως, οὕτω δὲ ἀρετῆς ἔχοντα, οὕτω δὲ πλεον μετριοφροσύνης καὶ ταπεινώσεως, ὄν γε οὐδὲν τῶν ὄντων ἐπῆρεν, οὐδὲ μεῖζον φρονεῖν ἔπεισεν, οὐ γένους εὐκλεία, οὐ λό-

ὅσο προχωροῦσε ἡ ἡλικία του ἀποχτοῦσε πρὸ ἀκριβεῖς τοὺς τύπους καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ της κι ἔπηξε σταθερὰ ἡ διάνοιά του, ὅταν καὶ ὁ λόγος καὶ ἡ φρόνησή του, καὶ ὅλα μαζί, κατευθύνονταν πρὸς τὰ καλύτερα καὶ τὰ τελειότερα.

Γ'. Κι' ἐπειδὴ αὐτὸς πήγαινε καὶ σὲ δασκάλους, ὅπως εἶναι φυσικό, ἐπιδιώκοντας κάθε εἶδος παιδείας, τί χρειάζεται νὰ ποῦμε πόση μάθηση συσσώρευσε μέσα του μέσα σὲ λίγο χρόνο; Ἀσκήθηκε μὲ πολλή ἐπιμέλεια στὴ γραμματικὴ καὶ τὴν ἄλλη ἐκπαίδευση, τὴ ρητορικὴ καὶ τὴν τέχνη τοῦ λόγου τὴν ἔφτασε στὸ ἀκρότατο σημεῖο, καὶ ἄκουσε μαθήματα φιλοσοφίας μὲ τόση φιλοπονία, ὥστε κανένα δὲν ἄφησε νὰ τὸν πλησιάσει ἔστω κι ἀπὸ μακριά. Συνδυάζοντας σπουδὴ κι εὐφυΐα, ἦταν ἰκανὸς μὲ τὸ παραπάνω σὲ ὅλα τὰ μαθήματα καὶ ἀσχολοῦνταν καὶ μὲ καθένα χωριστὰ ἀπὸ αὐτὰ πού δὲν τὸν βοηθοῦσαν λίγο στὴ βελτίωσή του. Περισσότερο καλλιεργοῦσε καὶ ἀγαποῦσε τὴ φιλοσοφία καὶ τοὺς λόγους, γι' αὐτὸ καὶ τὴν προέτασσε ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα. Ἐπειδὴ δηλαδὴ τὴ θεωροῦσε ὡς γνώση καὶ ἐπιστήμη τῶν ὄντων, ὅτι καταγινόταν μὲ τὴ θεωρία καὶ τὴν πράξη καὶ μιλοῦσε γιὰ τὴ φύση καὶ τὸν κόσμον καὶ μετέδιδε κάθε ἄλλη γνώση, σ' αὐτὴν ἀφιέρωνε καὶ τὴν περισσότερη μελέτη καὶ αὐτὴν εἶχε πάντοτε στὴ σκέψη του. Ὅμως ὄχι ἔτσι ὅπως τύχαινε καὶ χωρὶς διάκριση, ἀλλὰ, ἀφοῦ ἀπομάκρυνε καὶ ἀπέβαλε τὸ σοφιστικὸ της μέρος καὶ ὅ,τι σχετιζόταν μὲ ἀπάτη καὶ παραλογισμούς, ἀποδέχθηκε ὅ,τι ἀναφερόταν σὲ λόγους καὶ δόγματα καὶ λογικὲς μεθόδους καὶ ἀποδείξεις. Τί τὸν ἐνδιέφερε δηλαδὴ αὐτὸν ἡ ψευδὴς πρόταση καὶ ἡ πλοκὴ τῶν νόθων συλογισμῶν καὶ τὸ ἀνάλογο συμπέρασμα καὶ ὅσα ἄλλα φαλκιδεύουν τὴν ἀληθινὴ σοφία; Οὔτε κἀν χρειάζεται νὰ ποῦμε ὅτι ἐκεῖνος ποτὲ δὲ φρόντισε γιὰ κάτι τέτοιο οὔτε ἀνέχθηκε κάποιο ὄχι καλὸ πόνημα τῶν ἄλλων νὰ παρασύρει ἔστω κι ἐλάχιστα τὴ διάνοιά του. Καὶ βέβαια εἶχε ἀποσπάσει τὸν θαυμασμὸ ὄλων εἶχε τόση γνώση καὶ τόση ἀρετὴ κι ἀκόμα περισσότερη μετριοφροσύνη καὶ ταπείνωση. Δὲν τοῦ δημούργησε ἔπαρση τίποτε ἀπὸ ὅ,τι εἶχε οὔτε τὸν ἔκανε νὰ μεγαλοφρονεῖ, οὔτε ἡ εὐγενικὴ καταγωγὴ, οὔτε ἡ ἀπόλυτη ὑπε-

γων κατὰ πάντων ὑπεροχή, οὐκ ἀρετῆς ὕψος, οὐκ ἄλλο τῶν πάντων οὐδέν, ἀλλ' οὕτως ἦν τῷ μετρίῳ προσκείμενος, ὡς μόνον τοῦτ' ἔχειν καὶ σεμνότητα βίου καὶ καύχημα, καὶ τούτῳ πλέον φρονεῖν, ἢ εἰ πᾶσαν ὁμοῦ τις τὴν ἐν ἀνθρώποις δόξαν 5 αὐτῷ ἐχαρίζετο.

Δ'. Ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἦν οὕτω βιοῦντα λαθεῖν τὸν θαυμάσιον, οὐδὲ μὴ καὶ ἐς ἄλλους ἐκφανὲς τὸ κοινὸν γενέσθαι ὄφελος, καί-
 τοι πολλὰ ὁσημέραι ποιοῦντα, ὥστε τὴν κενὴν ἀποδρᾶναι δόξαν
 καὶ τὸ μὴ ἀλῶναι ταῖς τοῦ βίου περιπετεῖαις, ὧν καὶ τὸ γενέσθαι
 10 ἐν χρωῖ, μέγα πρὸς ἀρετὴν ἐμπόδιον ὤετο. Ἀλλ' εἰ καὶ αὐτὸς
 οὕτω καὶ ἐμελέτα καὶ ἔπραττεν, ὅμως γοῦν καὶ ἄκων ἀλίσκεται
 πρὸς τὰ βασιλεία τοῦτον τοῦ τότε κρατοῦντος (Ἡράκλειος δ' οὗ-
 τος ἦν), εὐνοία τῇ πάσῃ μετακαλεσαμένου καὶ ὑπογραφέα πρῶ-
 τον τῶν βασιλικῶν ὑπομνημάτων καταστησαμένου, ὧ καί, οἷα
 15 τηλικῶδε ἀνδρὶ καὶ τοσοῦτου οἴκου, ἐν πᾶσί τε ἐχρήτο τοῖς ἀνὰ
 χεῖρα, καὶ ὑπουργὸν καὶ συλλήπτορα τῶν καλλίστων ἐκέκτητο.
 Ἦν γὰρ οὗτος συνιδεῖν μὲν τὸ δέον συνετώτατος, βουλήν δι' ὑ-
 ποθέσθαι κομιδῇ δεξιώτατος, λόγον δὲ σχεδιάσαι ἐπιεικῶς προ-
 χειρότατος, οὗ τῇ συνουσίᾳ καὶ βασιλεὺς αὐτὸς καὶ οἱ περὶ τὰ βα-
 20 σίλεια σφόδρα τε ἠδοντο, καὶ διὰ παντὸς ἦσαν τὸν ἄνδρα ἐκπε-
 πληγμένοι.

Ε'. Ἀλλ' αὐτὸς μικρὰ ταῦτα πρὸς φιλοσοφίαν καὶ δόξαν
 καὶ χρήματα καὶ τιμὴν καὶ ὅσα φυλοτιμίας ἤπται τῆς περιττῆς
 ἠγησάμενος, ἄλλως τε καὶ τὴν πίστιν τότε καινοτομουμένην
 25 ὁρῶν, τῷ πολλὰ τὴν Ἐκκλησίαν τὸ τῶν Μονοθελητῶν διαλυ-
 μαίνεσθαι δόγμα, καταλείπει μὲν ἅπαντα, ψυχῆς ὥσπερ κοίνω-
 σιν τὸ τοῖς τοιούτοις ἀνεστράφθαι οἰόμενος, πρὸς δὲ τὸν μονάδα
 βίον, ἅτε καὶ πάλαι τοῦ καθ' ἡσυχίαν βιῶναι ἐρῶν, σπουδῇ
 προσχωρεῖ, τῷ κατὰ τὴν ἀντιπέραν ἠϊόνα φροντιστηρίῳ, ὃ τῆς
 30 Χρυσοπόλεως προσωνόμασται, τότε κατὰ φιλοσοφίαν ἀνθοῦντι,

ροχή του στους λόγους, οὔτε τὸ ὕψος τῆς ἀρετῆς του, οὔτε τίποτε ἄλλο, ἀλλ' ἦταν τόσο δεμένος μὲ τὴ μετριοφροσύνη, ὥστε αὐτὴ ἦταν ἡ περιφάνεια καὶ ἡ καύχηση τῆς ζωῆς του καὶ αὐτὸ ἦταν ἐκεῖνο πού τὸν ἔκανε νὰ μεγαλοφρονεῖ περισσότερο, παρὰ ἂν τοῦ χάριζε κανένας ὅλη μαζί τὴ δόξα τῶν ἀνθρώπων.

Δ'. Ἀλλὰ ζώντας μ' αὐτὸν τὸν τρόπο δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ διαλάβει ὁ θαυμάσιος ἄνθρωπος καὶ νὰ μὴ γίνει φανερὸ καὶ στους ἄλλους τὸ κοινὸ ὄφελος, ἂν καὶ βέβαια ἔκανε πολλὰ μέρα μὲ τὴ μέρα, ὥστε ν' ἀποφύγει τὴν κούφια δόξα καὶ νὰ μὴν αἰχμαλωτιστεῖ στις περιπέτειες τοῦ βίου, πράγμα πού τὸ θεωροῦσε μέγα ἐμπόδιο γιὰ τὴν ἀρετὴ καὶ μόνο τὸ νὰ τὸν ἀγγίξουν αὐτές. Ἀλλὰ ἂν καὶ αὐτὸς ἔτσι μελετοῦσε καὶ ἔπραττε, ὅμως καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλει πέφτει στὴν παγίδα· τὸν κάλεσε στὸ παλάτι ὁ τότε βασιλιάς (κι αὐτὸς ἦταν ὁ Ἡράκλειτος) μὲ ὅλη τὴν εὐνοϊκὴ διάθεση καὶ τὸν ὄρισε πρῶτο γραμματικὸ τῶν βασιλικῶν βιβλίων. Καὶ ἓνα τόσο ἀξιόλογο ἄνδρα καὶ ἀπὸ τόσο σημαντικὸ σπίτι τὸν χρησιμοποιοῦσε σὲ κάθε περίπτωση καὶ τὸν εἶχε σύμβουλο καὶ βοηθὸ ἀπὸ τοὺς πιὸ καλοὺς. Ἦταν ἐξυπνότατος ὥστε νὰ συλλαμβάνει ὅ,τι χρειαζόταν, πάρα πολὺ ἱκανὸς νὰ δώσει συμβουλή, καὶ εἶχε μεγάλη εὐχέρεια νὰ σχεδιάζει τὸν κατάλληλο λόγο, καὶ ἐνοιωθῆν μεγάλη εὐχαρίστηση νὰ τὸν συναναστρέφονται καὶ ὁ ἴδιος ὁ βασιλιάς καὶ οἱ παλατιανοί, καὶ ἡ ἐκπληξή τους ἀπὸ αὐτὸν ἦταν ἀδιάκοπη.

Ε'. Αὐτὸς ὅμως ὅλα αὐτὰ τὰ θεώρησε μικρὰ μπροστὰ στὴ φιλοσοφία, δηλαδή καὶ τὴ δόξα καὶ τὰ χρήματα καὶ τὶς τιμές καὶ ὅσα ἔχουν σχέση μὲ τὴν περιττὴ φιλοδοξία. Ἐξάλλου βλέποντας ὅτι καὶ στὴν πίστη ἐφαιμόζονταν πολλοὶ νεωτερισμοί, καθόσον ἡ διδασκαλία τῶν Μονοθελητῶν προκαλοῦσε μεγάλη φθορὰ στὴν Ἐκκλησία, ἐγκαταλείπει τὰ πάντα, μὲ τὴ σκέψη ὅτι ἡ συναναστροφή του μ' αὐτὰ ἀποτελοῦσε ἐξαχρείωση τῆς ψυχῆς, καὶ προσχωρεῖ γρήγορα στὴ μοναχικὴ ζωὴ, καθὼς ἀπὸ παλιὰ ἀγαποῦσε τὴ ζωὴ τῆς ἡσυχίας. Καταφεύγει λοιπὸν στὸ φροντιστήριον τῆς ἀπέναντι ἀκτῆς πού ὀνομαζόταν τῆς Χρυσουπόλεως καὶ πού τότε ἀνθοῦσε ὡς

δοῦς ἑαυτὸν, κάκει τρίχας τε κειράμενος καὶ τὸ τρίχινον ἐνδυσά-
 μενος ἔνδυμα, ὃς γε καὶ τὸ ἀπ' ἐκείνου τρύχων ἦν τὸ σῶμα διὰ
 παντός, οὐ νηστεία μόνον καὶ τῇ ἄλλῃ χρώμενος ἤδη κακοπα-
 θεία, ἀλλὰ καὶ στάσει παννύχῳ καὶ εὐχῇ προσανέχων ἐπιτετα-
 5 μένη, τῆς ψυχῆς ἐντεῦθεν τὸ ὄρθιον ἀναστηλῶν καὶ τὸν νοῦν
 ἀποσπῶν τῆς ὕλης καὶ τοῦ δεσμοῦ λύων καὶ πρὸ τῆς διαλύσεως.
 Ὁ γὰρ καὶ πρὸ τοῦ ἀκριβεστέρου βίου ἀγῶσιν ἑαυτὸν συνεθίζων
 καὶ πόνοις καὶ τὴν κατὰ φιλοσοφίαν μετιῶν ἀγωγὴν, σχολῇ γ' ἂν
 οὗτος μετὰ τὸ εἰς αὐτοὺς ὑπεισδῶναι ἄλλο τι ἢ εἴλετο ἢ κατέπρα-
 10 ξεν. Ἀμέλει καὶ πολλοὺς ἔχων τοὺς συνασκουμένους, πάντα τε
 ὑπερέβαλε, καὶ δὴ καὶ τὸ κατὰ πάντων πρεσβεῖον θαυμασίως
 ἀνήρητο, οἷ γε καὶ τοσοῦτον τῆς τοῦδε ἠττήθησαν ἀρετῆς, ὡς καὶ
 κοινῇ διαπρεσβεύσασθαι πρὸς αὐτόν, προστῆναι τούτων ἐκλι-
 παροῦντες καὶ ἡγεμονίαν τὴν κατ' ἐκείνους ἀναδεδέχθαι· ἦσαν
 15 γὰρ πρὸ μικροῦ τὸν ἑαυτῶν καθηγεμόνα ἀποβαλλόμενοι. Ἄλλ'
 αὐτὸς τὴν ἀρχὴν ὥσπερ τι βάρους ἐφόγκιον διωθούμενος, ἀνέν-
 δοτος ἦν περὶ τὴν αἴτησιν καὶ ἰσχυρογνώμων, μήτε λόγοις αὐτῶν
 εἰκῶν, μήθ' ἰκεσίαις ὑπενδιδούς. Ὡς δὲ ἐώρα μᾶλλον ἐπικειμέ-
 νους καὶ τι καὶ βίας προστιθέντας, πείθεται μόλις καὶ καταδέχε-
 20 ται τὴν ἐπιστάσιαν· οὐκ ἀρχὴν μᾶλλον ἢ λειτουργίαν νομίσας
 ὑπεύθυνον.

ΣΤ'. Ἐνθεν τοι καὶ ἐμφροντις γίνεται μᾶλλον καὶ τὸ πᾶν
 μεμεριμνημένος, οὐ τὸ καθ' ἑαυτὸν μόνον σκοπῶν, οὐδ' ὅπως ἂν
 αὐτὸς ἀριστα διαβιώῃ, ἀλλ' ὅπως ἂν εἴη τοῖς ἀρχομένοις λυσιτε-
 25 λῶς τὸν βίον ἰθύνειν καὶ ἀγωγῆς ἐπειλῆφθαι τῆς κρείττονος.
 Ἐώρα γὰρ ἐν ἑαυτῷ, ὅτι τοῖς καθ' ἑαυτοὺς τὴν ἀρετὴν μετιοῦσιν,
 ἐξέσται πάντως κατὰ τὸ δοκοῦν τὰ μείζω ἢ ἐλάττω τῶν πραττο-
 μένων αἰρεῖσθαι, οἷς καὶ συγγνοίη ἂν τις μὴ τὰ μεγάλα πράττου-
 σι. Τῷ δ' ἀγειν ψυχὰς ἐγκεχειρισμένῳ, καὶ μικρὸν καθυφιέντι
 30 τῆς ἀκριβείας, κίνδυνος ἔσται οὐχ ὁ τυχῶν αὐτῷ τε καὶ τοῖς ἀρ-

πρὸς τὸν εὐσεβῆ τρόπο ζωῆς, καὶ ἐκεῖ κουρευῆθη μοναχὸς καὶ φόρεσε τὸ τρίχινο ροῦχο. Ἀπὸ τότε βασάνιζε τὸ σῶμα του συνεχῶς ὄχι μόνο μὲ τὴ νηστεία καὶ τὴν ἄλλη ταλαιπωρία, ἀλλὰ καὶ μὲ ὀλονύκτια ὀρθοστασία καὶ ἐπιμένοντας καὶ σὲ παρατεταμένη προσευχή, ἀναστηλώνοντας τὴν ψυχὴ του καὶ κρατώντας τὴν ὄρθια, καὶ ἀποσπώνοντας τὸ νοῦ του ἀπὸ τὴν ὕλη καὶ λύνοντας τὰ δεσμά του μὲ αὐτὴν πρὶν ἀπὸ τὴ διάλυση τοῦ σώματος. Γιατί αὐτὸς ποῦ καὶ προηγουμένως συνήθιζε τὸν ἑαυτὸ σου στοὺς ἀγῶνες καὶ στοὺς πόρους τῆς αὐστηρότερης ζωῆς καὶ ἐπιδίωκε τὴ σύμφωνη μὲ τὴ φιλοσοφία ἀγωγή, δύσκολα, ὅταν εἶχε ριχτεῖ σ' αὐτοὺς, θὰ προτιμοῦσε ἢ θὰ καταπιανόταν μὲ κάτι ἄλλο. Καὶ πράγματι, ἐνῶ ἦταν πολλοὶ ἐκεῖνοι ποῦ ἀσκοῦνταν μαζί του, τοὺς ξεπέρασε ὅλους καὶ εἶχε κερδίσει κατὰ τρόπο θαυμαστὸ καὶ τὸ πρωτεῖο ἔναντι ὅλων, καὶ τόσο πολὺ νικήθηκαν ἀπὸ τὴν ἀρετὴ του, ὥστε μὲ κοινὴ πρεσβεία τοὺς πρὸς αὐτὸν τὸν ἐκλιπαροῦσαν νὰ γίνεи προϊστάμενός τοὺς καὶ νὰ δεχθεῖ τὴν ἡγεμονία σ' αὐτούς· γιατί εἶχαν χάσει πρὶν ἀπὸ λίγο τὸν ἡγούμενό τοὺς. Ἐκεῖνος ὅμως, ἀπωθώντας τὴν ἀρχὴ σὰν βάρκα μὲ περιττὸ βάρος, ἦταν ἀνένδοτος στὴν αἴτησή τοὺς καὶ ἄκαμπτος, καὶ οὔτε στὰ λόγια τοὺς ὑποχωροῦσε, οὔτε στίς ἱκεσίες τοὺς λύγιζε. Καθὼς τοὺς ἔβλεπε ὅμως νὰ ἐπιμένουν περισσότερο καὶ νὰ ἀσκοῦν καὶ κάποια βία, πείθεται ἐπιτέλους καὶ δέχεται τὴν ἡγεμονία., θεώρώντας αὐτὴν ὄχι ἀξίωμα, ἀλλὰ μάλλον μιὰ λειτουργία ὑπεύθυνη.

ΣΤ'. Αὐτὸ βέβαια τὸν γεμίζει μὲ περισσότερες φροντίδες καὶ μέριμνες γιὰ τὰ πάντα. Δὲν ἀπέβλεπε μόνο στὸν ἑαυτὸ του οὔτε πῶς νὰ ζεῖ ἄριστα ὁ ἴδιος, ἀλλὰ πῶς θὰ μπορούσε νὰ κατευθύνει τὴ ζωὴ τῶν ὑποτακτικῶν του ὠφέλιμα καὶ νὰ ἀκολουθήσει τὴν καλύτερη ἀγωγή. Γιατί ἔβλεπε στὸν ἑαυτὸ του ὅτι αὐτοὶ ποῦ ἐπιδίωκουν τὴν ἀρετὴ γιὰ τὸν ἑαυτὸ τοὺς, ἐπιτρέπεται κατὰ τὴ γνώμη τοὺς νὰ ἐκλέγουν τὰ ἀνώτερα ἢ τὰ κατώτερα ἀπὸ τὰ πραττόμενα, καὶ θὰ τοὺς συγχωροῦσε κάποιος, ἂν δὲν ἔπρατταν τὰ μεγάλα. Σὲ ὅποιον ὅμως ἔχει παραχωρηθεῖ νὰ ὀδηγεῖ ψυχὲς καὶ λίγο ἂν ὑποχωρήσει στὴν αὐστηρότητα, δὲν εἶναι ὁ μικρότερος κίνδυνος καὶ

χομένοις, ὃν οὐχ ὄπως ἄριστον εἶναι δεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐμ-
 προσθεν ἐπιδιδόναι ἀεὶ, εἴπερ μέλλοι τῷ καθ' ἑαυτὸν ὑποδείγμα-
 τι καὶ τοὺς ὑπὸ χεῖρα προσάξειν ἐπὶ τὸ βέλτιον, ὡς πρὸς τὸ ἀρχέ-
 τυπον τὸν ἐκείνου βίον ὀρῶντας, κἀντεῦθεν ἢ πρὸς ἀρετὴν ἢ, τὸ
 5 ἐναντίον, πρὸς κακίαν ἐναγομένους. Ταῦτα ὁ θεῖος Μάξιμος ἐν-
 νοῶν, συνετήκετο τὴν ψυχὴν, τὸ λειπὸν προσεδαπάνη τῶν σαρκῶν,
 ταῖς φροντίσι τῶν φοιτητῶν συνείχετο. Διὰ ταῦτα βελτίω
 τούτοις ὑποτιθεῖς, καὶ νῦν μὲν ἠπιωτέρω τῷ λόγῳ, νῦν δὲ τρα-
 χυτέρω χρώμενος τούτῳ· καὶ ἄρτι μὲν ὀμαλῶς καὶ ἀδήκτως
 10 ἐπαφιέμενος τὴν διδασκαλίαν, ἄρτι δ' αὐστηρὰν καὶ ἀνήδυτον
 ταύτην προφέρων, ὡς ἕκαστον ἐώρα ἢ ἔξεως ἢ καὶ φύσεως
 ἔχοντα. Καὶ αὐτὸς μὲν οὕτω καὶ διέκειτο πρὸς τοὺς ἀρχομένους,
 καὶ τοιαύτη διαθέσει τὴν τούτων μετῆει ἐπιστάσιαν.

Ζ' Ἐπεὶ δ' ἐώρα, ὡς ἀνωτέρω ἔφαμεν, τὴν τῶν Μονοθε-
 15 λητῶν τηνικαῦτα αἴρεσιν εἰς τέλειον μᾶλλον ἐκτεινομένην καὶ
 δεινῶς καθ' ἡμέραν ὑπὸ τῶν τῆς ἀσεβείας προστατῶν αὐξανο-
 μένην, ἔστενε μὲν καὶ πένθει βαρυτάτῳ συνείχετο, οἰκτιζόμενος
 μάλιστα καὶ τοὺς τὰ παράνομα δρῶντας, οὐκ εἶχε δ' ὅ τι καὶ πρά-
 ξοιεν ἑαυτῷ, οὕτω τοῦ κακοῦ εἰς ἄμετρον ἐκχυθέντος, καὶ Ἐῶν
 20 μικροῦ πᾶσαν καταλαβόντος καὶ Ἐσπέριον. Ὅθεν καὶ ἐν τοσοῦ-
 τοῖς δεινοῖς, τοῦθ' εὐρίσκει μόνον ἑαυτῷ τὸ λυσιτελοῦν καὶ τοῖς
 πράγμασιν. Ἐπεὶ γὰρ ἐγίνωσκε τὴν πρεσβυτέραν Ρώμην τοῦ
 τοιοῦτου καθαρῆν μύσους, καὶ ὅσον ἐν Ἀφρικῇ, καὶ ὅσον
 ἐν ἄλλοις τόποις καὶ νήσοις ἐκείναις ταῖς πέριξ, λιπῶν τὰ ἐνταῦ-
 25 θα, ἐκεῖσε ἐπιφοιτᾷ, συνηγορίαν δώσων τῷ λόγῳ καὶ τοῖς ἐκεῖ
 συνεπόμενος ὀρθοδόξοις, οὐκ ἀμογητὴ μὲν, οὐδ' ἄνευ καμάτου
 καὶ ταλαιπωρίας τὴν τοσαύτην ἠνυκῶς ὁδόν, πάντα δ' ὁμῶς
 ἐλάττω τῆς καλῆς προθυμίας τιθέμενος, συμβούλοις τάχα καὶ
 τοῖς κατ' αὐτὸν μονάζουσι χρησάμενος τῆς ἀφίξεως, ὧν εἰ καὶ
 30 τὴν διάζευξιν βαρεῖαν καὶ οὐδὲ φορητὴν εἶχεν, ἀλλ' οὐκ εἶχεν

για τὸν ἴδιο καὶ γιὰ ἐκείνους ποὺ ὀδηγεῖ. Αὐτὸς δὲν πρέπει μόνο νὰ εἶναι ἀριστος, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπεκτείνεται πάντοτε πρὸς τὰ μελλοντικά, ἐφόσον βέβαια πρόκειται μὲ τὸ παράδειγμά του νὰ ὀδηγήσει στὸ καλύτερο καὶ τοὺς ὑποτακτικούς του, ποὺ ἀποβλέπουν, σὰν σὲ πρότυπο, στὸ βίο ἐκείνου, καὶ ἀπὸ αὐτὸν ὀδηγοῦνται ἢ πρὸς τὴν ἀρετὴ, ἢ τὸ ἀντίθετο πρὸς τὴν κακία. Αὐτὰ σκεπτόμενος ὁ θεῖος Μάξιμος, ἔλειωνε ψυχικᾶ, δαπανοῦσε γι' αὐτὸ τὶς σάρκες ποὺ τοῦ ἔλειπαν, καὶ ἦταν κυριευμένος ἀπὸ τὶς φροντίδες τῶν μαθητῶν του. Γιὰ αὐτὸ ἔδινε σ' αὐτοὺς τὶς καλύτερες συμβουλές, καὶ χρησιμοποιοῦσε ἄλλοτε λόγο ἡπιότερο κι ἄλλοτε σκληρότερο· καὶ ἄλλοτε παρέδιδε τὴ διδασκαλία του ὁμαλῆ καὶ χωρὶς νὰ πληγώνει, καὶ ἄλλοτε τὴν παρουσίαζε αὐστηρῆ κι ἀγέλαστη, ἀνάλογα μὲ τὸ πῶς ἔβλεπε τὸν καθένα ὡς πρὸς τὴν παιδεία καὶ τὴ φύση του. Καὶ αὐτὸς βέβαια αὐτὴ τὴ στάση κρατοῦσε πρὸς τοὺς ὑποτακτικούς του καὶ μὲ τέτοια διάθεση ἀσκοῦσε τὴν ἐπιστάσια.

Ζ'. Ἐπειδὴ ὅμως ἔβλεπε, ὅπως εἶπα πρὸ πάνω, νὰ ἐπεκτείνεται τότε ὅλο καὶ περισσότερο ἡ αἵρεση τῶν Μονοθελητῶν καὶ νὰ μεγαλώνει μέρα μὲ τὴ μέρα ἀπὸ τὶς προσπάθειες τῶν προστατῶν τῆς ἀσέβειας, στέναζε καὶ βασανιζόταν ἀπὸ λύπη βαρύτερη, οἰκτίροντας πάρα πολὺ καὶ τοὺς δράστες τῆς παρανομίας. Ἄλλὰ δὲν ἤξερε τί νὰ κάνει ὁ ἴδιος, ἔχοντας τὸ κακὸ ἀπλωθεῖ τόσο πολὺ καὶ λίγο ἀκόμα ἤθελε νὰ καταλάβει ὅλη τὴν ἀνατολὴ καὶ τὴ δύση. Γι' αὐτὸ καὶ μέσα σὲ τόσα δεινὰ, βρῖσκει ὅτι αὐτὸ μονάχα ἦταν ὠφέλιμο γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ τὰ πράγματα. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἤξερε ὅτι ἡ παλαιὰ Ρώμη ἦταν καθαρὴ ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἀκαθαρσία καθὼς καὶ οἱ Χριστιανοὶ τῆς Ἀφρικῆς καὶ ἄλλων τόπων καὶ νησιῶν ἐκεῖ γύρω, ἀφήνει τὰ ἐδῶ καὶ φτάνει ἐκεῖ γιὰ νὰ δώσει τὴ συνηγορία του μὲ τὸ λόγο, συμβαδίζοντας μὲ τοὺς ἐκεῖ ὀρθοδόξους. Καὶ δὲν διάνυσε τὸ ταξίδι αὐτὸ χωρὶς κόπο, οὔτε χωρὶς κούραση καὶ ταλαιπωρία, ἢ προθυμία του ὅμως τὰ νικοῦσε ὅλα. Γιὰ τὴν ἀφιξή του ἐκεῖ εἶχε χρησιμοποιοῦσε συμβούλους ἐκείνους ποὺ μόναζαν μαζί του. Ὁ χωρισμὸς ἀπὸ αὐτοὺς τοῦ ἦταν βαρὺς καὶ ἀνυπόφορος, ἀλλὰ δὲν

ἄλλο τι παρὰ τὰ βεβουλευμένα δρᾶσαι, τοῦ καιροῦ στενοχωροῦντος αὐτὸν καὶ τὴν ἀναχώρησιν ἐπιτρέποντος. Ἄλλα γὰρ ὁ λόγος προεκδραμῶν παρῆκε ἐν τῷ μέσῳ εἰπεῖν καὶ ὅθεν τὴν ἀρχὴν ἔσχεν ἢ πονηρὰ αὕτη δόξα καὶ ἀποτρόπαιος, οὕτω τὴν Ἐκ-
 5 κλησίαν ταραξάσα καὶ πολλοὺς εἰς τὸν ὁμοιον ὑποσύρασα ὄλισθον. Οὐκοῦν ἀναγκαῖον μικρὰ περὶ ταύτης διαλαβεῖν, εἴθ' οὕτως προσθεῖναι τῷ λόγῳ καὶ ὅσα ἐξῆς τῆς ὑποθέσεως.

Η'. Ἡρακλείου τῶν τῆς βασιλείας σκήπτρων ἐπειλημμένου, καὶ Σεργίου τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως διέποντος θρό-
 10 νον, πρῶτα μὲν αὐτὸς Ἡράκλειος καὶ ὅσον περὶ τὰ βασίλεια καὶ ὅσον ἐν τέλει καὶ ἀξιῶματι, τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει συναινοῦντες ἐτύγχανον, φύσεις διττὰς καὶ ἐνεργείας τὰς αὐτὰς καὶ θελήματα ἐπὶ τῷ θεϊκῷ τε καὶ ἀνθρωπίνῳ τοῦ ἐμοῦ Χριστοῦ καὶ ὁμολο-
 15 γοῦντες καὶ κηρύττοντες. Ἄλλα τούτου, φεῦ! μετὰ πολλὰ κατὰ τῶν ἐχθρῶν τρόπαια καὶ τὴν κατὰ Περσῶν ἐκείνην περιφανῆ ἀριστείαν, τοῦ ὀρθοῦ μεταβαλομένου δόγματος, συμμεταβάλλε-
 σθαι καὶ τὰ τῶν Ἐκκλησιῶν ἤρξατο, οὐκ ὀλίγης καὶ τοῦ λαοῦ μοίρας πρὸς τὸ ἐναντίον μετατραπείσης. Αἴτιος δὲ τῷ βασιλεῖ
 20 τῆς μεταβολῆς Ἀθανάσιος ἐκεῖνος, ὁ τῶν Ἰακωβιτῶν οὕτω καλούμενος πατριάρχης, ἀνὴρ γόης καὶ συγγέαι ἀλήθειαν πάντων δεινότητος. Οὗτος γὰρ ἐν Ἱεραπόλει τῆς Συρίας τῷ Ἡρακλείῳ διατρίβοντι προσιῶν καὶ ὑπούλως τοῦτον καὶ κακοήθως ὑπελ-
 θῶν, πρὸς καὶ ὑποσχέσεσι δελεάσας, ὡς καὶ τὴν ἐν Χαλκηδόνι δέξαιτο σύνοδον, ἢ τὰς δύο φύσεις καθ' ὑπόστασιν ἠνωμένας
 25 ἐπρέσβευεν (εἶχε γὰρ πόθος Ἡράκλειον, ὡς ἐδείκνυ τὰ πράγματα, αὐτὸν τε Ἀθανάσιον, ᾧ καὶ τὸν τῆς Ἀντιοχείας ὑπισχνεῖτο δώσειν θρόνον, καὶ τοὺς ἄλλους δήπου ὄσους ἐώρα μὴ συμφρο-
 νοῦντας πρὸς ἐκείνην συνάψαι τὴν σύνοδον, κἂν εὐηθεία καὶ γνώμης κουφότητι πρὸς τῷ μηδένα ἐλκύσαι καὶ ἑαυτῷ τὴν κα-
 30 κοδοξίαν προσέτριψε). Τοῦτον γοῦν, ὡς εἴρηται, ποικίλως ὁ Ἀθανάσιος ὑποποιησάμενος, ἐπιδοιάζοντά πως περὶ τὰς διττὰς

εἶχε τί ἄλλο νὰ κάνει ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ ποῦ εἶχε σκεφθεῖ, καθὼς τὸν πίεζε ἡ περίστασις καὶ τὸν καλοῦσε νὰ ἀναχωρήσει. Ὁ λόγος μου ὅμως προέτρεξε καὶ παρέλειψε νὰ ἀναφέρει τὰ ἐνδιάμεσα καὶ ἀπὸ ποῦ ξεκίνησε αὐτὴ ἡ πονηρὴ καὶ ἀπαίσιος δοξασία, ποῦ τὸση ταραχὴ προκάλεσε στὴν Ἐκκλησίαν καὶ τόσους πολλοὺς παρέσυρε στὸν κοινὸ κατήφορο. Εἶναι λοιπὸν ἀνάγκη νὰ ἐκθέσουμε λίγα γι' αὐτήν, κι ἔπειτα νὰ προσθέσουμε στὴν ἀφήγησίν μας ὅσα ἀκολουθοῦν.

Η'. Τὰ σκῆπτρα τῆς βασιλείας εἶχε ἀναλάβει τότε ὁ Ἡράκλειος καὶ ὁ Σέργιος εἶχε τὸ θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ πρῶτα ὁ ἴδιος ὁ Ἡράκλειος καὶ ὅλοι οἱ παλατιανοὶ καὶ ὅλοι οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ ἀξιωματοῦχοι τύχαιναν ν' ἀποδέχονται τὴν ὀρθόδοξη πίστιν. Ὁμολογοῦσαν καὶ κῆρυτταν δύο φύσεις καὶ δύο ἐνέργειες καὶ θελήματα στὸ Χριστό μου, τὸ θεϊκὸ καὶ τὸ ἀνθρώπινο. Ἀλλά, ἀλλοίμονο γι' αὐτὸν ἔπειτα ἀπὸ τὰ πολλὰ τρόπαια κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ τὰ περιφανῆ ἀνδραγαθήματα ἐναντίον τῶν Περσῶν, ὅταν μεταβλήθηκε τὸ δόγμα ἀπὸ τὸ ὀρθό, ἄρχισαν νὰ μεταβάλλονται καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα, καὶ σεβαστὸ μέρος τοῦ λαοῦ μεταστράφηκε στὸ ἀντίθετο. Αἴτιος γιὰ τὴν μεταστροφή τοῦ βασιλιᾶ ἦταν ἐκεῖνος ὁ Ἀθανάσιος, ὁ ἀποκαλούμενος ἔτσι πατριάρχης τῶν Ἰακωβιτῶν, ἄνθρωπος πλάνος καὶ πιὸ δεινὸς ἀπὸ ὅλους στὸ νὰ συγκαίει τὴν ἀλήθειαν. Αὐτὸς πῆγε στὸν Ἡράκλειον, ὅταν ἦταν στὴν Ἱεράπολιν τῆς Συρίας, καὶ πλησιάζοντάς τον ὑποῦλα καὶ δόλια, τὸν δελέαζε μὲ ὑποσχέσεις, ὅτι θὰ δεχόταν καὶ τὴ σύδο τῆς Χαλκηδόνας, ἢ ὅτι πρέσβευε τὶς δύο φύσεις ἐνωμένες σὲ ὑπόστασιν (γιατὶ ὁ Ἡράκλειος, ὅπως ἔδειχναν τὰ πράγματα, ἐπιθυμοῦσε νὰ ἐνώσει σ' ἐκείνη τὴ σύνοδο τὸν ἴδιον τὸν Ἀθανάσιον, στὸν ὁποῖο ὑποσχόταν τὸν θρόνον τῆς Ἀντιόχειας, καὶ τοὺς ἄλλους ὅσους ἔβλεπε ὅτι δὲν συμφωνοῦσαν, ἂν καὶ ἀπὸ ἀφέλεια καὶ κουφότητα νοῦ ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὅτι δὲν προσήλκυσε κανένα, ἐπέσυρε εἰς βάρος του καὶ τὴν κακοδοξίαν). Κερδίζοντας λοιπὸν τὸν Ἡράκλειον, ὅπως εἶπα, ὁ Ἀθανάσιος, τὸν ἔκανε νὰ ἔχει κάποιους ἐνδοιασμοὺς γύρω ἀπὸ τὶς δύο ἐνέργειες καὶ τὰ θελήματα τῶν δύο φύσεων. Γι'

ἐνεργείας καὶ τὰ θελήματα τῶν δύο φύσεων ἐγκατέστησε, παρ' ὃ
 δὴ καὶ πείθει καὶ Σεργίῳ τῷ Κωνσταντινουπόλεως ἀναθέσθαι
 τὰ δεδογμένα, ἀλλὰ μὴν καὶ Κῦρον ἐκεῖνον τὸν Φάσιδος, πρὸς
 ἑαυτὸν ἤδη μετακαλέσασθαι, πυθέσθαι τέ φησι κάκεῖνον, πῶς
 5 ἄρα χρὴ περὶ τούτου δοξάζειν, καὶ ὅπερ τούτοις εἶη δοκοῦν, τοῦτ'
 εἶναι καὶ αὐτῷ συνδοκοῦν. Ἦδει γὰρ ὁ δύστροπος, ἑκατέρους
 τῇ μιᾷ ἐνεργείᾳ, καὶ τῷ ἐνὶ στοιχοῦντας θελήματι. Ὡς δ' Ἡρά-
 κλειος τὸν μὲν πρὸς ἑαυτὸν μετάκλητον ἐποιήσατο, τὸν Κῦρον,
 τῷ δὲ πατριάρχῃ γράμμασι περὶ τῶν δεδογμένων ἐσήμανεν, εὔρε
 10 δ' ἀμφοτέρους τὸ μονοθέλητον ἐπίσης περιθάλλοντας δόγμα,
 συναινοῦντάς τε αὐτὸ κάκεῖνω τὰ ἴσα φρονεῖν ἀνεπιδοιάστως, τότε
 δὴ ὄλος τῆς ἐναντίας γίνεται μοίρας, καὶ τοῦ ἀθελήτου μᾶλλον εἴ-
 πεῖν ἢ μονοθελήτου θελήματος.

Θ'. Καὶ δὴ κατὰ τάχος καὶ τῷ προέδρῳ τῆς Ρώμης ἀνατί-
 15 θησι τὰ δογματισθέντα, ὥσπερ ἀδικεῖν νομίζων, εἰ μὴ καὶ τοὺς
 ἀπανταχοῦ γῆς τῆς οἰκείας ἀναπλήσειε λύμης καὶ τῆς λοιμώδους
 μεταδοίῃ αἰρέσεως. Ἄλλ' ὁ θεῖος οὗτος ἀνὴρ, ἀπάτην νομίσας τὰ
 παρ' ἐκείνου σαφῆ, καὶ τῆς φαύλης προσοχθίσας κακοδοξίας, οὐ
 μόνον ἀντιγράφοις καὶ δυναταῖς ἀντιρρήσεσι διελέγχει καὶ ἀνα-
 20 τρέπει τὰ προτεινόμενα, ἀλλὰ καὶ ἀναθέματι περιβάλλει τοὺς
 ἐκεῖνα κρατοῦντας καὶ περιέποντας. Ἄλλ' οὐδὲν Ἡράκλειον
 ὤνησεν, ἄτε μὴ ἐπιπόλαιον, ἀλλὰ κατὰ βάθος τὴν κακίαν εἰσδε-
 δεγμένον, ὃς σπεύδει μετὰ μικρὸν καὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν τούτου
 δὴ τοῦ μύσου ἐμπλήσαι, Κῦρον τὸν σύμφρονα στείλας ταύτη
 25 ἐπίσκοπον, ὡς ἂν εἴη καὶ αὐτὴ Ἀλεξάνδρεια συμφρονοῦσα τὰ
 ἴσα καὶ διολλυμένη. Ἀμέλει καὶ Κῦρος Θεοδώρῳ τῷ τῆς Φαρὰν
 ἐπισκόπῳ πρὸς λόγους ἐλθὼν, σφόδρα αὐτῷ τοῖς Μονοθελή-
 ταις συνομαρτοῦντι, ποιεῖται ἤδη σὺν τούτῳ τὴν οὕτω καλουμέ-
 νην ὑδροβαφῆ ἔνωσιν, οἶμαι δὲ τοῦτο σημαίνειν τὴν ἐξίτηλον καὶ

αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ τὸν πείθει ν' ἀναθέσει τὰ ἀποφασισμένα στὸν Σέργιο τὸν Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ τοῦ λέει νὰ καλέσει κι ἐκεῖνον τὸν Κύρο, τὸν ἐπίσκοπο Φάσιδος, κοντὰ του καὶ νὰ ζητή-
σει κι ἐκείνου τὴ γνώμη, γιὰ τὸ τί πρέπει νὰ πιστεύει ὡς πρὸς αὐτὸ
τὸ θέμα, καὶ ὅ,τι πιστεύουν αὐτοί, αὐτὸ νὰ πιστεύει μαζί τους κι
αὐτός. Γιατὶ γνώριζε ὁ δόλιος, ὅτι καὶ οἱ δύο τους ἀποδέχονταν μία
ἐνέργεια κι ἓνα θέλημα. "Ὅταν ὁ Ἡράκλειος μετακάλεσε τὸν ἓνα
κοντὰ του, τὸν Κύρο, καὶ δήλωσε στὸν πατριάρχη μὲ γράμμα του τί
εἶχε ἀποφασίσει, καὶ βρῆκε καὶ τοὺς δύο ἐπίσης νὰ εὐνοοῦν τὴ
διδασκαλία τῆς μιᾶς θέλησης καὶ νὰ συμφωνοῦν μαζί του χωρὶς
ἐνδοιασμὸ στὴν κοινὴ πίστη, τότε πιά πέρασε στὴν ἀντίθετη πρὸς
τὴν ὀρθοδοξία μερίδα καὶ στὴν ἄρνηση θέλησης μᾶλλον, παρὰ στὴ
μία θέληση.

Θ'. Μὲ μεγάλη λοιπὸν ταχύτητα ἀναφέρει καὶ στὸν προκαθή-
μενο τῆς Ρώμης ὅσα εἶχε ἀποφασίσει, νομίζοντας ὅτι θ' ἀδικοῦσε,
ἂν δὲ γέμιζε μὲ τὸ δικό του μίασμα ὅλη τὴ γῆ καὶ δὲν μετέδιδε τὴν
λοιμώδη νόσο τῆς αἵρεσης. Ἀλλὰ ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς τοῦ Θεοῦ (ὁ
Ρώμης) θεωρώντας καθαρὴ ἀπάτη ὅσα τοῦ ἔγραφε ἐκεῖνος καὶ
ἀγανακτώντας γιὰ τὴν αἰσχρὴ κακοδοξία, ὄχι μόνο ἐλέγχει καὶ
ἀνατρέπει μὲ δικὰ του γράμματα καὶ ἰσχυρὰ ἀντεπιχειρήματα τὴν
πρότασή του, ἀλλὰ καὶ δένει μὲ ἀνάθεμα ἐκείνους ποὺ ἐπιμένουν σ'
αὐτὴ καὶ τὴν προβάλλουν. Δὲν ὠφέλησε ὅμως καθόλου τὸν
Ἡράκλειο, ἐπειδὴ ἡ κακία δὲν ἦταν ἐπιπόλαιη, ἀλλὰ τὴν εἶχε
δεχθεῖ βαθιὰ στὴν ψυχὴ του. Γι' αὐτὸ τρέχει σὲ λίγο νὰ γεμίσει καὶ
τὴν Ἀλεξάνδρεια μ' αὐτὸ τὸ μόλυσμα, στέλνοντας ἐκεῖ τὸν ὁμό-
φρονά του ἐπίσκοπο Κύρο, γιὰ νὰ ἀποκτήσει καὶ ἡ Ἀλεξάνδρεια
τὸ ἴδιο φρόνημα καὶ νὰ χαθεῖ καὶ αὐτὴ. Κι ὁ Κύρος πάλι συζητεῖ
μὲ τὸν Θεόδωρο, τὸν ἐπίσκοπο τῆς Φαράν, ποὺ ἦταν σφοδρὸς
ὑπέρμαχος τῶν Μονοθελητῶν, καὶ κάνουν μαζί τὴ λεγόμενη
"ὑδροβαφῆ ἔνωση". Καὶ νομίζω πῶς αὐτὸ σημαίνει, τὴν ξέθωρη

1. Ὑδροβαφῆ τὴν ὀνομάζει ὁ Θεόφιλος, καὶ ὁ συγγραφέας δίνει τὴν ἐξή-
γησι.

ύδαρώδη βαφήν καὶ οἶον πεφυρμένην καὶ ἀδιάγνωστον καὶ μηδ' ὀποτέραν τῶν χροιοῶν καθαρῶς διασώζουσαν, ἴν' ἐξῆ πάντως καὶ τούτοις, ὀποτέρως ἂν βούλοιντο, φύρειν καὶ συγγεῖν καὶ ἀνακίρνῃν τὴν δογματιζομένην ἐνέργειαν, καὶ μήθ' ἀπλῆν ταύτην, 5 μήτε διπλῆν, μήτ' οὐδετέραν, ὃ καὶ ἀληθὲς εἶπεῖν, οἶαν τε οὐσαν ἢ νοεῖσθαι ἢ ὀνομάζεσθαι.

Γ'. Ἄλλ' οὗτοι μὲν, ὡς αὐτοὶ γε ἔδοξαν καὶ τοὺς ἡπατημένους ἔπεισαν, τὴν μίαν ἐνέργειαν καὶ τὸ ἐν φυσικὸν ἐπικυρώσαντες θέλημα, λαβὴν καὶ τοῖς Ἰακωβίταις καὶ τοῖς ἀπὸ Θεοδοσίου 10 δεδώκασιν, τῆς ἡμετέρας καταυχᾶσθαι πίστεως, καὶ ἐν γέλωτι καὶ τωθασμῶ τὴν ἐν Χαλκηδόνι τίθεσθαι σύνοδον, οἱ καὶ κακουργῶ προὔφερον γνώμη, ὡς καὶ αὐτὴ Χαλκηδῶν τοῖς ἑαυτῶν ὠφθῆ συνεπομένη καὶ τῆς μιᾶς ἐξεχομένη φύσεως· καὶ τοῦτο δῆλον ἐξ ὧν καὶ τὴν μίαν πρεσβεύει ἐνέργειαν, ὅπερ οὐκ ἂν ἄλ- 15 λως, ὡς φασιν, κατεπράξατο, εἰ μὴ τὸν ἀληθῆ λόγον ἐδυσωπήθη καὶ τὴν κατάληψιν ἔσχεν ἐντελεστέραν.

ΙΑ'. Ἐπεὶ δὲ τὸ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, Σωφρόνιος τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις θρόνον ἐνεχειρίσθη, ἀνὴρ εὐσεβεῖα διαλάμπων καὶ ἀρετῇ, συναθροίζονται περὶ τοῦτον ὅσον ἀρχιερατικὸν καὶ ὀρθό- 20 δοξον, διαβάλλον μὲν σὺν αὐτῷ καὶ ἀναθέματι περιβάλλον τοὺς μίαν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ φυσικὴν ἐνέργειαν καὶ ἐν δοξάζοντας θέλημα, εὐφημοῦν δὲ καὶ ἀνακηρύττον τοὺς πρὸς ταῖς δύο φύσεσι καὶ τὰς διττὰς ἐνεργείας μετὰ τῶν Ἰσων θελημάτων ὀμολογοῦντας καὶ περιέποντας. Βουλόμενος δ' ἱερὸς οὗτος ἀνὴρ καὶ μειζόνως 25 διατρανῶσαι τὰ ἐκτεθέντα, δηλοῖ ἀνὰ μέρος περὶ αὐτῶν καὶ Ἰωάννη τῷ Ρῶμης (οὕτω γὰρ ἑκαλεῖτο ἐκεῖνος), καὶ Σεργίῳ τῷ Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ μὴν καὶ Κύρῳ τῷ Ἀλεξανδρείας, τοὺς μὲν κακίζων καὶ πολλὰ φαυλίζων τοῦ δόγματος, τὸν δ', ὡς εἰκόσ, ἐπαινῶν, τὸν Ἰωάννην, καὶ μυρίοις καταστέφων τοῖς ἐγ- 30 κωμίοις.

καὶ νερουλή βαφή, πού εἶναι σάν συγκεχυμένη καὶ δυσδιάκριτη καὶ δὲν διασώζει καθαρὰ κανένα ἀπὸ τὰ χρώματα, γιὰ νὰ μποροῦν ὅπωςδήποτε κι αὐτοί, ὅπως θὰ ἤθελαν, ν' ἀνακατεύουν καὶ νὰ συγχέουν καὶ νὰ ἀναμιγνύουν τὴν ἐνέργεια τῆς διδασκαλίας τους καὶ νὰ μὴν εἶναι οὔτε ἀπλῆ οὔτε διπλῆ, καὶ γιὰ νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, καμμιά ἀπὸ τίς δύο νὰ μὴν εἶναι δυνατὸ νὰ ἐννοηθεῖ ἢ νὰ ὀνομασθεῖ.

Γ'. Ἄλλ' αὐτοί, ὅπως οἱ ἴδιοι νόμισαν κι ὅπως ἔπεισαν ὅσους ξεγέλασαν, μὲ τὸ νὰ βεβαιώσουν τὴ μία ἐνέργεια καὶ τὸ ἓνα φυσικὸ θέλημα, ἔδωσαν λαβὴ στοὺς Ἰακωβίτες καὶ στοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Θεοδοσίου νὰ καυχιοῦνται εἰς βάρος τῆς πίστεως μας καὶ νὰ γελοιοποιοῦν καὶ νὰ θεατροποιοῦν τὴ σύνοδο τῆς Χαλκηδόνας, ρίχνοντας μὲ δόλια γνώμη τὴν ἰδέα, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ Χαλκηδόνα φάνηκε ν' ἀκολουθεῖ τὴν ἀποψὴ τους καὶ ὅτι ὑποστήριξε τὴ μία φύση. Κι αὐτὸ εἶναι φανερὸ ἀπὸ τὸ ὅτι πρεσβεύει καὶ τὴ μία ἐνέργεια, πράγμα πού ἀλλιῶς δὲν θὰ μποροῦσε, λένε, νὰ τὸ κάνει, ἂν δὲν εἶχε σεβαστεῖ τὴν ἀλήθεια καὶ δὲν κατανοοῦσε τὸ πρᾶγμα καλύτερα.

ΙΑ'. Ἐπειδὴ ὅμως ἐκεῖνο τὸν καιρὸ πῆρε τὸν θρόνο τῶν Ἱεροσολύμων ὁ Σωφρόνιος, ἄνθρωπος πού διέπρεπε στὴν εὐσέβεια καὶ στὴν ἀρετὴ, συναθροίζονται γύρω του ὅλοι οἱ ὀρθόδοξοι ἀρχιερεῖς καὶ μαζί μ' αὐτὸν στιγματίζουν καὶ ἀναθεματίζουν ὅσους δόξαζαν τὴ μία φυσικὴ ἐνέργεια στὸ Χριστὸ καὶ τὸ ἓνα θέλημα, καὶ παράλληλα ἐπαινοῦν καὶ ἀνακηρύττουν ἐκείνους πού ἐκτὸς ἀπὸ τίς δύο φύσεις ὁμολογοῦν καὶ προβάλλουν καὶ τίς δύο ἐνέργειες καὶ τὰ δύο θελήματα. Κι ἐπειδὴ ὁ πιστὸς αὐτὸς ἄνθρωπος ἤθελε νὰ κάνει εὐρύτερα γνωστὰ τὰ ἀποφασισθέντα, κάνει ἀνακοίνωση γι' αὐτὰ μὲ τὴ σειρά στὸν Ἰωάννη τῆς Ρώμης (ἔτσι ὀνομαζόταν ἐκεῖνος) καὶ στὸν Σέργιο τῆς Κωνσταντινούπολης, ἀλλὰ καὶ στὸν Κύρο τῆς Ἀλεξάνδρειας, ἀπὸ τοὺς ὁποίους τοὺς δύο τοὺς κάκιζε καὶ τοὺς κατηγοροῦσε πολλὰ γιὰ τὸ δόγμα, ἐνῶ τὸν ἄλλο, τὸν Ἰωάννη, ὅπως ἦταν φυσικό, τὸν ἐπαινοῦσε καὶ τὸν στεφάνωνε μὲ μύρια ἐγκώμα.

IB'. ἼΑ δὴ ὁ βασιλεὺς ἐνωτισθεὶς Ἡράκλειος, εἰς δέος ἐμ-
 πίπτει καὶ ἀγωνίαν, ποικιλλόμενος πρὸς ἑαυτὸν καὶ μετατρεπό-
 μενος καὶ οὐκ ἔχων πρὸς ὃ ἄρα τὸ καινοτομηθὲν διαμεΐψαιτο
 δόγμα, τὸ ὑπόγυρον τάχα τῆς μεταβολῆς αἰσχυρόμενος καὶ τὴν
 5 ἀθρόαν πρὸς τὰ ἐναντία μετάθεσιν. Ἀμέλει καὶ ἀπορρήγνυται
 ἀμφοτέρων, τὰς τε δύο φημι καὶ τὴν μίαν πρεσβευόντων ἐνέρ-
 γειαν· τοῦτο καὶ τοῦ στυγητοῦ πρὸς ἐκεῖνον ὑποθεμένου Σεργίου,
 οἷα εὐκολον εἰδότος περὶ ἅπαντα καὶ εὐάγωγον· ἄλλως τε καὶ
 ὀρρωδῆσαντος μὴ τέλεον ἴδοι τοῦτον τῆς αὐτῶν ἀποσπώμενον
 10 συμμορίας, καὶ διὰ τοῦτο συγχωρήσαντος τρόπῳ σκαιότερῳ
 πρᾶξαι τὸν βασιλέα τὰ κατὰ βούλησιν. Ἐνθεν τοι καὶ ὧς ἐρ-
 μαίῳ τῷ γενομένῳ ἠδόμενος Ἡράκλειος καὶ ἐγγράφοις τύποις
 καὶ τῷ λεγομένῳ ἰδίκτῳ τὸ ἄτοπον βεβαιοῖ, ὅπερ οἱ τὰ Σευῆρου
 φρονοῦντες, γράμμασιν οὕτω σεσημασμένον ἑωρακότες, οὐ μόν-
 15 νον οἴκοι καὶ καθ' ἑαυτούς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ καπηλείων καὶ βαλα-
 νείων σκώμμασιν ἔβαλλον, ἀθύρῳ ταῦτα φθέγγόμενοι στόματι,
 ὅτι πρῶην μὲν τὰ Νεστορίου φρονοῦντες οἱ Χαλκηδονῖται (ἡμᾶς
 οὕτω λέγοντες, κἄν τὰ παρ' ἐκείνων ἤμεν ἠθετηκότες), ἀνένη-
 ψάν τε καὶ τοῦ κακῶς φρονεῖν ἀπέσχοντο, ἐνωθέντες ἡμῖν διὰ
 20 τῆς μιᾶς ἐνεργείας εἰς τὴν μίαν τοῦ Χριστοῦ φύσιν, νῦν δὲ κατα-
 γνόντες τοῦ καλῶς ἔχοντος, ἀπώλεσαν ἀμφοτέρα, μήτε δύο μήτε
 μίαν ἐν τῷ Χριστῷ φύσιν ὁμολογοῦντες. Ἦν οὖν τότε ἰδεῖν σύγ-
 χυσιν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις καὶ ταραχήν, ὅτε καὶ ποιμένες καὶ λαοὶ
 ἠφρονεύσαντο, καὶ ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι, μὴ ὄντος τοῦ συνιέν-
 25 τος μηδὲ τοῦ ἐκζητοῦντος τὸν Κύριον. Τίς γὰρ ἂν τοὺς πολλοὺς
 ἐπεισε τὰ βελτίῳ ἐλέσθαι, οὕτω τῶν προεστώτων διακειμένων,
 καὶ βασιλέων καὶ ἀρχιερέων, ἅντ' ἄλλων τινῶν διαταγμάτων
 καὶ νόμων τὴν ἀσέβειαν θεσπιζόντων, καὶ ὑποκῦπτειν πάντας
 ἀναγκαζόντων, καὶ τὸν ἀτμητον τῆς Ἐκκλησίας χιτῶνα εἰς πολ-

ΙΒ'. Ἦ ἄκουσε αὐτὰ ὁ βασιλιάς Ἡράκλειος καὶ κυριεύεται ἀπὸ φόβο καὶ ἀγωνία, ἀλλάζοντας συνέχεια γνώμη μόνος μὲ τὸν ἑαυτό του καὶ μεταστρεφόμενος καὶ μὴ ξέροντας πῶς νὰ ἀλλάξει τὸ νεωτερικὸ δόγμα, ἐπειδὴ τάχα ντρεπόταν γιὰ τὴν πρόσφατη μεταβολὴ καὶ τὴν ξαφνικὴ μετὰθεση στὰ ἀντίθετα. Καὶ βέβαια ἀποσπᾶται κι ἀπὸ τοὺς δύο, ἐννοῶ καὶ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ πρεσβεύουν τὶς δύο καὶ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ πρεσβεύουν τὴ μία ἐνέργεια. Αὐτὸ τοῦ τὸ εἶχε ὑποβάλει ὁ ἀξιωμασιος Σέργιος, ἐπειδὴ γνώριζε πῶς ἦταν ἔτοιμος γιὰ ὅλα καὶ παρασυρόταν εὐκόλα. Ἐξάλλου εἶχε κι ὅλας φοβηθεῖ μὴ τυχὸν τὸν δεῖ ν' ἀποσπᾶται τελείως ἀπὸ τὴ συμμορία τους καὶ γι' αὐτὸ ἔδωσε τὴν ἄδεια στὸ βασιλιά νὰ πράξει ὅπως αὐτὸς ἤθελε. Ὄντας λοιπὸν εὐχαριστημένος ἀπὸ αὐτὸ ὁ Ἡράκλειος, σὰ νὰ εἶχε πετύχει κάποιο εὖρημα, βεβαιώνει τὸ ἄτοπο καὶ μὲ ἔγγραφο καὶ μὲ τὸ λεγόμενον ἴδικτο. Ὄταν τὸ εἶδαν αὐτὸ οἱ ὄπαδοὶ τοῦ Σεβήρου διατυπωμένο μὲ γράμματα, ὄχι μόνον μόνονι τους καὶ στὰ σπίτια τους, ἀλλὰ καὶ στὰ καπηλεῖα καὶ στὰ λουτρὰ τὸ χλεύαζαν καὶ μὲ ἀπύλωτο στόμα φώναζαν καὶ ἔλεγαν· «Προηγουμένως οἱ Χαλκηδονίτες (ἐμᾶς ἔτσι ὀνόμαζαν, κι ἂς εἶχαμε ἀποκηρύξει τὰ δόγματα ἐκείνων) φρονοῦσαν τὰ ἴδια μὲ τὸν Νεστόριο, τώρα ἦρθαν στὰ λογικὰ τους κι ἀποβάλλοντες τὰ λανθασμένα φρονήματά τους, ἐνώθησαν μαζί μας μὲ τὴν πίστη τους μέσω τῆς μιᾶς ἐνεργείας στὴ μία φύση τοῦ Χριστοῦ. Τώρα ὅμως, καταδικάζοντας τὸ ὀρθό, τὰ ἔχασαν καὶ τὰ δύο, ἀφοῦ δὲν ὁμολογοῦν οὔτε μία οὔτε δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ. Καὶ μποροῦσε λοιπὸν τότε νὰ δεῖ κανεὶς σύγχυση καὶ ταραχὴ στὶς Ἐκκλησίες, ὅταν καὶ ποιμένες καὶ λαοὶ παραφρόνησαν, καὶ ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι, καὶ δὲν ὑπῆρχε κανένας ποὺ νὰ ἔχει σύνεση οὔτε καὶ ν' ἀναζητεῖ τὸν Κύριο². Ποιὸς δηλαδὴ μπορούσε νὰ πείσει τοὺς πολλοὺς νὰ προτιμήσουν τὰ καλύτερα, ἀφοῦ οἱ προϊστάμενοι κρατοῦσαν τέτοια σίαση, καὶ οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, ἀντὶ κάποια ἄλλα διατάγματα καὶ ἄλλους νόμους, θέσπιζαν τὴν ἀσέβεια κι ἀνάγκαζαν τοὺς πάντες νὰ ὑποκύπτουν, χωρίζοντας σὲ πολλὰ κομμάτια τὸν ἀκομμάτιστο χιτῶνα τῆς

λὰς μοίρας τεμνόντων, καὶ ἐφήδεσθαι διδόντων τοῖς τὰ ἡμέτερα
μωμοσκοποῦσι καὶ διαβάλλουσιν;

ΙΓ'. Ἀλλὰ γὰρ οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ Σέργιος ὁ τῆς κα-
κοδοξίας σπορεύς, ἢ πολυκέφαλος ὕδρα, τὸν τῆδε βίον διέξεισιν,
5 ὄλον ἑαυτῷ τὸν τῆς δίκης τρυγίαν ἐκεῖσε ταμιευσάμενος, Πύρ-
ρον δὲ τῷ ἐκείνου θρόνῳ Ἡράκλειος ἐγκαθίστησι, τῆς ἐναντίας
ὄντα καὶ τοῦτον καὶ μοίρας καὶ δόξης, καὶ τὰ ἴσα τῷ ἀπελθόντι
πρεσβεύοντα. Ἐπεὶ δὲ καὶ αὐτὸς Ἡράκλειος μετ' ὀλίγον τὸν βίον
διέστρεψε, Κωνσταντῖνος ὁ τούτου υἱὸς ἐπὶ τῶν σκήπτρων κα-
10 θίσταται, ὃν καὶ Πύρρος κατὰ σκαιότητα τρόπων, σὺν ἅμα καὶ
Μαρτίνῃ ἐκείνῃ γυναικὶ φαύλῃ καὶ πρᾶξι τὸ κακὸν ἐπικαιρο-
τάτῃ, φαρμάκῳ ἀνελῶν, παρὰ δόξαν τὸν ἐκείνης υἱὸν Ἡρακλω-
νᾶν οὕτω προσονομαζόμενον, πρὸς τὴν βασιλείαν ἀντιμεθίστη-
σι, καλὰ γε ὁ ἀρχιερεὺς δρῶν καὶ τῆς αὐτοῦ πραότητος ἄξια.
15 Ἀλλὰ τὸν Ἡρακλωνᾶν ἢ σύγκλητος μυσσαχθεῖσα, θᾶπτον μετακι-
νεῖ τῆς ἀρχῆς, ἐν ταυτῷ καὶ τὸν δυσσεβῆ Πύρρον, σὺν τῇ ὁμο-
τρόπῳ Μαρτίνῃ τῆς βασιλίδος ἀπελασάμενοι, καὶ τέως ὁ γεννά-
δας ταύτην τίνει τὴν δίκην, θρόνου τε καὶ πόλεως ἐξωσθεῖς, ἀνθ'
οὗ τὸν ἄδικον φόνον ἐσκαιωρήσατο. Βασιλεύει δὲ τότε Κών-
20 στας, ὁ τοῦ ἀναιρεθέντος Κωνσταντίνου υἱός, προχειρισάμενος
οὗτος καὶ Παῦλον τῆς Βυζαντίδος ἐπίσκοπον, ὑποθάλλοντας δὴ
καὶ αὐτοῦς [ὑποθάλλοντα καὶ αὐτὸν] τὸ ἀλόγιστον ἐκεῖνο δόγμα
καὶ μονοθέλητον. Ἀλλὰ γὰρ ἐπανιτέον ἡμῖν πάλιν πρὸς τὰ τοῦ
θεοῦ Μαξίμου, ὃν καὶ ὁ λόγος ἡμῖν ὑπόθεσιν ἐνεστήσατο, εἰ καὶ
25 περὶ ἄλλα τὴν διήγησιν ἔστρεψεν, ὧν δὴ καὶ αὐτῶν ὡς ἀναγκαίων
μνησθῆναι ἐν ἀρχῇ καθυπέσχετο.

ΙΔ'. Ὡς οὖν τῇ Ρώμῃ φοιτῆσαι διὰ τὴν ἐπιπολάσασαν τῇ
Κωνσταντινουπόλει κακοδοξίαν ὁ ἱερὸς οὗτος ἀνὴρ εἴλετο, καθά-
μοι καὶ ἀνωτέρω δεδήλωται, πρῶτα μὲν τοῖς ἐν Ἀφρικῇ ἐπι-
30 σκόποις συγγίνεται κατὰ πάροδον, οἷς καὶ λόγους προθεῖς τοὺς
οἰκείους καὶ γλῶσσαν τὴν τὰ θεῖα πελαγίζουσαν ἐπαφείς, βε-

Ἐκκλησίας καὶ παρέχοντας τὴν εὐχέρεια νὰ χαίρονται ὅσοι χλεύαζαν καὶ συκοφαντοῦσαν τὴν πίστη μας;

Γ'. Δὲν μεσολάβησε πολὺ διάστημα καὶ ὁ σπορέας τῆς κακοδοξίας Σέργιος, τὸ πολυκέφαλο φίδι, τέλειωσε τὴν ἐδῶ ζωὴ του καὶ ἀποταμίευσε γιὰ τὸν ἑαυτὸ του ὅλη τὴ συγκομιδὴ τῆς θείας δίκης ἐκεῖ, καὶ στὸν θρόνο ἐκείνου ὁ Ἡράκλειος ἐγκατέστησε τὸν Πύρρο, πού ἦταν καὶ αὐτὸς τῆς ἀντίθετης μερίδας καὶ πίστεως καὶ πρέσβευε τὰ ἴδια μὲ ἐκεῖνον πού εἶχε πεθάνει. Ἐπειδὴ ὅμως σὲ λίγο καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἡράκλειος τελείωσε τὴ ζωὴ του, ἀναλαμβάνει τὴ βασιλεία ὁ γιὸς του Κωνσταντῖνος, τὸν ὁποῖο μὲ σκαιὸ τρόπο ὁ Πύρρος μὲ συνεργὸ καὶ τὴ φαύλη ἐκείνη γυναῖκα Μαρτίνα καὶ ἔτοιμη πάντα νὰ πράξει τὸ κακὸ, τὸν σκοτώνει μὲ δηλητήριο καὶ τὸν ἀντικαθιστᾷ ἀπροσδόκητα στὸ θρόνο μὲ τὸ δικό της γιό, πού εἶχε τὸ προσωνύμιον Ἡρακλωνᾶς. Καὶ ἀσφαλῶς καλὰ ἔπραξε ὁ ἀρχιερέας καὶ ἀντάξια τῆς πραότητάς του. Ἀλλὰ ἡ σύγκλητος νιώθοντας ἀποτροπιασμό γιὰ τὸν Ἡρακλωνᾶ, τὸν μετακινεῖ γρήγορα ἀπὸ τὴν ἀρχὴ καὶ μαζί μὲ τὸν ἀσεβῆ Πύρρο καὶ τὴν ὁμοιά του Μαρτίνα τοὺς ἀπέλασαν ἀπὸ τὴ βασιλικὴ πόλη, καὶ τέλος ὁ παλικαρᾶς πληρώνει μ' αὐτὴ τὴν τιμωρία καὶ διώχεται ἀπὸ τὸ θρόνο καὶ τὴν πόλη γιὰ τὸν ἀδικο φόνον πού σκευώρησε. Καὶ τότε βασιλιάς γίνεται ὁ Κώνστας, ὁ γιὸς τοῦ Κωνσταντίνου πού εἶχαν δολοφονήσει, ὁ ὁποῖος διόρισε τὸν Παῦλον ὡς ἐπίσκοπον τοῦ Βυζαντίου, πού εὐνοοῦσε καὶ αὐτὸς τὸ παράλογο δόγμα τοῦ μονοθελητισμοῦ. Ἀλλὰ πρέπει βέβαια νὰ ἐπιστρέψομε πάλι στὸν θεῖο Μάξιμον, πού ὁ λόγος μας τὸν ἔκανε θέμα του, ἂν καὶ ἡ διήγησή μας στράφηκε σὲ ἄλλα, πού καὶ αὐτὰ ὑποσχέθηκε στὴν ἀρχὴ ὅτι θὰ τὰ μνημονεύσει ὡς ἀναγκαῖα.

ΙΔ'. Καθὼς λοιπὸν ὁ ἱερὸς Μάξιμος ἀποφάσισε νὰ μεταβεῖ στὴ Ρώμη ἕξαιτίας τῆς κακοδοξίας πού ἐπιπόλαζε στὴν Κωνσταντινούπολη, ὅπως δήλωσα καὶ πρὸ πάντων, πηγαίνει πρῶτα περνώντας στοὺς ἐπισκόπους στὴν Ἀφρική, τοὺς ὁποίους μίλησε μὲ τὰ δικά του λόγια καὶ μὲ τὴ γλῶσσα του τοὺς ἄπλωσε τὸ πέλαγος τῶν

βαιοτέρους τε περί τὴν πίστιν καθίστα, καὶ ὅπως ἂν ἔχοιεν τὰς
 τῶν ἐναντίων διαδιδράσκειν λαβὰς καὶ λόγους αὐτῶν τοὺς σοφι-
 στικούς ὑπεκβαίνειν, ἐδίδασκε μάλα καὶ ὑπετίθει. Ἦδει γὰρ ὁ
 εὐσύνετος, ὅτι πολλῆς ἡμῖν δεῖ τῆς ἐμπειρίας καὶ τῆς διαλέξεως,
 5 εἴ γε μέλλοιμεν βάλλειν τοὺς ἀντιτεταγμένους καὶ πᾶν αὐτῶν κα-
 θαιρεῖν ὕψωμα κατὰ τῆς ἀληθοῦς ἐπαιρόμενον γνώσεως. Διὰ
 τοῦτο παντὶ τρόπῳ ἐκείνους παρέθηγε, συνεκρότει, λόγοις ἤλει-
 φε πρὸς ἀνδρείαν, γενναιοτέρου ἐνεπίπλα φρονήματος. Εἰ γὰρ
 καὶ τῷ θρόνῳ ὑπερεῖχον, ἀλλὰ τὴν γε σοφίαν καὶ σύνεσιν ἐλάτ-
 10 τούς ἦσαν καὶ ἀποδέοντες, ἵνα μὴ τὴν ἄλλην ἀρετὴν λέγω καὶ
 τὴν ἐν ἅπασιν τοῦ ἀνδρός εὐκλειαν. Ὅθεν καὶ λόγοις τε ἦσαν τοῖς
 ἐκείνου ὑπεῖκοντες, καὶ παραινέσεσιν ἄλλαις καὶ συμβουλαῖς
 οὕτω πολὺ τὸ ὠφέλιμον ἐχούσαις, ἀναντιρρήτως πειθόμενοι.
 Ἐώρων γὰρ ἐν τῷ ἀνδρὶ βίον μὲν ἀνωκισμένον καὶ ὑπερφυῆ,
 15 λόγον δὲ ἄφθονον καὶ πολύν, καὶ οὐ κατὰ τινὰς ψεκάδας, ἀλλὰ
 κατὰ ποταμοὺς ρέοντα, σύνεσιν δὲ καὶ τὴν ἄλλην κατάστασιν ἐν
 ψυχῇ οὐδενὶ οὐδ' ὄλως παρισουμένην. Δι' ἃ πάντα οὐχ ὅσον ἐν
 ἱερεῦσιν καὶ ἐπισκόποις, ἀλλὰ καὶ ὅσοι τοῦ λαοῦ καὶ ὅσοι τοῦ
 πλήθους προτεταγμένοι, ἐκείνου τε ἦσαν ὅλοι δι' ὄλων ἐξηρητη-
 20 μένοι, καὶ αὐτοῦ οἷα μαγνήτιδος ἐκκρεμάμενοι, ταυτὸν πεπονθό-
 τες πρὸς τὸν μακάριον, ὃ φασι πρὸς τὴν λίθον ἐκείνην τὰ σιδή-
 ρια, ἢ καὶ ὃ πρὸς τὰς μυθεομένας Σειρήνας οἱ τούτων τοῖς μέλε-
 σιν ἐνισχημένοι. Ἐπεὶ δ' οὗτοι ἐπύθοντο τηνικαῦτα συνέλευσιν
 ἐπισκόπων τὸν Ρώμης ἄθροίσαντα, ὡς ἂν κοινῇ σὺν αὐτοῖς τὸ
 25 ἔκτοπον δόγμα ἀραιῖς ὑποβάλλῃ καὶ ἀναθέματι, τοῦτο δὴ καὶ αὐτοὶ
 προτροπῇ καὶ εἰσηγήσει τοῦ θείου Μαξίμου πρᾶξαι προήχθη-
 σαν, οὐκ Ἀφρικὴ μόνον καὶ ὅσον περὶ ταύτην, ἀλλὰ καὶ εἴ τινες
 ἐν ἄλλαις ταῖς ἐκεῖ νήσοις, πρὸς τὸ ἔργον ἐπαχθέντες καὶ σπουδῇ
 τὸ καλὸν δράσαντες· ὅτι δὴ καὶ ἅπαντες οὗτοι ἐκεῖνον εἶχον καὶ
 30 διδάσκαλον καὶ καθηγητὴν καὶ τῶν πραττομένων συλλήπτορα.

ΙΕ'. Χρόνος τὸ ἀπ' ἐκείνου διήει οὐχὶ συχνός, καὶ Ἰωάννης

θείων ἐννοιῶν, καθιστώντας τὴν πίστη τους σταθερότερη, καὶ τοὺς δίδασκε καὶ τοὺς συμβούλευε πῶς θὰ μπορούσαν νὰ ξεφεύγουν τὶς παγίδες τῶν ἀντιθέτων καὶ νὰ διαφεύγουν τοὺς σοφιστικούς τους λόγους. Γιατὶ γνώριζε ὁ γεμάτος σύνεση, ὅτι ἔχομε ἀνάγκη ἀπὸ πολλὴ ἐμπειρία καὶ πολὺ διάλογο, ἂν θέλομε νὰ χτυπήσομε τοὺς ἀντιπάλους μας, νὰ ρίξομε κάθε ἔπαρσή τους πού ὑψωνόταν κατὰ τῆς ἀληθινῆς γνώσης³. Γι' αὐτὸ τοὺς παρότρυνε ἐκείνους μὲ κάθε τρόπο, τοὺς σφυρηλατοῦσε, τοὺς προγύμναζε μὲ λόγους στὴν ἀνδρεία, τοὺς γέμιζε μὲ γενναιότερο φρόνημα. Γιατί, ἂν καὶ ὑπερεῖχαν στὸ θρόνο, ἀλλὰ στὴ σοφία καὶ τὴ σύνεση ἦταν μικρότεροί του καὶ ὑστεροῦσαν, γιὰ νὰ μὴν ἀναφέρω τὴν ἄλλη ἀρετὴ του καὶ τὴ δόξα του σὲ ὅλα. Γι' αὐτὸ καὶ στὰ λόγια ἐκείνου ὑπάκουσαν καὶ στὶς ἄλλες παραινέσεις καὶ συμβουλές, πού εἶχαν τόση ὠφελιμότητα, πείθονταν χωρὶς ἀντίρρηση. Γιατί στὸ πρόσωπό του ἔβλεπαν βίο οὐράνιο καὶ ὑπερφυσικό, καθὼς καὶ λόγο ἄφθονο καὶ πληθωρικό, πού δὲν ἔσταζε σταγόνα σταγόνα, ἀλλὰ κυλοῦσε ὅμοια μὲ ποταμὸ, ἐνῶ ἡ σύνεσή του καὶ ἡ ψυχικὴ του συγκρότηση δὲν ἔξιωνόταν καθόλου μὲ κανενός. Γι' αὐτὰ ὅλοι, ὄχι μόνο ὅσοι ἦταν ἱερεῖς καὶ ἐπίσκοποι, ἀλλὰ καὶ οἱ προϊστάμενοι τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ πλήθους ἦταν αἰχμάλωτοί του, ἐξαρτημένοι τελείως ἀπὸ αὐτὸν καὶ κρεμασμένοι ἀπὸ αὐτὸν σὰν ἀπὸ μαγνήτη. Εἶχαν πάθει πρὸς ἐκεῖνον τὸν μακαριστὸ τὸ ἴδιο πού λένε ὅτι πάσχουν τὰ ρινίσματα πρὸς τὸ μαγνήτη, ἢ κι ὅ,τι πάθαιναν μὲ τὶς Σειρήνες τοῦ μύθου, ὅποιοι μπλέκονταν στὰ μέλη τους. Κι ὅταν αὐτοὶ πληροφορήθηκαν ὅτι ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης εἶχε τότε συγκαλέσει συνέλευση ἐπισκόπων, μὲ σκοπὸ ἀπὸ κοινου μ' αὐτούς νὰ ὑποβάλει σὲ κατάρα κι ἀνάθεμα τὸ παράλογο δόγμα, αὐτὸ κι ἐκεῖνοι ἀποφάσισαν νὰ πράξουν μὲ τὴν προτροπὴ καὶ τὴν εἰσήγηση τοῦ θείου Μαξίμου. "Ὅχι στὴν Ἀφρικὴ μόνο καὶ στὰ γύρω ἀπὸ αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ ὅσοι ἦταν σὲ ἄλλα ἐκεῖ νησιά, ὅλοι ἔσπευσαν νὰ λάβουν μέρος καὶ νὰ κάνουν μὲ κάθε προθυμία τὸ καλὸ. Γιατί ὅλοι αὐτοὶ ἐκεῖνον εἶχαν δάσκαλο καὶ καθηγητὴ καὶ βοηθὸ σ' αὐτὰ πού ἔκαναν.

ΙΕ'. Δὲν πέρασε πολὺς καιρὸς ἀπὸ αὐτὸ καὶ ὁ Ἰωάννης, ὁ προ-

3. Β' Κορ. 10, 5.

ὁ τῆς Ρώμης πρόεδρος πρὸς Κύριον ἐκδημεῖ, ἄνεισι δὲ πρὸς τὸν ἐκείνου θρόνον Θεόδωρος, οὐχ ἦττον τῆς προεδρείας, ἢ τῆς ὀρθοδοξίας διάδοχος. Ἐν τοσούτῳ δὲ καὶ Πύρρος, οἷα τῆς βασιλίδος ἀπελαθείς, καταλαμβάνει τὴν Ἀφρικὴν, καὶ τῷ θείῳ Μαξίμῳ συγγίνεται, λόγους τοὺς οἰκείους αὐτῷ προβαλλόμενος, καὶ τοὺς παρ' ἐκείνου δεχόμενος, ὧν καὶ ἀμφοτέρων πρὸς πεύσεις καὶ ἀντιρρήσεις ἰόντων, πῶς ἂν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀξίως, ἢ τὴν τοῦ ἀγίου μετὰ τοῦ πιθανοῦ καὶ τῆς ἀληθείας ἐν ἐκάστῳ προβλήματι παραστήσαιμι λύσιν, ἢ τὴν τοῦ Πύρρου πρὸς ἕκαστον τῶν λεγομένων ἦτταν καὶ συγκατάθεσιν; Ὁ μὲν γάρ, ὡς τι τῶν ἀμάχων καὶ δυσεκλύτων, ἐν εἶναι τῷ ἐνὶ Χριστῷ προὔβάλλετο καὶ τὸ θέλημα, καὶ οὐκ ἂν φησιν ἄλλως ἔχειν τὴν ἐπ' ἀληθείας κατάληψιν, ὁ δὲ καὶ ἓνα τοῦτον καθ' ὑπόστασιν ἀνθυπέφερεν, ἀλλὰ γε καὶ τὸ διπλοῦν διήρει τῶν φύσεων, αἷς συνδιηρεῖτο καὶ τὰ θελήματα, καὶ τοῦτο ἰσχυρῶς ἄγαν καὶ ἀναντιρρήτως ἐδείκνυ. Καὶ ὁ μὲν αὖθις τοῖς θελήμασι καὶ τοὺς θέλοντας συνῆγεν, ἀτόπῳ συνδέων τὸ ἄτοπον, ὁ δ' ὀσιος, τοῦτο μὲν ὡς ἐκτόπως παράλογον ἀπέτρεπεν ἐκ τοῦ ἀκολουθίου καὶ ἤλεγχεν. «Εἰ γὰρ δοθῆ», φησί, «τοῖς θελήμασι συνεισάγεσθαι καὶ τοὺς θέλοντας (αὐτοῖς γὰρ τοῖς τῆς μακαρίας γλώσσης χρήσομαι λόγοις), πάντως καὶ τοῖς θέλουσι τὰ θελήματα κατὰ τὴν εὐλογον ἀντιστροφὴν συνεισάχθησεται, καὶ εὐρεθῆσεται, καθ' ὑμᾶς, τῆς ὑπερουσίου καὶ ὑπεραγάθου καὶ ἀρχικωτάτης θεότητος, διὰ μὲν τὸ ἐν αὐτῆς θέλημα, μία καὶ ὑπόστασις, κατὰ Σαβέλλιον, διὰ δὲ τὰ τρία πρόσωπα, τρία καὶ τὰ θελήματα, καὶ διὰ τοῦτο τρεῖς φύσεις, κατὰ Ἄρειον, εἴπερ, κατὰ τοὺς πατρικοὺς ὄρους καὶ κανόνας, ἢ διαφορὰ τῶν θελημάτων, καὶ φύσεων εἰσάγει διαφορὰν».

ΙΣΤ'. Καὶ τί ἂν τὰ καθ' ἕκαστα λέγοιμι τῶν τότε ρηθέντων, ἃ καὶ ὑπόθεσιν ὀλην ἐνστησάμενος, μόλις ἂν δυνηθεῖην πᾶσιν εἰς τέλος ἐπεξελεθεῖν, οὕτω μακρᾶς οὐσης καὶ ποικίλης καὶ περινενοημένης τῆς τούτων ἐπεξηγήσεως; Οὐκοῦν ἐξεστίν, ἐ-

καθήμενος τῆς Ρώμης, ἐκδημεῖ πρὸς τὸν Κύριο, καὶ στὸ θρόνο ἐκείνου ἀνεβαίνει ὁ Θεόδωρος, ὄχι λιγότερο διάδοχος τῆς προεδρείας ἀπὸ ὅσο τῆς ὀρθοδοξίας. Στὸ μεταξὺ καὶ ὁ Πύρρος, ἐπειδὴ εἶχε ἀπελαθεῖ ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα, φτάνει στὴν Ἀφρική καὶ συναντᾷ τὸν θεῖο Μάξιμο, διατυπώνοντας τοὺς δικοὺς του λόγους σ' αὐτὸν καὶ δεχόμενος ἀπ' αὐτὸν τοὺς δικοὺς του. Κι ὅταν προχώρησαν κι οἱ δύο σ' ἐρωτήσεις καὶ ἀντιρρήσεις, πῶς θὰ μπορούσα νὰ παραστήσω μὲ πιθανότητα κι ἀλήθεια τὶς λύσεις τοῦ ἁγίου σὲ κάθε πρόβλημα ἢ τὴν ἡττα καὶ συγκατάθεση τοῦ Πύρρου σὲ καθένα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ λέγονταν; Ὁ Πύρρος πρότεινε σὰν ἓνα ἀπὸ τὰ ἀμάχητα καὶ ἀνεπίλυτα, ὅτι στὸν ἓνα Χριστὸ ὑπῆρχε καὶ ἓνα θέλημα, καὶ ἡ ἀληθινὴ ἀντίληψη δὲν μπορούσε νὰ εἶναι διαφορετικὴ· ὁ Μάξιμος ὁμως ἀντιπρότεινε καὶ ὅτι ἦταν ἓνας κατὰ τὴν ὑπόσταση, ἀλλὰ χωρίζε καὶ τῆ διπλὸ τῶν φύσεων, καὶ μὲ βάση αὐτὲς συνδιαιρουῖσε καὶ τὰ θελήματα, κι αὐτὸ τὸ ἀπεδείκνυε μὲ μεγάλη δύναμη καὶ ἀναντίρρητα. Καὶ ὁ ἓνας πάλι μὲ τὰ θελήματα συνέδεε καὶ αὐτοὺς ποὺ ἠθέλαν, μὲ τὸ ἓνα ἀτοπο συνδέοντας τὸ ἄλλο ἄτοπο. Ἐνῶ ὁ ὀσιος αὐτὸ τὸ ἀπέκρουε σὰν ἀπέραντα παράλογο καὶ τὸ ἀνταπεδείκνυε ἀπὸ τὸ ἀκόλουθο. Ἄν ἐπιτραπεῖ δηλαδή, λέγει, μαζὶ μὲ τὰ θελήματα νὰ συνεισάγονται καὶ αὐτοὶ ποὺ θέλουν (θὰ χρησιμοποιήσω τὰ ἴδια τὰ λόγια τῆς μακάριος γλώσσας), ὅπως δὲποτε κατὰ τὴν εὐλογία ἀντιστροφή μαζὶ μ' αὐτοὺς ποὺ θέλουν θὰ συνεισαχθοῦν καὶ τὰ θελήματα, καὶ θὰ βρεθεῖ, σύμφωνα μὲ τὴ λογικὴ σας, τῆς ὑπεράγαθης καὶ πρωταρχικῆς θεότητος ἕξαιτίας τοῦ ἑνὸς θελήματός της καὶ μία ὑπόσταση, κατὰ τὸ Σαβέλλιο, ἐνῶ γιὰ τὰ τρία πρόσωπα τρία καὶ τὰ θελήματα, καὶ γι' αὐτὸ τρεῖς φύσεις, σύμφωνα μὲ τὸν Ἄρειο, ἂν σύμφωνα μὲ τοὺς ὀρισμοὺς καὶ τοὺς κανόνες τῶν Πατέρων ἢ διαφορὰ τῶν θελημάτων εἰσάγει καὶ διαφορὰ τῶν φύσεων.

ΙΣΤ'. Καὶ πρὸς τί νὰ ν' ἀναφέρω ἓνα ἓνα τὰ ὅσα εἰπώθηκαν τότε, γιὰ τὰ ὅποια κι ἂν ἀρχίσω μὴ ἀποκλειστικὴ ἀφήγηση, μόλις θὰ μπορούσα νὰ τὰ ἐκθέσω ὅλα μέχρι τέλους· ἦταν τόσο πολὺ μακρὰ καὶ ἐκτεινόταν σὲ πλῆθος θέματα κι ἦταν τόσο βαθυστόχα-

κεῖνο αὐτὸ τὸ πονηθὲν σύνταγμα τῷ ἀγίῳ διεξεληθοῦσιν, ἐκ τοῦ-
 δε καταμαθεῖν ἀκριβέστερον, καὶ τοῦ ἀγίου τὴν μετὰ συνέσεως
 καὶ λογισμῶν ἐπικαιροτάτων πεῦσιν ἐν ἅπασιν καὶ ἀπόκρισιν,
 καὶ τοῦ Πύρρου τὸ ἐν προτάσεσιν ἀσυνάρτητον καὶ μαχόμενον, ἧ
 5 μᾶλλον ἀσυλλόγιστον εἰπεῖν καὶ ἀνόητον, ὃς καὶ τοῖς ὄλοις ἀπει-
 ρηκῶς, βουῖν ἐπὶ γλώσσης, ὃ φασι, τίθεται, καὶ τοῦ οἰκείου λόγου
 καταγινῶσκει ἀσθένειαν, ὃν καίτοι εἰς πολλὰ μορφώσας καὶ
 ποικίλας καὶ πανταχόθεν ἐλίξας, οὐκ ἔσχεν ὅμως πρὸς τι τῶν
 κατὰ βούλησιν αὐτῷ συναιρόμενον. Ἀμέλει καὶ συγγνώμην ἐφ'
 10 οἷς ἔδρασεν ἐξαιτεῖται, δόγμα πορευθὺς τὸ οἰκεῖον καὶ μονοθέ-
 λητον, ἐγγράφως ἐξομοσάμενος, δοὺς καὶ τῷ Ρώμης λιβέλλους,
 καὶ ὑπ' αὐτοῦ πῶς ἂν εἴποις δεχθεῖς ἀσμενέστατα. Ἄλλ' ὁ
 ἄφρων καὶ ἰσχυρῶς ἀνόητος, ὥσπερ οὐδενὸς ἐπ' αὐτὸν καινοῦ
 γεγονότος, ἐν Ραβέννη κύων ἐπὶ τὸν ἴδιον ἀνέτρεχεν ἔμετον.
 15 Ὅσπερ καὶ εἰς ὧτα τῷ θείῳ Μαξίμῳ πεσόν, καὶ αὐτῷ τῷ εἰρη-
 μένῳ προέδρῳ, κοινῇ συνελεύσει τὴν κατ' αὐτοῦ ψῆφον ἐκφέ-
 ρουσιν, ὡς τι μέλος σεσηπὸς καὶ συνόλωσ ἀνίατον, τέλεον ἐκκό-
 ψαντες τὸν ἄθλιον καὶ ἀποβαλλόμενοι. Ὁ δέ, καὶ οὕτω παθῶν,
 οὐδ' οὕτως ἔληγεν ἀναιδεΐας, οὐδὲ τοῦ μεῖζον κατωφρυῶσθαι,
 20 ἀλλ' ὀρμῇ ἀθαδεστέρα τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ αὐθις
 θρόνῳ ἐπιπηδᾷ, καὶ ἄθλον ἀσεβείας τὴν ἀρχιερωσύνην λαμβά-
 νει δεύτερον.

ΙΖ'. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὸν αἴτιον, ὅστις ἐστίν, οὐκ ἠγγόει (καὶ
 πῶς γὰρ ἂν οὕτω λάμποντα πᾶσι καὶ ἐν ὑπαίθρῳ τὸν λόγον πυρ-
 25 σεύοντα;), σπουδῆ τὸν ὄσιον εἰσαχθῆναι προστάττει πρὸς τὰ βα-
 σίλεια, οἰόμενος ὡς, εἰ τούτου κρατήσοι, καὶ πάντων τῶν ἄλλων
 ἔσται κρατῶν. Σὺν αὐτῷ δὲ καὶ τὸν τούτου μαθητὴν Ἀναστά-
 σιον, μεθ' ἅμα τοῦ ὁμωνύμου τούτου καὶ ὁμοτρόπου, ὃς καὶ ἀπο-
 κρισιάριος τῆς κατὰ Ρώμην Ἐκκλησίας ἐλέγετο, οὐ μὴν ἀλλὰ
 30 καὶ Μαρτῖνον τὸν θειότατον σὺν ἐπισκόποις τῶν ἐσπερίων
 πλείοσι, θᾶπτον ἐν Βυζαντίδι παρίστησι, τούτοις, οἷα εἰκός, διὰ

τη ἢ ἀνάλυσή τους. Εἶναι λοιπὸν δυνατό, ἀφοῦ διεξέλθομε τὸ ἴδιο τὸ σύνταγμα πού ἀξιοποίησε ὁ ἅγιος, ἀπὸ αὐτὸ νὰ μάθομε ἀκριδέστερα τὶς συνετεῖς καὶ κατὰλληλα λελογισμένες ἐρωταποκρίσεις καὶ τὶς ἀσυνάρτητες καὶ ἀλληλομαχόμενες προτάσεις τοῦ Πύρρου, ἢ καλῦτερα τὶς ἀσυλλόγιστες καὶ ἀνόητες. Αὐτὸς ἔχοντας ἀπηυδῆσει ἀπὸ ὅλα βάζει, ὅπως λένε, βόδι πάνω στὴ γλῶσσα του καὶ καταλογίζει ἀδυναμία στὸ λόγο του, τὸν ὅποιο, ἂν καὶ τὸν ἔπλασε μὲ διάφορους τρόπους καὶ τὸν διαφόρισε καὶ ἀφοῦ πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις τὸν στριφογύρισε, δὲν μπόρεσε νὰ συμπεράνει τίποτε ἀπὸ ὅσα ἐπιθυμοῦσε. Καὶ βέβαια ζήτησε καὶ συγνώμη γιὰ ὅσα ἔκανε καὶ ἀμέσως ἀρνεῖται γραπτῶς τὸ δόγμα του γιὰ τὸ ἓνα θέλημα κι ἔδωσε ἀντίγραφο καὶ στὸν ἐπίσκοπο Ρώμης καὶ μὲ πόση χαρὰ μπορεῖ νὰ πεῖ κανεὶς ἔγινε δεκτὸς ἀπὸ ἐκεῖνον. Ἄλλὰς ὁ ἄμυαλος καὶ ἀνόητος ἐξαιρετικά, σὰ νὰ μὴν ἔχει συμβεῖ τίποτε νέο σ' αὐτόν, γύρισε στὴ Ραβέννα σὰν σκυλὶ στὸν ἴδιο του τὸν ἐμετό. "Ὅταν αὐτὸ ἔφτασε στ' αὐτιά τοῦ θείου Μαξίμου καὶ στὸν προκαθήμενο πού προείπαμε, σὲ κοινὴ συνέλευση παίρνουν ἀπόφαση γι' αὐτόν καὶ σὰν ἓνα μέλος σαπισμένο καὶ καθολικὰ ἀθεράπευτο ἀποκόβουν καὶ ἀποβάλλουν τελείως τὸν ἄθλιο. Αὐτὸς ὅμως καὶ μετὰ τὸ πάθημά του, οὔτε ἔτσι σταματοῦσε τὴν ἀναίδειά του, οὔτε τὴν αὐξανόμενὴ ἔπαρσή του. Ἄλλὰ μὲ ὀρμὴ ἀκόμῃ αὐθαδέστερη ἐπιπηδᾷ καὶ πάλι στὸν θρόνο τῆς Κωνσταντινούπολης καὶ ἔπαθλο τῆς ἀσέδειᾶς του παίρνει γιὰ δεύτερη φορὰ τὴν ἀρχιερωσύνη.

ΙΖ'. Κι ἐπειδὴ τοῦ ἦταν γνωστὸς καὶ ὁ αἷτιος, ποιὸς εἶναι (πῶς δηλαδὴ θὰ τὸν ἀγνοοῦσε ἀφοῦ τόσο πολὺ ἔλαμπε σὲ ὅλους κι ἄφηνε τὸν πυρσὸ τοῦ λόγου του νὰ φωτίζει φανερὰ καὶ τὴν ὕπαιθρο;), προστάζει νὰ φέρουν γρήγορα τὸν ἅγιο στὸ παλάτι, νομίζοντας πῶς ἂν νικήσει αὐτόν, θὰ νικήσει κι ὅλους τοὺς ἄλλους. Καὶ μαζὶ μ' αὐτόν καλεῖ καὶ τὸν μαθητὴ του Ἀναστάσιο, μαζὶ μὲ τὸν ὁμώνυμό του καὶ ὁμόφρονά του, πού λεγόταν καὶ ἀποκρισάριος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης. Ἄλλὰ βέβαια φέρνει γρήγορα στὴ Βυζαντινὴ πρωτεύουσα καὶ τὸ Μαρτίνο τὸν ἱερώτατο μὲ ἀρκετοὺς ἐπισκόπους τῆς Δύσης, ἐναντίον τῶν ὁποίων, ὅπως ἦταν φυσικό,

τὸ τῆς γνώμης ἀντίξοον ἐμπικραινόμενος. Ἄλλὰ τὰ μὲν κατὰ τὸν
 ἱεράρχην Μαρτῖνον καὶ ὅσα πρὸς τοῦτον πεπαρωνήκει ὁ δυσσε-
 βῆς, μυρίαὶς αὐτὸν πλύνας ταῖς ὕβρεσι καὶ αἰκίαις, ὧ χειρῶν
 ἀνοσίων! τὸν ἀθῶον τιμωρησάμενος, καὶ τὸ τελευταῖον ὑπερο-
 5 ρία μακροτάτη καταδικάσας (Χερσῶν δ' ἦν αὐτῷ ὁ τῆς ὑπερο-
 ρίας τόπος), τὰ ἴσα δηλαδὴ καὶ τοῖς αὐτοῦ δράσας ἐπισκόποις·
 ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὐ σχολῆ τέως ἐμοὶ καθὰ ἐπράχθη διεξελθεῖν,
 πρὸς τὰ τοῦ θείου Μαξίμου ἐπειγομένω· πολλοὶ δὲ ἴσως ἐκεῖνα,
 οἱ μὲν ἤδη ἐρουῶσιν, οἱ δὲ καὶ εἰρήκασιν, οἶμαι, τὸν ἄνδρα τιμῶν-
 10 τες καὶ τούτου τὴν πολιτείαν σεμνύνοντες, ἡμῖν δ', ὡς ὁ λόγος
 ἔχει, τὰ τοῦ σκοποῦ διίτω.

ΙΗ'. Ὡς οὖν λοιπὸν ὁ ἱερὸς οὗτος ἀνὴρ χερσὶν ἦν φονών-
 των συνειλημμένος καὶ πρὸς αὐτὸν ἦσαν ἅπαντες ἐνορῶντες,
 ἴδωμεν ποίοις πρῶτον αὐτὸν δεξιούονται τοῖς ἀπαντήμασι καὶ
 15 ποταπῇ κρίσει τὰ κατ' αὐτὸν οἱ καλοὶ οὔτοι διεξάγουσι θεσμοθέ-
 ται. Ἄμα γὰρ τῷ προσοκεῖλαι τῇ Βυζαντίδι διὰ πλοίου ἤδη ἀνα-
 χθέντα, ἤκουσι πρὸς αὐτὸν οἱ παρὰ βασιλέως ἀποσταλέντες, ἄν-
 δρες ἀπὸ μόνης τῆς ὄψεως πολλὴν ἐν τῇ ψυχῇ τὴν πικρίαν ἐμ-
 φαίνοντες, οἱ καὶ ἀναίδειν τοῦ ὀσίου λαβόμενοι, ἀνυποδήτου καὶ
 20 δίχα ὄντος περικαλύμματος, εἶλκον βία τὴν ὁδὸν καὶ ἀπῆγον,
 συνεπομένου καὶ τοῦ μαθητοῦ καὶ τοῖς δρωμένοις ἐπιστενάζον-
 τος, ὃν δὴ καὶ ἀπαγαγόντες, πρὸς τι καθεῖρξαν ζοφῶδες δωμά-
 τιον, μηδ' αὐτὸ μόνον τῆς τοῦ μαθητοῦ μεταδόντες αὐτῷ συνοι-
 κῆσεως. Καὶ δὴ καὶ ἡμερῶν διαγενομένων, ἄγουσι τὸν δίκαιον
 25 ἐν τῷ παλατίῳ, τῆς συγκλήτου ἀπάσης προκαθημένης, καὶ φό-
 νιὸν τι καὶ μανικὸν πρὸς αὐτὸν ἀποβλεπομένης, καὶ τέως μὲν τῷ
 Σακελλαρίῳ, πρῶτῳ τὴν ἀξίαν τυγχάνοντι, τὴν κατ' αὐτοῦ ἐπι-
 τρέπουσι δίκην, ἀνδρὶ δεινῷ μὲν εἰπεῖν, δεινῷ δὲ λόγους συμ-
 πλάσαι, κακουργῆσαι δ' ἀλήθειαν, πάντων οὐχ ἠκιστα δεινο-
 30 τέρῳ. Ὅς, τί μὲν κακίας ἐνέλιπε; τί δὲ πονηρίας οὐκ εἰργαστο;
 Μὴ γῆρας αὐτοῦ τὸ τίμιον αἰδεσθεῖς (περὶ γὰρ τὰ ὄγδοήκοντά

ἔτρεφε μίσος, ἐπειδὴ εἶχαν ἀντίθετη γνώμη. Ἄλλὰ τὰ σχετικὰ μὲ τὸν Μαρτίνο καὶ ὅσα τοῦ ἔκανε ὁ ἀσεβῆς τρελλαμένος ἀπὸ τὸ μίσος, λούζοντάς τον μὲ μύριες προσβολές καὶ μὲ χτυπήματα, ἀλήθεια τί ἀνόσια χέρια, βασανίζοντας τὸν ἀθῶο καὶ τέλος καταδικάζοντάς τον σὲ ἔξορία πολὺ μακρινή (ὁ τόπος τῆς ἔξορίας του ἦταν ἡ Χερσώνα), καὶ βέβαια τὰ ἴδια ἔκανε καὶ στοὺς ἐπισκόπους του, ἀλλὰ αὐτὰ δὲν ἔχω τώρα τὸν καιρὸ νὰ τὰ ἐξιστορήσω ὅπως ἔγιναν, ἐπειδὴ διάζομαι νὰ γυρίσω στὸν θεῖο Μάξιμο. Ἴσως πολλοὶ νὰ ἐξιστορήσουν ἐκεῖνα, ἐνῶ ἄλλοι νομίζω τὰ ἔχουνε πεῖ κιόλας, τιμώντας τὸν ἄνδρα καὶ προβάλλοντάς τὴ ζωὴ του. Ἐμεῖς ἄς προχωρήσομε στὸ στόχο πού ἔχει ὁ λόγος μας.

ΙΗ'. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ ἅγιος αὐτὸς ἄνδρας ἦταν πιασμένος στὰ χέρια ἀνθρώπων πού ἔπνεαν φόνου καὶ ὅλοι εἶχαν στραμμένα τὰ μάτια τους σ' αὐτόν, ἄς δοῦμε ποιά ὑποδοχὴ πρῶτα τοῦ ἐπιφυλάσσουν καὶ μὲ τί εἶδους κρίση διεξάγουν τὴν ἐξέτασή του οἱ καλοὶ αὐτοὶ δικαστές. Μόλις δηλαδὴ προσορμίσθησαν στὸ Βυζάντιο μετὰ τὴν ἀναχώρησής του μὲ πλοῖο πηγαίνουν σ' αὐτόν οἱ ἀπεσταλμένοι ἀπὸ τὸν βασιλέα, πού ἀπὸ τὴν ὄψη τους καὶ μόνο ἔδειχναν τὸ πολὺ μίσος τῆς ψυχῆς τους. Ἄρπαξαν τὸν ἅγιο χωρὶς σέβας, ξυπόλυτο καὶ δίχως κανονικὴ ἀμφίεση καὶ τὸν ἔσερναν καὶ τὸν πῆγαιναν μὲ βία στὸν δρόμο, ἐνῶ ἀκολουθοῦσε ὁ μαθητὴς του στενάζοντας γιὰ ὅσα ἔβλεπε νὰ τοῦ κάνουν. Τὸν πῆραν καὶ τὸν ἔρριξαν σ' ἓνα σκοτεινὸ δωμάτιο, καὶ δὲν τοῦ ἔδωσαν βέβαια οὔτε αὐτό, τὴ συνοίκηση μὲ τὸν μαθητὴ του. Ἀφοῦ λοιπὸν πέρασαν κάποιες μέρες, ὁδηγοῦν τὸν δίκαιο στὸ παλάτι, ἔχοντας καθισμένη μπροστά του ὅλη τὴ σύνοδο, πού τοῦ ἔρριχναν βλέμματα γεμάτα φόνου καὶ μανία, καὶ πρῶτα πρῶτα ἀναθέτουν τὴν πρώτη ἐξέταση ἐναντίον του στὸν Σακελλάριο, πού ἦταν πρῶτος κατὰ τὸ ἀξίωμα, καὶ ἦταν βέβαια ἄνθρωπος μὲ φοβερὴ εὐγλωττία καὶ φοβερὴ ἰκανότητα στὸ νὰ πλάθει λόγους, ἀλλὰ καὶ καθόλου λιγότερο φοβερός ἀπὸ ὅλους στὸ νὰ κακοποιήσῃ τὴν ἀλήθεια. Ποιά δηλαδὴ κακία παρέλειψε αὐτός; Τί ἀπάτη δὲν ἔκανε; Σεβάστηκε μήπως τὰ τιμημένα γηρατειά του (ἦταν ὀγδόντα περίπου ἐτῶν τότε), μήπως τὴ

που τότε ἐτύγχανεν ἔτη μικροῦ δέοντος), μὴ τὴν ἐπανθοῦσαν τῷ
 προσώπῳ χάριν, μὴ τὸ ἐν ἡθελί κόσμιον καὶ τὴν ἄλλην εὐπρεπῆ
 καὶ σεμνοτάτην κατάστασιν, καὶ ταῦτ' ἔχων, ὁ ἀδικώτατος, δί-
 καιον μὲν οὐδ' εὐλογον ἐφ' οἷς ἔπραττεν ἐγκαλεῖν, μόνην δ', ὡς
 5 εἰπεῖν, τὴν οἰκείαν ἐμφαίνων σκαιότητα, καὶ τὸ ἴταμόν τοῦ τρό-
 που καὶ μοχθηρότατον· ὅς, εἰ καὶ τὰ τηλικαῦτα ὠφθη ἀναιδεύο-
 μενος, ὁμῶς γοῦν μάτην ἐφάνη πάντα κυκῶν, δύσνους μόνο ἐξε-
 λεχθεὶς καὶ τὴν πονηρίαν διασημώτατος. Ἀλλὰ γὰρ τὰ καθ' ἕκα-
 στα τῶν τότε ρηθέντων καὶ πραχθέντων, καὶ οἷας τὰς συκοφάν-
 10 τίας τῷ ἀναιτίῳ προσῆψαν οἱ τῷ ψεύδει οἰόμενοι σκεπασθήσε-
 σθαι, αὐτὸς ὁ καλὸς τοῦ ὀσίου μαθητῆς ἐπὶ μέρους διέξεισιν, ἐν
 ἰδίῳ ἐκθέμενος ὑπομνήματι, παρ' οὗ καὶ τῷ βουλομένῳ ἐξέσται
 πάντα διέναι πρὸς ρῆμα, καὶ ἀναμαθεῖν ἀκριβέστερον. Πλὴν
 οὐκ ἀπὸ σκοποῦ καὶ ἡμῖν βραχέα ἀπ' ἐκείνων ἐρεῖν καὶ τῷ πα-
 15 ρόντι ἐνθεῖναι λόγῳ, ὡς ἂν μὴ ὦμεν παντελῶς τῶν τοιούτων
 μηδενὸς μεμνημένοι, καὶ ταῦτα μέλλοντες, οὐ κατὰ διήγησιν,
 ἀλλὰ κατ' ἐπιδρομήν, ὡς ἂν εἴποι τις, περὶ τῶν πεπραγμένων
 διεξελθεῖν.

ΙΘ'. Ὡς οὖν ὁ δυσώνυμος ἐκεῖνος Σακελλάριος εἰς ὄψιν
 20 τὸν ἅγιον παρεστήσατο, λόγοις αὐτὸν τραχυτέροις καὶ ἀπειλαῖς
 εὐθύς προκατασεῖειν ἤρχετο, ἀδικον καὶ προδότην καὶ τοῖς βασι-
 λεῦσιν ἐχθρόν, καὶ τὰ πάντων ἀποκαλῶν αἰχίστα. Ὡς δ' ἐπύθετο
 οὗτος, ὅτου χάριν εἶη ταῦτα καταλέγων αὐτοῦ, καὶ τίς ἦν εἴργατο
 προδοσίαν, τότε ἐκεῖνος συμπλάττει διαβολάς, ἃς ἐκεῖνον μόνον
 25 συμπλάσσειν εἰκόσ, παριστῶν ἐφ' ὁμολογουμένῳ τῷ ψεύδει καὶ
 μάρτυρας. Καὶ δὴ κατεφλυάρει τοῦ ὀσίου, ὡς εἶη πόλεις μεγάλας
 προδεδωκώς, Ἀλεξάνδρειαν φημὶ καὶ Αἴγυπτον καὶ Πεντάπο-
 λιν, τῶν ἡμετέρων μὲν, φησὶν, ἀποσπάσας ὀρίων, τοῖς δὲ τῶν
 Σαρακηνῶν ἤδη προσθέμενος, ὧν καὶ τὰ μάλιστα εὖνουν αὐτὸν
 30 ἐκάλει καὶ οἰκειότατον.

Κ'. Ὡς δὲ ταύτην αὐτοῦ τὴν σκαιωρίαν λόγῳ ἀναντιρρήτῳ

χάρη πού γλύκαινε τὸ πρόσωπό του, μήπως τὴν κοσμιότητα τοῦ ἡθους του καὶ τὴν ἄλλη εὐπρέπεια καὶ σεμνότητά του; Καὶ μάλιστα, ἐνῶ δὲν εἶχε ὁ πανάδικος νὰ παρουσιάσει καμμιά δίκαιη καὶ εὐλογη δικαιολογία γιὰ ὅ,τι ἔκανε, παρὰ μονάχα, ὅπως θὰ μπορούσα νὰ πῶ, φανέρωνε τὴ σκαιότητα τοῦ τρόπου του, τὴ θρασύτητα καὶ τὴ μοχθηρία του. Ἄλλὰ μολονῶτι τὸν ἔβλεπες νὰ ἀνακινεῖ τόσο μεγάλα πράγματα, φάνηκε ὅτι μάταια τ' ἀνακινούσε. Ἀποδείχθηκε μόνο ἡ ἐχθρότητά του καὶ διακηρύχθηκε ἡ πονηρία του. Ἄλλὰ τίς λεπτομέρειες ἐκείνων πού τότε εἰπώθηκαν καὶ πράχθηκαν καὶ τί εἶδους συκοφαντίες ἐκσφενδόνισαν ἐναντίον τοῦ ἀθώου αὐτοῖ πού νόμιζαν ὅτι θὰ τοὺς καλύψουν τὰ ψεύδη τους, ὁ ἴδιος ὁ καλὸς μαθητὴς τοῦ ἁγίου τὰ ἐκθέτει σὲ δικό του ὑπόμνημα, ἀπὸ τὸ ὁποῖο μπορεῖ ὅποιος θέλει νὰ τὰ διεξέλθει ὅλα λέξη πρὸς λέξη καὶ νὰ τὰ μάθει ἀκριβέστερα. Πλὴν ὅμως δὲν εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸ σκοπὸ μας νὰ ποῦμε λίγα κι ἀπὸ αὐτὰ καὶ νὰ τὰ παραθέσουμε στὴν ἀφήγησή μας αὐτὴ, ὥστε νὰ μὴν τὰ ἀφήσουμε αὐτὰ τελείως ἀμνημόνευτα. Καὶ μάλιστα δὲν πρόκειται μὲ λεπτομέρειες, ἀλλὰ μὲ συντομία νὰ κάνομε λόγο γιὰ ὅλα ὅσα ἔχουν πραχθεῖ.

ΙΘ'. Μόλις λοιπὸν ἐκεῖνος ὁ ἀνόσιος Σακελλάριος ἀντίκρουσε τὸν ἅγιο, προσπάθησε ἀμέσως νὰ τὸν κλονίσει μὲ λόγους ταραχῆς καὶ μὲ ἀπειλή, ἀποκαλώντας τὸν ἄδικο καὶ προδότη καὶ ἐχθρὸ τῶν βασιλέων καὶ ὅ,τι ἄλλο αἰσχροτέρω ἀπὸ ὅλα. Καὶ ὅταν αὐτὸς ζήτησε νὰ πληροφοθεῖ γιὰ ποιὸ λόγο τοῦ ἀπηύθυνε αὐτὲς τίς βρισιές, καὶ ποιά προδοσία εἶχε κάνει, τότε ἐκεῖνος κατασκευάζει διαβολές, πού μόνο ἐκεῖνος ἦταν φυσικὸ νὰ κασκευάζει, παρουσιάζοντας γιὰ τὴν ὀλοφάνερη ψευτιά του καὶ μάρτυρες. Φλυαροῦσε κατηγορώντας τὸν ἅγιο, ὅτι τάχα εἶχε προδώσει μεγάλες πολιτεῖες, ἐννοῶ τὴν Ἀλεξάνδρεια καὶ τὴν Αἴγυπτο καὶ τὴν Πεντάπολη, πού τίς ἀπέσπασε ἀπὸ τὴ δική μας ἐπικράτεια καὶ τίς πρόσθεσε στοὺς Σαρακηνοὺς. Ἔλεγε μάλιστα ὅτι συμπαθοῦσε τοὺς Σαρακηνοὺς καὶ ἦταν πάρα πολὺ δικὸς τους.

Κ'. Ὅταν ὅμως ἀπέκρουσε ὁ ἅγιος κι αὐτὴ τὴ σκευωρία του μ'

ὁ ἅγιος ἀπεκρούσατο, συκοφαντίαν σαφῆ καὶ οὐδὲν ἄλλο οὖσαν δείξας (τί γὰρ αὐτῷ καὶ τῇ ἀλώσει τῶν πόλεων, αἷς μᾶλλον τὰ λυσιτελῆ ἐβούλετο;), ἐτέραν ὁ ἀναιδῆς ἐτράπετο, ὄνειρους τινὰς πλάττων καὶ σκιάς καὶ φαντάσματα, ἐν οἷς καὶ φωνῶν ἀπήχη-
 5 σεις μειζόνων τε καὶ ἐλαττόνων, καὶ βασιλέων προσηγορίας καὶ τῷ τῆς Ἑσπέρας μᾶλλον, ἢ τῷ τῆς Ἑώας, τὴν τρανοτέραν φωνὴν ἐπαφιεμένην ἀπήχησιν, κατηγοροὺς κάνταῦθα καὶ συκοφάντας ἐμφανίζων καὶ προβαλλόμενος. Ἐφ' ᾧ καὶ μᾶλλον ὁ ὄσιος ἐπιστενάξας·

- 10 «Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ μου, εἶπεν, ὅτι εἰς χεῖρας ὑμῶν παραδέδομαι, καὶ τοιούτοις αἰτιάμασι βάλλομαι, ὡς ἂν διὰ τῶν ἀκουσίων τουτωνί, τὰ ἐκουσίως μοι προστριβέντα ἀπαλιφῆ, καὶ κηλίδων τῶν ἐν τῷ βίῳ ἐμαυτὸν ἀποσμήξαιμι. Πλὴν ἵνα μικρὸν καὶ πρὸς ταῦτα ἀπολο-
 15 γῆσωμαι, οὔτε ὄνειροσκόπος ἐγώ, οὔτε ἐπίιστωρ ὄνειρων, ὅτι μηδὲ σχολὴ ἐμοὶ τοῖς τοιούτοις καταφαντάζειν τὸν νοῦν. Ἐπεὶ δ' οὕτω μου κατηγορεῖν εἴλεσθε, ὡς καὶ μάρτυρας παριστᾶν, καὶ τούτους οὐ τοὺς εἰδότας, ἀλλὰ τοὺς παρὰ τῶν εἰδότων ἀκηκούτας, ὡς ἐκείνων, φατέ,
 20 ἀπολελοιπότων τὸν βίον, διὰ τί μὴ ἀπ' ἀρχῆς καὶ ἔτι περιόντων τῶν πρώτων, τὰς περὶ τῶν ὄνειρων ἀπητεῖτε εὐθύνας; Οὕτω γὰρ ἂν αὐτοί τε ἦτε πραγμάτων ἀπηλλαγμένοι, κάγῳ ἂν εἰσεπραξάμην τὴν δίκην ἐφ' ὁμολογουμένοις τοῖς πράγμασιν. Ἄλλ', ὡς ἔοικεν, οὔτε
 25 ἢ ἀλήθεια οὕτως ἔχει, οὔθ' οἱ κατειπόντες ἡμῶν τὸν ἐτάζοντα καρδίαν ἐν ὀφθαλμοῖς ἔθεντο. Μὴ γὰρ ἴδοιμι τοῦ ἐμοῦ Δεσπότη καὶ Κυρίου ἐπιφάνειαν, μηδὲ Χριστιανὸς λογισθεῖην (οὐ γὰρ ἄλλο τι ἔχω ἐμαυτῷ ἐπαράσασθαι), εἰ τὸν συμπλασθέντα ὄνειρον, ἢ εἶδον ἐγὼ ἢ ἀνετυπωσάμην, ἢ ἄλλοις ἐξηγησάμην, ὡς ἐρμαίῳ δῆ-
 30 θεν τῷ πράγματι ἐφηδόμενος».

ἐπιχειρήματα ἀναντίρρητα, ἀποδεικνύοντας πῶς ἦταν καθαρὴ συκοφαντία καὶ τίποτε ἄλλο (τί σχέση δηλαδὴ εἶχε αὐτὸς μὲ τὴν ἄλωση τῶν πόλεων, ποὺ μᾶλλον ἤθελε τὴν ὠφέλειά τους;), στράφηκε ἄλλοῦ ὁ ἀναιδής, πλάθοντας κάποια ὄνειρα καὶ σκιές καὶ φαντάσματα, στὰ ὁποῖα ἀπηχοῦνταν καὶ κάποια λόγια μεγάλων καὶ μικρῶν καὶ ὀνομασίες βασιλέων, καὶ τὴ διατύπωση μὲ τὴ μεγαλύτερη ἀπήχηση τὴν ἄφηνε γιὰ τὸν βασιλέα τῆς Δύσης μᾶλλον, παρὰ τῆς Ἀνατολῆς, παρουσιάζοντας καὶ προβάλλοντας κι ἐδῶ κατηγοροὺς καὶ συκοφάντες. Γι' αὐτὰ στενάζοντας ἐντονότερα ὁ ἅγιος εἶπε:

Εὐχαριστῶ τὸν Θεό μου ποὺ ἔχω παραδοθεῖ στὰ χέρια σας καὶ μὲ κατηγορεῖτε μὲ τέτοιες κατηγορίες, ὥστε μ' αὐτὰ τὰ ἀκούσια ν' ἀπαληφθοῦν ὅσα ἐκούσια ἔχω διαπράξει καὶ νὰ καθαρθῶ ἀπὸ τίς κηλίδες τῆς ζωῆς. Ὡστόσο, γιὰ ν' ἀπολογηθῶ σύντομα καὶ γι' αὐτά, ἐγὼ οὔτε ἐξηγητῆς τῶν ὀνειρῶν εἶμαι οὔτε ἐπιστήμων τῶν ὀνειρῶν, ἀλλ' οὔτε καὶ ἔχω χρόνο νὰ γεμίζω τὸ νοῦ μου μὲ τέτοιες φαντασίες. Ἀφοῦ ὁμως θέλετε νὰ μὲ κατηγορεῖτε ἔτσι, ὥστε νὰ παρουσιάζετε καὶ μάρτυρες καὶ μάλιστα ὄχι τοὺς αὐτήκοους, ἀλλὰ αὐτοὺς ποὺ ἄκουσαν ἀπὸ τοὺς αὐτήκοους, ἐπειδὴ οἱ τελευταῖοι ἔχουν ἀφήσει, ὅπως λέτε, τὴ ζωὴ, γιὰτὶ δὲν μὲ καταγερούσατε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ κι ὅταν ζοῦσαν οἱ πρῶτοι; Γιατὶ ἔτσι καὶ ἐσεῖς θὰ εἶχατε ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ ἐνοχλήσεις, καὶ ἐγὼ θὰ εἶχα λάβει τὴν τιμωρία μου γιὰ πράγματα ἀποδειγμένα. Ἀλλά, ὅπως φαίνεται, οὔτε ἡ ἀλήθεια εἶναι αὐτὴ οὔτε αὐτοὶ ποὺ ἔκαναν τὴν καταγγελία ἔλαβαν ὑπόψη αὐτὸν ποὺ ἐξετάζει τὴν καρδιά. Πράγματι νὰ μὴ φτάσω νὰ δῶ τὴν παρουσία τοῦ Δεσπότη καὶ Κυρίου μας, οὔτε Χριστιανὸς νὰ θεωρηθῶ (γιατὶ δὲν ἔχω τίποτε ἄλλο νὰ καταραστῶ γιὰ τὸν ἑαυτό μου), ἂν τὸ κατασκευασμένο ὄνειρο ἢ ἐγὼ τὸ εἶδα, ἢ τὸ ἀνέπλασα στὸ νοῦ μου ἢ τὸ ἐξήγησα σὲ ἄλλους, νιώθοντας χαρὰ μὲ τὸ πρᾶγμα σὰν ἓνα ἀνέλπιστο εὔρημα.

ΚΑ'. Εἶτα καὶ τρίτην αὐτῷ ἐπάγουσι κατηγορίαν, ὡς τὴν δευτέραν εἶδον ἐληλεγμένην, ἣν οὐδ' ἐνθεῖναι τῷ λόγῳ δεόν ᾤθησαν, τῷ πρὸς τῷ ἀπιθάνῳ καὶ παιδιώδη εἶναι καὶ καταγέλαστον. Ἐπεὶ δ' οὐδὲ τετάρτων λόγων καὶ ψευδολογιῶν οἱ καλοὶ
 5 ἀπέσχοντο δικασταί, εἰσάγουσί τινα Γρηγόριον, εἰρηκέναι λέγοντα ἐν Ρώμῃ τὸν τοῦ ἀγίου μαθητὴν, μὴ ὄσιον εἶναι μηδ' εὐλογον, ἱερέα τὸν βασιλέα καλεῖσθαι, ἅτε παρὰ τοῦ διδασκάλου τοῦτο μεμαθηκότα. Ἄλλ' ὁ ἱερὸς ἀνὴρ, οὐδὲ πρὸς ταῦτα ἀπολογίας ἠπόρησεν, αὐτῷ κατὰ πρόσωπον Γρηγορίῳ ἀντικαταστάς καὶ
 10 δείξας, ἅλλα μὲν εἶναι τὰ τότε ὁμιληθέντα, ἅλλα δὲ τὰ νῦν προβαλλόμενα,

«Καὶ ὅτι, φησὶν, ἐκείνῳ τὴν Ρώμην καταλαβόντι, περὶ ἐνώσεως ἦν ὁ λόγος καὶ τοῦ τὸ δεδέχθαι τὸν Τύπον ἡμᾶς, δι' οὗ τὸ θρυλλούμενον δόγμα ἐτυποῦτο καὶ ἐπε-
 15 γράφετο. Πρὸς ἃ δηλαδὴ καὶ ἡμῖν οἱ τε λόγοι ἦσαν καὶ ἀπαντή, τὰ συνοίσοντα ἑαυτοῖς διεξιούσι καὶ ἃ λυσιτελῆ ἐνομίζομεν. Διὰ τοῦτο γοῦν οὔτε ἐμὰ οἶδα τὰ νῦν προφερόμενα, οὔτε τοῦ ἐνδιαβαλλομένου μαθητοῦ, ᾧ-
 τινι οὐδὲν ποτε τοιοῦτον ἐπὶ Θεῷ μάρτυρι ἐκοινολο-
 20 γησάμην. Πλὴν τοῦτο μόνον σύνοιδα εἰρηκῶς (οὐ τῷ μαθητῇ, ἀλλ' αὐτῷ δήπου τῷ Γρηγορίῳ, ὅπερ οὐδ' αὐτὸς παντελῶς ἀρνηθεῖη, εἰ μὴ καὶ ἑαυτὸν τελείως ἀρνήσοιτο), ὅτι τὸ ὀρίζεσθαι περὶ δογμάτων καὶ ζητεῖν, ἱερέων μᾶλλον ἢ βασιλέων ἐστί. Ἐπεὶ καὶ τούτοις ἀνεῖ-
 25 ται χρεῖν καὶ χειροθετεῖν καὶ τὸν ἄρτον προσφέρειν καὶ θυσιαστηρίῳ παρίστασθαι, καὶ ὅσα ἄλλα θειότερα πράττειν καὶ μυστικώτερα. Ταῦτα καὶ τότε ἐφθεγγά-
 μην, καὶ νῦν φθέγγομαι. Ἐπὶ τούτοις ὁ βουλόμενος ἢ ἀφιέτω, ἢ κατακρινέτω· οὐ γὰρ ἂν ἀδικηθεῖη ἀνθρω-

ΚΑ'. Τοῦ προσάπτουν ἔπειτα καὶ τρίτη κατηγορία, μόλις εἶδαν ὅτι ἡ δεύτερη εἶχε καταρριφθεῖ, τὴν ὁποία οὔτε κὰν σκέφθηκα ὅτι ἔπρεπε νὰ τὴν περιλάβω στὸ λόγο μου, ἐπειδὴ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀπιθανότητά της εἶναι παιδαριώδης καὶ γελοιωδέστατη. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ καλοὶ δικαστῆς δὲν δίστασαν νὰ χρησιμοποιοῦν καὶ τέταρτη κατηγορία καὶ ψευδολογία, φέρνουν μέσα κάποιον Γρηγόριο, πὺν ἰσχυριζόταν ὅτι ὁ μαθητὴς τοῦ ἁγίου εἶπε στὴ Ρώμη, ὅτι δὲν εἶναι ὅσιο οὔτε σωστὸ νὰ καλεῖται ὁ βασιλιάς ἱερέας, κι ὅτι τὸ εἶχε ἀκούσει αὐτὸ ἀπὸ τὸν δάσκαλό του. Ἀλλὰ ὁ ἅγιος οὔτε ἐδῶ ἔμεινε μὲ κλειστὸ τὸ στόμα· ἀντιπαρατέθηκε στὸν ἴδιο τὸν Γρηγόριο κατὰ πρόσωπο καὶ τοῦ ἀπέδειξε ὅτι γιὰ ἄλλα εἶχαν μιλήσει τότε, καὶ ἄλλα τώρα φέρνει στὴ μέση, καὶ λέγει:

«Ὅταν ἐκεῖνος ἔφτασε στὴ Ρώμη, ὁ λόγος ἦταν γιὰ τὴν ἔνωση καὶ τὴν ἀποδοχὴ ἐκ μέρους μας τοῦ Τύπου, πὺν διατύπωνε καὶ ὑπογράμμιζε τὸ δόγμα ἐκεῖνο πὺν κυκλοφοροῦσε. Γι' αὐτὸ δηλαδὴ συζητήσαμε καὶ συναντηθήκαμε, συζητώντας ὅσα νομίζαμε πὺν ἦταν χρήσιμα καὶ ὠφέλιμα γιὰ μᾶς. Γι' αὐτὸ οὔτε ὡς δικὰ μου ἀναγνωρίζω αὐτὰ πὺν τώρα ἀνακοινώνονται, οὔτε τοῦ μαθητῆ μου πὺν διαβάλλεται ἐδῶ· σ' αὐτὸν τίποτε ποτὲ κάτι τέτοιο δὲν ἔκανα γνωστό, ὁ Θεὸς μάρτυράς μου. Αὐτὸ μονάχα ξέρω πολὺ καλά ὅτι εἶπα (ὄχι στὸ μαθητῆ μου, ἀλλὰ σ' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν Γρηγόριο, πράγμα πὺν οὔτε αὐτὸς θὰ τὸ ἀρνηθεῖ, ἐκτός, ἂν ἀρνηθεῖ τελείως καὶ τὸν ἑαυτὸ του), ὅτι ὁ καθορισμὸς καὶ ἡ ἀναζήτηση δογμάτων εἶναι ἔργο τῶν ἱερέων μᾶλλον κι ὄχι τῶν βασιλέων. Ἐπειδὴ στοὺς ἱερεῖς ἔχει παραχωρηθεῖ ἡ χρῖση καὶ ἡ χειροθεσία καὶ ἡ προσφορὰ τοῦ ἄρτου καὶ ἡ παράσταση στὸ θυσιαστήριο καὶ ὄσες ἄλλες πράξεις θεϊκότερες καὶ μυστικότερες. Αὐτὰ τοῦ εἶπα τότε, αὐτὰ λέγω καὶ τώρα. Καὶ γι' αὐτὰ ὁποῖος θέλει ἢ νὰ μὲ ἀθώωσει ἢ νὰ μὲ καταδικάσει. Γιατὶ δὲν μπορεῖ ἕνας

πος παρὰ ἀνθρώπων, κἄν εἰ τὰ πάντων δεινότερα πείσοιτο».

ΚΒ'. Εἴτα μὴ ἔχοντές τι δρᾶσαι, οἱ τῷ ψεύδει τὴν ἐλπίδα τιθέμενοι, ἐξάγουσι μὲν τοῦ κριτηρίου τὸν δίκαιον, τὸν δὲ τούτου
5 μαθητὴν εἰσάγουσιν Ἀναστάσιον, ὃν λόγοις καὶ ἀπειλαῖς ἐξεδεμάτουν, τοῦ διδασκάλου κατειπεῖν ἀναγκάζοντες, καὶ ὡς εἶη τὸν Πύρρον λελυπηκῶς, ὅτ' εἰς λόγους αὐτῷ συνεγένετο, εἰπεῖν ἐκβιάζοντες, οὐκ οἶδα ἀνθ' ὅτου τὸ τοιοῦτον οἱ ψευδολόγοι συσκευαζόμενοι. Ὡς δὲ τάναντία ἢ αὐτοὶ προσεδόκων εἰρήκει καὶ
10 Ἀναστάσιος, καὶ ὅτι οὐδὲν οὔμενον οὐ μόνον τοῦτον λυπήσοι, ἀλλὰ καὶ τιμῇ τιμήσοι τῇ πάσῃ, καὶ οἶα εὖνουν δοκοῦντα φιλοφρονέστατα δεξιῶσοιτο, πυγμαῖς αὐτὸν καὶ κονδύλοις κατὰ κεφαλῆς καὶ παρειῶν αἰκίσαντες, καὶ ταύτην τῆς ἀληθείας εἴσπραξιν δεδωκότες, φρουρᾶ καὶ αὐθις ἐγκλεισθῆναι προστάττουσιν.

15 ΚΓ'. Ἄγουσι δὲ πάλιν πρὸς ἑαυτοὺς τὸν ὄσιον, ὥσπερ οὐκ ἀρκούμενοι τοῖς προλαβοῦσι, καὶ πείραν ἄλλην τῷ ἀπειράστῳ προσάγουσιν. Ἡ δὲ ἦν, ὡς εἶη στοιχῶν τοῖς τοῦ Ὠριγένους δόγμασι καὶ τούτῳ ἐν ἅπασι συμφρονῶν. Ὡς δὲ θᾶπτον τὴν σαθρὰν ταύτην καὶ εὐδιάλυτον κατηγορίαν διέλυσε, φάμενος παρρησίᾳ,
20 ὡς εἶη Θεοῦ κεχωρισμένος καὶ τῆς τῶν Χριστιανῶν μοίρας, ὃ τὰ Ὠριγένους φρονῶν καὶ λόγους αὐτοῦ τοὺς ληρώδεις παραδεχόμενος, περὶ τοῦ Πύρρου ἐκ δευτέρου καὶ τῶν τότε λεχθέντων πυνθάνονται, προσωπεῖον ὑποδύντες χρηστότητος, ἢ εἰδότες ἢ ἐπὶ καρδίαν θέμενοι. Εἶθ' ἐξῆς καὶ ὄτῳ τρόπῳ τῆς τοῦ πατριάρχου
25 κοινωνίας ἀπέρρηξεν. Ἐφ' οἷς καὶ ἄλλας ἐν τῷ μεταξὺ πεύσεις καὶ ἐρωτήσεις προτεινόμενοι καὶ τὸν παρ' αὐτοῖς προβαλλόμενον Τύπον τιμᾶσθαι δέον ἰσχυρισάμενοι, οὕτω σφόδρα ὑπ' ἐκείνου βδελυττόμενον καὶ ἀτιμαζόμενον, καὶ ἀπλῶς ὄσα τούτοις ἐδόκει ἀφυκτὰ τινα, καὶ ταῖς ἀπαντήσεσι δύσληπτα παρεν-
30 θέμενοι, καὶ μήτε ἀπειλῶν τῶν κατ' αὐτοῦ, μήτε ὕβρεων ἀπα-

ἄνθρωπος νὰ ἀδικηθεῖ ἀπὸ ἀνθρώπους, κι ἂν ἀκόμα πάθει τὰ πιὸ φοβερά.

ΚΒ'. Ἐπειτα, ἐπειδὴ δὲν ἤξεραν τί νὰ κάνουν, αὐτοὶ ποὺ στήριξαν τὶς ἐλπίδες τους στὸ ψεῦδος, θγάζουν ἀπὸ τὸ κριτήριο τὸν ἅγιος καὶ βάζουν τὸ μαθητὴ τοῦ Ἀναστάσιο, καὶ προσπαθοῦσαν νὰ τὸν ἐκφοβίσουν μὲ λόγους καὶ ἀπειλές, ἔξαναγκάζοντάς τον νὰ κατηγορήσει τὸν δάσκαλό του καὶ ἐκβιάζοντάς τον νὰ πεῖ ὅτι εἶχε λυπήσει τὸν Πύρρο, ὅταν εἶχε συζητήσει μαζί του, καὶ δὲν ξέρω γιὰ ποιὸ λόγο τὸ ἔλεγαν αὐτὸ οἱ ψευδολόγοι. Ὅταν ὅμως ὁ Ἀναστάσιος εἶπε τὰ ἀντίθετα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ περίμεναν, ὅτι ὄχι μόνο δὲν θὰ τὸν λυποῦσε καθόλου, ἀλλὰ καὶ θὰ τὸν τιμοῦσε μὲ κάθε τιμὴ καὶ ὅτι θὰ τὸν δεχόταν μὲ πολλὴ χαρὰ θεωρώντας τον φίλο, ἀφοῦ τὸν χτύπησαν στὸ κεφάλι καὶ στὸ πρόσωπο μὲ γροθιές καὶ ραπίσματα, τέτοια ἀμοιβὴ δίνοντάς τον γιὰ τὴν ἀλήθεια ποὺ εἶπε, προστάζουν νὰ κλειστεῖ ἀμέσως στὴ φυλακὴ.

ΚΓ'. Φέρνουν πάλι μέσα τὸν ἅγιο, σὰν νὰ μὴν τοὺς ἀρκοῦσαν ὅσα εἶχαν προηγηθεῖ, κι ἐφαρμόζουν ἄλλο τέχνασμα δοκιμασίας σ' αὐτὸν ποὺ σὲ κανένα τέχνασμα δὲν ὑπέκυπτε. Τοῦ εἶπαν ὅτι ἀκολουθοῦσε τὴ διδασκαλία τοῦ Ὁριγένη καὶ ἦταν σύμφωνος μ' αὐτὸν σὲ ὅλα. Καὶ ὅταν γρήγορα διέλυσε τὴ σαθρὴ κι εὐδιάλυτη αὐτὴ κατηγορία, διακηρύττοντας μπροστὰ σὲ ὅλους ὅτι εἶναι χωρισμένος ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ τὴ μερίδα τῶν Χριστιανῶν ὁποῖος ἀκολουθεῖ τὸν Ὁριγένη καὶ παραδέχεται τὶς φλυαρίες του, τὸν ρωτοῦν δεύτερη φορὰ γιὰ τὸν Πύρρο καὶ ὅσα εἶχαν συζητηθεῖ τότε, δείχνοντας ἓνα προσωπεῖο καλωσύνης ἀλλιότικης ἀπὸ αὐτὴ ποὺ ἤξεραν ἢ εἶχαν στὴ καρδιά τους. Στὴ συνέχεια, καὶ μὲ ποιὸ τρόπο ἔκοψε τὴν ἐπικοινωνία του μὲ τὸν πατριάρχη. Ἐπειτα πρόβαλλαν ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ κι ἄλλες ἐρωτήσεις καὶ ἰσχυρίστηκαν ὅτι πρέπει νὰ τιμᾶται ὁ Τύπος ποὺ προβάλεται ἀπὸ αὐτοὺς, ποὺ τόσο αὐτὸς ἀπεχθανόταν καὶ περιφρονοῦσε. Καὶ γενικὰ ὅσα αὐτοὶ νόμιζαν ὅτι δὲν ἐπιδέχονταν ἀπάντηση καὶ παρεμβάλλοντας στὶς ἀπαντήσεις διάφορα δυσνόητα χωρὶς νὰ ἀφήσουν τὶς ἀπειλές ἐναντίον

σχόμενοι, τέλος ὡς εἶδον ἑαυτοὺς ἠττωμένους ἐν ἅπασιν καὶ οἰκείοις, τὸ τοῦ λόγου, πύλοις [πτύλοις] ἀλισκομένους, τὸ συνέδριον λύσαντες, αὐτοὶ σπουδῆ πρὸς τὸν βασιλέα εἰσήεσαν, τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἔνστασιν καὶ τὸ ἐν λόγοις ἀήττητον προσαγγέλλοντες, καὶ ὅτι Μάξιμον οὐδεὶς ἂν πείσοι συνθέσθαι τοῖς ἡμετέροις, κἂν κολάζειν ἐπιχειροίη.

ΚΔ'. Χρόνος τὸ ἀπ' ἐκείνου βραχύς, καὶ ἀφικνοῦνται πρὸς αὐτὸν ἕτεροι, ἔμφρουρον ἤδη τυγχάνοντα, οἰόμενοι τάχα τῷ συχνὰ προσβάλλειν καὶ λόγοις δεδίττειν μαλακωτέρῳ ἐντεύξεσθαι.
10 Ἔφασκον δι' οἱ ἀφιγμένοι πρὸς τοῦ πατριάρχου ἐστάλθαι, οἱ καὶ ταῦτα, ὡς εἶχον, προὔτειναν τῷ ἀγίῳ·

«Ποίας εἶ, φασίν, ὦ οὗτος, Ἐκκλησίας;» (αὐτοῖς γὰρ τοῖς ἐκείνων χρήσομαι ῥήμασι), «Βυζαντίου, Ρώμης, Ἀντιοχείας, Ἀλεξανδρείας, Ἱεροσολύμων; Ἴδου πᾶσαι
15 μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὰς ἐπαρχιῶν ἠνώθησαν. Εἰ τοίνυν εἶ τῆς τῆς Καθολικῆς καὶ αὐτὸς Ἐκκλησίας, ἐνώθητι, μήπως, ξένην ὁδὸν τῷ βίῳ καινοτομῶν, πάθης ἅπερ οὐ προσδοκᾶς».

Πρὸς οὗς ὁ μακάριος, πῶς ἂν εἴποις, ἐπικαίρως καὶ συνετῶς
20 ἀποκρίνεται·

«Καθολικὴν Ἐκκλησίαν, τὴν ὀρθὴν καὶ σωτήριον τῆς πίστεως ὁμολογίαν, ὁ Κύριος εἶναι εἰπὼν, ἐπὶ τούτῳ καὶ Πέτρον καλῶς ὁμολογήσαντα, ἐμακάρισεν, ἐφ' ᾧ καὶ τὴν τοιαύτην οἰκοδομήσειν Ἐκκλησίαν, ὁ τῶν
25 ὄλων Θεὸς ἀπεφήνατο. Πλὴν βούλομαι μαθεῖν τὴν ὁμολογίαν, ἐφ' ἧ πᾶσα ἡ τῶν Ἐκκλησιῶν γέγονεν ἑνωσις, καὶ εἰ καλῶς τοῦτο γέγονεν, οὐδ' αὐτὸς ἀλλοτριουῖμαι.

του και τις ὕβρεις, στὸ τέλος, ὅταν εἶδαν τὴν ἡττα τους σὲ ὅλα καὶ ὅτι συλλαμβάνονταν, σύμφωνα μὲ τὴν παροιμία, μὲ τὰ ἴδια τους φτερά, ἀφοῦ ἔλυσαν τὸ συνέδριο, μπῆκαν διαστικὰ στὰ διαμερίσματα τοῦ βασιλιᾶ ἀναγγέλοντάς του καὶ τὴ σταθερότητα τοῦ ἀγίου καὶ τὸ ἀήτητό του στοὺς λόγους, καὶ ὅτι τὸν Μάξιμο κανένας δὲν θὰ μπορούσε νὰ τὸν πείσει νὰ συμφωνήσει μ' ἐμᾶς, κι ἂν ἀκόμα ἐπιχειροῦσε νὰ τὸν βασανίσει.

ΚΔ'. Λίγος καιρὸς πέρασε ἀπὸ τότε κι ἔρχονται σ' αὐτὸν ἄλλοι, ἐνῶ ἦταν πλέον φυλακισμένος, νομίζοντας ὅτι μὲ τὸ νὰ τὸν ἐπισκέπτονται συχνὰ καὶ νὰ τοῦ ἀπευθύνουν λόγια ἀπειλητικὰ θὰ τὸν εὔρισκαν μαλακώτερο. Ἔλεγαν αὐτοὶ ποὺ ἦρθαν ὅτι τοὺς εἶχε στείλει ὁ πατριάρχης καὶ πρότειναν στὸν ἅγιο αὐτὰ ποὺ εἶχαν νὰ τοῦ ποῦν. Καὶ τοῦ λένε:

«Ἐσὺ σὲ ποιά ἐκκλησία ἀνήκεις;» (θὰ χρησιμοποιήσω τὰ ἴδια τους τὰ λόγια), «τοῦ Βυζαντίου, τῆς Ρώμης, τῆς Ἀντιόχειας, τῆς Ἀλεξάνδρειας, τῶν Ἱεροσολύμων; Ὅριστε, ὅλες αὐτὲς καὶ μαζί καὶ οἱ ἐπαρχίες τους ἐνώθηκαν. Ἄν εἴσαι λοιπὸν καὶ ἐσὺ τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἐνώσου, μήπως ἀνοίγοντας νέα, διαφορετικὴ ὁδὸ στὴ ζωὴ, πάθεις ἐκεῖνα ποὺ δὲν περιμένεις».

Σ' αὐτοὺς ὁ μακάριος, ὅπως θὰ ἔλεγε, ἐπίκαιρα καὶ συνετὰ ἀποκρίνεται:

«Καθολικὴ Ἐκκλησία εἶπε ὁ Κύριος ὅτι εἶναι ἡ ὀρθὴ καὶ σωτήρια ὁμολογία τῆς πίστεως, γι' αὐτὸ καὶ μακάρισε τὸν Πέτρο ποὺ ὁμολόγησε καλά, πάνω στὸν ὁποῖο διεκήρυξε ὁ Θεὸς τῶν ὄλων ὅτι θὰ οἰκοδομήσει αὐτὴ τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐπιθυμῶ ὥστόσο νὰ μάθω τὴν ὁμολογία πάνω στὴν ὁποία ἐγινε ἡ ἔνωση ὄλων τῶν Ἐκκλησιῶν. Κι ἂν ἡ ἔνωση ἐγινε ὀρθά, οὔτε ἐγὼ θὰ μείνω ἀμέτοχος».

ΚΕ'. Πρὸς ὃν οἱ ἀπεσταλμένοι,

Κὰν οὐκ ἔχωμεν, εἶπον, περὶ τούτου κέλευσιν, ὁμῶς ἐροῦμεν, διὰ τὸ εἶναί σε παντελῶς ἀπροφάσιστον. Δύο λέγομεν ἐνεργείας διὰ τὴν διαφορὰν, καὶ μίαν διὰ τὴν ἔνωσιν.

Ὁ δὲ φησι·

Τὰς δύο, διὰ τὴν ἔνωσιν μίαν φατὲ γεγενῆσθαι, ἢ παρὰ ταῦτα ἐτέραν;

Οὔ, φασὶν οὗτοι,

10 ἀλλὰ τὰς δύο μίαν διὰ τὴν ἔνωσιν.

Ἀπηλλάγημεν, ἔφη,

πραγμάτων, ἑαυτοῖς ἀνυπόστατον πίστιν καὶ Θεὸν ἀνυπαρκτον πλάσαντες. Εἰ γὰρ εἰς μίαν συγχέομεν τὰς δύο διὰ τὴν ἔνωσιν, καὶ πάλιν εἰς δύο διαιροῦμεν τὴν μίαν
15 διὰ τὴν διαφορὰν, οὐκ ἔσται μονὰς οὔτε δυὰς ἐνεργειῶν, ὑπ' ἀλλήλων ἀναιρουμένων ἀεὶ καὶ ποιουσῶν ἀνενέργητον τὸν ᾧ προσπεφύκασι καὶ παντελῶς ἀνυπαρκτον. Τὸ γὰρ μηδὲ μίαν ἔχων ἐκ φύσεως ἀναφαίρετον, καὶ μηδενὶ λόγῳ τροπῆς ἀλλοιουμένην καὶ μεταπίπτουσαν κίνησιν, πάσης οὐσίας ἐστέρηται, κατὰ τοῦς
20 Πατέρας, οὐκ ἔχον ἐνέργειαν οὐσιωδῶς αὐτὸ χαρακτηρίζουσαν. Τοῦτο τοίνυν λέγειν οὐ δύναμαι, οὐδὲ ἐδιδάχθην ἐκ τῶν ἀγίων Πατέρων ὁμολογεῖν· τὸ δοκοῦν οὖν ὑμῖν οὗσιν ἐξουσιασταῖς, ποιήσατε».

25 ΚΣΤ'. Οἱ δὲ μὴ ἔχοντες πρὸς ταῦτα ἀντειπεῖν, τὸ δόξαν τοῖς κρατοῦσι τούτῳ προσεπιφέρουσιν· ὡς εἶη, φάσκοντες αὐτὸν ἀναθέματι μὴ πειθόμενον ὑποβληθῆναι, καὶ θάνατον αὐτῷ τὸν ὀρισθέντα προσαπενέγκασθαι.

Ὁ δὲ πρῶτος οὕτω καὶ ταπεινῶς,

30 Τὸ τῷ Θεῷ, φησὶν, ὀρισθὲν ἐπ' ἐμοί, νῦν δέξοιτο πέρας, φέρον αὐτῷ δόξαν πρὸ παντὸς ἐγνωσμένην αἰῶνος.

ΚΕ'. Οἱ ἀπεσταλμένοι τότε τοῦ εἶπαν·

Ἐάν καὶ δὲν ἔχομε ἐντολὴ γι' αὐτό, ὥστόσο θὰ σοῦ ποῦμε, γιὰ νὰ σοῦ ἀφαιρέσουμε κάθε πρόφαση. Ὁμολογοῦμε δύο ἐνέργειες ἐξαιτίας τῆς διαφορᾶς καὶ μία ἐξαιτίας τῆς ἔνωσης».

Κι αὐτὸς τοὺς λέγει·

Οἱ δύο λέτε ὅτι ἐξαιτίας τῆς ἔνωσης ἔγιναν μία ἢ παράλληλα μ' αὐτὲς μία τρίτη;

Αὐτοὶ εἶπαν·

Ἐννοεῖται, ἀλλὰ οἱ δύο ἐξαιτίας τῆς ἔνωσης ἔγιναν μία.

Αὐτὸς εἶπε·

Ἀπαλλαχθήκαμε ἀπὸ πράγματα ὑπαρκτά, πλάθοντας ἀνυπόστατη πίστη καὶ Θεὸ ἀνύπαρκτο. Ἐάν δηλαδὴ συγχαίνομε τὶς δύο σὲ μία ἐξαιτίας τῆς ἔνωσης καὶ ἐξαιτίας τῆς διαφορᾶς διαιροῦμε πάλι τὴν μία σὲ δύο, δὲν θὰ ὑπάρχει οὔτε μονάδα ἐνεργειῶν οὔτε δυάδα· θὰ ἀλληλοαναιροῦνται πάντοτε καὶ θὰ κάνουν ἀνενέργητο ἐκεῖνον στὸν ὅποιο ὑπάρχουν καὶ τελείως ἀνύπαρκτο. Γιατὶ τὸ νὰ μὴν ἔχει καμμιά κίνηση ἀναφαιρέτη ἐκ φύσεως καὶ πού μὲ καμμιά μεταβολὴ δὲν ἀλλάζει καὶ δὲν μεταπίπτει, σημαίνει ὅτι στερεῖται ἀπὸ κάθε οὐσία, σύμφωνα μὲ τοὺς Πατέρες, ἀφοῦ δὲν ἔχει ἐνέργεια πού νὰ τὸν χαρακτηρίσει κατὰ τὴν οὐσία. Δὲν μπορῶ λοιπὸν αὐτὸ νὰ τὸ λέγω οὔτε διδάχθηκα ἀπὸ τοὺς ἅγιους Πατέρες νὰ τὸ ὁμολογῶ. Στὴν ἐξ-ουσία σας βρῖσκεται καὶ ὅ,τι λοιπὸν νομίζετε κάνετε.

ΚΣΤ". Αὐτοὶ ἐπειδὴ δὲν εἶχαν τί ν' ἀντιτάξουν σ' αὐτά, ἀναφέρουν σ' αὐτὸν τὴν ἀπόφαση τῶν κρατούντων, λέγοντας, πῶς ἂν δὲν πειθόταν, θὰ ὑποβαλόταν σὲ ἀνάθεμα καὶ θὰ τὸν ὀδηγοῦσαν στὸ θάνατο πού τοῦ εἶχε ὀριστεῖ.

Αὐτὸς μὲ πραότητα καὶ πολὺ ταπεινὰ λέγει·

Ἐάν,τι ἔχει ὀριστεῖ ἀπὸ τὸ Θεὸ γιὰ μένα τώρα ἄς λάβει τὸ τέλος του καὶ ἄς εἶναι γιὰ τὴν δόξα ἐκείνου, τὴν γνωστὴ πρὶν ἀπὸ τοὺς αἰῶνες.

Ἄλλὰ τέως μὲν ἀναβάλλονται τὰ ἐξενηνεγμένα, συμβούλιον δὲ ποιησάμενοι βασιλεὺς ἅμα καὶ πατριάρχης, οὐδὲν ἤττον ἢ Πιλᾶτος καὶ Ἰουδαῖοι ἐπὶ τῷ ἐμῷ Ἰησοῦ, κατακρίνουσιν ἐξορία τὸν δίκαιον, ἐπὶ τι πολίχνιον, Βιζύη οὕτω καλούμενον, θᾶττον ἀπα-
 5 γόμενοι, ἐν ταυτῷ δὲ καὶ τὸν μαθητὴν Ἀναστάσιον, εἰς τινα τόπον ἐκτόπως φαῦλον καὶ τῆς Ρωμαίων ἀρχῆς ἔσχατον, μόνον ἀπενεγκάμενοι (Πέρβερικς οὕτω πως γλώσση βαρβάρῳ ὁ τόπος ὠνόμασται), τὰ ἴσα δηλαδὴ καὶ τῷ αὐτοῦ δράσαντες συνωνύμῳ, τῷ τῆς Ρώμης ἀποκρισιαρῖῳ φημί.

10 ΚΖ'. Καὶ δὴ ἡμερῶν συχνῶν διαγενομένων, πέμπουσιν ἐν ἐξορία πρὸς τὸν ἅγιον Θεοδόσιον ἐκεῖνον τὸν Καισαρείας ἐπίσκοπον, καὶ Παῦλον καὶ Θεοδόσιον ἕτερον, τὴν τοῦ ὑπάτου ἀμφοτέρους περικειμένους ἀξίαν, οἱ καὶ αὐτοί, πολλοὺς μὲν καὶ ποικίλους τῷ μακαρίῳ προὔτειναν λόγους, νῦν μὲν κολακεύον-
 15 τες, νῦν δ' ἀπειλοῦντες, νῦν δὲ καὶ πρὸς τὸ πυθέσθαι διερωτῶντες. Ὡν καὶ τὴν ἀνὰ μέρος ὑφήγησιν, τὸ ἐκτεθὲν πρὸς τοῦ καλοῦ Ἀναστασίου, καθά μοι καὶ ἀνωτέρῳ εἴρηται, διεμφαίνει ὑπόμνημα. Οὐκ ἄκαιρον δὲ ἴσως καὶ ἡμῖν ὀλίγα καὶ ἀπὸ τούτων ἐρεῖν, ποιούμενοις κἀνταῦθα κατ' ἐπιδρομὴν τὴν διήγησιν. Οὕτω
 20 γὰρ ἂν μᾶλλον τὸ ἐν πᾶσιν ἀνάλωτον τοῦ ἀνδρὸς καταμάθοιμεν, ὅτι, καὶ πολλῶν ὄντων τῶν τινασσόντων καὶ διασαλεύειν πολυτρόπως ἐπιχειρούντων, αὐτὸς οὐδὲν ἤττον ἀκλινῆς ἔμενε, στερρὸς ὄλος καὶ τὸ φρόνημα ἄτρεπτος.

ΚΗ'. Ἄλλὰ γὰρ ἴδωμεν οἷα οἱ ρηθέντες οὗτοι τῷ ἁγίῳ
 25 προσφέρουσι. Τὰ κατ' αὐτὸν ὅπως ἔχοι πρῶτον διαπυθάνονται φιλικὴν δῆθεν ταύτην, ἢ κολακικὴν μᾶλλον εἰπεῖν, τὴν πεῦσιν τούτῳ προσάγοντες. Ὡς δ' ἔφη οὗτος·

Καθὰ προεγνωσμένον τε καὶ προωρισμένον ἐστὶ τῷ
 30 προνοητικῷ τοῦ Θεοῦ τὸ περὶ αὐτὸν τῆς βιοτῆς πέρας,
 οὕτω δὴ καὶ ἔχοιμι»·

Ἐπὶ τὴν ἀναβάλλοντα ὅσα εἶχαν ἐξαγγεῖλει. Κι ἀφοῦ ἔκαναν συμβούλιο ὁ βασιλιάς μαζί κι ὁ πατριάρχης, ὄχι διαφορετικὸ ἀπὸ ὅ,τι ὁ Πιλάτος καὶ οἱ Ἰουδαῖοι γιὰ τὸν Χριστὸ μου, καταδικάζουν τὸν ἅγιο σ' ἐξορία σ' ἓνα χωριουδάκι ποὺ ὀνομαζόταν Βιζύη, καὶ τὸν μεταφέρουν γρήγορα. Ταυτόχρονα καὶ τὸν μαθητὴ του Ἀναστάσιο τὸν ἀπομάκρυναν μόνον σ' ἓνα τόπο ἀπὸ κάθε τόπο χειρότερο καὶ στὸ τελευταῖο ἄκρο τῆς Ρωμαϊκῆς ἐπικράτειας (ὁ τόπος λεγόταν στή βαρβαρικὴ γλῶσσα κάπως ἔτσι, Πέρβερη. Ἐκαναν δηλαδὴ σ' αὐτὸν τὰ ἴδια ποὺ εἶχαν κάνει στὸν συνώνιμό του, ἐννοῶ τὸν ἀποκρισιάριο τῆς Ρώμης⁷.

ΚΖ. Πέρασαν λοιπὸν πολλὲς μέρες καὶ στέλνουν στὸν ἅγιο στὴν ἐξορία τοῦ ἐκείνου τὸν Θεοδόσιο, τὸν ἐπίσκοπο τῆς Καισάρειας, καὶ τὸν Παῦλο, καὶ ἄλλον ἓναν Θεοδόσιο, ποὺ εἶχαν καὶ οἱ δύο τὸ ἀξίωμα τοῦ ὑπάτου, οἱ ὁποῖοι πρότειναν στὸ μακάριο πολλοὺς καὶ διάφορους λόγους, ἄλλοτε κολακευτικούς, ἄλλοτε ἀπειλητικούς, κι ἄλλοτε πάλι τὸν ρωτοῦσαν γιὰ νὰ πληροφορηθοῦν. Τὸ τί εἶπαν συγκεκριμένα, τὸ ἀναφέρει τὸ ὑπόμνημα, ὅπως εἶπα πρὸ πάνω, ποὺ συνέταξε ὁ καλὸς Ἀναστάσιος. Δὲν εἶναι ὅμως ἴσως ἄκαιρο νὰ πῶ κι ἐγὼ λίγα ἀπὸ αὐτὰ, κάνοντας μὰ σύντομη ἔκθεση. Γιατὶ ἔτσι θὰ μάθομε καλύτερα, πόσο ὁ ἅγιος στάθηκε ἀνένδοτος καὶ ὅτι, ἐνῶ ἦταν πολλοὶ ποὺ τὸν καταπίαζαν ἐκδιαστικὰ καὶ προσπαθοῦσαν μὲ πολλοὺς τρόπους νὰ τὸν κλονίσουν, αὐτὸς ἔμενε τὸ ἴδιο ἀκλόνητος, ἀνένδοτος ὡς πρὸς ὅλα, καὶ μὲ φρόνημα ἀμετάβλητο.

ΚΗ'. Ἀλλὰ ἄς δοῦμε τί λένε στὸν ἅγιο αὐτοὶ ποὺ εἶπαμε. Πρῶτα τὸν ρωτᾶνε ἂν εἶναι καλά. Τοῦ ἀπευθύνουν αὐτὴν τὴν ἐρώτηση φιλικὰ τάχα, ἢ γιὰ νὰ ποῦμε καλύτερα κολακευτικά. Καὶ μόλις αὐτὸς εἶπε,

Ἵπως ἔχει προβλέψει καὶ ἔχει προορίσει ἡ Πρόνοια τοῦ Θεοῦ τὸ τέλος τῆς ζωῆς, σ' αὐτὴ τὴν κατάστασι εἶμαι,

7. Δηλαδὴ τὸν Ἀναστάσιο, ποὺ τὸν εἶχαν ἐξορίσει στή Μεσημβρία.

Αὐθις ἀντερωτῶσιν αὐτοί·

Τί τὸ προγνῶναι αὐτό, καὶ τί τὸ προωρίσθαι δηλοῖ, καὶ τί τὸ τῶν ἐκατέρων διάφορον.

Τοῦ δὲ φάντος,

5 Τὸ μὲν τῶν ἐν ἡμῖν εἶναι, ἐννοιῶν τέ φημι καὶ λόγων καὶ ἔργων, τὸ προγνῶναι, ἐξ ὧν αἱ ἀρεταὶ καὶ αἱ κακίαι ἡμῖν ἐπεισίασι· τὸ δὲ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ἀλλὰ τῶν ἔξωθεν ἐπισυμβαινόντων ἀκουσίως, τὸ προωρίσθαι, ἐπιφορῶν τε δήπου παντοίων καὶ ἄλλων κολαστικῶν τρόπων.

10 Καὶ ἀπλῶς περὶ ἐκάστου τούτων τοῦ θεοληπτικωτάτου διεξεληθόντος, καὶ ποῖαι μὲν τῶν θλίψεων δι' ἕκτισιν ἀμαρτιῶν, διεληθόντος, ποῖαι δὲ διὰ δοκιμασίαν, ἢ καὶ οἰκονομίαν δικαίως ἡμῖν, καὶ ὡς οὐκ ἂν εἴποι τις ἄλλως, συμφερόντως ἐπάγονται, ἐκεῖνοι
15 τούτων τέως ἀφέμενοι, περὶ ὧν ἤκοντες ἦσαν ἀντεπῆγον τοὺς λόγους, πρὸς κοινωνίαν αὐτὸν ἐκκαλούμενοι καὶ ὧν ἔδρασαν συγκατάθεσιν. Ὡς δὲ οὗτος τὴν γενομένην τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀνθυπέφερε καινοτομίαν καὶ τὴν τῆς πίστεως σύγχυσιν, τῆνικαῦτα καὶ ὁ
Καισαρείας Θεοδόσιος πρὸς διάλεξιν αὐτῷ ἐπισυνίσταται, καὶ
20 ὡς οὐδὲν ἐναντίον παρὰ τούτοις πρεσβεύοιτο, οὐδ' ἐκφυλον καὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου ἀλλότριον, μάλα ἐνστατικῶς προὔφερε, τὴν ἐνέργειαν καὶ τὸ μονοθέλητον ἐκεῖνο θέλημα συγκροτῶν καὶ ὑπερμαχόμενος.

ΚΘ'. Ἀλλὰ τὴν ἐν τοῖς τοιούτοις ἀτοπίαν ὁ ὁσιος διελέγξας,
25 καὶ ὡς,

Εἰ μία ἐνέργεια, φησίν, δύο θεῖη ἐπὶ θεότητος λέγεσθαι καὶ ἀνθρωπότητος, συγχυθήσεται πάντως καὶ ὁ τῆς θεολογίας καὶ ὁ τῆς οἰκονομίας λόγος, καὶ τὸ ἄτοπον, τετράς ἐσται ἢ τριάς, τῷ ὁμοφυῇ τῷ Λόγῳ γενέσθαι
30 τὴν σάρκα, εἴπερ, κατὰ τοὺς Πατέρας, «ὧν οὐσία μία, μία ἐσται καὶ ἐνέργεια». Ἀλλὰ μὴν καὶ τὰ γνωριστικὰ καὶ συστατικὰ τῆς τε θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος ἀ-

Ἐμέσως αὐτοὶ τὸν ρωτοῦν·

Τὶ σημαίνει αὐτὸ τὸ ἔπρογνώρισε καὶ ἔπροόρισε καὶ ποιά εἶναι ἡ διαφορὰ τους;

Κι αὐτὸς εἶπε·

Τὸ ἓνα, τὸ ἔπρογνώρισε, ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὶς δικές μας δυνάμεις, ἐννοῶ τοὺς λόγους, τὰ ἔργα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα μᾶς ἐνεργοῦνται οἱ ἀρετές καὶ οἱ κακίες. Τὸ ἄλλο, τὸ ἔπροόρισε δὲν εἶναι ἀπὸ ἐκεῖνα πού ἐξουσιάζομε, ἀλλὰ ἀπὸ ὅσα μᾶς συμβαίνουν ἀπ' ἔξω, χωρὶς τὴ μετοχὴ τῆς θέλησής μας, ὅπως ἐπιθέσεις διάφορες καὶ ἄλλοι τρόποι τιμωρίας.

Κι ἀφοῦ ὁ πνευματέμφορος ἅγιος ἔκανε γενικὴ γιὰ τὸ καθένα ἀνάπτυξη καὶ διευκρίνησε ποιὲς θλίψεις μᾶς ἐπιβάλλονται δίκαια καὶ πρὸς τὸ συμφέρον μας γιὰ ἔκτιση ἁμαρτιῶν καὶ ποιὲς γιὰ νὰ δοκιμαστοῦμε ἢ καὶ γιὰ κάποια οἰκονομία, γιὰ νὰ μὴ πεῖ κανεὶς ὅτι δίνονται διαφορετικὰ, ἀφησαν τότε ἐκεῖνοι τοὺς λόγους αὐτοὺς καὶ ἄρχισαν νὰ μιλοῦν γιὰ ὅσα εἶχαν ἔρθει, καὶ τὸν καλοῦσαν γιὰ κοινωνία μαζί τους καὶ συμφωνία γιὰ ὅσα εἶχαν κάνει. Κι ὅταν αὐτὸς ἀντιπρότεινε τὸ νεωτερισμὸ στὴν Ἐκκλησία πού εἶχε γίνει καὶ τὴ σύγχυση τῆς πίστεως, τότε ὁ Καισαρείας Θεοδόσιος μπαίνει σὲ συζήτηση μ' αὐτόν, λέγοντας μὲ πολὺ ἔντονο ὕφος, ὅτι αὐτοὶ δὲν πρεσβεύουν τίποτε τὸ εἰδωλολατρικὸ καὶ ξένο ἀπὸ τὸν ὀρθὸ λόγον, ἐπικροτῶντας καὶ ὑπερασπίζοντας τὴ μίαν ἐνέργεια καὶ ἐκεῖνο τὸ ἓνα καὶ μόνο θέλημα.

ΚΘ'. Ἀλλὰ ὁ ἅγιος ἀπέδειξε καὶ τὴν ἀντίφασιν πού ὑπάρχει σ' αὐτά, λέγοντας·

Ἐν δηλαδὴ δεχθεῖ κανεὶς νὰ λέγεται γιὰ τὴ θεότητα ἢ μίαν ἐνέργεια δύο, θὰ δημιουργηθεῖ σύγχυση καὶ στὴ θεολογία καὶ στὴν οἰκονομία καὶ θὰ συμβεῖ τὸ παράλογον· θὰ γίνει τετράδα καὶ ὄχι τριάδα, ἀφοῦ ἡ σὰρκα θὰ γίνει τῆς ἴδιας φύσεως μὲ τὸν Λόγον. Γιατὶ οἱ Πατέρες λένε, «ὅποια ἔχουν μίαν οὐσίαν, θὰ ἔχουν καὶ μίαν ἐνέργειαν». Ἀλλὰ βέβαια θὰ ἐξαφανιστοῦν καὶ τὰ γνωρίσματα καὶ τὰ συστατικὰ τῆς

φαιρεθήσεται, ἢ καὶ εἰς τελείαν ἑκατέρα χωρήσει ἀνυπαρξίαν, τῷ μῆτε μίαν, μῆτε δύο τὰς ἐνεργείας ἢ τὰς θελήσεις ἐξὸν ἢ νοεῖσθαι ἢ λέγεσθαι κατὰ τοὺς ὑμετέρους τούτους λόγους, καὶ τὴν καινὴν δογματοποιίαν.

5 Καὶ πολλὰ ἕτερα τῷ λόγῳ προσθείς, ὡς περ ἀπορήσας ὁ Θεοδόσιος,

Ἄλλὰ τὸ δι' οἰκονομίαν, φησί, γεγενημένον οὐ δέον ὡς κύριον δόγμα λαμβάνειν, καθὰ καὶ νῦν ὁ παρ' ἡμῶν προτεινόμενος Τύπος, οἰκονομικῶς γεγένητο, ἀλλ' οὐ
10 δογματικῶς.

Τοῦ δὲ ὁσίου,

Οὗτ' εὐλογον, οὔτε δίκαιον ταῖς τοιαύταις καινοτομίαις συμφέρεσθαι, ὑπειπόντος, καὶ ὡς ψευδοδιδασκάλων τὸ τοιοῦτον καὶ ἀπατεώνων, οἷς οὐδὲ πείθεσθαι χρή,
15 ἀλλ' ἐκκλίνειν, ὡς ἐγχωροῦν, καὶ ἀποδιίστασθαι, ἵνα μὴ δόξωμεν κακόν τι τῆς τούτων συνουσίας παραπολαύειν·

Ἐννεοὶ ὡς περ ἐπὶ τοῖς λαληθειῖσιν οὗτοι γενόμενοι, σιγῶντες ἦσαν ἐφ' ἱκανοῦ καὶ τὰς κεφαλὰς κάτω κύπτοντες.

20 Α'. Ἄλλὰ πάλιν ὁ Θεοδόσιος ἐφ' ἑαυτοῦ γεγονώς, καὶ πεύσεις ἐτέρας κατὰ σχολὴν συναγροχῶς, ἃς καὶ ὡσεὶ τινὰς ἀκροπόλεις ἀκαθαιρέτους ἑαυτῷ ᾤετο διαμένειν, ταύτας οὖν τὰς ρήσεις προτεθεικῶς καὶ παραδοχὴν φωνῶν τινῶν ἀπλῶν, καὶ παραδέχεσθαι τὸν Μάξιμον ταύτας ἰσχυρισάμενος, πρὸς δὲ καὶ
25 ζητήσεις ἄλλας περὶ τε ὑποστατικῆς ἐνεργείας καὶ φυσικῆς τινος καὶ σχετικῆς θελήσεως κεκινηκῶς, ὧν καὶ ὁ λόγος μακροτέρας δεῖται καὶ οὐ κατὰ τὸν παρόντα λόγον τῆς διηγήσεως, ἐπεὶ οὖν ἐκεῖνος μὲν ταῦτα, ὃ δ' ὁσίου πᾶσαν τὴν ἐν λόγοις αὐτοῦ καὶ λογισμοῖς προβολὴν μάλα ραδίως ἔτυχεν ἀνατετραφῶς, τέλος ἀπο-
30 καμῶν οὗτος καὶ μὴ ἔχων τέως ἀντιφθέγγασθαί τι πρὸς τὰ παρόντα, τρόπον ἕτερον πειρᾶται τὸν ἄγιον ἐφελκύσαι, φιλικώτε-

θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, ἢ θὰ προχωρήσουν καὶ τὰ δύο σὲ τέλεια ἀνυπαρξία, μὲ τὸ νὰ μὴν εἶναι δυνατόν οὔτε μία οὔτε δύο νὰ νοοῦνται ἢ νὰ λέγονται οἱ ἐνέργειες ἢ οἱ θελήσεις, σύμφωνα μ' αὐτοὺς τοὺς δικούς σας λόγους καὶ τῆ νέα δογματοποιία.

Πρόσθεσε καὶ πολλὰ ἄλλα στὸ λόγο του, ὥστε ἀπόρησε ὁ Θεοδόσιος καὶ εἶπε·

Ἄλλὰ ὅ,τι ἔγινε γιὰ λόγους οἰκονομίας δὲν πρέπει νὰ τὸ θεωροῦμε ὡς βασικὸ δόγμα, ὅπως καὶ ὁ Τύπος πού τώρα ἐμεῖς προτείνουμε ἔγινε γιὰ λόγους οἰκονομίας καὶ ὄχι γιὰ λόγους δογματικούς.

Τότε ὁ ἅγιος ἀπάντησε καὶ εἶπε·

Οὔτε εὐλόγο εἶναι οὔτε δίκαιο νὰ ἀσχολεῖται κανεὶς μὲ τέτοιους νεωτερισμούς, καὶ ὅτι αὐτὸ εἶναι ἔργο ψευδοδιδασκάλων καὶ ἀπατεώνων, τοὺς ὁποίους οὔτε ν' ἀκοῦμε πρέπει, ἀλλὰ ν' ἀλλάζουμε δρόμο ὅσο μποροῦμε καὶ ν' ἀπομακρυνόμαστε ἀπὸ αὐτούς, γιὰ νὰ μὴ νομιστεῖ ὅτι ἀπολαμβάνομε μ' εὐχαρίστηση τὴ συντροφιά τους».

Ἐμειναν τότε ἄλαλοι γι' αὐτὰ πού ἄκουσαν, καὶ παρέμειναν σιωπηλοὶ γιὰ πολλή ὥρα, κρατώντας τὰ κεφάλια τους σκυμμένα στὴ γῆ.

Λ'. Ἄλλὰ ὁ Θεοδόσιος συνῆλθε καὶ μὲ ἡσυχία συγκέντρωσε ἄλλες ἐρωτήσεις, πού θεωροῦσε ὅτι θὰ παραμείνουν σὰν ἀκαθαίρετες ἀκροπόλεις. Αὐτὲς λοιπὸν τὶς ρήσεις πρόβαλε καὶ τὴν παραδοχὴ μερικῶν γενικῶν διατυπώσεων καὶ ἰσχυρίστηκε ὅτι ὁ Μάξιμος τὶς παραδεχόταν αὐτές. Ἀκόμα κίνησε καὶ ἄλλες συζητήσεις γιὰ τὴν ὑποστατικὴ ἐνέργεια καὶ κάποια φυσικὴ καὶ σχετικὴ θέληση. Ἄλλὰ γιὰ νὰ γίνῃ λόγος γι' αὐτὲς ἀπαιτεῖται μακρότερη διήγηση καὶ δὲν εἶναι γιὰ τὴν παρούσα περίσταση. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐκεῖνος πρόβαλε αὐτά, ἐνῶ ὁ ἅγιος ἀνέτρεψε πολὺ εὐκόλα ὅλους τοὺς λόγους καὶ τοὺς λογισμούς πού τοῦ εἶχε προβάλλει, στὸ τέλος ἀπόκαμε κι ἐπειδὴ δὲν εἶχε πιά τί ν' ἀπαντήσῃ στὰ παρόντα, προσπαθεῖ νὰ ἐλκύσῃ πρὸς τὸ μέρος του τὸν ἅγιο μὲ ἄλλο τρόπο.

ρον τούτω δῆπου προσομιλῶν καὶ ὡς βούλοιτο ἂν καὶ αὐτὸς τὰ ἐν μέσῳ ἐξαιρεθῆναι σκῶλά τε καὶ προσκόμματα καὶ τὴν προτέραν εἰρήνην τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀποδοθῆναι. Ὅπερ οὐκ ἂν, φησί, γένοιτο ἄλλως, εἰ μὴ καὶ πρὸς τοὺς ἐν Ρώμῃ ἀφικοίμεθα ἤδη καὶ 5 ἐπὶ συμβάσεις καὶ διαλλαγὰς τούτους ἐκκαλεσοίμεθα, τὸ ἐν δηλαδὴ σὺν ἐκείνοις καὶ πνεύσαντες καὶ φρονήσαντες. Ἐφ' ᾧ καὶ μᾶλλον ὁ ἅγιος εὐθυμος γεγονώς, πῶς ἂν εἴποις αὐτὸν πρὸς τὰ εἰρημένα διατεθήσεται, ποίαις δ' εὐφημίαις τὸν εἰρηκότα οὐ διαμείψασθαι; Ὅς γε καὶ οὕτω πονήρως ἔχων τοῦ σώματος, τῷ 10 ἀσκήσει ἅμα καὶ γήρα ἐκτετρυχῶσθαι, πρόθυμος ἦν ὁμῶς καὶ τῇ Ρώμῃ αὐθις ἐπιφοιτῆσαι καὶ συνάμα αὐτοῖς τὰ λυσιτελῆ καταπραΰξαι,

Μόνον ἔργον γένοιτο, φησί, τοῦτο, ἀλλὰ μὴ λόγος εἶη λελεγμένος τηνάλλως.

15 ΛΑ'. Τοῦ δὲ Θεοδοσίου καὶ ὄρκῳ τὰ εἰρημένα ἐπιβεβαιώσαντος καὶ χερσὶ τῶν ἀχράντων Εὐαγγελίων προσψαύσαντος, εἰ καὶ οὐδὲν ὁ ἀσύνητος τούτων διεφυλάξατο, οἷα τοῖς τῶν κρατούντων θελήμασι συνελκόμενος, ἔτι μᾶλλον ὁ ὄσιος εὐθυμος ἦν, ὄλον ἑαυτὸν πρὸς τὴν ἀποδημίαν συντείνων καὶ τὰ συνοίσοντα 20 αὐτοῖς τε καὶ τοῖς κατὰ Ρώμην σκοπῶν. Ἐἴθ' ὡς ἐκεῖθεν ἐμελλεν ἀπαίρειν ὁ Θεοδόσιος, ἵνα καὶ τοῖς κατὰ τὴν Βασιλίδα περὶ τούτων κοινωνήσοιτο, ἀσπασμῷ αὐθις τὸν ὄσιον δεξιωσάμενος καὶ τι καὶ στιχάριον αὐτῷ καὶ φαιδὸν ἀναδεδωκῶς τριβῶνιον, οὕτω τὴν Βυζαντίδα εἰσέρχεται, μεθ' ἅμα καὶ τῶν δύο ὑπάτων, 25 ὅι τούτῳ συνείποντο.

ΛΒ'. Ὅκτῳ δὲ τὸ ἀπ' ἐκείνου διῆλθον ἡμέραι, καὶ Παῦλος τῇ τοῦ ὑπάτου καὶ αὐτὸς ἀξία τετιμημένος, πρὸς τὸν ἅγιον ἔξεισι, προσταχθὲν τούτῳ παρὰ βασιλέως, σὺν αἰδοῖ τὸν ὄσιον καὶ σεβάσματι, οἷα φίλον καὶ συνήθη καὶ τῶν ἑαυτοῦ προγόνων τυγχάνοντα, τῆς Βιζύης ἀναλαβεῖν καὶ πρὸς τι τῶν ἐν τῷ Ρηγίῳ μονα- 30

Ἄρχισε νὰ τοῦ μιλάει φιλικότερα καὶ νὰ τοῦ λέει ὅτι τάχα θὰ ἤθελε κι αὐτὸς νὰ βγοῦν ἀπὸ τὴ μέση τὰ σκάνδαλα καὶ τὰ ἐμπόδια καὶ ν' ἀποδοθεῖ στὴν Ἐκκλησία ἢ προηγούμενη εἰρήνη. Αὐτό, λέγει, δὲν θὰ μπορούσε νὰ γίνει ἀλλιῶς, ἂν δὲν πᾶμε καὶ στὴ Ρώμη καὶ δὲν τοὺς καλέσουμε καὶ τοὺς ἐκεῖ σὲ συμφωνία καὶ συνδιαλλαγή· ν' ἀποκτήσουμε δηλαδή μαζί μ' ἐκείνους ἓνα πνεῦμα κι ἓνα φρόνημα. Αὐτὸ προκάλεσε στὸν ἅγιο πολὺ καλὴ ψυχικὴ διάθεση· πῶς θὰ μπορούσες νὰ πεῖς ὅτι διατέθηκε ἀπέναντι σ' αὐτὰ πού εἰπώθηκαν καὶ μὲ ποιούς ἐπαίνους δὲν ἀντάμειψε αὐτὸν πού εἶχε μιλήσει; Αὐτὸς βέβαια, ἂν καὶ τὸ σῶμα του ἦταν σὲ κακὴ κατάσταση, ἐξαντλημένο ἀπὸ τὴν ἀσκησιμαζία καὶ τὰ γηρατειᾶ, ἦταν ὥστόσο πρόθυμος καὶ στὴν Ρώμη πάλι νὰ μεταβεῖ καὶ μαζί μὲ αὐτοὺς νὰ πράξει τὰ ὠφέλιμα.

Μόνον αὐτὰ νὰ γίνουν ἔργο, εἶπε, καὶ νὰ μὴ μείνουν λόγος πού εἰπώθηκε στὸν ἀέρα.

ΛΑ'. Ὁ Θεοδόσιος ἐπιβεβαίωσε μὲ ὄρκο ὅσα εἶπε κι ἔβαλε τὸ χέρι στὰ ἅγια Εὐαγγέλια, ἂν καὶ τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἐτήρησε ὁ ἀνόητος, ἐπειδὴ παρασυρόταν ἀπὸ τὶς ἐπιθυμίες ἐκείνων εἶχαν τὴν ἐξουσία. Ἀκόμη περισσότερο χαρούμενος γινόταν ὁ ἅγιος καὶ εἶχε ὀλόκληρο τὸν ἑαυτό του δοσμένο στὴν ἀποδημία καὶ σκεφτόταν τί θὰ ἦταν ὠφέλιμο γι' αὐτοὺς καὶ γιὰ ἐκείνους πού ἦταν στὴ Ρώμη. Ἔπειτα, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἀναχωρήσει ἀπὸ ἐκεῖ ὁ Θεοδόσιος, γιὰ νὰ ἀνακοινώσει ὅλα αὐτὰ σ' ἐκείνους πού ἦταν στὴν πρωτεύουσα, ἀσπάστηκε πάλι τὸν ἅγιο καὶ ἀφοῦ τοῦ πρόσφερε ἓνα σιχάρι κι ἓνα σκοῦρο πανωφόρι, μπαίνει ἔτσι στὸ Βυζάντιο μαζί καὶ μὲ τοὺς δύο ὑπάτους πού τὸν ἀκολουθοῦσαν.

ΛΒ'. Πέρασαν ἀπὸ τότε ὀχτῶ ἡμέρες καὶ πηγαίνει στὸν ἅγιο ὁ Παῦλος, τιμημένος κι αὐτὸς μὲ τὸ ἀξίωμα τοῦ ὑπάτου, ἔχοντας αὐτὴν τὴν προσταγὴ ἀπὸ τὸν βασιλιά· νὰ πάρει δηλαδή τὸν ἅγιο ἀπὸ τὴ Βιζύη μὲ προσοχὴ καὶ σεβασμό, καθόσον ἦταν φίλος καὶ οἰκεῖος τῶν προγόνων του, καὶ νὰ τὸν μεταφέρει σ' ἓνα ἀπὸ τὰ μοναστήρια στὸ Ρήγιο, τὸ λεγόμενο τοῦ ἁγίου Θεοδώρου. Τὴν

στηρίων, ὁ τοῦ ἁγίου προσωνόμασται Θεοδώρου, τοῦτον μετακομίσει. Καὶ τῇ ἐξῆς φοιτῶσι πρὸς αὐτὸν Ἐπιφάνιος καὶ Τρώϊλος, πατρικίων ἀμφοτέροι ἀξίωμα περικείμενοι, σὺν ἅμα καὶ τῷ Καισαρείας Θεοδοσίῳ, ὃν καὶ τὰ εἰρημένα ἐμπεδώσειν ὁ ἅγιος
 5 ἔμενε, μὴ ἐκείνου τὸ ὑπουλον φωρασάμενος, ὁ τὴν διάνοιαν ἀδολώτατος· οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ πλεῖστα τῷ ὀσίῳ διομιλησάμενοι, τὰ παρὰ τοῦ βασιλέως ἐπαγγειλάμενοι, ὡς καὶ πατέρα θήσειν ἑαυτοῦ καὶ ἀνώτερον δεῖξειν πάντων ὑπισχνουμένου, μόνον εἰ γένοιτο τούτῳ ἐνωθῆναι καὶ συνελθεῖν καὶ κοινῇ σὺν αὐτοῖς ἐλέ-
 10 σθαι τὰ δεδογμένα, καὶ ὅτι τούτου ἀποδυσταμένου καὶ στασιάζοντος, καὶ Ἀνατολῇ μικροῦ πᾶσα καὶ Δύσις συστασιάζει καὶ συναφίσταται, καὶ ἄλλα πρὸς τούτοις, ἃ πρὸς ἐκείνων εἶναι ἐδόκει, εἰπόντες καὶ προβαλλόμενοι, τὸν ἀτύπωτον ἐκείνον Τύπον, ἄνω καὶ κάτω ἐν οἷς ἔλεγον πᾶσι προσεπιφέροντες, ἐπεὶ ἔγνω-
 15 σαν ἤδη οὐδὲ βραχὺ τὸν ὄσιον τῶν παρ' ἐκείνοις λόγων ἐπιστρεφόμενον, τοῦτο πρὸ τῶν ἄλλων μέγα ἀνακεκραγότα, ὅτι

«Πᾶσα ἢ τῶν οὐρανῶν δύναμις τὸ παρ' ὑμῖν πράξει οὐ πείσει με· τί γάρ», φησί, «ἀπολογήσομαι, οὐ τῷ Θεῷ λέγω, ἀλλὰ τῷ ἐμῷ συνειδότι, εἴ γε διὰ δόξαν ἀνθρώπων, τὴν οὐδὲν πρὸς ὑπαρξιν ἔχουσαν, τὴν σώζουσάν με πίστιν ἐξομόσομαι ἤδη;».

ΛΓ'. Ἐπεὶ οὖν ἐκείνον οὕτως ἔχοντα ἔγνωσαν, καὶ μάλιστα καὶ τῷ Θεοδοσίῳ ἐπιμεμφόμενον, μάτην οὕτω καὶ ἐπὶ κακῷ τῷ σφετέρῳ τοῦς λόγους καὶ τοῦς ὄρκους προῖσχομένῳ, τότε ἀνα-
 25 στάντες οὗτοι σπουδῇ τὰ ἑαυτῶν ἐπραττον καὶ οἷα ἂν τοιοῦτοι πράξειαν ἀνθρώποι. Οἱ μὲν γὰρ αὐτὸν πυγμαῖς, ὧ χειρῶν ἀνοσίων! ἤκιζον, παραθήγοντες καὶ τοῦς συνεπομένους πρὸς τὴν τόλμαν ὑπηρέτας, οἱ δ' ἐκολάφιζον, ἄλλοι ραπίσμασι καὶ ὠθισμοῖς ἔβαλλον, οἱ δὲ καὶ εἰς τὸ τούτου ἐνέπτυνον πρόσωπον, καθὰ
 30 καὶ τὸν ἐμὸν Ἰησοῦν οἱ στρατιῶται καὶ δῆμος ὁ ἄνομος, ὃν οὐ πρὶν ἀνῆκαν τοῖς πτύσμασιν οἱ ἀληθῶς κατάπτυστοι ἐπιπάττοντες, πρὶν τὸ πρόσωπον ἅπαν τῶν πτυέλων ἐμπλήσαι καὶ ράκια

ἄλλη μέρα τὸν ἐπισκέπονται ὁ Ἐπιφάνιος καὶ ὁ Τρώϊλος, καὶ οἱ δύο μὲ τὸ ἀξίωμα τοῦ πατρίκιου, μαζὶ μὲ τὸν Θεοδόσιο Καισαρείας. Ὁ ἅγιος περίμενε ὅτι ὁ τελευταῖος θὰ ἐμπέδωνε καὶ ὅσα εἶχε ἤδη πεῖ, ἐπειδὴ δὲν εἶχε ἀντιληφθεῖ τὴν ὑποκρισία του ἢ δίχως ἴχνος δόλου ψυχῆ του. Κι αὐτοὶ λοιπὸν, ἀφοῦ συνομίλησαν πολὺ μὲ τὸν ἅγιο, μετέφεραν τὶς ὑποσχέσεις τοῦ βασιλιᾶ, ὁ ὁποῖος ὑποσχόταν ὅτι καὶ σὰν πατέρα του θὰ τὸν κάνει καὶ θὰ τὸν ἀναδείξει ἀνώτερο ἀπὸ ὅλους, μὲ τὸν ὄρο μόνον νὰ ἐνωθεῖ μαζὶ του καὶ νὰ συμφωνήσῃ καὶ νὰ ἐπιδοκιμάσῃ τὰ ἀποφασισμένα ἀπὸ κοινουῦ μαζὶ μὲ αὐτούς. Καὶ ἀκόμα ὅτι, ἂν αὐτὸς εἶναι σὲ διάσταση μὲ αὐτούς καὶ στασιάζει, ὅλη σχεδὸν ἡ Ἀνατολὴ καὶ ἡ Δύση συστασιάζουν καὶ ἀποστατοῦν. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ εἶπαν καὶ πρότειναν καὶ ἄλλα πὺν νόμιζαν ὅτι τοὺς εὐνοοῦσαν, πηγαινοφέροντας ἄνω καὶ κάτω σὲ ὅλα ὅσα ἔλεγαν ἐκεῖνον τὸν ἀτύπωτο Τύπο. Γιατὶ εἶχαν πιά καταλάβει πὺς οὔτε ἐλάχιστα δὲν ἔκλινε ὁ ἅγιος πρὸς τοὺς λόγους τους, ὁ ὁποῖος μὲ δυνατὴ φωνὴ φώναξε αὐτό·

“Ὅλη ἡ δύναμη τῶν οὐρανῶν δὲν θὰ μὲ πείσει νὰ κάνω αὐτὸ πὺν μου προτείνετε. Τί δηλαδὴ θ’ ἀπολογηθῶ, δὲν λέγω στὸν Θεό, ἀλλὰ στή δική μου συνείδηση, ἂν γιὰ τὴ δόξα τῶν ἀνθρώπων, πὺν δὲν ἔχει καθόλου ὑπαρξῆ, ἀρνηθῶ τώρα τὴν πίστη πὺν μὲ σώζει;

ΛΓ'. “Ὅταν λοιπὸν διαπίστωσαν ὅτι αὐτὸς παραμένει ἔτσι ἀνένδοτος καὶ μάλιστα νὰ μέμφεται καὶ τὸ Θεοδόσιο, πὺν ἔτσι ψευδῶς καὶ γιὰ κακό του πρόβαλλε τοὺς λόγους του καὶ τοὺς ὄρκους, τότε σηκώθηκαν γρήγορα κι ἔκαναν τὰ δικά τους, τέτοια πὺν θὰ μπορούσαν νὰ κάνουν τέτοιοι ἄνθρωποι. “ Ἄλλοι λοιπὸν τὸν χτυποῦσαν μὲ γροθιές -πῶ πῶ ἀνόσια χέρια-, παρακινώντας στὴν αὐθάδεια καὶ τοὺς ὑπηρέτες πὺν τοὺς ἀκολουθοῦσαν, ἄλλοι τὸν χτυποῦσαν στὸ πρόσωπο καὶ τὸν ἔσπρωχναν, καὶ ἄλλοι τὸν ἔφτυναν στὸ πρόσωπό του, ὅπως τὸν Ἰησοῦ μου οἱ στρατιῶτες καὶ τὸ ἄνομο πλῆθος, καὶ δὲν σταμάτησαν νὰ τὸν φτύνουν διαρκῶς οἱ ἀληθινοὶ κατάπτυστοι, προτοῦ γεμίσουν μὲ τὰ φτυσίματά τους ὅλο

αὐτὰ κατακλῦσαι, ὡς καὶ τῷ πλήθει τῶν καταφερομένων σιέλων δυσωδίαν οὐχ ὅπως καὶ φορητὴν ἐγγίνεσθαι, ἧς ἄλλος μὲν οὐδεὶς, μόνοι δ' οἱ δυσώδεις ἐκεῖνοι καὶ ἐξάγιστοι ὄσφραίνεσθαι ἄξιοι, καὶ οὐκ ἂν ἐπαύσαντο οὕτω δρῶντες οἱ ἀναιδέστατοι, εἰ
 5 μὴ οἱ Καισαρείας Θεοδόσιος, τὰς τούτων ἐπισχῶν ὀρμάς, πρὸς ἄλλα τετράφθαι ἐποίησεν. Οἱ καὶ ὡς μηδὲν δεδρακότες, οἱ πῶς εἴπομι καὶ κυνῶν ἰταμώτεροι, πάλιν μεταβραχὺ ἐρωτήσεις καὶ πεύσεις καὶ ἄλλα ἄττα ληρήματα τῷ ἀγίῳ προσῆγον· ὡς δ' ἀνήνυτα τὰ παρ' αὐτῶν ἐώρων καὶ ἄπρακτα, εἰκῆ μόνον πονοῦντες
 10 καὶ ματαιιάζοντες, ὕβρεις αὐτοῦ τὰς οὐδὲ λόγῳ ρητὰς καταχέαντες καὶ εἴ τι τῶν χρειωδῶν τούτῳ καὶ ἀναγκαίων ἐτύγχανεν ἀφελόμενοι, ἐκεῖθεν ἀναχωροῦσιν οἱ δύστροποι.

ΛΔ'. Μετὰ δέ τινα χρόνου παραδρομὴν εἰσάγουσιν αὐτὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει, σὺν αὐτῷ καὶ τὸν μαθητὴν Ἀναστάσιον, ὃν
 15 καὶ ἀποκρισιάριον ἔφαμεν. Καὶ ἀραῖς κατ' αὐτῶν χρησάμενοι, οἱ ἐπίρρητοι οὗτοι καὶ ἐπάρατοι, καὶ ἀναθέματι ὑποβαλόντες (οὐκ αὐτοὺς μόνον, ἀλλὰ ἅπαντας ὀρθοδόξους, τοὺς τε περιόντας καὶ τοὺς ἀπελθόντας) παραδιδόασι τότε τοῖς ἐπὶ τὸ κολάζειν τεταγμένοις, ὡς ἂν τὰ ἐξενηνεγμένα κατ' αὐτῶν διαπράξοιτο, τὸ μὲν
 20 ζῆν δῆθεν τούτοις οὐ παντάπασιν ἀφαιρούμενοι, ἴν' ἧ τι καὶ τοῖς ἀφιλανθρώποις φιλάνθρωπον, πικρότερον δ' αὐτοῦ θανάτου τὰς τιμωρίας προσεξεργάζοντες. Ὁ γὰρ τῆς πόλεως αὐτοὺς παραλαβὼν ἑπαρχος καὶ ἐν τῷ πραιτωρίῳ εἰσαγαγὼν, πρῶτα μὲν τὸν θεῖον Μάξιμον ἐκ τεσσάρων τείνας, νεύροις ἀπεσκληκόσιν ἐκέ-
 25 λευε τύπτεσθαι, μὴ γῆρας αὐτοῦ κατοικτίσας ὁ μιαρὸς, μὴ τὰ κατερρικνωμένα τῶν σαρκῶν μέλη, μὴ σῶμα ἐκεῖνο τὸ νηστεία καὶ πόνοις δαπανηθέν, ἀλλ' οὕτως ὠμῶς ἐξαινεῖν, ὡς καὶ τῷ πλήθει τοῦ καταρρέοντος αἵματος τὸ ὑποκείμενον ἔδαφος ἅπαν φοινίξαι, καὶ σάρκας πάσας δαπανῆσαι καὶ μηδὲ βραχὺ τῶν με-
 30 λῶν ὑγιᾶς ἐναπολιπεῖν.

του τό πρόσωπο καί νά κατακλύσουν καί τὰ ρᾶσα πού φοροῦσε, ὥστε ἀπό τό πλήθος τῶν φτυμάτων νά ἀναδίδεται ἀφόρητη δυσωδία, τήν ὁποία κανένας ἄλλος, παρὰ μονάχα οἱ βρωμεροὶ ἐκεῖνοι καί δυσώδεις ἦταν ἄξιοι νά τή μυρίζουν. Καί δέν θά σταματοῦσαν νά ἐνεργοῦν ἔτσι οἱ ἀναιδέστατοι, ἄν ὁ Καισαρεῖας Θεοδόσιος δέν σταματοῦσε τή μανία τους καί δεν τοὺς ἔκανε νά στραφοῦν σέ ἄλλα. Καί σὰ νά μὴν εἶχαν κάνει τίποτε οἱ -τί ἄλλο νά πῶ- πιό θρασεῖς κι ἀπό σκυλιὰ, σέ λίγο πάλι ἀπευθύνουν στὸν ἅγιο ἐρωτήσεις καί κάποιες ἄλλες φλυαρίες, καί καθῶς ἔβλεπαν ὅτι ὅσα ἔλεγαν δέν εἶχαν ἀποτέλεσμα κι ἔπεφταν στὸ κενὸ κι ὅτι κοπίαζαν ἄδικα καί μάταια, ἀφοῦ τὸν ἔλουσαν μὲ βρισιές πού δὲ λέγονται μὲ λόγια κι ἀφοῦ τοῦ πῆραν κάθετι ἀπὸ ὅσα χρειώδη καί ἀπαραίτητα ἔτυχε νά ἔχει, ἀναχωροῦν ἀπὸ ἐκεῖ οἱ σκληροὶ καί δύστροποι.

ΛΔ'. Ἀφοῦ πέρασε λίγος καιρὸς, τὸν πηγαίνουν στὴν Κωνσταντινούπολη καί πηγαίνουν μαζὶ καί τὸ μαθητὴ τοῦ Ἀναστάσιο, καθῶς καί τὸν ἄλλο Ἀναστάσιο, πού τὸν ἀποκαλέσαμε ἀποκρισιᾶριο. Κι ἀφοῦ χρησιμοποίησαν ἐναντίον τους κατάρες αὐτοὶ οἱ δυσῶνυμοι καί κατάρατοι κι ἀφοῦ ἔβαλαν ἀνάθεμα (ὄχι σ' αὐτοὺς μόνο, ἀλλὰ σὲ ὅλους τοὺς ὀρθοδόξους ζωντανούς καί κεκοιμημένους), τοὺς παραδίδουν τότε σὲ ὅσους εἶχαν ὀριστεῖ γιὰ τὴν τιμωρία τους, γιὰ νά ἐκτελέσουν ὅσα εἶχαν ἀποφασιστεῖ ἐναντίον τους. Δέν τοὺς ἀφαιροῦσαν τάχα τελείως τὴ ζωὴ, γιὰ νά ὑπάρξει ἴχνος φιλανθρωπίας καί γιὰ τοὺς ἀπάνθρωπους, προετοίμαζαν ὁμως τιμωρίες ὀδυνηρότερες κι ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ θάνατο. Πράγματι τοὺς παρέλαβε ὁ ἑπαρχος τῆς πόλης κι ἀφοῦ τοὺς ὀδήγησε στὸ διοικητήριον, δίνει διαταγὴ τὸν θεῖο Μάξιμο πρῶτα, πού τὸν κρατοῦσαν σφιχτὰ τέσσερες, νά τὸν χτυποῦν μὲ σκληρὰ βούνευρα, χωρὶς νά λυπηθεῖ ὁ μαρὸς τὰ γηρατεῖά του, οὔτε τίς καταρικνωμένες σάρκες τῶν μελῶν του, οὔτε τὸ σῶμα ἐκεῖνο πού τὸ εἶχε φάγει ἡ νηστεία καί οἱ ταλαιπωρίες, ἀλλὰ μὲ τέτοια σκληρότητα τὸ ξέσκιζε, ὥστε ἀπὸ τὸ ἀφθονο αἷμα πού ἔτρεχε νά κατακοκκινίσει ὅλο τὸ ἔδαφος κάτω ἀπὸ τὰ πόδια του, κι ὅλες τίς σάρκες του νά μαδήσει καί νά μὴν τοῦ μείνει γερὸ οὔτε ἓνα σημεῖο τοῦ σώματός του.

ΛΕ'. Εἶτα ὁ θηριώδης καὶ πρὸς τὸν αὐτοῦ μέτεισι μαθητὴν, ἐξῆς δὲ καὶ πρὸς τὸν ἐκείνου συνώνυμον, πολλὰς καὶ αὐτοῖς ἐπιθεις τὰς πληγὰς καὶ μωλώπων ὑποπλέους ἀπεργασάμενος, ἐπιστήσας τούτοις καὶ κήρυκας, ταῦτα μαστιζομένοις ἐπιβοῶντας·
 5 Οἱ τοῖς βασιλικοῖς ἀπειθοῦντες θεσπίσμασι καὶ ἀνένδοτοι μένοντες, οὕτω καὶ παθεῖν ἄξιοι.
 Οὗς δὴ καὶ μικρὰ πνέοντας, φέροντες τῇ εἰρκτῇ ἐναπέρριψαν.

ΛΣΤ'. Καὶ τὸ ἐξῆς πάλιν παριστῶσι τὸν ὄσιον συνάμα καὶ τῷ μαθητῇ, ὄλον τοῖς μώλωψιν ἐστιγμένον, ὄλον ἐξωδηκότα,
 10 ὄλον ταῖς πληγαῖς ἐμφλεγμαίνοντα, ὄν καὶ οὕτως ὄδυνῶν ἔχοντα, δρᾶσαι ὁμως ἐπ' αὐτὸν καὶ ἄλλα χεῖρω οὐκ ἀπέσχοντο, τὴν φύσιν παντάπασιν διωσάμενοι. Γλῶσσαν γὰρ ἐκείνην τὴν θεολόγον καὶ τοὺς λόγους ὑπὲρ ποταμοὺς βλύσασαν, ἔνδον ἀπὸ τοῦ φάρυγγος καὶ τῆς παραψαυούσης ἐπιγλωττίδος παρανόμως ἐκτέμνου-
 15 σιν, ὡς ἄν, τοῦ φωνητικοῦ ἀφαιρεθέντος ὄργάνου, συναφαιρεθῆι καὶ λόγος τούτῳ καὶ διδασκαλίᾳ, καὶ σιγῶν εἶη ἄφθογγος. Ἄλλ' οὐκ ἔμελλες, ὦ καλὲ Μάξιμε, καὶ τὴν γλῶσσαν τεμνόμενος σιωπᾶν, οὐδὲ λόγους ἐκείνους τοὺς ἠδίστους μὴ κελαδεῖν, ἀλλ' ὁ γλῶσσαν καταρτίζων νηπίων, καὶ ἄλαλον θεὸς φθέγγεσθαι
 20 καὶ κωφόν, αὐτὸς καὶ σὲ παρὰ δόξαν καὶ φθέγγεσθαι πεποίηκε καὶ λαλεῖν, καὶ μεῖζον ἢ πρόσθεν διηρθρωμένους τοὺς λόγους προῖεσθαι.

ΛΖ'. Ἐπεὶ δὲ τὸ αὐτὸ κἀν τῷ μαθητῇ Ἀναστασίῳ ἔδρασαν καὶ γλῶσσαν κἀκείνῳ ἔνδον ἀπέτεμον, ἢ αὐτὴ ἦν καὶ τοῦτον ἐνι-
 25 σχύουσα χάρις καὶ λόγον διδοῦσα δίχα τοῦ φωνοῦντος ὄργάνου, πολὺν τινα τοῦτον παραδόξως καὶ ἄφθονον. Ἐφ' ᾧ καὶ μεῖζονι φθόνῳ πληγέντες οἱ μιαιοὶ καὶ ἄλλην τοῖς γενναίοις καινοτέραν βάσανον προσεπῆγον, ὡσπερ ἀδικεῖν νομίζοντες, εἰ μὴ πᾶσαν πεῖραν δεινῶν ἐπὶ τούτοις κινήσαιεν, οὗς καὶ πολλῶ βέλτιον ἦν
 30 θανάτῳ ὑπεξαγαγεῖν, καθὸ καὶ ἦν ἐκείνοις δοκοῦν, ἢ οὕτω πα-

ΛΕ΄. Ἐπειτα ὁ ἄνθρωπος μὲ ψυχὴ θηρίου πηγαίνει καὶ στὸ μαθητὴ του καὶ στή συνέχεια καὶ στὸ συνώνυμο ἐκείνου, δίνοντας καὶ σ' αὐτοὺς πολλὰ χτυπήματα καὶ προξενώντας τους πάρα πολλὲς μώλωπες. Ἔβαλε μάλιστα σ' αὐτοὺς καὶ κήρυκες, οἱ ὅποιοι τὴν ὥρα πού τοὺς μαστίγωναν φώναζαν·

“Ὅσοι δὲν ὑπακοῦν στοὺς βασιλικούς νόμους καὶ μένουν ἀνυποχώρητοι, εἶναι ἄξιοι νὰ πάθουν αὐτὰ τὰ παθήματα.

Μόλις πού ἀνέπνεαν πιά αὐτοί, τοὺς ἔφεραν καὶ τοὺς πέταξαν στή φυλακὴ.

ΛΣΤ'. Σὲ λίγο φέρνουν μπροστὰ τους τὸν ἅγιο μαζὶ καὶ τὸν μαθητὴ του, πού ἦταν ὅλος σημαδεμένος ἀπὸ τοὺς μώλωπες, προσησμένος ὅλος, ὅλος μὲ ἐρεθισμένες πληγές. Ὅμως, ἂν καὶ ὑπέφερε τόσους πόνους, δὲν δίστασαν νὰ πράξουν ἐναντίον του καὶ ἄλλα χειρότερα, ἀποβάλλοντας τελείως τὴ φυσικὴ συγγένεια. Γιατὶ τὴ γλῶσσα ἐκείνη, πού μιλοῦσε γιὰ τὸ Θεὸ καὶ πού ἀνάβρυσε λόγους ἀφθονότερους ἀπὸ νερὰ ποταμῶν, τὴν κόβουν ἄνομα βαθιὰ μέσα ἀπὸ τὸ φάρυγγα καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιγλωττίδα δίπλα, ὥστε, ἀφαιρώντας τὸ γλωσσικὸ ὄργανο, νὰ ἀφαιρεθεῖ μαζὶ καὶ ὁ λόγος καὶ ἡ διδασκαλία του καὶ νὰ μείνει σιωπηλὸς καὶ βουβός. Ἀλλὰ δὲν ἔμελλες, καλέ μου Μάξιμε, καὶ μὲ κομμένη ἀκόμα γλῶσσα νὰ σωπαίνεις, οὔτε νὰ μὴ ἀφήνεις ἐκείνους τοὺς γλυκεῖς λόγους νὰ κελαρύζουν Ἀλλὰ αὐτὸς πού συγκροτεῖ τὴ γλῶσσα τῶν νηπίων καὶ κάνει νὰ μιλᾷ ὁ ἄλαλος καὶ ὁ κουφός, ἐκεῖνος ἔκανε καὶ ἐσένα νὰ μιλᾷς τελείως προσδοκία καὶ νὰ φθέγγεσαι καὶ νὰ διατυπώνεις λόγους καλύτερα διαρθρωμένους ἀπὸ ὅ,τι προηγουμένως.

ΛΖ. Κι ὅταν ἔκαναν τὸ ἴδιο καὶ στὸ μαθητὴ του Ἀναστάσιο καὶ ἔκοψαν καὶ ἐκείνου τὴ γλῶσσα βαθιὰ, ἡ ἴδια χάρη δυνάμωνε καὶ αὐτόν καὶ τοῦ ἔδινε λόγο χωρὶς τὸ γλωσσικὸ ὄργανο, λόγο παράδοξο πολὺ καὶ ἀφθονο. Γι' αὐτὸ καὶ ἐρεθισμένοι οἱ μαροὶ ἀπὸ μεγαλύτερο φθόνο, προξενοῦν στοὺς γενναίους καὶ ἄλλο βασανιστήριον πρωτοφανές, σὰ νὰ εἶχαν τὴν ἐντύπωση ὅτι ἀδικοῦσαν, ἂν δὲν κινοῦσαν ἐναντίον τους ὅλο τὸ πλῆθος τῶν δεινῶν. Καὶ θὰ ἦταν πολὺ καλύτερο νὰ τοὺς θγάλουν ἀπὸ τὴ μέση μὲ θάνατο, ὅπως καὶ εἶχαν ἀποφασίσει, παρὰ νὰ τοὺς παραδώσουν σὲ τέτοια

ραδοῦναι κολάσεσι. Σχοίνοις γὰρ λεπταῖς τὸν μακάριον ἐνειλί-
 σαντες καὶ στρέβλαις πανταχόθεν πιέσαντες, σμίλη καὶ σφύρα
 τὴν δεξιὰν τῶν χειρῶν ἀποκόπτουσι καὶ ἐπ' ἐδάφους ρίπτουσιν·
 εἶθ' ὡς εἶχον, καὶ πρὸς τὸν σύναθλον μετίασιν Ἀναστάσιον, τὴν
 5 ἴσῃν κάκεῖνον τιμωρίαν εἰσπράττοντες, ἵν' ἔχοι πάντως καὶ τῆς
 ἴσης δόξης τὴν παραπόλαυσιν. Οὗς καὶ ἀγλώττους καὶ ἄχειρας
 ἐκβαλόντες τοῦ πραιτωρίου, εἶλκον καὶ περιῆγον κατὰ τὴν ἀγο-
 ράν, τὰ κεκομμένα θεατρίζοντες μέλη καὶ κραυγαῖς ἀσήμοις
 χρώμενοι καὶ τωθασμοῖς αὐτοῦς καὶ σκώμμασι βάλλοντες. Ἐφ'
 10 ᾧ καὶ μετὰ τὴν ἀτιμον ἐκείνην περιαγωγὴν, ἐξορία μακροτάτη
 παραδιδόασιν, μεθ' ἅμα καὶ τοῦ ἀποκρισιαρίου Ἀναστασίου, τοῦ-
 τό γε μόνον καλῶς ποιησάμενοι τοὺς ἀγίους, οἱ ἐναγεῖς, ἑαυτῶν
 ἀποδιαστείλαντες.

ΛΗ'. Ἀλλὰ γὰρ ἡ θεία οὐκ ἡμέλει δίκη, καίτοι μακροθυ-
 15 μοῦσα ὡς τὰ πολλά, ἀλλὰ τιμωρίαν μετὰ μικρὸν τὸν παρανομί-
 σαντα βασιλέα εἰσέπραξε, πόρρω ἐκτοπίσασα καὶ εἰς τὴν ἐν Σι-
 κελίᾳ Συράκουσαν τὸν οἴκτιστον δοῦσα θάνατον ἀπενέγκασθαι.
 Τοῖς γὰρ Βυζαντίοις δι' ἃ ἔδρασεν ὁ μίσους ἄξιος μισηθεὶς καὶ
 ἐχθιστος μάλα γεγεννημένος, δείσας μήτι καὶ πάθοι πρὸς τούτων
 20 κακόν, μετὰ συζύγου καὶ παίδων ἐκεῖσε ἀφίκετο, ᾧ δὴ καὶ ἐν
 βαλανείῳ λούσασθαι εἰσελθόντι, τῶν τις ὑπηρετούντων καιρίαν
 δοῦς κατὰ κεφαλῆς, τό τε κράνιον ἅπαν συνέτριψε, καὶ τῷ δυ-
 στηνῶ τὴν ζωὴν προσαφείλετο. Ἐπεὶ δ' ὁ τούτου υἱὸς Κωνσταν-
 τῖνος δς ἐκαλεῖτο, μετὰ Ἡρακλείου καὶ Τιβερίου τῶν ἀδελφῶν
 25 ἐπὶ τῶν σκήπτρων κατέστη, ἔγνω δεῖν αὐτὸς μὴ τὴν ἴσῃν πατρὶ
 πεπορευθῆσαι, ἵνα μὴ τῶν ἴσων καὶ ἀντιτύχοι, ὅθεν καὶ τοὺς
 ἀπανταχῇ συναθροίσας Πατέρας καὶ σύνοδον μεγάλην κροτή-
 σας, ἢ καὶ Ἑκτη τῶν οἰκουμενικῶν λέγεται, πολλὰ μὲν καὶ
 ἀλλὰ ἐν αὐτῇ μνήμῃς ἄξια κατεπράξατο, καὶ διττὰς δὴ τοῦ Χρι-
 30 στοῦ θελήσεις καὶ ἐνεργείας ἐπὶ τῶν δύο φύσεων τρανώτερον
 διεκήρυξεν, ἀρᾷ καὶ ἀναθέματι καθυποβαλὼν τοὺς τὸ μονοθέλη-
 τον ἐκεῖνο δόγμα παρεισάγοντας καὶ πρεσβεύοντας. Τοῦτο δὲ
 πρότερον ἐν Ρώμῃ καὶ ὁ ταύτης πρόεδρος Ἀγάθων, δς καὶ μετὰ

βασανιστήρια. Ἐφοῦ δηλαδή περιέδεσαν μὲ σχοινιά λεπτά τὸν μακάριο καὶ μὲ στρέβλες τὸν ἔσφιξαν ἀπὸ παντοῦ, μὲ σμίλη καὶ σφύρα ἀποκόπτουν τὸ δεξιὸ χέρι καὶ τὸ ρίχνουν καταγῆς. Ὑστερα ἔτσι ὅπως ἦταν στράφηκαν στὸν συναθλητὴ τοῦ Ἀναστάσιο καὶ παίρνουν τὴν ἴδια ἐκδίκηση καὶ ἀπὸ ἐκεῖνον, γιὰ νὰ ἔχει ὅπως δὴ ποτε καὶ τὴν ἴδια προαπόλαυση τῆς δόξας. Στὴ συνέχεια, ἀφοῦ τοὺς ἔβγαλαν ἀπὸ τὸ διοικητήριον χωρὶς γλώσσα καὶ χωρὶς χέρι, τοὺς ἔσερναν καὶ τοὺς γύριζαν στὴν ἀγορὰ, δείχνοντας τὰ κομμένα μέλη καὶ βγάζοντας ἀναρθρες κραυγές, καθὼς καὶ περιπαίζοντας καὶ χλευάζοντάς τους. Μετὰ τὴν ἐξευτελιστικὴ αὐτὴ περιφορὰ τοὺς στέλνουν σὲ μακρότατη ἔξορία, μαζί τους καὶ τὸν ἀποκρισιάριον Ἀναστάσιο· αὐτὸ βέβαια ἦταν τὸ μόνο καλὸ ποῦ ἔκαναν οἱ ἀνόσιοι, ποῦ ἔστειλαν μακριὰ τοὺς τοὺς ἁγίους.

ΛΗ'. Ἀλλὰ βέβαια ἡ θεία δίκη δὲν ἀδιαφοροῦσε, ἂν καί, ὅπως συνήθως, μακροθυμοῦσε. Σὲ λίγο τιμώρησε τὸ βασιλιά ποῦ εἶχε παρανομήσει· τὸν ἐκτόπισε μακριὰ καὶ στὶς Συρακοῦσες τῆς Σικελίας ἔδωσε νὰ δεχτεῖ τὸ θλιβερότερο θάνατο. Μισήθηκε ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς ὁ ἄξιος μίσους γιὰ ὅσα ἔπραξε καὶ ἔγινε ὁ μέγιστος ἐχθρὸς τους. Ἐπειδὴ φοβήθηκε μὴν πάθει κανένα κακὸ ἀπὸ αὐτούς, ἔφτασε ἐκεῖ μὲ τὴ σύζυγό του καὶ τὰ παιδιὰ του. Ὄταν λοιπὸν πῆγε σὲ λουτρὸ γιὰ νὰ λουστει, κάποιος ἀπὸ ἐκείνους ποῦ ὑπηρετοῦσαν ἐκεῖ, δίνοντάς του καίριον χτύπημα στὸ κεφάλι, τοῦ συνέτριψε τὸ κρανίον καὶ μαζί ἀφαίρεσε καὶ τοῦ δυστυχομένου τὴ ζωὴ. Ὄταν ὁ γιὸς του, ποῦ λεγόταν Κωνσταντῖνος, μὲ τοὺς ἀδελφούς του Ἡράκλειον καὶ Τιβέριον, ἔλαβε τὰ σκῆπτρα, κατάλαβε ὅτι δὲν ἔπρεπε ν' ἀκολουθήσει αὐτὸς τὸν ἴδιον δρόμον μὲ τὸν πατέρα του, γιὰ νὰ μὴν ἔχει καὶ αὐτὸς τὴν ἴδια τύχη. Γι' αὐτὸ συναθροίζοντας τοὺς Πατέρες σ' ὅλο τὸν κόσμον συγκρότησε μεγάλη σύνοδος, ποῦ λέγεται ἕκτη οἰκουμενική. Σ' αὐτὴν ἔπραξε καὶ ἄλλα ποῦ ἀξίζει νὰ τὰ θυμόμαστε, ἀλλὰ καὶ διακήρυξε περίλαμπρα δύο θελήσεις καὶ ἐνέργειες γιὰ τὶς δύο φύσεις καὶ ἔβαλε κατάρα καὶ ἀνάθεμα σ' ἐκείνους ποῦ εἰσήγαγαν καὶ πρεσβεύουν τὸ δόγμα ἐκεῖνο τῆς μᾶς θέλησης. Αὐτὸ προηγουμένως ἔπραξε κινούμενος ἀπὸ τὸ θεῖον

Μαρτῖνον τῷ θρόνῳ ἐπικαθιδρύθη, θείῳ κινούμενος Πνεύματι ἔπραξεν, ἐπαράτους καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐκπτώστους τοὺς τὰ παρὰ νομα δεδρακότας καὶ οὗτος καταστησάμενος. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον.

5 ΛΘ'. Ἐπεὶ δ', ὡς ὁ λόγος ἔφη, πρὸς τὴν ὑπερορίαν τὸν θεῖον ἀπήνεγκαν Μάξιμον, πολλὰ μὲν συνέβη τοῦτον παθεῖν κατὰ τὴν ὁδὸν καὶ πολλὰς ὑπομεῖναι τὰς ἀλγηδόνας, οἷα μὴτ' εἰς ὑποζύγιον, μὴτ' εἰς λεκτίκιον καθεσθῆναι δυνάμενον, τῷ πάντῃ κατειργάσθαι τοῖς πόνοις καὶ ταῖς μυρίαις τετρυχῶσθαι ὀδύναις.
10 Ἀμέλει καὶ εἷς τι χαλάδριον βέργεσι πεπλεγμένον τοῦτον ἐνθέμενοι, μόλις καὶ κόπῳ διαβαστάζοντες, τὴν μακρὰν ὁδὸν ἐκείνην ἀπήγαγον, ὃν καὶ εἷς ἐν τῶν κατὰ τὴν Ἀλανίαν κάστρων, Σχίμαριν οὕτω λεγόμενον, ἔμφρουρον ποιησάμενοι, εἶασαν αὐτὸν παντάπασιν ἀτημέλητον. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὸν καλὸν μαθητὴν μετὰ τοῦ
15 συνωνύμου αὐτοῦ τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἤλαυνον, διαιροῦσι μὲν ἀμφοτέρους τοῦ διδασκάλου, διαιροῦσι δὲ καὶ αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, ἓνα πρὸς ἓνα πολλοὺς διαμεΐβοντας τόπους, καὶ πόρρω που τῆς τῶν Ἀβασγῶν χώρας ἀπαγομένους, ἐξ οὗ καὶ τὸν ἓνα αὐτῶν τῇ πολλῇ ἀπειρηκότα κακοπαθεία, καὶ αὐτὴν τὴν πνοὴν διαφεῖναι,
20 ἢ μόνη τούτῳ περιελείπετο, καὶ μηδ' αὐτὴν ἐγνώσθαι ἄκριβῶς τὴν ἡμέραν καθ' ἣν τῶν ὧδε μετέστη, ὡς ὁ τούτου εἰρήκει ὁμῶνυμος, ἀποκρισιάριός φημι Ἀναστάσιος.

Μ'. Ἀλλὰ γὰρ τῷ θείῳ Μαξίμῳ τῷ κατὰ τὴν Ἀλανίαν ἤδη κάστρῳ ἐγκαθειρμένῳ, θεία τις ἐπιφοιτᾷ ἄνωθεν ὄψις, τὴν τε
25 ἡμέραν αὐτῷ δηλοῦσα τῆς τελευτῆς καὶ πρὸς τὰς ἐκεῖθεν μετακαλουμένην σκηνάς. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ ἡμέρα καταλάβοι ἐκείνη, ἢ δὲ ἦν ἡ τρισκαιδεκάτη τοῦ Αὐγούστου μηνός, ἀφήσι μὲν τὰ ἐνταῦθα, πρὸς δὲ τοὺς οὐρανοὺς ἀνατρέχει, ὁ τῶν οὐρανῶν ἀληθῶς καὶ τῆς ἐκεῖ κατοικίας ἄξιος. Ἐν ᾧ δὲ τὸ ἱερὸν αὐτοῦ σῶμα ἐνα-
30 πετέθη, τρεῖς διαφανεῖς πυρσοὶ κατὰ μίαν τῶν νυκτῶν ἔκτοτε τῷ μνήματι ἐναυγάσουσι, θαυμαστὴν μὲν τὴν αἴγλην ἐναφιέντες, θαυμαστοτέραν δ', ὡς εἰκός, τοῖς ὀρώσι τὴν ἐκπληξιν ἐμποιοῦν-

Πνεῦμα στή Ρώμη καὶ ὁ προκαθήμενός της Ἁγάθων, πού ἐγκαταστάθηκε στό θρόνο μετὰ τὸν Μαρτῖνο. Κατέστησε κι αὐτὸς ἐκείνους πού εἶχαν διαπράξει τὰ παράνομα κατάρατους καὶ ἀπόβλητους ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία. Αὐτὰ ὅμως ἀργότερα.

ΛΘ'. Ἐφοῦ λοιπόν, ὅπως εἶπαμε, μετέφεραν στήν ἔξορία τὸν θεῖο Μάξιμο, πολλὰ παθήματα τοῦ συνέβηκαν κατὰ τὴν πορεία καὶ πολλοὺς πόνους ὑπέμεινε, ὥστε νὰ μὴν μπορεῖ οὔτε σὲ ὑποζύγιο νὰ καθίσει οὔτε σὲ φορεῖο· γιατί οἱ πόνοι τὸν ἔκαιγαν παντοῦ καὶ βασανίζοταν ἀπὸ μύριες ὀδύνες. Ἔτσι, ἀφοῦ τὸν ἔβαλαν σὲ φορεῖο πλεγμένο μὲ βέργες, κρατώντας τον μὲ δυσκολία καὶ κόπο, τὸν μετέφεραν στὸν ἀτέλειωτο ἐκεῖνο δρόμο, καὶ τὸν ἔκλεισαν σ' ἓνα ἀπὸ τὰ κάστρα τῆς Ἀλανίας, πού τὸ ἔλεγαν Σχίμαρη, μαζί μὲ φρουροὺς καὶ τὸν ἄφησαν τελείως χωρὶς καμμιὰ φροντίδα. Ἐπειδὴ καὶ τὸν καλὸ μαθητὴ του μὲ τὸ συνώνυμό του τοὺς ὀδηγοῦσαν ἀπὸ τὸν ἴδιο δρόμο, τοὺς χωρίζουν καὶ τοὺς δύο ἀπὸ τὸ δάσκαλό τους, ἀλλὰ καὶ τοὺς χωρίζουν τὸν ἓνα ἀπὸ τὸν ἄλλο, ἀλλάζοντας ἓνα πρὸς ἓνα πολλοὺς τόπους καὶ πηγαίνοντάς τους κάπου πρὸς πέρα ἀπὸ τὴ χώρα τῶν Ἀβασγῶν. Ἐδῶ καὶ ὁ ἓνας ἀπὸ αὐτοὺς κατάκοπος ἀπὸ τὴν πολλὴ κακοπάθεια ἄφησε τὴν τελευταία του πνοή πού μόνο αὐτὴν τοῦ εἶχε ἀπομείνει, καὶ δὲν εἶναι γνωστὴ ἀκριβῶς καὶ αὐτὴ ἡ ἡμέρα τῆς μετὰστασῆς του ἀπὸ ἐδῶ, ὅπως εἶπε ὁ ὁμώνυμός του, ἐννοῶ ὁ ἀποκρισιάριος Ἀναστάσιος.

Μ'. Ἀλλὰ στὸν θεῖο Μάξιμο, πού ἦταν φυλακισμένος πιά στό φρούριο τῆς Ἀλανίας, φάνηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ θεῖο ὄραμα, πού τοῦ δήλωσε καὶ τὴν ἡμέρα τοῦ θανάτου του καὶ τὸν καλοῦσε στὰ οὐράνια σκηνώματα. Ὅταν λοιπόν ἔφτασε καὶ ἡ ἡμέρα ἐκείνη, ἦταν ἡ δεκάτη τρίτη τοῦ μηνὸς Αὐγούστου, ἀφήνει τὰ ἐδῶ καὶ ἀνεβαίνει στοὺς οὐρανούς, ὁ ἀληθινὰ ἄξιος γιὰ τοὺς οὐρανούς καὶ γιὰ τὴν ἐκεῖ κατοικία. Στὸ μνήμα ὅπου ἔχει ἐναποτεθεῖ τὸ ἅγιο σῶμα του κάθε νύχτα ἀπὸ τότε λάμπουν τρεῖς πυρσοὶ πού φαίνονται ἀπὸ μακριά, σκορπώντας θαυμαστὴ αἴγλη κι ὅπως εἶναι φυσικὸ προκαλώντας ἀκόμα μεγαλύτερη ἐκπληξη σ' ἐκείνους πού τοὺς

τες, καὶ τοῦ μεγαλοδώρου Θεοῦ περὶ τὸν ἑαυτοῦ θεράποντα
πλουσιωτάτην χάριν ἐμφαίνοντες.

ΜΑ'. Ἀλλὰ σοὶ μὲν, ὦ ἱερώτατε πάτερ, μεγάλη μὲν καὶ ἡ
τῶν παρόντων δόξα τε καὶ λαμπρότης, πλέον σε κάνταῦθα τοῦ
5 Δεσπότης τετιμηκότος, μείζων δὲ πολλῶ καὶ ὑπεροχικωτάτη ἡ
αὐτόθι λῆξις καὶ οὐρανία, φωτὶ τῷ μεγάλῳ παρισταμένῳ καὶ
ὄλην τὴν αἴγλην τῆς μακαρίας καὶ ἀρχιφώτου Τριάδος ἐν ἑαυτῷ
δεχομένῳ, καὶ Θεὸν ὁρῶντι, τὸ παραδοξότατον, Θεῷ δηλαδὴ
καὶ αὐτῷ τῇ ἐνώσει γεγεννημένῳ, καὶ κατὰ μέθεξιν ὄλω θεου-
10 μένῳ καὶ ἄρρητον τὴν θέωσιν ὑφισταμένῳ. Οὐκοῦν οὕτω δόξης
τυχόν, δίδου πολλὴν καὶ τὴν παρὰ σοῦ βοήθειαν τοῖς ἔτι νηχομέ-
νοις ἡμῖν τὰ παρόντα, καὶ τὸν δολιχὸν τοῦτον βίον καὶ πολυκιν-
δυνότατον διαπλέουσιν, ὡς ἂν ὑπὸ σοὶ κυβερνήτῃ καὶ ὁδηγῷ,
κοῦφοι τὴν ἄστατον θάλασσαν ὑπερπλεύσαντες, τοῖς ἀκλύστοις
15 καὶ αἰδίοις λιμέσι καθορμισθειῆμεν, ἔνθα ἡ μακαρία διαγωγή
καὶ κατάπαυσις ἡ γαληνοτάτη.

ΜΒ'. Οὗτος ὁ παρ' ἡμῶν σοι λόγος, ὦ πατέρων ἄριστε καὶ
φιλοτεκνότατε, τῶν μὲν πραγμάτων, ὡς γε καὶ αὐτὸς οἶδα, πάν-
τη ἀπολειπόμενος, τοῦ δὲ πόθου οἶμαι οὐδενὸς ἐλαττούμενος.
20 Αἴτιος δὲ πάντως τοῦ λόγου καὶ καθηγεμῶν ὁ σοῦ ἐξεχόμενος
ἱεράρχης, ὃς καὶ τὴν ὁμωνυμίαν καὶ ὁμοτροπίαν τοῦ ἐν Μύροις
ἐπλούτησε ποιμενάρχου, λόγων οὗτος ἀεὶ τῶν σῶν θαυμασίως
ἐρῶν καὶ σὲ διαφερόντως ποθῶν, καὶ τρυφήν γλώσσης τὸ ἡδι-
στόν σου ποιούμενος ὄνομα. Ὡς καὶ ἀντιδοίης τὴν μετὰ σοῦ συν-
25 αυλίαν καὶ συσκηνίαν, πολλὴν ὡς ὄρῃς καὶ αὐτῷ ὑπὲρ τοῦ κα-
λοῦ τιθεμένῳ τὴν ἀγωνίαν, καὶ τὴν ψυχὴν προἰεμένῳ αὐτήν, μό-
νον εἴ τι βέλτιον εἴη τούτῳ ἐν τοῖς πράγμασι καταπράξασθαι, ἐν
αὐτῷ Χριστῷ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, νῦν καὶ
ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ἔβλεπαν, καὶ φανερόνοντας τὴν πλουσιώτατη χάρη τοῦ μεγαλόδωρου Θεοῦ πρὸς τὸν θεράποντά του.

ΜΑ΄. Σ' ἐσένα ὅμως, πανάγιε πατέρα, εἶναι μεγάλη καὶ τῶν παρόντων ἢ δόξα καὶ ἢ λαμπρότητα, γιατί ἄφθονα σέ τίμησε ὁ Κύριος κι ἐδῶ. Εἶναι ὅμως μεγαλύτερη καὶ ὑπερέχει πάρα πολὺ ἢ ἐκεῖ οὐράνια ζωὴ. Γιατί θὰ παραστέκεσαι στὸ μέγα φῶς καὶ θὰ δέχεσαι στὸν ἑαυτό σου ὅλη τὴν αἴγλη τῆς μακάριας καὶ ἀρχίφωτης Τριᾶδας, καὶ τὸ πιὸ παράδοξο ἀπὸ ὅλα, θ' ἀντικρούσεις τὸν Θεό, ἐφόσον δηλαδή ἔχεις γίνει φῶς κι ἐσύ μὲ τὴν ἔνωση καὶ ἔχεις γίνει ὅλος θεὸς κατὰ μέθεξιν δεχόμενος μὲ ἄρρητο τρόπο τὴ θέωση. Ἐφοῦ λοιπὸν σοῦ ἔλαχε τέτοια δόξα, δίνε πολλὴ καὶ τὴ βοήθειά σου σ' ἐμᾶς ποὺ ἀκόμα κολυμποῦμε στὴ θάλασσα τῆς ζωῆς αὐτῆς καὶ διαπλέομε τὸν μακρὸ αὐτὸ καὶ πολυκίνδυνο βίον, γιὰ νὰ προσορμιστοῦμε μὲ κυβερνήτη καὶ ὁδηγὸ ἐσένα, ὑπερπλέοντας ἀνάλαφρα τὴν ἄστατη θάλασσα, στὰ ἀτάραχτα αἰώνια λιμάνια, ὅπου ὑπάρχει ἡ μακάρια ζωὴ καὶ ἡ κατάπαυση ἡ γεμάτη γαλήνη.

ΜΒ΄. Αὐτὸς ἃς εἶναι ἀπὸ ἐμένα ὁ λόγος σ' ἐσένα, ἄριστε πατέρα μὲ τὴν ἀπέραντη πρὸς τὰ παιδιὰ σου ἀγάπη, ὁ ὁποῖος βέβαια εἶναι σὲ ὅλα, τὸ γνωρίζω, κατώτερος ἀπὸ τὴν πραγματικότητα, ὡς πρὸς τὸν πόθο ὅμως δὲν ὑπολείπεται ἀπὸ κανένα. Καὶ αἷτιος ὅπωςδήποτε τοῦ λόγου καὶ ὁδηγὸς εἶναι ὁ ἱεράρχης ποὺ εἶναι ἀφοσιωμένος σ' ἐσένα καὶ πλούτησε μὲ τὴν ὁμωνυμία καὶ ὁμοτροπία τοῦ ποιμενάρχου τῶν Μύρων⁸, καὶ ποὺ ἔχει θαυμαστὸ ἔρωτα γιὰ τοὺς λόγους σου πάντοτε καὶ πόθο ξεχωριστὸ καὶ κάνει τῆς γλώσσας του εὐχαρίστηση τὸ γλυκύτατο ὄνομά σου, στὸν ὁποῖο ὡς ἀντίδωρο δῶσε νὰ εἶναι μαζί σου καὶ ὁμόσκηνός σου. Ὅπως βλέπεις διεξάγει κι αὐτὸς μεγάλο ἀγῶνα γιὰ χάρη τοῦ καλοῦ καὶ προσφέρει καὶ τὴν ψυχὴ του τὴν ἴδια, ἀρκεῖ μόνο νὰ μπορέσει νὰ ἐπιτύχει κάποια βελτίωση στὰ πράγματα, στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμη, τώρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

8. Ἐπομένως ὁ Βίος θὰ γράφτηκε ἀπὸ κάποιον ἐπίσκοπο Νικόλαο.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

Οἱ ἀριθμοὶ παραπέμπουν κατὰ σειρά γιὰ τὰ χωρία τῆς Γραφῆς στὸ κεφάλαιο, τὸν στίχο καὶ τὴ σελίδα πού βρίσκονται, ἐνῶ γιὰ τὰ ὀνόματα καὶ πράγματα ἀπλῶς στὴ σελίδα πού βρίσκονται.

1. Εὐρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς

		Γένεσις	43	22	260
2	29	162	67	25	250
3	1	264	118	2	32
				34	32
				129	32
31	30	178			
				Παροιμίαι	
		Βασιλειῶν Α'			
1	10	230	6	6	32
17	1	<u>140</u>			
				Σοφία Σολομώντος	
		Βασιλειῶν Δ'	9	14	214
2	15	144			
				Ἡσαΐας	
3	18	90	28	15	308
6	16	90	66	2	236
				Ἱερεμίας	
		Παραλειπομένων Β'			
32	20	230	50	26	18
				Δαυὶδ	
		Ψαλμοὶ			
7	10	306			
13	2	292	2	15	144
15	12	230	3	18	90
18	3	56	6	16	90
		218			
		80			
32	4	144	5	4	230
		214	6	10	250
39	7	162		11	252

	12	256.258	5	17	194
	13	260.266		19	194
	14	264		21	164.166.194.
	25-26	252		39	32
7	2	74	6	33	250
	13	108	7	1	158
8	2-3	152	10	25	194
	25	108		38	194
10	16	108	16	33	264
	32	58	17	24	156
	40	24			
11	29	238			Πράξεις
13	18	32	17	28	240.266
16	18	312			Ρωμαίους
18	7	74			
22	30	236	5	7	16.268
23	37	164	8	9	14
25	34	236		36	260
26	41	266	10	10	58
27	33	158			Κορινθίους Α'
			1	24-25	168
1	40-41	192	4	3	34
6	48	160	7	25	144
7	24	158.160	15	52	236
9	29	158			Κορινθίους Β'
13	37	24			
			3	6	34
			5	17	190
4	2	198	6	8	236
5	12	152	7	1	248
8	11	32	10	5	296
10	16	24	13	4	160
12	8	160			Γαλάτας
13	34	164			
			1	8	92
			3	28	236
1	43	156		28	238
2	10	230		28	246
4	18	218	4	4	160
					Ἰωάννης

	Ματθαῖος			Θεσσαλονικεῖς Β'	
2	14-15	226	2	34	86
	21	234			
4	11	24. 94		Ἑβραίους	
6	19	12	2	10	162
	Φιλιππησίους			14	138
			7	5	268
3	20	250	10	6	264
	Κολοσσαεῖς		12	2	264
1	20	224		Ἰακώβου	
2	3	230	1	2	
	14	226		17	
3	11	246. 248			
	Θεσσαλονικεῖς Α'			Πέτρου Β'	
4	15-16	236	1	4	

2. Εύρετήριο ὀνομάτων καὶ πραγμάτων

A

- Ἄαρών 86,5.
Ἄβασγοὶ 332,18.
ἀβελτηρία 196,18-19.
ἀγαθότης 156,18.
Ἄγαθων (ὁ Ρώμης) 330,33.
ἀγαλλίασις 224,15.
ἀγάπη 46,22. 64,1. 70,23. 218, 8. 220,1-2. 264,21.
ἀγάπη θεία 218, 15. 268,11.
ἄγγελος,-οι 48,2. 52,5. 92,22. 162,24ἔ. 222, 16-17. 224,9. 250,2ἔ. 264,24.
ἀγενεαλόγητος (ὁ Χριστός) 84,32-86,1.
ἀγιασμός 84,18. 234,16.
ἀγιότης 234,20.
ἀγιωσύνη 62,7.
Ἄδὰμ 162,28. 228,7.
ἀδικία 206,17.
Ἄδωναί 230,15-16.
Ἄειπάρθενος 54,4.
ἀθανασία 252,8.
Ἄθανάσιος (ὁ Μέγας) 30,9. 130,25. 152, 21.
Ἄθανάσιος (ὁ τῶν Ἰακωβιτῶν) 286,19ἔ.
ἀθεία 28,9. 244,4.
ἀθέλητον 288,13.
Αἴγυπτος 72,3. 172,20. 304,26.
αἰδώς 218,8-9.
αἷμα ζωοποιόν 52,26.
αἷμα τοῦ σταυροῦ 224, 10.
αἰρεῖσθαι 122,7.
αἵρεσις 30,1. 98,17. 130,19. 124,26. 146,12. 288,17.
αἰρετικός,-οὶ 24,24ἔ. 34,16. 54, 30. 80, 16. 124,21. 130,23. 172,29.
αἰσθησις: (αἰσθησίς ἐστι) ὄργανον ψυχῆς, δυνάμειος αἰσθητηρίων τῶν ἔξωθεν ἀναληπτικῆ 214, 18,-20.
αἰσχύνη 100,22-23.
ἀκμησία 234, 17.
ἀκολασία 66,11. 206,18. 212,1.
ἀκροβυστία 246,21.
Ἄλανία 332,12.
Ἄλεξάνδρεια 18,15. 28,12. 72,4. 90,8. 172,18. 288,23ἔ. 290,27. 304,26. 312,14.
ἀλήθεια 12, 8. 14,16. 16,17. 24,30. 30,34. 32,3. 34,6. 80,17. 86,27. 114,3. 124,6-7. 128,4. 152,26. 154,16. 172,5. 174,14. 246,17. 276,11. 286,20. 298,8. 310,13.
ἀλληλοκτονία 246,28.
ἀλλοτριώσεις 240,21.
ἀλουργίς 84,24.
ἀμαθία 154,26.
ἀμάρτημα, -τα 264,13.
ἀμαρτία 26,12. 94,31-96,1. 118,9ἔ. 128,3. 160,30. 164,4. 222,18. 226,12. 228,24. 262,4ἔ. 264,16. 318,12.
ἀμαρτωλός,-οὶ 170,12.
ἀμήτωρ 84,32.
Ἄμώς 230,18.
ἀνάθεμα 40,11. 62,19. 64,22-23. 88, 10. 136,29. 288,20. 290,20. 296,25. 314,27. 326,16. 330,31.
ἀναιδεια 300,19.
Ἄναστάσιος (μαθητῆς Μαξίμου) 64,16ἔ. 66,10ἔ. 78,16. 300,27-28. 310,5ἔ. 316,5ἔ. 326,14. 328,23. 330,4.
Ἄναστάσιος (ἀποκρισιάριος, ἄλλος ὀπαδός Μαξίμου) 64,19ἔ. 66,10ἔ. 330,11.
ἀνάστασις 108,18. 228,12.
ἀναφορὰ (ἄγια) 86,7.
ἀνδρεία 16, 10. 144,10. 206,17. 208,21. 274, 5. 296,8.
ἀνθρωπότης (Χριστοῦ) 20,3ἔ. 46,7. 56, 5. 94,29. 114,6-7. 126,19ἔ. 138,19-20. 148,24. 156,24. 158,7ἔ. 168,8ἔ. 182,16. 186,18-19. 188,18-19. 318,27.
ἀνισότης 142,25.
Ἄννα 230,15.

ἄνοια 20,22.
 ἀντίδοσις 126,1ἔ. 190,27.
 ἀντιλύπησις
 Ἐνπιόχεια 28,4. 286,26. 312,14.
 Ἐντίχριστος 26,5.
 ἀνυπαρξία 22,25. 176,23. 320,1-2.
 ἀπαγωγή 108,14-15.
 ἀπαρραλαξία 190,7. 196,29.
 ἀπάτη 144,2ἔ. 222,19. 228,5. 278,21.
 288,17.
 ἀπάτωρ 84,32.
 ἀπειλή 310,5ἔ.
 ἀποδημία 322,19.
 ἀποκατάστασις 222, 18.
 Ἐπολινάριος 30,1ἔ. 58,27. 130,18.
 ἀποστασία 26,4.
 Ἐπόστολοι 24,7. 32,27. 58, 4. 94,24. 108,
 28. 156,9. 166, 5.
 ἀρά 54,28. 66,19. 330,31.
 Ἐρειανοὶ 28,5. 82, 30.
 Ἐρειος 30,1. 58,27. 116,30. 130,18.
 298,25.
 ἀρετή 14,20. 16,8. 140,16. 142,20ἔ. 144,4ἔ.
 210,27. 224,25. 236,28. 238,28. 240,17.
 242,20. 256,9. 258,5. 260,7. 274,2.
 276,18ἔ. 278,30. 280,1ἔ. 282,12ἔ. 284,4.
 290,19. 296,10. 318,6.
 Ἐρσαῖς 172,14.
 Ἐρσινόςης 172,8.
 ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς 250,29.
 ἄρτος τῆς ζωῆς 252,11ἔ. 264,21.
 ἄρτος ἀφθαρτος τῆς σοφίας 256,20.
 ἀρχέτυπον 162,17ἔ.
 ἀρχιερωσύνη 300,21..
 ἀσέβεια 20,22. 150,9ἔ. 284,16. 292,28.
 300,21.
 ἀταξία 14, 24. 64,9.
 ἀτιμία 262,19.
 ἀτοπία 318,24.
 ἀτρεψία 236,24.
 Αὐγουστος (μῆν) 12, 10. 332,27.
 αὐθεντία 172,8
 αὐτεξούσιον 136,1ἔ.
 αὐτεξουσιότης 162,21.
 ἀφεις 264,14-15.

ἀφθαρσία 262,10.
 ἀφορμή 126,22ἔ.
 Ἐφρική 72,5ἔ. 88, 25. 284,23. 294,29.
 296,27. 298,4.
 Ἐφροὶ (κάτοικοι Ἐφρικής) 100,14.
 ἀψιμαχία 40,31.

B

βάπτισμα 82,29. 192,30.
 βασιλεία θεία 238,9ἔ.
 βασιλεία τοῦ Θεοῦ 234,25. 242,3. 248,2.
 252,27. 254,5.
 βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός 236,1-2.
 βασιλεία τοῦ Πατρὸς 228,17-18.
 βασιλεία (οὐρανῶν) 232,8.
 Βασίλειος (ὁ Μέγας) 130,25. 142,12.
 βασκανία
 Βιγίλιος 166,11ἔ.
 Βιζύη (πόλις) 12,12-13. 14,1. 22,27. 48,25.
 50,1. 106,21. 316,4. 322,30.
 Βιθυνία 12,4.
 βλασφημία 64,29. 66,3-4. 122,13-14.
 144,14.
 βούλεσθαι 122,6-7.
 βουλεύεσθαι 122,6.
 βουλή 268,22.
 βουλή θεία - Θεοῦ
 βούλησις 152,22. 154,4ἔ. 268,22.
 Βυζάντιοι 92,5. 96,29-30. 330,18.
 Βυζάντιον 112,9-10. 134,12. 312,13.
 Βυζαντίς 294,21. 302,16. 300,31.

Γ

Γαβριήλ 46,29-48,1.
 Γάϊος 190,12.
 Γαλιλαία 156,22. 158,10-11ἔ.
 γέεννα 64, 24.
 γένεσις 234,6. 242, 9ἔ. 246,18.
 γέννησις 156,6. 224,2. 226,25. 270,12.
 γνώμη 140,10ἔ. 142,5. 144,18ἔ. 146,5.
 170,8ἔ. 226,6. 228, 23. 240,16. 242,1ἔ.
 260,3ἔ. 262,18. 270,20. 286,29.

γνώσις 32,18. 34,2. 230,1. 242,5. 264,22.
278,7έ. 296,6.
γνώσις θεία 242,18.
Γολιάθ 140,4.
Γραικοὶ 104,18έ.
Γραφή (ἁγία-θεία) 36,19. 32,12. 80,25.
84,25. 86,17. 94,26. 144,17. 146,4.
186,3. 220,9. 230,11. 236,17. 266,21.
Γραφή Καινὴ 32,13.
Γραφή Παλαιὰ 32,13.
Γρηγόριος ἄσηκρητις 96,11.
Γρηγόριος ὁ Θαυματουργὸς 28,13. 30,8.
Γρηγόριος (ὁ Θεολόγος) 124,6. 130, 25.
144,28. 150,21. 160,26.
Γρηγόριος (κατήγορος Μαξίμου) 78,
13έ. 308,5.
Γρηγόριος (Νύσσης) 130,25. 152,7-8.
Γρηγόριος (πατρίκιος) 74,9έ. 112,3έ.
200,8.
γύμνωσις 108,14.

Δ

Δαβιδ 32,14. 80,26. 82,20. 126,13. 140,4.
144,22. 160,28. 218,16. 220,11. 250,10.
Δανιήλ 90,26. 144, 25.
Δαρείος 90,29.
δειλία 128,1έ. 206,17. 210,28-212,1.
Δέσποινα (Θεοτόκος) 62,8.
Δεσπότης 220,4έ. 306,27. 334,5.
Δημοσθένης (κατήγορος Μαξίμου) 106,
3.
διαβολή 114,17.
διάβολος 16,15. 24,20έ. 26,10. 256,26. 262,
19.
Διάδοχος Φωτακῆς 132,26.
διάθεσις 238,29. 258,26. 260,6. 266,28.
270,3. 284,13.
διάθεσις ἔμπαθῆς 262,13.
Διαθήκη Νέα 94,27. 156,12.
Διαθήκη Παλαιὰ 94,26-27. 156,12.
διαίρεσις 38,3έ.
διαλλαγὴ 322,5.
διατίθεσθαι 126,7.
διαφορὰ 120,18. 124,3. 148,29. 150,1.

170, 5. 180,8. 182,1. 228,22. 298,27.
314,4έ.
διαφορὰ οὐσιώδης 180,18. 196,26έ.
διαφορότης 240,21.
διάχυσις 240,21.
Διδάσκαλος,-οι 24,8. 94,24-25.
δικαιοσύνη 58,3. 62, 23. 144,9. 206,16-17.
208,21. 256,27. 254,5. 264,22. 270,16.
Διονύσιος Ἀλεξανδρείας 28,12.
Διονύσιος Ἀρεοπαγίτης 190,11.
Διονύσιος Ρώμης 28,12.
Διόσκορος 28,8.
διχόνοια 198,30.
δίψα 108,13-14.
δόγμα μονοθέλητον 330,31-32.
δόξα Θεοῦ 80,6. 124,31. 144,27. 200,17.
224,7έ. 238,23. 242,21. 314,31. 324,19.
330,6. 334,4έ.
δόξα ἀνθρωπίνη 280,4έ.
δοκιμασία 318,13.
δουλεία 238,10.
δυὰς προσωπική 30,20.
δύναμις 196,25. 246,2έ.
δύναμις ἀνθεκτική 126,21έ.
δύναμις θελητική 22,1.
δύναμις Θεοῦ 160,1. 168,22.
δυσφημία 36,29. 238,1.
συσωδία 326,2.
δῶρα θεία 224,13.

Ε

Ἑβραῖος,-οι 160,19. 162,12.
Ἑζεκίας 230,17.
εἰκὼν (κατ' εἰκόνα Θεοῦ) 54,3. 136,6.
162,14-15. 240,29.
εἰρήνη 26,3. 42,10-11. 48,22-23. 64,4. 78,
31. 80,23. 94,13έ. 108,19. 226,17.
322,3.
εἰρηνοποιεῖν 224,10.
Ἐκθεσις (Σεργίου) 90,9. 98,22έ. 114,9.
Ἐκκλησία (Καθολική) 24,10. 28,18. 32,
10. 56, 9. 58,15. 86,15έ. 88,30. 94,23.
98,15έ. 114,8. 124,11-12. 126,29.
142,12. 150,14. 170,20. 172,16-17.

186,13. 200,10ε. 280,25. 322,3. 332,2.
 Ἐκκλησία Βυζαντιῶν 18,20. 96,29-30.
 102,30. 292,29. 312,21. 318,17.
 Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως 18,23.
 ἔκφανσις 270,12.
 ἔλεος 106,28.
 ἔλευθερία 238,5.
 Ἐλισσαῖος 240,9.
 Ἕλληνας, - νες 188,31. 242,21. 246,20.
 ἔλπις 106,26. 180,2.
 Ἐλωῖ 230,16.
 ἔμπαιγμός 108,17.
 ἔμπτύματα 108,16.
 ἐνανθρώπησις 114,15.
 ἐναντιότης 118,6-7.
 ἐναντίωσις 118,2ε.
 ἐνέργεια (Χριστοῦ) 20, 3ε. 22,1ε. 24,3. 26,
 22. 28,27. 30,4. 34,13ε. 36,18ε. 38,3ε.
 40,1. 48,4. 56,6. 58,23ε. 82,17. 92,26ε.
 94,1-2ε. 116,14. 126,25. 152,22-23.
 154,4ε. 172,9ε. 174,5ε. 176,12ε. 178,1ε.
 180,21. 182,1. 184,5ε. 186,9-10. 188,11.
 190,8ε. 192,2ε,194,12ε. 196,1ε. 198,4ε.
 220,19. 260,6. 262,13ε. 270,20. 286,12.
 288,1ε. 290,4ε. 292,6-7. 314,4ε.
 318,22ε. 320,2. 330,30.
 ἐνέργεια αἰσθητικὴ 22,2.
 ἐνέργεια αὐξητικὴ 22,2.
 ἐνέργεια ζωτικὴ 190,4.
 ἐνέργεια θεανδρικὴ 190,12-13.
 ἐνέργεια θεία 126,13-14. 18,9.
 ἐνέργεια θρησκευτικὴ 22,3.
 ἐνέργεια καθ' ἕξιν 22,4.
 ἐνέργεια οὐσαώδης 116,9.
 ἐνέργεια φυσικὴ 92,29. 180,12. 186,17.
 320,25.
 ἐνέργεια ὑποστατικὴ (Χριστοῦ) 234,13ε.
 48,4-5. 180,31. 320,25.
 ἐνεργεῖν 56, 3. 174,9.
 ἐντολή (Θεοῦ - θεία) 14, 25. 42,8. 252,12.
 ἔνωσις 40,2. 42,29. 44,1ε. 46,1ε. 80,7. 82,24.
 116,17. 124,4. 126,4. 138,27. 140,2-3.
 164,8. 170,7. 172,17. 178,5. 180,9.
 184,17ε. 184,20. 188,8. 190,27. 222,29.
 254,10. 308,13. 314,5ε. 334,9.

ἔνωσις ὑδροδαθῆς 288,29.
 ἔξις 236,24. 270,2.
 ἔξορία 12,12. 14, 27. 106,20. 316,3ε.
 330,10.
 ἔξουσία 170,7-8.
 ἔπαινος 268,23.
 ἐπάρατος, -οι 326,16.
 ἐπήρεια 276,11.
 ἐπίγνωσις 174,14-15. 226,2.
 ἐπίγνωσις ἀληθείας 244,18.
 ἐπιθυμία 14,10. 234,15ε. 238,19. 240,22.
 248,25ε. 250,6. 268,25.
 ἐπινέμησις 12, 11. 18,15.
 ἐπιτηδειότης 22,4. 146,30. 148,1.
 Ἐπιφάνιος (πατρίκιος) 50,14. 52,15.
 54,29. 56,11. 58,9ε. 60,13ε. 76,17. 88,12.
 324,2.
 ἐπιφορὰ 14, 21.
 ἔρωσις 274,10.
 ἔτεροσούσιον 82,32. 130,21.
 Εὐαγγέλιον 18,27. 24,12. 30,35. 32,30.
 42,3. 54,2ε. 84,22-23. 164,18. 322,16.
 εὐαγγελιστής, -αῖ 156,9. 166,5.
 Εὐδόξιος 28,5.
 εὐεξία 210,27.
 εὐήθεια 286,28.
 εὐκλεια 278,32. 296,11.
 Εὐκρατῆς Σέργιος 88,20.
 εὐκρίνεια 122,28.
 εὐλάβεια 62,6.
 εὐνοια 74,28. 218,9.
 εὐποιία 48,27-27.
 εὐσέβεια 24,21. 90, 26. 128,26. 130,10. 154,
 12. 168,1-2. 276,18. 290,18.
 εὐταξία 14, 25.
 εὐφημία 236,29. 322,8.
 εὐχή 230,9. 282,4.
 ἔφεσις 240,16.
 Ἐφεσος 28,7.
 ἔχθρα 226,12.

Z

ζάλη 238,4.
 ζητεῖν 122,6.

ζωή ἀγήρωσ 260,18.
 ζωή αἰδίουσ 244,22. 266,18.
 ζωή αἰσθητικὴ 132,4. τῆσ αἰσθητικῆσ
 (ζωῆσ ἴδιον) ἢ καθ' ὄρμῆν κίνησισ
 132, 11.
 ζωὴ θεία 224,27.
 ζωὴ νοερά 132,4. τῆσ νοεράσ (ζωῆσ ἴδι-
 ον) ἢ αὐτεξούσιουσ (κίνησισ) 132,12.
 ζωὴ φυσικὴ 132,4. τῆσ μὲν φυτικῆσ (ζω-
 ῆσ) ἴδιον ἢ θρεπτικὴ καὶ αὐξητικὴ
 καὶ γεννητικὴ κίνησισ 132,10-11.
 ζωὴ αἰδίουσ 222,17.

H

ἡδονὴ 226,23. 234,19. 238,25. 248,15ἔ. 250,
 6. 256,22. 268,5. 270,6. 274,9. 276,23.
 ἡδονὴ ρυπαρά 100,22.
 Ἡλίας 240,6.
 Ἡράκλειουσ 72,15. 116,22. 280,12. 286,8ἔ.
 288,7-8.ἔ. 292,1ἔ. 294,6ἔ. 330,24.
 Ἡρακλωνᾶσ 294,12-13.
 Ἡσαΐασ 142,14. 230,18.

Θ

θάνατοσ 108,17. 126,28. 160,20. 210,27.
 226,9-10. 228,3ἔ. 254,17. 266,16-17.
 314,27. 326,21. 328,30.
 θάνατοσ τῆσ ἁμαρτίας 252,10ἔ.
 θέλειν 56,3. 120,10ἔ. 122,1ἔ. 130,15. 134,5ἔ.
 136, 11. 138,25. 140,19. 152,13. 162,28.
 174,9.
 θέλημα 20,23. 24, 3. 26,21. 38,33. 112,10.
 114,6ἔ. 116,13-14. 118,2ἔ. 120,2ἔ.
 122,16ἔ. 124,3ἔ. 126,7. 128,33. 130,6-
 7ἔ. 134,2ἔ. 138,1-2. 140,2ἔ. 146,16ἔ.
 148,3ἔ. 150,1ἔ. 152, 2-3. 162,1ἔ. 166,3ἔ.
 168,7ἔ. 170,5-6. 172,9. 274,2ἔ. 224,15-
 16. 228,19. 248,30. 250,3ἔ. 254,9.
 264,23. 286,12. 288,1ἔ. 290,9ἔ. 298,12ἔ.
 318,22. 322,18.
 θέλημα ἀγγελικόν 146,18.
 θέλημα ἀνθρώπων 134,14. 146,18-19.

θέλημα θεῖον 246,18.
 θέλημα σύνθετον 24.
 θέλημα γνωμικόν 140,26.
 θέλημα μονοθέλητον 288,13. 318,22.
 θέλημα σαρκικόν 154,20.
 θέλημα ὑποστατικόν 148,10-11.
 θέλημα φυσικόν 116,8. 124,2. 130,30.
 132,30-31. 134,7. 136,24. 146,20.
 148,10, 174,6.
 θέλησισ ἀνθρωπίνῃ 56,2.
 θέλησισ (θεία) 20,11. ἢ θεία θέλησισ
 ἀναρχόσ ἔστιν 20,20-21. 22,24. 28,27.
 36,21. 38,3ἔ. 42,12ἔ. 44, 2ἔ. 56,1ἔ.
 58,23. 82,17. 92,25. 118,8ἔ. 120,31-
 122,1. 128,12. 132,25. 140,22. 152,22.
 154,4ἔ. 164,1ἔ. 224,8. 330,30.
 θέλησισ σχετικὴ 320,26.
 θέλησισ φυσικὴ 22,14.
 Θεοδόσιουσ (ἐπίσκοποσ Καισαρείασ)
 12,3ἔ. 14, 1,3ἔ. 16, 4ἔ. 18,1ἔ. 20,1ἔ. 22,
 21ἔ. 26,17ἔ. 28,25. 30,4ἔ. 32,4ἔ. 34,12ἔ.
 36,17ἔ. 38,1ἔ. 40,12ἔ. 42,8-9ἔ. 44,29-30.
 46,1ἔ. 50,16. 52,11ἔ. 54,8ἔ. 290,9. 316,
 11. 318,19. 320,5-6. 322,15ἔ. 324,4ἔ.
 326,5.
 Θεοδόσιουσ (ὑπάτοσ) 12, 15. 38,29. 48,11ἔ.
 60,6ἔ. 316,12.
 Θεοδοσιούπολισ 172,11.
 Θεοδώρητοσ (Κύρου) 122,22.
 Θεόδωροσ (ἅγιουσ) 50,6. 324,1.
 Θεόδωροσ (κατήγοροσ συκοφάντησ
 Μαξίμου) 76,34.
 Θεόδωροσ (πάππασ) 74,8. 76,2. 106,11.
 298,2.
 Θεόδωροσ τῆσ Φαράν 172,5-6. 288,26.
 θεολογία 20,5. 192,23ἔ. 222,16ἔ. 232,9.
 318,28.
 θεολογία μυστικὴ 244,10.
 Θεόσ 12,7. 14,4ἔ. 16,1ἔ. 18,8. 20, 4. 22,13ἔ.
 24,8ἔ. 24,8ἔ. 26,10ἔ. 28,28. 30,27
 32,16ἔ. 38,30. 40,5ἔ. 42,3ἔ. 44,1ἔ.
 46,4ἔ. 48,14ἔ. 52,5ἔ. 554,3ἔ. 56,1ἔ.
 58,4ἔ. 60,30. 62,17ἔ. 64,31. 70,13.
 72,12. 74,1ἔ. 76,18ἔ. 78,6ἔ. 80,6ἔ.
 82,13ἔ. 84,28. 86,3. 88,6ἔ. 90,28ἔ.

92,1έ. 94,5έ. 96,28. 98,1έ. 100,31.
 102,1έ. 104,19. 106,6έ. 112,22. 114,27έ.
 118,10έ. 120,22. 122,11έ. 126,17έ.
 128,20έ. 134,6. 138,19έ. 142,8. 146,
 24έ. 148,17έ. 150,17έ. 154,2. 156,4.
 158, 20έ. 160,1έ. 162,1έ. 164,16έ.
 166,2. 168,22έ. 170,1έ. 172,29. 174,13.
 180,1. 182,11έ. 192,1 194,12έ. 196,33.
 218,5. 220,1έ.222,4έ. 222,4έ. 224,2έ.
 226, 26. 228,13. 230,6έ. 232,15. 234,
 25έ. 236,2έ. 240,15. 242,2έ. 244,7έ.
 248,12. 250,1έ. 254,5έ. 256,8έ. 258,5έ.
 260,6έ. 264,4έ. 266,13.268,13έ. 274,1.
 306,10. 310,20. 312,25. 314,12. 316,29.
 324,18. 334,1έ.
 Θεός Λόγος 130,9. 132,27. 164,15. 178,15.
 186,26. 188,28. 222,2έ. 224,6-7.
 θεοσημία 186,27.
 θεότης 20,3έ. 34,22. 36,26. 56,5. 94,29.
 114,6. 116,27. 126,18. 136,6. 148,23.
 152, 12έ. 156,24. 158,6έ. 160,10.
 168,8έ. 178,3. 182,15. 186,18έ. 224,6.
 244,18. 246,20. 318,26έ.
 θεότης άναρχος 20,21. 84,4.
 Θεοτόκος 42,5. 60,26έ. 62,8. 102,28. 108,
 27.
 Θεοχάριστος (πρεσβύτερος) 78,8.
 θέωσις 152,3έ. 220,13έ. 226,3. 248,22.
 266,5. 334,10.
 θλίψις 14, 28. 16, 1έ. 318,12.
 θνητότης 252,10.
 Θράκη 28,6. 106,21.
 θρόνος Κωνσταντινουπόλεως 18,3έ.
 θυμκόν 240,23.
 θυμός 30,21. 54,18έ. 144,10. 234,18. 238,
 18. 248,26έ. 250,7. 270,4.
 θυσία 160,29.
 θυσιαστήριον 308,26.
 θυσιαστήριον 84,17.
 Θωμάς (άδδάς) 74,7. 76,1.

I

Ίακωβίται 286,19. 290,9.
 ιδιότης 196,26έ.

ιδίωμα,- τα 96,5.
 ιδιώματα φυσικά 130,15.ϊδιον
 Ίεράπολις 286,21.
 Ίεροσόλυμα 64,17. 170,30. 290,17-18.
 312,14.
 Ίερουσαλήμ 164,18.
 ίερωσύνη 84,22.
 Ίησοῦς 156,22. 222,7. 316,3. 324,24.
 Ίησοῦς Χριστός 16, 26. 20,4. 42,4. 156,
 10έ. 166,25. 200,17. 242,16. 268,15.
 ίκετηρία 172,28.
 ίλαρότης 100,4.
 Ίορδάνης 240,12.
 Ίουδαία 158,11έ.
 Ίουδαῖοι 34,3-4. 82,26. 158,12. 242,21.
 246,20. 316,3.
 Ίούδας (πατριάρχης Έβραίων) 230,18.
 Ίούλιος Ρώμης 30,8.
 ίσοτιμία 222,16.
 Ίωάννης Κανδιδάτης 78,1.
 Ίωάννης (κονσιλάριος) 64,7έ.
 Ίωάννης (ό Εὐαγγελιστής) 218,20.
 Ίωάννης (πάππας) 98,31. 166,17. 168,6.
 172,17-18. 292,26έ. 296,31.
 Ίωάννης (σακελλάριος) 72,7.
 Ίωβ 16, 9.
 Ίωσήφ 16, 9.

K

καθαίρεσις 106,9.
 καινότης 190,14-15. 192,8έ.
 καινοτομία 12,2. 18,4έ. 20,26. 26,1. 318,18.
 320,12.
 Καισάρεια 12, 4-5. 316,11. 318,19. 324,4.
 326,5.
 καμία 14, 21. 18,27. 140,16. 266,28. 284,5.
 288,22. 302,30. 318,6.
 κακοδοξία 30,15. 286,29-30. 288,18. 294,3-
 4.
 κακοπάθεια 282,3-4. 332,19.
 κακοπιστία 82, 23.
 κόλασις 74,21.
 κατάθεμα 62,19.
 κατάκριμα 40,10.

κατάκρισις 26,25.
καταλλαγή 228,20-21. 258,22. 260,29.
καταλλάττεσθαι 258,23.
καταρτισμός 24,12.
καταφρόνησις 218,10. 220,6.
κένωσις 220,14
κεχρησθαι 122,8.
κίνησις · ζωῆς ἴδιον κίνησις 56, 4. 120,28.
122,17ἔ. 196,26ἔ.
κίνησις (ζωῆς) αὐξητική 132,10ἔ.
κίνησις (ζωῆς) αὐτεξούσιος 132,12.
κίνησις (ζωῆς) γεννητική 132,11.
κίνησις (ζωῆς) θρεπτική 132,10ἔ.
κίνησις (ζωῆς) καθ' ὄρμην 132,11.
κίνησις σαρκική 156,1.
Κλήμησ (Ἀλεξανδρεὺς) 154,6.
κόλασις 76,5. 248,17.
κολαφίσματα 108,16.
κοσμότης ἠθική 240,9.
κρίνειν 122,7.
κρίσις (μέλλουσα) 54,1.
Κύριλλοσ (Ἀλεξανδρείας) 30,30. 122,
22. 140,15. 186,13.
Κύριοσ 16, 26. 22,13ἔ. 32,24. 38,9. 40,13.
42,11. 54,1. 56,1. 58,22ἔ. 82,8ἔ. 92,15.
96,20. 104,32. 106,28. 108,7. 128,8ἔ.
134,14. 142,7. 152,10ἔ. 154,1ἔ. 156,9ἔ.
158,20. 160,16. 162,12. 164,17. 166,25.
168,8. 170,11. 220,11ἔ. 222,7. 226,2.
230,12ἔ. 232,10. 236,10ἔ. 238,6. 266,24.
268,15ἔ. 292,25. 298,1. 306,27. 312,22.
324,28.
Κύροσ 18,16. 28,28. 144,21. 184,31. 288,3ἔ.
290,27.
Κύροσ Φάσιδοσ 172,21.
Κωνσταντῖνοσ (Αὐγουστοσ, υἱόσ Ἡρα-
κλείου) 74,13. 294,9ἔ. 330,23-24.
Κωνσταντῖνοσ (κατήγοροσ Μαξίμου)
100,7.
Κουνοσταντῖνοσ (κουαίστωρ) 166,18-19.
Κωνσταντῖνοσ ὁ Μέγασ 82,31. 84,6. 86,11.
168,5.
Κωνσταντινούπολισ 12, 14. 18, 3ἔ. 28,5.
64,13. 80,2. 90,2. 96,8. 100,18. 168,3.

276,15. 286,9. 288,2. 290,27. 294,28.
300,20. 326,14.
Κώνστασ 86,11. 294,20.

Λ

Λαζική 66,22.
λαμπρότησ 238,24. 334,4.
λατρεία 246,22. 250,1.
λατρεία λογική 250, 13.
ληρωδιά
Λίβελλοσ 28,26. 172,6.
λιμόσ 108,13.
λογίζεσθαι 122,6.
λογισμόσ 268,9.
Λόγοσ 20,8. 126,10ἔ. 130,20. 164,3ἔ. 186,9.
222,26. 228, 13. 230,27. 232,2ἔ. 244,5ἔ.
250,28. 318,29.
λόγοσ φύσεωσ 270,19.
λόγοσ φυσικόσ 154,28.
λουτρόν θεῖον 276,21.
λύμη 288,16.
λύπη 248,14. 260,28.
λυσιτέλεια 260,21.
λύτρωσις 264,6.

Μ

Μαγουδάσ 74,6.
Μακεδόνοσ 30,1.
μακροθυμία 5
Μακαριωνᾶσ 172,7.
Μακαρωνᾶσ 172,7.
Μακρωνᾶσ 172,7.
Μάξιμοσ 12,3ἔ. 14,4ἔ. 16, 1ἔ. 18,4ἔ. 20,3ἔ.
22,23. 24,6. 26,17ἔ. 28,1ἔ. 36,19ἔ. 38,2ἔ.
40,3ἔ. 42,9ἔ. 46,3ἔ. 48,14. 50,2ἔ. 52,2ἔ.
54,1ἔ. 56,7ἔ. 58,11ἔ. 60,27. 62,3ἔ. 64,7ἔ.
66,9ἔ. 70,2. 74,10-11. 78,14. 112,7ἔ.
114,6ἔ. 116,20. 118, 3ἔ. 120,10ἔ. 124,8ἔ.
126,1ἔ. 128,4ἔ. 130,8ἔ. 132,2ἔ. 134,16ἔ.
136,17ἔ. 138,8ἔ. 140,9ἔ. 142,21ἔ.
144,1ἔ. 146,12ἔ. 148,10. 150,11ἔ.
152,14ἔ. 154,17ἔ. 156,14ἔ. 166,14ἔ.

168,5έ. 170,4. 172,3. 174,4έ. 176,30.
180,20έ. 182,5έ. 184,6. 186,16. 190,14έ.
192,10έ. 196,4έ 198,17έ. 200,8. 274,3-
4. 276,14. 284,5. 294,24. 296,26. 298,4-
5. 300,15. 302,8. 312,5. 320,24. 326,24.
332,6.
Μαρία (ἡ Θεοτόκος) 108,28.
Μαρτίνη (φαῦλος γυνή) 294,11έ.
Μαρτίνος 60,21. 64,16-17. 300,30. 302,2.
Μάρτυρες 108,29.
μέθεξις 264,28. 268,17. 334,9.
μείωσις 46,5έ.
Μελχισεδέκ 84,26έ. 86,4.
Μενᾶς 64,11.
Μεσημβρία 22,28. 40,27. 60,11.
μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ 226,15.
μεταβολή 126,6. 240,28.
μετάνοια 24,12. 42,2. 62,4έ.
μεταποίησις 230,23.
μεταχώρησις 46,14.
μετριοφροσύνη 278,31.
Μηνᾶς (Κωνσταντινουπόλεως) 28,26έ.
166,10. 172,6έ.
Μηνᾶς Κατήγορος Μαξιμου) 86,14. 88,
5έ. 100,8.
μαρία 28,31.
μίμησις 136,25. 138,23. 156,18. 274,3.
μῖσος 70,22. 218,9έ. 220,7. 262,30. 264,1
Μιχαήλ 46,29.
μολυσμός 248,23.
μομφή 114,17.
μοναρχία 270,10.
Μονᾶς (ὁ Θεός) 244,23έ. 246,1έ.
Μονοθεληταί 280,25. 284,14-15. 288,27-
28.
μοχθηρία 260,18.
Μύρα (Λυκίας) 334,21-22.
μύσος 284,23. 288,24.
μυσταγωγία 90,17-18.
μυστήριον 58,5. 130,10. 150,19. 220,30.
222,12. 240,7. 266,5.
μυστήριον ἀχραντον καὶ ζωοποιόν 52,
26.
Μωυσῆς 126,13. 162,13. 178,29.

N

νέκρωσις 234,17. 240,8.
Νεστόριος 30,19έ. 42,25. 148,5. 175,27έ.
178,5έ. 292,17.
νηστεία 282,3. 326,26.
Νίκη (πόλις τῆς Θράκης) 28,6.
νόμος (ἐντολῶν) 226,14έ.
νόμος τῆς ἁμαρτίας 222,18.
νόσος 14, 23.
Νουμηδία 72,8.
νοῦς: (νοῦς ἐστι) ψυχῆς τὸ καθαρῶτα-
τον καὶ λογικὸν εἰς θεωρίαν τῶν ὄν-
των καὶ προκατειλημμένων 214,10-
12.
Νυσσαεῖς 152,8.

O

ὀδύνη 256,24. 268,7.
οἰκείωσις 134,13. 136,21. 138,3έ. 276,19.
οἰκονομία 16, 12. 20,5. 22,21. 24,6. 56, 11.
82,22-23. 114,18. 128,18. 136, 25.
150,12. 170,15. 192,24έ. 224,17.
318,13. 320,7.
ὀλοκαντώματα 160,30.
ὀμοίωσις 162,15έ. 242,1.
ὀμοούσιον 28,3. 82, 31. 130,20. 162,9έ.
164,30. 166,3-4. 170,6. 234,5.
ὄνωριος 166,15έ.
ὄργη 70,9. 76,20. 270,7.
ὄρεξις 154,7.
ὄρεξις λογικῆ 120,31.
ὀρθοδοξία 12,5. 298,2-3.
ὀρθόδοξος,-οι 24,3. 54,32. 64,18. 326,17.
ὄρκος 322,15. 324,24.
ὄρμᾶν 122,7.
οὐσία 20,7. 140,10. 148,23έ. 162,8. 178,11.
184,19έ. 188,29. 190,2. 194,1έ. 204,3.
206,12έ. 244,24. 246,1. 318,30.
ὀφειλήματα 258,7. 260,11. 262,15. 264,8έ.
270,13.

Π

πάθημα, -τα 172,29.

πάθος 44,17. 108,17. 196,9έ. 210,26. 224,6.
226,10. 234,16. 240,22. 242,14έ. 248,24.
262,12.
πάθη τῆς ἀτιμίας 262,18-19. 266,14.
πάθη τῆς σαρκός 262,20-21.
παιδεία 278,5.
παλαιότης 192,14
Παναγία (ἡ Θεοτόκος) 54,4. 62,8-9.
πανουργία 100,16. 138,26.
παράβασις 16, 2 . 90,31. 168,12. 252,12.
256,21. 262,9.
παραλογισμὸς 278,21-22.
παρθενία 226,26-27.
Παρθένος 62,9.
παρησία 310,19.
Πάσχα 160,14έ.
Πατὴρ 20,18. 42,19. 44,3. 58,1. 62,19. 84,3.
124,23. 130,21. 138,22. 148,12-13.
154,31. 162,3έ. 164,28. 166,2έ. 174,28.
182,21. 192,1έ. 194,1έ. 222,4έ. 226,18.
228,17. 230,19. 232,12έ. 234,8έ. 236,2έ.
242,2. 244,19. 264,14έ. 266,2έ. 268,19.
Παυλιανισταὶ 172, 14.
Παῦλος (Ἀπόστολος) 32,29.
Παῦλος (Κωνσταντινουπόλεως) 18,21.
44,2. 294,21.
Παῦλος ὁ Μονόφθαλμος 172,11.
Παῦλος Σαμοσατεὺς 28,11.
Παῦλος (ὑπάτος) 12, 15. 48,31. 316,12.
322,26.
πειρασμὸς 228,23. 260,25. 262,1-2έ. 264,
6έ. 266,21-22. 268,3έ.
πένθος 284,17.
Πεντάπολις 72,3.
Πέρδερικς (Πέρδερικς) 22,28. 60,11έ. 64,1έ.
106,22. 316,7.
περιτομή 82,28.
περιχώρησις 46,12. 180,8.
Πέρσαι 172,20. 286,15.
Πέτρος (Ἀπόστολος) 32,27. 80,1.
Πέτρος Κωνσταντινουπόλεως 12, 14
Πέτρος (πατρίκιος) 74,30-76,1.
Πέτρος (στρατηγὸς Νουμηδίας) 72,7-8.
Πιλᾶτος Πόντιος 316,2-3.
πίστις 12, 2. 28,2έ. 40,17. 52,19. 54,16.

56,15. 92,2. 102,23. 144,27. 184,30.
192,30. 244,17. 268,1. 280,24. 286,11.
290,10. 296,1. 312,22. 314,12. 318,18.
324,21.
πλάνη 118,22. 152,18. 164,26.
πλεονεξία 254,22.
πλημμέλημα 66,3. 264,5.
πνεῦμα: (πνεῦμά ἐστι) οὐσία ἀσχημάτι-
στος, πάσης κινήσεως προσηγουμέ-
νη 214, 21-22.
Πνεῦμα 20,19. 42,19. 156,17. 194,13. 222,
9έ. 224,1-2. 234,129. 244,5έ. 264,28.
332,1.
Πνεῦμα ἅγιον 56,22. 84,3. 92,22. 148,20.
156,1. 182,21-22. 222,5έ. 232,17έ.
234,27. 242,3. 244,19έ. 268,19.
πόθος 218,10.
ποιότης 140,12. 188,29. 190,3έ. 192,7έ.
196, 26έ. 208,17έ. 226,2.
πολυαρχία 242,24. 270,9.
πολυθεΐα 42,24.
πολύθεον (τὸ) 246,15.
πονηρία 142,16. 302,31. 304,8.
πονηρὸς (ὁ διάβολος) 260,26. 262,2. 266,
15. 268,4έ.
ποσότης 188,29. 190,3-4. 192,7έ.
πρώτης 234,28. 238,14. 248,4έ. 294,14.
προαίρεσις 256,24. 258,28.
προγιγνώσκειν 14, 8. 3318,2.
πρόγνωσις τοῦ Θεοῦ 14, 10έ.
προδοσία 128,8. 304,23.
πρόθεσις 138,26.
προθυμία 284,28.
πρόνοια 164,25. 194,12. 220,16.
πρόοδος 270,12.
προορίζειν 14, 4. 318,2.
προορισμὸς 14, 11έ.
προσευχή 220,24έ. 222,3έ. 228,16έ. 230,4έ.
232,1έ. 234,4έ. 248,28. 252,7-8. 254,1έ.
256,2έ. 262,15. 264,3. 266,12.
προσκύνησις 244,1.
πρόσληψις (σαρκὸς) 46,6.
προσφορὰ 160,29.
πρόσωπον 34,23. 116,29. 138,4-5. 148,9.
176,31. 176,7. 178,3-4έ. 180,9έ. 244,4.

298,24.
 προτροπή 26,27.
 Προφήται 24,7. 58,4. 62,22. 94,24. 108,28.
 156,9. 166,5.
 Πύρρος (Κωνσταντινουπόλεως) 18,21.
 26,22. 42,31. 44,2. 86,27. 88,24. 98,32.
 104,33. 112,5έ. 114,4έ. 116,18έ.
 118,1έ. 120,5έ. 122,27. 124,25. 128,1έ.
 132,1έ. 134,1έ. 136,15έ. 138,6έ. 140,8έ.
 142,20έ. 144,14. 146,10έ. 150,8έ.
 152,6έ. 154,12έ. 156,12έ. 166, 8έ.
 168,4έ. 170,4έ. 174,1έ. 176,27. 180,19έ.
 182,3έ. 184,4. 186,12. 190,9έ. 192,8έ.
 196,1έ. 198,10έ. 200,1. 294,5-6έ.
 298,3έ. 300,4. 310,7έ.

Ρ

Ραβέννα 300,14.
 ραπίσματα 108,16.
 Ρήγιον 48,25. 50,6. 64,6. 322,30.
 Ρωμαίοι 72,17. 80,15. 90,15. 92,4έ. 100,14.
 104,18έ. 106,23. 166,11έ. 200,13. 316,6.
 Ρώμη 26,25έ. 28,12. 30,8. 40,7. 74,8.
 78,3έ. 88,25. 92,6έ. 96,10. 102,26.
 106,3. 284,22. 288,14. 290,26. 294,27.
 296,24. 298,1. 300,11έ. 308,6έ. 312,13.
 316,9. 322,4έ. 330,33.
 Ρώμη Νέα 276,16.

Σ

Σαβαώθ 230,16.
 Σαβέλλιος 116, 28. 298,24.
 σάρκωσις 114,13. 150,18-19. 154,30.
 186, 28. 194,4έ. 222,25-26. 226,24.
 σατανᾶς 30,22. 60,3. 76,25-26. 102,11.
 Σαλεδρία 60,23.
 Σεβηρίται 172,12.
 Σεβήρος 28,30έ. 138,28. 292,13.
 Σειρήναι 296,22.
 Σελεύκεια 28,4.
 σεμνότης 280,3.

Σέργιος (Κωνσταντινουπόλεως) 18,20.
 26,22. 42,30. 44,2. 76,32. 90,9. 96,22.
 98,24έ. 136,26. 168,9. 172,5έ. 198,20.
 286,9. 288,2. 290,26. 292,7. 294,3.

Σέργιος Μαγουδάς 74,6.
 Σέργιος ὁ Εὐκρατᾶς 88,20.
 Σιδῶν 158,25.
 Σικελία 330,16-17.
 σιωπή 80,23. 94,15.
 σκέπτεσθαι 122,6.
 Σκύθης 246,27.
 σοφία 230,1. 278,26.
 σοφία Θεοῦ 168,22.
 σταυρὸς 42,3. 108,15. 160,21. 224,10. 226,
 12.
 σταυρὸς ζωοποιὸς 54,3. 60,5.
 στοργή 218,12έ. 238,28-29.
 Στρωματεῖς (ἔργον Κλήμεντος Ἀλεξαν-
 δρέως) 154,6.
 συγγνώμη 198,12.
 συγκατάβασις 40,19. 218,6. 258,20-21.
 συγκατάθεσις 16, 24.
 σύγχυσις 42,18. 46,15. 52,11. 60,17. 180,
 18. 246,15. 292,22-23. 318,18.
 συκοφαντία 304,9. 306,1.
 σύλληψις 226,24.
 συμβεδηκὸς 36,3. 204,3. 244,8έ.
 σύμφυρσις 126,6.
 συναυλία 334,25.
 Σύνοδος οἰκουμενικὴ Ἑκτη 330,28.
 Συρακοῦσαι 330,17.
 Συρία 286,21.
 συσκηνία 334,25. σχέσις 182,25. 234,1.
 Σχίμαρις (κάστρον) 332,12-13.
 σῶμα ζωοποιὸν 52,26.
 Σωτήρ 20,4. 38,25. 42,4έ. 44,1έ. 76,30. 102,
 28. 166,2. 200,16. 230,13. 252,23. 260,
 19.
 σωτηρία 32, 28. 48,15. 56, 29. 58, 3έ. 84,29.
 86,5. 92,17. 116,17. 138,24. 164,11.
 200,2. 228,4. 266,11.
 Σωφρόνιος 64,17. 170,29. 172,10έ. 290,17.
 σωφροσύνη 144,10. 206,17.
 σωφροσύνη ἁγιαστικὴ 16, 10-11.

Τ

τάλαιπωρία 284,27.
 ταπεινοφροσύνη 172,26.
 ταπείνωσις 94,20. 108,1. 238,13-14. 248,3-4. 278,31.
 ταραχή 52,10. 292,23.
 ταυτότης κατά φύσιν 20,9.
 τελειότης 128,25έ.
 τετραθεΐα 34,25.
 Τιθέριος 330,24.
 τιμή 280,23. 310,11.
 Τιμόθεος ὁ Ἐλουρος 32,1.
 τιμωρία 218,18. 326,22. 330,5.
 τράπεζα ἁγία 86,7.
 τραχύτης 54,29.
 Τριάς ἁγία 20,7. 60,18. ἁγία καὶ ὁμοσῦσιος καὶ ζωοποιὸς Τριάς 62,6-10. 232,14. 234,5. 244,23έ. 246,1έ. 334,7.
 Τρίπολις 72,4.
 τρόπος: (τρόπος ἐστὶ) ἕξις ψυχῆς ἐξ ἔθους πεπορισμένη 214,16-17.
 τροφή θεία 252,12.
 τρυφή 334,23.
 Τρώϊλος 50,15έ. 52,8. 56,17έ. 60,13έ. 64,7έ. 76,11. 88,20. 98,4. 102,4. 106,13. 324,2-3.
 Τύπος 22,24. 24,1. 26,19. 52,20. 80,12. 82,2έ. 90,11. 98,4έ. 100,25. 102,16. 308,13. 310,27. 320,9. 324,13.
 τυραννίς 228,5-6. 262,26-27.
 Τύρος 28,4. 158,25.

Υ

ὕβρις 54,28. 124,31έ. 246,25. 302,3. 326,10.
 ὑγεία 210,27.
 ὑλοθεσία 222,16. 224,1. 234,7έ.
 Υἱὸς 20,19. 42,20. 44,3έ. 62,19. 84,4. 130,21. 148,12έ. 154,31. 164,29. 192,3έ. 194,3έ. 220,14. 222,4. 228,18. 232,16. 244,19. 266,2.
 ὑπακοή 160,22.
 ὑπερρορία 302,4-5.
 ὑπερούσιος 234, 5.

ὑπομονή 16,15. 268,2.
 ὑπόστασις 34,24. 36,5. 42,21. 46,23έ. 116, 28. 124,9. 148,13. 152,12. 154,10. 170, 5. 174,26έ. 178,4έ. 180,23έ. 182,1έ. 222, 28-29. 246,13. 286,24. 298,13.
 Ὑψωσις τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ 60,5.

Φ

φαντασία 136,25-26. 204,18.
 Φαράν 172,5-6. 288,26.
 Φαρανίτης 172,13.
 Φάσις 172,21. 288,3.
 φθόνος 212,1. 328,27.
 φθορά 42,27. 156,6. 242,9έ. 246,18.
 φιλανθρωπία 174,20έ. 222,28.
 φιλοσοφία 238,30. 278,9-10έ. 280,22έ. 282,8.
 φιλοτιμία 222,14.
 φόβος 218,7έ. 280,23.
 φρένες: (φρένες εἰσὶ) ἐνέργειαι ψυχῆς πρὸς τι τῶν ὄντων ἀκολούθως φερόμεναι 214,14-15.
 φρόνημα 124,11. 144,27. 168,30. 278,3. 296,8.
 φρόνησις 144,9.
 φύσις θεία 20,25. 34,23. 36,22έ. 38,2έ. 42,15. 44,3-4έ. 46,4έ. 48,2έ. 58,21. 116,2έ. 118,15έ. 120,3έ. 122,11. 124,3έ. 152,4. 162,16. 164,2έ. 170,9. 176,5έ. 180,3έ. 182,5έ. 190,7έ. 196,4έ. 242,4. 244,27. 286,12έ. 288,1. 292,22. 298,14έ. 330,30.
 φύσις θεία καὶ ἄκτιστος 120,29.
 φύσις κτιστή 126,30.
 φύσις σεσαρκωμένη 130,9.
 Φωτεινὸς 78,14.

Χ

Χαλκή 52,21.
 Χαλκηδών 28,30. 290,11.
 Χαλκηδωνῆται 292,17.
 χαρὰ 236,10έ.

χάρις (θεία) 222,16. 224,2. 228,18. 238,17.
258,25. 260,6. 262,1. 266,1-2.

χάρις τοῦ Πνεύματος 156,17.

χειρόγραφον τῆς ἁμαρτίας 226,12-13.

Χερσών 302,5.

Χηράν (βασιλεύς)

Χιλὰς (Ἰωάννης Κανδιδᾶτος) 78,1.

χρησιότης 310,23.

Χριστιανός, -οὶ 12, 1. 54,32. 70,11. 74, 24.
76,28. 84,15. 106,27. 114,2ἔ. 306,27-28.
310,20.

Χριστός 20,28. 24,17. 30,19. 34,3ἔ. 36,17ἔ.
42,13. 52, 27. 64, 29-30. 70,13. 92,25.
94,4ἔ. 96,24. 114,6ἔ. 116,1ἔ. 120,27-28.
122,16ἔ. 124,3. 126,3-4ἔ. 128,16. 130,
13. 134, 2. 136,22. 138,7. 140,28. 144,
15. 146,24. 148,2ἔ. 156,10ἔ. 158, 26.
162,2.166,1. 168,10ἔ. 172,28. 176,5ἔ.
178,23. 180,22. 182,11ἔ. 184,4ἔ. 186,
15ἔ. 188,19. 190,13ἔ. 192,1. 198,12.
236,12. 238,16. 240,19ἔ. 242,5ἔ. 244,9.
246,16. 248,1ἔ. 254,17. 264,19.268,18.

286,13. 290,21. 292,20ἔ. 298,11.
330,29-30. 334,28.

Χρυσόπολις 280,29-30.

Χρυσόστομος 30,17.

Ψ

ψευδός 80, 17. 166,15. 304,10ἔ. 310,3.

ψευδαπόστολοι 24,20ἔ.

ψευδοδιδάσκαλοι 24,21ἔ. 320,13.

ψευδοπροφήται 24,20ἔ.

ψόγος 268,23.

ψυχή 32,22. 204,2ἔ. 206,9ἔ. 208,1ἔ. 210,
10ἔ.212,4ἔ. 214,1ἔ. (ψυχή ἔστι) οὐσία
ἄσώματος, νοερά, ἐν σώματι πολι-
τευομένη, ζωῆς παραιτία 214,7-9.
240,29.

Ω

ὠμοφόριον 84,22.

ὠριγένης 88,7ἔ. 310,17ἔ.

ὠριγενισταὶ 88,14.

ὠφέλεια 16,18.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
ΚΕΙΜΕΝΟ – ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ	12-335
1. ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΡΑΧΘΕΝΤΩΝ ΕΝ ΤΗ ΠΡΩΤῃ ΑΥΤΟΥ ΕΞΟΡΙΑ, ΗΤΟΙ ΕΝ ΒΙΖΥῃ ΤΑ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ ΒΙΘΥΝΙΑΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟΥ ΔΙΑΛΕΧΘΕΝΤΑ	12-67
2. ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΗΣ ΚΙΝΗΣΕΩΣ ΓΕΝΟΜΕΝΗ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥ ΚΥΡΟΥ ΑΒΒΑ ΜΑΞΙΜΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΝ ΑΥΤῶ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΧΟΝΤΩΝ ΕΠΙ ΣΕΚΡΕΤΟΥ	70-109
3. ΣΥΖΗΤΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ ΜΕΤΑ ΠΥΡΡΟΥ	112-201
4. ΠΕΡΙ ΨΥΧΗΣ	204-215
5. ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣΕΥΧΗΝ ΤΟΥ «ΠΑΤΕΡ ΗΜΩΝ» ΠΡΟΣ ΕΝΑ ΦΙΛΟΧΡΙΣΤΟΝ	218-271
6. Ο ΒΙΟΣ ΚΑΙ Η ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ	274-335
ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ	337-352
1. Εύρετήριο Χωρίων τῆς Γραφῆς	337-339
2. Εύρετήριο ὀνομάτων καὶ πραγμάτων	340-352
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	353
ΕΚΔΟΘΕΝΤΑ ΕΡΓΑ	355-379

ΕΚΔΟΘΕΝΤΑ ΕΡΓΑ ΠΑΤΕΡΩΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Α' ΑΠΑΝΤΑ Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

- Τόμος
- 1ος **Ἐπιστολές**: Πρὸς Γρηγόριον τὸν Θεολόγον, Καισάριον, ἀδελφὸν Γρηγόριον, θεῖον Γρηγόριον, Ἀμφιλόχιον Ἰκονίου, Εὐσέβιον Σαμοσάτων, Μελέτιον Ἀντιοχείας, Μ. Ἀθανάσιον.
- 2ος **Ἐπιστολές**: Πρὸς δυτικούς ἐπισκόπους, Πρὸς Εὐστάθιον Σεβαστείας, Ἐπὶ θεμάτων ἐκκλησιῶν Πόντου καὶ Ἀρμενίας, Πρὸς διαφόρους κληρικούς, Σχετικαὶ μὲ θέματα τῆς ἐπισκοπῆς του, Πρὸς πολιτικούς ἄρχοντας, Πρὸς φίλους διαφόρους, Μεσιτευτικά, Συστατικά, Παραμυθητικά, Συμβουλευτικά.
- 3ος **Ἐπιστολές**: Πρὸς Γρηγόριον Θεολόγον, ἀδελφὸν Γρηγόριον, Ἀμφιλόχιον, Εὐσέβιον Σαμοσάτων, Μελέτιον, Πρὸς Ἀλεξανδρεῖς, Πρὸς δυτικούς ἐπισκόπους, Ἐπὶ θεμάτων ἐκκλησιῶν Πόντου καὶ Ἀρμενίας, Πρὸς διαφόρους κληρικούς, Πρὸς πολιτικούς ἄρχοντας, Πρὸς ρήτορας, πρὸς φιλοσόφους, Ἐπιστολαὶ μεσιτευτικά, συστατικά, παραμυθητικά, συμβουλευτικά.
- 4ος **Ὁμιλίαι** Εἰς τὴν Ἑξαήμερον (Α'–Θ').
- 5ος **Ὁμιλίαι εἰς Ψαλμούς**: Ψαλμὸν Α', Ζ', ΙΔ', ΚΗ', ΚΘ', ΛΒ', ΛΓ', ΜΔ', ΜΕ', ΜΗ', ΝΘ', ΞΑ', ΡΙΔ'.
- 6ος Α'. **Ὁμιλίαι ἠθικὲς καὶ πρακτικὲς**: Περὶ νηστείας Α'–Β', Περὶ εὐχαριστίας, Περὶ ταπεινοφροσύνης, Περὶ φθόνου, Κατὰ ὀργιζόντων, Κατὰ μεθύοντων, Εἰς τὸ «Πρόσεχε σεαυτῷ» Προτρεπτικὸς εἰς τὸ βάπτισμα.
 Β'. **Ὁμιλίαι κοινωνικὲς**: Πρὸς τοὺς πλουτοῦντας, καὶ εἰς τὸ «Καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας».
- 7ος Γ'. **Ὁμιλίαι δογματικὲς**: Περὶ πίστεως, εἰς τὸ «ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος», Κατὰ Σαβελλιανῶν καὶ Ἀρείου καὶ Ἀνομοίων, καὶ «Ὅτι οὐκ ἔστι αἴτιος τοῦ κακοῦ ὁ Θεός».
 Δ'. **Ὁμιλίαι περιστατικὲς**: Ἐν λιμῷ καὶ αὐχμῷ, Περὶ τοῦ μὴ προσηλῶσθαι τοῖς διωτικοῖς.
 Ε'. **Ὁμιλίαι ἐγκαυμαστικὲς**: Εἰς τὴν μάρτυρα Ἰουλίτταν, εἰς τοὺς μάρτυρας Βαρλαάμ, Γόρδιον, ἅγιον Μάμαντα, Ἁγίους Τεσσαράκοντα.
 ΣΤ'. **Ὁμιλίαι παιδαγωγικὲς**: Πρὸς τοὺς νέους, ὅπως ἀν ἔξ ἑλληνικῶν ὠφελοῖντο λόγων, Εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν Παροιμιῶν.
- 8ος **Ἀσκητικά Α'**: Λόγος περὶ κρίματος, Περὶ πίστεως, Ἀσκητικὴ προδιατύπωσις, Λόγοι ἀσκητικοὶ Α'–Β', Περὶ ἀσκήσεως, Ὅροι κατὰ πλάτος Α' καὶ Β').

- 9ος **Ἀσκητικά Β'**: Ὅροι κατ' ἐπιτομήν, Ἀσκητικαὶ διατάξεις.
 10ος **Δογματικά ἔργα**: 1. Ἀνατρεπτικός τοῦ ἀπολογητικοῦ τοῦ Εὐνομίου. 2. Περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

B'. ΑΠΑΝΤΑ Μ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

- 1ος **Ἀπολογητικά**: Λόγος Α' Κατὰ εἰδώλων.- Λόγος Β' Περὶ ἐνανθρωπήσεως).
- 2ος **Δογματικά Α'**: Λόγοι κατὰ Ἀρειανῶν Α' - Β'.
- 3ος **Δογματικά Β'**: Λόγοι κατὰ Ἀρειανῶν Γ' - Δ'.- Περὶ τῆς ἐνσάρκου ἐπιφανείας τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ Κατὰ Ἀρειανῶν.
- 4ος **Δογματικά Γ'**: Περὶ Διονυσίου Ἀλεξανδρείας.- Πρὸς Σεραπίωνα Θμούεως: 1. Κατὰ τῶν βλασφημούντων καὶ λεγόντων κτίσμα εἶναι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. 2. Κατὰ τῶν λεγόντων κτίσμα τὸν Υἱόν. 3. Ὁμοίως περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.- Ἐπιστολὴ πρὸς Ἐπίκτητον Κορίνθου, κατὰ τῶν αἵρετικῶν.- Ἐπιστολὴ πρὸς Ἀδελφίον, κατὰ Ἀρειανῶν.- Πρὸς Μάξιμον φιλόσοφον.
- 5ος **Ἑρμηνευτικά Α'**: Πρὸς Μαρκελλῖνον εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῶν Ψαλμῶν.- Ὑπόθεσις εἰς τοὺς Ψαλμοὺς.- Ἐξήγησις εἰς τοὺς Ψαλμοὺς (Α'-Μ').
- 6ος **Ἑρμηνευτικά Β'**: Ἐξήγησις εἰς τοὺς Ψαλμοὺς (Ψαλμοὶ ΜΑ'-ΠΖ').
- 7ος **Ἑρμηνευτικά Γ'**: Ἐξήγησις εἰς τοὺς Ψαλμοὺς (Ψαλμοὶ ΠΗ'-ΡΜς').
- 8ος **Ἱστορικοδογματικά Α'**: Ἀπολογητικὸς κατὰ Ἀρειανῶν ἢ Ἀπολογητικὸς Δεύτερος.- Πρὸς τὸν βασιλέα Κωνστάντιον Ἀπολογία.- Περὶ τῶν διαβαλλόντων τὴν ἐν τῷ διωγμῷ φυγὴν αὐτοῦ.
- 9ος **Ἱστορικοδογματικά Β'**: Περὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου.- Ἐγκύκλιος Ἐπιστολὴ.- Ἐπιστολὴ πρὸς μοναχοὺς.- Περὶ τῶν γεγενημένων παρ' Ἀρειανῶν.
- 10ος **Ἱστορικοδογματικά Γ'**: Ἐπιστολὴ πρὸς ἐπισκόπους Αἰγύπτου καὶ Λιβύης.- Ὁ πρὸς τοὺς Ἀντιοχεῖς τόμος.- Πρὸς Ἰουδιανὸν περὶ πίστεως.- Πρὸς τοὺς ἐν Ἀφρικῇ ἐπισκόπους.- Περὶ τῶν ἐν Ἀριμίνῳ καὶ Σελευκείᾳ συνόδων.- Ἐπιστολές: Πρὸς Σεραπίωνα, Πρὸς Μοναχοὺς, Πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους Ἰωάννην καὶ Ἀντίοχον, Πρὸς Παλλάδιον πρεσβύτερον, Πρὸς Ρουφῖνον.- Ἀποσπάσματα ἐκ τῶν ἑορταστικῶν β', ε', ς', κβ', κδ', κη', κθ', μβ', μγ', με', ἢ λθ' ἑορταστικῆ.
- 11ος **Ἀσκητικά**: Βίος Μ. Ἀντωνίου.- Περὶ παρθενίας ἢ ἀσκήσεως.- Ἐπιστολές: 1. Πρὸς Δρακόντιον. 2. Πρὸς Ἀμοῦν, 3. Πρὸς Ὠρσίσιον Α' καὶ Β'.- Βίος καὶ πολιτεία τῆς ἁγίας Συγκλητικῆς.
- 12ος **Ἀμφιβαλλόμενα ἔργα**: Εἰς τὸ πάθος τοῦ Κυρίου καὶ εἰς τὸν σταυρόν.- Περὶ Σαββάτων καὶ Περιτομῆς.- Κατὰ Ἀπολιναρίου Λόγοι α'-β'.- Εἰς τὸ «πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου».- Περὶ πίστεως λόγος μείζων.- Ἐκ τοῦ περὶ πίστεως μείζονος λόγου.- Ἑρμηνεία εἰς τὸ Κατὰ Λουκᾶν.- Σύνοψις ἐπίτομος τῆς θείας Γραφῆς, Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης.

όμος

Γ'. ΑΠΑΝΤΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

- 1ος **Προσωπικές σχέσεις και Ἐκκλησιαστική Διακονία Α'** : Λόγος Α' Εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα.— Λόγος Β' Ἀπολογητικός τῆς εἰς τὸν Πόντον φυγῆς.— Λόγος Γ' Πρὸς τοὺς καλέσαντας καὶ μὴ ἀπαντήσαντας.— Λόγος ΣΤ' Εἰρηνικός πρῶτος.— Λόγος Θ' Ἀπολογητικός εἰς πατέρα καὶ Βασίλειον.— Λόγος ΙΑ' Εἰς Γρηγόριον Νύσσης.— Λόγος Ι' Εἰς ἑαυτόν, εἰς τὸν πατέρα καὶ Βασίλειον τὸν Μέγαν.— Λόγος ΙΒ' Εἰς τὸν πατέρα ἑαυτοῦ.— Λόγος ΙΓ' Εἰς Εὐλάλιον.— Λόγος ΚΒ' Εἰρηνικός δεύτερος.—
- 2ος Λόγος ΚΓ' Εἰρηνικός τρίτος.
- Προσωπικές σχέσεις και Ἐκκλησιαστική Διακονία Β'** : Λόγος ΝΒ' Περὶ τῆς ἐν διαλέξεσιν εὐταξίας καὶ ὅτι οὐ παντὸς ἀνθρώπου οὔτε παντὸς καιροῦ τὸ περὶ Θεοῦ διαλέγεσθαι.— Λόγος ΛΓ' Πρὸς Ἀρειανούς καὶ εἰς ἑαυτόν.— Λόγος ΛΔ' Εἰς τοὺς ἀπ' Αἰγύπτου ἐπιδημήσαντας.— Λόγος ΚΣ' Εἰς ἑαυτόν, εἰς τὸν λαὸν καὶ τοὺς ποιμένας ἐξ ἀγροῦ ἐπανήκοντα μετὰ τὰ κατὰ Μάξιμον.— Λόγος Λς' Εἰς ἑαυτόν καὶ πρὸς τοὺς λέγοντας ἐπιθυμεῖν αὐτὸν τῆς καθέδρας Κωνσταντινουπόλεως καὶ εἰς τὴν τοῦ λαοῦ προθυμίαν, ἣν ἐπεδείξαντο εἰς αὐτόν.— Λόγος ΛΕ' Εἰς τοὺς μάρτυρας καὶ κατὰ Ἀρειανῶν.— Λόγος ΜΒ' Συντακτῆριος εἰς τὴν τῶν 150 ἐπισκόπων παρουσίαν.
- 3ος **Ἀπολογητικά ἔργα** : Κατὰ Ἰουλιανοῦ βασιλέως· Λόγος Δ' Στηλιτευτικός Α'. Λόγος Ε' Στηλιτευτικός Β'.— Λόγος ΚΕ' Εἰς Ἡρώνα τὸν φιλόσοφον.
- 4ος **Δογματικά ἔργα** : Λόγοι Θεολογικοὶ α'-ε': Λόγος ΚΖ' Θεολογικός α', Πρὸς Εὐνομιανούς προδιάλεξις.— Λόγος ΚΗ' Θεολογικός β', Περὶ θεολογίας.— Λόγος ΚΘ' Θεολογικός γ', Περὶ Υἱοῦ.— Λόγος Λ' Θεολογικός δ', Περὶ Υἱοῦ.— Λόγος ΛΑ' Θεολογικός ε', Περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.— Λόγος Κ' Περὶ δόγματος καὶ καταστάσεως ἐπισκόπων.— Λόγος Μ' Εἰς τὸ ἅγιον Βάπτισμα.
- 5ος **Α' Λόγοι Ἐορταστικοί** : Λόγος ΛΗ' Εἰς τὰ Θεοφάνια.— Λόγος ΛΘ' Εἰς τὰ Ἅγια Φῶτα.— Λόγος ΜΑ' Εἰς τὴν Πεντηκοστήν.— Λόγος ΜΕ' Εἰς τὸ Πάσχα.— Λόγος ΜΔ' Εἰς τὴν Καινὴν Κυριακὴν.
- Β' Ἠθικολογικοί** : Λόγος ΙΔ' Περὶ φιλοπτωχίας.— Λόγος Ις' Εἰς τὸν πατέρα σιωπῶντα διὰ τὴν πληγὴν τῆς χαλάζης.— Λόγος ΙΖ' Πρὸς τοὺς πολιτευομένους Ναζιανζοῦ ἀγωνιῶντας καὶ τὸν ἄρχοντα ὀργιζόμενον.— Λόγος ΙΘ' Εἰς τὸν ἐξισωτὴν Ἰουλιανόν.— Λόγος ΛΖ' Εἰς τὴν ρῆσιν «ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους».
- 6ος **Α' Λόγοι Ἐγκωμιαστικοί** : Λόγος ΙΕ' Εἰς τοὺς Μακκαβαίους.— Λόγος ΚΑ' Εἰς τὸν Μ. Ἀθανάσιον.— Λόγος ΚΔ' Εἰς τὸν ἅγιον ἱερομάρτυρα Κυπριανόν.
- Β' Λόγοι Ἐπιτάφιοι** : Λόγος ΜΓ' Εἰς τὸν Μ. Βασίλειον.— Λόγος ΙΗ' Εἰς τὸν ἑαυτοῦ πατέρα παρόντος τοῦ Βασιλείου.— Λόγος Η' Εἰς τὴν ἀδελφὴν ἑαυτοῦ Γοργονίαν.— Λόγος Ζ' Εἰς Καισάριον τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφόν.
- 7ος **Ἐπιστολές** : (Ἐπιστολές Α' - ΣΜΔ').
- 8ος **Α' Ὁ Χριστὸς πάσχων**.

Τόμος **Β'** *Ἐπη Δογματικά*: (Περὶ Πατρὸς, Υἱοῦ, ἁγίου Πνεύματος, κόσμου, προνοίας, νοερῶν οὐσιῶν, ψυχῆς, Διαθηκῶν, ἐνανθρωπήσεως Χριστοῦ, μαστίγων Αἰγύπτου, δεκαλόγου Μωυσέως, θαυμάτων Χριστοῦ, παραβολῶν τοῦ Χριστοῦ, Ὑμνοι εἰς Θεὸν κλπ.

9ος *Ἐπη Ἠθικά*: Ποικιλία θεμάτων.

10ος *Ἐπη Ἱστορικά*: Ποικιλία θεμάτων.

11ος *Ἐπη εἰς Ἐτέρους - Ἐπιγράμματα*.

Δ' ΑΠΑΝΤΑ ΕΥΣΕΒΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ

1ος *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία* (Βιβλία Α' - Γ').

2ος *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία* (Βιβλία Δ' - ΣΤ').

3ος *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία* (Βιβλία Ζ' - Ι').

4ος *Τριακονταετηρικός εἰς τὸν Μ. Κωνσταντῖνον. - Εἰς τὸν Βίο Μ. Κωνσταντίνου. - Λόγος Μ. Κωνσταντίνου εἰς τὸν Σύλλογον τῶν ἁγίων.*

Ε' ΑΠΑΝΤΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ

1ος *Δογματικά Α'* (Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως).

2ος *Φιλοσοφικά Κεφάλαια καὶ Ἀποσπάσματα. - Περὶ αἱρέσεων. - Εἰσαγωγὴ δογμάτων στοιχειώδης.*

3ος *Περὶ εἰκόνων. - Λόγος ἀποδεικτικὸς περὶ εἰκόνων.*

4ος *Λίβελος ὀρθοῦ φρονήματος. - Περὶ ἁγίας Τριάδος (Λόγοι Α'-Β'). - Περὶ τῶν ἐν πίστει κεκοιμημένων. - Περὶ τοῦ Τρισαγίου Ὑμνου. - Περὶ πίστεως κατὰ τῆς αἱρέσεως τῶν Νεστοριανῶν. - Πρὸς τὸν Ἰακωβίτην ἐπίσκοπον Δαραίας.*

5ος *Περὶ τῶν ἐν Χριστῷ δύο θελημάτων. - Περὶ συνθέτου φύσεως. - Κατὰ Μανιχαίων. - Διάλεξις Ἰωάννου Ὀρθοδόξου πρὸς Μανιχαῖον. - Διάλεξις Σαρακηνοῦ καὶ Χριστιανοῦ. - Περὶ Δρακόντων. - Πάθος Ἀρτεμίου.*

6ος *Ἱερὰ Παράλληλα* (Στοιχεῖα Α - Δ).

7ος *Ἱερὰ Παράλληλα* (Στοιχεῖα Ε - Μ).

8ος α) *Ἱερὰ Παράλληλα* (Στοιχεῖα Ν - Ω). - β) *Περὶ νηστειῶν. - Περὶ τῶν ὀκτὼ τῆς πονηρίας πνευμάτων. - Περὶ ἀρετῶν καὶ κακιῶν. - Περὶ ἐξομολογήσεως. - Περὶ ἀζύμων.*

9ος **Α'** *Λόγοι*: 1. *Εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν τοῦ Κυρίου* 2. *Εἰς τὴν ξηρανθεῖσαν συκῆν καὶ εἰς τὴν παραβολὴν τοῦ ἀμπελώνος.* 3. *Εἰς τὴν ἁγίαν Παρασκευὴν καὶ τὸν σταυρόν.* 4. *Εἰς τὸ ἅγ. Σάββατον.* 5. *Εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς Θεοτόκου.* 6. *Εἰς τὸ γενέσιον τῆς Θεοτόκου, Λόγος Α'.* 7. *Εἰς τὸ γενέσιον τῆς Θεοτόκου, Λόγος Β'.* 8. *Ἐγκύμιον 1ον εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου.* 9. *Ἐγκύμιον 2ον εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου.* 10. *Λόγος 3ος εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου.*

Β' *Ἀγιολογικά*: 1. *Ἐγκύμιον εἰς Ἰω. Χρυσόστομον.* 2) *Ἐγκύμιον εἰς τὴν μάρτυρα Βαρβάραν.*

- Τόμος **Γ' . Προσευχές (Α' - Δ')**.
 10ος Ἱστορία Ψυχωφελῆς ἐκ τῆς ἐνδοτέρας τῶν Αἰθιοπῶν χώρας, τῆς Ἰνδιῶν λεγομένης. Βίος Βαβλαάμ καὶ Ἰωάσαφ.
 11ος Εἰς τὰς Ἐπιστολάς Παύλου (Πρὸς Ῥωμαίους - Πρὸς Κορινθίους Α', Πρὸς Κορινθίους Β').
 12ος Εἰς Ἐπιστολάς Παύλου (Γαλάτας - Φιλήμονα) Ὑπὸ ἔκδοσιν.

ΣΤ' ΑΠΑΝΤΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

- 1ος Διάλογος Παλλαδίου.- Περὶ ἀσαφείας τῶν προφητειῶν.- Σύνοψις Παλαιᾶς Διαθήκης.
 2ος Ὅμιλίες εἰς τὴν Γένεσιν (Α' - ΚΓ').
 3ος Ὅμιλίες εἰς τὴν Γένεσιν (ΚΔ' - ΜΑ').
 4ος Ὅμιλίες εἰς τὴν Γένεσιν (ΜΒ' - ΞΔ').
 5ος α) Ὅμιλίες εἰς τὴν Γένεσιν (Γ'-ΙΒ'). β) Εἰς Ψαλμοὺς (ΜΑ'-ΜΓ').
 6ος Ὅμιλίες εἰς τοὺς Ψαλμοὺς (ΜΔ' - ΡΚΓ').
 7ος α) Ὅμιλίες εἰς τοὺς Ψαλμοὺς (ΡΚΔ' - ΡΝ').
 β) Ὅμιλίες εἰς τὸν Δαυὶδ καὶ τὸν Σαούλ.
 8ος α) Ὅμιλίες εἰς τὴν Γένεσιν (Α'-Θ').- β) Ὑπόμνημα εἰς τὸν Ἡσαΐαν. Ὑπόμνημα στὸν Δανιήλ (Κεφάλαια Γ'-ΙΓ').
 8Α Ὅμιλίες σὲ πρόσωπα καὶ ρητὰ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.
 9ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον (Ὅμιλ. Α'-Κ').
 10ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον (Ὅμιλ. ΚΑ'-ΛΖ').
 11ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον (Ὅμιλ. ΛΗ'-ΝΣ').
 11Α Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον (Ὅμιλ. ΝΖ'-ΟΕ').
 12ος α) Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον (Ὅμιλίες ΟΣ'-Α')
 β) Στὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον (Ὅμιλίες Α' - Δ').
 13ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον (Ὅμιλίες Ε' - ΛΑ').
 13Α Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον (Ὅμιλίες ΛΒ' - ΝΔ').
 14ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον (Ὅμιλίες ΝΕ' - ΠΗ').
 15ος Ὑπόμνημα στίς Πράξεις (Ὅμιλίες Α' - ΚΓ').
 16Α Ὑπόμνημα στίς Πράξεις (Ὅμιλίες ΚΔ' - ΜΔ').
 16Β α) Ὑπόμνημα στίς Πράξεις (Ὅμιλίες ΜΕ' - Ν').
 β) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Ῥωμαίους (Ὅμιλίες Α' - Γ').
 17ος Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Ῥωμαίους (Ὅμιλίες ΙΑ' - ΛΓ').
 18ος Ὑπόμνημα στὴν Α' Πρὸς Κορινθίους (Ὅμιλίες Α' - ΚΑ').
 18Α Ὑπόμνημα στὴν Α' Πρὸς Κορινθίους (Ὅμιλίες ΚΒ' - ΜΔ').
 19ος Ὑπόμνημα στὴν Β' Πρὸς Κορινθίους (Ὅμιλίες Α' - ΚΔ').
 20ος α) Ὑπόμνημα στὴν Β' Πρὸς Κορινθίους (Ὅμιλίες Α' - ΚΔ').
 β) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Ἐφεσίους (Ὅμιλίες Α' - ΙΑ').
 21ος α) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Ἐφεσίους (Ὅμιλίες ΙΒ' - ΚΔ').
 β) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Φιλιππησίους (Ὅμιλίες Α' - ΙΒ').
 22ος α) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Φιλιππησίους (Ὅμιλίες ΙΓ' - ΙΕ').
 β) Στὴν Πρὸς Κολοσσαεῖς καὶ γ) Πρὸς Θεσσαλονικεῖς Α'.

- 23ος α) Ὑπόμνημα στήν Β' Πρὸς Θεσσαλονικεῖς (Ὅμιλιες Α' - Ε').
 β) Στήν Α' Πρὸς Τιμόθεον καὶ γ) Στὴ Β' Πρὸς Τιμόθεον.
- 24ος α) Ὑπόμνημα στήν Πρὸς Τίτον (Ὅμιλ. Α'-ς'), β) Στήν Πρὸς Φιλήμονα (Ὅμιλ. Α'-Γ'), γ) Στήν Πρὸς Ἑβραίους (Ὅμιλ. Α'-ΙΕ').
- 25ος α) Ὑπόμνημα στήν Πρὸς Ἑβραίους (Ὅμιλ. ΙΣ'-ΛΔ').
 β) Εἰς τὸν πτωχὸν Λάζαρον (Ὅμιλ. Α'-Ζ').
- 26ος **Ὅμιλιες Ἡθικῆς - Ἀγιογραφικῆς.**
1. Ὅμιλία εἰς τὴν παραβολὴν τοῦ τὰ μύρια τέλαντα ὀφείλοντος καὶ τὰ ἑκατὸν δηνάρια ἀπαιτοῦντος, καὶ ὅτι παντὸς ἁμαρτήματος τὸ μνησι-κακεῖν χεῖρον (σ. 18).
 2. Ὅμιλία εἰς τὰ μύρια τέλαντα καὶ ἑκατὸν δηνάρια, καὶ περὶ τοῦ μνη-σικακεῖν (σ. 68).
 3. Ὅμιλία εἰς τό, «Πάτερ, εἰ δυνατόν ἐστὶ, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτή-ριον τοῦτο· πλήν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ». Καὶ κατὰ Μαρκιωνι-στῶν καὶ Μανιχαίων, καὶ ὅτι οὐ χρεὶ ἐπιπηδᾶν τοῖς κινδύνοις, ἀλλὰ παντὸς θελήματος προτιμᾶν τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα (σ. 84).
 4. Ὅμιλία περὶ τοῦ κατὰ Θεὸν πολιτεύεσθαι, καὶ εἰς τό, «Στενὴ ἡ πύλη», καὶ τὰ ἕξῃς, καὶ ἐρμηνεῖα τῆς προσευχῆς τοῦ «Πάτερ ἡμῶν» (σ. 118).
 5. Ὅμιλία εἰς τὸν παραλυτικὸν διὰ τῆς στέγης χαλασθέντα, ὅτι οὐκ αὐτὸς ἐστὶν ὁ παρὰ τῷ Ἰωάννῃ κείμενος· καὶ περὶ τῆς τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πα-τέρα ἰσότης (σ. 144).
 6. Ὅμιλία πρὸς τοὺς καταλείψαντας τὴν σύναξιν τῆς ἐκκλησίας, καὶ εἰς τὸ μὴ παρατρέχειν τὰς ἐπιγραφὰς τῶν θείων Γραφῶν, καὶ εἰς τὸ ἐπίγραμμα τοῦ βωμοῦ, καὶ εἰς τοὺς νεοφωτίστους (σ. 198).
 7. Ὅμιλία συνάξεως διὰ χρόνου ἐν τῇ Παλαιᾷ Ἐκκλησίᾳ γενομένης εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων, καὶ ὅτι χρησιμώτερος βίος ἐνάρετος σημείων καὶ θαυμάτων, καὶ κατὰ τί διαφέρει πολιτεία σημείων (σ. 234).
 8. Ὅμιλία, Ὅτι χρήσιμος ἡ τῶν Γραφῶν ἀνάγνωσις, καὶ ὅτι δουλεία καὶ περιστάσει πραγμάτων ἀχείρωτον ποιεῖ τὸν προσέχοντα, καὶ ὅτι τὸ ὄνομα τῶν Ἀποστόλων πολλῶν ἐστὶν ἀξιωματῶν ὄνομα, καὶ ὅτι τῶν ἔξωθεν ἀρχόντων καὶ αὐτῶν τῶν βασιλευόντων πολλῶ μείζονα κέκτην-ται δύναμιν οἱ Ἀπόστολοι καὶ ἐξουσίαν, καὶ πρὸς τῷ τέλει πρὸς Νεο-φωτίστους (σ. 272).
 9. Ὅμιλία, Ὅτι οὐκ ἀκίνδυνον τοῖς ἀκροαταῖς τὸ σιγᾶν τὰ λεγόμενα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Καὶ τίνος ἔνεκεν αἱ Πράξεις ἐν τῇ Πεντηκοστῇ ἀναγινώσκον-ται, καὶ διὰ τί οὐκ ἔδειξε πᾶσιν ἑαυτὸν ἀναστᾶς ὁ Χριστός, καὶ ὅτι τῆς ὄψεως σαφεστέραν παρέσχε τὴν τῆς ἀναστάσεως ἀπόδειξιν τὴν διὰ τῶν σημείων τῶν Ἀποστόλων (σ. 310).
 10. Ὅμιλία Πρὸς τοὺς ἐγκαλοῦντας ὑπὲρ τοῦ μήκους τῶν εἰρημένων. Καὶ πρὸς τοὺς δυσχεραίνοντας ὑπὲρ τῆς βραχυλογίας, καὶ περὶ τῆς τοῦ Σαύλου προσηγορίας καὶ Παύλου, καὶ τίνος ἔνεκεν Ἀδὰμ ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκλήθη, ὅτι χρησίμως καὶ συμφερόντως, καὶ εἰς τοὺς Νεο-φωτίστους (σ. 364).

11. Ὁμιλία Πρὸς τοὺς ἐγκαλέσαντας ὑπὲρ τοῦ μήκους τῶν προοιμίων, καὶ ὅτι χρήσιμον τὸ φέρειν ἐλέγχους, καὶ τίνος ἔνεκεν οὐκ εὐθέως πιστεύσας μετωνομάσθη Παῦλος, καὶ ὅτι οὐκ ἔξ ἀνάγκης, ἀλλ' ἐκ προαιρέσεως γέγονεν αὐτῷ ἡ μεταβολή, καὶ εἰς τὸ ρητόν, «Σαῦλε, Σαῦλε, τί με διώκεις;» (σ. 394).
 12. Ὁμιλία, Ἐπιτίμησις κατὰ τῶν ἀπολειφθέντων. Παραίνεσις πρὸς τοὺς παρόντας, εἰς τὸ κήδεσθαι τῶν ἀδελφῶν, καὶ εἰς τὸ προοίμιον τῆς πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς, «Παῦλος κλητός», καὶ περὶ ταπεινοφροσύνης (σ. 444).
 13. Ὁμιλία Εἰς τὸ ἀποστολικὸν ρητόν τὸ λέγον, «Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα ἐν ταῖς θλίψεσιν, εἰδότες, ὅτι ἡ θλίψις ὑπομονὴν κατεργάζεται», καὶ τὰ ἐξῆς (σ. 486).
 14. Ὁμιλία Εἰς τὴν ἀποστολικὴν ρῆσιν τὴν λέγουσαν, «Οἶδαμεν, ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν», καὶ περὶ ὑπομονῆς, καὶ ὅσον τῶν θλίψεων τὸ κέρδος (σ. 518).
 15. Ὁμιλία Πρὸς τοὺς μὴ ἀπαντήσαντας εἰς τὴν σύναξιν, καὶ εἰς τὴν ἀποστολικὴν ρῆσιν τὴν λέγουσαν, «Ἐὰν πεινᾷ ὁ ἐχθρὸς σου, ψώμιζε αὐτόν», καὶ περὶ τοῦ μνησικακεῖν (σ. 542).
 16. Ὁμιλία Εἰς τὸ «Κατανοήσατε τὸν Ἀπόστολον καὶ Ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν» (σ. 594).
- Ὁμιλίαι Ἀγιογραφικῆς – Ἑρμηνευτικῆς.**
1. Εἰς τὸ «ἀσπάσασθε Πρισκίλλαν καὶ Ἀκύλαν», Ὁμιλία Α' (20).
 2. Εἰς Ἀκύλαν καὶ Πρισκίλλαν, Ὁμιλία Β', καὶ εἰς τὸ μὴ κακῶς λέγειν τοὺς ἱερεῖς (σ. 50).
 3. Εἰς τὸ ἀποστολικὸν ρητόν, «Διὰ δέ τὰ πορνείας ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω» (σ. 92).
 4. Εἰς τὸ, «Γυνὴ δέδεταί νόμῳ ἐφ' ὅσον χρόνον ζῆ, ὁ ἀνὴς αὐτῆς· ἐὰν δέ κοιμηθῆ, ἐλευθέρᾳ ἐστὶν ὡς θέλει γαμηθῆναι, μόνον ἐν Κυρίῳ. Μακαριωτέρα δέ ἐστὶν ἐὰν οὕτω μείνη» (σ. 126).
 5. Ἐγκώμιον εἰς Μάξιμον, καὶ περὶ τοῦ ποίας δεῖ ἄγεσθαι γυναῖκας (σ. 154).
 6. Εἰς τὸ ἀποστολικὸν ρητόν τὸ λέγον, «Οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, ὅτι οἱ Πατέρες ἡμῶν πάντες ὑπὸ τὴν νεφέλην ἦσαν καὶ πάντες διὰ τῆς θαλάσσης διήλθον» (σ. 214).
 7. Εἰς τὸ ἀποστολικὸν ρητόν τὸ λέγον, «Δεῖ δέ καὶ αἰρέσεις εἶναι, ἵνα οἱ δόκιμοι φανεροὶ γένωνται» (σ. 252).
 8. Ὁμιλία Α' εἰς τὴν ἀποστολικὴν ρῆσιν τὴν λέγουσαν, «Ἔχοντες τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως, κατὰ τὸ γεγραμμένον», καὶ εἰς τὸ, «Ἐπίστευσα, διὸ καὶ ἐλάλησα», καὶ περὶ ἐλεημοσύνης (σ. 282).
 9. Ὁμιλία Β' εἰς τὴν ἀποστολικὴν ρῆσιν τὴν λέγουσαν, «Ἔχοντες δέ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως, κατὰ τὸ γεγραμμένον», καὶ πρὸς Μανιχαίους καὶ πάντας τοὺς διαβάλλοντας τὴν Παλαιὰν καὶ διαιροῦντας αὐτὴν ἀπὸ τῆς Καινῆς, καὶ περὶ ἐλεημοσύνης (σ. 316).
 10. Ὁμιλία Γ' πάλιν εἰς τὴν αὐτὴν ρῆσιν «Ἔχοντες τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς

πίστεως, κατὰ τὸ γεγραμμένον», καὶ διὰ τί κοινῇ πάντες ἀπολαμβάνουσι τὰ ἀγαθὰ, καὶ περὶ ἐλεημοσύνης (σ. 350).

11. Εἰς τὸ ἀποστολικὸν ρητὸν, «Ὁφείλον ἀνέχεσθέ μου μικρὸν τῇ ἀφροσύνῃ (σ. 390).
12. Πρὸς τοὺς οὐκ εἰς δέον χρωμένους τῷ ἀποστολικῷ ρητῷ τῷ λέγοντι, Εἴτε προφάσει, εἴτε ἀληθείᾳ, Χριστὸς καταγγέλλεται», καὶ περὶ ταπεινοφροσύνης (σ. 422).
13. Εἰς τό, «Χήρα καταλεγέσθω μὴ ἐλάττων ἐτῶν ἐξήκοντα γεγонуῖα», καὶ περὶ παίδων ἀνατροφῆς καὶ περὶ ἐλεημοσύνης (σ. 458).
14. Εἰς τό, «Ὅτε ἦλθε Πέτρος εἰς Ἀντιόχειαν, κατὰ πρόσωπον αὐτῷ ἀντέστην», καὶ δείκνυσιν ὅτι οὐκ ἀντίστασις ἦν, ἀλλ' οἰκονομία τὰ γινόμενα (σ. 514).
15. Εἰς τό, «Οὐδέποτε ἀφ' ἑαυτοῦ ποιεῖ ὁ Υἱὸς οὐδέν, ἐὰν μὴ τι βλέπη τὸν Πατέρα ποιῶντα» (σ. 572).
16. Εἰς τὸ ἀποστολικὸν ρητὸν τὸ λέγον, «Τοῦτο δὲ γινώσκετε, ὅτι ἐν ἐσχάταις ἡμέραις ἔσονται καιροὶ χαλεποὶ» (σ. 608).

28ος 1. Ποιμαντικά:

Α'. Λόγος, "Ὅτε πρεσβύτερος προεχειρίσθη (σ. 10).

Β'. Λόγοι Περὶ ἱερωσύνης.

1. Λόγος Α' (σ. 54).
2. Λόγος Β' (σ. 84).
3. Λόγος Γ' (σ. 116).
4. Λόγος Δ' (σ. 190).
5. Λόγος Ε' (σ. 238).
6. Λόγος ΣΤ' (σ. 258).

2. Ἀσκητικά Α':

Α'. Πρὸς τοὺς πολεμοῦντας τὸν μοναχικὸν βίον Λόγοι Α', Β', Γ' :

1. Λόγος Πρῶτος, Πρὸς τοὺς κατηγόρους (σ. 325).
2. Λόγος Δεύτερος, Πρὸς ἄπιστον πατέρα (σ. 372).
3. Λόγος Τρίτος, Πρὸς πιστὸν πατέρα (σ. 442).

Β'. Σύγκρισις βασιλικῆς δυναστείας πρὸς μοναχὸν (σ. 519).

Γ'. Περί κατανύξεως:

1. Λόγος Πρῶτος, Πρὸς Δημήτριον μονάζοντα (σ. 608).
2. Λόγος Δεύτερος, Πρὸς Στελέχιον (σ. 672).

Δ'. Πρὸς Θεόδωρον:

1. Πρὸς Θεόδωρον μοναχὸν (σ. 718).
2. Πρὸς Θεόδωρον ἐκπεσόντα (σ. 746).

29ος Ἀσκητικά Β':

Α'. Πρὸς Σταγείριον, Λόγοι Α'-Γ':

1. Λόγος Α', Πρὸς Σταγείριον ἀσκητὴν δαιμονῶντα (σ. 12).
2. Λόγος Β', Καὶ ὅτι ἀθυμία χαλεπωτέρα καὶ δαίμονος (σ. 110).
3. Λόγος Γ', Πρὸς Σταγείριον, Περί ἀθυμίας (σ. 204).

Β'. Πρὸς τοὺς ἔχοντας παρθέτους συνεισάκτους (σ. 294).

Γ'. Περί τοῦ κανονικῆς μὴ συνοικεῖν ἀνδράσι (σ. 374).

Δ'. *Περὶ παρθενίας* (σ. 448).

Α'. *Δοκίμια*:

1. *Πρὸς νεωτέραν χηρεύσασαν* (σ. 12).
2. *Πρὸς τὴν αὐτὴν, Περὶ μονανδρίας* (σ. 50).

Β'. *Ὁμιλίαις Ἑθικαῖς*:

Περὶ Μετανοίας, ὁμιλίαις Α' – Θ':

1. *Ὁμιλία Α'*: *Ἐξ ἀγροῦ αὐτοῦ ἐπανελθόντος* (σ. 86).
 2. *Ὁμιλία Β'*: *Περὶ μετανοίας καὶ εἰς τὴν σκυθρωπότητα βασιλέως Ἀχαάβ καὶ εἰς Ἰωνᾶν τὸν προφήτην* (σ. 112).
 3. *Ὁμιλία Γ'*: *Περὶ ἐλεημοσύνης καὶ εἰς τὰς δέκα παρθένας* (σ. 134)
 4. *Ὁμιλία Γ'*: *Περὶ μετανοίας καὶ εὐχῆς* (σ. 160).
 5. *Ὁμιλία Γ'*: *Περὶ νηστείας καὶ εἰς τὸν προφήτην Ἰωνᾶν καὶ Δανιὴλ καὶ τοὺς τρεῖς παῖδας* (σ. 184).
 6. *Ὁμιλία Γ'*: *Περὶ νηστείας, λεχθεῖσα τῇ ἕκτῃ ἐβδομάδι τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς* (σ. 208).
 7. *Ὁμιλία Γ'*: *Περὶ μετανοίας καὶ περὶ κατανύξεως, καὶ ὅτι ταχὺς ὁ Θεὸς εἰς σωτηρίαν καὶ βραδὺς εἰς τιμωρίαν, ἐν ᾧ καὶ ἡ περὶ τῆς Ρα-
άβ παράδοξος ἱστορία* (σ. 238).
 8. *Ὁμιλία Γ'*: *Περὶ μετανοίας* (σ. 284).
 9. *Ὁμιλία Γ'*: *Περὶ μετανοίας, καὶ εἰς τοὺς ἀπολειφθέντας ἐν ταῖς συνά-
ξεσιν, ἐν ᾧ καὶ περὶ τῆς ἱερᾶς τραπέζης καὶ περὶ κρίσεως* (σ. 312).
- Γ'. *Ὁμιλίαις Κατήχητικαῖς: Πρὸς τοὺς μέλλοντας φωτισθῆναι καὶ πρὸς τοὺς
Νεοφωτίστους, καὶ εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῶν πράξεων*
1. *Κατήχησις Α'*: *Πρὸς τοὺς μέλλοντας φωτισθῆναι* (σ. 324).
 2. *Κατήχησις Β'*: *Ἀκολουθία πρὸς τοὺς μέλλοντας φωτίζεσθαι καὶ σα-
φῆς ἀπόδειξις τῶν συμβολικῶς τε καὶ τυπικῶς ἐν τῷ θείῳ βαπτίσματι
τελουμένων* (σ. 360).
 3. *Κατήχησις Γ'*: *Ὁμιλία λεχθεῖσα πρὸς Νεοφωτίστους* (σ. 384).
 4. *Κατήχησις Δ'*: *Πρὸς τοὺς Νεοφωτίστους καὶ εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Ἀποστό-
λου, «Εἴ τις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις· τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν· ἰδοὺ πάντα
καινὰ* (σ. 402).
 5. *Κατήχησις Ε'*: *Παραίνεσις, ὥστε τρυφῆς ἀπέχεσθαι καὶ πολυτελείας καὶ
μέθης καὶ τὴν συμμετρίαν προσιμᾶν καὶ πρὸς τοὺς Νεοφωτίστους* (σ.
428).
 6. *Κατήχησις Σ'*: *Ἐπιτίμησις πρὸς τοὺς καταλιπόντας τὴν σύναξιν καὶ εἰς
τὰς ἵπποδρομίας καὶ τὰ θέατρα ἀπελθόντας καὶ ὄσπιν προσήκει τῶν
ραθυμούντων ἀδελφῶν ποιεῖσθαι τὴν ἐπιμέλειαν. Καὶ εἰς τοὺς Νεοφω-
τίστους* (σ. 452).
 7. *Κατήχησις Ζ'*: *Ὅτι μεγίστης ὠφελείας ἡμῖν ὑπόθεσις γίνεται τὰ λείψα-
να τῶν ἁγίων μαρτύρων καὶ ὅτι δεῖ ὑπερορᾶν τῶν βιωτικῶν ἀπάντων
καὶ τῶν πνευματικῶν ἔχεσθαι, καὶ ὅσον ἀγαθὸν εὐχὴ καὶ ἐλεημοσύνη.
Καὶ εἰς τοὺς Νεοφωτίστους* (σ. 472).
 8. *Κατήχησις Η'*: *Ἀποχὴ καὶ ἔπαινος εἰς τοὺς ἀπὸ τῆς περιοικίδος παρα-
γενομένους καὶ ὅτι τῶν δικαίων ἀπάντων ἐπαγγελίας αἰσθητὰς δεξα-*

μένων και ἀντὶ τῶν αἰσθητῶν τὰ νοητὰ φανταζομένων, ἡμεῖς ἀπεναντίας, τῶν νοητῶν ἐπαγγελίαν δεξάμενοι, περὶ τὰ αἰσθητὰ κεχήναμεν· και ὅτι προσήκει και ὑπὸ τὴν ἔω και κατὰ τὴν ἐσπέραν ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν σπεύδοντας τὰς εὐχὰς ποιεῖσθαι και ἐξομολογήσεις. Καὶ εἰς τοὺς Νεοφωτίστους (σ. 498).

9. Κατήχησις Θ': Πρὸς τοὺς μέλλοντας φωτίζεσθαι, και διὰ τί λουτρὸ παλιγγενεσίας και οὐκ ἀφέσεως ἁμαρτημάτων λέγεται, και ὅτι ἐπικίνδυνον οὐ τὸ ἐπιορκεῖν μόνον, ἀλλὰ και τὸ ὀμνύειν, κἂν εὐορκῶμεν (σ. 518).
10. Κατήχησις Ι': Πρὸς τοὺς μέλλοντας φωτίζεσθαι, και περὶ γυναικῶν τῶν ἐν πλέγμασι και χρυσῶ κατακοσμουσῶν ἑαυτὰς· και περὶ τῶν κληδονισμοῖς ἢ περιάπτοις ἢ ἐπωδαῖς κεχρημένων, ἅπερ ἅπαντα ἀλλότρια Χριστιανισμοῦ (σ. 546).
11. Κατήχησις ΙΑ': Ἐν τῇ προτέρᾳ κατηχήσει διαλεχθεὶς περὶ ὄρκων, ταύτην εἶπεν εἰς τὴν αὐτὴν πάλιν ὑπόθεσιν, δεικνύς ὅτι οὐ τὸ ἐπιορκεῖν μόνον, ἀλλὰ και αὐτὸ τὸ εὐορκεῖν κόλασιν ἔχει, και ὅτι χρησίμως ὁ Χριστὸς διὰ τριῶν ἡμερῶν ἀνέστη (σ. 578).
12. Κατήχησις ΙΒ': Πρὸς τοὺς μέλλοντας φωτίζεσθαι κατήχησις ἐσχάτη (σ. 600).

Γ. Παιδαγωγικὴς :

Περὶ κενοδοξίας, και ὅπως δεῖ τοὺς γονεῖς ἀνατρέφειν τὰ τέκνα (σ. 620).

31ος Α'. Ὁμιλίαι Κατηχητικὴς και Ἠθικὴς Β'.

1. Πρὸς τοὺς λέγοντας ὅτι δαίμονες τὰ ἀνθρώπινα διοικοῦσι και δυσχεραίνοντας ἐπὶ τοῖς τοῦ Θεοῦ καλέσασι και σκανδαλιζομένους ἐπὶ ταῖς τῶν φαύλων εἡμερίαις και δυσπραγίαις τῶν δικαίων (σ. 28).
2. Πρὸς τοὺς ἐγκαλοῦντας τίνος ἔνεκεν οὐκ ἐκ μέσου γέγονεν ὁ διάβολος, και ὅτι οὐδὲν ἡμᾶς βλάπτει ἢ τοῦτου πονηρία εἰάν προσέχωμεν, και περὶ μετανοίας (σ. 74).
3. Ὅτι ἐκ ραθυμίας ἢ κακίας και ἀπὸ σπουδῆς ἢ ἀρετῆς, και οὐδὲν οὔτε οἱ ἀνθρώποι πονηροί, οὔτε αὐτὸς ὁ διάβολος τὸν νήφοντα παραβλάψαι δύναται, και ἡ ἀπόδειξις ἄλλοθὲν τε πολλαχόθεν, και ἐκ τῶν κατὰ τὸν Ἄδὰμ και τὸν Ἰὼβ (σ. 98).
4. Ὅτι ἐπικίνδυνον και τοῖς λέγουσι και τοῖς ἀκούουσι τὸ πρὸς χάριν δημογορεῖν, και ὅτι χρήσιμον και δικαιοσύνη μεγίστη τὸ κατηγορεῖν τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων (σ. 134).
5. Εἰς τό, «Πᾶν ἁμάρτημα, ὃ εἰάν ποιήσῃ ἀνθρώπος, ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν» (σ. 168).
6. Περὶ προσευχῆς, Λόγος Α' (σ. 180).
7. Περὶ προσευχῆς, Λόγος Α' (σ. 198).
8. Περὶ εὐχῆς, (σ. 220).
9. Περὶ τῆς τῶν μελλόντων ἀπολαύσεως και τῆς τῶν παρόντων εὐτελείας (σ. 230).
10. Περὶ τοῦ μὴ δημοσιεύειν τὰ ἁμαρτήματα τῶν ἀδελφῶν μηδὲ κατεύχεσθαι τῶν ἐχθρῶν (σ. 250).

11. Περὶ τοῦ μὴ ἀπογινώσκειν τινὰς ἑαυτῶν μηδὲ κατεύχεσθαι τῶν ἐχθρῶν, μηδὲ ἀπαγορεύειν ἐν τῷ μὴ λαμβάνειν αἰτοῦντας, καὶ πρὸς ἄνδρας περὶ τῆς πρὸς τὰς γυναῖκας εἰρήνης (σ. 286).
12. Πρὸς τοὺς καταλείψαντας τὴν ἐκκλησίαν καὶ αὐτομολήσαντας πρὸς τὰς ἵπποδρομίας καὶ τὰ θέατρα (σ. 310).
13. Περὶ τελείας ἀγάπης καὶ τῆς κατ' ἀξίαν τῶν ἔργων ἀνταποδόσεως καὶ περὶ κατανύξεως (σ. 332).
14. Πρὸς τοὺς μεγάλα τὰ παρόντα νομίζοντας καὶ περὶ τὰ τοῦ βίου λαμπρὰ μάτην ἐπτοημένους (σ. 376).
15. Ὅτι πάντων ἢ κατὰ ψυχὴν ἀρετὴ προτιμότερα (σ. 390).
16. Περὶ ἐλεημοσύνης, ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ παριέναι αὐτὸν χειμῶνος ὄρα καὶ ἰδεῖν τοὺς πένητας καὶ πτωχοὺς ἀνεπιμελήτους ἐρριμμένους κατὰ τὴν ἀγορὰν (σ. 402).
17. Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἀναθεματίζειν ζῶντας ἢ τεθνηκότας (σ. 442).
18. Λόγος ταῖς Καλάνδαις. Ἐλέχθη κατὰ τῶν παρατηρούντων τὰς νεομηνίας καὶ κατὰ τὴν πόλιν χορείας τελούντων, καὶ εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Ἀποστόλου, «Τὰ πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε» (σ. 464).
19. Ὅτι τὸν ἑαυτὸν μὴ ἀδικοῦντα, οὐδεὶς παραβλάψαι δύναται (σ. 496).

Β'. Ὅμιλιες Περιστατικὲς Α'.

1. Εἰς τοὺς ἀνδριάντας, Ὅμιλία Α', εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Ἀποστόλου, «Οἶνω ὀλίγω χρῶ, διὰ τὸν στόμαχόν σου καὶ τὰς πυκνάς σου ἀσθενείας» (σ. 564).
2. Εἰς τοὺς ἀνδριάντας, Ὅμιλία Β', περὶ τῆς συμβάσης συμφορᾶς ἐν τῇ πόλει ἐπὶ τῇ ἀταξίᾳ τῆς καταστροφῆς τῶν ἀνδριάντων τοῦ Θεοδοσίου τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως τοῦ μεγάλου, καὶ εἰς τὸ ρητὸν τοῦ ἀποστόλου, «Τοῖς πλουσίοις παράγγελε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι μὴ ὑψηλοφρονεῖν», καὶ κατὰ πλεονεξίας (σ. 628).

32ος Ὅμιλιες Περιστατικὲς Β'.

3. Εἰς τὴν ἀποδημίαν τοῦ ἐπισκόπου Φλαβιανοῦ ὑπὲρ τῆς πόλεως πρὸς τὸν βασιλέα πρεσβευομένου, καὶ τίς ἐστὶν ἡ ἀληθὴς νηστεία, καὶ ὅτι τοῦ φαγεῖν ἀνθρώπινον σῶμα τὸ κατηγορῆσαι χειρόν, καὶ περὶ τῶν διὰ τὴν στάσιν σφαγέντων καὶ πρὸς τοὺς ἐγκαλοῦντας, ὅτι πολλοὶ τῶν ἀναιτίων ἐάλωσαν (σ. 8).
4. Παράκλησις πρὸς τὸν λαὸν περὶ καρτερίας καὶ ὑπομονῆς ἐκ παραδειγμάτων τοῦ τε Ἰωβ καὶ τῶν τριῶν παίδων, καὶ περὶ τῆς τῶν ὄρκων ἀποχῆς (σ. 58).
5. Ἐπι παράκλησις πρὸς τὸν λαὸν περὶ τοῦ φέρειν γενναίως τὴν ἐπακειμένην ἀπειλήν, ἔχοντα παραδείγματα ἐκ τῶν συμβάντων τῷ τε Ἰωβ καὶ τοῖς Νινευίταις, καὶ ὅτι οὐ χρὴ δεδιέναι τὸν θάνατον, ἀλλὰ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τί τὸ κακῶς ἀποθανεῖν, καὶ περὶ τοῦ μετὰ πάσης σπουδῆς φεύγειν τοὺς ὄρκους, καὶ εἰς τὸν σεισμόν (σ. 96).
6. Ὅτι χρήσιμος ὁ τῶν ἀρχόντων φόβος καὶ διήγησις τῶν κατὰ τὴν ὁδὸν συμβάντων τοῖς ἀγγελίαν τῆς στάσεως τῷ βασιλεῖ φέρουσι, καὶ ὅτι ὁ ἀδίκως τις πάσχων καὶ εὐχαριστῶν τῷ συγχωροῦντι Θεῷ, ἴσος ἐστὶ τοῦ

διὰ τὸν Θεὸν τὰ αὐτὰ πάσχοντος· καὶ τὰ παραδείγματα πάλιν ἐκ τῶν τριῶν παιδῶν καὶ τῆς βαβυλωνίας καμίνου, καὶ περὶ τῆς τῶν ὄρκων ἀποχῆς (σ. 148).

7. Ὅτι τὸ τῆς λύπης πάθος εἰς ἁμαρτίας ἀναίρεσιν μόνον χρήσιμον, καὶ εἰς τὸ, «Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν», καὶ ὅτι μεγίστης παρακλήσεως ὑπόθεσις ἢ τῆς δημιουργίας κατασκευή, ἐν ᾧ καὶ περὶ τοῦ, «Ἀδάμ, ποῦ εἶ;», καὶ περὶ τοῦ μὴ ὀμνύειν (σ. 192).
8. Προτροπὴ εἰς ἀρετὴν, καὶ εἰς τὸ, «Περιεπάτει ὁ Θεὸς τὸ δειλινὸν ἐν τῷ παραδείσῳ», καὶ περὶ τοῦ φεύγειν τοὺς ὄρκους (σ. 216).
9. Ἐπαινος τῶν κατορθωκότων τὸ μὴ ὀμνύειν καὶ ὅτι οὐκ ὀφείλει τις διακρίνεσθαι μετὰ ἐστίασιν ἀκροᾶσθαι θείων λογίων ἐν ἐκκλησίᾳ, καὶ διὰ τί μετὰ χρόνον πολὺν ἐδόθησαν αἱ ἅγιοι Γραφαί, καὶ εἰς τὸ, «Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ», καὶ φυσιολογία κόσμου, καὶ πρὸς τῷ τέλει περὶ τοῦ μὴ ὀμνύειν (σ. 236).
10. Ἐπαινος τῶν μετὰ τὴν ἐστίασιν ἀπαντηκότων εἰς τὴν ἀκρόασιν, καὶ φυσιολογία κόσμου, καὶ κατὰ τῶν θεοποιούντων τὴν κτίσιν, καὶ περὶ τοῦ μὴ ὀμνύειν (σ. 268).
11. Εὐχαριστία πρὸς τὸν Θεὸν περὶ τῆς ἀπαλλαγῆς τῶν ἐκ τῆς στάσεως προσδοκηθέντων κακῶν, καὶ ἀνάμνησις τῶν τότε συμβάντων· ἔτι δέ καὶ κατὰ τῶν τὸ σῶμα ἡμῶν διαβαλλόντων, καὶ περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου κατασκευῆς, καὶ πρὸς τῷ τέλει περὶ τοῦ κατορθῶσαι τὸ μὴ ὀμνύειν (σ. 302).
12. Εὐχαριστία πρὸς τὸν Θεὸν περὶ τῆς συγχωρήσεως τῶν ἡμαρτηκότων εἰς τὸν βασιλέα, καὶ φυσιολογία τῆς κτίσεως, καὶ ὅτι ποιήσας ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον νόμον φυσικὸν ἐγκατέθηκεν αὐτῷ, καὶ περὶ τοῦ πάσῃ σπουδῇ ἀπέχεσθαι τῶν ὄρκων (σ. 334).
13. Εὐχαριστία πρὸς τὸν Θεὸν περὶ τῆς μεταβολῆς τῶν σκυθρωπῶν καὶ ἀνάμνησις τῶν διὰ τὴν στάσιν διασυρέντων καὶ τιμωρηθέντων ὁμοίως δέ πάλιν περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου δημιουργίας, καὶ ὅτι φυσικὸν νόμον ἐδέξατο, καὶ περὶ τοῦ τελείως κατορθῶσαι τὸ μὴ ὀμνύειν (σ. 370).
14. Τοῦ δήμου παντὸς ἀφεθέντος τῆς ἀγωνίας καὶ θαρσήσαντος, τινὲς πάλιν τὴν πόλιν ἐτάραξαν φοβεράς πλάττοντας φήμας, καὶ ἠλέγχθησαν· εἰ τοῦτό τε οὐκ ὀμνύεται, καὶ εἰς τὴν περὶ τῶν ὄρκων παραίρεσιν, διὸ καὶ ἡ κατὰ τὸν Ἰωνάθαν καὶ τὸν Σαοὺλ ἱστορία καὶ τὸν Ἰεφθάε παρήχθη, καὶ ἐδείχθη πόσαι ἐξ ἑνὸς ὄρκου γίνονται ἐπιπορκίαι (σ. 398).
15. Ἐτι εἰς τὴν συμφορὰν τῆς πόλεως Ἀντιοχείας, καὶ ὅτι χρήσιμον πανταχοῦ φόβος, καὶ ὅτι πένθος γέλωτος λυσιτελέστερον, καὶ εἰς τὴν ρῆσιν τὴν λέγουσαν, «Ἐπίγνωθι ὅτι ἐν μέσῳ παγίδων διαβαίνεις», καὶ ὅτι τοῦ φονεύειν τὸ ὀρκίζειν χειρόν (σ. 438).
16. Φημισθείσης εἰς τὸν ἄρχοντα πραιίδας καὶ πάντων περὶ φυγῆς βουλευομένων, τοῦ ἀρχοντος εἰσελθόντος εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ παρακαλέσαντος, ἐλέχθη ἡ παρούσα ὁμλία· καὶ περὶ τοῦ μὴ ὀμνύειν, καὶ εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Ἀποστόλου, «Παῦλος δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ» (σ. 472).

17. Εἰς τοὺς ἄρχοντας τοὺς παρὰ τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου ἀποσταλέντας Ἐλέδριχον στρατηλάτην καὶ Καισάριον μάγιστρον εἰς τὴν τῶν πεπλημμεληκότων ἐξέτασιν διὰ τὴν τῶν ἀνδριάντων καταστροφὴν (σ. 510).
18. Εἰς τὴν προειρημένην ὑπόθεσιν τῆς στάσεως, περὶ νηστείας, καὶ εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Ἀποστόλου, «Χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε» (σ. 544).
19. Πρὸς τοὺς ἀπὸ τῆς χώρας, καὶ περὶ τοῦ μὴ ὀμνύειν (σ. 576).
20. Ὅτι οὐκ ἀρκεῖ ἡ νηστεία τῆς Τεσσαρακοστῆς πρὸς τὸ δύνασθαι κοινωνεῖν, ἀλλὰ καὶ δεῖ τῆς κατὰ ψυχὴν ἀρετῆς πρώτης· καὶ πῶς δυνατὸν μὴ μνησικακεῖν, καὶ ὅτι πολὺς τῷ Θεῷ τοῦ νόμου τούτου λόγος, καὶ ὅτι πρὸ τῆς γεέννης τὸ μνησικακεῖν κολάζει τοὺς ἄλόντας· καὶ περὶ τῆς τῶν ὄρκων ἀποχῆς, καὶ περὶ τῶν μὴ κατωρθωκότων τὸ μὴ ὀμνύειν (σ. 612).
21. Εἰς τὴν ἐπάνοδον τοῦ ἐπισκόπου Φλαβιανοῦ, καὶ εἰς τὴν τοῦ βασιλέως διαλλαγὴν πρὸς τὴν πόλιν, καὶ πρὸς τοὺς πλημμελήσαντας εἰς τὴν τῶν ἀνδριάντων καταστροφὴν (σ. 664).

Ὅμιλίες Περιστατικῆς Γ'.

1. Περὶ Ἐλεαζάρου καὶ τῶν ἑπτὰ παίδων, λεχθεῖσα ἐτέρου προειρηκότους σφόδρα πρᾶσβυτέρου (σ. 20).
2. Τῆς βασιλίδος μέσον νυκτῶν εἰς Μεγάλην Ἐκκλησίαν προσλθούσης κἀκεῖθεν τὰ λείψανα τῶν μαρτύρων ἀραμένης καὶ προπεψάσης διὰ πάσης τῆς ἀγορᾶς ἕως Δρυπίας, τοῦ μαρτυρίου ἀπέχοντος θ' σημεῖα τῆς πόλεως· ἐλέχθη ἐν τῷ μαρτυρίῳ ἡ προσομιλία, παρορούσης αὐτῆς καὶ τῆς πόλεως πάσης καὶ τῶν ἀρχόντων (σ. 48).
3. Τῇ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ παραγενομένου τοῦ βασιλέως ἐν τῷ μαρτυρίῳ τοῦ Ἀποστόλου καὶ μάρτυρος Θωμᾶ, τοῦ διακειμένου ἐν τῇ Δρυπία, καὶ ἀναχωρήσαντος πρὸ τῆς διαλέξεως. Ἐλέχθη, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῆς ἐκείνου, πρὸς τὸ πλῆθος (σ. 66).
4. Εἰς Εὐτρόπιον, εὐνοῦχον, πατρίκιον καὶ ὑπατον, ὁμιλ. Α' (σ. 86).
5. Ὅτε τῆς ἔξω εὐρεθείς Εὐτρόπιος ἀπεσπάσθη, καὶ περὶ παραδείσου καὶ Γραφῶν, καὶ εἰς τὸ, «Παρέστη ἡ βασίλισσα ἐκ δεξιῶν σου» (σ. 106).
6. Ὅτε Σατορνίνος καὶ Αὐρηλιανὸς ἐξωρίσθησαν καὶ Γαῖνᾶς ἐξῆλθε τῆς πόλεως, καὶ περὶ φιλαργυρίας (σ. 170).
7. Ὅμιλία λεχθεῖσα ἐν τῷ μαρτυρίῳ τῷ ἐπὶ τῇ παλαιᾷ Πέτρᾳ ὀλίγων συλλεγόντων διὰ τὸν χειμῶνα, εἰς τὸ δεῖν συνεχῶς συνάγεσθαι καὶ μὴ ἀπαγορεύειν τὴν σωτηρίαν ἐν ἁμαρτήμασιν ὄντας, ἀλλὰ μετάνοιαν ἐπιδείκνυσθαι (σ. 190).
8. Ὅμιλία παραινετική, λεχθεῖσα ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας πρὸς τοὺς ἀπολειφθέντας, καὶ ἀπόδειξις περὶ τῶν ἀγῶνων καὶ ἄθλων τοῦ μακαρίου καὶ δικαίου Ἰωβ (σ. 220).
9. Ὅμιλία λεχθεῖσα ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Εἰρήνης ὑπὲρ τε τῆς σπουδῆς τῶν παρόντων καὶ ραθυμίας τῶν ἀπολειφθέντων, περὶ τοῦ ψάλλειν καὶ περὶ τοῦ μηδὲν εἶναι κάλυμμα γυναιξὶ τὴν φύσιν πρὸς τοὺς τῆς ἀρετῆς δρόμους (σ. 252).
10. Ὅμιλία ρηθεῖσα ἐν τοῖς Ἀποστόλοις ἐν τῇ ἡμέρᾳ Θεοδοσίου βασιλέ-

ως, πρὸς τοὺς καλοῦντας ἑαυτοὺς Καθαροὺς, ἑτέρων δύο ἐπισκόπων εἰρηκότων (σ. 278).

11. Ὁμιλία λεχθεῖσα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῇ ἐπὶ Παύλου, Γότθων ἀναγνόντων καὶ πρεσβυτέρου Γότθου προομιλήσαντος (σ. 288).
12. Ὁμιλία περὶ τοῦ μὴ δεῖν εἰς ἵπποδρομίας μηδὲ εἰς θέατρα ἀναβαίνειν, καὶ λυπήσας αὐτούς, εἶτα τῇ συνάξει τῇ μετ' ἐκείνην τὴν Κυριακὴν παραχωρήσας εἰπεῖν ἐπισκόπῳ ἀπὸ Γαλατίας ἀφιγμένῳ, καὶ σιγήσας καὶ ἐν τούτῳ λυπήσας, ταύτην εἶρηκε τὴν ὁμιλίαν ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ εἰς τό, «Ὁ Πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, καὶ γὰρ ἐργάζομαι» (σ. 332).
13. Ὁμιλία εἰς τό, «Ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι», ρηθεῖσα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῇ ἐπὶ τοῦ Ἀποστόλου, ἐπισκόπου ὀλίγα προομιλήσαντος (σ. 354).
14. Ὁμιλία πρὸ τῆς ἐξορίας (σ. 384).
15. Ὁμιλία ὅτε ἀπῆει ἐν τῇ ἐξορίᾳ (σ. 402).
16. Ὁμιλία ὅτε ἦλθεν ἀπὸ τῆς ἐξορίας (σ. 412).
17. Ὁμιλία ἐπανελθόντος αὐτοῦ ἀπὸ τῆς προτέρας ἐξορίας (σ. 420).
18. Ὁμιλία εἰς τὴν ἐπίλυσιν τῆς Χαναναίας. (σ. 438).
19. Πρὸς τοὺς σκανδαλισθέντας ἐπὶ ταῖς δυσημερίαις ταῖς γενομέναις καὶ τῇ τοῦ λαοῦ καὶ πολλῶν ἱερέων διώξει καὶ διαστροφῇ καὶ περὶ ἀκαταλήπτου, καὶ κατὰ Ἰουδαίων (σ. 478).

34ος Λόγοι Δογματικοὶ καὶ Πολεμικοί:

1. Πρὸς Ἰουδαίους καὶ Ἑλληνας. Ἀπόδειξις, ὅτι ἐστὶ Θεὸς ὁ Χριστὸς ἐκ τῶν παρὰ τοῖς προφήταις πολλαχοῦ περὶ αὐτοῦ εἰρημένων (σ. 12).
2. Κατὰ Ἰουδαίων, Λόγοι Α' - Η'.
 - α. Λόγος Α' (σ. 98).
 - β. Λόγος Β', Πρὸς τοὺς νηστεύοντας τὴν τῶν Ἰουδαίων νηστείαν καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς Ἰουδαίους. (σ. 144).
 - γ. Λόγος Γ', Εἰς τοὺς τὰ πρῶτα Πάσχα νηστεύοντας (σ. 160).
 - δ. Λόγος Δ', Εἰς τὰς Σάλπιγγας τοῦ Πάσχα αὐτῶν. (σ. 192).
 - ε. Λόγος Ε' (σ. 226).
 - ς. Λόγος ς'. (σ. 292).
 - ζ. Λόγος Ζ' (σ. 330).
 - η. Λόγος Η' (σ. 366).
3. Λόγος εἰς τὸν μακάριον Βαβύλαν, καὶ κατὰ Ἰουλιανοῦ καὶ πρὸς Ἑλληνας (σ. 416).
4. Περὶ εἴμαρμένης καὶ προνοίας, Λόγοι Α' (σ. 544).
5. Περὶ προνοίας καὶ εἴμαρμένης, Λόγος Β' (σ. 556).
6. Περὶ προνοίας καὶ εἴμαρμένης, Λόγος Γ' (σ. 572).
7. Περὶ προνοίας καὶ εἴμαρμένης, Λόγος Δ' (σ. 582).
8. Περὶ προνοίας καὶ εἴμαρμένης, Λόγος Ε' (σ. 600).
9. Περὶ προνοίας καὶ εἴμαρμένης, Λόγος ς' (σ. 614).

35ος Α. Ὁμιλίαι Δογματικαί:

1. Περὶ ἀκαταλήπτου, Λόγος Α' (σ. 10).

2. *Περὶ ἀκαταλήπτου, Λόγος Β' (σ. 40).*
 3. *Περὶ ἀκαταλήπτου, καὶ ὅτι ἡ συγκατάβασις τοῦ Θεοῦ φορητὴ τοῖς Σεραφίμ, Λόγος Γ' (σ. 78).*
 4. *Περὶ ἀκαταλήπτου, Λόγος Δ' (σ. 112).*
 5. *Περὶ ἀκαταλήπτου, Λόγος Ε' (σ. 146).*
 6. *Περὶ ἀκαταλήπτου, Λόγος Ζ'. Εἰς τὸν μακάριον Φιλογόνιον (σ. 190).*
 7. *Περὶ ὁμοουσίου, Λόγος Ζ'. Πρὸς τοὺς ἀπολειφθέντας τῆς συνάξεως καὶ τοῦ ὁμοουσίον εἶναι τὸν Υἱὸν τῷ Πατρὶ ἀπόδειξις (σ. 220).*
 8. *Περὶ ὁμοουσίου, Λόγος Η'. Εἰς τὰ ὑπόλοιπα κατὰ αἰρετικῶν, καὶ περὶ κρίσεως καὶ ἐλεημοσύνης, καὶ εἰς τὴν αἴτησιν τῆς μητρὸς τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου (σ. 266).*
 9. *Περὶ ὁμοουσίου, Λόγ. Θ'. Εἰς τὸν τετραήμερον Λάζαρον (σ. 300).*
 10. *Περὶ ὁμοουσίου, Λόγος Ι' (σ. 316).*
 11. *Περὶ ὁμοουσίου, Λόγος ΙΑ' (σ. 356).*
 12. *Περὶ ὁμοουσίου, Λόγος Ι', Εἰς τὸν παραλυτικὸν (σ. 380).*
- Β. Ὅμιλιες Ἑορταστικῆς:**
1. *Εἰς τὴν γενέθλιον ἡμέραν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, Ὅμιλία Β' (σ. 422).*
 2. *Εἰς τὴν γενέθλιον ἡμέραν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, Ὅμιλία Β' (σ. 462).*
 3. *Εἰς τὸ Ἅγιον Βάπτισμα (σ. 490).*
 4. *Εἰς τὴν Μεγάλην Ἑβδομάδα (σ. 520).*
 5. *Εἰς τὴν προδοσίαν τοῦ Ἰούδα, Ὅμιλία Α' (σ. 554).*
 6. *Εἰς τὴν προδοσίαν τοῦ Ἰούδα, Ὅμιλία Β' (σ. 588).*
 7. *Εἰς τὴν προδοσίαν τοῦ Ἰούδα, Ὅμιλία Γ' (σ. 626).*
 8. *Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κοιμητηρίου καὶ εἰς τὸν σταυρὸν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ (σ. 636).*
- Α. Ὅμιλιες Ἑορταστικῆς:**
1. *Εἰς τὸν σταυρὸν καὶ τὸν ληστήν (σ. 8).*
 2. *Εἰς τὸν σταυρὸν (σ. 36).*
 3. *Εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα (σ. 70).*
 4. *Περὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως (σ. 92).*
 5. *Κατὰ μεθύντων καὶ εἰς τὴν ἀνάστασιν (σ. 142).*
 6. *Εἰς τὴν Σαμαρείτιδα (σ. 172).*
 7. *Εἰς τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου, Ὅμιλία Α' (σ. 200).*
 8. *Εἰς τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου, Ὅμιλία Β' (σ. 232).*
 9. *Εἰς τὴν Πεντηκοστήν, Ὅμιλία Α' (σ. 292).*
 10. *Εἰς τὴν Πεντηκοστήν, Ὅμιλία Β' (σ. 330).*
- Β. Ὅμιλιες Ἐγκωμιαστικῆς Α':**
1. *Εἰς τοὺς ἁγίους Μακκαβαίους, Ὅμιλία Α' (σ. 350).*
 2. *Εἰς τοὺς ἁγίους Μακκαβαίους, Ὅμιλία Β' (σ. 368).*
 3. *Εἰς τοὺς ἁγίους Μακκαβαίους, Ὅμιλία Γ' (σ. 382).*
 4. *Εἰς τὸν τετραήμερον Λάζαρον (σ. 388).*
 5. *Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον, Ὅμιλία Α' (σ. 400).*

6. *Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον, 'Ομιλία Β' (σ. 418).*
7. *Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον, 'Ομιλία Γ' (σ. 432).*
8. *Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον, 'Ομιλία Δ' (σ. 446).*
9. *Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον, 'Ομιλία Ε' (σ. 478).*
10. *Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον, 'Ομιλία Ζ' (σ. 498).*
11. *Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον, 'Ομιλία Ζ' (σ. 518).*
12. *'Η κλῆσις τοῦ Παύλου (σ. 536).*
13. *Εἰς μάρτυρας, 'Ομιλία Α' (σ. 568).*
14. *Εἰς μάρτυρας, 'Ομιλία Β' (σ. 578).*
15. *'Εγκώμιον εἰς ἁγίους Πάντας (σ. 604).*

37ος Α. 'Ομιλίαι Ἐγκωμιαστικῆς Β':

1. *Εἰς τὸν Μελέτιον Ἀντιοχείας (σ. 20).*
2. *Εἰς τὸν μάρτυρα Λουκιανὸν (σ. 36).*
3. *Εἰς τὸν μάρτυρα Βαβύλαν (σ. 52).*
4. *Εἰς τὸν Ἰουβεντῖνον καὶ Μαξιμῖνον (σ. 66).*
5. *Εἰς τὴν μάρτυρα Πελαγίαν (σ. 82).*
6. *Εἰς τὸν ἅγιον Ἰγνάτιον (σ. 100).*
7. *Εἰς τὸν Εὐστάθιον Ἀντιοχείας (σ. 128).*
8. *Εἰς τὸν μάρτυρα Ρωμανόν, 'Ομιλία Α' (σ. 150).*
9. *Εἰς τὸν μάρτυρα Ρωμανόν, 'Ομιλία Β' (σ. 168).*
10. *Εἰς τὰς μάρτυρας Βερνίκην καὶ Προσδόκην καὶ τὴν μητέρα αὐτῶν Δομνίαν (σ. 182).*
11. *Εἰς τὸν μάρτυρα Ἰουλιανόν (σ. 218).*
12. *Εἰς τὸν μάρτυρα Βαβλαάμ (σ. 244).*
11. *Εἰς μάρτυρας Αἰγυπτίους (σ. 264).*
12. *Εἰς τὸν ἐπίσκοπον Διόδωρον (σ. 276).*
13. *Εἰς τὴν πρωτομάρτυρα Θέκλαν (σ. 284).*
14. *Εἰς τὸν μάρτυρα Φωκᾶν (σ. 292).*
15. *Εἰς τὴν μάρτυρα Δροσίδα (σ. 312).*

38ος Β. Ἐπιστολές:

1. *'Επιστολές πρὸς τὴν Ὀλυμπιάδα Α'-ΙΖ' (σ. 348-557).*
2. *Βίος τῆς ὁσίας Ὀλυμπιάδος (σ. 558).*

'Επιστολές:

1. *'Επιστολές πρὸς Ἰννοκέντιον (σ. 18-47).*
2. *'Επιστολές πρὸς διαφόρους ἀποδέκτας ΙΗ' – ΠΜΒ' (σ. 48-433).*

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ ΙΩ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
(ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΘΕΜΑΤΩΝ)

- Α' **Θέματα:** Ἀγαθότητα – Ἀχαριστία
 Β' **Θέματα:** Βασιλεία οὐρανῶν – Εὐαγγέλιο.
 Γ' **Θέματα:** Εὐγνωμοσύνη – Πίστη, (Ἔγχο ἔκδοση).
 Δ' **Θέματα:** Ὅλα τὰ ὑπόλοιπα, (Ἔγχο ἔκδοση).

Ζ' ΑΠΑΝΤΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ

ὄμος

1ος Δογματικά Α'

1. Πῶς τρία πρόσωπα λέγοντες.
2. Κατὰ εἰμαρμένης.
- Διάλογος περὶ ψυχῆς καὶ ἀναστάσεως (σ. 200).
4. Λόγος Κατηχητικὸς Μέγας (σ. 500).

2ος Δογματικά Β': (Κατὰ Εὐνομίου Ἀντιρρητικοὶ Λόγοι Α' - Β').

3ος Δογματικά Γ':

1. Κατὰ Εὐνομίου Ἀντιρρητικὸς Λόγος Γ'.
2. Λόγος Ἀντιρρητικὸς πρὸς τὴν Εὐνομίου ἔκθεσιν.

4ος Α') Λόγοι Δογματικοί :

1. Πρὸς Εὐστάθιον, Περί τῆς ἀγ. Τριάδος.
2. Πρὸς Ἀβλάδιον, Περί τοῦ μὴ οἶεσθαι λέγειν τρεῖς θεούς.
3. Πρὸς Σιμπλίκιον, Περί πίστεως.
4. Κατὰ Μακεδονιανῶν τῶν Πνευματομάχων περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.
5. Πρὸς Θεόφιλον, Κατὰ Ἀπολιναριστῶν.
6. Ἀντιρρητικὸς πρὸς τὰ Ἀπολιναρίου.
7. Κατὰ Ἀρείου καὶ Σαβελλίου.

Β') Ἐπιστολές (Α' - ΛΑ').

5ος Ἐρμηνευτικά Α' :

1. Περί κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου.
2. Ἀπολογητικὸς περὶ τῆς Ἑξαήμερου.
3. Περί τῆς τοῦ ἀνθρώπου γενέσεως (Ὁμιλίαι Α' - Γ').

6ος Ἐρμηνευτικά Β' :

1. Εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῶν Ψαλμῶν.
2. Εἰς τὸν βον Ψαλμόν.
3. Περί τῆς ὀγδόης.
4. Εἰς τὸν Ἐκκλησιαστήν.

7ος Ἐρμηνευτικά Γ' :

1. Ἐξήγησις εἰς τὰ Ἄσματα, Λόγοι Α' - ΙΕ'.

8ος Α') Ἐρμηνευτικά Γ' - Δογματικά :

1. Εἰς τὴν Προσευχὴν, Λόγοι Α' - Ε'.
2. Εἰς τοὺς Μακαρισμοὺς, Λόγοι Α' - Η'.

Β') Ἀσκητικά Α' :

1. Περί τοῦ κατὰ Θεὸν σκοποῦ καὶ τῆς κατ' ἀλήθειαν ἀσκήσεως.
2. Πρὸς Ἀρμόνιον, Περί τοῦ τί τὸ τοῦ Χριστιανοῦ ἐπάγγελμα.
3. Πρὸς Ὀλύμπιον, Περί τελειότητος.
4. Πρὸς τοὺς ἀχθομένους ταῖς ἐπιτιμήσεσι.
5. Περί τῶν νηπίων πρὸ ὥρας ἀφαρπαζομένων.

9ος Α') Ἀσκητικά Β' : Περί παρθενίας (Κεφάλαια Α' - ΚΓ').

Β') Λόγοι Ἐγκωμιαστικοί:

1. Περί ἀρετῆς, ἧτοι Εἰς τὸν Βίον Μωυσέως (Λόγοι Α' - Β').

- Τόμος 2. Εἰς τὸν Βίον τῆς Ὀσίας Μακρίνης.
 3. Εἰς τὸν Βίον Ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Θευματουργοῦ.
 10ος Ὀμιλίαι : α) Δογματικές, β) Ἠθικές, γ) Ἐορταστικές.
 11ος Ὀμιλίαι : α) Ἐορταστικές, β) Ἐγκωμιαστικές, γ) Ἐπιτάφιας.

Η'. ΑΠΑΝΤΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΛΑΜΑ

Βίος Γρηγορίου Παλαμᾶ Ὑπὸ Φιλοθέου Κοκκίνου

- 1ος α) Λόγοι ἀποδεικτικοὶ δύο Περί ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος.
 β) Ἐπιστολές Πρὸς Ἀκίνδυνον καὶ Πρὸς Βαρλαάμ Α', Β'.
 2ος Λόγοι: Ὑπὲρ τῶν ἱερῶς ἠσυχάζοντων (Λόγοι Α' – Γ').
 3ος Α') **Πραγματεῖαι Δογματικές:**
 1. Περί θείας ἐνώσεως καὶ διακρίσεως.
 2. Περί θείων ἐνεργειῶν καὶ τῆς κατ' αὐτάς μεθέξεως.
 3. Περί θείας καὶ θεοποιῶ μεθέξεως.
 4. Διάλεξις Ὀρθοδόξου καὶ Βαρλααμίτου.
 5. Διάλεξις Θεοφάνους πρὸς Θεότιμον.
 6. Ὅτι Βαρλαάμ καὶ Ἀκίνδυνός εἰσιν οἱ διχοτομοῦντες.
 Β') **Πραγματεῖαι Ὁμολογιακές:**
 1. Ἁγιορειτικὸς Τόμος.
 2. Ἐκθεσις δυσσεδημάτων.
 3. Ἀναίρεσις γραμματος Καλέκα.
 4. Ἀναίρεσις γραμματος Ἰγνατίου Ἀντιοχείας.
 5. Ἀναίρεσις ἐξηγήσεως τόμου Καλέκα.
 4ος Ἐπιστολές:
 Πρὸς τὸν Ἀρσένιον Στουδίτην.– Πρὸς Ἰωάννην Γαβρᾶν.– Πρὸς Παῦλον Ἀσάνην.– Πρὸς Δανιήλ Αἴνου.– Πρὸς τὸν Νομοφύλακα Συμεών.– Πρὸς Ἀθανάσιον Κυζίκου.– Πρὸς Δαμιανόν.– Πρὸς Διονύσιον μετὰ τῆς ὁμολογίας.– Πρὸς Βησσαρίωνα.– Πρὸς Μακάριον Α'.– Πρὸς τοὺς ἐν Ἀγίῳ Ὄρει Γέροντας.– Πρὸς Φιλόθεον.– Πρὸς Μακάριον Β'.– Πρὸς Ἄνναν Παλαιολογίαν.
 5ος Λόγοι: Κατὰ Ἀκινδύνου Λόγοι Ἀντιρρητικοὶ (Α' – Γ').
 6ος Λόγοι: Κατὰ Ἀκινδύνου Λόγοι Ἀντιρρητικοὶ (Δ' – Ζ').
 7ος Α') **Κείμενα Αἰχμαλωσίας:**
 1) Λόγος διασαφῶν τὴν τοῦ Βαρλαάμ καὶ Ἀκινδύνου δόξαν.
 2) Εἰς τὴν ρῆσιν ἐκ τῶν Θησουρῶν τοῦ Κυρίλλου.
 3) Ἐπιστολὴ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ἐκκλησίαν.
 4) Ἐπιστολὴ ὅτε ἑάλω. 5) Διάλεξις πρὸς τοὺς Χιόνας.
 6) Ἐπίτομος διήγησις διαλέξεως μετὰ Γρηγορᾶ.
 Β') **Λόγοι:**
 1) Περί τῆς τοῦ Γρηγορᾶ ψευδογραφίας καὶ δυσσεβείας Λόγοι Α' – Δ'.
 2) Περί τῆς ρήσεως τοῦ Μ. Βασιλείου.
 8ος Α') **Ἐκατὸν Πεντήκοντα Κεφάλαια.**

Τόμος Β') **Ἀσκητικὴ Γραμματεία:**

- 1) *Περὶ προσευχῆς καὶ καθαρότητος καρδίας.*
- 2) *Εἰς τὸν Βίον τοῦ ὁσίου Πέτρου τοῦ Ἀθωνίτου.*
- 3) *Πρὸς τὴν μοναχὴν Ξένην.*
- 4) *Πρὸς τοὺς Ἰωάννην καὶ Θεόδωρον τοὺς φιλοσόφους.*
- 5) *Πρὸς τὸν ἱερομόναχον Παῦλον Ἀσάνην.*
- 6) *Δεκάλογος τῆς κατὰ Χριστὸν νομοθεσίας.*

Γ') **Εὐχῆς (Α' - Δ').**

9ος **Ὁμιλίαις Α' - Κ' :**

1. Ὁμιλία Α', *Περὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους εἰρήνης.*
2. Ὁμιλία Β', *Εἰς τὴν κατὰ τὸν τελώνην καὶ τὸν Φαρισαῖον τοῦ Κυρίου παραβολήν.*
3. Ὁμιλία Γ', *Εἰς τὴν κατὰ τὸν σεσωσμένον ἄσωτον τοῦ Κυρίου παραβολήν.*
4. Ὁμιλία Δ', *Εἰς τὸ εὐαγγέλιον τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Χριστοῦ καὶ περὶ εὐσπλαγχνίας καὶ εὐποιίας.*
5. Ὁμιλία Ε', *Εἰς τὴν Ὑπαπαντὴν τοῦ Κυρίου καὶ περὶ σωφροσύνης καὶ τῆς ἀντιθέτου ταύτη κακίας.*
6. Ὁμιλία ς', *Προτρεπτικὴ πρὸς νηστείαν καὶ περὶ τῆς γενέσεως τοῦ κόσμου.*
7. Ὁμιλία Ζ', *Περὶ νηστείας.*
8. Ὁμιλία Η', *Περὶ πίστεως καὶ ἔκθεσις τῆς ὀρθοδόξου ὁμολογίας.*
9. Ὁμιλία Θ', *Ἐν τῷ καιρῷ τῆς νηστείας καὶ προσευχῆς.*
10. Ὁμιλία Ι', *Τῇ δευτέρᾳ Κυριακῇ τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς (Παραλυτικοῦ).*
11. Ὁμιλία ΙΑ', *Εἰς τὸν τίμιον καὶ ζωοποιὸν σταυρόν.*
12. Ὁμιλία ΙΒ', *Εἰς τὴν τετάρτην Κυριακὴν τῶν Νηστειῶν.*
13. Ὁμιλία ΙΓ', *Εἰς τὴν πέμπτην Κυριακὴν τῶν Νηστειῶν.*
14. Ὁμιλία ΙΔ', *Εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς Θεοτόκου.*
15. Ὁμιλία ΙΕ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων.*
16. Ὁμιλία Ις', *Εἰς τὸ Μ. Σάββατον.*
17. Ὁμιλία ΙΖ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ.*
19. Ὁμιλία ΙΗ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Μυροφόρων.*
20. Ὁμιλία ΙΘ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τῆς Σαμαρείτιδος.*
21. Ὁμιλία Κ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τοῦ Τυφλοῦ.*

10ος **Ὁμιλίαις ΚΑ' - ΜΒ' :**

1. Ὁμιλία ΚΑ', *Εἰς τὴν Ἀνάληψιν.*
2. Ὁμιλία ΚΒ', *Εἰς τὴν Ἀνάληψιν.*
3. Ὁμιλία ΚΓ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Ἁγίων Πατέρων.*
4. Ὁμιλία ΚΔ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τῆς Πεντηκοστῆς.*
5. Ὁμιλία ΚΕ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Ἁγίων Πάντων.*
6. Ὁμιλία Κς', *Εἰς τὸν καιρὸν τοῦ θέρους.*
7. Ὁμιλία ΚΖ', *Εἰς τὸν καιρὸν τοῦ θέρους.*

- Τόμος 8. 'Ομιλία ΚΗ', *Εἰς τὴν ἑορτὴν Πέτρου καὶ Παύλου.*
 9. 'Ομιλία ΚΘ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΣΤ' Ματθαίου.*
 10. 'Ομιλία Λ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Ζ' Ματθαίου.*
 11. 'Ομιλία ΛΑ', *Εἰς τὴν πρόοδον τοῦ σταυροῦ.*
 12. 'Ομιλία ΛΒ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Θ' Ματθαίου.*
 13. 'Ομιλία ΛΓ', *Εἰς τὴν λιτὴν.*
 14. 'Ομιλία ΛΔ', *Εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν.*
 15. 'Ομιλία ΛΕ', *Εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν.*
 16. 'Ομιλία ΛΣ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΙΑ' Ματθαίου.*
 17. 'Ομιλία ΛΖ', *Εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου.*
 18. 'Ομιλία ΛΗ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΙΒ' Ματθαίου.*
 19. 'Ομιλία ΛΘ', *Εἰς ἐπιδημίαν.*
 20. 'Ομιλία Μ', *Εἰς τὴν Ἀποτομὴν τοῦ Προδρόμου.*
 21. 'Ομιλία ΜΑ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΙΔ' Ματθαίου.*
 22. 'Ομιλία ΜΒ', *Εἰς τὴν Γέννησιν τῆς Θεοτόκου.*

11ος **Ὀμιλίαις ΜΓ' - ΕΓ' :**

1. 'Ομιλία ΜΓ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΙΖ' Ματθαίου.*
2. 'Ομιλία ΜΔ', *Εἰς τὸν Ἰωάννην Εὐαγγελιστὴν.*
3. 'Ομιλία ΜΕ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Β' Λουκᾶ.*
4. 'Ομιλία ΜΣ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Γ' Λουκᾶ.*
5. 'Ομιλία ΜΖ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Δ' Λουκᾶ.*
6. 'Ομιλία ΜΗ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Ε' Λουκᾶ.*
7. 'Ομιλία ΜΘ', *Εἰς τὸν Ἅγιον Δημήτριον.*
8. 'Ομιλία Ν', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΣΤ' Λουκᾶ.*
9. 'Ομιλία ΝΑ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Ζ' Λουκᾶ.*
10. 'Ομιλία ΝΒ', *Εἰς τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου.*
11. 'Ομιλία ΝΓ', *Εἰς τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου.*
12. 'Ομιλία ΝΔ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Ι' Λουκᾶ.*
13. 'Ομιλία ΝΕ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Προπατόρων.*
14. 'Ομιλία ΝΣ', *Εἰς τὰ προεόρτια τῶν Χριστουγέννων.*
15. 'Ομιλία ΝΖ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Πατέρων.*
16. 'Ομιλία ΝΗ', *Εἰς τὴν Χριστοῦ Γέννησιν.*
17. 'Ομιλία ΝΘ', *Εἰς τὴν παραμονὴν τῶν Θεοφανίων.*
18. 'Ομιλία Ξ', *Εἰς τὰ Ἐπιφάνια.*
19. 'Ομιλία ΞΑ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΙΒ' Λουκᾶ.*
20. 'Ομιλία ΞΒ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΙΓ' Λουκᾶ.*
21. 'Ομιλία ΞΓ', *Πρὸς τοὺς δυσχεραίνοντας.*

Θ' ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ

- 1ος **Ἀποφθέγματα Γερόντων:** Ἀντωνίου, Ἀρσενίου, Ἀγᾶ-θωνος, Ἀμμωνᾶ, Ἀχιλλᾶ, Ἀμμώη, Ἀμμούν, Ἀνούβ, Ἀβραάμ, Ἀρη, Ἀλωνίου, Ἀπφύ, Ἀπολλώ, Ἀνδρέου, Ἀϊώ, Ἀμμωναθᾶ, Μ. Βασιλείου, Βησσαρίω

Τόμος νος, Βενιαμίν, Βιαρέ, Γρηγ. Θεολόγου, Γελασίου, Γεροντίου, Δανιήλ, Διοσκόρου, Δουλᾱ, Ἐπιφανίου Κύπρου, Ἐφραίμ, Εὐχαρίστου, Κοσμικοῦ, Εὐλογίου, Εὐπρεπίου, Ἑλλαδίου, Εὐαγρίου, Εὐδαίμονος, Ζήνωνος, Ζαχαρίου, Ἡσαΐου, Ἡλία, Ἡρακλείου, Θεοδώρου, τῆς Φέρμης, Θεοδώρου τοῦ Ἐνάτου, Θεοδώρου τοῦ εἰς Σκῆτιν, Θεοδώρου τοῦ Ἐλευθεροπολίτου, Θεοδότου, Θεωνᾶ, Θεοφίλου, ἀμμᾶς Θεοδώρας, Ἰωάννου τοῦ Κολοβοῦ, Ἰωάννου τοῦ ἐν Κοινοβίῳ, Ἰσιδώρου, Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου, Ἰσαὰκ τοῦ Πρεσβυτέρου, Ἰωσήφ τοῦ ἐν Πενεφῶ, Ἰακώβου, Ἰέρακος, Ἰωάννου τοῦ Εὐνούχου, Ἰωάννου τοῦ Κίλικος, Ἰωάννου τῶν Κελλίων, Ἰσιδώρου τοῦ πρεσβυτέρου, Ἰωάννου τοῦ Πέρσου, Ἰωάννου τοῦ Θηβαίου, Ἰλαρίωνος, Ἰσχυρίωνος, Κασσιανοῦ, Κρονίου, Καρίωνος, Κόπρι, Κύρου, Λουκίου, Λῶτ, Λογγίνου, Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου, Μωσέως, Ματώη, Μάρκου μαθητοῦ ἀβδᾶ Σιλουανοῦ, Μιλησίου, Μωτίου, Μεγεθίου, Μιώς, Μάρκου τοῦ Αἰγυπτίου, Μακαρίου τοῦ Πολιτικοῦ, Νείλου, Νισθερώου, Νίκωνος, Νετρᾶ, Νικήτα, Ξοῖου, Ξανθία, Ὀλυμπίου, Ὀρσισίου, Ποιμένος, Παμβῶ, Πιστοῦ, Πίωρ, Πιτυρίωνος, Πιστάμωνος, Πέτρου τοῦ Πιονίτου, Παφνουτίου, Παύλου τοῦ Κοσμίτου, Παύλου τοῦ Μεγάλου, Παύλου τοῦ Ἀπλοῦ, Πέτρου τοῦ τῶν Δίου, Ρωμαίου, Ρούφου, Ρωμανοῦ, Σισώη, Σίδωνος, Σαϊῶ, Σάρρας, Συγκλητικῆς, Τιθώη, Τιμοθέου, Ὑπερεχίου, Φωκᾶ, Φήλικος, Φιλαγρίου, Φορτᾶ, Χομαί, Χαιρήμωνος, Ψενθαΐσιου, Ὡρ.

2ος Τὸ Λειμωνάριον.

3ος Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου:

- 1) Περὶ θείων ὀνομάτων.
- 2) Περὶ Οὐρανίου ἱεραρχίας.
- 3) Περὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας.
- 4) Περὶ μυστικῆς θεολογίας.
- 5) Ἐπιστολές.

4ος Θεοδωρήτου Κύρου: Φιλόθεος Ἱστορία ἢ Ἀσκητικὴ Πολιτεία.

5ος Κυρίλλου Σκυθοπολίτου, Βίοι Ἀγίων:

1. Ἐπιστολὴ πρὸς ἀβδᾶν Γεώργιον.
2. Βίος τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου.
3. Βίος τοῦ ὁσίου Σάβα.
4. Βίος τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἐπισκόπου καὶ ἡσυχαστοῦ.
5. Βίος τοῦ ἀβδᾶ Κυριακοῦ.
6. Βίος τοῦ ἀβδᾶ Θεοδοσίου.
7. Εἰς τὸν ὅσιον Θεόγνιον τὸν ἐπίσκοπον.
8. Βίος τοῦ ἁγίου Ἀβραμίου.

6ος Λαυσαϊκὴ Ἱστορία: Ὑπὸ ἔκδοσιν

7ος Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου: 50 Πνευματικὲς Ὁμιλίαι.

8Α Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, Λόγοι Ἀσκητικοί (Α' - ΚΣΤ').

8Β Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, Λόγοι Ἀσκητικοί (ΚΖ' - ΞΑ').

8Γ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, α) Λόγοι Ἀσκητικοί (ΞΒ' - ΠΣΤ').

9ος β) Ἐπιστολές (Α' - Δ').

- 9ος **A'**. Διαδόχου Φωτικῆς:
 1) *Κεφάλαια Γνωστικά.*
 2) *Λόγος εἰς τὴν Ἀνάληψιν.*
 3) *Ὁράσεις.*
 4) *Ἐρωταποκρίσεις.*
- B'**. Ἰωάννου Καρπαθίου: *Κεφάλαια Παρακλητικὰ 100.*
- 10A Ἁγίων Βαρσανουφίου – Ἰωάννου, *Ἐρωταποκρίσεις (A'–ΣΚΘ').*
- 10B Ἁγίων Βαρσανουφίου – Ἰωάννου, *Ἐρωταποκρίσεις (ΣΛ'–ΦΚΒ').*
- 10Γ Ἁγίων Βαρσανουφίου – Ἰωάννου, *Ἐρωταποκρίσεις (ΦΚΓ'–ΩΜ').*
- 11ος **A'**. Εὐαγρίου:
 1) *Πρακτικός.*
 2) *Γνωστικός.*
 3) *Προγνωστικά προβλήματα. Ὑπὸ ἔκδοσιν.*
- B'**. Ἁγίου Νείλου:
 1) *Περὶ προσευχῆς.*
 2) *Περὶ πονηρῶν λογισμῶν.*
 3) *Περὶ μοναχικῆς ἀσκήσεως. Ὑπὸ ἔκδοσιν.*
- 12ος **A'**. Ἀββᾶ Ἡσαΐα: *Λόγοι Ἀσκητικοί.*
- B'**. Ἀββᾶ Ζωσιμᾶ: *Κεφάλαια ὠφέλιμα.*
- Γ'**. Ἀββᾶ Δωροθέου: *Πραγματεῖες καὶ Ἐπιστολές.*
- 13ος Μάρκου Ἐρημίτη:
 1. *Ὀκτὼ δοκίμια.*
 2. *Ἀθωνικοὶ Διάλογοι. Ὑπὸ ἔκδοσιν.*
- 14ος Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ:
 1. *Μυσταγωγία.*
 2. *400 Κεφάλαια Περὶ ἀγάπης.*
 3. *Λόγος Ἀσκητικός.*
 4. *200 Κεφάλαια Περὶ Θεολογίας.*
- 14A Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ:
 1. *Ἐρωταποκρίσεις.*
 2. *Πρὸς Θεόπεμπτον τὸν Σχολαστικόν.*
 3. *Ἐρμηνεῖα εἰς τὸν ΝΘ' Ψαλμόν.*
- 14B Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ: *Πρὸς Θαλάσσιον περὶ διαφόρων ἀπόρων τῆς Ἁγίας Γραφῆς (Ἐρωτήσεις A' – ΝΓ').*
- 14Γ Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ: *Πρὸς Θαλάσσιον περὶ διαφόρων ἀπόρων τῆς Ἁγίας Γραφῆς (Ἐρωτήσεις ΝΔ' – ΞΕ').*
- 14Δ Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ: *Περὶ ἀποριῶν τῶν ἁγίων Διονυσίου καὶ Γρηγορίου πρὸς Θωμᾶν ἡγιασμένον (Ἀπορίες A' – Ε', καὶ A' – ΡΔ').*
- 14E Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ:
 1. *Περὶ ἀποριῶν τῶν ἁγίων Διονυσίου καὶ Γρηγορίου πρὸς Θωμᾶν ἡγιασμένον (Ἀπορίες ΡΕ' – ΡΟΘ').*
 2. *Σχόλια εἰς τὰ τοῦ ἁγίου Διονυσίου (α. Εἰς τὸ Περὶ οὐρανίου ἱεραρχίας καὶ β. Περὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας).*

- 14ς Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ : Σχόλια εἰς τὰ τοῦ ἁγίου Διονυσίου.
(1. Εἰς τὸ Περὶ θεῶν ὀνομάτων, καὶ 2. Εἰς τὸ Περὶ μυστικῆς θεολογίας).
- 15A Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ : Δοκίμια δογματικά, θεολογικά καὶ πολεμικά: Πρὸς Μαρίνον, Δοκίμια Α'-Γ', Πρὸς Γεώργιον τὸν πρεσβύτερον, Ἐπαντήσεις πρὸς ἐρωτήσεις διαφόρων, Περὶ τοῦ «Παρελθέτω τὸ ποτήριον», Τόμος δογματικὸς πρὸς Μαρίνον, Ἐπιστολὴ Πρὸς τὸν Νικάνδρον, ἀπολογία πρὸς Σικελούς, Ἐπιστολὴ πρὸς Μαρίνον, Περὶ τῶν δύο τοῦ Χριστοῦ φύσεων, Ὅροι διάφοροι, Πνευματικὸς καὶ δογματικὸς τόμος, Περὶ τῶν δύο θελημάτων τοῦ Χριστοῦ, Περὶ ὄρων διαστολῶν, Ἐπίλυσις ἀποριῶν διακόνου Θεοδώρου, Τόμος δογματικὸς πρὸς Μαρίνον, Κεφάλαια διάφορα περὶ οὐσίας, φύσεως, ὑποστάσεως, προσώπου καὶ θελήματος Χριστοῦ.
- 15B Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ : Ἐπιστολές κοινές, δογματικὲς καὶ πολεμικές: Πρὸς τὸν ἑπαρχὸν Γεώργιον.- Πρὸς Ἰωάννην κουδικουλάριον (τρεῖς).- Πρὸς Κωνσταντῖνον.- Πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἰωάννην.- Πρὸς Ἰωάννην τὸν πρεσβύτερον (δύο.- Πρὸς Θαλάσιον.- Πρὸς Ἰωάννην κουδικουλάριον.- Πρὸς μοναχὴν.- Πρὸς Ἰωάννην κουδικουλάριον Περὶ τῶν ὀρθῶν ὄρων τῆς Ἐκκλησίας δογμάτων.- Πρὸς Πέτρον ἰλλούστριον (δύο).- Πρὸς Κοσμᾶν τὸν διάκονον, περὶ οὐσίας καὶ ὑποστάσεως (δύο).- Πρὸς Ἰουλιανὸν σχολαστικόν, περὶ τῆς σαρκώσεως τοῦ Κυρίου.- Πρὸς τὸν ἑπαρχὸν Γεώργιον.- Πρὸς Πύρρον.- Πρὸς Μαρίνον.- Πρὸς ἐπίσκοπον Κυδωνίας.- Πρὸς Αὐξέντιον.- Πρὸς Στέφανον.- Πρὸς Κωνσταντῖνον.- Πρὸς Κόνωνα.- Πρὸς Θαλάσιον.- Πρὸς Ἰωάννην κουδικουλάριον.- Πρὸς Κυρισίκιον.- Πρὸς Ἰωάννην ἐπίσκοπον.- Πρὸς Πολυχρόνιον (ὀκτώ).- Πρὸς Θαλάσιον (τρεῖς).- Πρὸς Ἰωάννην κουδικουλάριον (τρεῖς).- Πρὸς Ἀναστάσιον μονάζοντα.
- 15Γ Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ : 1. Συζήτησις ἐν Βιζύῃ μετὰ τοῦ ἐπισκόπου Καισαρείας Θεοδοσίου. 2. Ἐξήγησις τῆς κινήσεως. 3. Διάλεξις πρὸς Πύρρον. 4. Περὶ ψυχῆς. 5. Ἐρμηνεία τῆς προσευχῆς «Πατερ ἡμῶν», 3. Βίος Μαξίμου.
- 15Δ Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ : 1. Κεφάλαια διάφορα. 2. Κεφάλαια ἕτερα, Ὑπὸ ἐκδόση.
- 15E Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ: Κεφάλαια Θεολογικά, Ὑπὸ ἐκδόση.
- 16ος Ἰωάννου τῆς Κλ ἱμακος : Κλίμαξ. Ὑπὸ ἐκδόση.
Θαλασσίου : Ἐκατοντάς κεφαλαίων. Ὑπὸ ἐκδόση.
Φιλοθέου Σιναΐτου : Κεφάλαια περὶ νηστείας. Περὶ ἐντολῶν.
Ἡουχίου : Δύο Ἐκατοντάδες Κεφαλαίων, Ὑπὸ ἐκδόση.
- 17ος Θεοδώρου Στουδίτου : Κατηχήσεις. Ὑπὸ ἐκδόση.
- 18ος Πέτρου Δαμασκηνοῦ : Λόγοι κατ' ἀλφάβητον. Ὑπὸ ἐκδόση.
- 19A Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου: Βίος Συμεῶν ὑπὸ Νικήτα Στηθάτου.- Κεφάλαια.- Εὐχαριστίες.- Διάλογος μετὰ σχολαστικοῦ.
- 19B Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου: Βίβλος τῶν Θεολογικῶν Λόγων (Λόγοι Α'-Γ').- Βίβλος τῶν Ἠθικῶν Λόγων (Λόγοι Α'-ς').

- 19Γ Συμειών τοῦ Νέου Θεολόγου:
 Α') Βίβλος τῶν Ἠθικῶν Λόγων (Λόγοι Ζ'-ΙΕ').
 Β') Κατηχητικοὶ Λόγοι (Λόγοι Α'-Ζ').
- 19Δ Συμειών τοῦ Νέου Θεολόγου: Κατηχητικοὶ Λόγοι (Λόγοι Η'-ΛΔ').
- 19Ε Συμειών τοῦ Νέου Θεολόγου, Ὑμνοὶ (Α'-ΚΖ').
- 19ς Συμειών τοῦ Νέου Θεολόγου, Ὑμνοὶ (ΚΗ'-ΝΗ').
- 20ος Ἡλία Ἐκδίκου : Κεφάλαια Γνωστικά. Ἡσαΐου καὶ Ἔτερα Κεφάλαια : Περί κρίσεως. Ἔργα διάφορα Νικηφόρου Ἡσυχαστοῦ καὶ Συμειών Μοναχοῦ, Ὑπὸ ἔκδοσιν.
- 21ος Γρηγορίου Σιναΐτου: Κεφάλαια διάφορα. Ἔργα Θεολήπτου, Ὑπὸ ἔκδοσιν.
- 22ος Νικολάου Καβάσιλα, Ἑρμηνεία εἰς τὴν θεϊαν Λειτουργίαν.- Περί τῆς ἐν Χριστῷ Ζωῆς.

Ι' ΤΑ ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ

ΙΑ' ΑΠΟΛΟΓΗΤΑΙ

- 1ος Ἰουστίνου τοῦ Φιλοσόφου : 1. Ἀπολογίαι Α' καὶ Β'. 2. Λόγος Περί Ἀναστάσεως. 3. Διάλογος πρὸς Τρύφωνα.
- 2ος Τατιανοῦ : Πρὸς Ἑλληνας.- Ἀθηναγόρου: 1. Πρεσβεία Χριστιανῶν. 2. Περί ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν.- Θεοφίλου Ἀντιοχείας: Πρὸς Αὐτόλυκον Βιβλία Α'-Γ'.- Ἐπιστολὴ πρὸς Διόγνητον.

ΙΒ' ΑΠΑΝΤΑ ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ

- 1ος Α) Προτρεπτικός.- Β) Παιδαγωγός, Λόγος Α'.
- 2ος Παιδαγωγός, Λόγοι Β' καὶ Γ'.

ΙΓ' ΑΠΑΝΤΑ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

- 1ος Διδαχὴ τῶν Ἀποστόλων.- Διαταγαὶ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων διὰ Κλήμεντος.- Ἀποστολικοὶ Κανόνες.
- 2ος Ἐπιτομὴ Ἡ' Βιβλίου τῶν Διαταγῶν τῶν ἀποστόλων.- Αἱ διαταγαὶ αἱ διὰ Κλήμεντος
- 3ος Κλήμεντος:
 1. Τῶν Πέτρου ἐπιδημίων κηρυγμάτων (Ὁμιλ. ΙΒ'-Κ').
 2. Πρὸς Κορινθίους Α' καὶ Β'.
 3. Περί τῶν πράξεων, ἐπιδημῶν τε καὶ κηρυγμάτων.
 4. Μαρτύριον τοῦ ἁγίου Κλήμεντος.
- 4ος 1. Ἐπιστολὴ Βαρνάβα.
 2. Ἐπιστολὴς Ἰγνατίου:
 α) γνήσιες (σύντομος καὶ ἐκτενὴς μορφή): 1. Πρὸς Ἐφεσίους, 2. Πρὸς Μαγνησίους, 3. Πρὸς Τραλλησίους, 4. Πρὸς Ῥωμαίους, 5. Πρὸς

- ύμος *Φιλαδελφείς, 6. Πρὸς Σμυρναίους, 6. Πρὸς Πολύκαρπον.*
- β) *Ἀμφιβαλλόμενες: 1. Μαρίας πρὸς Ἰγνάτιον. 2. Ἰγνατίου Πρὸς Μαρίαν, 3. Πρὸς τοὺς ἐν Ταρσῶ, 4. Πρὸς Ἀντιοχεῖς, 5. Πρὸς Ἡρώνα, 6. Πρὸς Φιλιππησίους. – Μαρτύριον Ἰγνατίου. –*
3. α) *Πολυκάρπου ἐπιστολὴ πρὸς Φιλιππησίους, β) Μαρτύριον Πολυκάρπου.*
4. *Ὁ Ποιμὴν τοῦ Ἑρμᾶ.*
5. *Παπία Ἱεραπόλεως ἀποσπάσματα.*

ΙΓ'. ΑΠΑΝΤΑ ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

- 1ος *Κατηγήσεις Φωτιζομένων (Α' – ΙΒ').*
- 2ος *Α'. Κατηγήσεις Φωτιζομένων (ΙΓ' – ΙΗ').*
Β'. Κατηγήσεις Μυσταγωγικαί (Α' – Ε').
 Γ'. *Ὁμιλίαις - Ἐπιστολαῖς:*
1. *Εἰς τὸν Παραλυτικὸν τὸν ἐπὶ τὴν κολυμβήθραν.*
 2. *Εἰς τὴν Ὑπαπαντὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς τὸν Συμεῶνα τὸν Θεοδόχον.*
 3. *Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Μωνσταντῖνον τὸν εὐσεβέστατον βασιλέα.*
 4. *Μαρτυρίαι παλαιῶν περὶ τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ τοῦ φανέντος εἰς Ἱεροσόλυμα.*
 5. *Χρονολογία.*
 6. *Συμπαράθεσις ἐπιστολῶν Κυρίλλου Ἱεροσολύμων καὶ πάπα Ἰουλίου.*